COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Alexei Ceapîghin

pribegii

**

Alexei
Ceapîghin

Pribegii

Coperta colecției : HARY GUTMAN
Desenul copertei : WANDA MIHULEAC

А. Чапыгин

Гуляющие люди.

Роман.

Московский рабочий 1967.

Alexei Ceapîghin

Pribegii

vol. II

În româneşte de AL. ŞTEFĂNESCU-MEDELENI şi ANDREI IVANOVSKI

Bucureşti, 1971

Editura UNIVERS

Partea a treia

Capitolul I
LA MOSCOVA

De teama tărăgănelii, Petruha trimise peţitoarea joi, în săptămîna brînzei, la neguţătorul Luka Semionîci Meşkov.

De la neguţător, peţitoarea aduse cu ea o bocceluţă cuprinzînd un fel de arvună. Cînd desfăcură învelitoarea, dădură cu ochii de o apărătoare de gît, din ţesătură de mătase subţire. Avea cusături de fir, iar la capete ciucuri cu mărgăritare. Peţitoarea îşi dădu cu părerea :

— Semn bun ! Aleasa inimii ţi-a trimis un dar ! Du-te, Lazarevici, chiar azi, să faci zapisul.

Petruha îmbrăcă un caftan de catifea zmeurie, şi-şi puse o căciulă nouă, tivită cu blană de samur ; steaua, de curînd aurită, strălucea pe catifeaua albastră din vîrful căciulii, cu cusături din boabe de mărgăritar.

Senka îşi alese un caftan de postav alb, la fel cu cel purtat pe vremuri de Lazar Palîci, tatăl său, croit ca al celor din polcul Poltev, cu găitane de fir de-a curmezişul pieptului. Căciula de streliţ era tivită cu blană de castor tunsă. Fraţii nu-şi luară nici pistoale, nici flinte — doar îşi prinseră săbiile de cingători. Nu-şi puseră peste umăr nici chingile cu cornuri de pulbere.

Pe cînd se îndreptau spre grajd, Senka îi spuse fratelui său :

— Mă tem, Petra, că n-o să pot scrie zapisul, m-am dezobişnuit de mult de scris : ia vezi, am încercat adineaori, dar mîna mi-e tare grea !

— Nu e nici o nenorocire ! Cred că neguţătorul are şi pisari, şi martori aduşi din vreme.

— Dar atunci, Petra, ce rost are să merg cu tine la vedere ?

— Siomka ! eşti un tontălău : sînt sigur de mine, aşa că, spre cinstea mea, mă însoţeşte chiar fratele.

— Dar nu ţi-e teamă să mă vadă nişte ochi străini ?

— Ce ne pasă ? Am sabia la mine... N-or cuteza să deschidă gura. Să mergem !

Caii aşteptau gata înşeuaţi. Cei doi fraţi plecară.

Bunicul neguţătorului Luka Semionîci Meşkov ţinuse cîndva în slobozia surugiilor un han şi surugii şi, în scopul acesta îşi durase casa. Fiul său Semion o înnoise şi nu mai ţinea surugii — ca să scape de birurile mari şi de alte angarale, se făcuse neguţător. Nepotul său, Luka Semionîci, trăia acum în casa bunicului o viaţă slobodă de gospodar, după ce bătrînii săi părinţi pieriseră amîndoi cînd cu molima neagră.

Luka Semionîci îi întîmpină pe mire şi pe fratele său în cerdacul vechii sale case întinse, cu o carafă de mied tare. O ţinea un tejghetar al neguţătorului. În mîinile gazdei lucea mat un pocal de argint aurit.

— Ei, dragii mei oaspeţi, în sănătatea măriei sale ţarul !

Petruha se descoperi şi bău ; Senka făcu la fel.

— Al doilea pocal să-l beţi, iubiţii mei, pentru măria sa ţarina Maria Iliinişna !

— În sănătatea ţarinei ! închină Petruha.

Senka tăcea, dar bău şi el, urmînd pilda fratelui său.

— Al treilea, ca să-i meargă totul strună, lui Luka Semionov, sin Meşkov, gazda noastră !

— Să bem !

Băură în sănătatea soţiei neguţătorului, şi a fiicei sale, mireasa.

— Ei, şi acu poftiţi în casă, să bem ce a mai rămas de băut !

Cu aceste vorbe, neguţătorul îi petrecu pe cei doi fraţi în tinda încăpătoare, şi deschise uşa unei odăi tot atît de încăpătoare.

Într-un ungher, dedesubtul icoanelor, era o masă mare, pentru douăzeci de oameni sau şi mai mulţi, dacă se aşezau ceva mai aproape unul de altul. Pe masă erau puse carafe, butelci cu votcă, cu bere, cu cvas şi cu mieduri.

Lîngă masă şedea un pisar cherchelit bine, cu părul lung, cărunt, strîns cu o curea. Purta un caftan de pînză groasă, po-

nosit rău. De cingătoarea caftanului îi atîrnau o călimară cu o pană de gîscă şi o nisiparniţă teşită, de aramă.

Pisarul şedea la marginea mesei, doi tejghetari ai neguţătorului, în sumane roşcate, se aşezaseră ceva mai în fund, mai aproape de colţul de cinste ; încă unul, cu strai albastru, intră o dată cu gazda, aşezîndu-se alături de ai săi.

Petruha se descoperi, se închină cu ochii către colţul de cinste, unde se afla o poliţă lată plină de candele şi de lumînări aprinse în faţa unui şir de icoane întunecate care îl înfăţişau pe Isus stînd între sfinţi. Toate icoanele erau simple, aproape negre, afară de aceea a evanghelistului Luka, ferecată sclipitor în argint aurit.

Urmînd din nou pilda fratelui său, Senka îşi făcu şi el semnul crucii, de frică să nu-şi dea pe faţă necredinţa. Îşi desprinseră amîndoi săbiile de la cingători, şi le puseră în colţ, lîngă uşă.

— Mirele şi peţitorul, la locul cel mai de vază ! strigă neguţătorul, ridicînd glasul în care se şi simţea că băuse, zîmbind şi arătîndu-şi dinţii mari, sclipitori.

Lui Petruha i se făcu loc să treacă în colţul de cinste.

— Mire şi peţitorule, cine-i flăcăul pe care l-ai adus cu tine ?

— E fratele meu, Semion ! răspunse Petruha.

Senka se dezobişnuise pînă într-atît de numele său cel adevărat, care fusese rostit faţă de oameni străini, încît chiar tresări.

— Ei, dacă eşti fratele mirelui, aşază-te lîngă el ! Neguţătorul îl îndemnă pe Senka să se aşeze, se lăsă aproape de el, pe laviţă, şi strigă din nou: Hei, voi ! Aduce-ţi la masă-ă !

Alături de uşa tindei se afla o altă uşă, ceva mai îngustă, care se deschise şi în prag se ivi un cîrd de femei şi de fete cu sarafane în toate culorile, de stambă şi de pînză vopsită, aducînd talgere cu mormane de blinii, castroane cu smîntînă, cu unt, un blid cu icre, ştipsii cu peşte prăjit şi cu răcituri, un mănunchi de usturoi şi o ulcică cu hrean ras.

Pisarul, scuturîndu-şi barba, ţipă cu glas de copil, piţigăiat, ascuţit :

— Mîntuieşte-ne, Doamne ! Ei, acu vai şi-amar de burta noastră ! Of, Doamne, ajută-ne pre noi să le venim de hac !

— Cum ţine spinarea, tot aşa şi burta ! răspunse gazda, turnînd tuturor vodcă în stacane largi, cositorite. Ei, dragii mei musafiri, acum beau pentru singura mea fiică !

— Dar unde-i mirele cel drag ? întrebă pisarul, aruncînd spre Petruha şi spre Senka o privire piezişă, şireată.

Nu i se răspunse. El adăugă :

— Păi asta-i ! Bucate berechet, rachiu şi mieduri — şi mai abitir ; dar vorba ceea din poveste : „Ţi-a intrat voievodul în casă, pune colacii pe masă !"

— Nu sîntem nici noi mai prejos de voievod ! Mirele nostru-i fecior boieresc !

— Of, of ! pîn-ajunge feciorul boieresc la voievod acasă, se alege calul cu spinarea roasă ! Ascultă, stăpîn al casei, ce o să-ţi spună un pisar de meserie...

— Ei ?

— În marea asta se pot îneca şi nişte uriaşi ! Pisarul arătă cu mîna băuturile. Ştiu eu ce ştiu, şi n-o spun întîia oară. Ne-om umple toţi cu ea, dar, înainte de a ne muia pînă la buric şi-a ajunge pocit chipul nostru cel omenesc, s-ar cuveni să ne vedem de treabă, să facem zapisul de învoială. Uite, cerneala e la brîu, crucea la gît, şi capul e stăpîn pe judecata sa...

— Nu sîntem copii ! Am mai băut noi şi altădată, dar nu ne-am îmbătat criţă ; iar acu e săptămîna brînzei, d-aia bem... Acuşi începe părintele să tragă clopotele ; ei, atunci, om lăsa totul baltă, şi om purcede să ne pocăim...

— Stai o clipă, Luka Semionîci ! Omul de la Prikaz nu vorbeşte aiurea, spuse Petruha.

Neguţătorul lovi cu palma în masă, făcînd vasele să zăngăne jalnic :

— Mirele e cneaz [1] ! Cine nu ascultă de mire, e pus la cazne. Ei, scrie zapisul !

Oaspeţii mîncau şi beau la lumina făcliilor ce se oglindea în icoane. La porunca stăpînului casei, un tejghetar se duse la bucătărie. Slugile veniră şi mai puseră pe masă sfeşnice de aramă cu lumînări aprinse.

— Gata ! Pisarul scoase din sîn un sul de hîrtie, dădu vasele la o parte, apoi desfăşură şi netezi sulul pe masă. În

[1] După străvechile datini ruseşti, mirele era numit cneaz, iar mireasa, cneaghină.

sfîrşit, îşi făcu semnul crucii, scoase din gîtul îngust al călimării pana muiată în cerneală, şi rosti : Încep !

— Cu Dumnezeu înainte ! încuviinţă negustătorul, făcîndu-şi şi el semnul crucii. Pisarul se şi apucă să înşire la slove, scriind curgător : „Zapis de învoială al feciorului boieresc...

— Numele ?

— Piotr Lazarev !

...„Piotr Lazarev, cu fiica de negustător Anna Lukinişna Meşkova"...

— Martori, care vă e numele ? îi întrebă pisarul pe cei trei tejghetari.

— Al nostru-i Vavilov ! Mihail sin Vasiliev, şi cu Iakim, tot sin Vasiliev...

— Eu-s Konsteantinov Alexei. Tustrei sîntem tejghetari ai lui Luka Semionîci Meşkov.

— Bine !

„Noi, fraţii Vavilov, Mihail şi cu Iakim sin Vasili, şi Konsteantinov Alexei, martori, şi cu mine, Mitri Petrov, pisar al stăpînirii pe piaţa Troiţkaia, din porunca negustătorului din tagma postăvarilor, Luka Meşkov sin Semionov, întocmit-am acest zapis de învoială, pentru fiica sa Anna, precum urmează : învoitu-m-am cu Piotr sin Lazarev să-i dăm fata noastră Anna, cu tot ce i-am hărăzit noi, Luka, părintele ei şi i-am trecut în zapisul de moştenire osebit. Iar de nu-i vom da pe fiica noastră Anna feciorului boieresc Lazarev Piotr, are să primească el de la noi două sute de ruble drept răscumpărare a acestui zapis, iscălit de martori şi scris de Mitri Petrov, pisar al stăpînirii."

— Iscăliţi ! porunci pisarul.

„Eu, Mihail Vavilov, sin Vasiliev, pe acest zapis iscălitura mi-am pus-o. Eu, Iakim Vavilov, sin Vasiliev, pe acest zapis iscălitura mi-am pus-o. Şi eu, Alexei sin Konsteantinov, pe acest zapis iscălitura mi-am pus-o. Şi eu, Semion sin Lazarev, streliţ, pe acest zapis iscălitura mi-am pus-o."

Senka iscăli cel din urmă. Pana din mîna sa se înfigea în hîrtie, zgîria şi, la sfîrşitul iscăliturii, se strivi. Pisarul se uită la ea apoi, presărînd cele scrise cu pulbere de nisip din nisiparniţa scoasă de la brîu, spuse :

— Streliţule, aşterni slovele limpede şi rotunjit, dar nu ştii să ţii pana în mînă.

— Învaţă-mă ! Tare-mi place învăţătura.

— Te-nvăţ eu, dacă vrei : o dată pe săptămînă dă-mi băutură pe săturate, şi te-nvăţ eu, de ai să ajungi bun şi de pisar !

— Şi unde te găsesc ?

— E lesne ! Mă găseşti în fiecare seară, după slujbă, la crîşma lui Anika-cel iubitor de Dumnezeu.

— Te găsesc eu ! făgădui Senka.

— Ei, mire, ia-ţi zapisul, şi scoate trei altîni pentru trudă.

— E scump ! strigă neguţătorul.

Fără nici o vorbă, Petruha vîrî banii în mîna pisarului, apoi făcu zapisul sul, şi-l băgă cu grijă în sîn.

Băuseră cu toţii după pofta inimii şi acum vorbeau, care mai de care, zgomotoşi. Musafirii începură să cînte :

A-nceput apoi ginerele pe soacră la el să poftească :
„Vino, mamă-soacră, la mine-n săptămîna brînzei,
Eu pe tine, mamă-soacră, te cinstesc.
Eu pe tine, mamă-soacră, te omenesc
Cu patru bîte, toate de stejar !“

Cîntau tejghetarii. Pisarul, fără să ia aminte la ei, cînta şi el piţigăiat :

I s-a făcut din sarafan
Voievodului caftan
Pentru caii ageri, cergi.
Pentru ţărani, hlamide,
Pentru popi, legături la mîneci,
Pentru fete de popi, bentiţe !

În vremea asta, neguţătorul strigă slujnicele şi le porunci :

— Muieri, stingeţi luminile de pe poliţe ! Strîngeţi toate de pe masă, puneţi-le pe poliţă şi pe policioare ! Trageţi perdelele la icoane !

După ce porunca stăpînului casei fu îndeplinită, acesta strigă :

— Mai multă lumină ! Şi se repezi la viitorul ginere să-l sărute.

Senka băuse din belşug rachiu şi mied ; ar fi vrut să pufăie olecuţă de tutun, dar nu-şi luase cornul cu el. Se ridică de la masă, făcu în faţa gazdei o plecăciune, dar neguţătorul n-o băgă de seamă.

— Care face gălăgie în tindă ? strigă el. Cine-i în tindă ?

În tindă, niște necunoscuți se ocărau între ei de mama focului. Ușa se deschise larg : o droaie de făpturi caraghioase, nici oameni, nici dobitoace, dădu buzna în odaie, tîrîndu-se în patru labe. Gazda se dumiri pe loc :

— Măscărici de crîșmă sînteți ?

— Boieri am fost, și-s mulți bătrîni printre noi ! răspunse unul, într-o țoală murdară de pînză aspră, lungă și zdrențuroasă. Se ridică în picioare, și-și umplu el însuși un căuș de vodcă.

— Ia ziceți ceva întru-a crîșmei proslăvire ! porunci negustătorul, bătînd ușor din picior, umblînd printre măscărici.

Aceștia, unul după altul, își turnau cu dibăcie vodcă și se înfruptau din bucate.

— Vorba-i grea, de cositor, jupîne milostiv ! Bem și noi olecuță, apoi, îi dăm drumul.

— Dați-i drumul !

— Hei, diacone !

Un măscărici păros, murdar, cu un anteriu vechi, soios, păși spre mijlocul odăii, și începu să turuie, ca după tipicul bisericesc :

— De-ar îndura în numele Domnului atîtea patimi... mucenicii de-adevărat ar fi... vrednici de laudă întru pomenirea loor...

— Of, odraslele lui Belzebut ! strigă pisarul. Nu mai e rost de ciupeală prin crîșme, și s-au apucat să umble prin casele oamenilor...

Diaconul caterisit îi dădea înainte :

— Iar acu, carele-i cel ce nu se miră de sminteala lor ? Căci, făr-de minte, singuri pocitu-s-au... pomană nu se cade să li se dea ; în loc de închinare, de bătaie-s vrednici, căci în loc de rugi către Dumnezeu, cîntări diavolicești zbiară... în loc de priveghi, trag la aghioase, toată noaptea... de la unii fac rost de băutură, iar pe prietenii lor îi pradă la joc... În loc de post și rugăciuni, se bețivesc făr-de măsură, iar în loc de mirosul de tămîie, adie duhoarea făpturilor lor ! Duhoare cumplită, năbușitoare, ce se împrăștie din șezuturile lor... pe părinții lor cu sudalme-i pomenesc oricînd, în loc de parastase !...

Ceilalți într-un glas îi țineau isonul diaconului măscărici:

— Tu ești singura alinare! Tu crîșmă mult prea dulce, de trei ori afurisită!

— Nu proslăviți crîșma precum se cuvine! Doar e a măriei sale! strigă neguțătorul rînjind.

— Iar noi, gazdă milostivă, rosti același măscărici de crîșmă, care îi poruncise diaconului caterisit să proslăvească traiul prin crîșme, avem o traistă, și un giulgiu în ea... că deh, mai prohodim și noi cîte un mort! Mai pe urmă, răposatul o să-nvie din morți și atunci ne-om apuca să-l botezăm după tipicul papistășesc prin stropire cu apă...

— Vă dau voie să slujiți botezul în casa mea, dar daravera ceea, cu mortul și cu prohodul, nu e bine să se facă!

— Ba e bine, gazdă! Mortul neadevărat, în săptămîna brînzei, e așijderea cu cel de la Bobotează...

— Dar de ce? Spune!

— Păi, uite-așa! Cică atunci cînd se zice despre careva că „a murit", iar omul e teafăr și nevătămat, e de două ori mai sănătos și mai voinic...

— Fie! Icoanele-s perdeluite, faceți ce vreți.

Neguțătorul își luă căciula de jder din cui și ieși afară.

— Hei, căutați o raclă! strigă același măscărici care părea a fi căpetenia celorlalți, un hojmalău păros și ciolănos, pe care nici o băutură tare n-avea darul să-l dea grămadă.

— Ofremîci, e o covată aci, în cămăruță, răspunse careva din prag.

— Aduceți-o! O să slujească drept raclă pentru răposat.

Aduseră covata lungă, o puseră în mijlocul odăii, apoi scuturară din sacul de pînză un giulgiu murdar.

— Ia căutați ceva, ca să-i albim mutra!

Careva găsi un crîmpei de cridă, păstrată pesemne în vederea vreunei nevoi. Un măscărici, care nu se prea ținea pe picioare, fu adus la covată. Îi traseră giulgiul încăpător peste straiul său lung; apoi, aplecîndu-l, îl apucară de picioare, și îl întinseră în covată. Fața murdară a bețivului fu frecată cu cridă.

— Hai părinte, începe prohodul! strigă căpetenia.

Diaconul caterisit se căută în sîn, scoase un catastih, se duse la căpătîiul răposatului care gemea și bolborosea ceva! Cele scrise în catastih îi erau cunoscute caterisitului. Își suflă nasul către ușă și începu solemn, după tipicul bisericesc:

— La îngropăciunea pruncului acestuia...

— Zi-i ! E prunc sufletește, dar trupește, doar coarne n-are; dar las-c-o să-i facă parte de ele bătăușii de la crîșmă !

Negustătorul care, pișcat de gerul de afară, își revenise din mahmureală, se întoarse în odaie, și își zvîrli căciula pe laviță. Toți cei de față se strînseră roată în jurul covatei. Unul avea grijă de lumină, ținînd lumînarea ridicată sus :

— „Pe pruncul acesta neprihănit pe care l-ai strămutat după dumnezeiasca ta poruncă, răpit fără să guste din dulcețile lumești, te rugăm îndurate dulceților celor mai presus de lume arată-l părtaș. Slavă tatălui, fiului și duhului împuțit..."

— Ptiu ! Negustătorul scuipă cu scîrbă.

La masă, pisarul piuia, fără să-și dea seama în ce stare se află :

— Măcar păstor la Vama Oborului să mă tocmesc, ce de vreme slobodă ai pe-acolo-o !

Diaconul bețivan îi dădea înainte :

— „Cămărilor cerești și odihnei celei luminate și feței celei preasfințite a sfinților. Doamne, părtaș fă pe acest prunc curat pe carele ai binevoit, Mîntuitorule, a-l strămuta de aici."

Caterisitul începu să turuie fără să se depărteze de tipic :

„Despuiatu-m-ai, crîșmă, pînă la piele, băutu-mi-am tot avutul, toate din casă mi le-am risipit și întorsu-m-am la soață, gol și desculț, și grăbitu-m-am să adorm, iar noaptea din somn trezitu-m-am și auzitu-mi-am copiii și soața clevetind pe seama mea : «Tu bei și te bețivești, iar noi pierim de foame !»"

— Afurisită destrăbălare ! rosti negustătorul și, cu capul gol, ieși iar din odaie în tindă.

Fostul diacon urmă :

— „Încă ne rugăm pentru odihna pruncului și pentru că Domnul după nemincinoasa făgăduință să-l învrednicească cerești sale împărății. Doamne, să nu-l miluiești, să nu-l miluiești..."

— Mitrei ? Dar de ce să nu-l miluiască ? strigă pisarul, cu glas răsunător de om beat, încercînd să apuce carafa de aramă lustruită de pe masă, care-i tot scăpa din mînă, ca vie, lunecînd mai încolo.

Senka dormea, avînd drept căpătîi cușma lui și căciula de jder a negustătorului.

Tejghetarii mai traseră o duşcă la plecare şi ieşind în tindă îi suduiau pe măscărici.

Stînd la uşa ce dădea în celelalte încăperi mai îndepărtate, Petruha auzea un glas stins şi gemete. Deodată îşi dădu căciula pe ceafă şi, lipindu-şi urechea de uşă, auzi în spatele ei cel mai dulce glas din cîte avusese prilej să audă vreodată. Aruncînd spre pehlivani o privire, apăsă cu umărul în uşă şi intră în iatacul nevestei negustătorului. O femeie cu păr cărunt zăcea în crivatul lat din colţ, sub o pătură neagră, cu faţa suptă, cufundată în perine. Laţele ei cărunte, răsfirate peste perine, aveau sclipiri slabe, gălbui, de la luminile candelelor de pe poliţa lată. În aerul cald al încăperii stăruia o duhoare de om bolnav şi de sudoare. O fată cu faţa rumenă, prelungă, cu umerii rotunjori, pe jumătate goi, aplecată peste tăblia înaltă a crivatului, o chema încetişor pe bolnavă :

— Măicuţo, măicuţa mea !

Fata îşi trăgea cu mişcări grăbite pe umeri năframa lunecoasă de mătase zmeurie cu flori trandafirii, ascultînd cu luare aminte şoaptele bolnavei.

— Măicuţo ! Ascultă-mă...

Petruha intră, şi se opri lîngă uşă, în întunericul alburiu. Ochii bolnavei îl priveau drept în faţă, dar el îşi dădea seama că ea nu-l vedea.

— Măicuţo ! Mă cunoşti ?

— Dracii, dracii... Cîntă prohodul... dracii !

— O auzi pe Anna, fiica ta ? Pe Anna ?

Capul de pe perine nu se clintea. Bolnava aiura mereu :

— Aud nişte draci... Au intrat dracii în casă... Bat din palme... În casă e lume multă... Oamenii bat din palme, răcnesc cîntări diavoleşti... un cuvios i-a văzut pe necuraţi, le-a zărit colţii de foc... colţii... şi a plecat... Dracii şi oamenii s-au apucat să ţopăie... să ţopăie... casa a pierit, înghiţită de pămînt... de pămînt... şi s-a ivit în locul ei un iezer... negru, negru... a simţit, a auzit toată lumea... în izba cea blestemată de Dumnezeu... în iezer... cîntau cucoşii... cîntau, cînd se îngînau zorile... cu noaptea... cîntau...

— Văleu ! Iarăşi aiurează, la fel, iarăşi nu mă cunoaşte...

Petruha făcu încetişor un pas înainte, şoptind :

— Annuşka !

Fata se uită la el cu bucurie şi cu spaimă :

— Vai, tu eşti ! Pentru ce ai venit ? E păcat ! Vai ! şi se repezi la el, acoperindu-şi ochii cu palmele. Năframa îi căzu jos, dezgolindu-i sînii durdulii şi umerii.

Petruha mai făcu un pas, o apucă, şi o strînse în braţe ; ea se lipi de pieptul lui, iar el îi şopti ca scos din minţi :

— Bucuria mea cea regăsită ! Primăvara mea înfloritâ...

— Petruşka ! Mi-e groază : dacă ne vede careva ? Vai, tu... oh, te iubesc... Nu ştiu ce să mă fac !... Vai, frumosul meu... şoptea ea, sărutîndu-i buzele, ochii. Cu faţa ascunsă în părul lui, îl sărută pe obraji. Oh, tu... Oh !...

Deodată însă un glas aspru se strecură între cei doi îndrăgostiţi. Şi glasul, plin de ciudă, le şopti :

— Ce faceţi voi, tineri făr-de minte ? Piotr Lazarici ! Hai vino-ţi în fire, ia-ţi mîinile de pe ea ! Hai, ia-ţi mîinile ! E focoasă, nu-şi dă seama ce face din pricina ta ; şi tu — ai băut şi ţi-ai pierdut mintea... Eşti la un pas de păcat ! Şi atunci ce faci cu fata ?

— A mea e ! Nu-i aşa că Anna-i a mea ?

Petruha vîrî în mîna peţitoarei, tot ea dădaca fetei, un pumn de bănuţi de argint. Bătrîna luă banii, şi ridică de jos alţi cîţiva căzuţi pe duşumea, apoi se răsti la mireasă :

— Să-ţi fie ruşine, Lukinişna ! Teme-te, fată ! El n-are voie să te vadă înainte de cununie ; şi tu ?...

— E a mea ! O să fie. Cu atît mai mult mă leg de ea, de-o să fie a mea cu totul !

— Halal să-ţi fie ! Toate la vremea lor, mai aveţi cînd să faceţi prunci ! Cu ce ochi o să privească ea lumea, dacă, după nuntă, n-o să iasă pata pe cămaşă ? Te pomeneşti că tu, chiar tu, i-ai turna tatălui ei vin într-o stacană găurită, şi cu vorbe nedrepte pe deasupra...

— Nu-s nebun ! O să-mi ascund păcatul ! şoptea Petruha cu glas de om băut, silindu-se s-o înduplece pe dădacă.

Dar dădaca îi smulse fata din strînsoarea braţelor, şi o scoase repede din odaie. Năframa rămase jos. Petruha se aplecă, o ridică, voi să şi-o vîre-n sîn, dar era prea mare ; în clipa aceea, bolnava începu din nou să aiureze.

— E frig... mi-e frig... Au intrat dracii în casă... Băteau din palme, răcneau cîntări de-ale lor, drăceşti...

Petruha smulse năframa pe jumătate vîrîtă în sîn şi-o acoperi pe bolnavă cu ea, peste pătură. Căutînd să nu tropăie cu cizmele, dîndu-se încetişor îndărăt, se întoarse în odaia

cea mare. Acolo, fără să se uite la nimeni, se apropie de masă, își umplu un căuș de mied din ce mai rămăsese într-o carafă, îl bău și se așeză pe laviță, lîngă masă. Se uită în jur : în mijlocul odăii, cel ce făcea pe mortul sforăia de mama focului în covată, pe cînd pehlivanii strînși la capătul mesei se găteau să mai prohodească pe unul, tot atît de murdar, cu gînd să-l boteze vărsînd apă peste el. Beţivanul de diacon își frunzărea catastihul. Careva îi strigă :

— Cetește pe scurt, părinte !

— A, uite : „În ce chip să se boteze pruncul în primejdie de moarte..." — e scurt.

— Pruncul e mort de beat ! Iată ce fel de botez i se cuvine...

„Pruncul", care părea să tot aibă vreo patruzeci de ani, stătea în genunchi, lîngă masă. Capul său cu părul zburlit și cu fața murdară, mustăcioasă, se ridica deasupra mesei.

Caterisitul strigă pe neașteptate : „Doamne Dumnezeule, atotțiitorule a toată zidirea..."

— ...crîșmei !

— „Făcătorule celor văzute și celor nevăzute, cel ce a făcut cerul și pămîntul, marea și toate ce sînt într-însele le-ai adunat la un loc, ai astupat adîncul, și le-ai pecetluit cu înfricoșat și slăvit numele tău."

— Mai pe scurt, părinte, nu mai avem răbdare să ne așezăm odată la masa botezului !

— „Alungă departe de noi vedeniile cele din văzduh și cele neivite, rugămu-ne ție, Doamne !..."

— Alea, părinte, ce ți se năzăresc după beție ?

— „...Și tartorul cel negru în băutura beţivilor să nu se ascundă..."

— A, da ; de bună seamă ! Să nu alergi după draci, cînd ești beat criță...

— „...nici duhul cel viclean să nu se pogoare o dată cu pruncul Piotr care se botează..."

— Toarnă rachiu din căuș peste el ! strigă orînduitorul.

Capul „pruncului", ridicat deasupra mesei, fu stropit din belșug cu vodcă. Ferindu-și ochii cu grijă, acesta se lingea pe buze și-și vîrîse o mustață în gură, sugînd-o.

— Nu suge, fătule, că nu ești prunc de leagăn !

— „...duhul viclean cel ce întunecă cugetele..."

— Dar cum să găsească el crîșma, fără să cugete ?

— „...și cel ce răzvrătește gîndirea ; iară tu, atottiitorule, dăruiește băuturii acesteia curăția apei și harul scaldei botezului..."

— De mult ar fi trebuit să se ducă la scaldă !

— „Se botează robul lui Dumnezeu, Piotr !" Sus cu el ! Duceți-l la prag, eu vin în urmă ! porunci diaconul.

Pruncul fu ridicat și purtat pe sus. Diaconul caterisit mergea după el, glăsuind pe nas :

— „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat..."

— Pentru azi, ajunge ; Acu pruncul să bea din apa cu care l-am botezat !

Neguțătorul intră în odaie, se așeză la masă, alături de Petruha, și le spuse măscăricilor :

— Beți, mîncați și cărați-vă !

Pehlivanii, veseli, se repeziră și se așezară la masă. Începu să gîlgîie vodca turnată în căușe. Sforăielile „răposatului" conteniră. Fără să-și dea giulgiul jos, acesta păși anevoie spre masă și se așeză la marginea ei :

— Pe cînd zăceam mort, m-a gîdilat foamea la lingurică, îngăimă el cu glas gros, răgușit de beție și, fără să se uite ce bucate erau pe masă, apuca la întîmplare cu mîinile murdare, și vîra în gură.

Într-un tîrziu, neguțătorul îi milui pe bețivi cu un altîn și odaia se goli. Ieșind, măscăricii scoaseră și covata în tindă, iar neguțătorul închise ușa după ei, strigîndu-le :

— Cînd vă chem, aci să-mi fiți !

— Veni-im ! i se răspunse din cerdac.

Neguțătorul își reluă locul la masă, Petruha, cinstind cu el, spuse :

— Multe au mai îndrugat. Nici nu i-am ascultat !

— Îs niște prăpădiți de bețivi, niște deșucheați, dar mi-s dragi pentru știința lor de carte... și iacătă, pentru ce : ei îs „Rusia crîșmelor". Ea a sporit totdeauna visteria măriei sale ! Tovarășa mea de viață, nevastă-mea, s-a ales cu o boală rea, neiertătoare, tot din vina lor... Anul trecut, au venit cu înfățișare de draci — ea a dat cu ochii de ei, și a căzut grămadă, țipînd ca din gură de șarpe...

— Ce să zic, Luka Semionîci ? Poate că n-ar trebui să chemi aci niște prăpădiți de golani, atîta vreme, cît îți bolește nevasta.

— Ba era bolnavă mai de mult... înainte de ivirea lor. Chema mereu monahițe... Credea în vise, iar monahițele vorbeau mereu despre locurile sfinte. Hai, să bem, Piotr !

— Să bem !

— Și acu, la culcare. Ei, și eu nu pot să ado-orm ! Din pricina băuturii... Umblu, cît mă țin picioarele. Cînd m-am săturat de umblat, cad jos... La mine acasă adorm pe loc, acolo unde am căzut ! Și nu se atinge nimeni de mine-e !

Înainte de a merge la culcare, în cămara în care viitorul său socru îi făgădui să-l ducă, Petruha mai bău o jumătate de căuș de mied. Pisarul dormea sub masă, iar Senka se întinse tot acolo unde se mai culcase — pe laviță.

Petrecîndu-l pe Petruha, neguțătorul îl întrebă, stîrnind mirarea acestuia :

— La slujbă cînd te duci ?

— Chiar mîine, așa cum sînt ! N-am cînd să mai dau pe-acasă, să-mi schimb straiele...

Coborînd treptele scării Prikazului Streliților, Artamon Matveev își tot netezea, din obișnuință, barba scurtată, și-l dojenea cu ciudă pe Petruha care își împlinise ziua de slujbă :

— N-a fost înțelept din partea ta, flăcăule, ca, față de dieci, să pui chezășie pentru un hoinar : hoinăreala și cu răzvrătirea merg mînă-n mînă !

Petruha tăcea cuviincios, uitîndu-se la vechiul strai de strelițal boierului.

— Ia gîndește-te : dacă săvîrșește vreo faptă rea și fuge, cine răspunde pentru el ?

— Știu boierule : chezașul.

— Chezașul ? Dar are el cu ce să-și răscumpere chezășia ?

— Cu casa părintească, cu vitele și cu lucrurile din casă...

— Deci are s-o pățească ! Au să-i ia totul. Altceva, în legătură cu aceeași pricină : punîndu-te chezaș, de ce te-ai înfățișat în văzul hrăpăreților de la Prikaz, gătit așa, cocoșește, cu caftan de catifea cu fețe de mătase pe umeri, cu mărgăritare și cu căciulă din blană de jder ?

— Am fost în pețit, boierule ! Am vrut să fac zapisul de învoială. Nu puteam să mă duc cu straie mai proaste... Ei, și am venit așa cum am fost îmbrăcat.

— Trebuia să te schimbi.

— Vremea a trecut repede, am şi dormit acolo. Dacă mai dădeam pe-acasă, întîrziam la slujbă.

— Ochiul diacului este vrăjmaş, pizmătăreţ... şi măria sa n-are cînd să afle ce şi cum, să despartă adevărul de minciună în orice prilej de pîră. De te-a pîrît diacul, el are crezare ! Uite, pe Ordîn-Nasciokin îl tot zădărăsc diecii, cică îl învaţă orînduieli noi, în treburile soliceşti. Pe Nasciokin ! Şi, nu demult, toată lumea alerga după boierul Afanasi, se căciulea naintea sa... Iar pe tine, de te prind cu ceva, te strivesc chiar cu o vorbă de nimic : ăsta pune chezăşie pentru hoinari !

— Boierule, milostive : Pe cît ştiu eu, măria sa ţarul chiar i-a chemat în slujbă pe hoinari !

— I-a chemat, ba au venit ei şi singuri. Pe unii i-a luat în slujbă, pe alţii i-a aruncat în temniţă, cînd le-a aflat isprăvile, fiindcă nu s-au ivit chezaşi pentru ei...

— Şi încă ceva... Cu ce se pot pricopsi de la mine ?

— Se pricopsesc ei dacă se apucă să facă cercetări !

— Dar n-am fost încă judecat...

— Las-că găsesc ei prilej să te judece. În mîinile şi-n capetele lor e „Pravila".

— Doar am fost răsplătit de măria-sa, pentru slujba mea...

— Popa-i cu ale sale dintru ale sale, da tot dracul slujeşte vecernia : el e ocrotitorul pribegilor ! Ţin la tine, şi mă doare inima, cînd îţi văd greşalele...

— Bogdaproste, boierule !

— Cu „bogdaproste" n-ai să-ţi cîrpeşti şuba, că nu-i petic de blană !

— E-eh, boierule, milostive ! De dragul fratelui meu, primesc voios să fiu chiar şi năpăstuit.

— Ţi-i frate ? Boierul se opri o clipă în loc.

— Ne tragem din aceiaşi părinţi.

— Dar, pînă acum, unde a stat ascuns ? Fecior de streliţ ? I-a cam trecut vremea să fie scris în slujbă.

— A cercat să-şi făurească o viaţă făr-de prihană... A cutreierat mănăstirile, dar nu s-a putut obişnui cu viaţa de acolo. Monahii îl tot ispiteau să se beţivească, dar lui îi place trezia. Ce a fost bine e că a ajuns să cunoască buchile. Ştie carte, nu glumă.

— Stai, băiete ! Găsim noi o portiță de scăpare ! Să se deprindă mai întîi cu orînduiala ostășească, cu muscheta ; după aceea, fiind ştiutor de carte, îl facem streliț pisar.

— La asta mă gîndeam şi eu, cînd am pus chezăşie.

— Da, o să-i fie mai uşor acolo : n-are să-l apese slujba, şi n-o să plece. Ei, acu, ne-am dumerit pe deplin. Nu se cade să-ți laşi fratele singur pe drumuri, scos din drepturi.

Treceau pe uliţa Jitnaia. Kremlinul vuia de dangătul clopotelor. Părea că mugetul lor adînc făcea să se clatine vechiul gard de uluci şi, totodată, trezea din somn paraclisele întunecate de jalea bătrîneții, din ogrăzile popilor. În dreapta, streliții care păzeau jitnițele de piatră ale ţarului, punîndu-şi căciulile roşcate în vîrful baltagelor, îşi făceau semnul crucii înspre biserica lui Ivan cel Mare. Din cerul mohorît, din norii alburii, se cernea zăpada, topindu-se în văzduh, iar prin umezeala ei adia o duhoare grea dinspre vechile clădiri şi haznale. Boierul adulmecă cu nasul său lătăreț aceste adieri greţoase, ce veneau dinspre ogrăzile feţelor bisericeşti, pufni scîrbit, şi mormăi :

— Au împuțit părinții Kremlinul, cu ridichile şi cu braga lor ! Bine ar fi să fie mutați undeva, mai la marginea oraşului...

Petruha îl petrecea pe boier din iubire şi cuviinţă. Calul feciorului boieresc aştepta dincolo de clopotnița sfîntului Ivan.

Boierul se opri nu departe de poarta Troiţkie :

— Iată şi Prikazul Dreptății ! spuse el. Am o treabă aci, cu Ziuzin Nikita. Rămîi cu bine. În privinţa flăcăului, o să ne mai gîndim.

— Să trăieşti, boierule !

Chezăşia lui Petruha fu primită, iar Senka, numit streliţ, se obişnui curînd cu muscheta şi cu rînduiala ostăşească.

— Vă rog, cinstiți dieci, să nu-mi scrieți fratele la oştenii tineri, începători, puse Petruha o vorbă bună pentru el.

Boierul Matveev, care era de faţă la Prikaz, spuse de asemenea :

— Nu-l scrieți la tineri... Doar nu mai e chiar tinerel !

Dar diacul hotărî precum voia el :

— A stat pe cuptor pînă i-a trecut sorocul! Unde a fost pînă acum? Şi către pisar: — Să-l scrii la tineri... De frică să nu-l mustre boierul, dădu această poruncă în lipsa acestuia şi a fratelui lui Senka.

Senka fu scris printre streliţii începători. Socotit printre tineri, era mereu pus de pază în locul celor mai vechi, la porţi, pe metereze, şi la prikazuri. Acolo, mai ales, la Prikazul Trebilor Tîlhăreşti, făceau de pază zi şi noapte, fără a se ţine seama de sărbători: „Răufăcătorii să fie puşi la cazne, fără a se ţine seama de sărbători, deoarece nici ei nu ţin seama de ele!" Treburile se opreau doar atunci cînd mai-marele, boierul, ori chiar gîdele, făceau pe bolnavii, şi nu se găsea numaidecît alt gîde.

Cei scrişi la tineri, aşa cum se făcuse cu Senka, erau muştruluiţi la cataramă de cincisutaşul ajutor, un zdrahon stacojiu, mîna dreaptă a lui Griboiedov, căpetenia, care iscodea şi adulmeca toate matrapazlîcurile.

Cincisutaşul se numea Vaska Pantiuhin. Pisarii de la Prikazul Streliţilor, îl porecliseră Tiuha-Kot [1], iar streliţii obidiţi de el îi ziceau Tiuha-Kat [2].

Lui Kat i se năzărea să-l trimită pe Senka, fără cruţare, o dată cu alţii, acasă la căpetenia Griboiedov, să-i cureţe haznalele şi grajdurile, ceea ce acesta socotea ca o corvoadă jignitoare, aprinzîndu-se de mînie. Într-o zi, dînd ochii chiar cu căpetenia polcului, întrebă:

— Polcovnice, e oare slujbă de streliţ, să-mi murdăresc mîinile şi faţa cu balega dumitale?

Nimeni nu cuteza să-i spună căpeteniei streliţilor nici o vorbă, slugăreau totdeauna cu toţii fără murmur.

— Mama mă-ă-ti! răcni căpetenia streliţilor. Da cine-mi eşti tu, tîlharule?

Şi el îşi repezi mîna să-l lovească pe Senka în obraz. Senka se trase îndărăt. Căpetenia, cam cu chef, se roti în loc, de prea mult avînt ce-şi luase şi se prăvăli cu faţa în omăt.

Senka îl ridică, şi dădu să scuture zăpada de pe el, dar Griboiedov, scrîşnind din dinţi, îl înşfăcă de gît. Senka zvîcni

[1] *Kot*, motan: Vaska e numele obişnuit al motanului în folclorul rusesc.

[2] *Kat*, gîde, călău (ucr.).

puternic din cap şi se smuci din strînsoare. Căpetenia nu se putu ţine nici de data asta pe picioare.

Se ridică singur, şi urlă sălbatic, ca la un foc mare :

— Pantiu-uhin !

Acesta se înfăţişă la iuţeală, răsărind ca din pămînt.

— Înşfacă-l pe tîlharul ăsta. Afară cu el din curtea mea ! Bagă-l în strajă la Prikazul Tîlhăriilor — acolo nu-i balegă...

— Prea bine, domnule polcovnic !

Senka fu mutat. Începură pentru el zile de strajă, fără de schimb, aşa că nici la nunta lui Petruha nu putu să fie de faţă.

Feciorul boieresc află cum era batjocorit fratele său şi, deşi ştia prea bine că n-avea rost nici o plîngere împotriva căpeteniei streliţilor, de ar fi ajuns chiar şi la cunoştinţa ţarului, se duse la boierul care-l ocrotea. Matveev îl chemă fără zăbavă pe Griboiedov. Căpetenia aruncă însă cu dibăcie cele petrecute în cîrca lui Pantiuhin şi a lui Senka.

— Pe cincisutaş nu-l laud nici eu, boierule ! E cîrcotaş şi prea aspru în slujbă, dar streliţul e din tagma hoinarilor ; pesemne că a fost tîlhar şi aşa a rămas... o dată a sărit cu pumnii chiar la mine, în curtea mea... a trebuit să mă apere alţii de el...

Boierul clătină din cap a îndoială :

— Prost merge treaba la voi... O să mai stăm noi amîndoi de vorbă, polcovnice, osebit ; în privinţa lui Pantiuhin, am mai auzit multe alte plîngeri...

În aceeaşi zi, Griboiedov îi spuse lui Pantiuhin :

— Pe streliţul cela scris la tineri, mai slăbeşte-l deocamdată cu străjile.

O zi Senka se simţi mai uşurat de corvezi, dar după aceea lucrurile merseră ca la început, abia dovedea să doarmă un pic, să mănînce în fugă şi s-o vadă pe Ulka.

Ea îl sfătui :

— Semioane, du-i şi tu un plocon acolo !

— Du-te la Konon şi spune-i să scoată din tainiţa lui Taisi nişte găteli. Vinde-le, dar vezi să nu te prindă.

Ulka aduse banii două zile mai tîrziu. Cînd rămase între patru ochi cu Tiuha-Kat, Senka îi dădu cîteva ruble de argint.

— Bine ! încuviinţă cincisutaşul. Azi şi mîine eşti slobod. Dacă te pui bine cu căpetenia, cădem noi la învoială.

Fiindcă Petruha nu-şi cinstise căpetenia cum se cuvenea după datină, cu prilejul nunţii sale, îl pofti în ospeţie. Cînd veni, îl îmbie din belşug cu de toate, apoi îi vorbi de fratele său.

— Cum, vlăiganul cela e frate cu tine ?

— Frate bun !

— Ia te uită... Da e vînjos ca un taur ! Să ştii, că ar putea să ne bage în sac pe amîndoi, şi pe tine şi pe mine ! Ei, dar voinicii aceştia trebuiesc sleiţi de puteri...

— Ce vorbă-i asta, polcovnice ! E un flăcău liniştit.

Griboiedov se întoarse acasă cu sania, înfofolit în pături. Nu se putea sui în şa. Petruha îl însoţi călare pînă acasă, unde dădu calul în primirea slugilor, şi le ajută să-şi ducă înlăuntru stăpînul cherchelit. Acesta bolborosea, aproape fără a-l mai cunoaşte pe Petruha :

— Îi e frate ? Ei, drăcie ! Ha-ha, ha-ha... nu-i mai fac nici un rău.

Senka avu parte din nou de o uşurare vremelnică a slujbei. Într-o zi, cînd nu era de strajă, îl întîlni în piaţa Troiţkaia pe bătrînul pisar care scrisese pentru Petruha zapisul de învoială. Seara îl aduse la el, în casă. Ulka aprinse lumînările şi le dădu de mîncare. Se ospătară şi se cinstiră cu mied tare.

— Pentru ce, flăcăule, m-ai adus pe mine, un om bătrîn, la tine acasă ?

— Vreau să-nvăţ scrierea.

— Ei, atunci să mai zăbovim olecuţă cu băutura... Aveam de gînd să beau pînă mi-o curge miedul pe barbă... dar nu, hai să-l dăm la o parte. Nu-i bine să ai mintea udă : atunci nu mai vezi nici o buchie !

Ulka strînse tot ce mai rămăsese pe masă. Pisarul întinse cîteva foi de hîrtie lipite una de alta în fîşii lungi, puse pe masă călimara de la brîu, îşi muie pana în ea şi, pipăindu-i vîrful cu degetul, porunci :

— Ieşi din ogradă pe poartă !

Mîna greoaie a lui Senka se odihnea pe hîrtie.

— Stai o clipă, puiule ! Pune-ţi palma cealaltă dedesubt.

Senka îşi puse palma stîngă sub cea dreaptă.

— Uite-aşa ! De-o începe dreapta să apese prea tare, ridic-o cu stînga şi o să meargă bine.

Ulka, stîrnită, se opri în spatele lor.

— Învaţă şi tu, Uliano !

— Învăț și eu, îi răspunse ea lui Senka.

— Hai, ieși din ogradă pe poartă ! Una se leagă de alta, mormăia pisarul, mulțumit de sine, netezindu-și pielea zbîrcită din jurul părului cărunt.

Senka știa că Ulka învățase buchile undeva, dar că la scris nu se pricepea.

Pisarul plecă, băut și ospătat cu de-ale gurii. Senka îi dădu trei altîni.

— N-ăi fi păgubos, puiule ?

— Pentru învățătura amîndurora, e țanc pe țanc. Să știi : cînd vii, te ospătez pe săturate, și pe deasupra mai capeți și parale.

— Dar băutură ?

— Și băutură, se-nțelege !

De mult nu mai dusese asemenea trai îmbelșugat bătrînul pisar. În fiece zi, după ce-și isprăvea slujba în piață, pornea grăbit spre Streletkaia, către casa lui Lazarev, feciorul boieresc. Dacă Senka era de strajă, învățătura nu contenea. Învăța Ulka în locul său.

Bătrînul pisar nu-i învăța doar să scrie : își punea învățăceii să ticluiască și zapise, și jalbe, și învoieli de vînzare-cumpărare.

După ce isprăvea cu scrierea, Ulka își îmbia dascălul cu mîncare, cu băutură și-i dădea cîțiva bănuți. Învață scrierea și alcătuirea de învoieli, înaintea lui Senka. Acesta cunoștea însă gramatica și, cînd era singur cu ea, o învăța pe deasupra rînduiala scrierii. Într-o zi, o întrebă :

— Ei, e bine să știi carte ?

— E tare, tare bine, Semionuşka !

— Dar știi tu că Taisi m-a învățat buchile ?

Ulka își plecă privirea, zbucni în plîns, și plecă de la masă.

— Ce-i cu tine ?

— Știu : n-a fost dat uitării păcatul meu cel mare...

— Pentru mine mi-am adus aminte... iar de vina ta am uitat ; altfel n-am sta împreună !

— Ai să-mi uiți păcatul : mi-l voi ispăși pe deplin, prin fapte !

Senka ajunse stăpîn, nu prea curînd, însă de nădejde, pe meșteșugul scrierii cu slove de tiparniță și de mînă : doar buchile „m“ și „p“ îl ținură în loc deosebit de mult.

— Ţine minte, puiule: pana! Pana sus; şi trage buchia cu tărie... ca o pană! stăruia bătrînul.

Trecea pe la cei doi tineri, de parc-ar fi fost rude, fiind omenit cu băutură, la care ţinea cu osebire. Într-o zi, ciupindu-şi singura mustaţă — cealaltă şi-o pierduse, fiindu-i smulsă de careva, spuse:

— Azi, puiule, am vorbit cu starostele pisarilor, unul Iorş. L-am sfătuit să mai aducă în piaţă un pisar de la streliţi.

— Bine-ar fi... m-am vlăguit cu străjile lor.

— Chiar că are să fie bine, aşa că ţi-l aduc încoace pe Iorş — baboi de ştiucă!

— Adu-l! O să-l cinstim bine, eu şi cu Uliana.

Starostele pisarilor nu părea însă prea grăbit să vină la ei în ospeţie.

Slujba lui Senka era ceva mai uşoară. Tiuha-Kat îşi dădea seama că Senka era o vacă bună de muls: dă gras, îi uşurezi slujba. Dă mai puţin, îl bagi iar la străji, la Prikazul Tîlhăriilor.

Senka îi îndemna pe streliţi să facă o jalbă către ţar, să se plîngă împotriva cincisutaşului şi a căpeteniei. Spunea chiar că le-o va scrie el.

— Am mai încercat noi aşa ceva, îi răspunseră oştenii îndobitociţi de obijduiri, dar ce folos? Au să ne snopească în bătăi pe cei care au să se plîngă, şi atîta tot.

„Mulţi oameni au schilodit, cînd cu răzmeriţa împotriva aramei, dar tot s-au înlocuit banii de aramă cu cei de argint, îşi zicea Senka în sine. Stau la un pas de ţar, şi rabdă tot felul de prigoniri. Nu! fără răzvrătire, nu capeţi nimic de la ţar şi de la boieri!...“

În vremea asta îşi vedea însă de slujbă, răbdător şi cu luare-aminte. Astfel trecură primăvara, vara şi toamna. Toamna, bătrînul pisar începu să vină tot mai des pe la el, însoţit de un streliţ scund şi îndesat, pre numele lui Iorş, starostele pisarilor.

La trezie, starostele era scump la vorbă, tăcea într-una, dar după ce se cherchelea binişor, vedea roşu înaintea ochilor, striga, vîntura din pumni, fără să izbească însă în masă: „Ehe, prieteni, s-a adunat un car întreg de nedreptăţi! Iară cînd toate nedreptăţile astea au să sară în sus, ca un butoi de pulbere, o să fie rău!“

Cîrlionții roșcați, înspicați de cărunțeală, i se zburleau, i se făcea părul măciucă.

— Dar ia spune, Iorșule, baboi de știucă, întrebă bătrînul pisar, cînd îl căpătuim pe cel ce ne cinstește cu băutură, cînd îl primim printre ai noștri ? Cînd îi dăm un loc statornic în piață ?

Starostele i-o reteză scurt :

— Tu, motan cu o mustață, bea, înfulecă și leagă căteaua ! Încă nu i-a venit vremea să vină printre noi.

— Dar cînd va să vină, Iorșule ?

— Ei, atunci cînd n-o să-i mai scrieți țarului jalbe, unii împotriva altora. Îl privi pe Senka cu ochii roșiți de beție, și adăugă : Să mai așteptăm olecuță ! Cînd au să ia flăcăii la oaste, și i-o trimite care încotro, ei, atunci ți-a sunat ceasul !...

Boiereasa Malka zace pe crivat, cu părul încîlcit de sudoare, de parc-ar fi cîlți. Pieptul ei de toată frumusețea s-a uscat, noaptea mai cu seamă o podidește sudoarea și o tuse, nu tocmai zgomotoasă, dar deasă, de o ustură gîtlejul. Buzele ei roșioare s-au învinețit. Bătrîna pehlivană Codoșica îi trage din cînd în cînd la loc plapuma de mătase azurie, blănită cu samur. Bolnava dă plapuma la o parte, șoptind :

— Oh, mi-e cald ! Mi-e greață ! Mă apasă pe piept !

— Nu da plapuma la o parte, hulubițo ! O să te ia cu frig, ca azi dimineață.

— Dă-mi să beau ceva, drăguțo !

— Bea un pic de agheasmă, ca să te tămăduiești !

— Dă-mi cvas ! Agheasma ta miroase a clocitură !

— Vorbești cu păcat, boieroaso ! Agheasma are darul tămăduirii.

Codoșica îi dădu boieresei agheasmă, veche de un an, păstrată într-un potir de argint.

— Vai, ce scîrboasă e ! Dă-mi cvas !

— Uite, bea fiertură de zmeură. Bea-o, o să te-ncălzească.

— Mor de căldură și așa ! Stinge candelele de la icoane, că mă-năbușă !

— Vai, boieroaso ! Mare păcat ! Curînd bat clopotele de vecernie, și mătăluță vrei să sting candelele...

— O clipă, drăguțo... pe cînd îmi dădea tîrcoale Nikon, am luat de la el un carnețel cu scoarțe de saftian ; în carnețel era trecut ceea ce a scris un oarecare Procopiu [1] despre Bizanț. Cică a fost acolo un împărat Iustinian, care tot zidea biserici și împodobea mănăstiri ; și a durat împăratul cela o biserică — o minunăție — și i-a pus hramul Sfintei Sofia. Și atît de măreț a împodobit-o cu marmură în culori, cu nestemate, cu covoare aurii și cu policandre, încît corăbierii, pe cînd pluteau noaptea pe mare, privind biserica ceea, gîndeau că-i un munte de argint, de aur și de nestemate care luminează prin întuneric. Și cîntau dumnezeiește în biserica ceea coruri de tineri. O-of, stinge candelele ! Mi-e rău, mă-năbuș...

— Fie, le sting ! Iau păcatul asupra sufletului meu...

Codoșica se sculă, ciupindu-și negii de pe obraz, își scoase calpacul cu zurgălăi, suflă în candele, își făcu semnul crucii, apoi se așeză la loc, pe scăunel. Boiereasa tuși cîteva clipe, își trase răsuflarea și povesti mai departe :

— Multă lumină era în biserica ceea, de parc-ar fi fost în ceruri, iar aerul era călduț, călduț. Gîndesc că de-aș putea să mă duc la cetatea ceea, la Țarigrad... — deși, nu prea-s eu iscusită în rugăciuni — și aș trage-n piept aerul cela minunat, de aș asculta păsările cîntătoare prin grădini, în jurul bisericii... m-aș tămădui... Dar nu ! Ca de plumb îmi simt mîinile și picioarele... Iar cetatea ceea e acum sub turci !

— Ei, boiereasă, maică, hulubița mea, auzit-am și eu o poveste de la oameni gîrbovi de bătrînețe, și se zice în poveste, cică cetatea ceea e cufundată sub apă, dar că nu a pierit viața în ea, chiar aproape de vremile noastre. Și mi-aduc aminte : povestea-i scrisă după tipicul cărților bisericești :

„Și ridica-se-va o femeie, cu numele de Teodora... și împărăți-va la Țarigrad. Și nărăvașă rău fi-va, și îngăduitoare cu isprăvile diavolului, parc-ar fi de el zămislită. Bîntui-va în cetatea ceea, în vremea împărăției ei, și molima neagră, și năprasne și omoruri, ucide-se-vor frații între ei, și preacurvi-vor desfrînații, săvîrși-vor tot felul de isprăvi netrebnice prin lăcașurile sfinte, și jocuri, și dănțuiri în cîntări diavolești... Și glăsui-va ea acea împărătească afurisită, în trufia ei : «O,

[1] *Procopiu*, istoric bizantin din Cezareea, sec. V—VI, autorul „Războiului" al „Istoriei secrete" și al altor lucrări.

tu, Dumnezeule, căruia ţi se spune împărat ceresc ! Venit-am să-ţi sting cu multă larmă amintirea ta pe pămînt — doar văzut-ai, ce am săvîrşit eu ! Iară tu n-ai lăsat să mi se clintească nici un fir de păr din cap !»

Şi cînd grăi-va ea într-acest chip, rostind şi alte vorbe de hulă şi de ocară împotriva lui Dumnezeu, mînia-se-va Dumnezeu pe ea foarte, şi trimete-va pe arhanghelul Mihail de va reteza cu paloşul acea cetate la temelia ei, şi-o va roti, asemenea pietrei de moară, şi-n adîncurile mării cufunda-se-va, cu tot cu oamenii din ea. Doar un singur stîlp din piaţă rămîne-va din ea, scos în afară, în care fost-au bătute preacuratele piroane cu care a fost ţintuit pe cruce trupul lui Hristos, precum şi pecetea binecinstitorului împărat Constantin în vîrful stîlpului. Iară corăbierii — neguţători ce sosesc cu corăbiile — vor lega de acel stîlp corăbiile, plîngînd şi jeluindu-se : «O, premărită şi mîndră cetate a Ţarigradului ! Ani de-a rîndul venit-am la tine ca să neguţătorim, şi iată că deodată, într-o cupă adîncul mării înghiţitu-te-a făr-de veste !»

Astfel povesti Codoşica, măscăricea şi, pipăindu-şi negii de pe obraz, adăugă cu un oftat :

— Şi acum, nu mai este cetatea Ţarigradului, şi nici biserica de care ţi-i dor, hulubiţo, nu mai e...

— Ba toate-s întregi ! rosti boiereasa. Atîta numai, că azi stăpîneşte acolo turcul... care a supus semiinţia grecească. Nu-i de mintea mea — dar am auzit, nu prea demult, nişte boieri vorbind : „Vine turcul să cucerească Ucraina leşească !“

— Mai este Ţarigradul ?

— Întreg e şi Ţarigradul, şi biserica ceea ; numai că toate cele din ea-s după feleşagul turcesc orînduite. Poveştile tale-s de la raskolnici auzite. De mult plîng ei, că a pierit Bizanţul ; iar bătrînii au spus înaintea lor : „A pierit credinţa... s-a înecat totul în mare, pentru păcatele grecilor... cică au făcut pre voia sultanului, au sluţit chiar şi credinţa“... Iar unele fete bisericeşti au socotit-o pe Teodora eretică, chiar înainte de raskolnici...

Codoşica se foia neliniştită pe scăunelul său : îşi amintise de un gînd al ei, dar se temea să-l dea în vileag. Aflase de la Ulka despre Senka şi se gîndea să-l aducă-n casă : poate, boiereasa, văzîndu-şi iubitul, se va bucura şi se va tămădui. Bătrîna o iubea pe boiereasă şi din pricina asta se zbuciuma

cumplit : „Doar numai pe boiereasa Malka o am, căci alta ca ea nu-i chip de găsit"...

— Ce te tot foiești, drăguțo ?

— Mă foiesc, boiereaso, fiindcă, uite, nu mă țin ciolanele bătrîne ! M-am ridicat, dar am căzut ; am căzut și m-am așezat la loc : îmi trec prin cap niște gînduri, de mi-e frică să spun ce și cum.

— Ei, nu-ți mai fie frică ! Doar nu ești o streină !

— Ți-am adus un tămăduitor, și d-aia mi-i frică. Înalt, voinicel, iar la înfățișare — streliț tinerel. De-o afla boierul, de-o prinde de veste, mă omoară !

— Dar de ce ți-e frică ? Boierul e la Prikaz. Adu-l încoace pe streliț, dacă-i tămăduitor ! Ați chemat tot felul de vrăcițe, și nu mi-au fost de nici un folos. Poate că el o să mă lecuiască.

— Dar a venit împreună cu monahița ceea care are voie să intre la noi !

— Cheamă-i.

Codoșica ieși grăbită, în clinchetele clopoțeilor ei și se întoarse curînd.

Senka intră și rămase lîngă ușă.

Boiereasa se săltă puțin pe perine și se uită îndelung la el. Deodată, scoase un țipăt răgușit, cu toată puterea cîtă mai avea :

— Codoșico, ești o nelegiuită !

Bătrîna se repezi spre crivat s-o sprijine pe bolnavă care se lăsase moale pe perine, răsuflînd greu, cu ochii ațintiți în tavan, parcă ar fi rămas pe gînduri. În sfîrșit, șopti cu glas abia auzit :

— Să iasă afară ; să aștepte pînă-l chem eu.

Măscăricea îi făcu semn lui Senka să iasă din odaie :

— Așteaptă, îi șopti ea.

— Vream să-i spun doar două vorbe...

— Atîtea cîte se cuvine ai să i le spui ; așteaptă !

— Unde ești, femeie făr-de minte ?

— Aci sînt, boiereaso ! Aci, hulubițo !

— Dă-mi să beau puțin vin !

— N-a îngăduit vraciul să-ți dau vin...

— Dă-mi, o dată ce-ți poruncesc eu !

Codoşica găsi butelca şi turnă romaneie în potir.

— Ţine-l să nu vărs din el !

Măscăricea duse potirul la buzele boieresei, ţinîndu-i capul sus.

— Acum, o dată ce m-ai vîrît în păcat, ajută-mă să mă îmbrac.

Se petrecu ceva uimitor pentru Codoşica : boiereasa se ridică în capul oaselor şi-şi lăsă picioarele în jos, pe marginea crivatului.

— Dă-mi botinele de jder !

Bucurîndu-se în sinea ei, măscăricea o încălţă veselă pe boiereasă cu botinele de jder.

— Adu-mi o cămaşă de mătase... şi un sarafan de mătase, din cele mai uşoare, uite, colo. Cununa nu-mi trebuie... dă-mi plasa : e strîmtă, are să-mi strîngă părul în ea. Freacă-mi gîtul cu pomadă... şi braţele, braţele... Vai, îs numai oase... Freacă-le cu pomadă.

Boiereasa se ridică în picioare şi mai dădu o poruncă :

— Albeşte-mi obrajii, dă-mi cu rumeneală pe buze...

— Ştiu tot, ce şi cum, sărmana mea hulubiţă ! Acu eşti gata...

În sfîrşit, boiereasa începu să semene cît de cît cu aceea de altădată.

— Mă aşez în jilţ, adu-l în iatac şi pleacă !

Senka fu poftit să intre. Se apropie. Boiereasa şedea într-un jilţ scund, moale. Fiindcă era prea jos pentru el, Senka se lăsă într-un genunchi în faţa ei, ţinîndu-şi sabia cu o mînă.

— Boiereaso !

— Da... da... Semioane ! Uite cum am ajuns. Ei, dar am să mă ridic iar în picioare... şi trupul n-o să-mi mai fie putred, ca acum... atunci, o să te cunosc iar.

Senka clătină din cap în tăcere.

— Crezi că am să mor ? şopti ea.

Senka îi privea genunchii uscaţi, strînşi în mătasea subţire, pieptul căzut, o vinişoară care bătea des, des, pe gîtul acestei frumuseţi de altădată. Tăcea. Codoşica, lăsîndu-l să intre, îi şoptise cu toată străşnicia : „Să nu-i spui boieresei nici o vorbă despre moarte ! De-o să-i spui, cade jos, se zvîrcoleşte, nu mai scoate o vorbă..."

Boiereasa răsufla greu şi des. Îl întrebă :

— De ce taci ? Nu crezi c-o să mă mai fac bine ?

— Ba cred.

— Of, unde mi-e părul meu ? Scînteia, iar acum, mi l-a măcinat boala. Unde mi-e pieptul ? Şi mîinile nu mai sînt aceleaşi care umblau prin părul tău...

— Nici eu nu mai sînt cel de altădată, boiereaso ! Nu te zbuciuma în zadar.

— Mă tămăduiesc eu — atunci ai să mă mai iubeşti oare ?

— O să te iubesc din tot sufletul ! şopti Senka simţind nevoia să-i aducă o mîngîiere.

— Vai, bogdaproste ! Vai, dragul meu, şi tu te-ai trecut puţin... nu mai eşti ca altădată... Da de ce ai venit să-ţi vezi jalnica ta dragoste ?...

Ulka nu ştia că Senka se drăgostise cîndva cu boiereasa, nici Codoşica nu-i spusese, şi-l îndemnase :

— Poate că i se apropie sfîrşitul zilelor ! Bolnavii se simt mai uşuraţi cînd văd un voinic !

Înainte de a intra la boiereasă, Senka se abătuse prin curtea ei.

Şerbii, sărăciţi rău, se strînseseră grămadă în jurul lui :

— Oşteanule, cînd te duci la boiereasă, roag-o pentru noi !

— Nu ni se dau straie... nu ni se dă de mîncare... sîntem istoviţi de tot ! Mulţi boieri, cînd li se apropie sfîrşitul, îşi scriu oamenii pe numele mănăstirilor... Roag-o pe boiereasă să ne lase slobozi. Poate că din asta o să-i vină alinarea...

— Taci ? şopti boiereasa. Ei bine, taci... Sînt bucuroasă că eşti cu mine...

— Tac, boiereaso. Mi-eşti dragă, şi de aceea mă gîndesc la multe.

— Dar la ce te gîndeşti ?... Crezi că am să mor ?

— Nu, n-ai să mori ; dar s-ar cuveni, ca să fii dreaptă, să fii şi bună.

— Nu sînt rea.

— Ştiu : eşti bună cu cei buni. Uite, îţi priveam slugile din curte, şi am văzut nedreptatea : pentru ce ţine boierul tău atîtea slugi în casă ? Nu le îmbracă, nu le hrăneşte ; de aceea se înmulţesc furtişagurile şi, încă mai rău, omorurile.

— E adevărat, drăguţule. Dar cum se poate îndrepta asta ?

— Să-i laşi slobozi pe oamenii aceştia flămînzi. Au să-şi facă rost de pită ei înşişi, prin munca lor.

— Vai, Seniuşka ! E adevărat ! Nici nu m-am gîndit la asta. Chiar mîine chem un pisar de la Prikazul Robilor şi-i poruncesc să le scrie un zapis de slobozenie...

— Mulţumescu-ţi ţie foarte, pentru sărmanii cei flămînzi ! Zilele acestea, vin chiar eu ca să scriu zapisul de slobozenie, şi atunci o să pui iscălitura.

— O pun, drăguţule, o pun ! Vino, te aştept.

Senka stătea cu capul plecat, aproape de boiereasă ; Malka îşi puse mîinile firave pe umerii lui. Plîngea, încovoiată de povara durerii.

— Nu plînge, boiereaso ! Şterge-ţi lacrimile !

— Vai, de bucurie vărs lacrimi, că mi-a fost dat să te mai văd o dată, viu şi nevătămat... şi mi-am adus aminte tot, tot... cum mi-ai fost drag... tot... Şi mai plîng, fiindcă eşti aproape de mine, dar n-am putere să te strîng în braţe...

— Ei, lasă gîndurile negre. Ai să te faci bine. Sînt încredinţat că ai să te faci bine !

— Şi acum, drăguţule, ridică-mă... ajută-mă să mă culc pe crivat... mi se tulbură lumina înaintea ochilor...

Senka se ridică, îşi vîrî cu grijă mîinile sub trupul bolnavei, o ridică uşor, de parcă ar fi fost un fulg ; dădu plapuma de mătase azurie la o parte, o culcă şi o înveli. În clipa cînd o culca, ea îl sărută pe obraz.

— Oh, bogdaproste ! şopti ea cu glas stins, abia auzit. Adăugă apoi : De cîte ori i-am spus boierului : „Degeaba ţii atîta mulţime de slugi... în sărăcie... Chinuieşti oamenii !“... Dar parcă se gîndeşte el la oameni ? Şi nu numai el este aşa. Acu du-te ; aş vrea să dorm.

Senka ieşi. Ulka plecase de mult acasă. Codoşica, măscăricea, îl petrecu pînă la poartă şi acolo, plecîndu-se unul în faţa altuia, îşi luară rămas bun.

„Nu e mult de cînd era atît de frumoasă la chip şi la trup, gîndea el, podidit de mîhnire. E-eh !“

Porni pe uliţă, prin zăpada cu scînteieri gălbui, tulburi, oglindind sclipirile unei stele mari, cu coadă, ce lumina sus pe cer, în locul lunii. Lumina ei era neclintită, blîndă, parcă ar fi purces de la o lumînare nevăzută, ascunsă după o perdea dintr-o ţesătură subţire, străvezie.

Trecu şi clipa de încheiere a ceasurilor zilei [1]. Clopotele băteau pentru vecernie. Boierul Nikita Ziuzin îşi isprăvi orele de slujbă la Prikazul Dreptăţii. Paznicul veni şi aprinse candela înaintea icoanelor. Ţinîndu-şi căciula şi toiagul în mîna stîngă, boierul îşi făcu semnul crucii, fără să privească spre icoana cancelariei, cu vopselurile scorojite. Ieşi din odaia lui în sala pisarilor, punîndu-şi căciula şi strîngînd cu tărie toiagul în mînă. Îşi încruntă sprîncenele stufoase şi se uită în jur, la pisari. Aceştia şedeau încă la masa lungă a prikazului : unii ascuţeau pene, alţii îşi umpleau călimările de la brîu cu cerneală din sticla obştească, ori se uitau cu luare-aminte la hîrtia lungă a unei ciorne, scociorîndu-se în barbă.

Tot aruncînd priviri piezişe în lături, boierul străbătea încet sala. Un pisar se sculă de la capătul mesei, făcu spre boier o plecăciune şi, şontîcăind sprinten cu picioarele crăcănate, deschise uşa săliţei.

Fără să se uite la el, Ziuzin îl întrebă :

— A fost cineva la prikaz, în lipsa mea ?

Crăcănatul străbătu şontîc, şontîc săliţa, deschise zgomotos uşa ce dădea spre scară, şi răspunse :

— A fost Almaz Ivanov, boierule, diacul măriei sale.

— Nu-i bine... Almaz Ivanov ? Şi eu lipseam... Nu-i bine !

— N-a zis nimic... i-am spus : boierul zăboveşte... acasă, îi boleşte boiereasa... asta-i...

— Bine i-ai spus. Şi ce a răspuns diacul de sfat ?

— Ei... ce să răspundă ? Păcat, zice, că nu l-am găsit pe Nikita Alexeici, am treabă cu dînsul. Asta-i...

— Nu cumva ştii, Terioha, ce treabă o avea diacul cu mine ?

— N-avem voie să ştim, boierule ; dar eu tot ştiu... aşa...

— Vorbeşte.

— Nu cutez, asta-i, să vorbesc de treaba aia : că noi, cei mici, ne alegem cu o chelfăneală pentru de alde astea.

— În privinţa ţarului, oare ?

— Cam aşa... în privinţa măriei sale ţarului, boierule !

— Ei, aici sîntem cu toţii slujbaşi, nu ne pîrîm unii pe alţii... vorbeşte, Terioha !

[1] Ziua se socotea încheiată la orele 7 seara, prin schimbarea caraulelor de streliţi, în răpăitul tobei (n. aut.).

Boierul se opri o clipă la intrare. Pisarul stătea cu capul ciufulit scos afară, pe ușa întredeschisă :

— Cînd diacul cobora treptele, iacă ce a grăit către boierul Troiekurov, care-l aștepta la intrare : cică tare rău îi pare măriei sale de patriarhul de la Voskresenski... că are o epistolă de la Nektarie, patriarhul Rusalimului, în privința lui Nikon... că-l roagă să-l ierte... Cică măria sa l-a lăudat pe Nikon, iar pe Avvakumko l-a amenințat cu hruba temniței... că era mînios pe raskolnici... asta-i...

— Și ai auzit limpede toate astea ?

— Limpede, boierule... asta-i...

— Asemenea lucruri am mai auzit și eu, și nu numai o dată. Dar de Nektarie aud întîia oară. Ia seama, Terioha, pune-ți strajă gurii, ia seama : nici o vorbă nimănui...

— Tac mîlc, boierule... asta-i... Pisarul închise ușa și, întorcîndu-se în sală, își șopti : Are șapte limbi în gură, leit Tararui-Hovanski da mie îmi poruncește să tac... asta-i...

Dangăt de clopote. Cer înstelat. Steaua cu coadă, firavă, gălbuie, luminează slab.

— E semn bun, steaua asta. Vai, ce-aș mai petrece ca altădată !

Omăt pufos, neatins de dezgheț, ușor pătat de urmele oamenilor. Boierul trase cu nesaț în pieptul lat aerul rece, înviorător, simțindu-se parcă răcorit cu apă de izvor, ceea ce era deosebit de plăcut după aerul puturos, stătut, din sala prikazului.

„S-a ofilit rău Malka ! Ei, ce să-i faci ? Mai zăbovește ea nițeluș pe lumea asta, iar după ce o muri îmi iau alta, dar n-o s-o mai las atît de slobodă, cum am lăsat-o pe Malka, își zicea boierul în gînd, pășind agale spre răscrucea Nikolski. Of, Doamne ! De-om izbuti să ne vedem din nou prietenul aci, mare slujbă de mulțumire o să-ți facem ! Să se întoarcă, să se așeze din nou în jilțul lui, cu odăjdiile de patriarh, și cu cinstirea de altădată ! Doar mai sînt și alți boieri care gîndesc la fel cu mine..."

— Cine-o fi ? Parcă-i ibovnicul ei ? El e !

Boierul își îndesă mai zdravăn pe cap gugiumanul de castor, strîngînd bine în mînă toiagul de stejar.

Senka venea dimpotriva lui, spre poarta Troițkie. Dădu să-l ocolească pe boier.

— Hei, robule ! La mine ai fost ?

— Ba nu-s rob, sînt streliț !

— Nu mă minți, lua-te-ar dracu ! Ai fost la mine ?

— Ei, poate, chiar la matale... Ce te uiți la mine, ca ogarul ? N-am cu cine să mă drăgostesc la matale...

— Să nu-mi mai spurci casa ! strigă boierul, repezindu-se cu toiagul ridicat la Senka.

Acesta, deși părea greoi în mișcări, își roti sabia. Toiagul boierului se rupse în două. Îl aruncă și se trase îndărăt, cu ochii scînteind.

— De-ai avea arme și zale, ce tocătură de carne aș face din tine ! strigă Senka.

— Răzvrătit nemernic ! zbieră boierul, scrîșnind din dinți, și trăgîndu-se înapoi, spre drum. Las-că vedem noi la Trebile Lăuntrice ce hram porți ! Te descoasem noi ! Nu cumva ai luat parte la răzmerița împotriva aramei ?

O clipă, Senka gîndi : „Să-l ciopîrțesc pe diavol !" Se stăpîni însă și-și văzu de drum.

— Nu face gălăgie, boierule ! Dînsa doarme ! spuse Codoșica, măscăricea, din ușă.

— Aha, îmi aduci tot felul de haimanale-n casă ! Tîrfă !

Și boierul ridică mîna vrînd să-i tragă măscăricei o scatoalcă. Ea se lăsă pe vine, așa că lovitura nimeri în gol. Boierul dădu în ușă cu piciorul, și aceasta se deschise bufnind. În umbra gălbuie, sub icoanele cu candelele aprinse din colț, bolnava se mișcă în crivat și începu să tușească iar cînd soțul ei se apropie, îi spuse :

— Nikita, de ce faci atîta larmă, parcă ai fi în tîrg ?

— Pentru ce a fost aci ibovnicul tău ?

Codoșica, măscăricea, închise ușa dată de perete, apoi, se furișă pe lîngă boier, după crivat.

Boiereasa, cu ochii închiși, tăcea. Boierul răcni iar :

— De ce a fost aici copoiul cela ? !

— Ba tu ești copoi. Iscodești, pîndești mereu. El este bun, inimos.

— L-am înșfăcat eu pe inimosul ăsta al tău, l-am dat pe mîna Prikazului Tîlhăriilor ! E un răzvrătit, deși s-a întolit cu streliț.

— N-ai pic de rușine ! De ce mă sperii ?

— Ce, tu ai mai multă rușine ? Mîine-poimîine îți dai duhul și totuși îți chemi ibovnicii în casă !

— Nu vreau să mor !

— Ba ai să mori ! Uite, mă duc la ieromonahul Alexandr, și-l rog să-ți facă slujba sfîntului maslu !

— Pleacă de aici, ursule !

— Hai, Malka, nu te oțărî ! Pocăiește-te, tot ai să mori. Moartea o să te mîngîie mai bine decît orice ibovnic. Se năpustește asupra unui om viu și uite-l : zace-n coșciug... apoi, cade pămîntul : buf ! buf ! peste el ! He-he-he-e !

— Plea-acă !

— Plec îndată ! Iar acu, hai să ne împăcăm. Vreau să stăm de vorbă într-o treabă. Boierul trase un jilț aproape de crivat și se așeză. E-eh, Malka. Eh, Melania ! Mi-e milă de tine...

— Pleacă ! Știu eu, ce milă ți-e...

— Hai, astîmpără-te ! Să vorbim despre ceva. Uite, vreau să-l chem pe Nikon... să-i trimet o epistolă...

Bolnava deschise ochii care scăpărară, dar se stinseră numaidecît. Începu iar să tușească, apoi își trase răsuflarea :

— După ce faci epistola să mi-o arăți și mie. Ai s-o scrii singur ?

— De bună seamă ! E o treabă tainică : pe cine să chem s-o scrie ? De cînd a plecat Nikon, ne-au scăzut și cîștigurile... Scăpătăm pe zi ce trece...

— Cum să nu ! Ai ajuns să nu mai ai cui să-ți vinzi nevasta.

— Nu fi rea, vorbește ca lumea. Am nevoie de sfatul tău. Să uităm totul... ca și cînd nici n-ar fi fost nimic ; uite, socotește că n-am pomenit nici eu de ibovnicul tău...

— Ce să mai pomenești de el, o dată ce l-ai dat pe mîna celor de la Prikazul Tîlhăriilor ?

— Ei, da, l-am dat. O să pomenească de el acolo, cu focul şi cu cnutul.

— Şi acum, să cugetăm asupra păcatelor tale ?

— Ale mele ? Eu-s fără de păcate ! Nu m-am legat de nevestele altora.

— Ştiu... Deci ai să scrii tu însuţi ? Scrie şi din partea mea, cheamă-l pe... Nikon...

— Vream să te-ntreb : să scriem numai din partea noastră, sau şi în numele măriei sale ?

— Dacă nu-i scrii în numele ţarului, n-o să te creadă : Nikon se fereşte de boieri.

— Da. Chiar aşa au vorbit Afanasi Ordîn-Nasciokin şi Matveev.

— Au şi vorbit ? Aşa, aşa ţi-au spus, pe faţă ?

— Ei, nu chiar pe faţă... nu tocmai, dar se putea pricepe : cică măria sa ar dori mult să se împace cu Nikon. Ordîn mi-a dat pentru el chiar ceva bani primiţi de la fierbătoarele de leşie din părţile Novgorodului. Dar nu-i ajung banii ceia. Am luat şapte piei de pe mujici, cu cnutul, i-am strîns cu uşa pe starostii de la fierbători să aducă bani, dar, uite, nu aduc, tîlharii !

— Du-te de-i scrie... am obosit.

La el, în paraclis, boierul Nikita dădu vesel din mînă, plecîndu-şi capul cu părul zburlit dinaintea icoanei „Mîntuitorului cu păr de aur" — o copie primită în dar de la Nikon, făcută de ucenicii lui Simon Uşakov.

Aprinse de la candela ce ardea dinaintea icoanei mai multe lumînări, le puse pe masa rotundă, cu faţă de brocart, trase mai aproape călimara de aramă, luă o pană de gîscă, şi-i privi cu luare-aminte vîrful ascuţit, zicîndu-şi în gînd : „E leneş pisarul ! Nu ascute bine penele, o să-l schimb cu altul".

Trase spre el foile de hîrtie lipite de acelaşi pisar într-o fîşie lungă, şi se lăsă cu pieptul lat pe masă.

„Să scriu... o să şterg la urmă cele de prisos", îşi zise iar în gînd, şi începu :

„Măritului stăpînitor, înaltpreasfinţitului Nikon, patriarhul Moscovei şi a toată Rusia Mare şi Mică, robii tăi Nikita

și cu Malka, cerîndu-ți binecuvîntarea înaltpreasfinției tale, cu plecăciune pînă la pămînt..."

După ce scrise aceste rînduri, boierul rămase o clipă pe gînduri: „Degeaba am speriat-o pe Malka cu moartea. Vrea să trăiască muierea..." și urmă să-i scrie lui Nikon.

„Și, aflînd de izbăvirea și sănătatea înaltpreasfinției tale, ne bucurăm; de ne-ar hărăzi Domnul să ne vedem iarăși..."

— Pe Malka trebuie s-o iau altfel; s-o descos cu binișorul: pentru ce a venit robul cela, mama lui de cîine? De bună seamă nu ca să se drăgostească cu ea. Iar dacă a venit să se drăgostească, s-a ales cu nimica! Malka o să moară... Mă mir, cum se mai ține sufletul în ea! Numai mînia, ori un necaz mare te face să nu-ți struneşti limba. Nu-i înțelept, boier Nikita, să zădărăşti oamenii în pragul morții! Ei, să scriem mai departe!

„Știut de înaltpreasfinția ta să fie, Stăpîne, că așa mi-au grăit niște prieteni: ți se pornunceşte înaltpreasfinte, să vii duminică în optsprezece zile, și nu luni în nouăsprezece, la vecernie, pe la ceasurile șapte, ori ceva mai devreme, ca să nimereşti taman în clipa cîntării..."

— O să-l chem, măria sa o să se împace cu asemenea gînd. Auzi, îl roagă chiar Nektarie al Rusalimului, să se împace. Dar dacă nu s-or împăca... Ei, atunci, boier Nikita, păzeşte-ți capul! E-eh! La Putivl, pe vremuri, mă țineam de tîlhării, și iacătă capul mi-e tot pe umeri. Ziuzin își trase spre genunchi barba îndărătnică, și scrise mai departe:

„...să intri în biserică pe ușa de la miazănoapte; și de-or înceta țîrcovnicii să cînte, ori ba, neştiind de sosirea înaltpreasfinției tale, după cele cuvenite la sosire, binevoieşte să rosteşti în auzul tuturor: «Pace vouă!» Iar arhimandritului să-i spui tot așa și pe chelar să-l trimiți la Iov, să-l vestească, sau la altcineva, ca să afle măria sa..."

Boierul ceti cele scrise, apoi își zise: „Mai scriu cui să-i vorbească cu osebire și ce anume, cine a vorbit de țar și ce cuvinte a grăit..."

„Știut de înaltpreasfinția ta, preamărite, să fie cele de mai jos, anume: fost-au trimişi la mine Afanasi și Artamon, și așa grăitu-mi-au: în luna dechemvrie, în șapte zile, de sfînta Evdochia, pe la ceasurile vecerniei, le-a vorbit măria sa stăpînitorul, fără altcineva de față, cum că ți-ai trimis arhi-

mandritul şi că s-a bucurat de sfatul tău, şi pe arhimandrit l-a lăudat foarte : Am stat cu el, zice, între patru ochi, şi mi-a spus, zice, cu lacrimi în ochi : crezare-n dihonii să nu mai avem ; eu, zice, cu juruinţă mă leg, şi zic că, de azi înainte, nici o crezare în dihonii nu mai am. Şi venit-a deunăzi la mine, la Horoşeva, de ziua sfîntului Nikola, monahul Grigorei Neronov umblînd cu tot felul de zavistii împotriva patriarhului. Ştiu eu prea bine, zice, cine-i de partea lui şi-i înţeles cu el — numai că în toate acestea nu cred de loc ; iar sfătuirile noastre şi făgăduinţa noastră doar Dumnezeu le ştie ; iar eu, juruiesc că nu m-am depărtat cu sufletul meu, de lîngă patriarh, însă, din pricina clerului, a tagmei sale, potrivit cu cele obişnuite pentru noi, ţarii, n-am cum să-l chem eu însumi pe patriarh, şi să-i scriu despre cele ce le ştie el prea bine, de ce a plecat şi cînd o să i se facă pre voia lui şi cine-l ocărăşte mai cu seamă acum, în biserică. Iar eu juruiesc că nu-i sînt potrivnic întru nimic."

Boierul vîrî pana în călimară, se sculă, îşi întinse mădularele înţepenite, făcu cîţiva paşi prin paraclis, se apropie de icoane şi-şi făcu semnul crucii :

— Doamne-ajută ! Se întoarse la locul lui şi adăugă : Malka e bolnavă, nu se cade să mă duc acu noaptea la ea. Îi citesc mîine dimineaţă ; iar cînd o veni monahul de la Alexandr o scriu faţă cu el pe curat şi i-o trimet. Se aşeză din nou şi luă pana în mînă : Să adaug pentru mai multă crezare : iată ce a zis ţarul. „Iară tu, Afanasi, în numele meu să-i poruncşti lui Nikita ca toate acestea în taină să le scrie prietenului meu patriarhul !" A, să nu uit ! Adăugă pe marginea foii înguste : „Epistola de faţă să mi-o dai înapoi !" Stinse lumînările, se sculă, potrivi feştila candelei de la icoană, se închină, apoi ieşi din paraclis. Dimineaţa, după ce boierul ceti epistola soţiei sale, Malka spuse :

— Ai scris bine. Adaugă despre ţarină : „şi ea te cheamă" ; şi mai scrie ceva despre ţar : are să se-ntoarcă cît de curînd. Nu-i cere să ţi-o dea înapoi : o să bănuiască că ai cine ştie ce gînduri ascunse.

După ce boierul plecă, boiereasa îşi zise : „Teodora l-a scăpat de Iustinian să nu-şi piardă împărăţia... iar eu îţi prăpădesc casa ! Ai să ţii tu bine minte, vrăjmaşule, cum e cînd scrii în numele ţarului !..."

La Prikazul Tîlhăriilor, în turnul caznelor, lucrul se isprăvise : călăii plecaseră. Cleştii şi celelalte scule pentru schingiuiri erau atîrnate pe zidurile împroşcate de sîngele osîndiţilor. Cel din urmă schingiuit, un flăcău falnic, fusese pus la cazne pentru isprava săvîrşită deunăzi de Senka : „Tîlharule, nu cumva tu l-ai omorît la Kolomenskoe pe dvoreanul nacealnic Beghicev ?" Fusese omorît în chinuri, deoarece strigase sus şi tare că n-avea nimic de-a face cu isprava aceea. După ce fusese scos din dîbă îşi dăduse duhul curînd lîngă masa cercetărilor şi acum zăcea ghemuit pe podea. Sculîndu-se de la masă, boierul cneaz Iakov Odoievski le porunci paznicilor de la poarta turnului :

— Căraţi-l afară şi aruncaţi-l lîngă ziduri — or să-l ia de acolo cei de la casa de ocrotire !

Senka stătea de pază la intrarea fără uşă, încadrată de doi stîlpi laţi de piatră, cu baltagul în mîini şi cu sabia la şold. Mai-marele Prikazului Tîlhăriilor dădu din mînă şi către el :

— Slobod, streliţule ! Mîine-i ziua ta, e închis prikazul. Mi se pare, că trebile noastre au să se mute la Prikazul Trebilor Lăuntrice : uite, se dărîmă turnul !

Într-adevăr, în tavanul boltit al turnului se căscau crăpături mari. În poartă un stîlp drept de cărămidă se şi surpase. Ridicîndu-se cu mişcări greoaie de la masă, boierul adăugă :

— M-da... au să fie schimbări ! Se zvoneşte, că nu Artamon Matveev, ci cneazul Iuri Dolgoruki şi fiul său au să fie puşi peste voi, la Prikazul Streliţilor.

Paznicii aruncară la poartă leşul celui omorît în cazne, înainte de plecarea lui Senka din turnul Sfîntului Konstantin al prikazului.

Despuiat, doar cu izmenele pe el, trupul osînditului, înnegrit de schingiuiri, zăcea pe zăpada murdară, cu picioarele mai sus decît capul. Dinţii albi îi sclipeau în gura neagră. Ieşind în Piaţa Roşie, Senka se gîndi : „Iată dreptatea ţarului ! Pentru ea, omul nu e om ! E rob, e cîine, şi trupul său nu-i mai de preţ decît un hoit de cîine. Ei urmăresc să sporească vistieria ţarului ; — atunci de ce să nu se apuce să facă negoţ cu carnea oamenilor ucişi în cazne ?..."

În dreapta pieţei, dincolo de zidurile Cetăţii Kitai, se lăţea lumina tulbure a zorilor serbede ale iernii.

Senka obişnuia să stea treaz în timpul nopţii : nu-l lua somnul. Poarta Sfîntului Frol fusese închisă, dar a Sfîntului

Nikola era deschisă. Toată săptămîna, în ajunul Crăciunului, se făceau slujbe neîntrerupte în multe biserici. Poarta Sfîntului Nikola şi opreliştile din oraş nu se închideau, ca să poată veni credincioşii să se roage. Senka privea mulţimea ce se îndrepta spre Kremlin, gîndind: „Se pare, că a sosit cineva. Era vorba să vină solul leşesc. O fi sosit?"

În loc s-o cotească spre podul de peste Moscova, Senka o luă spre poarta Sfîntului Nikola.

— Nikon!

— A sosit patriarhul! spuse careva din mulţimea cu care Senka intra în Kremlin.

„A, iată cine e! Ia să-l văd pe cel ce m-a prigonit!"

— Oh, faceţi loc, dragii mei! Lăsaţi-mă să-l văd pe părintele nostru! strigă o femeie, făcîndu-şi cu mişcări largi semnul crucii.

Piaţa din faţa catedralei Uspenski era luminată de felinarele aşezate pe stîlpi înalţi, aprinse de călugări. Mulţimea grămădită în preajma catedralei şi streliţii care o împrăştiau cu lovituri de toiege îl împiedicau pe Senka să-l vadă pe cel ce stătea în piaţă.

Dînd mulţimea în lături cu coatele lui vînjoase, ţinîndu-şi baltagul cu tăişul înainte, Senka ajunse curînd pînă la locul luminat.

Luna în cel din urmă pătrar lucea sfioasă pe cer, ca o seceră subţire, în sclipirea tulbure a stelei cu coada lată, acum albalbăstruie, ascunsă între norii plutitori, de la care nu venea aproape nici o rază de lumină.

Şi apoi, în pîlpîirile lumînărilor bisericeşti din felinarele cu mică, Senka îl zări pe cel de la care fugise cu atîţia ani în urmă şi pe care-l uitase de mult: Nikon stătea în picioare, pe fundul unei sănii late, teşite, cu marginile dinainte şi dinapoi înalte, pe covoarele care îşi revărsau canafurile peste zăpadă. Avea pe cap o glugă albă cu coarne, cu un heruvim, cusută cu mărgele deasupra sprîncenelor. În mantia neagră ce-i acoperea umerii, în sakosul[1] alb argintiu, cu epigonatul în şoldul stîng, Nikon arăta deosebit de înalt şi de zvelt.

[1] *Sakos*, veşmînt de zile mari, din ţesături de preţ, purtat numai de patriarhi şi de mitropoliţi.

Ochii lui pătrunzători priveau spre cer aproape fără să clipească. Buzele nu i se zăreau sub mustăți, dar barba lungă, cărunțită de tot, îi tresărea : șoptea ceva.

În mîna dreaptă, care nu-și pierduse încă puterea, Nikon strîngea zdravăn un toiag străvechi. Își plecă privirile, se uită la mulțime și rosti cu glas tare :

— Aștept al treilea și cel din urmă răspuns ! Vor oare ei să-l primească pe însuși Hristos ?

Nikon aștepta să iasă boierii de la țar, cu răspunsul la o epistolă a sa.

Fostul patriarh era gata de drum.

Sărutase icoanele din catedrală și, ieșind, luase toiagul apostolului Petru. Boierii zăboveau. Ieșise din catedrală, cuprins de nerăbdare, sub povara amintirilor trezite de privelîștea pereților împodobiți, de măreția catedralei, de raclele de argint, înșiruite de-a lungul pereților, cu moaștele strămoșilor trecuți în rîndurile sfinților. Stînd la aer, în sanie, se simțea ușurat și bucuros la vederea mulțimii care, neîncăpînd în biserică, în dorința de a-l vedea, umpluse toată piața. Nikon simțea o pornire să strige : „Dați-vă la o parte ! Lăsați-i pe toți să-l vadă pe vlădica al lor, călcat în picioare !“ Tăcea, aștepta, iar boierii zăboveau.

Senka văzu în jurul saniei lui Nikon numai streliți, monahi și tîrgoveți, care se tot închinau, dar nu se arăta nici un boier, de teamă parcă să nu fie bănuit de cîrdășie cu Nikon.

În cele din urmă, se ivi și un boier : Troiekurov, însă în straie caraghioase : cațaveică femeiască întoarsă cu blana în afară, iar în mîini ținîndu-și căciula de jder cu coadă în creștet.

Troiekurov se apropie de sanie și, făcînd plecăciuni adînci, începu să-i vorbească lui Nikon.

Senka trăgea cu urechea ; mulțimea vuia surd, dar, făcînd o sforțare, cele grăite de boier se puteau desluși :

— Of, of ! ofta boierul, pocindu-și vădit glasul ca să pară de femeie. Of, of ! Doamne, izbăvește-ne și nu ne duce pre noi în ispită ! Ca să vezi : n-a răbdat sufletul neprihănitului traiul în post și rugăciuni ! A poftit hrana mirenilor. Dracii, dracii... îi văd : îs măscăricii din străfundul iadului ! Pe Anton îl ispiteau... pe sfîntul. De păcătoșii de rînd n-au nevoie !

Ispitesc necuraţii, vorbesc în stînga şi-n dreapta tot de cinstiri, de slavă, de puterea de altădată...

Vădit, boierul vorbea în bătaie de joc, în care scop îşi pusese şi caţaveica. Senka gîndi : „Ei, acu rabdă, bătrîn veninos şi trufaş..."

Boierul îi dădea înainte, cu acelaşi glas piţigăiat de femeie :

— Of, of ! Acu o să mă afuriseşti, nu ? Ei, nu mi-e frică ! Dar te întreb : de ce te-ai întors, sărmane bătrîn, la amvonul de altădată, fără să fii chemat de marele stăpînitor ?

— Eşti un pehlivan de neam boieresc, asta eşti ! Şi şuguielile tale-s fără rost. Subt Ivan cel Groaznic trebuia să şuguieşti, el îi cinstea pe pehlivanii dvoreni cu ciorbă-n obraz [1] !

— Of, of ! Ai venit să te arăţi în lume, să-ţi osteneşti caii, să fugăreşti cîinii, să calci oamenii ! Ei, ai întîrziat, sărmane... ce-ai lepădat la mînie, rămîne lepădat ! Alţii au ridicat de jos ce-ai lepădat tu. Ai scuipat în izmene, şi acu, nu-ţi încape dosu-n ele, de ude şi strîmte ce-s !

— Cel ce m-a chemat nu seamănă cu un dobitoc ca tine ! îl stropşi Nikon, cu glas tare şi mînios, ridicîndu-şi privirile spre cer, ca să nu-şi mai vadă vrăjmaşul.

— Of, auzit-am, cu îndoioşare-n suflet ! I-au cetit boierii tarului nălucirile tale... of ! Preţ de şaptesprezece zile postit-ai... trudit-ai, stînd pe loc... Avut-ai un vis... văzutu-l-ai şi auzitu-l-ai pe înaltpreasfinţitul Ioan, mitropolitul... iar în noaptea de şaptesprezece spre optsprezece sosit-ai în goană, sărman bătrîn ! Venit-ai de capul tău la Uspenie, singur chematu-te-ai, în nălucirile tale... de-ar fi altfel, ai avea o zapiscă la mînă.

Năpădit de mînie, Nikon îşi pierdu cumpătul, îşi vîrî mîna stîngă în buzunarul tainic al epigonatului, scoase cu un aer triumfător din ea o epistolă cu peceţile rupte, şi o arătă de departe lui Troiekurov :

— Uite, crucea ! Piei satano !

Zărind epistola, boierul-măscărici se prefăcu tulburat ca diavolul în faţa crucii, se ghemui, se lăsă pe vine, vîntură din mîini, ca pentru a chema în ajutor pe cineva, apoi, dîndu-se îndărăt, se mistui în mulţimea streliţilor.

[1] Aluzie la o ieşire a ţarului Ivan cel Groaznic care şi-a opărit bufonul cu ciorbă clocotită. (N. aut.)

Nikon își veni în fire. Mînia îi trecu. Îl cuprinse teama : „De ce am făcut-o, Doamne ? Dracu m-a pus !“ Și întinse repede spre epigonat mîna cu epistola lui Ziuzin. Ca să nu-și piardă înfățișarea solemnă de arhiereu, încercă să vîre epistola în buzunar, pe nimerite, fără să se uite la ea. În aceeași clipă, o mogîldeață sprintenă, cu căciulă de iepure, îi smulse epistola din mînă și pieri în mulțime, tot atît de iute, precum se ivise.

Mulțimea celor care se rugau și-l priveau pe Nikon începu să se vînzolească. Totul se petrecuse atît de repede, încît Senka nu pricepu ce se întîmpla : auzea larmă, și încerca să se dumirească : „Dar de ce s-o vînzoli mulțimea ?“ Iar strigătele răsunau tot mai puternice, tot mai multe :

— I-a șterpelit-o prăpăditul de măscărici al lui Troiekurov !

— Ce a șterpelit ?

— Ce ? Panaghia patriarhului, iată ce...

— Dar nici n-o avea pe el !

— Epistola...

— Auziți-l cum țipă !

— Hoțule ! Nelegiuitule ! Dă-mi înapoi epistola, e a țarului ! striga Nikon, cu ochii spre mulțime. Pravoslavnici ! Fiilor ! Mi-a smuls hoțește epistola cu trei peceți ! Prindeți hoțul !

— Ei, vezi : e vorba de epistolă !

— O epistolă de la țar !

— Dar cine i-a furat-o ?

— Prăpăditul de măscărici boieresc ! Dașka se cheamă, dar e băiat, are nădragi pe el.

— De prins îl prindem noi, dar nu azi ! Acu a fugit...

Nikon se dădu jos din sanie ; careva îi zvîrli un covor sub picioare, iar el aproape uită că trebuia să aștepte răspunsul țarului, așa că porunci ca sania să fie gata de plecare. Caii tropăiau, pișcați de ger. Călugării se foiau, strîngînd chingile, îndreptînd cergile.

Dar iată că, în sfîrșit, mulțimea se dădu în lături din fața unui streliț cu făclia aprinsă ; în urma lui, veneau trimișii țarului, în sclipirile de brocart ale șubelor și ale mărgăritarelor cusute pe gugiumane. Nikon, înfășurat în mantie, stătea cu capul plecat : nu se aștepta la nimic bun de la vrăjmașii săi. Aceștia se apropiau : cel dintîi, Iuri Dolgoruki, pîntecos,

posomorît, cu barba răsfirată în bătaia vîntului ; al doilea, cneazul Nikita Odoievski, puhav, palid, cu barba rară, iar în spatele lor, diacul Almaz Ivanov. Se opriră înşiraţi, unul lîngă altul. Fiecare rosti aceleaşi vorbe :

— Măria sa ţarul Alexei Mihailovici, stăpîn a toată Rusia, ţi-a poruncit, patriarhule Nikon, să te întorci la mănăstirea Voskresenski şi să aştepţi acolo judecata patriarhilor ecumenici.

Plecînd, Nikon era stăpînit de un simţămînt de durere şi de nelinişte : „De ce am luat cu mine epistola lui Nikita ?" Dar numaidecît şi-aminti de ce o făcuse : „M-am bucurat că m-au chemat, am crezut totul — că m-a iertat ţarul, că doreşte să mă întorc. Mă gîndeam : Ne împăcăm, facem o slujbă întru sănătatea ţarului şi a alor săi. Ei, şi atunci îi arăt epistola, şi zic : «Mărite stăpîne ! Uite, cine ne-a împăcat, cine a pus la cale această mare bucurie !»

Şi acu, Nikita o să mă blesteme în vecii vecilor ! S-a dus pe apa sîmbetei bucuria în care nădăjduiam..."

Nikon le porunci călugărilor să pogoare crucea înaltă pe care o ţineau sus înaintea sa.

Monahii, miraţi, coborîră crucea, punînd-o în sania goală. Crucea îl împiedica pe Nikon să vadă steaua cu coadă. Plecînd din Kremlin, le spuse boierilor, vrăjmaşii săi, arătîndu-le semnul ceresc : „Se apropie clipa cînd mînia dumnezeiască o să vă măture pe toţi !"

Privind steaua cu coadă, Nikon aţipi şi, cuprins de toropeală, se întrebă în gînd : „Poate că zănaticul cela a şterpelit epistola aşa, de capul lui ? O să se bucure de pozna pe care a făcut-o şi-o s-o arunce."

Ţarina, trupeşă, cu pieptul înalt, rotofei, se lăfăia în crivat. În urma „răzmeriţei împotriva aramei" şi după boală, somnul ei era totdeauna neliniştit. De astă dată parcă auzea glasul cuiva la uşa iatacului... Se lăsă pradă somnului, dar se trezi iar : deschise puţin ochii şi-l văzu pe ţar, că se îmbracă la iuţeală şi iese grăbit.

„S-a dus să-şi facă nevoile..." gîndi ea, toropită de somn. Totuşi nu mai putea să adoarmă. Prin toropeala ce o cople-

sea auzi o larmă depărtată, paşi grăbiţi, scîrţîitul unor scări de lemn. Ridică uşor capul de pe perine şi auzi strigăte limpezi :

— Of, Doamne !

„S-a întîmplat ceva ! Toţi se vînzolesc..."

Ţarina se ridică în capul oaselor. Îşi strînse prin cămaşă cutele pîntecului rotofei, se aplecă, îşi găsi la lumina candelei cizmuliţele de saftian căptuşite cu blană de veveriţă, şi le trase cu uşurinţă în picioarele rotunde, palide, ca stoarse de sînge. Părul negru, des şi greu, şi-l strînse, fără să-l împletească, sub năframa de mătase cusută cu mărgăritare. Luă de pe laviţă scurteica uşoară de samur, o aruncă pe umerii goi, se încheie la guler, apoi ieşi din odaie. Mergea încet, gîfîind uşor. În sala prin care trecu stăruia, după slujba ce se făcuse acolo nu de mult, fumul de tămîie, amestecat cu un iz de vopsea arsă. Maria Iliinişna se uită în jur : ceva era în neorînduială, în paraclis.

— N-au grijă, trîntorii...

O lumînare lungă de ceară din candelabrul de lîngă iconostas, muiată de căldură, se îndoi, făclioara ei oglindindu-se în icoana care începuse să ia foc. O flăcăruie şerpuitoare se ridica din feştila lumînării şi vopseaua icoanei ardea, pîrîind şi răspîndind în paraclis un fum înecăcios.

Ţarina se apropie de icoană şi zvîrli lumînarea pe podea, apoi scoase mîna goală de sub poala scurteicii de preţ şi trecu cu mîneca în josul icoanei. Vopseaua se stinse, ca şi lumînarea de pe podea. Numai feştila ei mai licări cîteva clipe. Ţarina se apropie de uşa sălii mici a tronului, întredeschisă, şi privi înlăuntru. Nu se vedeau decît pereţii îmbrăcaţi în brocart, cufundaţi în întuneric, jilţul înalt, dăltuit, şi un crîmpei de icoană, deasupra şi în stînga lui. Se auzeau glasurile unor oameni care îi părură speriaţi :

— Vai, ce să mai zici !

— Ţi-e groază să te şi gîndeşti !

— Se va vedea ce şi cum... ori s-a speriat de judecată, ori jinduieşte după putere.

Aceste din urmă cuvinte fuseseră rostite de ţar. Ţarina nu pricepea nimic, luminile de la ferestre şi de pe scări o spăimîntau. Auzea larma surdă a mulţimii, jos, în jurul palatului şi în piaţă. Uită totul de pe lume. Deschise larg uşa sălii

tronului şi se repezi la soţul ei. Ţarul stătea de vorbă cu doi episcopi bărboşi : Iona al Rostovului, un bătrîn uscăţiv, uşor adus de spate, şi Pavel Sorski, trupeş, cu barba neagră ; amîndoi purtau mitre şi odăjdii.

Cînd ţarina sări de gîtul ţarului, cuprinzîndu-l cu braţele goale, cei doi ierarhi, neîndrăznind să fie văzuţi că privesc o femeie, se traseră spre un ungher întunecos al sălii şi acolo se aşezară pe laviţă lăsîndu-şi bărbiile peste cîrjele lor.

— Tătucule ! Păzeşte-i pe ţarevici şi pe ţarevne ! Tătucule, păzeşte-te ! Sîntem speriate rău ! Auzi cum strigă streliţii ?!

— Iliinişna ! De ce te frămînţi ? A sosit Nikon, a intrat în biserică cu monahii săi, a pus stăpînire pe amvon ; au şi fost trimeşi nişte boieri să-i spună să plece acolo de unde a venit. Du-te, mamă, du-te ! Spune-ţi rugăciunea şi culcă-te ! Hai, hai... Hai, du-te !

Ţarul dădu jos braţele grele ale soţiei sale de pe grumazul lui, îi cuprinse mijlocul durduliu şi o duse afară, pe aceeaşi uşă, pe care intrase. Trecînd din nou prin sălită, ţarina se apropie de icoana sfîntului Gheorghe luminată de o candelă, îşi făcu semnul crucii, mărunt şi grăbit, peste faţa slabă, cu ochii mari. Capul ei mic părea a fi luat de la alt trup şi aşezat pe trupul ei dolofan.

— Mucenice ! Sfinte Gheorghe, Biruitorule ! Ocroteşte-ne pre noi !

Bătu înaintea icoanei o mătanie pînă la pămînt, se ridică şi, făcîndu-şi iar semnul crucii, tot atît de mărunt, se depărtă. Şirurile de nestemate cusute pe scurteica ei sclipeau. În urma mişcărilor sale greoaie, lumînările şi candelele care ardeau înaintea icoanelor pîlpîiră îndelung.

Ţarul dădu drumul episcopilor să plece cu porunca : Măria sa porunceşte patriarhului Nikon să se ducă la Voskresenski şi să aştepte !

— Cu cît mai repede va ieşi din biserică, cu atît mai bine : norodul va avea mai puţin prilej de ispitiri.

Episcopii ieşiră pe uşa ce dădea spre Scara Roşie. Dimpotriva lor venea boierul Troiekurov. Acesta le făcu o plecăciune, apoi intră în sala tronului. Acum era într-un caftan de brocart zmeuriu, ţinînd toiagul într-o mînă şi căciula de samur în

cealaltă. Barba îngrijită şi-o pieptănase, ca şi părul, cu cărare. Voios, făcu dinaintea ţarului o plecăciune. Părea deosebit de vesel. Uneori, în clipe de amărăciune, ţarul îl chema pe Troiekurov să-l înveselească. Acum ochii boierului rîdeau, de parcă ar fi jucat cuiva un renghi strașnic. Ţarul ghici starea sufletească a slujitorului său, oglindită în ochii lui, şi-l întrebă :

— Ei, ce ai făcut ?

— Mărite stăpînitor, am aflat tocmai ceea ce trebuia să aflăm numaidecît.

Ţarul tăcea.

— Spuneam eu că Nikon a fost chemat de cineva, că în urma unor veşti a plecat de la mănăstire. Boierii nu mă credeau, ba chiar rîdeau de mine. Dar uite, aici aflăm cine l-a chemat încoace.

Trecîndu-şi căciula în mîna care ţinea toiagul, Troiekurov o vîrî pe cealaltă în sîn, de unde scoase la iveală o epistolă cu trei peceţi rupte.

— De la cine e ?

— Mărite stăpînitor, peceţile au un herb pe ele ; iar pe herb, trei buchii : Naş, Zemlea şi Az ![1] Între buchii e un urs ridicat în două labe.

— A, asta-i pecetea lui Ziuzin Nikita. Dă-o-ncoace !

Troiekurov făcu o plecăciune şi-i întinse epistola.

— De la cine ai luat-o ?

— Chiar Nikon mi-a dat-o ! Se pare, mărite stăpîne, că ruşinea şi frica de măria ta i-au năpădit sufletul, după ce a stîrnit zarvă şi tulburare în sfîntul lăcaş...

Troiekurov îl minţea cutezător pe ţar. Ochii săi scînteiau cu viclenie. Ştia că gloata de pe uliţe fusese martoră la cele petrecute : glasul ei n-avea cum să ajungă la palat, şi numai ea ştia cum dăduse Nikon epistola primită de la prietenul lui.

Ţarul păşi în lături şi puse epistola pe masa diecilor, apoi rosti grav :

— Dvorene Troiekurov ! Boierii din neamuri slăvite ţi-au spus în şagă boier, pentru slujba ta cea veselă pe lîngă mine. Pedepsesc cu cazne hula robilor împotriva numelui meu, şi pedepsesc necruţător ! De două ori mai primejdioasă e însă

[1] Denumirile literelor N, Z şi A.

hula boierilor, deoarece ei se află în fiece zi lîngă mine... Iar acum, ascultă : de-l voi afla pe cel ce l-a chemat de capul lui pe Nikon, minţind în numele meu... eu însumi, faţă de toţi boierii te-oi milui cu cinul boieresc ! Aşteaptă să-ţi vină vremea. Ţarul nu aruncă vorbele în vînt !

Troiekurov făcu o plecăciune pînă la pămînt, fiind gata să sărute chiar şi cizma ţarului, pentru cinstea făgăduită.

Dîndu-i drumul, ţarul îi porunci :

— După ce pleacă Nikon, cheamă boierii : o să cetim epistola.

Deasupra hîrtiei ferfenițite, în privința asmuțitorilor la „răzmeriţa împotriva aramei", cu arătarea semnelor înfăţişării lor, pe stîlpul de la poarta Curţii Trebilor Lăuntrice, fu ţintuită alta, nouă, scrisă de pisari cu slove mari :

„Leatul 1664, luna ghenarie, ziua a 15-cea, poruncit-a ţarul stăpînitor şi marele cneaz a toată Rusia Alexei Mihailovici :

„Stolnicul cneaz Andrei Solnţev-Zasekin să fie pus dregător peste Prikazul Dreptăţii din Moscova ; sfetnicul Volodimer Bastanov şi cu diacul Alexandr Alexeev să stea pe lîngă el, ca şi pînă acum, iar alt diac să fie Ermola Vorobiov ; iar Nikita Alexeev sin Ziuzin să fie scos din slujbă".

Tare se minuna lumea din Moscova, şi nu numai posădenii, ci chiar neguţătorii, şi popii şi diaconii :

— Dar de ce l-or fi scos din slujbă pe un cărturar falnic, ca boierul Ziuzin ?

— Uite, nici cinul lui boieresc nu l-au scris... doar „Nikita Ziuzin" şi atîta.

— Din porunca marelui stăpînitor ! De ce vă miraţi, oameni fără glagorie ?

— Dar nu cumva diecii i-au făcut-o dinadins, de n-au pus cuvîntul „boier" ?

— Că n-au scris „boier", asta n-ar fi nimic ; dar să-l scoată din slujbă, fără pricină de boală, e de rău !

De mult nu mai văzuse boierul Nikita Ziuzin „ochii luminoşi ai măriei sale", iar acum, n-ar fi dorit pentru nimic în lume să-i vadă — dar aşa hotărîse soarta, aşa i se poruncise chiar de ţar :

— Să vină Nikitka [1] să-l cercetez eu în sala cea mică a tronului !

Strălucea brocartul sălii în lumina soarelui de iarnă, dar, mai ales, a candelabrelor de pe pereți. Sclipeau pietrele scumpe de pe schiptrul țarului și de pe cușma lui Monomah [2], puse pe o masă osebită, așezată lîngă tron. Ardeau safirele și smaragdele de pe măciulia toiagului împărătesc și din cununile icoanelor de deasupra tronului. Boierului Ziuzin i se părea însă că pînă și mărgăritarele roz-dalbe de pe tichia țarului aveau sclipiri sîngerii. „Ei, acum fii tare, Nikitka ! Ține-te bine ! S-a trezit fiara !" își zicea Nikita Ziuzin, cu capul încordat cu îndărătnicie — așa cum făcea, ori de cîte ori se ducea la vînătoarea de urși. Din păcate, n-avea spanga la el, iar toiagul și-l lăsase în tindă, și unde mai pui că streliții din strajă îi scotociseră buzunarele pînă la fund.

Boierul Ziuzin stătea în fața mesei unui diac, acoperită cu o față neagră, iar pe fața de masă se vedea, ca o piază rea, hîrtia albă a epistolei pe care o trimisese în taină la Nikon. La masă ședea Almaz Ivanov.

De obicei, cînd trecea pe la boierul Nikita, la Prikaz, diacul era vesel, șăgalnic și plin de bunăvoință ; acum însă chipul diacului sub părul zburlit era cenușiu, nemișcat, cu ochii de oțel, străpungători, străini, și vorbea cu un glas necunoscut.

— Marele stăpînitor te întreabă, Nikita Ziuzin, dacă e a dumitale epistola aceasta ?

Boierul oftă și răspunse cu o sforțare :

— A mea e...

— Pentru ce ai scris-o, amestecînd în născocirile tale numele marelui stăpînitor și al măriei sale țarina Maria Ilinișna ?

— Am scris-o... cu gînd să curm vrajba dintre marele stăpînitor și Nikon, patriarhul a toată Rusia.

— Nikita Ziuzin, cu cine te-ai sfătuit în privința acestei epistole nelegiuite ?

[1] Formă diminutivă, iar aci, cu nuanță batjocoritoare.

[2] *Cușma lui Monomah* : coroana străveche a marilor cneji, a țarilor și împăraților ruși : de aur, cu numeroase pietre prețioase, tivită jos cu samur. Greutatea totală : circa 900 grame. A fost primită în dar în 988, de cneazul Vladimir al Kievului, de la împărații Bizanțului Vasile II și Constantin.

— Am scris-o singur... făr-de sfătuitori...

Diacul tăcu, privind cu luare-aminte chipul ţarului.

Ţarul ridică pleoapele umflate, şi ochii săi priviră pieziş înspre masa diacului.

— Ia spune, Ivanîci, întrebă el : a plecat stolnicul Cirikov în slujba noastră, la Kiev ?

„Nu-i a bună... gîndi Ziuzin. O ia pe departe. Mai bine mi-ar trage un picior şi m-ar da afară."

Ţarul tăcu o clipă, apoi urmă :

— Pentru trebile noastre ostăşeşti, Kosogov se duce fără teamă şi peste Nipru, şi în Zaporojie... iar Cirikov Alexei sin Panteleiev se arată fricos... şi neascultător poruncii noastre. Ei, atunci scrie, Ivanîci, în numele măriei mele, ucazul :

„Stolnicul Cirikov să fie bătut cu reteveiele la Prikazul Streliţilor..."

— Am înţeles, măria ta !

— În Ucraina leşească, hatmanul Teterea [1], hainul, pentru viclenia lui împotriva noastră, marele stăpînitor, a fost jefuit de cazaci. S-a dus cu prea puţin avut în Lehia, iar acolo leşii l-au despuiat pînă la piele, de a fugit gol-puşcă în Valahia. La Stavişce, cazacii lui Cernetki [2] l-au omorît pe hulitorul numelui meu... pe cel ce neuitînd marea osîrdie şi dreapta slujbă către noi a răposatului hatman Bogdan Hmelniţki, i-a ars leşul răsturnat din sicriu. Hainul acela de Teterea l-a lăsat pe esaulul Petruha Doroşenko [3], să se răzvrătească, iar acel Doroşenko, din rea-voinţă, s-a dat de partea hanului şi acu se războieşte cu norodul său pravoslavnic... Dar, prin voia lui Dumnezeu şi prin rugile noastre, are să vină tot aşa de repede şi sfîrşitul hoţului de Doroşenko, ca şi al lui Teterea-hainul. Aşa îi pedepseşte Dumnezeu pe toţi potrivnicii marelui stăpînitor ! Teterea, Doroşenko, Iuraşko Hmelniţki [4], nişte lifte, îs departe de noi... e greu să le ceri ceva, şi apoi, norodul

[1] Hatman de cazaci din Ucraina. În 1657 a trădat Rusia. Zdrobit, a fugit în Polonia ; apoi, a trecut la turci. A fost executat de polonezi, în 1667. Menţiunea despre sfîrşitul său (în 1664) este un anacronism.

[2] E vorba de *Czarnecki*, general polonez.

[3] *Piotr Doroşenko*, hatman al Ucrainei din dreapta Niprului, între anii 1665 şi 1676.

[4] *Iuri Hmelniţki*, fiul lui Bogdan Hmelniţki.

de acolo își face de cap : dă crezare la orice zvon, așa că azi ne slujește nouă, mîine Lehiei, ori chiar hanului de la Perekop [1]. Dar boierii noștri ? S-a hotărît de Duma măriei mele : să se bată bani de aramă, întru înlesnirea stăpînirii... iar ei cumpără aramă de unde pot, bat banii lor și păgubesc vistieria, mai rău ca hoții cei străini de țară ! Dar hoția asta le-am iertat-o, căci, cu toată necinstea lor, n-au amestecat numele meu în potlogăriile lor cu arama...

În urma ultimelor cuvinte ale țarului, rostite cu glas domol, pe Nikita Ziuzin îl trecură fiori de gheață.

— Boierul șade, ocîrmuiește pricazul și, totodată, umblă cu vicleșuguri, iscălește numele țarului, clevetește pe seama altor boieri făr-de vină. Spune, Nikita Ziuzin, răufăcătorule, pentru ce, în numele marelui stăpînitor, l-ai chemat pe fostul patriarh Nikon, cel osîndit cu urgie ? Diece, întreabă-l pe nelegiuit !

Țarul tăcu. Pîntecul îi tresălta de mînie. Crucea de aur cu lănțișor îi lovea încetișor bumbul caftanului de brocart, zguduit de oftările lui dese.

Cu același glas aspru, diacul întrebă :

— Spune, Nikita Ziuzin, nu mie ci marelui stăpînitor însuși — el te aude — de ce l-ai chemat pe fostul patriarh să vină la sobor, nu din partea ta, ci în numele marelui stăpînitor și al măriei sale țarinei Maria Iliinișna ?

— Sînt vinovat... Diavolul m-a împins, mi-a șoptit gîndul rău de a scrie numele cele măreție.

— Ba, n-o să fie pus diavolul la cazne, ci tu ai să fii ! Pentru ce, după ce ai amestecat numele marelui stăpînitor, tot în numele său ai pomenit de boieri, iar pe Ordîn-Nașciokin și pe Matveev i-ai bîrfit ?

Ziuzin își încruntă sprîncenele stufoase, și rosti cu încăpățînare :

— Nu i-am bîrfit pe boieri... au vorbit cu adevărat : tare îi e milă măriei sale de Nikon... și nu se cade să scrie către Nikon măritul stăpînitor...

Țarul deschise ochii, în care se oglindea mînia. Diacul tăcu.

[1] Hanul Crimeii.

— Minciuni ! Potlogarule, fecior de tîrfă ! N-aveau ei cum să-ţi spună una ca asta ! Pus la cazne, ai să mărturiseşti tot adevărul la foc şi sub cnut ! Şi cum ai cutezat tu, neam de căţea, să-l chemi pe cel ce s-a lepădat samavolnic de scaunul preasfinţiţilor ? Pe cel care, în biserică, în timpul sfintei liturghii, tot norodul de faţă fiind, s-a numit singur cîine, iar de sfîntul lăcaş a zis că-i borît de cîine ! Nu ţi-a fost frică să stîrneşti tulburare în biserică, să curmi sfînta liturghie ? Eşti un cărturar iscusit şi un cunoscător într-ale legilor, dar ai uitat capul întîi şi al doilea din „Pravila" măriei mele. Cîntările din biserică au amuţit, norodul a fost împins la o parte. Am fost vestit despre sosirea şi întrebarea lui Nikon. Întrucît a curmat liturghia, i s-a trimes răspunsul meu. Iar Nikon a strigat vorbe mînioase, a luat toiagul sfîntului Petru din sfîntul lăcaş şi a ieşit cu zarvă multă împreună cu toată adunătura sa de monahi şi de stareţi. Nu este oare aceasta o tulburare în biserică ? El, Nikon, a stîrnit tulburarea aceasta mare în biserică, dar a făcut-o îndemnat de scornelile tale din epistola ta ticăloasă. I-ai spus chiar pe ce uşă să intre în biserică. Chiar de-am lăsa la o parte hula adusă numelui meu, tu, Nikitka, eşti un asmuţitor la tulburare în biserică, vrednic de cazne !

Ziuzin tăcea cu capul aplecat tot mai jos. Ţarul îşi întregi vorba :

— Porunceşte-le streliţilor, diece, să-l ridice pe răufăcătorul de Nikitka şi să-l ducă la Curtea Jitniţelor ! Spune-le să-l ducă prin faţa porţii Troiţkie, ca să-l vadă slujbaşii prikazului pe care l-a pîngărit !

Ziuzin ridică privirea :

— Mărite stăpîne ! rosti el. Nu-mi tăgăduiesc vina, sînt gata să-mi pun pe butuc ceea ce am pe umeri — dar dă-mi putinţa să-mi văd casa : acolo zace soţia mea, ajunsă la capătul zilelor ! Lasă-mă să-i spun o vorbă celei ce moare... Mă rog măriei tale...

— Dar atunci cînd ţi-au trecut prin cap isprăvile ticăloase împotriva numelui măriei mele, te-ai gîndit la soţia ta ? Du-te şi spune la cazne, pentru ce l-ai chemat pe Nikon, şi de ce i-ai bîrfit pe boieri ! ? Nu mai ai cînd să-ţi iei rămas bun de la nimeni !

Diacul se ridică în picioare :

— Hai, Nikita, să te dau pe mîna pristavilor !

Acei ce nu erau chemaţi pentru ceva bun la Prikazul Treburilor Lăuntrice, multă vreme nu uitau poarta lată a prikazului. Începînd din zori, prin ogradă, umblau oameni privind cu luare-aminte chipurile morţilor, căutîndu-şi rudele omorîte, ori răpuse de băutură prin crîşme. Milogi aciuiţi prin casele de ocrotire colindau asemenea unor cîrduri de corbi, trebăluind zile întregi, adunînd leşuri prin Moscova, şi tîrîndu-le la Prikazul Trebilor Lăuntrice. Şi în ziua aceea totul se petrecea ca de obicei. Îndată ce se lumină, o mulţime de oameni se şi aflau în curte. Cei ce n-aveau treabă se îmbulzeau la poartă în faţa stîlpului gros, cioplit în şase muchii, îngropat adînc în pămînt. Pe acest stîlp erau puse ucazurile ţarului, pe care crainicii nu se încumetau să le cetească în auzul lumii, fiind şi lungi, şi încîlcite, iar vestirea lor de pe Locul Caznelor nu cădea în prevederile Pravilei. În ziua aceea fusese smulsă de pe stîlpul Prikazului Trebilor Lăuntrice hîrtia cu privire la „Scoaterea de la Prikazul Dreptăţii a boierului Nikita Ziuzin". Străjerul de la opreliști bătea în cuie altă hîrtie, peste crîmpeiele celei vechi. Pisarul din piaţă îi arăta în ce loc şi în ce chip s-o pună. Intrînd în ogradă, moscoviţii se uitau în jur şi se opreau lîngă stîlp. Unii, dînd din mîini, îi chemau pe alţii, ştiutori de carte :

— Iar o fi ceva nou ? Uite, alt ucaz !

Un popă fără parohie, cherchelit, cu lanţul crucii de aramă petrecut după gît, cetea vesel şi voios în auzul celor ce doreau să afle rostul înştiinţării :

„Măritul domn, ţarul şi marele cneaz Alexei Mihailovici, stăpînitor a toată Rusia, a cercetat el însuşi pricina hainiei boiereşti şi, în sala mică a tronului, împreună cu diacul de sfat Almaz Ivanov, l-au pus la întrebări, pe Nikitka Ziuzin, bivboier, vinovat de a fi iscălit numele măriei sale, dovedindu-l vinovat şi de altă hainie şi mai rea, şi de samavolnicie, anume, cum că el, Nikitka l-a chemat în noaptea de optsprezece dechemvrie, în soborul Uspeniei, pe fostul patriarh Nikon, fără ştirea marelui stăpînitor, dar în numele său luminos şi al măriei sale Maria Iliinişna, iar Nikon, sosind, a stîrnit multă tulburare în Soborul Uspeniei, a curmat liturghia, a luat toiagul sfîntului Petru şi a plecat, izgonit din porunca măritului stăpînitor Alexei Mihailovici, oblăduitor a toată Rusia."

— Eh, rău a mai ajuns Nikita Ziuzin, sărmanul !

— Da... au să-i ia cinul boieresc... Scrie-n poruncă : să fie pus la cazne în Curtea Jitniţelor. Afurisită să fie curtea aia, în vecii vecilor !

— Dar pentru ce ?

— Pentru ceea ce e acolo, în spatele hambarelor de grîne, lîngă zid. În ziduri sînt cămări, pentru cazne şi pentru străji.

Un popă fără parohie, ţinînd în mînă „steagul" de la Casa Judecăţii, se amestecă şi el în vorbă :

— După faptă şi răsplată. Şi-a luat pedeapsa Nikitka Ziuzin !

— De ce vorbeşti aşa, părinte ?

— Voia să-l pună iar patriarh pe Nikon, cu care e prieten la cataramă.

— Pe Nikon ! Pe răufăcătorul cela ! strigă cel care cetise hîrtia. Dar ştiţi oare voi, oameni buni, cum ne asuprea Nikon pe noi, preoţii ?

— Cum anume ?

— Iată cum... A poruncit să nu se mai ia bani pentru hirotonisiri, în felul în care se lua pînă atunci ! Iar cei ce urmau să fie unşi popi, a poruncit să vină cu toţii la Moscova. Apoi a mai poruncit ca starostii popilor să aducă hîrtii cum că popa cutare are atîta şi atîta pămînt.

— Da, pravoslavnici ! Şi plata hirotonisirii i se socotea după cît pămînt avea.

— I-auzi, asupritorul !

— Hm ! Aşadară nu numai calicii-s năpăstuiţi cu dăjdiile, ci şi popii, aşijderea.

— De cînd a plecat Nikon, s-a zis cu păsuirile.

— Dar tot mai bine ar fi să-l pună iar pe Nikon patriarh...

— Vouă nu v-a făcut nici rău, nici bine, dar noi, preoţii, eram împovăraţi de datorii : unii popi se canoneau şi cîte un an la Moscova, tot aşteptînd să le vină hirotonisirea şi parohia. Iată, uitaţi-vă încolo, peste rîul-Moscova ! strigă preotul care cetise hîrtia.

Toţi cei din ograda Prikazului Trebilor Lăuntrice se uitară îndărăt, peste întinderea coperită de zăpadă, brăzdată de hudiţe întortocheate, cu scările poleite de gheaţă ale bisericilor şi paracliselor de lemn. Tot acolo, lîngă zaplazurile îngropate în troiene, se înălţau hambarele de piatră, cu zăvoare de fier ; pe alocuri, se zărea cîte un turn de cărămidă roşcată, ori o biserică nouă.

— Ei, şi ?

— Vedem ceea ce cunoaştem : Zamoskvorecie.

— Aşa ! Priviţi ; mulţi preoţi au plecat iarna, în toiul nopţii, din curtea patriarhiei, spre această aşezare pustie, şi au pierit pînă acolo. Popa cu „steagul" în mînă vorbea încet şi răspicat. Patriarhii dinaintea lui Nikon lăsau preoţii să doarmă, să se încălzească la ei în ogradă, dar Nikon îi alunga în puterea nopţii.

— Ei, pesemne că nu-i plăcea burta de popă. Că tare mai duhniţi voi din bucatele de post !

— Şi apoi, părinţeilor, nu-s puţini beţivi printre voi !

— O-of, pravoslavnici ! Sub Nikon s-au risipit preoţii care încotro ! Unii s-au prăpădit pe neaşteptate, alţii s-au apucat de furtişaguri, ori au luat chiar calea codrului, la Kerjeneţ.

— Iar unii s-au aciuit prin crîşme, unde fac pe măscăricii.

Oamenii se îmbulzeau la poarta Prikazului Trebilor Lăuntrice rotindu-şi bărbile, proţăpindu-le spre stîlpul cu hîrtia ţintuită pe el, bătătorind zăpada cu picioarele încălţate cu opinci sau, mai rar, cu ciubote. Vîntul săltа poalele sumanelor, ale şubelor de oaie. Milogii, aplecaţi deasupra cîrjelor, îngînau cîntări de ale lor :

De-ar şti omul, de-ar cunoaşte
Cîtă vreme de trăit mai are...

Din sănii coborau făpturi greoaie de dieci cu căciuli de jder, de boieri cu toiege, auzindu-se mereu întrebarea nedumerită, rostită cu glasuri boiereşti :

— Dar de ce s-a strîns atîta lume la poartă ?

— Se ceteşte înştiinţarea despre Ziuzin !

— Hai, popo, zi-i înainte : acu te pomeneşti că ne împrăştie.

La cererea oamenilor, preotul cherchelit cetea mai departe :

„şi aflînd de ticăloşia lui Nikitka Ziuzin, măria sa Alexei Mihailovici, stăpînitor a toată Rusia, poruncit-a : — Nikitka Ziuzin, nelegiuitul care-a iscălit samavolnic şi a clevetit despre alţi boieri, să fie ridicat şi dus la Curtea Jitniţelor ; iar la Curte ticălosul Nikitka a fost despuiat şi pus la cazne, perpelit pe foc ; iară el şi-a mărturisit toată nelegiuirea şi,

după hotărîrea boierilor, poruncitu-s-a ca Nikitka Ziuzin să fie căznit cu moartea, prin tăierea capului ; dar la ruga binecredincioşilor ţarevici Alexei Alexeevici şi Feodor Alexeevici pe lîngă măria sa, miluitu-l-a marele stăpînitor pe Nikitka Ziuzin, poruncind să nu fie căznit cu moartea, ci surghiunit la Kazan, la muncă trudnică ; iar avutul său să fie trecut la vistierie ; rămînîndu-i doar casele din Moscova pentru trai şi plata datoriilor."

În aceeaşi zi, douăzeci şi opt dechemvrie, poruncitu-s-a de către măria sa Alexei Mihailovici, mare stăpînitor a toată Rusia, ca stolnicul Alexei Cirikov, sin Panteleiev, să fie bătut cu toiege şi aşa să i se spună :

„Stolnice Alexei Cirikov Panteleiev ! Împotrivindu-te poruncii măriei sale ca să pleci la Kiev, la slujbă, — nu te-ai dus, din pricina netrebnicului tău folos şi a leneviei şi ai stat ascuns acasă, făcînd pe bolnavul, deşi eşti sănătos. Poruncitu-s-a de către marele stăpînitor să fii bătut cu toiege la scările Prikazului Streliţilor."

„Cetit-a de pe Scara Roşie diacul de sfat Almaz Ivanov, faţă cu boierul Nikita Petrovici Odoievski, osînda cu privire la Nikita Ziuzin, ca să fie surghiunit la Kazan, la muncă trudnică, şi la stolnicul Cirikov Alexei ca să fie pedepsit."

După ce i s-a cetit ţarului preasupusa jalbă a vameşilor şi vînzătorilor juruiţi de băuturi din Kolomna, el a poruncit să le fie dată înapoi :

— Nu-i cred pe aceşti potlogari ! Nu cred să nu fie muşterii la casele de băuturi ! Şi i-a poruncit lui Dementi Başmakov, diacul trebilor tainice să plece la Kolomna, însoţit de streliţi. Diacul trimise un pisar să ducă jalba la izba de adunare a streliţilor, să le-o dea, şi să strîngă treizeci de streliţi, în frunte cu un cincisutaş.

În izbă se afla numai Senka. Pisarul puse jalba pe masă.

— Hei, streliţule, vezi să nu se piardă hîrtia asta, e de la măria sa, trebuie dusă îndărăt, la Kolomna. Eu mă duc să-i vestesc pe streliţi să se adune !

Senka luă hîrtia şi se apucă s-o cetească tăcut, cu nesaţ : nădăjduia ca, mai devreme ori mai tîrziu, să ajungă pisar-strelit, să scrie şi el jalbe. Jalba începea astfel :

„Către măria sa ţarul Alexei Mihailovici, marele cneaz şi singur stăpînitor a toată Rusia, prea supuşii robi ai măriei tale, Vaska Petrov şi cu Ivaşka Tapin, vînzători juruiţi din crîşme, vameşi şi tovarăşii lor, cu plecăciune.

Măria ta, Stăpîne, în leatul acesta 1664, la Kolomna şi în posade, la vămi şi prin casele de băuturi se vădeşte o mare scădere a foloaselor din vămi şi din crîşme, în toate lunile pînă în luna dechemvrie, faţă de lunile din anul trecut, fiindică astă-vară şi toamna neguţători sosiţi cu marfă la tîrguri au fost puţini la număr şi nici muşterii prin crîşme n-au prea fost, iar acu s-au risipit şi acei puţini muşterii, iar cei rămaşi zac prin izbele de băuturi, goi şi desculţi, şi băutura stă pe poliţe, fără să se vîndă, căci nu se află doritori.

Iar neguţători pe drumul de apă, Stăpîne, nu s-au ivit nici pe jumătate faţă de anul trecut, că toate vasele merg cu tarhan [1] şi vămi, Stăpîne, n-avem de la cine să strîngem..."

Senka n-avu vreme să cetească pînă la sfîrşit : În odaie intră Tiuha Kat :

— Hîrtia o iau cu mine, şi o duc ! Iar tu fă rost de plocoane : plec pentru o săptămînă, şi pe tine, tot pentru o săptămînă, te las slobod.

Senka nu-i zise bogdaproste ; făcu dinaintea cincisutaşului o plecăciune, apoi ieşi. Streliţii se adunau în cancelarie...

Dis-de-dimineaţă geruia, iar vremea era însorită, senină ; pînă şi turlele de tinichea ale celor mai sărăcăcioase biserici scînteiau, iar nămeţii de zăpadă erau brăzdaţi de luminile curcubeelor revărsate de pe biserici.

Senka făcuse rost de hîrtie şi-şi agăţase la cingătoare o călimară de aramă cu urechi : hotărîse să se ducă în Kremlin, la boiereasa Ziuzina ca să scrie cu încuviinţarea ei zapisul de slobozenie pentru slugile lui Ziuzin. Vremea era potrivită pentru aceasta. De la streliţii din sotnia lui, Senka aflase că însuşi ţarul îl judecase pe boierul Ziuzin, că poruncise să fie dus sub pază la Curtea Jitniţelor şi că o hîrtie

[1] Carte de scutire (tătară).

care înştiinţa judecarea boierului era aninată pe stîlp, lîngă Prikazul Trebilor Lăuntrice, dar Senka n-o cetise. Îşi zicea: „Mă ameninţa că are să mă dea în vileag printre asmuţitorii la răzmeriţa împotriva aramei ; dar, uite, el însuşi e scos vinovat că a iscălit o hîrtie în numele ţarului. E-eh, de-ar fi miluiţi la fel toţi potrivnicii mei, ce bine ar fi..."

Gata de drum, cu sabia prinsă la şold, se răzgîndi deodată : Au să se zgîiască la mine, au să zică : „Ia te uită, a venit un streliţ la boiereasă". Vin la ea monahi şi monahiţe, dar asta se şi cade pentru o bolnavă...

Senka dezbrăcă straiul de streliţ, şi-l înlocui cu o rasă jerpelită, iar în loc de căciulă îşi puse o scufie tivită cu blană. Peste rasă se încinse cu cureaua, şi-şi agăţă călimara de ea ; îşi aruncă pe umerii laţi o mantie neagră, ponosită şi ea. Hîrtia şi-o puse în sîn. Pistolul îl ţinu o clipă în mînă, apoi îl vîrî în cingătoare :

— Nu se vede sub mantie, dar e bun la o adică...

În tindă se auzi mişcare : Intră Ulka, urmată de pisarul Mustaţă-Smulsă din piaţa Troiţkaia.

— Ptiu, da chipeş mai arăţi ! Ce, drăguţule, eşti gata să te călugăreşti ? întrebă pisarul, dînd ziua bună.

— Am o treabă, şi treaba aia nu se potriveşte cu straiul de streliţ.

— Orice s-ar zice, dar tagma monahicească rămîne în cinste, naintea tuturor !

Se aşezară şi traseră cîte o duşcă de mied tare.

— Şi eu am venit cu o treabă, nu ca să mă beţivesc, să-mi curgă pe barbă !

— Şi fără treabă, îs bucuros să te văd !

— Bogdaproste, puiule ! Am venit să-ţi spun : mîine, după slujbă, venim la tine toţi, din toată piaţa... vine starostele şi cu cei ce scriu jalbe.

— Cu pisarii ?

— Întocmai ! Iar tu să primeşti toată suflarea voios... şi să nu fii zgîrcit la băutură : te-or cam păgubi ei, dar, în schimb, au să te primească în tagmă.

— Mă bucur din tot sufletul !

— Ei, dacă te bucuri, atunci hai şi-om bea ! Dar la cine voiai să te duci ? Ia-ţi o cădelniţă, lumînări, şi un molitvelnic, că n-au să-ţi strice.

— Ei, de astea n-am nevoie !

— Dar nu cumva, precum zicea Uliana, ucenica mea întru ale scrisului — te duci la Ziuzina ?

— La ea, învăţătorule !

— Ei, atunci ia-ţi căldeniţa şi lumînările : boiereasa a murit.

— Vai, e adevărat ?

— Mi-au spus popii, aşa că-i adevărat. Te pomeneşti c-a murit de necaz, fiindcă i-au pus bărbatul la cazne.

— Ei, învăţătorule, atunci hai să bem ! N-are rost să mă mai duc acolo.

— Mai tragem o duşcă aici ; apoi, ne-om împlini taînul la crîşmă, la Anika cel iubitor de Dumnezeu.

— Hai la crîşmă, de vreme ce aici e atîta strîmtoare ! Straiul meu îl cunoaşte crîşma.

Senka scoase hîrtia din sîn, desprinse călimara de la cingătoare şi vîrî încă un pistol în ea. Ieşiră.

— Puiule ! spuse pisarul afară : Înainte de a merge la Anika, hai peste pod, la altă crîşmă. Poate că dracul cel pe care-l caut nu s-o fi dus departe ci s-o fi oprit la băutură mai aproape de Lăuntric.

— Dar pe cine cauţi ?

— Pe unul Glebov, pisar la Lăuntric. Îmi prigoneşte o cumătră, văduvă cu copii mici. Vrea s-o jecmănească, socoate pesemne că n-are cine s-o apere : adu-mi un plocon — zice — că, de nu, te scoatem vrăjitoare.

— Nu-i cumva pisarul cel care-şi suge mustaţa cînd scrie ?

— El e ! Deci îl ştii, puiule ! O să încerc să-l înduplec, în privinţa muierii : poate c-o s-o lase în pace. Un om de nimic ! La el, şi dracu-i bun de muls, numai să pice ceva.

Se îndreptau spre podul de peste Moscova. Pe pod, cîţiva ţărani, fără căciuli, duceau un coşciug atîrnat de ştergare lungi.

— Uite, vezi, puiule ? Robii îşi duc boiereasa.

Senka îşi dăduse seama şi el pe cine duceau. Îşi scoase scufia şi se opri locului. Codoşica, încovoiată, în straie cernite, păşea în urma sicriului, bocindu-se.

„Năruitu-s-a zidul cel de piatră albă ! Nu mai este boiereasa noastră cea luminoasă...

...ocrotitoarea noastră, care se milostivea dăruindu-ne hrană şi adăpost nouă, celor sărmani şi nevoiaşi...“

În urma Codoşicăi, păşeau bocitoarele îngînînd-o pe bătrînă, cu glasuri înfiorătoare :

Veniţi în zbor, păsări negre,
Cu ciocurile de fier !
Smulgeţi din scînduri de cosciug
Cuiele lungi, ascuţite !
Scoală-te din cosciug, maica noastră,
Du-te-n odaia ta luminoasă, împodobită,
Şezi, aşază-te la fereastra cea largă.

Sicriul trecea prin faţa lui Senka.

— O duc la Lunca Ţarinei, spuseră nişte milogi.

— Departe, şi nu prea are rost ! Acolo n-are cine să împartă pomană.

— Cine să împartă ? Boierul e în temniţă, iar boiereasa în cosciug !

— Vătăfiţa cea smintită ! Dar şi ea-i săracă lipită pămîntului.

— Da... asta-i voia Domnului : s-a risipit toată gospodăria...

— Avea de gînd să-şi slobozească robii, dar n-a apucat să scrie diata şi acum, pentru datoriile boierilor, robii au să treacă în robie la alţi stăpîni.

— Ei, puiule, îşi dădu cu părerea pisarul, hai înapoi în Streliţkaia, la crîşma lui Anika.

— Păi, nu-i departe de aci — doar trecem podul !

— Hm ! Cică-i noroc, de-i întîlni un mort în cale ; dar pentru mine, totdeauna a fost piază-rea ! Hai îndărăt !

Se îndreptară spre slobozia Streliţilor.

În seara aceea, crîşma lui Anika cel iubitor de Dumnezeu era despărţită în două nu numai prin cuptor : de o parte şi de alta a acestuia fuseseră atîrnate rogojini, în loc de perdele, împiedicînd trecerea. Lîngă rogojini pîndeau pehlivani de crîşmă cerînd un bănuţ de la cei ce treceau spre tejghea.

— Ce, v-aţi dat şi cămaşa de pe voi, pe băutură ? Şi acum, cereţi ca să vă beţiviţi mai departe ? bodogăneau tîrgoveţii, lăsînd în silă cîte un ban în pătura lor.

— Jucăm acu o comédie ! Să vedeţi ce mai comédie.

— Cunoaştem noi comédiile voastre ! Pentru voi, temniţa e maica voastră dragă. Pe noi, de ne-ar înhăţa careva şi ne-ar duce acolo ar fi bucluc !

— Oamenii stăpînirii nu mai veghează asupra crîşmei. Noi sîntem stăpîni pe ea acu.

— Dar Iakum ? El e mai aprig ca toţi cei de la Trebile Lăuntrice.

— Şi lui Iakum i-om reteza-o !

— I-o retezaţi voi, dar ia spuneţi, de cîtă vreme vine... cu streliţi... a adus şi unul de la opreliste.

— Ei, asta am cam scăpat-o din vedere. Las-că-l zvîrlim noi într-o zi de aci !

Senka şi pisarul, învăţătorul său, plătiră vama fără să crîcnească. Cînd păşiră după rogojini, li se păru că intraseră într-o baie uriaşă, încinsă. Duhnea a crîşmă şi a fum de seu. Făcliile fumegau, prinse de peretele de după tejghea, de ambele părţi ale dulapurilor cu băuturi.

Fumul plutea în văzduh, pogorînd peste mese, peste muşterii, peste văsăria de pe poliţele dulapurilor. Fereastra pentru ieşirea fumului era deschisă undeva sus, dar vîntul împingea înapoi fumul ce ieşea din crîşmă ; doar o parte din el trecea peste perdelele de rogojină în cealaltă jumătate a crîşmei, goală, cu butoaie grămădite prin colţuri.

Scaunele, laviţele, lăvicioarele, toate fuseseră cărate pe podina încropită de pehlivani. Mesele fuseseră lipite de pereţi, de ambele părţi ale crîşmei. La mese şedeau numeroşi muşterii tîrgoveţi.

În mijlocul podinei, nu departe de tejghea, se afla o masă goală ; în dreapta tejghelei, jos, era un susţinător de surcele; surceaua din el arsese aproape pînă la capăt, dar nimeni nu venea să aprindă alta. Mai departe de susţinător şi ceva mai aproape de tejghea, era o cămară, cu uşa totdeauna închisă. Dar acum, aceasta era dată de perete. Pehlivanii, în cămăşi de stambă roşie, jerpelite, şi în nădragi felurit coloraţi priveau pe ea.

De acolo, din cămară, ieşi un pehlivan căruia i se zicea Pîntecosul, în sarafan de pînză subţire, ponosit rău, cu două

funde pe umeri : una verde, alta roşie. Partea de sus a sarafanului şi-o umpluse din belşug cu cîrpe, chip că avea sîni, iar dedesubtul lor, era încins cu un brîu albăstriu. Pehlivanul, spîn, puhav, sulemenit îşi strînsese părul cu o cureluşă, iar la ceafă, îşi legase de capetele cureluşei o băşică de bou.

Se apropie de masă, bătu cu palma în ea şi strigă cu glas răguşit de femeie :

— Hei, începeţi !

Un pitic ghebos, sprinten ca o mîţă, coborî iute de pe poliţa mare de sus, sprijinindu-se în ocniţele cuptorului. Fără cămaşă, fără cruce la gît, numai în nădragi, desculţ, sări fără zgomot pe masă şi începu să cetească ceva limpede, răsunător, după un petec de hîrtie boţită. Pehlivanul în straie femeieşti îi spuse :

— Ceteşte mai rar... ca să sune mai măreţ !

Ghebosul începu din nou :

„Veniţi voi smintiţilor şi îngînaţi-le beţivilor cîntări neroade, că de bunăvoie şi-au ales cele păguboase ; veniţi, beţivi, bucuraţi-vă, pogorîţi de pe cuptor, strigaţi cu glasul foamei şi al nimicniciei, înfloriţi asemenea bureţilor cîineşti care răsar pe lîngă umblători !"

Pehlivanul strigă :

— Iute şi cîntător !

Ghebosul îi dădu înainte, ceva mai cîntător :

— „Ascultaţi voi, cei surzi, şi alinaţi-vă ! Veseliţi-vă voi, cei goi, trageţi-vă la curele peste dos, că pogoară prostia asupra voastră ! Cîntaţi din guslă, voi cei ciungi ! Strigaţi cîntări ale nebuniei, întru cinstirea chefliilor, voi cei arţăgoşi ! Săriţi în picioare voi, cei ologi, cei răi, încununaţi acest praznic smintit !"

Acesta era un fel de prolog. După ce-l recită, ghebosul se făcu nevăzut atît de iute, încît nimeni nu-şi dădu seama unde pierise.

Glasul aceluiaşi pehlivan ce ţinea rînduiala răsună iar :

— Hai, daţi-i drumul !

Din cămară ieşiră dănţuitorii desculţi, cu cămăşi de stambă roşie şi cu nădragi în felurite culori, cu unul din picioare îndoit, legat de un lemn scurt, şi cu cîrji în mîini.

Într-o clipită, masa de pe care cetise ghebosul pieri şi ea. Dănţuitorii începură să joace, scîrţîind, bocănind şi cîntînd pe toate glasurile :

Toc-toc, potoc,
În aramă, toc-toc !
Vindeați la zaharicale,
Făceați tipare de parale
Pentru-un pumn de aramă,
O halcă de carne de om !
Fără braț, fără picior,
Bagi plăcinte la cuptor !

Oi, toc-toc, potoc !
În tigaie, toc-toc-toc !
Cînd plăcinta au tăiat,
Cizma-ntr-însa au aflat, Ptiu-u !

Iar în cizma din plăcintă,
Degete încîrligate !

Un pehlivan alerga printre cei avîntați în joc, bătea într-o tigaie veche și cînta :

Arde-l peste bot pe cîrciumar :
La Katiuha noastră, să nu sari !
— Trosc!
Mîna-n țîță-i să n-o pui,
Vodcă să nu-i dai
De băut !

Cînd și cînd, dănțuitorii se opreau lîngă mese, unde erau cinstiți de mușterii fie cu vodcă, fie cu mied.

Senka și dascălul său ședeau la masă lipiți de perete, cu picioarele strînse, pentru a nu stînjeni jocul.

După ce dănțuitorii se opriră, careva aprinse în susținător două surcele rășinoase care ardeau cu flacără vie, luminînd peretele și tejghelele. Senka văzu pe perete o hîrtie proaspăt scrisă, cu slove mari :

„Mușteriii să nu fie alungați din crîșme !“ Hîrtia cea veche, cu „sudalme“ fusese luată. Își zise în gînd : „Pesemne că nici crîșma cea veche n-a scăpat neatinsă, în urma «răzmeriței împotriva aramei !» Uite, l-au pus pe crîșmar să bată pe perete ucazul țarului...“

Tot uitîndu-se spre rogojini, dascălul bombănea :

— Nu e, şi nu e, nemernicul ! Să bem oare pînă ne-om îmbăta criţă ?

— Hai să bem, învăţătorule !

Senka ceru o carafă cu mied. Slujitorul o aduse, şi ceru banii. Senka plăti.

Nişte muşterii cerură ceva şi începură să se certe cu băiatul de prăvălie, suduind. Acesta arătă spre Senka :

— Învăţaţi de la el. Plăteşte, fără să rostească nici o vorbă urîtă.

— Păi, d-aia e monah !

— A nimerit la mănăstirea altora !

Pehlivanul în straie femeieşti colinda pe la mesele băutorilor, cu un ciur în mîini. Vorbea cu glas cîntător, muieresc, făcînd plecăciuni, asemenea unei muieri la nuntă :

— Cuscruleţilor ! Tătucilor ! Beţi, pe gazdă n-o supăraţi, înfulecaţi ce se găseşte, şi de bucate puţine cu bănat să nu vă fie ! Noi şi alte comédii v-am arăta, dar de, slabe puteri avem în noi, — zvîrliţi-ne şi nouă cîte o băncuţă ca să mai prindem puteri ! Zvîrliţi ologilor, ciungilor, ca să-mbuce şi ei... să mai bea şi iar să mai bea, ca să-şi mai întărească nevolnicia. Toate se trag de la povestea cu arama ! uite, făurarii şi-au pierdut mîinile, picioarele... ferice de voi, cei ce aţi scăpat teferi din ghearele dreptăţii ţarului !

Mesenii zvîrleau bănuţi în ciur. Unii se sculau şi plecau bombănind :

— Mama voastră de afurisiţi ! Cu voi, acuşi te pomeneşti pus în fiare !

Un glas de ţap certăreţ se auzi dinspre rogojină :

— Să vă dau bani, eu ? Prăpădiţilor ! Eu sînt stăpînirea !

Glasul acela îi tulbură pe pehlivani care, drept răspuns, strigară :

— Dă jos rogojinile !

— Daţi jos perdelele !

— Să ştii, că a crăpat pămîntul lîngă Prikazul Lăuntric, de au ţîşnit dracii în lume !

— A venit Iaku-un !

Dascălul se sculă, şi îi plăti pehlivanului banul cuvenit pentru intrare. Deodată se ivi la masă un omuleţ costeliv, cu dulamă de pînză căptuşită cu blană de berbec, cu mustăţi cărunte şi cu bărbuţa rară.

— Te aşteptam, Iakun ! Şezi, bea, mănîncă, noi plătim totul.

— Frumos ! Tare-mi place să mă cinstească lumea, să-mi aducă plocoane ; dar ce mai învîrt aci prăpădiţii ăştia de beţivi făr-de nădragi ?

Aruncă spre pehlivani o privire scurtă, dar ageră. Muşteriii obişnuiţi ai crîşmei se sculau, veneau în cămară şi se aşezau la mesele părăsite de tîrgoveţi.

Ciurul cu banii strînşi fusese pus pe o masă şi beţivanii se îmbulzeau în jurul lui, cerînd să se aducă la mese bere, vodcă şi colaci, în schimbul banilor din ciur.

Rogojinile fură date jos, lăsînd toată crîşma slobodă în lung şi-n lat.

Pehlivanul în strai femeiesc care stătea pe podina lui, nu prea departe de tejghea, căzu în genunchi, ridică ochii spre tavanul înalt, pierdut în fumul făcliilor şi strigă :

— Doamne, ascultă ruga unei prea curate fecioare ! Apoi, pe un ton mai domol, mai evlavios, cu mîinile încrucişate la piept urmă : Trimite-l, preamilostive, pe arhanghelul Varhail la mine, prea curata fecioară, întru a bunei vestiri pricină, ca să-mi zămislească un prunc în pîntecul meu cel făr-de prihană !

Patru posădeni care şedeau la o masă din apropiere săriră în picioare, strigînd :

— Hei, voi, prăpădiţilor ! De numele Născătoarei de Dumnezeu să nu vă atingeţi !

— Auzi, tu ! Să nu tulburi tainele stăpînei ; altminterea-ţi mutăm fălcile !

— Pe dracu ! Parcă le e frică ăstora de chelfăneală ! Uite cum se pitesc tîlharii printre ei !

— Atunci, haideţi să plecăm ! E păcat să ascultăm aşa ceva !

— Să fugim de păcat !

Vreo cinci tîrgoveţi plecară — dar mulţi alţii rămaseră pe loc.

Pehlivanul cu straie muiereşti se culcă pe podea, cu burta-n sus ; piticul ghebos sări sprinten, fără zgomot, din funinginea poliţei de sus, cu un maldăr de cîrpe cu care îl acoperi la iuţeală pe cel întins pe jos, apoi se cufundă şi el în mormanul de zdrenţe.

O vreme, pe podină nu se mai petrecu nimic. Pehlivanii schimbau pesemne straiele cuiva, ori aşteptau ceva.

— Iată pe unde se aciuesc tulburătorii bisericii... hulitorii de Dumnezeu... tîlharii ! bodogănea Iakun, sorbind miedul primit pe daiboj.

— Iakun Glebîci, dar ei nu fac comèdii la biserică, ci la crîşmă !

— Comèdia asta şi hulirea lui Dumnezeu, Mustaţă-Smulsă, se pedepseşte oriunde, pretutindeni, o dată ce se făptuieşte în faţa oamenilor !

Iakun se cherchelise şi, ca de obicei, cu fiecare căuş golit, era tot mai arţăgos şi mai cîrcotaş.

Senka bea în tăcere, la rînd cu cei doi pisari. Învăţătorul său, pe măsură ce se ameţea, era tot mai inimos : se repezea şi-i pupa pe Iakun, şi pe Senka. Vînturînd din mîini, striga :

— Bea ! Iakun Glebîci ! Luăm şi colaci, dacă-i nevoie ! Pe urmă, om sta de vorbă despre treburi !

— Vorbeşte acu, Mustaţă-Smulsă ! Că, mai pe urmă, n-o să fie chip să te pricep.

— Ei, dacă-i aşa, începe numaidecît ! De ce, Glebîci, îmi prigoneşti cumătra ? Spune ! E văduvă, cumătra, şi are copii mici !

— Aia de vinde colăcei pe Arbat ? Care ţine dugheana de lîngă ăi cu clătite ?

— Aia, Iakun ! De pe Arbat !

— Şi vrei s-o las pe muiere-n pace, de dragul tău ? E văduvă, muierea, nu ?

— Mai bea, Iakun, curge-ţi-ar pe barbă ! Văduvă... da, aia e !

— De cînd eram tînăr, mi-a crescut barba pe jumătate, şi-i rară, aşa că nu se cade să curgă băutura aiurea ; totuşi, de ce nu m-aş potrivi eu cu muierea ceea ? Nu-s slut la mutră, şi nici putred de vreo boală lumească iar muierea, văduva ceea, nu-i drăguţă cu mine ! Adevăr grăieşti, Mustaţă-Smulsă : pe muierea ceea o prigonesc cu dăjdii, şi n-am s-o slăbesc de loc.

— Vorbeşti, Iakun, de parcă n-ai fi creştin şi cu crucea la gît... dar te bagi să-i judeci pe cei răzvrătiţi împotriva bisericii... Uite, n-ai cruce !

— Minți, Mustață-Smulsă ! Port cruce, și-i de argint. Dar zic : să nu zacă marfa fără rost ! Muierea e aidoma zmeurei : se oțetește !

Deodată Senka se amestecă în vorbă :

— Dacă nu te iubește, cu de-a sila n-ai cum s-o iei !

— Las-că se sperie, se face ea de înțeles... iar de face pe năzuroasa, avem lemne berechet... o să ardă la baltă.

— Și ție ți s-o găsi ac de cojoc !

— Ascultă, strelițule Bova, cap de voinic ! Ia mai taci din gură ! Te-om dibui noi și pe tine, c-avem vreme destulă ! Ce, n-ai fost tu atunci în slobozia Bronnaia, la Konon, înțolit ca streliț de-al lui Golovlekov ? He-he ! Ia zi, ce hram porți ?

Ochii lui Senka scînteiară, și el izbi ușor cu pumnul în masă ; carafa goală căzu jos, rostogolindu-se împreună cu pocalele. O slugă veni și ridică vasele goale.

— Uite, ia seama ! Senka își răsfiră palma uriașă, și o puse pe masă. De nu mi-e drag careva, îl înșfac de gît, și-l trăsnesc cu capul de perete !

— Ia, drăguțule, astîmpără-te ! Iakun e unul de-ai noștri, nu-l amenința.

Cel cu mustața căruntă behăi ca un țap :

— Ăsta nu cunoaște „Pravila" măriei sale : după „Pravilă" amenințarea celor de la prikaz se pedepsește cu bătaia cu cnutul și cu surghiun... he-he !

— Așa stă scris în „Pravilă", Iakun Glebîci ; dar ia spune cu ce se pedepsește samavolnicia unui pisar ?

Mustață Smulsă nu răspunse :

— Băiete ! strigă el după cîteva clipe. Adu o carafă de vodcă, dar să fie nebotezată !

Sluga aduse băutura, luă pocalele și le înlocui cu căușe mici.

Comèdia pehlivanilor începu din nou.

Acum, pehlivanul întins pe jos făcea pe lehuza : gemea, se bocea :

— Vai, mămuco ! Vai, drăguța mea ! De ce m-oi fi făcut tu pe lume, pe amărîta de mine ? ! Ce, n-ai văzut, n-ai știut, că-s atîția bărbați în lumea largă, și acu, din pricina poftelor lor, ori chiar și ale mele — nu mai țin minte — mă chinui în durerile facerii... Va-ai !

La auzul gemetelor şi ţipetelor, un popă cu un molitvelnic în mînă ieşi din cămară. Se vedea că nu-şi băuse tot ce avea pe masă. Atunci cînd se închina, crucea de aramă, aninată de gît cu o sforicică, i se legăna pe piept. În loc de odăjdii, avea pe el un anteriu cenuşiu, fără mîneci şi cu poalele rupte; în faţă, nădragii peticiţi, jerpeliţi, abia îi acopereau ruşinea. Cu paşi de om băut, împleticindu-se, popa se apropie de pehlivanul întins pe podea, se lăsă pe vine la căpătîiul său, şi începu să cetească fonfăit, fără să se uite în ceaslov :

„Domnului să ne rugă-ăm ! Doamne, Dumnezeule atotţiitorule, carele orice boală şi orice vătămătură le tămăduieşti, tămăduieşte-o întocmai şi pe roaba ta Perpetuia născătoarea cea de azi..."

Beţivii strigau de la mesele lor :

— Ce tot îndrugă popa ?

— N-a fătat încă ? Ei, las-c-o să fete !

Fără să-i bage în seamă, popa îi dădea înainte :

— „...şi din culcuşul ei în care zace scoal-o..."

— Las-că-l sculăm noi ! behăi pisarul Iakun, oţărît.

— „...deoarece, de la proorocul Davis cetire, în nelegiuire ne zămislim şi scîrbavnici sîntem cu toţii înainte-ţi..."

Deodată, între picioarele lehuzei, se mişcă ceva printre zdrenţe şi iată că piticul ghebos ieşi la iveală, gol puşcă.

— Ei, vezi ? iacătă că a fătat !

— D-aia i-a cetit popa !

— Dar unde-mi sînteţi voi, moaşelor, doicilor, dădacelor ? Vai. Daţi-mi feciorăşul meu de ţar, să-l pup...

— Ptiu pîrdalnicii ! răcni Iakun.

Ghebosul, acoperindu-şi ruşinea cu mîna, se tîra sprinten pe jos, ca să-l pupe maică-sa.

— Hei, pruncule ! Vino la masă, să bei ceva !

— „...ci tocmai în ceasul în care se va naşte, cetea popa : spălat şi botezat..."

— Să-l spălăm, să-l botezăm !

Ghebosul fu udat la masă cu bere dintr-o carafă. Popa cetea încruntat, privind cu coada ochiului spre masa la care beau pehlivanii, mai cu seamă că tot acolo se făcea şi împărţeala banilor strînşi.

— „Şi de toată spurcăciunea din crîşmă să-l speli... întru împlinirea zilelor ei de beţie. Şi de grijanie să-l învrednicești... la tejgheaua crîşmei..."

Popa țăcăni paftaua molitvelnicului închizîndu-l și se îndreptă spre masă. Nu mai vedea pe nimeni și nimic, afară de ciurul cu bani.

Iakun behăia mînios, uitîndu-se la popă :

— Auzi, ce a cetit, tîlharul ! O, Hristoase !

— Lasă-i în plata Domnului, Iakun ! Întoarce-te cu spatele la ei, uită tot. Bea, pînă-ți uzi barba !

— Ba nu ! Ție, Mustață-Smulsă, și ucenicului tău, monahului streliț, zi-i pe nume, vouă vă e totuna. Dar eu, în numele Domnului și al măriei sale, mă ridic necruțător : trebuie să fie nimicit cuibul de tîlhari !

Lehuzei încotoșmănate în zdrențe îi era cald dar nu se scula de pe podea. Toți o cinsteau de nădejde cu vodcă : îi aduceau o carafă și un căuș la căpătîi, și-i tot turnau în gură, pe care o căsca mereu !

Gloata din crîșmă petrecea de zor. Bețivanii cîntau :

Toc-toc, potoc !
Pentr-un pumn de aramă
Cineva sărea să se avînte la joc.

— Ticăloșii ! Prăpăditul ăsta de bețiv, măscăriciul ăsta care zace colea, e cneazul Pojarski... nu-i întîia oară, cînd își bate joc de cele sfinte și pune la cale tot felul de măscări !

— Bea, Iakun ! Nu-i ascultă nimeni... Bea, astîmpără-te !

— Ba nu ! Nu mă rabdă inima să văd nelegiuirea lor, să aud hulirea lui Dumnezeu... sau vorbele asmuțitoare la răzvrătire...

O carafă de vodcă fu cerută, și adusă la masă. Iakun o apucă, luă un căuș, se clătină, dar silindu-se să pară treaz, se îndreptă cu pași iuți, mărunți spre pehlivanul culcat în zdrențe. Se lăsă într-un genunchi lîngă capul acestuia, și umplu căușul cu vodcă :

— Bea ! îl îndemnă el. Nu-i plăcută lui Dumnezeu comèdia ta, iar puterii țarului îi e potrivnică : dar bea, deoarece ai trudit întru slava Satanei. Mai bea unul.

Pehlivanii de la masă rîdeau, toropiți de beție :

— Face să scriem cu funingine pe tavanul negru : Iakun, suflet hain, s-a îmbunat !

— Dar ce l-a apucat ?

— Hei, tu ! Nu pune mîna ! E bănuțul meu !

— Ba nu-i al tău. E partea lui Pojarski, pentru comèdia lui.
— Adevărat ! El a umblat cu ciurul !
— Ba nu, e banul meu !

Pehlivanii se ciorovăiau pentru bani, şi tot beau pe nerăsufiate. Iakun se împleticea pe lîngă surcelele aprinse, dînd foc la petice de hîrtie pe care le azvîrlea, cuprinse de flăcări peste zdrenţele pehlivanului ud de vodcă.

Senka şedea cu spatele la pehlivanul culcat pe podea. Dascălul său, ameţit, bolborosea ceva cu capul sprijinit în mîini, privind masa :

— Da-a... Iakun e un om fără suflet. Pe cumătră-mea... o muiere... o văduvă...

În dosul tejghelei, Anika cel iubitor de Dumnezeu, un bătrîn înalt, clipea rar, privind în gol cu ochii săi tulburi, care nu vedeau mai departe de un lat de palmă. Bătrînul părea un idol de lemn, îngălbenit de vreme. Avea pe el un cojoc gălbui, tăbăcit. Părul său bălai, lung, era cărunt la vîrfuri. Faţa galbenă, fără mustăţi, se potrivea la culoare cu pielea cojocului. Nu făcea decît să deschidă palma, să ia banii pentru băutură şi să-i arunce în fundul saltarului tejghelei de stejar. Pehlivanii şi băieţii de prăvălie lăsau liota de beţivi să facă orice fel de pozne şi năzdrăvănii, ştiind că din acestea se trăgeau foloasele aduse de crîşmă.

Pisarul Iakun vedea şi ştia bine lucrul acesta aşa că, scoţînd petice de hîrtie din buzunarele dulamei de pînză, le făcea cocoloaşe şi le cerca, spre a vedea care arde mai bine. În cele din urmă dădu foc la mijloc şi la capete zdrenţelor sub care dormea pehlivanul. Acesta simţea că îi e tot mai cald, mai plăcut. Cînd deasupra mormanului de zdrenţe se ridică o văpaie verde, Iakun ieşi din crîşmă.

— Te sugrum ! Dă-mi bănuţul meu, lua-te-ar dracu ! E al meu ! zbiera în gura mare un beţiv arţăgos.

Senka aruncă o privire peste umăr, dădu cu ochii de vîlvătaie, sări în picioare şi strigă :

— Vă arde tovarăşul ! Pehlivani !

Dădu să se repeadă să stingă focul, dar dascălul îl apucă de mînecă oprindu-l :

— Nu te amesteca, puiule ! Că tot pe tine au să te scoată vinovat. Pe răufăcător nu mai pui mîna, a spălat putina...

Se iscă tărăboi de oameni beţi, se auzeau sudalme, tropot de picioare. Pehlivanul, tot o vîlvătaie verde, fu zvîrlit afară, în zăpadă, cu zdrenţe cu tot.

— E un pehlivan de neam mare : Pojarski ! Neam de cnezişor.

După ce-l oprise pe Senka la masă, pisarul, tot ciupindu-şi singura mustaţă, îl povăţuia :

— Ţine minte, puiule : să nu te amesteci în vălmăşagul vieţii smintite din crîşme. Te-ai amestecat, ai strigat, — tot pe tine au să te tîrască la judecăţi, ba te pomeneşti că ieşi şi osîndit.

— Dar cum se poate una ca asta, învăţătorule ?

— Uite-aşa... lasă-i în pace, se descurcă ei şi singuri : la ei nu-i lucru de mirare o moarte de om, că mor în fiece zi. Ieşind cu dascălul din crîşmă, Senka privi leşul pehlivanului, al cneazului Pojarski, fumegînd într-o pîclă verzuie, deoparte, în zăpadă.

Păşind pe drum şi sprijinindu-l pe învăţătorul său, ameţit bine, Senka îl pofti :

— Hai să dormi la mine. Pînă la matale acasă, e lung drumul şi eşti singur.

— Bogdaproste ! Mă gîndeam şi eu să te rog aşa ceva dar mi-era ruşine. Şi mi-e ruşine, pentru că ţip noaptea, în somn.

— Ei, nu-i nimic ! Eu o să mă gîndesc, învăţătorule, cum să-ţi scap cumătra de cîinele cela de la Trebile Lăuntrice.

— M-aş încumeta s-o fac şi singur, dar Iakun, omul ista de nimic, are limba ageră ! Cu el să nu te pui, fiule ! Ţine mult la el Diomka Başmakov, diacul, iar acest Başmakov de la Dumă, ca şi Almaz Ivanov, îs oamenii ţarului. Ai ţarului, puiule ! Ai ţa-aru-lui !

— Chiar ai dracului să fie şi nu-mi pasă ! E-eh ! Se pare că nu mi-e scris să stau în acelaşi loc ! Rău mi-ar părea să mă despart de dumneata şi să-l las pe Petruha pradă urgiei...

— De Iakun să nu te legi, puiule !...

Capitolul II
DRUMUL LUI SENKA

La poarta Troițkie fuseseră oprite niște care cu saci de grîne. Streliții de pază le strigau monahilor :

— Hei, bărboșilor, părinților, naiba să vă ia ! Nu-i voie să intrați cu carele în Kremlin !

— Noi avem învoire ! Sîntem de la metocul Troiței... uite, au sosit grînele pentru metoc.

— Ei, trebuia să vi le căraţi în cîrcă dincolo de Kremlin. Halal arhierei, clopotari mănăstireşti !

Afundîndu-se în zăpadă pînă la genunchi, Senka își văzu de drum. În iarna aceea ninsese mult. Și streliții de pază, și tîrgoveții umblau prin troiene încet, ca niște muște otrăvite ce se tîrăsc pe o plapumă. Tîrgoveții arătau nespus de caraghioși, păşind încovoiați, cu mînecile lungi ale caftanelor atîrnîndu-le aproape pînă la pămînt, părînd niște dobitoace. Trecătorii strigau cunoscuților :

— Ia uite, ce de omăt a dat Dumnezeu !

— Și ce ger ! Crapă pietrele !

Cu mînecile atîrnîndu-i în jos, aplecîndu-se ușor, Senka păşea agale, lăsînd în urmă o pîrtie adîncă. Privea pe gînduri uriașele zidiri ale Kremlinului, învești mîntate în zăpadă. În acele zile, nici măcar stăncuțele de pe ziduri și biserici nu mai croncăneau. Țurțuri de gheață, lungi, de cîte un stînjen, atîrnau de pe meterezele zidurilor.

În dimineața aceea, Senka era mohorît. Privea mulțimea din piață, își uita pentru o clipă amărăciunea, apoi inima i se strîngea iar, și el se întreba : „Dar de ce sînt oare mîhnit ?“ Își vedea de drum, încercînd să-și răspundă : „Pentru că ai început să te obișnuiești cu răul ! În jurul tău e numai ne-

dreptate, iar tu eşti în slujba acestei nedreptăţi de un an şi mai bine ! Ai uitat calea aleasă de Taisi ? Acasă ? Acasă, totu-i bine : Ulka pleacă ziua la stareţe... le dă banii strînşi pentru cei de credinţă veche, prigoniţi de popi... iar seara şi noaptea stă cu mine. Deretică prin casă, spală, găteşte, ba chiar cîntă încetişor, pentru ea..."

Ajunsese în preajma porţii Troiţkie, cînd se ciocni nas în nas cu Glebov, pisar la Prikazul Trebilor Lăuntrice.

Acea neaşteptată întîlnire îl făcu pe Senka să se oprească o clipă. Iakun mai făcu cîţiva paşi dar îndată se opri şi el. Îşi rînji dinţii galbeni, rari, îşi scuturâ mîneca lungă, strîngînd-o ghem, îşi scuturâ şi mustăţile zburlite de ger, în sus, apoi spuse cu glas răguşit de prea multă băutură :

— Ei, te-ai ascuns de greutăţile slujbei ca într-un muşchi de pădure ? Prăpădiţii de pisari, beţivii ceia, pot ascunde pe oricine !

— De ce-ţi rînjeşti colţii la mine, lupule ?

— Pentru că aşa se cuvine să fac, fiindcă ştiu cine-mi eşti ! M-ai bîrfit la nacealnici, caraghiosule, momîie vopsită ! Ai fost o haimana, ai ajuns streliţ, iar de la streliţi te-ai strecurat în tagma pisarilor. Te pomeneşti, c-o să ajungi şi diac, c-o să fiu nevoit să-mi scot scufia naintea ta, un fost răzvrătit, să fac plecăciuni ! Cum ai fost, tot aşa ai rămas...

— Îmi văd de slujbă, nu obidesc pe nimeni !

— Slujeşti tu, pînă-ntr-o zi !

— Dar tu, ciubucarule, suflet hulpav ! Nu-ţi ajung neguţătorii : acu despoi şi cerşetori... prigoneşti orfani...

— Ia nu te mai băga în treburile mele. Vezi-ţi de lungul nasului ! O-of, de-aş putea ! Uite, colea-s turnurile porţii Troiţkie... au puţuri de piatră ; ehei, încă de pe vremea lui Ivan cel Groaznic putrezesc în ele ciolane ; acolo ar fi locul celor de teapa ta !

Şi, vînturîndu-şi mînecile lungi ale şubei de pînză blănită, Iakun îşi văzu de drum.

Senka se îndreptă spre poartă, gîndind : „Îl simţea inima mea ! Iată ce vrăjmaş e, ce suflet negru are !"

Îşi aminti că, un an mai înainte, se plînsese de Glebov, prin Petruha, boierului Matveev. Matveev nu-i putea suferi pe hrăpăreţi, aşa că vorbise cu diecii, la Prikazul Lăuntric : „Asta nu se cheamă rînduială ! Um om care e în slujba voastră asu-

preşte orfani !" Iakun se alesese cu o mustrare de la dvoreanul de sfat Larionov.

Atunci Iakun nu mai dăduse pe la cocioaba văduvei de pe Arbat, dar îi pusese gînd rău lui Senka şi fratelui său, şi acum aştepta clipa prielnică.

Ajuns la poartă, Senka privi cerul sur ca o blană de oaie, pogorît jos asupra pămîntului şi-şi spuse în gînd : „E prea devreme să mă duc de acu la cantelarie !" O luă spre piaţă.

Zărindu-l de departe, cu călimara aninată la cingătoare, deşi era ascunsă de mănuşă — doi ţărani se apropiau dintr-o parte, cu opinci de scoarţă, cu cojoacele vopsite, şi cu bărbi lungi, îngreuiate de ţurţuri. Îşi scoaseră căciulile de pe capetele pletoase, făcînd plecăciuni. Unul spuse :

— Ei, slujbaşule, drăguţule, grăi unul, ne-ar trebui o jalbă către măria sa ! Sîntem aleşi de obşte — venim tocmai de la Reazan.

Altul întregi cu glas de om răcit :

— Că, uite, n-are cine să ne-o scrie.

Cel dintîi îşi scutură cu ciudă căciula :

— Prr ! Nu te pripi ! Apoi urmă iute, curgător : Că nu ne-o fac slujbaşii. Îşi zic că sîntem mujici, opincari — că ce mare pricopseală o să aibă de la noi ? Dar jalba, uite, n-o plătim în altîni — dăm bucuroşi şi o rublă !

Celălalt, ştergîndu-şi cu pumnul ochii lăcrimaţi de ger şi scuturîndu-şi barba de ţurţuri, îşi puse căciula, se căută în sîn şi scoase din brîu o legăturică de stambă roşie :

— Ne-a făcut o jalbă o faţă bisericească de la Reazan, dar e încîlcită, greşită. Îi întinse lui Senka legăturica de stambă.

Senka o desfăcu, întinse hîrtia făcută sul, şi o privi :

— Da... nici diacul şi nici altcineva n-o să poată ceti ce scrie aci !

— Asta-i rău, drăguţule ! O vedem şi noi. Iar omul nostru e cărturarul cel mai de frunte de la noi... aşa că, uite, am pornit în căutarea unui pisar mai ca lumea...

— Şi cît ne iei, ca s-o faci bine ?

— Preţul nou e două dengale.

— Văleu, ce vorbeşti ? Ei, fie — hai la dugheană, apucă-te s-o scrii !

Doi pisari din piaţă trecură prin faţa lui Senka. Unul îi dădu bineţe făcînd o plecăciune, altul îşi scoase mîna din mînecă, şi i-o întinse.

— Noroc, frate Semioane, pisarule ! Şi dînd din cap către ţărani întrebă : — Vrei să le scrii ceva ?

— Am de gînd...

— Pentru ţărani, împotriva ţăranilor, ori crîşmarilor, ori celor de la voloste, poţi să scrii, e voie ! Dar pentru ăştia n-ai voie : ei se plîng de arhimandrit, la măria sa, iar arhimandritul lor e tare... ei sînt argaţi mănăstireşti.

Cei doi pisari îşi văzură de drum. Ţăranii îşi aruncau priviri unul altuia, cu capetele plecate. Se uitau îngrijoraţi la Senka, cu hîrtia lor în mînă.

Senka spuse cu încăpăţînare :

— Ei, o dată ce nu vrea nimeni s-o scrie, o fac eu !

Cei doi ţărani se înviorară :

— Vai, Dumnezeu să-ţi ajute, milostive !

Senka ceti încă o dată jalba.

Pe-alocuri, din zăpadă, se iveau nişte lăzi mari pe care se vindea turtă dulce. Senka ochi o ladă, îşi suflecă mîneca de la caftan pînă aproape de umăr, scuturâ lada de zăpadă şi se aşeză. Scoase din sîn un sul de hîrtie curată, se încredinţă, că cerneala nu îngheţase, apoi începu să scrie pe genunchiul său lat, alcătuind începutul după tot tipicul jalbelor :

„Către măria sa ţarul Alexei Mihailovici, marele cneaz şi singur stăpînitor a toată Rusia Mare şi Mică, preasupuşii şi netrebnicii tăi robi, oameni de jos şi argaţi mănăstireşti, Jdanko Petrov şi Kocen Ivaşko, staroşti ai satelor Grigorievskoe şi Preobrajenskoe, în numele tuturor ţăranilor plecăciune pînă la pămînt !“

— Hm ! Uite cum scrie !

— Şi chiar pe genunchi ; iar ai noştri, nici pe masă n-o dovedesc.

— Să dea Dumnezeu să fie cu noroc !

Se stîrni vîntul. Începu să ningă. Senka presără cele scrise cu nisip din nisiparniţa de la brîu, făcu hîrtia sul, şi o vîrî în sîn. Se ridică :

— Veniţi mîine încoace, pe înserate... azi nu mai scriu. Ninsoarea îmi strică jalba.

— Dar, drăguţule, te-am poftit să scrii în dugheană !

— În dugheană, nu mă lasă starostele ! N-aţi auzit ce au spus pisarii ? N-au decît să mă alunge din piaţă pentru jalba voastră, dar tot am s-o scriu !

— Ei, știi mătăluță mai bine ce și cum. Dumnezeu să te aibă-n pază.

— O luați mîine. Vă spun eu unde s-o dați în primire.

— E bine și așa. Doar n-au intrat zilele-n sac. Nu mîncăm pe socoteala noastră — ne plătește obștea.

— Ian ascultați, fraților...

— Ei ?

— N-o să iasă nimic bun din jalba voastră...

— Cum, adică... n-ai s-o faci precum se cuvine ?

— Ba, jalba o s-o scriu după pravilă, și țarul o s-o cetească ! Atîta numai, că nu-și pleacă el urechea la jalbele mujicului împotriva celor mari.

— Atunci, ce ne facem ?

— Iată ce sfat vă dau : alegeți pe careva dintre sărăntoci, oameni cutezători care n-au nimic de pierdut și cutezătorii ceia să-i pună pe goană, cu bîta-n mînă, pe călugării voștri care vă asupresc... iar arhimandritului lor să-i jumulească niteluș barba.. atunci, au să vă ia mai domol !

— Vai, slujbașule ! Nu ne-nveți de bine...

— Călugării vă pun în lanț, vă storc de bani, iar voi, tot pentru acești bani, vă băgați robi la ei. Stați și vă căinați, cu mîinile în sîn, iar monahii iau șapte piei de pe voi. E lesne pentru ei, pentru călugări, să le crească burțile, pe spinarea unor nătărăi ca voi.

— E adevărat, n-ai ce zice...

— Ei, slujbașule, om mai răbda, om mai aștepta. De n-o ieși nimic în urma jalbei, ne-om mai gîndi noi...

— La țar, n-o să vă găsiți dreptatea !

Senka plecă spre cancelaria streliților : „E prea devreme să mă duc acasă. Poate-oi mai prinde pe careva în izbă, să iau de la el orînduiala slujbei..."

Ziua de iarnă se boltea cenușie, dar mai era mult pînă să se însereze și pînă la schimbarea străjilor.

Senka se uită în jur, prin izba întunecoasă. Strelițul de pază, cu spatele la gura cuptorului, se încălzea. Tușind ușor, acesta spuse :

— Mulți am așteptat să vină și a venit doar unul, — ei, măcar n-o rămîne goală izba. Pesemne că unii s-au și dus la prikaz. Oricum, încoace nu mai vin... Stai aci, — eu trag un pui de somn, în odaia străjii.

— Du-te, încuviință Senka.

Omul dădu scurt din cap, în loc de plecăciune, apoi ieși trîntind ușa în urmă-i.

Senka trase masa mai aproape de fereastră, ca să aibă mai multă lumină și să poată vedea trecătorii. Streliții n-aveau voie să scrie în izba de adunare. Senka se așeză la masă, puse hîrtia pe ea, și fără să-și scoată călimara din cingătoare, se apucă să copieze plîngerile starostilor din satele mănăstirești :

„Noi, țăranii, sîntem bătuți zilnic cu gîrbacele, cu ciomegele... și storși de bani. Tot el, arhimandritul Ignati al mănăstirii Golotcina, ne bate fără milă femeile și fetele, cu gîrbacele. Leatul trecut, 1664, mărite stăpîne, în săptămîna brînzei, cînd femeile și fetele noastre din satul Preobrajenskoe se dădeau cu săniuțele, a spus că se joacă necuviincios, și a poruncit să fie bătute cu cîte o sută de gîrbace fiecare. În fiece an se apucă să ridice acareturi prin mănăstire, iar după un an dărîmă tot ceea ce s-a ridicat din temelii, și clădește altceva, și așa face în fiece an. Ne omoară cu canoanele, pentru cele mai mici păcate, și nu mai e chip de trăit, mărite stăpîne ! La mănăstirea Solotcina, care se află la vărsarea Golotcei în Oka, îs trimeși oameni la Ignati, ca să fie schingiuiți. Te ostenește și pe măria ta cu milogelile lui, ca să-i dai la pomeni, și tot minte, — cică «mi s-au rupt și veșmintele de pe mine». Iară el, Ignati, cumpără numai mătăsuri șemahane [1] pentru veșmintele lui ; iar acu, a poruncit să i se facă o căciulă de samur și de catifea, cusută cu mărgăritare. Cinci sute de ruble a fost prețul căciulii. A mai cumpărat horbote și pietre de mare preț, iar banii nu i-au ajuns, și atunci a vîndut, a scos din mănăstire trei icoane rare, cu ferecături de preț, de cîrtesc și monahii, din pricina scîrbavnicei isprăvi ce a făptuit. Stoarce bani în fel și chip : pe sărmanul staroste Ivaska Koceni, vara trecută, vreme de o lună, l-a ținut în lanț la pitărie, muncindu-l cu cazne multe, ca să-i stoarcă șaizeci de ruble, și i-a stors prin schingiuiri. Iar el, Ivașko, din pricina acestor bani, mărite stăpîne, a fost bătut la tîrg, și acum are să fie iar bătut...“

Senka făcu repede jalba sul, și-o vîrî în sîn : la capătul uliței se iviseră doi inși : Tiuha-Kat și cu Iakun Glebov.

[1] persane.

Senka intră în odaia de alături, despărțită de cea mare printr-un perete de scînduri. Închise ușa. Prin odaie, pe jos, erau răspîndite obezi de picioare și de mîini ; lanțuri ruginite, cu lacăte, atîrnau de pe caprele pe care erau bătuți streliții pedepsiți. În colț, aproape de ferestruica îngustă, era o masă de stejar, pentru cei ce scriau cu prilejul cercetărilor. Senka se apropie de masă, o răsturnă într-o parte, cu picioarele spre ușă, și se așeză pe o laviță joasă, fiind ascuns în întregime după scîndura mesei.

Cei doi de afară intrară în izbă.

Peretele de scînduri nu fusese făcut cu îngrijire, scîndurile nu fuseseră petrecute bine una peste alta, ci rămăseseră crăpături între ele. Cei noi veniți se așezară la masă.

Senka vedea capul lui Tiuha-Kat și o parte din umăr. Părea că pisarul era cu chef, — tot zgrepțăna podeaua cu ciubotele. Se apropie de ușă, aruncă o privire în odăiță, dar văzînd peste tot scule pentru cazne, trînti ușa la loc, se întoarse la masă și se așeză. Senka nu-l vedea. Pisarul spunea ceva. La început, Senka nu-i desluși vorbele. Inima îi zvîcnea năvalnic, plină de ură mistuitoare împotriva vrăjmașilor. Un gînd stăruitor îi frămînta sufletul : „Îi omor ! Pe-amîndoi îi omor !"

Tiuha-Kat spuse cu glas gros de om băut :

— Îl știu ! E un răzvrătit ! Nu pot să-l sufăr pe strelițul cela.

Strîngînd cu tărie prăselele sabiei, ca să se liniștească, Senka auzi și glasul lui Iakun :

— Și iată că domnul slujbaș, diacul de sfat al măriei sale, Dementi Bașmakov, a poruncit într-o bună zi ca un armurier, unul Konon, să fie cercetat, ridicat, și adus la Trebile Lăuntrice...

— Ei și ? Zi mai departe !

— Iar fratele acelui Siomka e fecior boieresc.

— Nu e cine știe ce scofală de capul lui... u-uf !

— Nu e ; dar e înfigăreț ! Și el, fratele cel mare, l-a îmbrăcat pe acel Siomka în caftan de streliț al stăpînirii, din polcul lui Golovlenko, ba i-a dat și un cal, ca să se ducă să-l împiedice pe diac să-și facă datoria.

— Cel ce se îmbracă în straiele stăpînirii e pedepsit cu strășnicie ! Să se cerceteze amănunțit, împreună cu pricinașii,

și feciorul boieresc să fie scos din cinul lui, iar pe urmă să fie bătut cu cnutul ! U-uff !

— Așa s-ar cuveni ! Chiar despre asta vorbesc ; dar boierul Nikita Odoievski...

— Îl știu... Nikita Ivanîci e boier...

— Ei, boierul i-a dat acelui fecior boieresc o „hîrtie" către Prikazul Lăuntric, poruncind să se lase baltă pricina ceea cu meșterul de arme.

— Cu meșterul de arme ? Asta nu-mi amintesc ! Dar cu feciorul boieresc, la prikaz cu el, la judecată, la judecată !

— ...să se lase baltă pricina ceea cu meșterul de arme. Iar el, meșterul, a pus foc și a ars toată slobozia Bronnaia.

— Adu martori, — atunci o să-l scoatem pe feciorul boieresc din cinul lui, iar apoi o să fie bătut cu cnutul la Prikazul Streliților ! U-uf !

— Mai ai răbdare nițeluș... Ascultă-mă pe mine, domnule slujbaș ! Eu mai văd și altceva, în pricina asta.

— Tare ești isteț, Glebov ! Am băut cam prea mult, dar pricep tot, — zi-i înainte.

— Domnule slujbaș, de judecată n-au ei cum să mai scape : sînt trei streliți martori — dar trebuie să fie speriați cu judecata, să se scoiorască în pungă ca să tăcem.

— A, ai ticluit-o bine ! Scoate parale, parale ; altminterea, la judecată cu tine... he-he ! U-uf !

— Și pe meșterul de arme o să-l băgăm la apă ! Noroc că boierul Odoievski lipsește — e bolnav de inimă. e plecat la moșie... Scoate el meșterul paralele... Are de unde, ticălosul.

— Grozav ești, măi Glebov ! Hai, hai, mai spune ceva !

— Avem ce lua de la feciorul boieresc. De l-om scutura zdravăn de bani, îl ajută socru-său, care e negustător în sotnia de postăvari. Deunăzi sotnia l-a ales staroste. Are parale, nu glumă — lăzi întregi !

— He ! Să văd și eu paralele, lua-te-ar naiba ! U-uf ! Lăzi întregi pline, auzi !

— Iar strelițul ăla, Siomka, e ca și prins în laț. La crîșma lui Anika, am îmbătat niște tîlhari, și am aflat de la ei că a fost esaulul hatmanului, în „răzmerița împotriva aramei" ; ei, și cînd o să fie pus față-n față cu martori, — în streang cu capul lui !

— Esaul în răzmerița ceea ? Și acu e strelit ?

— E la mijloc frate-său, iar frate-său îi are sprijin pe boierii Matveev și Odoievski, și Zîkov Feodor, ocolnicul ; atîta numai că eu am o mînă și mai sus pusă, pe diacul Dementi Bașmakov, de la trebile de taină ! Așa că noi, domnule slujbaș, o să-i dăm gata pe toți ! Bine ar fi să ne vedem mîine, îți dau o hîrtiuță, un răvășel unde o să însemn totul...

— Să ne vedem, dar undeva unde-om găsi ceva băuturică. Venind încoace, mă gîndeam : aici-s strelitii mei ; ei, drăcie ! U-uf ! Trebuie s-o întind spre prikaz.

— În altă parte nu găsești mai multă băuturică, ca la crîșma lui Anika, în Zamoskvorecie. Acolo-i de noi. Pînă spre seară, o să mai vorbim, o să-ți scriu un răvaș cu toate cele, ca să nu uiți ce și cum.

— Să bem pentru înțelegerea noastră, ca să punem la cale totul... Ești un om de treabă, Glebov ! He-he ! Zi, îmi scrii și un răvaș ca să nu uit ? Prea bine !

— Iar eu n-am să mă culc — vin la vremea potrivită.

— Ești un om de treabă ! Și ce de isprăvi le-ai scos la iveală ! U-uf ! Dă-l dracului de prikaz ! Hai acasă...

Se ridicară în scîrțîitul lavițelor, și plecară. În tindă zăboviră cîteva clipe, izbind cu picioarele în ușa ferecată de gheață. Senka se stăpîni, nu vădi prin nimic că era acolo. Își zise în sinea lui : „Străjerul m-a văzut... a stat de vorbă cu mine... aci nu e locul pentru așa ceva... iar acasă, nu e gata nimic... trebuie s-o vestesc pe Ulka... să facem rost de toate cele de trebuință".

În drum spre casă, nu simțea nici gerul, nici vîntul. Genele îi înghețaseră. Ochii îi lăcrimau, dar el nu-și ștergea lacrimile, văzînd cu greu pe unde călca. Doar în clipa cînd deschise ușa izbei sale, își dădu seama, că încă își ținea căciula în mînă, de cînd și-o scosese ca să tragă cu urechea la șușotelile vrăjmașilor.

Ulka se repezi la el și-l îmbrățișă :

— Vai, cum arăți ! Vai... mi-ai înghețat tot... ai promoroacă în păr !

Senka îi răspundea arareori la dezmierdări, dar de data asta o cuprinse în brațe :

— Uliano, chiciura din păr se topește ; dar rău e că inima mi-e ca un bulgăre de gheață...

Şi el îşi scoase mundirul.

— Hai, şezi ; bea ceva tare şi mănîncă.

— Asta, da ; n-am mîncat de mult ; iar pe urmă, trebuie să isprăvesc o jalbă pentru nişte ţărani.

Îşi potoli foamea, apoi termină jalba, adăugînd în josul ei cele cerute de dieci :

„Să se ia-n seamă înfăţişarea mea, să se treacă-n prea-supusă jalbă a ţăranilor mănăstirii Solotcina, ca să fie ştiută de măria ta, mărite stăpîne ; iar diacul de sfat al măriei tale, Almaz Ivanov, să primească această preasupusă jalbă.

Pentru ţăranii neştiutori de carte, iscăliturile le-a pus strelitul pisar din piaţa Troiţkaia, Semion sin Lazarev. Leatul 1665, luna mărţişor, ziua..."

Senka făcu jalba sul, şi-o strecură în buzunarul mundirului. Apoi se aşeză pe laviţă, aproape de uşă, scoase sabia din teacă, o propti cu straja în podea şi cu vîrful în sus, luă de pe laviţă piatra de ascuţit şi se apucă să ascută tăişul :

— E-eh, prietena mea făurită de Konon ! Azi te ascut pentru cea din urmă oară !

Ulka întrebă :

— Dar de ce, Sioma ?

— Ian spune, Uliano : mergi cu mine... ori te-ai deprins cu Moscova ? Eu aşa cred, că greu o să-ţi vină să porneşti la un drum necunoscut !

— Ce tot vorbeşti ! Din faşă-s obişnuită cu pribegia şi nu de locul ăsta mi-ar părea rău : mi-e groază, cînd mă gîndesc că te-aş putea pierde.

— Tocmai pentru asta te iubesc ! Atunci mîine, în revărsatul zorilor, du-i lui Konon un răvaş de la mine, ca să-ţi dea gătelile lui Taisi. Vinzi ce se poate vinde, iar din tot ce rămîne facem o boccea — o să ne fie de trebuinţă la drum. Noaptea plecăm la ai tăi. Mai zăbovim atîta cît va fi nevoie, că alt chip de scăpare nu-i — au să ne hăituiască...

— Azi, lasă grijile ; mîine am eu grijă de toate. Ai şi ascunzişul gata, sub paraclis. Chiar acolo o să stăm.

— Să faci rost de două cojocele şi de două sumane de postav.

— Ţi-am spus o dată : nu te mai îngriji, fac eu tot ce trebuie.

Dimineața Senka se duse la poarta Troițkie. Mulțimea lărmuia. Streliții cutreierau de colo colo, strigau, făceau rînduială. Pisarii și judecătorii se îndreptau spre Prikazul Dreptății. Era mai cald decît în ajun. Stăncuțele croncăneau gălăgios pe ziduri și în jurul carelor. Hulubii, de care nu se atingea nimeni, fiind socotiți păsări sfinte, forfoteau cu îndrăzneală la picioarele oamenilor.

Cei doi țărani de la Golotcina nu mai închiseseră ochii, cel puțin după miezul nopții. Zărindu-l pe Senka, se apropiară grăbiți de el, netezindu-și bărbile, scoțîndu-și căciulile și făcînd temeneli :

— E gata jalba noastră, domnule dragă ?

— Poftim jalba! Duceți banii pentru ea la dugheană, dați-le celui cu vistieria obștească. Jalba o dau față cu voi, uite, acelui pisar ; o duce el la Casa Prikazurilor, iar voi plecați acasă.

— Adică, s-a dres totul, în chip cinstit ?

— S-a făptuit totul. Acum altă grijă nu mai aveți — doar să așteptați și să vă găsiți martori împotriva arhimandritului.

— Martori s-or găsi : popi, negustători, cîntăreți, diaconi — tot unul și unul.

Țăranii făcură încă o dată temenele dinaintea lui Senka, apoi plecară spre dugheană să dea banii. Cel arătat de Senka era dascălul său, pisarul Mustață-Smulsă. Acesta se apropie, își netezi singura mustață, și întrebă :

— Ei, toate merg bine, puiule ?

— Amestecat, și bine și rău, învățătorule !

— Așa-i viața ! Dar tu să fii isteț : să faci pe placul dreciilor și celor mari, atunci — bagă de seamă, nu-ți vorbesc aiurea — luntrea ta o să ajungă departe, cu atîta știință de carte cîtă ai.

— Adică, la Volga ?

— Ehei, ce vorbești ! Dar de ce la Volga ? Poți să plutești și prin Moscova.

— Uite, învățătorule : ai aci o jalbă, dă-o la Casa Prikazurilor.

— Pentru cine ai făcut-o ?

— Pentru niște țărani de la rîul Solotcea.

— Halal mușterii ți-ai găsit ! Ei bine, dă-o-ncoace ; o s-o duc. Și ține minte : ocolnicul Feodor Zîkov sin Tihonov, tot pisar de piață a fost, dar s-a ridicat pînă la masa măriei sale.

— E-eh, bătrîne ! rosti Senka îmbrăţişîndu-l pe pisar. Rău îmi pare să mă despart de dumneata, parcă mi-ai fi tată !

— Ce tot vorbeşti în dodii ? Nu-i a bine cu tine : Volga îţi trebuie ţie ? Acu, Volga, ca dintotdeauna, e un rîu făr de astîmpăr, rîu al tîlharilor... La ce bun să te apuci de tîlhării, o dată ce a ieşit bine totul pentru tine ?

— Să trăieşti, să fii teafăr şi sănătos, bunul meu bătrîn ! Rămîi cu bine !

Senka plecă, iar Mustaţă-Smulsă clătină din cap, spunîndu-şi :

— Nu-i a bine cu flăcăul — nu ştiu ce i-a umbrit inima !

Şi moşul, după ce îşi scuturâ zăpada de pe picioare, se îndreptă fără grabă spre prikaz.

Senka nu se duse la Prikazul Streliţilor şi nu mai trecu pe la cancelarie. Se întoarse devreme din piaţă acasă. Acolo, scoase de sub podea tolba de piele în care avea cămaşa de zale şi buzduganul. Puse în ea şi două pistoale la care înşurubă bine cremenile, le încercă cu amnarul şi puse pulbere proaspătă în lăcaşuri.

Ulka se dusese la Konon, apoi, în drum spre casă, trecu prin tîrg unde vîndu gătelile, iar lucrurile pe care se temea să le vîndă le aduse acasă înfăşurate într-o cîrpă.

Pe marginea drumului care ducea la crîşma lui Anika era un paraclis înjghebat din scînduri. N-avea icoane înlăuntru, ci doar o cruce mare de lemn, pusă acolo pesemne în urma vreunui legămînt, în locul unei troiţe. Numai nevestele ţineau minte acel paraclis. Se hodineau lîngă el şi plîngeau, tîrîndu-şi acasă bărbaţii care-şi băuseră şi cămaşa de pe ei, ba chiar şi crucea de la gît. Multe blesteme şi rugăciuni înecate în lacrimi auzise paraclisul. Uşa lui nu se încuia. Iarna, înlăuntrul lui era totdeauna linişte şi nici ţipenie de om.

Intrînd în paraclis Senka se opri în dreptul ferestruicii fără geam, încovoindu-se în încăperea scundă. Se întuneca repede dar el privea cu ochi ageri drumul, îngropat în zăpada de

un alb tulbure. De sus, cerul cernea fulgi de nea, uşori ca firişoarele de pulbere. Senka era liniştit. Două gînduri îl frămîntau : „Trebuie să treacă neapărat... dacă nu vin, să mai aştept..."

Cucoşii cîntau a doua oară prin slobozia streliţilor, cînd Senka se întoarse acasă. Ninsoarea îngheţată îi acoperea îndată urmele.

Pieptul caftanului i se făcuse scoarţă. Senka îşi vîrîse sabia în pămînt pînă la strajă, sub paraclis.

Ulka făcea foc în sobă. Senka scoase caftanul şi, cu ajutorul vătraiului, îl vîrî în foc.

— Spală-te pe faţă, spuse Ulka, aruncîndu-i o privire cu coada ochiului.

Senka, fără să spună o vorbă, se spălă. Stătu îndelung, tăcut, uitîndu-se la feluritele lucruri din odaie. În cele din urmă spuse :

— Butoiul e pe foc, n-o să mai curgă ; dar dogarul nu-i nicăieri, şi n-ai cum să dai de urma lui !

Se aşezară la cină. Senka bău tot miedul care mai rămăsese. Într-un tîrziu aţipi cu capul rezemat pe coate. Ulka se ruga, făcînd mătănii pînă la pămînt. În rugăciunile ei, rostea mereu : „Mîntuieşte-l şi ocroteşte-l, Doamne, pe robul tău Semion !..."

Se îmbrăcă, se apropie de Senka şi atingîndu-i umărul, şopti :

— Îmbracă-te, Semioane ! Ia-ţi tolba ; e vremea să plecăm...

„Sfatul de casă" [1] al măriei sale se sfîrşise doar cu cîteva clipe mai înainte.

Ţarul se înviorase. Păşind de colo, colo, îşi spunea cele din urmă păreri despre starea de lucruri din Ucraina leşească.

— Să-i dăm oşti de îndată, boieri, hatmanului şi boierului Ivan Briuhoveţki [2], şi să-i poruncim să-l prindă neapărat pe

[1] Consfătuire secretă cu puţini participanţi.

[2] Hatman al Ucrainei din stînga Niprului, între anii 1663 şi 1668.

răufăcătorul Doroşenko. Tîlharul neobrăzat ! Pe cît putem judeca noi, de aci, avem vreme puţină, căci Doroşenko a împresurat tîrgul Breslavl,[1] iar căpetenia Drozd, supusul nostru, care ne-a fost de mare folos, a căzut în luptă.

— Mărite stăpîne, avem oaste puţină, dar e gata să plece într-acolo. O dată cu hatmanul Ivan, trebuie să se trimeată însă fără zăbavă voievozi în Ucraina. Ei i-ar aduna laolaltă pe toţi cazacii scrişi la catastif, şi le-ar împărţi simbria, căci hoţii de polcovnici împart simbria trimisă acolo răufăcătorilor, răzvrătiţilor împotriva numelui măriei tale.

— Fie, fie ! O să trimitem voievozi ca să judece şi să ocîrmuiască prin părţile de unde au fost alungaţi leşii şi să aibă grijă de vămi.

Toţi boierii, afară de Matveev Artamon, şedeau pe laviţe, lovind uşor cu toiegele în podea. Matveev, fără toiag, îşi ţinea în mîna dreaptă căciula de streliţ, iar cu degetele celei stîngi îşi răsfira cînd şi cînd barba lată, dar nu tocmai lungă. Boierul era tulburat în sinea lui : la capătul laviţei de la masa diecilor de lîngă fereastră şedea diacul Dementi Başmakov, de la Prikazul trebilor de taină, în locul diacului de sfat Almaz Ivanov care-i făcea pe plac lui Matveev. Boierul nu prea ţinea la Başmakov, acesta putînd să-i strice toată treaba pentru care venise. Candelele licăreau pe perete, în faţa icoanelor de deasupra jilţului împărătesc, aruncînd sclipiri gălbui spre mărgăritarele ferecăturilor şi scînteind în smaragdele mari.

„S-a cam prelungit sfatul. Ţarul ar putea să plece..."

Ţarul însă tot păşea de colo, colo prin sală. Pîntecul său rotofei făcea să i se legene pe el mantia aurie, cu umerari de mărgăritare.

„O să obosească şi-o să plece ; nu cumva să hotărască ei totul, în lipsa mea...", gîndea Matveev. Deodată însă se bucură auzindu-l pe ţar :

— Ştiu, boierule, că nu toate merg cum se cuvine la mult lăudaţii tăi streliţi... Despre pribeagul cela, unul Semionka, mi s-a adus la cunoştinţă... a slujit la Nikon, în vremea molimei negre. A plecat de la Nikon, furînd o cămaşă de zale şi un buzdugan. Pe urmă, Dumnezeu ştie pe unde a mai umblat,

[1] Tîrgul ucrainean *Vrazlov* (Podolia).

pînă a pus chezăşie pentru el fratele său. N-a fost strelit multă vreme, a trecut în piaţă, ca pisar, şi de acolo a fugit...

— Întocmai aşa e totul, mărite stăpîne ! răspunse Matveev, făcînd o plecăciune.

— Ei bine, o dată ce e întocmai aşa, totul se va dezlega potrivit Pravilei noastre : hoinarul să fie prins, să fie bătut cu cnutul, iar apoi trimis la slujbă, prin tîrguri depărtate.

— Mărite stăpîne, nu mi-e milă de streliţ, ci de chezaş !

— E frate cu el, chezaşul ?

— Frate, mărite stăpîne.

— Va răspunde după cum arată pravila ! Iar pravila zice : „Cu grijă să-i aducă slujbaşii pe hoinari, fiindcă răspund pentru ei cu avutul lor". Ce avut are chezaşul, boierule ?

— Casa părintească, în slobozia streliţilor, vite şi lucrurile gospodăreşti.

— Ei, gospodăria aceea să fie golită cu străşnicie de toate ! Cum îi zice fratelui ? Chiar azi să facem ucazul !

— Piotr, sin Lazarev, mărite stăpîne.

— E streliţ ? Adică, nu-i Piotr, ci Petruha ! Oamenii din prostime nu-s chemaţi şi după numele tatălui, mai cu seamă dacă se ştie că acoperă feluriţi hoţi — e neam de cîine !

— Mărite stăpîne ! Acel Petruha, în războiul leşesc, chiar măria ta ai poruncit să se înfăţişeze dinaintea ochilor măriei tale, şi tot de măria ta fost-a miluit cu cinul de fecior boieresc pentru vitejia sa, şi pentru multe fapte de vrednicie...

— Ia spune, boierule : o fi cel ştiut de măria sa ţarina, Iliinişna mea ? Cînd pleacă la drum să se-nchine la lăcaşurile sfinte, tot pe el îl cheamă... e din straja călare ?

— El e ! Şi, în vremea războiului, la mare primejdie, cînd mulţi au dat îndărăt, n-au cutezat să treacă prin părţile pe unde bîntuia războiul, tot el a fost trimes cu veşti la măria ta.

— Da... E un flăcău de ispravă. Şi n-are fire hrăpăreaţă. Miluit fiind cu o moşioară, n-a vrut s-o primească, a răspuns : „Şi fără de miluire, tot îmi fac slujba către măria sa !" Ca să vezi cum este făptura omenească ! Un şoim şi un corb, din acelaşi cuib ! Bine ai făcut, boierule, că mi-ai deschis ochii. De Petruha să nu se atingă nimeni, iar cu Siomka să se purceadă potrivit „Pravilei".

De la masa diecilor se ridică un diac înalt, cu faţa prelungă, fălcoasă, în caftan albastru de catifea cu ceaprazuri de fir.

La gît avea un şirag de mărgăritare, cu un vulturaş de argint, în loc de pecetea ţarului.

Diacul făcu o plecăciune, tăcut. Ochii săi sfredelitori, uşor gălbui, urmăreau primblarea agale a ţarului. Acesta simţi privirea slujitorului său apropiat ce-i dădea totdeauna lămuriri în treburile de taină.

— Ia să auzim, boierule, îi spuse el lui Matveev : ce are să ne spună şi diacul în pricina asta ? Vrei să spui ceva, Dementi ?

Diacul făcu o plecăciune :

— Porunceşte-mi să vorbesc, mărite stăpîne !

— Grăieşte ; te ascultăm...

— Pisarul streliţ, fugar, să fie judecat potrivit „Pravilei" pentru că a fost numit în slujba măriei tale, numire în care şi boierul Artamon Sergheevici are partea sa de vină, o faptă prea milostivă pentru el ! Mărite stăpîne, el n-a fost de loc vrednic de ea ! S-au făcut cercetări în privinţa lui, iar prin cercetare i s-au aflat vini multe. Întîia : fiind pisar în piaţa Troiţkaia, acest Siomka, pisarul, a făcut jalbă la nişte oameni din prostime, dînd-o diacului de sfat Almaz Ivanov, cu însemnarea : „ca să fie ştiută şi de măria ta, mărite stăpîne".

— Vrei să spui, diece, că de la ţărani a fost jalba ? Doar cunoşti opreliştea noastră : „După ce ţăranul a fost dat cu toată tăria de ţar în stăpînirea moşierului, robul să nu mai facă jalbe către măria sa, împotriva mai marilor săi". Aici, ai băgat de seamă bine...

— Aşa e, mărite stăpîne ! Iar cea din urmă jalbă scrisă de Siomka, împotriva arhimandritului Ignatii, de la mănăstirea Solotcina, a fost cu totul fără temei. Doar ştii de mult, măria ta, că monahii de la Solotcina trăiesc în lipsuri şi sărăcie !

— Diece, jalba ceea am cetit-o, era scrisă limpede şi dovedea învăţătură vrednică chiar pentru un diac. Iar monahii de la Solotcina, într-adevăr, trăiesc în sărăcie, fiindcă-s nătîngi şi mulţi dintre ei colindă de colo, colo fără rost. De multe ori am scris către mănăstiri — o ştii şi tu — că „mulţi răufăcători se aciuiesc şi sînt hrăniţi la ei ; că toţi aceşti trepăduşi trăiesc ca orice mirean ; că mănăstirile îşi lasă ţăranii să plece la munci şi că cei ce se-ntorc de la muncă trebuie să aducă plocoane călugărilor şi neamurilor acestora..."

— Mărite stăpîne, în privinţa celor de la Solotcina, n-am cunoştinţă de aşa ceva !

— Dar, diece, ai cunoştinţă că trepăduşii din mănăstiri cară de pe mese, din trapezărie, bucatele de frupt, şi le mănîncă, fără să ia în seamă zilele de post ?

— Nici de asta n-am cunoştinţă, mărite stăpîne...

— Ba ai cunoştinţă, dar nu vrei să fii cu luare-aminte şi să dai crezare la ce afli ! Ei, ca să fie totul în bună rînduială, o să trimetem la Solotcina un stolnic... hotărîm noi pe urmă, pe cine anume... o să-i dăm foaie de drum, după cinul său, aşa cum se cuvine, pentru zece trăsuri de poştă, trimitem şi un diac cu el, să facă cercetări cu de-amănuntul, despre Ignatie de la Solotcina. Dar uite că nu mă pot dumiri : de ce s-o fi făcut nevăzut oare fugarul cela, Siomka ? L-o fi speriat careva, fiindcă mi-a pomenit numele într-o jalbă a mujicilor ?

— Mărite stăpîne, nu de frica pricinii cu jalba a fugit acel Siomka ! Am mai aflat noi şi altceva pe seama lui, prin cercetări : pe drumul ce duce la crîşma lui Anika, a săvîrşit pribeagul cela un omor — i-a ucis pe cei doi slujbaşi despre care s-a adus la cunoştinţa măriei tale, pe cincisutaşul de streliţi Pantiuhin şi pe pisarul Glebov de la Curtea Trebilor Lăuntrice. Nici nu s-ar mai fi găsit leşurile celor doi, dar le-au dezgropat cîinii, le-au scos la iveală. Nelegiuitul nu s-a sfiit nici măcar că acolo e un paraclis : a desfăcut podeaua, a îngropat sub ea trupurile ciopîrţite în bucăţi, a pus duşumeaua la loc, şi a bătut-o, aşa cum a fost. Care altul putea să omoare doi slujbaşi, măria ta ? El, pribeagul, asmuţea de mult streliţii împotriva lui Pantiuhin ; iar pe Glebov l-a omorît, de teamă c-o să-i dea în vileag isprăvile lui vechi... fiindcă pisarul scotea la iveală orice vînzare împotriva măriei tale, mai bine ca toţi cei ce fac cercetări...

— Diece, nu ştiu cum o fi fost Glebov, dar Pantiuhin, cincisutaşul, îi asuprea rău pe streliţi ; uite, dacă e aşa, să întărească şi boierul.

— Îi asuprea, mărite stăpîne ! Le storcea plocoane, întări Matveev.

— Ei, ca să vezi ! Atunci poate că alţi streliţi, şi nu acel Siomka, l-au ciopîrţit pe cincisutaş ? Iar la crîşma lui Anika se beţiveşte prostimea, şi nu se cade să intre acolo şi să chefuiască slujbaşii de seamă.

— Mai are o vină, pribeagul, mărite stăpîne... Mi-a adus la cunoştinţă Glebov, pisarul cel ucis, că strelitul Siomka Lazarev, cu un an în urmă, fiind băut şi arţăgos, în crîşma ceea,

a dat foc zdrenţelor de pe un pehlivan de crîşmă, şi acel pehlivan a fost cneaz din neamul cneiilor Pojarski.

— Ei, va să zică, tot eu trebuie să-i fiu şi apărător în loc de judecător ? Că i-a dat foc pribeagul acelui pehlivan, diece, e o vădită clevetire ! Anika crîşmarul şi oamenii săi au dat un zapis cu privire la pricina ceea, cum că „cneazul Pojarski, pehlivan de crîşmă, a luat foc de la sine... Dormea pe jos, lipit de tejgheaua crîşmei, şi a căzut de pe tejghea o lumînare aprinsă... şi nădragii pehlivanului au luat foc... iar eu — zice — n-am văzut nimica de după tejghea..." Ei, după fapta lui şi-a luat răsplata, cneazul cela ! Răposatul stolnic şi voievod, cneazul Semion Romanîci, ruda lui, care în leatul 1654, a cucerit împreună cu mine tîrgul Mstislavl de la leşi, spunea îndurerat : „De l-ar răpune careva pe beţivul prăpădit, aş pune o lumînare strașnică dinaintea icoanei Mîntuitorului !" Pehlivanul făcea de ruşine tot neamul Pojarski.

— Mărite stăpîne ! Nu vorbesc cu gînd la folosul meu, ci numai adevărul vreau să-l statornicesc. După „Pravilă" se cuvine ca pribeagul Siomka să fie bătut cu cnutul. Aşadar, porunceşte să fie tras în dîbă, cînd va fi prins, ca să spună : i-a omorît el pe Pantiuhin şi pe Glebov ?

— Ei, tocmai cu aceasta trebuia să începi ! Ţarul zîmbi. De la cnut pînă la dîbă nu-i departe. Cînd l-or prinde pe pribeag, porunceşte să fie pus la cazne ! Ţarul oftă din rărunchi : Uf, tare am obosit ! E vremea să ne ospătăm. Şi păşi spre jilţ să-şi ia toiagul. Boierii se repeziră şi-i întinseră toiagul cu măciulie de mare preţ. Ţarul îşi roti larg mîna :

— Poftiţi cu toţii în sala de ospeţe, să vă hodiniţi după atîta osteneală, cu bucate şi cu romaneie ! — şi, nevăzîndu-l pe diac, spuse :

— Dementi, unde eşti ? Să vină şi el cu noi...

Strigăte, larmă, dangăt de clopote în Kremlin — toate ca de obicei. Cei cu judecăţi umblau prin zăpadă, prin faţa Prikazului Dreptăţii şi în preajma porţii Treimii. Se petrecu doar un lucru neobişnuit : starostele pisar îi adună pe toţi pisarii din piaţă în dugheana lor, şi-i vesti :

— Siomka Lazarev ne-a făcut de ocară, fraţilor !

— Dar de ce ?

— În ce chip, Iorşule, baboi de ştiucă ?

— Halal baboi de ştiucă ! A fugit feciorul de streliţ din piaţă iar eu, acu, n-o să mai fiu staroste !

— Dar de ce ?

— Uite de ce : cu toţii am pus chezăşie pentru el ; şi pe lîngă aceasta, eu mai eram dator să fiu cu luare-aminte asupră-i... dar, uite ce a ieşit...

— Dar de ce să fi fugit ? O fi bolnav, o zăcea la el acasă !

— Nu, băieţi ! Nu se cade să vorbim despre asta, că este la mijloc şi numele măriei sale ; dar aşa mi-a spus diacul : „Tu, Lucika, nu mai rămîi staroste de piaţă ! Ţi-a fugit pisarul, fostul streliţ, după ce a ucis... şi s-a hotărît de către sfatul de casă al măriei sale şi de marele stăpînitor, să fie tras în dîbă şi bătut cu cnutul... S-a poruncit să fie prins ! I-a ucis pe prăpăditul ăla de pisar Glebov şi pe dvoreanul, cincisutaş de streliţi"...

— A, asta era... Ei, da ; atunci e limpede : a spălăt putina !

Pisarii se împrăştiară prin piaţă, iar dascălul lui Senka, Mustaţă-Smulsă, plecă şi el, cu gînd să încerce a-l găsi pe Senka şi să-i dea de veste. În drum spre slobozia streliţilor, îşi aduse aminte că Senka îl îmbrăţişase şi-i spusese : „Rămîi cu bine, bătrîne !..."

Pisarul intră în curtea caselor lui Petruha. Nu întîlni pe nimeni. Se strecură în fundul ogrăzii, şi intră în izbuliţa în care, nu de mult, petrecuse atîtea seri plăcute. Acolo nu se făcuse foc. Nu era nimeni ; doar un corn de tutun se vedea pe prichiciul ferestrei, o flintă de streliţ era rezemată în colţ, iar pe laviţă se afla o piatră de ascuţit uitată acolo ; jos, lîngă masă, se risipise puţină făină ori fulgi de ovăz. Lîngă uşă, un caftan de streliţ, prea puţin purtat, alb, cu găitane galbene cusute de-a curmezişul pieptului.

„L-au prăpădit ! L-au ridicat vrăjmaşii, pe flăcău !" îşi zise în gînd pisarul. Se aşează la masă, îşi sprijini bărbuţa în pumn şi începu să plîngă, fără să-şi dea seama de aceasta.

Deodată se auziră paşi iuţi, hotărîţi. Petruha intră în izbă. Era în caftan de catifea zmeurie. Îl văzuse de pe scară pe bătrîn străbătînd curtea. Acum, cu cuşma în mînă, se apropie de masă. Văzînd lacrimile din ochii moşneagului, îi spuse :

— A fugit, lua-l-ar dracu ! Dar de ce plîngi după el ? Nu e vrednic de asta.

— Dar de ce nu e vrednic, Piotr Lazarevici ?

— A fugit ! Iar eu şi cu boierul Artamon ne-am pus chezaşi pentru el şi, acum, cine ştie ce-o să-i treacă ţarului prin cap ? De plăcut n-o să-i placă, şi nici nu-i nimic vrednic de laudă în toată treaba asta. O să uite cum am slujit, şi o să-mi văd răsturnată cu susu-n jos casa tătucului.

— Piotr Lazarevici, puiule ! Nu era în firea fratelui tău ca să fugă el aşa, d-a surda. Ştii tu că Glebov Iakunko l-a prigonit rău, vrăjmaşul, ori ba ? Ştii că acest Iakunko a fost cea mai mare iscoadă a lui Başmakov, diacul ?

— Habar n-am.

— Ei, eu o ştiu ! Şi aşa cred, că n-avea de gînd Iakunko să-i facă numai lui pocinogul, ci şi ţie !

— Dar mie, ce putea să-mi facă ?

— Uite ce şi cum : am fost o dată împreună cu el, şi Iakunko, la beţie, îl ameninţa făţiş pe Semion : „stai că te dau eu în gît pe tine şi pe frăţîne-tău, că te-ai împopoţonat cu caftanul polcului de strajă-călare iar tu nici măcar streliţ n-ai fost ; şi atunci voi aţi împiedicat cercetarea pusă la cale de Pricazul Trebilor Lăuntrice !"

— Aha... acu pricep. Pe Pantiuhin l-am cunoscut şi eu prea bine. O fi fost înţeleşi între ei ?

— Cum nu ? Şi a căzut năpasta pe capul lor taman pe drum, cînd veneau amîndoi de la crîşma lui Anika, aşa am auzit eu de la oameni, în piaţă.

Petruha îşi scutură pletele, şi dădu mînios cu cuşma de podea :

— E-eh, bătrîne ! Şi eu le-aş omorî pe iscoade !

— Tocmai asta-i, Piotr Lazarevici, puiule ! Din pricina unor obijduitori s-o prăpădit băiatul, flăcău cinstit, bun ştiutor de carte, şi d-aia plîng.

— A fost pus sub urmărire... a fugit, de l-or prinde, o s-o păţească urît de tot ! Ptiu, ce bocluc ! Ei, hai să bem ceva. Închipuie-ţi că eşti musafirul lui.

Feciorul boieresc ieşi şi se întoarse curînd cu rîndaşul care aduse pe un talger o carafă cu mied şi două pocale.

Soarele asfinţea, aruncînd o privire în izbă, peste zăplazul vechi, scund. Razele lui aurii începură să joace pe carafa lucioasă şi pe pocalele mici, de argint. Izbuliţa avea ferestre

în toate părțile și arăta curată, părînd dereticată numai cu puțină vreme mai înainte. În colț se întindea crivatul cu perine, trandafirii sub razele soarelui în asfințit, iar soba cu ușițele deschise parcă își aștepta stăpînii, plictisită că lipsește focul din ea.

Mustață-Smulsă, cu obrajii încă încrețiți de plîns, ciocni pocalul cu stăpînul casei, tînguindu-se :

— Din căldură și lumină l-au gonit, vrăjmașii...

— Nu-i nimic... el i-a gonit și mai departe... n-are cine și cum să-l mai întoarcă din drum ! răspunse Petruha.

Senka se ascundea, așteptînd clipa prielnică, sub un biet paraclis de pe un maidan, în beciul adînc, cu pereții acoperiți cu o pînză neagră. În mijlocul beciului întunecos se afla un analog, pe care ardeau liniștit două lumînări groase. Pe analog se afla un ceaslov deschis pe care Senka îl cetise și-l răscitise. Acum, așezat pe o laviță naltă, se trase spre analog, și întoarse foaia. Din colț îl priveau icoanele unor sfinți, cu mantii, mînioși la înfățișare, vechi de un veac si negri ca și pereții. Sfinții țineau degetele apăsate pe niște bucoavne în scoarțe de piele.

„Tot la Hozarin, cetea Senka, afla-se-va o monahiță, fiica unui boier. Și stînd în chilia ei, auzi-va o pasăre ciripind în grădina ei niște cîntări, cu neputință de priceput pentru urechea omenească. Și fata deschide-va ferestrele, ca să vadă pasărea ; iar pasărea, luîndu-și zborul, pe monahița ceea în obraz o va izbi ; și în clipa ceea zămisli-se-va în pîntecele ei pruncul pierzaniei, trecletul Antihrist. Și, după ce-l va naște ea, de rușine îl va dărui în cetatea ce se cheamă Betsaida, și tot în acea cetate fi-va hrănit și crescut, iar împărăția lui fi-va la Capernaum..."

„Dar de ce, se întrebă Senka, să se nască Antihrist din monahiță, și nu din Hrist ? Aceeași poveste despre zămislirea cea făr-de prihană..."

Pe treptele micii scări din spatele lui, care urca în paraclis, se iviră două picioare. Ulka coborî în beci :

— Ți-i urît, Semiușko ?

— Mă înăbuș aci !

— Ieşi afară, în paraclis, că nu intră nimeni în el. Doar de sărbători pot să vină monahitele.

Ulka desfăcu bocceluţa cu mîncare.

Senka se aciuise în beci de puţină vreme, dar i se părea că trecuse un an de cînd se afla acolo.

Venea noaptea, venea şi dimineaţa, dar era la fel cu noaptea. Senka se ridica de pe laviţă, gîndind : „Se apropie primăvara, e vremea să plec ! Dar încotro ? Primăvara dacă întîrzii, nu mai poţi pleca... nu mai purcezi la drum, pînă nu se usucă băltile. Să plec neapărat înainte de revărsarea apelor de primăvară. Să ies de aci ? Să umblu printre case, într-un tîrg necunoscut ? Nu, e primejdios : hoinarii-s prinşi, şi ca să fie puşi la bir, şi pentru cercetări..."

Trecea noaptea, trecea şi ziua cea neagră, în groapa neagră. Senka începea să-şi iasă din sărite.

Cînd se culcară, Ulka spuse :

— Am fost acasă la boiereasa Morozova.

Senka întrebă stîrnit :

— Dar cum, nu te-au cunoscut ?

— Nu... Mi-am schimbat înfăţişarea, dar nici ei nu-i mai ardea să mă privească... a ajuns şi ea leit măscărice, ca şi măscăricii ei. Şi am auzit acolo, că de sfîntul Alexei, la şaptesprezece mărţişor, e ziua numelui ţarului şi că ea, boiereasa Prokopievna a şi fost poftită la palat, dar e ştiut de toată lumea că nu se duce — cică ar fi bolnavă. Drept vorbind, i-e frică să mănînce din bucatele gătite de nikonieni şi să sărute mîna ţarului. Că ea îl socoate pe ţar nelegiuit, fără de Dumnezeu, iar arhiereilor săi le zice eretici.

— Asta n-are să sfîrşească mai bine ca noi : au s-o ardă pe rug, ori s-o îngroape, „să putrezească de vie", aşa cum i-a prorocit Feodor măscăriciul !

— Şi de Avvakum tot nu se leapădă... De nimica nu se teme, se ridică pentru credinţa cea veche. Ia uite, m-a luat gura pe dinainte — nu vorbesc ceea ce trebuie...

— Şi ce trebuie ?

— În ziua de douăzeci, adică după trei zile de la sărbătoarea numelui său, pe cît am aflat, ţarul pleacă în satul Izmailovka, iar la Moscova rămîn să ocîrmuiască doi moşnegi,

Ivan Vorotînski şi ocolnicul Piotr Dolgoruki, frate cu Iurii. Streliţii şi străjerii de la opreliştı îs bucuroşi : n-au să mai facă de pază. Toată noaptea rămîn deschise şi opreliştile şi toate porţile oraşului — că aşa le place celor doi moşnegi : să nu-i împiedice pe săraci şi pe calici să-l petreacă pe ţar. Iar pentru noi, Semionuşka, într-o asemenea noapte, e vremea cea mai potrivită s-o pornim la drum...

Senka începea să aţipească, dar ultimele ei cuvinte îl făcură să se întoarcă într-o rînă, neliniştit. Îşi rezemă capul pe mînă:

— Ştiu... e vremea să plecăm ! N-au pornit încă sloiurile, şi nu se revarsă apele la vale. Trebuie să ocolim tîrgurile. La margini de tîrg, la poduri, te înşfacă, te tîrăsc la Curtea Vămilor, iar acolo-s hangii, rîndaşi şi dieci.

— N-au pornit apele la vale, Semioane ; dar uite că tot mai tare încălzeşte soarele... Se aude că, pe alocuri, curge apă multă peste gheaţă... nu mai putem să zăbovim !

— Eu, tovarăşa mea de drum, stau şi zăbovesc, fiindcă nu mi-am ales încă o aşezare pe Volga... Care o fi pe puterile mele, care o fi mai bună ?

— O aşezare mai bună ca Iaroslav, nici nu cerca să cauţi ! Acolo şade un unchi al meu, clopotar la biserica sfîntului Ilie prorocul.

— Am auzit şi eu mai demult de aşezarea asta — e un tîrg bogat... dar ia spune : văzutu-l-ai cîndva pe unchiul tău de la Iaroslav ?

— Nu !

— Dar dacă nu ne primeşte ?

— Ia uite !

Rostind aceste cuvinte, Ulka îşi descheie larg gulerul cămăşii, la gît avea o cruce neagră, cu lănţişor.

— Dar de cînd porţi tu cruce ? Pînă azi, nu ţi-am văzut-o...

— Deunăzi, mi-a atîrnat-o tătucu la gît mi-a spus : „Du-te la Iaroslavl ; şi spune-i unchiului să vină la Moscova, că eu nu mai pot să ajung pîn-la el. Este un tîrg mare. Străinii fac negustătorie în el, dar sînt şi negustători ruşi destui, milostivi cu săracii... Arată-i crucea, şi o să te primească..." Ei, toţi, îşi închipuie că-s o miloagă. Şi apoi, încotro vrei s-o iau ? Să mă despart de tine ? Mi-am făcut socoteala : de-o vrea Semion să meargă la Volga, alt loc mai bun nu găseşte !

— Ei, Uliano, mi-a venit inima la loc ! Acum, o să dorm tun ! Pînă azi, nu știam încotro s-o iau. Ia, strînge pentru drum, securea, ceaunașul, ceva sare și pîine uscată ; și-apoi, îi dăm drumul !

— Dormi, nu te mai frămînta : totu-i gata de drum.

Biruit de somn, Senka mai îngăimă :

— Îmi ești mai de preț ca aurul... ca nestematele...

Cu toate că lăsaseră o bună bucată de drum între ei și Moscova, Senka era încredințat că cei de acolo puteau să-i dea de urmă și mai departe. Acum, nopțile luminate de lună erau mai scurte dar în preajma zorilor gerul se întețea. Or, el și cu Ulka aveau înaintea lor de străbătut pădurea nesfîrșită, prin omătul adînc. Senka ducea securea agățată de cingătoare, tolba cu cămașa de zale, cu buzduganul și ceva straie, traista cu fulgi de ovăz și cu pită uscată. Pe Ulka n-o lăsa să ducă nimic greu.

— Avem de străbătut aproape două sute de verste, și mi-i frică să nu te istovești.

Avură noroc să doarmă două nopți pe arii, în paie, fără să intre în sate. Se sculau însă și plecau înainte de revărsatul zorilor, ca să nu-i vadă oamenii care puteau veni să ia nutreț pentru vite.

După ce ieșeau la drum, Senka pășea înainte, iar Ulka, în urma lui. În fiecare dimineață ea își făcea semnul crucii, cu fața spre răsărit. Cînd se apropia vreo sanie, se dădeau la o parte, se ascundeau în tufe, apoi își vedeau de drum, făcînd puține popasuri pentru odihnă. Se deosebeau între ei prin mers : Senka, pe măsură ce înainta, era tot mai îndîrjit, cu gîndul numai la ținta lui, așa că puterile nu-i slăbeau. Ulka însă slăbea necontenit, între popasuri. Trecură un rîu mare și mai multe rîulețe din calea lor. Într-o noapte poposiră în inima unei păduri. Nici o așezare omenească prin apropiere. Senka hotărî să se abată ceva mai departe de drum și să ațîțe un foc. Voiau să fiarbă apă, să-și facă un terci din fulgi de ovăz : pînă atunci nu avuseseră hrană caldă, și Senka simțea că i se sleiesc puterile.

În pădure, bătători bine zăpada sub o tufă deasă, strînse vreascuri, făcu surcele uscate și subțiri. Pe cînd lucra cu ar-

murierul Konon, totdeauna făcea foc în făurărie, așa că se pricepea la așa ceva. Rupse un crîmpei de scoarță subțire de mesteacăn, scoase iasca și scăpără cu amnarul, dar vîntul îi stingea scînteile. Trecu multă vreme pînă izbuti să aprindă focul. Scoarța aprinsă se făcea sul, se stingea, și pădurea se cufunda într-o beznă tot mai adîncă.

„Focul trebuie cocolit la început, ca un prunc nou-născut.. iar cînd crește mare, e în stare să-ți scoată ochii" — gîndea Senka, strîngînd vreascuri. Dădea la o parte zăpada care se topea, aburul ei înăbușind răbufnirile focului.

În cele din urmă se încălzirăbinișor. Ulka încinse ceaunașul pe foc, și topi zăpadă în el. Apa dădu în clocot ; ea o sără, puse făină de ovăz, adăugă puțin unt, și în sfîrșit mîncară. Fierseră și goliră cîteva ceaunașe, de flămînzi ce erau. În sfîrșit, Senka își întinse sumanul pe jos, și îi spuse Ulkăi :

— Culcă-te ! Am eu grijă de foc.

Lîngă foc, era mai cald decît pe arie, în fîn.

Ulka dormea cu capul sub suman. Senka, rezemat de ea, moțăia, stînd pe o rînă. Scînteile săreau din foc trosnind. Senka le scutura de pe straie, și-și pipăia pistoalele din brîu, zicîndu-și în gînd : „Nu s-o vedea focul din drum ? Dac-or da de noi și ne prind..." Moțăia, dar frigul îl pătrundea tot mai stăruitor. De ce ? Își aduse aminte că-și pusese cămașa de zale, cînd dormiseră a doua noapte pe o arie. Acum, cămașa se răcise părînd că un sloi de gheață îi învăluie pieptul și umerii. Senka se sculă, scoase zalele și le vîrî în tolba de piele. Se așeză iar, rezemîndu-se cu nădejde de trupul Ulkăi, și adormi de-a binelea.

Îl trezi un țipăt, ca scheunatul unui cîine, urmat de un hăulit gros ce se rostogolea prin vîrfurile copacilor. Zăpada se cernea de pe un pin înalt. Senka privi cu luare-aminte într-acolo : zări doi ochi mari, sclipitori, ca de pisică. Apoi, o pasăre mare își luă zborul din pin, măturînd cu aripile ei late zăpada de pe crengi.

„O fi un huhurez ?" gîndi Senka. Nu văzuse pînă atunci huhurezi, doar auzise despre ei. Acum, își dădea seama că era tocmai acea pasăre. Huhurezul îl trezise din somn la vreme : focul se stinsese aproape de tot, așa că fu nevoit să se scoale, să-l ațîțe din nou — nici gînd să mai doarmă ca lumea. Focul, ațîțat din nou zvîrlea scîntei în jur, iar dacă începea să se

stingă, dădea prea puțină căldură. Și, pe deasupra, trebuia să tragă cu urechea mereu ; nu cumva venea careva dinspre drum ?

Această grijă era însă de prisos. Surugiii, zărind scîntei în pădure sau simțind mirosul de fum ce venea pînă la drum, dădeau bice cailor, și după ce se depărtau, își făceau semnul crucii : „Am scăpat, cu ajutorul lui Dumnezeu !" Tîlharii mișunau prin păduri.

Senka o învelea cu grijă pe Ulka, gîndind :

„Drumul e lung... pe jos e greu ; eu mă țin bine, dar pe ea trebuie s-o cruț..."

În zori, mîncară din nou făină de ovăz, fiartă cu pesmeți, băură apă caldă, tot cu puțină făină, și porniră iar la drum, cotind ceva mai spre dreapta, către miazănoapte. Senka își alegea drumul după soare. Spre norocul lor, de cînd plecaseră din Moscova, cerul era senin, soarele strălucea în slăvi în fiecare dimineață. În seara aceea, înainte de a apune soarele, Senka începu să caute din ochi un nou loc de popas.

„Bine ar fi să dăm de vreo baltă — își zicea el : să avem de unde să luăm apă, în loc să topim zăpada !"

Tot căutînd astfel locul popasului, Senka gîndea : „Ulka a început să rămînă în urmă. De acum încolo, trebuie să încetinim pasul — e tot mai istovită femeia..."

Simțea povara tolbei de piele, în care era cămașa de zale : „Am obosit și eu ? Ptiu, ce grea mi se pare tolba : am dormit prea puțin"...

Întunericul pogora peste pădure. „Acu iar trebuie să topim zăpada ! Nu e apă prin apropiere"...

La vreo zece pași în urma lui, Ulka țipă deznădăjduită :

— Vai, Semion ! Semion !

Senka se uită peste umăr : un flăcău spătos, cu cojoc de oaie scurt și cu căciulă de iepure cu clape, o ridicase pe Ulka în brațe, cotind-o într-o parte spre desiș. Senka se întoarse repede spre el :

— Nu pune mîna pe femeie, drac scîrbos !

Flăcăul o lăsă jos pe Ulka într-un nămete adînc, își scoase securea din brîu, și răspunse amenințător :

— Hai, vino, să te văd ! Am băgat în pămînt destui, mai grozavi ca tine !

— Iaca, vin ; o să mă vezi !

Senka izbi cu securea. Flăcăul sări într-o parte. Îl privea pe Senka cu luare-aminte, gata să-l pălească cu securea şi să curme lupta dintr-o singură lovitură.

Cînd erau muştruluiţi pentru luptă, streliţii învăţau să se ferească de baltag, împungînd cu al lor drept înainte, fără să-i facă vînt. Cîteva clipe după aceea, flăcăul izbi cu securea, încercînd să-l răpună pe Senka cu o izbitură în piept. Acesta sări puţin îndărăt, folosindu-se de cele învăţate pe vremea slujbei. Cînd securea tîlharului îi atinse uşor sumanul, Senka sări numaidecît înainte, şi-şi repezi securea cu tăişul drept în faţa duşmanului, despicîndu-i obrazul şi capul, pînă la ceafă. Mortul căzu moale în zăpadă.

Se auzi un şuier, urmat de un strigăt :

— Hei, uitaţi-vă ! L-au omorît pe esaul !

Cu o mînă Senka o ridică pe Ulka din troian, lăsînd-o jos, alături de el, pe zăpada bătătorită de picioare. În cealaltă mînă strîngea securea, trăgînd cu ochiul spre o ţeavă de sîneaţă îndreptată asupra sa dintr-o tufă apropiată. Ştiind cu cîtă greutate se lua din nou ţinta la ochi, sări puţin într-o parte, şi izbi din răsputeri cu muchia securii peste armă. Sîneaţa căzu în tufă. În jur trosneau crengile îngheţate ; din toate părţile răsăreau de după tufe oameni înarmaţi cu securi ori cu ciocane de luptă. Senka îşi dădu seama că avea înaintea lui o ceată de tîlhari.

— Hei, voinici ! strigă el. Sîntem pribegi ! Ce naiba vreţi să luaţi de la noi ?

— Ne-ai omorît doi oameni ! Vrei să scapi basma curată ?...

— Ba numai unul am omorît !

— Minţi ! Celălalt a căzut lîngă sîneaţă, i-ai făcut ţeasta zob.

— Aşa ? Atunci să ne batem !

Senka bătători la iuţeală zăpada din jurul său, o trase pe Ulka în spatele lui, îi dădu securea şi-şi scoase pistolul din brîu.

— Hei, care vine cel dintîi ? Îl îngrop de viu !

— Hei, n-aveţi frică !

— Pe el, băieţi !

— Tu, cu ţapina, treci înainte !

— Ho-ho-ho ! Ce se petrece aci, la voi ! răsună un glas prin pădurea cufundată în negura înserării.

Cei ce înaintau asupra lui Senka se opriră :

— Aşteptaţi ! Vine vatamanul !

— I-a omorît pe-ai noştri ! Pe Vaska-a !

Se ivi un zdrahon ciolănos, cu căciulă de oaie neagră. Senka îl privi cu luare-aminte : toată partea de jos a feţei sale, de la nas pînă la bărbie, era stacojie şi cu o aluniţă uriaşă.

— Halal viteji ! Credeam că au dat peste cap o troică, iar ei stau şi se sperie de un om cu o femeie !

— Ba nu ne e frică, te-am aşteptat pe tine !

— I-a răpus pe Vaska şi pe Mitka ! Îl vezi ? Ăsta, cu pistolul în mînă !

— Ho, nu vă înghesuiţi ! Nu vă vînzoliţi anapoda ! — iar noi o să stăm de vorbă.

O dată cu vatamanul, veniseră încă vreo zece oameni — unii cu cojoace scurte, alţii cu dulame de pînză groasă. Toţi aveau securi, ciocane de luptă în brîu, şi ţapine în mîini.

— Cine eşti ? Lasă pistolul jos, vorbeşte !

Senka lăsă jos mîna cu pistolul.

— Sînt pribeag ! Şi eu mă hrănesc din tîlhării, iar uite că au sărit şi tăi la mine. Unul, fără nici o vorbă, mi-a înşfăcat femeia, şi a tîrît-o în tufiş ; l-am ucis. Altul a scos sîneaţa din tufă, dar n-a avut cînd să tragă ; pe el nu l-am lovit. doar am izbit cu securea în ţeavă.

— Vatamane, aşa de tare a izbit peste ţeavă, că lui Mitka i-a plesnit căpăţîna !

— I-a intrat patul sîneţei în obraz !

— Ba n-am dat în el ; doar am izbit cu securea în ţeavă. Nu-s nici neguţător, nici pisar, fug şi eu de judecată.

— N-avem cum să te cercetăm, să aflăm cine eşti !

— Ba e uşor să aflaţi ! Nu fuge omul de bine, nu umblă pe jos, prin pădure. Iacătă, crengile mi-au rupt ciubotele, se văd şi obielele !

— E adevărat ! Dar de răfuit trebuie să ne răfuim ! Pe doi de-ai noştri, i-ai omorît !

— De nevoie i-am omorît, vezi bine.

— Ei, iacată în ce chip să ne răfuim ! Dă-mi dreapta, şi să ne luăm la trîntă. Care biruie, purcede după legea lui : de mă birui tu, ai să ne fii musafir de cinste ; de te birui eu, ei, atunci

te-om judeca, în tabără, pentru moartea tovarăşilor noştri. Hei, voinici ! Bine am dezlegat-o ?

— Bine, vatamane !

— E cunoscută voinicia ta, ia-te la trîntă cu el !

— Puteam să-i facem pe loc felul, aci, dar voi aţi sărit pe el, nu el pe voi ! Iar omul e sărac şi flămînd, poate... Iar legea noastră aşa spune : celor flămînzi să nu le facem rău.

— Ei, ce să mai vorbim ? Ai dreptate !

— Ia-te la trîntă cu el !

Vatamanul se apropie de Senka :

— Călătorule, hai, fără frică ! Bagă-ţi pistolul la loc. Iar voi bătătoriţi zăpada ! le porunci celor din ceată.

Vreo zece inşi se apucară să bătucească zăpada cu ciubotele. Curînd bătătorită o întindere lată de vreo doisprezece paşi.

Vatamanul păşi în mijlocul cetei şi-i întinse lui Senka mîna :

— Hai, dă-mi mîna ; dar, mai întîi, zvîrle-ţi tolba.

Senka îşi aruncă tolba de pe umeri, şi-i întinse vatamanului mîna ; acesta i-o strînse cu mîna lui, tare ca fierul, dar ceva mai mică, aşa că nu putea s-o încleşteze bine. Vatamanul îl înşfăcă pe Senka cu mîna stîngă de brîu şi-şi sprijini cotul de şoldul stîng, cu atîta tărie, încît Senka nu mai putea să ajungă la brîul lui. Atunci îl înşfăcă cu mîna stîngă de grumaz, şi-l trase spre el. Grumazul vînjos al vatamanului abia dacă se încovoia, împotrivindu-se cu îndîrjire. Senka se opinti din răsputeri şi pînă la urmă îi îndoi grumazul trăgîndu-i capul spre umărul stîng.

Vatamanul îl ridică puţin pe Senka în sus, îl ţinu o clipă, apoi îl lăsă la loc, fiindcă flăcăul, cu picioarele răschirate şi cu spinarea încovoiată, îl trăgea în jos.

— Dă drumul la pas ! spuse vatamanul.

Se rotiră amîndoi. În clipa cînd vatamanul voi să-l întoarcă la dreapta, apoi, iute, la stînga, Senka îi puse piedică.

— Nu mă lovi sub picior ! scrîşni vatamanul.

— Bine ! Nu te mai lovesc sub picior !

Senka trase capul vatamanului, tot mai aproape de umărul său apoi, îl apăsă din răsputeri. Urechile vatamanului se înroşiră.

— Ajunge, lasă-mă, spuse acesta cu glas răguşit, gîfîind.

Senka îi dădu drumul. Îşi descleştară mîinile şi se depărtară unul de altul. Senka îşi săltă tolba pe umeri.

Vatamanul își veni în fire, își trase poalele dulamei în jos, și-și întinse umerii.

— Băieți! strigă el. Strîngeți scoarță, că, peste puțin, pogoară întunericul. Aprindeți-o. Să mergem spre tabără.

— Hei, vatamane!

— Ce vrei?

— Dar care a biruit? N-am priceput.

— Ei, nu ne lasă întunericul!

— Prea puțin v-ați împoncișat, nici nu ne-am dat seama ce și cum.

— Îmi cunoașteți puterea?

— Cum nu? De ce mai întrebi?

— Ei, iată de ce: de-ar vrea el să ne fie vataman, m-aș învoi fără vorbă să-i fiu esaul!

— Zi, așa-i el, hoinarul acesta!

— Hai, să mergem!

Înfășurară scoarță în jurul bîtelor și le dădură foc. Porniră, scuturînd zăpada de pe tufe. Umbrele brazilor jucau în beznă, iar pinii înalți, cu licăriri roșcate pe trunchiuri, își scoteau la iveală din întuneric brațele de gheață, ba albe-tulburi, ba cenușii-fumurii. Oamenii cu făclii mergeau înainte. Undeva, sus, în tăriile nopții, cerul negru, spuzit de stele, sclipea printre crengi deasupra cîmpiei, părîndu-i lui Senka străin, înfiorător, încleștat de ger.

Ulka se ținea după Senka, din pricina întunericului nu vedea drumul și cădea mereu.

— Ești obosită? o întrebă el, aruncîndu-i o privire peste umăr.

— Of, obosită, tare obosită-s! răspunse ea cu glas stins.

Ajunseră într-o poiană întinsă, unde fîlfîiau focuri în mijlocul străvechiului codru.

Focurile ardeau într-un chip de neînțeles pentru Senka: nici o scînteie nu țîșnea în sus. Focul lumina jos, scoțînd la iveală tufe și crengile de jos ale copacilor apropiați. Nu erau focuri obișnuite. Ici, colo, în gropi adînci săpate în zăpadă fuseseră puse unul de-a lungul altuia trunchiuri groase care ardeau pe ambele laturi. Focul împrăștia căldura în dreapta și-n stînga și, pentru ca aceasta să nu se piardă fără rost, de ambele părți ale trunchiurilor erau înfipte nuiele și de ele aninată cetină de brad. Căldura împrăștiată de foc era oprită de acești pereți verzi ce dogoreau ca o sobă bună. Sub trunchiuri

şi în jurul lor zăpada se topise de tot părînd că pămîntul încins de foc era uscat.

— Ia te uită ce se face la voi ! rosti Senka către vatamanul ce păşea naintea lui.

— Ce ? întrebă vatamanul, fără să se întoarcă spre el.

— Focul arde minunat, dar flăcările nu se ridică în sus !

— Aşa ceva, călătorule, se cheamă la noi „nudia". Pentru asta se taie copaci uscaţi, bătrîni de o sută de ani, fiindcă-s netezi şi n-au umezeală în ei. Se taie copacul în două şi cele două buturugi lungi se scobesc, apoi, se pun una peste alta, cu scobiturile în sus şi în jos. Buturuga de sus e proptită, ca să nu se rostogolească. Se bagă şi pene între ele, ca să nu se lipească una de alta. De ambele părţi se vîră scoarţă-n scobituri şi se aprinde. Buturugile ard în lături şi înlăuntru, iar căldura se revarsă în lături. Iarna, la un foc ca acesta, e mai cald decît în izbă.

— N-am mai văzut aşa ceva, mărturisi Senka.

— Asemenea foc, urmă vatamanul, e tare potrivit pentru noi ! Nu ne vede de sus, şi nu-l bagi de seamă din depărtare. Iar cînd focul se înteţeşte, zăpada se topeşte pînă la pămînt, focul se lasă în jos, în troian, apa intră în pămînt, iar pămîntul se usucă de pîrîie muşchii sub picior. Groapa are pereţi de gheaţă. Noi îi acoperim cu crengi de brad — parcă am pune un covor. Aşa, focul mocneşte pînă-n zori, şi ţine căldura pînă la ivirea soarelui. Iată, priveşte, învaţă ! Băieţii mei doboară un copac uscat, ca să facă foc pentru ei ; la noi, ar fi prea mare strîmtoare pentru toţi...

Coborîră într-o groapă adîncă şi cu fundul negru, săpată în zăpadă. Focul ardea domol, nici o scînteie nu sărea în lături. Lîngă groapa acoperită cu cetină era pusă o ladă mare, fără lacăt. Peste cetină erau întinse piei de elani.

— Hai, dezbrăcaţi-vă, şi încălziţi-vă !

— Bogdaproste ! răspunse Senka, şi adăugă : Sîntem flămînzi, vatamane, eu şi nevasta, trebuie să ne fierbem făină de ovăz !

— Cum te cheamă, voinicule ?

— Siomka, mă cheamă !

— Bine ! La focul ăsta nu se găteşte. Pentru gătit, e alt foc, cu flacăra în sus, uite colea, unde-s pirostriile atîrnate de o stinghie. N-aveţi nevoie să fierbeţi nimic ! O să purcedem aşa cum ne-a fost învoiala : o să înfulecaţi mazăre fiartă cu

unt, iar ca să nu ne plictisim, o să bem vodcă, o să-i zicem o cîntare, ori o să ne povestim cîte ceva despre traiul nostru.

Vatamanul deschise lada și scoase din ea trei căușe de aramă, o oală acoperită, în care se afla pită și un ștergar în care era carne de elan friptă, rece, înfășurată.

— Întîi să ne ospătăm cu cîte ceva de-ale gurii! rosti el și-și făcu semnul crucii.

Senka își șterse mîinile de poala straiului și-și scoase căciula. Căușele fură umplute cu vodcă și băură tustrei.

Ulka bău jumătate din căuș și se strîmbă ușor. Rupse o bucățică de pită, alta, de carne de ren, și începu să mănînce cu poftă după băutură.

Cu o mișcare obișnuită, vatamanul scoase cu dibăcie din tureatcă jungherul, scurt, cu vîrful încovoiat, ascuțit, tăie o halcă zdravănă pentru Ulka, și o îmbie :

— Lasă gîndurile negre, fato! Bea ce ți-a rămas în căuș și mănîncă.

Ulka bău vodca din căuș și mîncă cu nesaț bucatele primite. Focul ardea tot timpul domol ca flacăra unei lumînări uriașe, și dogorea atît de mult, încît în groapă era prea cald. După ce mîncă, Ulka își dădu jos cizmele pe care nu și le scotea la nici un popas, așternu sumanul pe jos, își descheie dulama de vată, apoi, și-o scoase. Băutura și mîncarea, împreună cu oboseala, o trăgeau în jos, ca o greutate de plumb. Își afundă obrazul în dulamă și adormi.

În vremea asta, vatamanul și Senka mai goliră cîte un căuș, al treilea la număr. Cînd fu adusă mazărea fiartă, Senka nu mai voi să mănînce.

— Destul ; și vodca, și carnea-s bune!

— Norocos îmi ești, frate Senka, zise vatamanul, că ai atîta vîrtoșie-n tine! Altfel, voinicii mei săreau pe tine, și n-aveam cum să mă împotrivesc.

— Înțeleg, vatamane! Cugetă și tu : ce era să fac? Cum să scap? Ai tăi ne-au înconjurat, mi-au înșfăcat nevasta, au tîrît-o. Ei! Să zicem, că aș fi lăsat-o pe mîna lor — nu-mi dădeau voie să plec nici singur, îmi făceau seama. Să mă rog, să mă tîngui? Nici de oameni, și nici chiar de Dumnezeu nu mă rog. Ei, și i-am omorît — ce altceva mai aveam de făcut?

— Înțeleg tot : e adevărat ce spui. Dar încotro mergi, și de unde vii?

— Mă duc la Iaroslav ! M-a luat nevasta cu ea, are niște neamuri acolo. De unde vin ? Ți-o spun fără ocol : Fug de dreptatea țarului ! Am slujit la streliți și acolo s-au agățat doi inși de mine : un pisar hrăpăreț și un cincisutaș de streliți, un răufăcător. I-am ciopîrțit pe amîndoi și am fugit de cnut și de streang.

— Ehei, norocul tău c-ai dat peste noi ! Nu mergeai spre Iaroslav ci spre Kostroma ; trebuia s-o coteşti ceva mai la stînga. Nu-i departe, dar drumul e tot primejdios. Curînd rîul Mologa iese din matcă în căutarea Suhonei, și apele lor se împreună. Și încă ceva : dacă nu mergi pe drum, dai de un zăpor și dacă vrei să-i dai ocol, te rătăceşti. Iar cînd te-ai rătăcit, îți isprăvești merindele și s-a mîntuit cu tine, e ca și cînd te-ai fi înecat. Și atunci, numai de un parastas poți să mai ai parte !

— Eu, vatamane, am slujit pe lîngă țar, aproape de tot. Nu scrie nimeni pentru țărani, dar eu am scris o jalbă împotriva unui arhimandrit, și pentru asta, pentru că am scris, era să fiu bătut cu cnutul, fiindcă țarul a oprit cu străşnicie să scrie mujicii jalbe împotriva moșierilor : iar arhimandritul era moșierul acelor țărani.

— Vai, Siomka, prietene ! Află că și noi am tras o învățătură de minte, la fel, pe pielea noastră ! Am fost cu toții, uite, cîți ne vezi, robii unui moșier de prin părțile Iverului ; iar moșierul cela era fecior boieresc. A strîns el de la noi și bucatele și banii pentru boieresc, apoi, a mîncat ori a irosit în chefuri, tot ce a luat de la noi. Ei, după ce a tocat banii, i-a venit mintea la cap : a zbucnit războiul cu șvedul... Primește porunca : „Să purceadă la război, călare, înarmat, cu oameni", și să mai dea și bucate pentru streliți. Ne ia la rost : adu bucate și bani, mujicule ! Mai dă și oameni, și harabale pentru podvezi ; iar la noi pieriseră căluții, că tare proastă fusese roada de bucate și de fîn în anul cela. M-am dus eu de unul singur la moșier, eu, Ermilko, poreclit „Pestrițul" : „Matale, îi spun eu moșierului, ne-ai luat și bucatele, și banii — alții n-avem ! N-a fost roadă bună, și ai noștri-s flămînzi". A sărit la mine, scrîșnind din dinți, și răcnind : „Te spînzur, ca pe un cîine !" Eu, smerit de tot, zic : „Mai ai destulă vreme să mă spînzuri ; pînă atunci, dă-mi un răgaz să stau de vorbă și cu alți oameni". Și am plecat. El bate din piciorul în ciubote de safian și zbiară : „Pe toți vă trimit la voievod, la canți-

lerie ! De nu vreţi să daţi de voie, o să daţi de nevoie, cînd au să vă bată cu cnutul !“ Ei, ai noştri, mă aşteptau tot satul, în păr. Eu le spun : „Oameni buni ! Moşierul ne năpăstuieşte — nu ne mai rămîne decît să luăm calea codrului!“ — „Dar de ce ?“ — „Iată de ce, zic : iar ne cere moşierul bucate şi bani ! Şi cai şi oameni, pentru război“. — „Dar i-am dat o dată bucatele, dracului afurisit“. — „Ni le cere a doua oară, iar ce-am dat nu ia-n seamă !“ — „Nu dăm ! Şi nici n-avem ce da !“ — „Dacă n-avem ce da, ne trimite la voievod, iar voievodul ne jupoaie de piele, cu cnutul ; dă şi grîne, şi bani, dă-i pe deasupra şi plocoane pentru voievod !“ — „Ascultă, Ermilko, luăm noi calea codrului dar ei au să ne bage nevestele şi ţîncii în temniţă ! Ce-i de făcut ?“ — „Iată ce-i de făcut : nevestele şi copiii — ţîncii, cum le zicem noi — i-om trimite în pribegie, să cerşească în numele lui Hristos ; din toate vitele, ne-au rămas numai nişte berbecei — or să rămînă-n paza moşnegilor şi babelor ; eu o să-l rog pe moşier să mai aştepte, ca să nu afle nainte de vreme ce şi cum. O să aştepte, şi în vreme ce ai noştri au să-şi ia lumea-n cap, noi rămînem pe loc şi-i sucim gîtul !“ — „Du-te, zic ei, de-i spune“. Mă duc şi-i spun : „Boierule ! iar el, dvoreanul, scîrba dracului, nici n-a avut vreodată de-a face cu boierii, dar tare îi plăcea să fie cinstit cu numele de boier ! Te roagă oamenii să mai aştepţi puţin !“ Ne-a mai dat încă trei zile răgaz, atîta tot.

— Ei, vatamane, ai început să vorbeşti, acu zi-o pînă la capăt... Mai încolo, cum a fost ?

— Mai încolo, ce să mai zic... Nevestele noastre au plecat în pribegie, noaptea, cu cîte o coşarcă în mînă şi cu ţîncii la sîn. Aşteaptă moşierul să-i vină banii noştri, toacă-n chefuri bruma ce-i mai rămăsese, şi zăboveşte cu cele cerute de stăpînire pentru război. Vătaful lui a prins de veste că femeile fugiseră şi s-a dus de i-a spus. Mă cheamă : „Hei, mutră pestriţă ! Încotro le-ai trimis pe muieri şi pe fete ?“ Iar eu, către el : „Ţăranii şi i-au trimis pe ai lor să cerşească prin lume, că n-au cu ce să-i hrănească, iar matale ne-ai luat bucatele — ce rost are să mai ţinem guri de prisos în casă ?“ „Du-te acasă !, răcneşte el la mine. Spovedeşte-te, că mîine te spînzur !“ Şi eu, către el : „Sînt om cinstit, şi spun adevărul : O să-l spînzure pe celălalt, cel ce are braţul mai tare !“ Nu mi-a făcut nimic, m-a lăsat să plec acasă ; iar eu i-am strîns pe cei mai voinici. Le spun : „Să nu mai zăbovim, flăcăi ! Faceţi-vă

rost de merinde şi ascuţiţi-vă securile !“ Şi aşa... aşa ne-a fost scris să luăm calea codrului, să ieşim la drumul mare, al Iaroslavului. Am aflat de la surugii, că un neamţ olandez, unu Sven din tagma negustătorească, a orînduit poştia [1]... că au pornit nişte surugii, în goana mare cu bani către Vologda, către Iaroslav... ei, am avut şi noi din ce să trăim. Pe urmă, am aflat că trec care spre Kostroma, şi am venit încoace.

— Vatamane Ermil, m-ai scăpat de la moarte, m-ai scăpat de foame şi frig, şi mi-ai arătat drumul.

— E prea puţin că ţi l-am arătat ; o să-ţi dau doi flăcăi : — ei se duc adeseori la Iaroslav, la tîrg — au să te călăuzească !

— Pentru una ca asta nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc. Uite un dar, drept amintire de la Senka.

Senka îşi trase tolba mai aproape, scoase buzduganul din ea, şi-l dădu vatamanului.

— Vai, ce dar frumos !

— Ia-l ! Cînd şi cînd ai să-ţi aduci aminte de mine. Şi acu ia spune tot : ce-a mai fost cu moşierul ?

— Păi, s-a cam isprăvit povestea cu el. Ei, l-am călcat într-o noapte. I-am spus : „Hai, boierul dracului, ieşi să te vadă norodul ! N-am vorbit de-a surda : îs om cinstit : spînzură cel ce are mîna mai tare !“ S-o repezit să se ascundă sub saltele, pe laviţă. I-am spus vătafului său : „Tu, Achim, cu toate că eşti om bătrîn, multe gîrbace am mîncat noi, din vina ta ! Nu eşti boier, ci neam de mujic, aşa că nu te căznim cu moartea ; dar dă-ţi nădragii jos, o să-ţi tragem o mamă de bătaie !“ Şi i-a tras-o toată ceata noastră. Casa n-am ars-o, — am scos calabalîcul dintr-însa, şi am luat armele, cîte au fost. Moşierul, spînzurat, se bălăbănea la capătul grindei din creasta casei, şi deasupra lui croncăneau corbii. Cînd ajungi la Iaroslav, fereşte-te de Semion Buturlin, *namestnikul* [2] ; tot el e şi voievod. Un prăpădit de bătrîn, hapsîn şi viclean. Moscovei îi plac văicărelile lui !

Senka şi cu vatamanul Ermil tăifăsuiră îndelung, tot cinstind la vodcă.

[1] In 1663, negustorul olandez Sveden a obţinut autorizaţia de a organiza traficul regulat (o dată pe săptămînă) între Moscova şi Riga, prin Novgorod şi Pskov.

[2] *Namestnik*, locţiitor de guvernator general.

— Paie n-avem ! spuse în cele din urmă vatamanul. Culcă-te pe pielea de elan ! Prinde puteri pentru drum ; o să mă culc şi eu.

Adormiră curînd.

Dimineaţa se cinstiră din nou cu vodcă, înfulecară mazăre fiartă şi carne de berbec friptă în proţap. În sfîrşit, vatamanul chemă doi flăcăi şi le porunci să plece cu Senka şi cu Ulka, povăţuindu-i :

— La popasuri, flăcăi, faceţi vetre ; — securi aveţi, copaci uscaţi găsiţi, iar cărările le ştiţi.

Luîndu-şi rămas bun de la Senka, îi dădu un inel de argint cu pecete :

— Să nu-l pierzi ! Nu-i arătos, dar o să ai nevoie de el. De-i nimeri cumva în temniţă, să-ţi iasă nevasta la tîrg, iar ai noştri, cînd or vedea inelul, au s-o întrebe, cine eşti şi unde te afli ? Atunci om veni şi te-om scăpa ! Mai bine ar fi să te duci la Kostroma : voievodul de acolo e mai de înţeles ; şi apoi, prin partea locului e un beţivan straşnic : popa Ivan. Ptiu, ce mai popă ! Tare mai ţine la cei din tagma noastră. Şi este un sat aproape de Kostroma — Stanovşcikovo îi zice — şi în acel sat orice casă-i deschisă alor noştri. Iar acu, hai să ne îmbrăţişăm, şi — drum bun !

Se îmbrăţişară.

Merseră o zi întreagă. Cînd şi cînd, se opreau cîteva clipe şi rontăiau pesmeţi. În sfîrşit începu să pogoare amurgul. Cele două călăuze aleseră locul de popas şi aprinseră un foc. Ulka puse la fiert făină de ovăz — apă avea destulă, — în apropiere se afla un mic iezer. Flăcăii aleseră la cîţiva paşi un copac uscat, gros cît putea fi cuprins în braţe de un om, şi se apucară să-l taie. Tolbele lor, a lui Senka şi sumanul lui rămaseră lîngă foc. Senka se apropie şi-şi înfipse securea adînc în copac :

— Hai să vă ajut eu !

Flăcăii erau cam scumpi la vorbă :

— Nu, călătorule, nu pune mîna !

— Dar de ce ? întrebă Senka mirat.

— Cum crezi, îl lămuri celălalt flăcău : dacă tai din partea în care te afli, cum cade copacul ?

— Ei, cade, şi s-a isprăvit cu el !

— Ei, atunci se isprăveşte totul, tare urît ! Copacul cade peste foc, şi-ţi omoară nevasta.

— Am priceput ! Atunci, tăiaţi-l voi, iar eu vă ajut să căraţi buturugile.

— Nu, tu du-te la foc. Ne descurcăm noi şi singuri.

Senka se întoarse la Ulka. Îşi îndesă luleaua cu tutun, si-o aprinse. Plecînd grăbit din Moscova, îşi uitase cornul în izbă, dar avea în schimb luleaua în buzunarul sumanului.

— Eu zic, Semioane, spuse Ulka, să dezleg bocceluţa cu mărgăritare, să le dau flăcăilor cîteva din ele.

— Să nu faci una ca asta, Uliano ! Habar n-avem cine-s flăcăii ăştia. Nici vatamanului nu i-am arătat mărgăritarele... Iar de la aceştia, iată la ce te poţi aştepta : noi adormim, iar ei ne taie beregata.

— Vai, e adevărat !

— O să le dau cîte două ruble de argint, şi cu asta basta : ei se duc la tîrg, — acolo o să le fie de folos argintul.

Copacul uscat se prăbuşi cu un trosnet puternic, nu departe de foc, dar unele crengi groase, uscate, ajunseră în zbor pînă la el. Zăpada se cernea în jos, susurînd uşor, pe o mare întindere.

Cei doi flăcăi curăţară copacul de crengi, iute şi cu dibăcie, îl tăiară în două, scobiră cele două jumătăţi şi le rostogoliră mai aproape, punîndu-le una peste alta.

— Vîră propteaua cît mai adînc în zăpadă ! spuse unul din flăcăi.

— Ştiu... răspunse celălalt, ciopleşte penele şi taie surcele cu răşină.

— După ce mîntuiră cu treaba, unul din flăcăi se apropie de foc şi luă un tăciune. Vatra se aprinse, în sîsîitul zăpezii iar după ce focul se înteţi, zăpada din jur se topi şi pămîntul se uscă.

— Hei, drumeţilor ! strigară într-un glas cei doi flăcăi.

— Veniţi să vă încălziţi !

— Iată-vă şi culcuşul — adăugă unul, arătînd muşchiul uscat, presărat pe jos, drept aşternut.

Ulka sorbea cu nesaț fiertura fierbinte, frigîndu-se. Senka pufăia din lulea. Scoase punguța și le dădu flăcăilor cîte două ruble.

— Nu se cuvine să ne dai bani, spuse unul.

— Mai bine ne-ai da ceva iarbă tabun, adăugă celălalt...

Senka le dădu cîte un pumn de tutun. Ambii flăcăi își scoaseră lulelele, le umplură și începură să pufăie. În vreme ce Senka mînca, ei tăceau. După ce fumară, se mai înviorară.

— Ia spune, călătorule : cu ce l-ai vrăjit pe vatamanul nostru ? întrebă unul.

— Vatamanul nostru nu iartă pe nimeni.. stărui și celălalt. E mînios și setos de sînge.

— Spune, cum l-ai biruit, ai ? vorbi iar cel dintîi. N-a priceput nimeni.

Cei doi flăcăi erau în sumane de pînză groasă, cu securile în brîu.

Senka se ridică :

— Ia veniți. Stați cot la cot !

Flăcăii se sculară, oprindu-se unul lîngă altul. Amîndoi erau înalți și spătoși. Senka, și mai înalt, se aplecă, îi înșfăcă pe amîndoi de brîie, cu cîte o mînă, îi ridică deasupra capului și se roti pe loc, ținîndu-i așa. Apoi îi lăsă jos.

— Ați priceput, au ba ? De erați și patru, făceam la fel cu voi.

— Ei, acum ne-am dumerit, mărturisi unul.

Își dezbrăcară sumanele, înfipseră securile într-un nămete, înfulecară cîteva ciosvîrte de carne uscată, apoi luară de la Ulka ceaunașul gol, și se duseră, unul după altul, la apă, potolindu-și setea. Unul bău apă rece, celălalt o încălzi puțin. Își făcuseră semnul crucii, și înainte de a mînca și după ce-și potoliră foamea.

— Ia spuneți, întrebă Senka, v-ați mîniat rău de tot atunci cînd v-am omorît tovarășul ?

— Nu... de ce să ne mîniem ? Mai în fiecare zi ne trezim fără cîte unul, și aflăm c-a fost omorît. Le-am scos încălțările și căciulile — de sumanele lor de pînză, ponosite cum erau, n-aveam nevoie... Ei, totuși, de Vaska ne pare rău : ne-a fost esaul.

— Știți și voi : nevoia m-a împins să-i fac seama.

— Știm ! Și nu te-ar fi iertat vatamanul... dar, o dată ce ești așa...

Încă două zile se scurseră la fel : la fiecare popas de noapte doborau copaci şi făceau cîte o vatră, astfel că dormeau în căldură şi-n culcuş moale, dezbrăcaţi şi desculţi. Vorbeau prea puţin unii cu alţii. Doar o dată Senka îi întrebă :

— Vă lăsaţi securile în pădure, cînd ajungeţi în oraş ?

— Dar de ce ? Umblăm prin tîrg, căutăm de lucru, — dulgherie : se poate să n-avem securi ?

Ocoleau cu grijă toate aşezările, mai cu seamă, hanurile de poştă. În cele din urmă, ajunseră la Iaroslav.

Luîndu-şi rămas bun de la Senka, cei doi îi spuseră :

— Păzeşte-te de voievod ! A spînzurat patru de-ai noştri !

Privind în depărtare zidul alb şi turnurile greu încercate de urgiile vremii, Senka şi Ulka se apropiau de oraş. Pe gheaţa care încleşta Volga, şerpuiau pîrtii, bătătorite pesemne dinspre slobozia Tveriţei de peste Volga, întrerupte pe alocuri de ochiuri mari de apă albăstrie. Dinspre Volga adia o răcoare umedă de gheaţă ce se topea, amestecată cu izuri de smoală şi de fum de la focuri. Jos, lîngă apă, se dregeau barcaze şi lotci mari, în ţiuitul ferăstraielor, în bocănitul securilor şi al ciocanelor ce băteau cuie făurite din fier : ici, colo se zăreau pîlpîirile firave ale focurilor, cu ceaunaşe negre cu mîncare deasupra lor. „Bine că zăpada din pădure nu se topeşte tot atît de repede, ca şi aci... Ne-ar fi înghiţit smîrcurile," gîndea Senka, zgribulindu-se în adierea rece. „În pădure eşti mai adăpostit : vîntul bate pe deasupra ei, dar aici suflă în voie". îşi zicea el.

Zăpada se topea pretutindeni, şuvoaie iuţi curgeau de pe dîmburi spre Volga. Un puhoi năvalnic tăia drumul spre poarta turnului năruit. Fură nevoiţi să treacă prin apă, apoi păşiră cu fereală pe podul putred de peste şanţul uscat. În piaţa unde ajunseră se întindeau petice de pămînt ud, dezgolit de zăpadă. În preajma bisericii Proorocului Ilie, împodobită cu zorzoane vopsite şi poleite, zăpada se topea peste tot.

În jurul bisericii erau fel şi chip de dughene, cele mai multe de lemn. Se vedeau însă şi prăvălii de zid, pentru negustători.

Biserica era împrejmuită cu zaplaz de uluci cioplite, şi vopsite într-un verde viu. Dincolo de ea, în fundul ogrăzii, se

vedeau izbele mari și mici ale popilor și ale altor slujitori bisericești, beciurile, băile. Un gard înalt de ostrețe despărțea curtea bisericii de fundul ogrăzii, cu nenumăratele scări mari și mici, cu trepte și uși.

Senka intră în curtea bisericii.

— Ehei, Ulia, spuse el, o zi-ntreagă să tot cauți și n-ai să afli aci unde șade unchiul tău !

— Vai, ce vorbești ! Păi, uite colea un moșneag — seamănă cu tătucul după barbă !

În ușa unei cocioabe stătea un moșneag cu scufie jerpelită și cu rasă sărăcăcioasă, ponosită.

Senka se așează pe lavița de lîngă biserică :

— Eu aștept aici, tu du-te și întreabă-l.

Ulka păși prin iarba ofilită din ogradă, ocolind băltoacele. Se apropie de moșneag. Acesta se uita la soare cu mîna streașină la ochi și murmura :

— Oare nu e vremea, Mikita, să tragi clopotele, pentru vecernie ?

Îi aruncă Ulkăi o privire. Ea făcu o plecăciune și-l întrebă :

— Nu cumva te numești Nikita ? Dacă așa te numești, ia spune, cum o duci cu sănătatea ? Îți aduc binețe de la Moscova, de la tata.

— Fost-am sănătos, și la pungă gros ! Ajuns-am calic și-s socotit om de nimic ! Ei spune, fato, ce vrei de la mine ?

Ulka avea sumanul descheiat și scurteica la fel. Își descheie larg gulerul cămășii, scoase din sîn o cruce neagră cu șiret negru, și i-o arătă bătrînului.

— Aha, după semnul ista te cunosc. Va să zică ești nepoata mea, nepoata paracliserului ?

— Cu plecăciune : caut adăpost în tîrg.

— Hai, încheie-te, e cu păcat să umbli așa ! După chip părei fată ; dar uite c-au început să ți se moaie sînii — așadar ești muiere. Dar cu omul cela de lîngă biserică, cu traista-n spate, ce ai ?

— Mi-e bărbat, Grigori se numește.

— Cu niscai cvas te-oi cinsti. De-i face tu rost de bere, oi bea și eu... La mine poți sta doar tu — pentru bărbat nu-i loc.

— Dar de ce, unchiașule, nu ești bun cu el ?

— Tu ai un semn ! Pe străini nu-i găzduiesc — casa-i a bisericii : vorba ceea : a popii e sania, ale diavolului hulubele și nici hamul nu-i al meu. Și apoi e oprit cu strășnicie de

voievod ca tîrcovnicii să primească, să adăpostească pe careva. Doar știi că fug mulți oameni de la moșieri. Curînd, pe Volga o să tune și să fulgere — de acolo vin totdeauna veşti rele despre tîlhari...

— Dar unde-i vrea matale să se ducă ? Și apoi sîntem flămînzi...

— Tu poți să dormi aci ; iar de-i vrea, rămîi cu totul ; el găsește adăpost nu departe de aci, în tîrgul de lemn, la vreo jumătate de verstă. Acolo-i un han cu birt. La han găsești tot ce vrei : și mied, și vodcă, și clătite, și friptură de berbec dar la paracliser, numai păduchi-s în buzunar, alte bucate n-are.

— Stai oleacă ! Mă duc să-i spun.

— Stau că am vreme.

— Ia mai spune, odată : unde să doarmă el ?

— La han, — de-i face hangiului cinste, îi dă o odăiță !

Ulka îi spuse lui Senka despre han. Acesta îi întinse tolba cu pesmeți și securea :

— Dă-i bătrînului o rublă ! Ține banii ! Să facă rost de o rasă și o scufie pentru mine.

— I-am spus că te numești Grigori — n-o să uite !

— Du-te, Uliano !

Paracliserul, după ce luă banii, păși sprinten, înaintea Ulkăi, intrînd într-o magherniță apropiată. Peste puțin ieșiră amîndoi de acolo. Ulka mai vorbi ceva cu bătrînul, apoi veni la Senka, aducîndu-i o rasă veche și o scufie ponosită. Mai dădu la iveală din poala rasei o pereche de obiele înfășurate în ea.

— Primenește-ți obielele, ale tale-s ude, așa-i ?

Fără a spune o vorbă, Senka, își schimbă obielele, și îmbrăcă rasa. Aceasta abia îi ajungea pînă la genunchi ; cusăturile de la umeri pîrîiau, scufia era și ea prea mică.

— Rasa te strînge peste tot, tare-i strîmtă ! spuse Ulka.

— Nu-i nimic, oi mai pune ceva pe deasupra.

— Îmbracă peste rasă sumanul negru, — e cam jerpelit de pe drum, dar ce să-i faci ?

— Tolba rămîne la tine, Uliano — ai grijă de ea. Caftanul, căciula, chiar de le-ar fura careva, nu-i mare pagubă ! Vin mîine în zori : ne vedem tot aci.

O îmbrățișă și plecă. Ulka stătea pe loc, privindu-l din urmă, și gîndind: „Multe primejdii te pîndesc pe meleaguri străine! Oamenii — tare-s vicleni"...

În mijlocul unei ogrăzi împrejmuite cu zaplaz de ostrețe vechi, un tătar cu tichie făcută din petice de postav, vindea basmale unor femei:

— *Ahcea var-mî?* [1] Cumpărat, femei!

— Dar marfa ta nu-i ieftină, păgîne!

— *Akcea var!* De șe nu ieftin?

— *Barbîs* am eu cît trebuie, dar mai lasă ceva din preț!

Senka, le ascultă tocmeala, în treacăt, apoi se apropie de scara unei izbe, în care se auzea larmă, cu niște cocioabe lipite de ea. Lîngă scară stătea un bărbat în caftan cenușiu, lung, încins cu un capăt de funie, în loc de brîu. Pe capul păros avea o pălărie naltă de pîslă, sură, spălăcită, dar cu o panglică albăstrie, lată, în jurul ei.

Netezindu-și barba bălaie și răsfirînd-o cu degetele mîinii stîngi, striga cu glas somnoros cărăușilor care își aduceau caii spre jgheaburi, la adăpat:

— Așezați-vă la rînd, de-a lungul zaplazului!

— Știm!

— Țineți caii cît mai departe, să nu se muște!

— Știm și asta!

— Care vrei apă, uite, găleata e aci în magazie! După ce ai adăpat calul, pune găleata la loc!

— Știm de unde să luăm și găleata, și apa!

Senka își dădu seama că acesta era hangiul. Se apropie de el, fără temenele. Hangiul se făcea că nu-l vede. Atunci Senka, în loc să dea binețe, își duse ușor mîna la scufie.

— Ce dorești, robule? Drumu-i dincolo de ogradă și scara crîșmei la un pas.

— Drumul crîșmei îl știm dintotdeauna. Mie mi-ar trebui un culcuș, de dormit peste noapte, dacă m-oi îmbăta și n-oi adormi unde am căzut!

[1] Ai parale? (tătară).

— Mai e pînă la noapte. Abia se înserează. Ai şi tu ochi, iar pe mine nu mă lasă treburile să-ţi port de grijă. Uite-mi sluga. Hei, Vaska !

Un posădean de vîrstă mijlocie, cenuşiu la faţă, cu ochi hoţeşti, în suman roşcat, coborî scara în fugă :

— De ce m-ai chemat, Panteleici ?

— Uite, fă-ţi meseria : ceva cald, pentru gîtlej, şi un adăpost pentru noapte, — de atîta are nevoie.

— Cum nu ! Rînduim noi totul ! Nu eşti de pe aici ?

— Nu, vin de pe alte meleaguri ! răspunse Senka.

— Ei, dacă-i aşa, faci cinste ? Scoate ceva bani, fiindcă voievodul ne ia la rost pentru cei ce vin din alte părţi.

— O să-ţi fac cinste. Să mergem !

— S-a făcut, hai cu mine !

Intrară în tinda hanului. Acolo, pe o laviţă, chiar în uşa larg-deschisă a birtului, doi ţărani îşi schimbau sumanele, ciorovăindu-se şi scuturînd din bărbi :

— Tontălău mai eşti, măi Sidor ! Ce, n-ai ochi ? Sumanul ista-i de toată frumuseţea.

— Are fel şi chip de cusături, dar nu-mi arde de zorzoane. Al meu, uite, e nou ! Mai dai doi altîni, bine — altfel nu-l schimb.

Prin uşa birtului ieşeau mirozne de carne friptă, de peşte sărat, de sudoare, ca din orice crîşmă ţinută pe ascuns. Senka îşi spuse cu părere de rău : „Mai bine nu vorbeam cu hangiul ! Puteam să stau aci, să beau şi să aţipesc niţel la masă, pe nebăgate-n seamă !"

Obloanele ferestrelor larg deschise erau date de perete. În crîşmă, la mese, pe laviţe, era o mulţime de oameni în sumane de postav, de pînză. Unii purtau zăbune lungi, pe un umăr. Lumina zilei se revărsa peste capetele cu hălăciugi de păr, nepieptănat, roşcat, bălai ori atins de cărunţeală.

Văzduhul vuia de gîlcevi, de strigăte şi cîntări.

Femei în scurteici, cu sumane, cu basmale, kici şi soroce [1], încinse de băutură, ţipau şi se sfădeau mai abitir ca bărbaţii. Băiatul de prăvălie, cu şorţ şi cu mînecile rubaştei roşii suflecate, intra mereu în fugă pe uşa din spatele tejghelei, în bucă-

[1] *Soroká*, un fel de *kiká*, dar şi mai multicoloră. (n. aut.)

tărie, de unde se întorcea asudat, cu blide de lemn pline cu bucate. Cînd şi cînd, birtaşul îi dădea cîte o bărdacă sau o carafă cu băutură.

Posădeanul trecu împreună cu Senka prin dreptul tejghelei, făcînd birtaşului cu ochiul. Se opri o clipă :

— Pentru noi, niscai peşte prăjit, ceva friptură... cîte un căuşel de mied bun... pită. Şi să vină păpuşarii. Părinţelul are bani mănăstireşti, punga plină-neîncepută.

— Bine ! Şedeţi ! Vine acu !

— Ale mele-s rublele, nu ale mănăstirii ! Sînt făurar — spuse Senka.

Îndată ce se aşezară într-un ungher, se şi iviră pe masă peştele prăjit, friptura şi două bucăţi mari de pită neagră. Senka începu să mănînce, dar posădeanul aştepta ceva.

Băiatul de prăvălie aduse şi puse pe masă două căuşe de mied tare. Posădeanul trase o duşcă, apoi, începu şi el să înfulece.

Senka plăti bucatele, apoi întrebă cît avea de dat pentru băutură.

— Băutura eu o plătesc — mormăi posădeanul şi adăugă către băiatul de prăvălie : Spune-i birtaşului s-o treacă pe socoteala mea !

În birt era tot mai multă larmă. Rachiul nu se vindea pe faţă. Părea însă că, în loc de mied, carafele şi bărdacele aduse de băiatul de prăvălie la mese erau pline cu vodcă. Se şi cunoştea după chipurile muşteriilor : bînd din ele, oamenii se strîmbau, scuipau, se grăbeau să guste la iuţeală cîte ceva, ori duceau la gură cîte o bucăţică de pîine.

Ciorovăielile erau tot mai aprige, glasurile mai răguşite, îmbrăţişările şi ocările, tot mai aprinse. Băiatul de prăvălie îi înşfăca de guler pe unii, tîrîndu-i în tindă. Erau şi unii care, ridicîndu-se anevoie de la mese, îşi scoteau pe loc straiele şi le duceau birtaşului drept amanet.

Bînd tot miedul din căuş, Senka îşi dădu cu părerea :

— O crîşmă, ca toate crîşmele ! Atîta numai, că în crîşme nu se mănîncă la masă.

— He ! Crîşma, tot crîşmă-i şi aşa rămîne ! Măria sa i-a dat voievodului oraşul să-l cîrmuiască, şi să-şi scoată hrana [1]

[1] Pînă în secolul XVIII voievozii nu primeau leafă, trăind din cele aduse „benevol" (în bani şi în natură) de populaţie.

iar el a şi încropit birtul. Stăpînirea a luat crîşmele de la voievozi, dar birtul care vinde rachiu e leit crîşmă, — ba aci se bea şi mai mult.

— Unde nu-i jumulit omul de rînd ?

— Dar de ce să nu fie jumulit, o dată ce vine aici de bunăvoie ?

— Am auzit că, altădată, rosti Senka, aveai voie să-ţi faci acasă şi bere, şi rachiu pentru tine.

Fură aduse alte căuşe cu mied.

— Ia şi bea ! Cele ce au fost altădată, nu mai sînt pe placul ţarului. Cuviosia ta, pe cît se pare, eşti călugăr rătăcitor nu ?

Senka îşi goli căuşul, simţind ameţeala băuturii urcîndu-i-se la cap.

„Nu m-am hodinit bine azi-noapte. Oare am ameţit pentru că am mîncat puţin" ?, gîndi el.

— Nu-s rătăcitor, răspunse el. Ei, nu ţarul apără crîşmele... Diecii au nevoie de învîrteli şi voievozii de pricopseală.

— Aşa ! Aşa ! Dar atunci cum se face că măria sa scrie către starostii de crîşme : „Acum, venitul din băuturi, la crîşme, să fie mai mare decît în anii trecuţi ?"...

— Aşa scriu diecii. Căci ei au în seamă Pricazul Stăpînirii.

În birt se iviră doi păpuşari : unul, cu un ciur de păpuşi, celălalt, cu o dairea. Un slujitor aprinse două făclii lîngă tejghea. Lumînările de seu de pe ea începură să pîlpîie.

Senka simţea că-i cade capul pe masă. Somnul îl biruia iar posădeanul se apleca şi el cu capul spre masă, spunînd :

— Ai să adormi dus iar mîine îţi arăt temniţa.

— La ce naiba am nevoie ?

— Temniţa e sălaşul celor făr-de căpătîi. Îţi arăt şi turnurile de la porţile cetăţii şi şanţul din jurul zidurilor şi Mănăstirea Mîntuitorului de la rîul Kotorsl. O să mergem la voievod în ospeţie...

— La dracu cu ospeţia asta !

— Nu te oţări de pe acum ! Bagă de seamă : voievodul nostru e un unchieş isteţ !

Senka se uită peste umăr. Un păpuşar îşi dădu poala largă a caftanului peste cap, acoperindu-l, şi începu să înfăţişeze jocul de păpuşi : una o bătea pe cealaltă cu un băţ în cap, iar cu mîna stîngă îi smulgea straiele. Păpuşarul cel cu dairea,

răpăia în ea, ca să atragă luarea-aminte a muşteriilor, şi striga :

— Ia priviţi, pravoslavnici, cum îşi primeşte crîşmarul muşteriul, musafirul său, şi cum îl cinsteşte !

Unii din cei ce beau pe la mese, care încă nu se îmbătaseră de-a binelea, îi strigau păpuşarului :

— Bine îl mai cinsteşte ! De atîta cinste, te pomeneşti că-i sare muşteriului şi capul de pe umeri !

— Ta-are frumos !

— Dă-le un altîn spuse posădeanul.

Senka se scotoci prin buzunar, scoase banul şi-l dădu posădeanului. Acesta se apropie de păpuşar şi-i aruncă altînul apoi se întoarse cu slujitorul. Acesta mai aduse două căuşe de mied.

— Pune-le mai aproape ! îi spuse posădeanul.

Slujitorul împinse căuşul pe masă, aproape de nasul lui Senka.

În clipa aceea, în birt intră un om cu înfăţişarea de negustător, în strai lung, cu mînecile făcute nod la spate ; mîinile îi atîrnau în jos, ieşind prin tăieturile de la subsuori. În dreapta ţinea un băţ negru, neted. Pe cap avea o căciulă ţuguiată.

Păpuşarul bătu în dairea, îndemnînd din nou oamenii să privească :

— Şi acum o să vă arătăm, cum cere popa plocoane la mort şi cum, dacă nu i se dau nu îngăduie să fie înmormîntat mortul !

Negustătorul, fălos, străbătea izba, spre odaia din fund. Ajuns în dreptul celor doi păpuşari, îl lovi cu toiagul în spate pe cel ce striga :

— Cîine ! Nu huli tagma slujitorilor bisericii !

Posădeanul se aplecă spre Senka :

— Ia uite, a poftit chiar voievodul să-şi vadă gospodăria !

Senka îşi întoarse în silă capul spre negustătorul ce trecea prin izbă. Îl privi cu ochii înceţoşaţi, simţind cum îi vîjîie urechile. În clipa cînd întoarse capul, încet, anevoie, posădeanul schimbă iute căuşele, luînd căuşul lui Senka şi punîndu-l pe al său în locul lui.

— Ei, te-am păcălit ! Nu-i voievod cel ce a intrat în cămară, ci negustător. Hai, cuvioase, să bem pentru lăcaşul în care ai să sălăşluieşti întru mîntuirea sufletului !

Fără a sta pe gînduri, Senka luă căuşul şi-l ridică. Posădeanul făcu la fel. Ciocniră. Marginile vaselor de aramă clinchetiră. Senka, după obiceiul lui, goli căuşul pînă la fund, apoi întinse mîna după gustare, dar nu mai văzu masa : dinaintea ochilor îi stăruia o pîclă verde, străpunsă de luminiţe. I se păru că aude un dangăt de clopot undeva în depărtare. Urechile îi vîjîiau ; prin faţa ochilor îi jucau nişte tufe sau flori. Dădu din mîini şi oftă din rărunchi. Simţămîntul nedesluşit al primejdiei îl făcu să se ridice în picioare. Se sculă, îngăimînd : „Ei, drăcie !" Se sprijini bine pe picioare, şi făcu un pas, dar în spatele lui auzi un glas :

— Stai ! Te joci cu mine ?

În aceeaşi clipă simţi în cap o lovitură năprasnică, străpungătoare.

„E Iakun ! A dat în mine ?" şi el se prăvăli, cufundîndu-se într-un somn adînc, fără vise.

În odăiţa strîmtă, unde mirosea a peşte şi a boarfe nespălate, Ulka se sculă dis-de-dimineaţă. Se rugă cu evlavie lui Dumnezeu în ungherul în care se afla icoana sfîntului Nikolai, în faţa căreia ardea făclioara unei singure lumînări. Moşneagul, fără să-şi scoată scufia din cap, mînca peşte, fonfăind pe nas şi mormăind ca un motan bătrîn :

— Ce tîlhari s-au făcut oamenii ! I-am spus : nu-i gata peştele, cam prea puţin miroase, dar el mi l-a vărsat aproape din năvod, numai plevuşcă, — şi proaspăt !

Ulka se aşează în genunchi pe laviţă, privind pe geam afară. Bătrînul o întrebă :

— Ce te tot uiţi, femeie ?

— Mă uit după bărbatul meu, unchiaşule ! Nu vine, şi nu vine ; dar a făgăduit să vină. Cum m-am sculat, am ieşit afară, — nici nu m-am spălat : nu e ! şi uite că n-a venit nici pînă acum !

— Pe înserate, cînd o să tragă clopotele pentru vecernie, du-te la temniţă. Acolo aşteaptă nişte, şi ai să-l vezi.

— Dar de ce la temniţă ?

— Păi aşa ! L-am trimis la birtul voievodului, ca să-l încerc. Acolo, de vine careva din alte părţi, îl iau şi-l duc la voievod. Acesta-i părintele nostru ! Pe toţi îi cîntăreşte, vede

prin ei — parc-ar fi de sticlă. De-i cinstit, îl lasă să plece ; dar de-i necinstit, porunceşte să-l bage la temniţă.

— Bărbatul meu e un om cinstit !

— Ei, de vreme ce n-a venit pînă acum, înseamnă că e necinstit ! Şi tu aveai de gînd să-mi aduci în casă un om primejdios. Vai, ce potaie-mi-eşti, nepoţico !

Primul lucru ce-i trecu Ulkăi prin gînd fu să se repeadă la moşneag, să-i smulgă bărbuţa spînatică, să-i zgîrie zdravăn faţa uscăţivă, galbenă, să-i scoată ochii roşii, lăcrimoşi. Dar pumnii încleştaţi i se descleştară, cînd se gîndi că ar trebui să plece, să bată pe la uşi străine, să umble prin necunoscuţi, cărînd tolba cu zalele, caftanul lui Senka, banii şi mărgăritarele.

— Unchiaşule, drăguţule, spuse ea, nu te-ai purtat după porunca dumnezeiască, mi-ai trimis omul la pieire !

— M-am îngrijit să-mi scap capul..., capul meu. Dacă m-ar fi jefuit, ori m-ar fi ameninţat şi s-ar fi apucat de cine ştie ce isprăvi ? Doar mă cunoaşte bine părintele protopop ! Nu, femeie : am făcut ce trebuie să fac, iar ţie, ţi-am făcut un bine : te-am scăpat de un hoţ netrebnic. Cată-ţi altul, ca lumea !

Senka se trezi din somn cu mîinile încătuşate. Lacătul zăngănea. Picioarele îi erau slobode. Se afla în temniţă.

Întemniţaţii, unul cîte unul, nu toţi o dată — veneau la el, îl firitiseau :

— Din mila voievodului, omule, robul lui Dumnezeu !

Senka tăcea : partea dreaptă a capului îl durea. Nu-şi mai aducea aminte, unde anume se lovise, cînd era beat. Zăcea pe o laviţă la uşa temniţei, oftînd din rărunchi. Nu-l speria faptul că se trezise în temniţă. Hotărîse : „Aştept clipa prielnică şi fug !"

Intrară doi streliţi cu caftane cenuşii, fără baltage şi flinte, numai cu săbii.

— Hai, părinţele ! îi spuseră ei. Să megem la dreapta judecată.

Îl scoaseră în curtea îngrădită cu două zaplazuri înalte de ostreţe, îl duseră pe podul de peste şanţ, intrară pe poartă şi o luară spre cetatea de lemn, la cancelaria prikazului.

Se înserase. Făcliile ardeau, fumegînd, în colţurile cancelariei. Pe masa de stejar, fără faţă, era o lumînare aprinsă într-un sfeşnic de fier, iar lîngă acesta, o fîşie de hîrtie curată, o călimară, o pană de pînză înnegrită la vîrf ; nici diac, nici pisar — voievodul şedea singur la masă, pe perine de bumbac puse pe laviţă. Faţa lui palidă, zbîrcită, cu obrajii buhăiţi, era încadrată de o barbă căruntă, lungă şi lată. Pe creştetul capului cărunt purta o tichie albastră, împodobită cu mărgăritare mari, iar pe umeri avea un caftan lung de catifea albastră.

Lui Senka i se părea ca prin vis, că mai văzuse undeva, şi chipul acela, şi caftanul acela albastru, cu mînecile legate la spate. Deodată gîndurile i se limpeziră : îşi aduse aminte de birt şi de neguţătorul care trecuse prin sală.

Fără să se uite la Senka, voievodul îi întrebă pe cei doi însoţitori :

— S-a purtat urît cu voi ?

— Nu, tătucule voievod ! E un om domol.

Pe cînd streliţii îl duceau pe Senka spre scara casei, îl sfătuiră :

— Milogeşte-te, fă-i plecăciuni cît mai adînci : poate că-ţi dă drumul.

— În temniţă, băiete, ai să flămînzeşti amarnic.

Senka nu putea să se tînguie şi nu-i plăcea să se ploconească.

Voievodul îşi îndreptă spre Senka privirea ochilor săi spălăciţi, parcă înceţoşaţi, şi-l întrebă cu glas molcom, aproape prietenos :

— Cum te numeşti, pribeagule ?

— La botez mi s-a dat numele de Grigori...

— Să nu-mi umbli cu înşelăciuni !

— Cum ?

— Credeam că eşti din Moscova, dar se pare că vii de pe alte meleaguri. Nu vorbi în dodii, nu pot răbda minciuna ! Spune adevărul. Ştii buchiile ?

— Ştiu. Am umblat prin mănăstiri, acolo am învăţat.

Oftînd surd, voievodul scoase de sub perină o cheie, şi i-o dădu unui streliţ :

— Descuie-i lacătul de la fiare !

Streliţul descuie lacătul, slobozind mîinile lui Senka.

Voievodul se dădu ceva mai îndărăt pe laviţă.

— Streliți ! Veniți aproape de masă, iar tu, scrie ! Cum te cheamă, al cui fecior ești, pe unde ai hoinărit, ce hoții ai săvîrșit ?

— Nu-s hoț, sînt monah !

— Vezi să nu ! Rasa ta ponosită-i a altcuiva ; scufia-i prea mică — doar pentru jumătate din cap — iar ciubotele ți le-ai prăpădit așa, de prea multă hoinăreală ! Scrie !

Senka muie pana în cerneală și scrise :

„Sînt Grigori Petrov, sin Leațki, făurar ; pe unde am umblat pînă acu, nu scriu, fiindcă nu-mi mai aduc aminte. Cel din urmă sălaș l-am avut acolo unde se varsă rîul Solotcea pe Oka, la mănăstirea Solotcina, la arhimandritul Ignati, acolo am trudit la făurărie. Am plecat din pricina cruzimii sale și a canoanelor grele, de neîndurat. Am plecat noaptea, iar straie mi-am luat din cele ce au fost la îndemînă, și de aceea e rasa strîmtă pe mine"...

Voievodul ceru :

— Adu ce a scris, oștean !

Strelițul îi dădu hîrtia.

— Minți ! N-ai fost făurar !... Se cunoaște după cum scrii... Făurarul are mîna grea, și nu orice pisar e în stare să scrie așa frumos. Nu credem în milogeala ta, că nu ești pribeag.

Voievodul puse hîrtia pe masă și rămase pe gînduri. După cîteva clipe de tăcere, își ridică privirea care, acum, arăta altfel : nu mai era încețoșată, ci ageră și iscoditoare, iar glasul îi suna mai încet, mai plăcut și mai prietenos :

— Gîndește-te puțin, fătul meu, și înțelege o dată : e primejdios să pribegească prin Rusia niște pisari dibaci ca tine — Nikon, monahul, s-a lepădat de patriarhie, și-a părăsit turma de păstoriți... Avvakum, potrivnicul său întru cele bisericești, a ridicat eresul său împotriva sfintei biserici, disprețuindu-i toate orînduielile. Și tot el îi adună pe cei pricepuți în ale buchiilor, ca să-i fie popi întru eresul lui, îi momește să cadă în păcatul rascolului. Mai am întemnițat aci un asemenea grămătic ; scrie bucoavne, iar eu nu-l opresc. Vin negustătorii la el, cu danii, ne luăm și noi partea de la el, pentru înfrumusețarea bisericii și hrănirea milogilor. Află, Grigori, fătul meu, că o să avem vreme berechet, iar tu o să te rogi zi și noapte la ziditorul lumii, să-i mulțumești pentru că el, carele-i pretutindeni, ți-a dăruit un părinte și oblăduitor,

— pe mine care ocrotesc și adăpostesc oamenii nevoiași și rătăcitori. Uite, careva, de pildă, chiar tu : într-un ceas rău, făptuiești ceva rău, nimerești sub cnut și pe butucul gîdelui, pe cînd aci, stînd în liniște, ți se înduioșează sufletul, de îndrăgești și puterea dumnezeiască, precum și puterea marelui stăpînitor... Streliți, puneți-i lacătul la fiare, în față, dacă-i potolit. Atîta numai : nu-i bine că e înalt și spătos ! Iată pentru ce e bună și binefăcătoare temnița ! Șade vreun anișor într-însa, îi vine mintea la cap, se mai aduce de șale și se mai împuținează la trup.

Un streliț încuie lacătul cătușelor și îi spuse lui Senka :

— Hai înapoi, acolo de unde te-am adus !

Cînd cei doi plecară cu Senka, voievodul porunci :

— Spuneți-i temnicerului să-l bage pe ăst nou la monahi în chilie !

Ulka îl aștepta pe Senka să se întoarcă de la voievod, lîngă podul de peste șanțul adînc, dincolo de care se înălțau cele două garduri de ostrețe ale curții temniței. Aflase de la niște milogi că fusese dus de streliți la cancelaria prikazului.

În ceața alburie, umedă, în clipa cînd streliții trecură cu Senka prin dreptul podului, ea îi întrebă :

— E voie să-i dau întemnițatului ceva de mîncare, să aibă la el ?

— Dar ceva rachiu, junghere, ori alte lucruri, în afară de mîncare, n-ai adus, femeie ?

— Păi, se poate, oșteni ? Numai mîncare !

— Ei, de-i așa, ad-o-ncoace !

Dîndu-i lui Senka bocceluța, Ulka îl întrebă în șoaptă :

— Unde-i inelul ?

— Mi-au luat tot ! răspunse Senka, cu glas tare.

— Hai, femeie, pleacă ! N-ai voie să vorbești cu întemnițatul.

Ulka făcu către streliți o plecăciune, și răspunse :

— O să mai vin, oșteanule : ca să-i dau primeneli și să-i aduc cîte ceva de mîncare !

— De te-o lăsa temnicerul, vino, că noi n-avem nimic cu el !

Pe cînd îl duceau pe pod și prin curtea temniței, streliții vorbeau cu Senka :

— Se pare, părințele, că te pricepi la scris ?

— Mă pricep.

— Da... cred, fraţilor, c-o să trebuiască să-l mai ducem pe grămătic, pe cărturarul ista, la voievod în casă !

— Dar pentru ce ?

— Cum pentru ce ? Pisarii fug de la el, nu-i pot îndura cîinoşia. Şi apoi, e zgîrcit rău.

— Un diavol, să te ferească Dumnezeu să cazi în ghearele lui !

Senka îi asculta în tăcere.

În temniţă stăruia un iz îngreţoşat de sudoare, de picioare murdare şi de scîrnă. Ţinînd în mînă o lumînare de ceară de o copeică, cu făclioara firavă, temnicerul îl duse pe Senka prin încăperea obştească. Pe laviţe, dormeau întemniţaţi, gemînd în somn, cu mîinile şi picioarele atîrnînd în jos de pe cuptor. Şi pe podea, şi sus, pe poliţe, se vedeau capete de oameni somnoroşi. Temnicerul îl împinse pe Senka pe uşă şi spuse :

— Mîine te-oi lega cu lanţul de laviţă, dar în noaptea asta dormi aşa !

Senka intră în altă încăpere în care nu era atîta duhoare, ca în cea mare. Părea că acolo era şi lumină : jos, aproape de pămînt, se zăreau nedesluşit prin întuneric nişte ferestruici albăstrii cu gratii.

Între două laviţe late era o masă murdară, încheiată din două scînduri. Un căpeţel de lumînare din seu ardea într-un ciob pe masă. În lumina şovăielnică, Senka văzu două capete cu părul cărunt, încîlcit în smocuri, şi două bărbi ce se vînzoleau, pesemne, în toiul unei gîlceve aprige între cei doi moşnegi. Ochii acestora scînteiau sub sprîncene. Unul, cu glas sfidător, deşi nu prea tare, îi vorbea celuilalt care avea dinaintea lui pe masă, un ceaslov scris de mînă, deschis la o foaie curată. Alături era o călimară de aramă, cu urechi pentru curea, şi o cutie cu vopsele. Alte vopsele erau în nişte cioburi, gata pentru lucru. Încercînd pesemne să pună capăt unei gîlceve vechi, unul dintre bătrîni îi striga cu glas înăbuşit celuilalt care părea gata să înceapă a scrie :

— Nu e nevoie de minciunile tale despre Dumnezeu ! Trebuie întărită zidirea cea de piatră care este norodul ! Să fie

ridicate de pe jos pietrele care au căzut din ea şi au slăbit-o, să fie cioplite şi puse din nou în bolţile palatului stăpînirii ruseşti. Numai în piatra care a ţinut şi pînă acum ferestrele, bolţile şi uşile, numai în ea e tăria şi în veci se va înălţa palatul de acum înainte, întărit de ea şi pe ea.

— Minte, spune-i ! După tine, nici Dumnezeu nu-i ?

— Chiar că nu-i ! Toţi popii mint, cînd vorbesc aşa : „Dumnezeu şade pe un sloi de gheaţă, în nori, cu baltagul într-o mînă, cu furca în cealaltă, şi-i taie cu baltagul pe păcătoşi, dar numai dintre cei săraci, prăpădiţi, şi-i zvîrle cu furca în focul gheenei"...

— Nu-i aşa, Lazarko ! Pe un astfel de Dumnezeu nu-l slăvim noi, şi nici pe popi nu-i cinstim ! După noi, în orice suflet de om sălăşluieşte harul preoţiei, o dată ce e curat la trup şi se închină cu două degete, făcînd semnul crucii după tipicul vechi.

Stînd în întuneric, Senka smulse toarta lacătului gros, îşi scoase cătuşele, strînse fără zgomot lanţul şi-l puse pe pămînt, lîngă uşă. Se apropie de masă, ascultă cîteva clipe vorbele celor doi moşnegi, apoi îi spuse unuia :

— Ia fă loc, moşule ! Să mănînc şi eu ceva, că mi-e foame.

— Mă mişc cam anevoie : lanţul îmi roade piciorul.

— Ia să-l văd !

— Ce să vezi ?

— Lanţul tău !

— Uite-l, priveşte-l bine, că nu pot să-ţi fac lumină.

Senka se aplecă, pipăi lanţul, desfăcu o verigă şi-l lăsă pe podea. Bătrînul se mişcă, dezmorţindu-şi picioarele :

— Vai, bogdaproste ! Acum pot să mă duc să-mi fac nevoile, fără să mă doară, că e greu să-l tîrăşti după tine, afurisit fie.

Celălalt se rugă şi el :

— Slobozeşte-mă şi pe mine, flăcăule voinic.

Senka mîncă, strînse în boccea ce rămăsese din merinde ; apoi slobozi din lanţ şi picioarele celuilalt moşneag.

— Ia uite ce Bova-Crăişorul ne-a trimis Dumnezeu ! zise unul.

— Flăcăule, adăugă celălalt, fii cu băgare de seamă ! Voievodul e Satana cu chip de om, — să nu-ţi arăţi puterea în faţa lui, că o să te ferece aşa fel, de n-o să mai poţi mişca un deget.

— Şi ai să-ţi faci nevoile sub tine !

Oftînd scurt, cei doi bătrîni se sculară şi se duseră în ungherul din fundul cămării unde era o groapă săpată în pămînt, cu o scîndură pusă peste ea. Amîndoi se aşezară deasupra haznalei, dar nici acolo nu conteneau gîlceava cu privire la Dumnezeu, la popi şi la norod.

Pe urmă, unul dintre ei, căscînd, scărpinîndu-se, se culcă pe laviţa de la fereastră unde avea nişte zdrenţe.

— Poate aş adormi mai curînd, în altă parte, mormăia el.

— Culcă-te pe laviţă, flăcăule, îi spuse celălalt lui Senka. După ce mă rog Ziditorului lumii, eu o să mai scriu, pînă o arde de tot lumînarea.

După ce se închină şi făcu mătănii pînă la pămînt înspre ungherul fără icoană, bătrînul se aşeză la masă. Senka se apropie să vadă ce scrie.

Smocotind din nas, moşneagul scria pe foaia curată a ceaslovului :

„Nu-i patimă pe lume în stare să-l îndestuleze pe Iehova... Căci creşte patima din fire, făr-de-a pravilei ascultare, dar se curmă atunci cînd cel stăpînit de ea e răpus... deoarece semeţia-i izvorul oricărei răutăţi. Aşadar, şi cugetul smerit este început al orişicărei filosofii ; iară Dumnezeu pogoară asupra celor smeriţi !"

Senka cetea cele scrise de bătrîn, vorbă după vorbă, şi-l văzu cum, luînd o pensulă în locul penei, zugrăvi cu dibăcie un om pe altă foaie curată, punîndu-i în mîna dreaptă, întinsă înainte, un fel de fluier. Îi vopsi veşmîntul cu chinovar, îi făcu barba cu cîrmîz, iar deasupra frunţii îi boi marginea căciulii. Deasupra căciulii zugrăvi o mogîldeaţă, cu nimb strălucitor în jurul capului şi în mîini cu o carte ce aducea cu Tablele legii ; deasupra lui scrise cu aceeaşi dibăcie : „Iată cum pogoară Dumnezeu preste cei smeriţi !"

După ce-şi isprăvi zugrăveala, moşneagul se îndreptă de şale, şi-i spuse lui Senka :

— Uită-te, flăcăule, învaţă şi tu !

— Ba nici n-am ce învăţa, i-o întoarse Senka. Îndemni la smerenie, dar pe tine, cel smerit cu duhul, te-a ferecat voievodul de laviţă, de n-ai nici cum să te duci în ungher, ca să-ţi faci nevoile ca lumea. Vrăjmăşia de neîndurat şi răutatea cresc, se înteţesc în jur, iar tu proslăveşti supunerea.

— Dacă nu-l ajută Domnul, n-are nici o putere nevolnicul împotriva silniciei celui tare !

— Ei, dacă aştepţi ajutorul lui Dumnezeu, putrezeşti de viu. Împotriva puterii e nevoie de putere, iar împotriva urii, de o ură şi mai aprigă.

— Oho, zi, ăsta-mi eşti ! Bună pereche cu Lazarko. Ei, acu culcă-te ; mai stăm noi de vorbă mîine. Dis-de-dimineaţă să ai grijă de fiare şi de ale tale, şi de ale noastre, să le faci la loc, ca să nu le cunoască temnicerul.

Dimineaţa, de îndată ce lumina cenuşie începu să se cearnă prin geamuri, staroverul îl trezi din somn pe Senka :

— Scoală, flăcăule ! Leagă lanţurile şi pune la loc fiarele noastre, ca să nu se vadă ! O să vină temnicerul.

Senka prinse lanţurile celor doi bătrîni de laviţele cu picioarele adînc îngropate în pămînt apoi, puse lacătul la cătuşele de la mîinile lui.

Peste puţin, temnicerul veni, îi cercetă cu privirea pe tustrei întemniţaţii, le pipăi lanţurile dar, înainte de a le cerceta bine fiarele, puse pe masă trei stacane cu apă şi le dădu cîte un codru de pîine uscată. Lui Senka îi spuse :

— Dacă o să rămîi tot atît de cuminte şi nu te duci în sala mare, la hoţii ceia, nu-ţi pun lanţul la picioare.

— Încotro să mă duc ? Şi ce să caut acolo ?

Temnicerul plecă. Cei doi moşnegi molfăiau pita. Senka nu se atinse de a lui. Ceea ce rămăsese din merindele aduse de Ulka, pieriseră, mîncate de şoareci peste noapte. După ce se lumină de ziuă de-a binelea, staroverul deschise ceaslovul, muie pana în călimară şi scrise : „Căci aşa grăit-a apostolul : cine n-are soaţă, se grijeşte să-i placă Domnului. Dar cine are soaţă, se grijeşte să-i placă acesteia".

Uşor adus de spate, Senka păşea de colo, colo pe lutul humuit al temniţei. Se opri o clipă lîngă masă.

— Ia spune, flăcăule, îl întrebă staroverul, ai soaţă ? Eu aşa cred.

— Am. Dar pentru ce vrei să ştii ?

— Uite cum grăieşte apostolul : „Cine are soaţă, nu se grijeşte de sufletul său, ci cum să-i placă acesteia".

— Ba nu, moşule : mai adeseori se-ntîmplă că nevasta se grijeşte să-i placă bărbatului. Minte apostolul tău !

— Vai, ce ai spus ! Fereşte-te să huleşti pe cei sfinţiţi, căci cine se împotriveşte sfinţilor, se împotriveşte lui Dumnezeu, precum şi ţarului.

Senka se lăsă greoi pe capătul laviţei.

— Moşule, uite ce cred eu : de vreme ce Dumnezeu nu te lasă să te ridici împotriva ţarului, apoi dă-l în mă-sa !

— Vino-ţi în fire, flăcăule ! Roagă-te lui Dumnezeu, pocăieşte-te pentru hula asta scîrbavnică !

— Ascultă : am fost chiliernic la patriarh ; am văzut arhierei, egumeni, popi şi monahi, dar pe Dumnezeu nu l-am văzut... Unii zic că l-ar fi văzut, dar numai în vis !

— Vai, ce vorbe ! Grăieşti în bătaie de joc, leit Lazarka ereticul. Dar cînd şi cum a izbutit el să-ţi vîre-n cap asemenea vorbe batjocoritoare ?

Aşezat la capătul mesei, bătrînul Lazarka moţăia, sprijinindu-şi cu pumnii mici, osoşi, capul cărunt, nespălat de mult. Auzindu-şi numele, deschise ochii, ascultă cu luare-aminte, şi chiţăi :

— Aha ! Acu avem un martor la sfada noastră cea veche ! Ei, am să te-ntreb, cărturarule Feodor, smîngălitorule de minciuni : ce este ţarul ?

— Nu mă ispiti, Satana ! Va să-mi rămînă buzele pecetluite !

Îşi scuipă în palmă, îşi netezi cu ea peste chelie rămăşiţele de păr cărunt, cu privirea pironită asupra scrierii sale.

— Aha, taci ? Dar ce este Dumnezeu ? Acu tu să taci, că vorbesc eu ! La început a fost Cuvîntul, şi Cuvîntul era Dumnezeu. Pornind de la vorbele „era Dumnezeu" şi ţarul e Cuvîntul ; iar fiind şi văzut pretutindenea, „asupritor" e numele său cel adevărat !

Staroverul nu tăgădui — dar îşi încruntă smocurile sprîncenelor şi molfăi cu buzele uscate.

— Ei, ţarul şi cu Dumnezeu nu trăiesc în dihonie, căci înşelăciunea e întărită prin cuvîntul ce-l sperie pe Dumnezeu-Duhul carele e pretutindenea. Iată de unde a şi izvorît porunca : „Cine porneşte împotriva ţarului, unsul Domnului, cutează împotriva lui Dumnezeu !" Totuşi, cine-i ţarul ? Cîndva pe vremuri de demult, a fost oştean, jefuitor, tîlhar, mai

fioros prin cruzimea, nelegiuirea şi dîrzenia lui, decît alţi jefuitori, aşijderea lui ! Unul care şi-a adunat bogăţiile din sîngele celor prădaţi. Era numit în felurite chipuri : şi Kohan [1] şi viteaz şi cneaz. Iar cei ce erau cîrdaşii lui îşi ziceau oameni de soi, stareţi şi, mai tîrziu, boieri. După ce a jefuit îndeajuns, alinîndu-şi inima în zarva războaielor şi a jafurilor, s-a aşezat pe meleaguri pustii, cu neputinţă de cuprins cu ochii, a poruncit celor din oştirea lui să strîngă cu de-a sila pe acele meleaguri pustii lume multă, de rînd şi făr-de arme, căreia i-a poruncit să se prăsească, să trudească pentru el, ţarul ; apoi, prin silnicii şi ameninţări, a cerut de la norod bir, — în bucate, în bani, în flăcăi pentru războaie şi în femei, pentru îndestularea desfătărilor lui trupeşti. I-a durat norodul palate, cetăţi, turnuri şi temniţe. Ţarul şi-a adunat boierii, a ticluit legi, judecători i-a pus tot pe boieri, iar pe sine însuşi s-a numit cel mai înalt judecător.

— Mi-e groază să stau cu tine, afurisitule ! Seca-ţi-ar gîtlejul, neruşinatule, om făr-de Dumnezeu ! O să ne pomenim amîndoi pîrîţi la voievod, şi atunci, ai să vezi, cum o să ne fărîme oasele, şi ţie, şi mie, pentru ticăloşia ta, ţipă staroverul.

— Hai, Lazar, n-avea teamă ! Mai zi ceva despre ţar...

Staroverul se răsti şi la Senka, ameninţător :

— Vai şi de tine, care sorbi din otrava acestui şarpe !

— În lume-s oameni mulţi — urmă Lazar, cu glas piţigăiat — oameni trîndavi, din cei care fug de muncă, despre care a şi scos norodul o zicală : omul lui Dumnezeu, şi năravul dracului ! Şi, iată că s-a adunat în jurul ţarului o mulţime din mincinoşii aceştia certaţi cu munca. Noaptea ei dorm puţin, dar mint mult în privinţa lui Dumnezeu, fiindcă tot născocesc mereu cum să mintă, cu ce fel de vorbe şi de rugăciuni l-au amăgit pe Dumnezeu şi ce anume le-a zis el ? Şi i-a îndrăgit ţarul pe cei ce preacurvesc cu limba lor, şi le-a zis că-s cei ce se roagă lui Dumnezeu pentru ţar, — chiar aşa, cum îşi ziceau şi ei. Le-a dat ţarul şi pămînt, şi robi, şi a zidit biserici din temelii ; iar cele cu ogrăzi şi cu chilii se numeau mănăstiri. Le-a mai dat şi cinuri şi lumea a început să le zică, unuia popă, altuia protopop, ori egumen, ori chiar patriarh. După moartea ţarului, urmaşii săi s-au războit ce s-au războit, apoi

[1] Han.

au urcat în scaunul domniei. Ei n-au avut nevoie să răcnească, să silească lumea să le zică țari. Nu ; alții căderlnițau, alții strigau în locul lor, — vînătorii de miluiri, monahii și cu episcopii.

— Vai de tine, Lazarko, ereticule ! Ai să crăpi, și o să ți se prăvale sufletul în focul gheenei, la Satana.

— Ba o să mă duc și eu tot acolo, Feodore, unde ai să te duci și tu ! Eu nu te împiedic să îndrugi la minciuni, despre gheenă, despre Satana și despre îngeri ; ei, atunci de ce mă împiedici tu să spun în ce chip i-am înțeles eu, pe țar și pe Dumnezeu ?

— Of, de nu mi-ar fi frică de ochii cumpliți ai fiorosului voievod, de judecata sa cea nedreaptă, aș striga pe loc : „O vorbă cu privire la măria sa !", împotrivă-ți.

— Ei ? Strigă ! Ce mai aștepți ?

Trecu de amiază. Temnicerul intră din nou, aducînd moșnegilor cîte o stacană cu apă și un codru de pită. Lui Senka îi întinse o bocceluță cu merinde puse într-o cîrpă curată :

— E de la femeia care îți poartă de grijă, mănîncă !

Dis-de-dimineață, Ulka trecuse pe la temnicer, îi dăduse cîțiva bănuți plocon pentru Senka, îndupleCîndu-l să-i dea mîncarea pe care avea s-o aducă în fiecare zi.

Temnicerul se îmbunase, dar îi și spusese să fie cu băgare de seamă :

— Vino pe furiș... vezi să nu nimerești sub ochii voievodului. El poruncește să nu se dea hrană multă întemnițaților : las să flămînzească, zice, ca să facă mai puțină larmă, să se vlăguiască ! Se gîndi o clipă, apoi adăugă : — Și mai ține minte : poți să vii cu merinde, dar vodcă și mai ales junghere, funie, ferăstraie și dălți să nu încerci să-i strecori ; că, pentru asta, pe mine au să mă ia la rost, iar pe tine au să te prindă, să te arunce în temniță și, pe deasupra au să te pună la cazna focului ! Voievodul e o fiară !

Ulka își zise în gînd : „O să aduc tot ce va cere Semion"...

După ce se încredință că fiarele întemnițaților erau întregi, temnicerul plecă spunîndu-le :

— Să-mi stați cuminți ! Vin mîine dimineață ; iar acu, încui temnița.

Ieși ; se auzi zăngănind zăvorul mare de fier de la ușa sălii și clinchete de chei.

Senka îşi scoase cătuşele de la mîini, zvîrlindu-le spre uşă ; se apropie de masă slobozindu-i şi pe cei doi moşnegi. Cînd aruncă lanţul jos, uşa sălii mari de alături se deschise puţin : careva, atras pesemne de zăngănitul fiarelor se uită prin cămăruţa bătrînilor, pipăi fiarele lui Senka şi se făcu nevăzut. Senka îşi luă cătuşele de jos şi le puse pe laviţă. Staroverul turnă puţină apă din stacană în cioburile de vopsele, şi se apucă să zugrăvească cu pensula pe partea curată a foii de hîrtie din faţa lui un om cu veşmînt roşu, lung, cu ceapraz auriu la guler şi la mîneci. În sfîrşit, luînd pana, scrise deasupra omului, cu slove de tiparniţă „Cuvînt despre fericire", iar jos, cu buchii mai mărunte, dar tot de tiparniţă : „Aşa grăit-a Ioan Gură de Aur : «De se vor lepăda bărbatul şi femeia de păcat, şi de desfrîul lor scîrbavnic, iar aşternutul lor, întru numele lui Dumnezeu, în curăţie şi-l vor păstra, pentru înfrînarea lor, se vor numi aceştia cu adevărat neprihăniţi»".

Senka se apropie, se opri în spatele moşneagului, ceti cele scrise de el şi-şi dădu cu părerea :

— Să ştii, moşule, că de te-ar asculta oamenii şi ţi-ar pricepe născocirile, doar lupii ar mai rămîne în viaţă pe lume !

— Flăcăule, ţi-a încîlcit mintea Lazarko-iriticul, de aceea vorbeşti aşa !

— Ba nu mi-a încîlcit-o nimeni ; şi, pe deasupra, iată ce cred eu : de ţi-ar vedea cele scrise Dumnezeu, la care te rogi, şi de-ar fi el pretutindeni, cu focul lui te-ar arde, cu carne cu tot !

— Pentru ce ? Vino-ţi în fire, flăcăule ! Vino-ţi în fire !

— Îţi dai oare seama ? Pricepi oare ? Cine s-ar mai ruga lui Dumnezeu, de nu s-ar destrăbăla femeia cu bărbatul ? Atunci nici copii n-ar mai fi !

Bătrînul Lazarko chicoti veninos şi încuviinţă cu glas piţigăiat :

— Adevăr grăieşti, flăcăule suflet viu ! Adevăr, adevărat.

Staroverul îşi ridică privirea de pe carte, gata de gîlceavă dar în clipa aceea, uşa sălii celei mari fu larg deschisă şi un întemniţat, cu un mănunchi de surcele aprinse, aplecîndu-şi capul, strigă :

— Hei, tu, cel nou adus, vino la noi !

Senka se duse în încăperea de alături, închizînd bine uşa după el.

Ferestrele acelei încăperi erau astupate pînă sus cu tot felul de boarfe, să nu se vadă de afară lumina.

Trei inși stăteau în jurul mănunchiului de surcele aprinse ; alții se pitulaseră prin unghere, ori ședeau pe laviță. Un mujic posomorît, cu fața și cu capul năpădite de păr îmbelșugat, păși spre Senka, și-i spuse :

— Auzi, ne-am săturat cu toții să batem apa-n piuă pentru voievod, — vrem să ieșim de aici !

Altul care ședea pe laviță, pufăind din lulea, adăugă.

— S-a zvonit că voievodul și-a pus în gînd să-i trimeată la Moscova pe unii dintre noi. Moscova e prea binecunoscută ! Poate că și pe tine au să te pună-n fiare, să te ducă o dată cu noi.

Întemnițatul păros șugui iară : — Moscova-i ca scîndura : lată pentru culcare, dar, peste tot, tare !

— Ei, cînd au să mă ducă, atunci o să văd ce și cum dar acum ce aveți cu mine ?

— Mai stai nițeluș, că-ți spunem noi !

— Uite ce-i : am aflat că ai vînjoșie mare, că îndoi fiarele și le zvîrli de pe tine ; avem și noi unul la fel, unul Kirilka.

Cel cu luleaua în gură vorbi din nou :

— Așa că, ne-am gîndit : hai să ni-l punem pe acest Kirilka, vataman peste noi, iar tu să fii esaul pe lîngă el ; fărîmăm zăvoarele, omorîm paznicii și streliții, apoi ne cărăm în voie !

Începură să vorbească toți deodată. Fețele lor aproape că nu se vedeau prin negura fumului scos de surcele :

— Voievodul e o fiară ! Cei dinaintea lui măcar lăsau cîte o muiere ori o babă să intre în temniță !

— Ne mai spălau cămășile, izmenele. Dar Buturlin ăsta, nu lasă muierile să vină, ne-am umplut de păduchi !

— Pentru cei ce aveau parale, găteau o ciorbă acolo !

— Sau cumpărau pită !

— Armele, cîte-s asupra streliților, o să le smulgem cu de-a sila !

— Iar pe urmă îl strîngem noi în chingi și pe voievod !

— De nu ne-om descurca în oraș, luăm calea codrului !

— E gol mujicul, dar are parul în mîini — în el e toată nădejdea, de la el capeți straie !

— Nu mai trăncăniți fără rost ! La fapte să ne gîndim, la fapte !

— Aşadară avem printre noi doi voinici, cu o putere uriaşă, — curată comoară ! Tu şi cu Kirilka !

— Voi o să ne scoateţi din temniţă.

— Dar în ce chip ? întrebă Senka.

— Este lesne de făptuit : începem cu temnicerii şi isprăvim cu streliţii.

— Hei, tu, viteazule ! Ieşi de după cuptor, să te vadă lumea !

Careva sforăia zgomotos în spatele cuptorului.

— Ieşi ! Kirilka !

Sforăielile încetară. Răspunzînd chemării, un vlăjgan nalt de un stînjen se ivi de după cuptor, dezmorţindu-şi mădularele. Era negru, de sus pînă jos, plin de colb şi de funingine. Senka se uită cu luare-aminte la acea namilă de om, se repezi la el, şi-l cuprinse în braţe :

— Kiril ! Îmi trăieşti ? Şi eu credeam că te-au omorît la Kolomenskoe, atunci cînd cu „răzmeriţa împotriva aramei" !

— Visez oare ? Ori chiar Senka-mi eşti, cu adevărat ?

— Eu-s... Iar pe Taisii, ca să ştii, l-a ucis nacealnicul, dar şi eu l-am răpus pe nacealnic !

În jurul lor izbucniră strigăte de bucurie.

— Va să zică sînteţi prieteni, ai ?

— Şi noi ne gîndeam : îi spunem de Kirilka, că ni-i vataman ; te pomeneşti c-au să se bată pe vătămănie... ha, ha !

— Las-că ştiu ei, care să fie mai mare !

— Îşi cunosc ei puterea, o dată ce-s ortaci !

— Hei, prieteni ! Acu, ia spuneţi-ne, în ce chip să rînduim mai bine fuga...

— Ne omoară voievodul, prin foame — chiar daniile oamenilor milostivi pentru temniţă, a poruncit să le fie date temnicerilor.

— Ne prăpădim de foame !

— E cu neputinţă să mai îndurăm !

La aceste ţipete şi strigăte din unghere, din jurul său, Senka răspunse :

— Fără dibăcie şi fără arme-n mîini, ne pierdem capetele, fără nici un rost !

— Kirilko, ia zi şi tu !

— Tot aşa zic şi eu, răspunse Kirilka.

În clipa aceea se dădu jos de pe poliţă alt întemniţat, care şedea mai de mult acolo, coborînd arareori. Era un omuleţ cu

fața lunguiață, cu părul uleios, cenușiu, care lucea totdeauna, deși nu și-l spăla și nu-l ungea cu nimic. Bărbuța lui rară era sură ca și părul. Ochii lui, cu privirile ușor sașii, păreau șireți, dîndu-i înfățișarea unui slujbaș. Nimeni nu-i spunea o vorbă, dar și el, de obicei, ședea tăcut.

— Am auzit ce-ați pus la cale. Pe mine nu vreți să mă luați cu voi ?

Toți cei de față tăceau.

— Nu vreți, ai ? Ei, atunci nici voi n-o să ieșiți din temniță, dacă nu ascultați de sfatul meu. Iată, ați auzit ce a spus, — v-a spus adevărul ! Mărunțelul dădu din mînă către Senka. Se poate fugi și fără să piară careva. În ce chip ? Numai eu știu. De m-ăți lua, atunci să știți, că nu-s deprins să mă bat, — îs pisar de meserie și m-au pedepsit cu temnița pentru niște iscălituri calpe și pentru niște asmuțiri la răzmeriță pe care le-am scris. Nu i-am spus voievodului că știu buchiile. Am mai fugit din altă temniță — de atunci am tot pribegit, iar acum, mi se spune că-s un hoinar fără căpătîi.

— De ne-i da un sfat bun, te-om lua cu noi !

— De-o fi să ne încăierăm, nici n-avem nevoie de ajutorul tău.

— Încă ceva, ca să fim înțeleși ! Știu că vă țineți făgăduința... Cînd om fi slobozi, căutați pentru mine un caftan de scarlat... mă îmbrac cu el, și fug peste hotar, la Vetka : acolo, rascolnicii își caută un vlădică. Eu-s iscusit în ale bucheriei și am de gînd să ajung la acest cin, acolo !

— Ho, naiba să te ia ! Noi, iacătă, trebuie să ne înveșmîntăm vatamanul, că-i plesnește rasa la cusătură... dar uite că el nici nu cere straie ; și tu de colo : „dă-mi caftanul și șorlatul". De unde-i vrea să-ți găsim așa ceva ?

— Las-că te-om înțoli noi în fel și chip de catifele d-alea nemțești, de n-o să ai cum să le cari nici cu harabaua !

Mărunțelul își întoarse privirile spre poliță cuptorului :

— Ei, atunci, vedeți-vă de treabă, fără mine, — eu mă culc la loc ! Să nu vă fie frică : nu mă duc să vă pîrăsc la voievod.

— Hai, vorbește, că ți-om găsi noi un caftan : om răpune vreun negustător, și gata !

Mărunțelul se întoarse și dădu din mînă.

— Ascultați cu toții ! Unul dintre noi, hai să zicem, chiar eu, strigă : „O vorbă despre măria sa !", iar voievodul e dator

să-l scoată din temniță. Îl cunosc eu pe voievodul Buturlin : se crede boier mare. Iar cînd o striga careva „vorbă", știe el prea bine c-o să aibă multă bătaie de cap așa că, se mîniază rău, și vine el însuși în temniță cu călăul, care se apucă să căznească omul aci, lîngă ferestre, în ogradă, și să-l cerceteze : ce „vorbă" ? N-o fi minciună ? O fi cu adevărat, în privința măriei sale ? Ei, și vin streliții să-l ridice pe cel ce a strigat în temniță... pot să fie și patru, și cinci... pe cînd noi avem aci doi inși pentru care și zece streliți îs o nimica toată... ai noștri au să-i amețească cu fiarele scoase de pe ei, au să-i lege fedeles, să-și pună caftanele lor, să le ia săbiile și flintele ; iar pe streliții trăsniți au să-i grămădească sus, pe polițe, cu cîte un căluș în gură. Voievodul, poate să fie și el legat cobză, — doar unii dintr-ai voștri au să ajungă pînă la el.

— Vorba-i cu ce să-i legăm pe streliți !

— Că bine zici ! Și altele asemenea, să le chibzuim !

— Las-c-om chibzui noi ! răspunse mărunțelul, cu încredințare, netezindu-și cu mîna părul uleios. Toate o să le avem în vedere, fraților... atîta numai, vorbind, arătă din nou spre Senka : să nu ne zăpăcim, să nu ne pripim ! Poate-om găsi vreo femeie, să-i cerem să ne strecoare în temniță, o dată cu mîncarea, ori în alt chip, niscai funii subțiri, răsucite... iar cînd o să aveți funiile, puneți-vă de nădejde pe treabă.

— Și faceți-o cît mai repede, că ne seacă la lingurică ! șugui întemnițatul cel păros.

Pisarul mai avea ceva de spus dar, în clipa aceea, dincolo de ușa temniței se auziră numeroși pași. Făclioarele surcelelor se stinseră, boarfele fură luate îndată din ferestre, iar pisarul se sui la loc, pe cuptor, zdreptănînd cu picioarele pe cărămidă.

Toată temnița se cufundă în liniște. Senka trecu în chilia lui. Acolo, la lumina căpețelului de lumînare de pe masă, își puse cătușele și, cu chiu cu vai, încuie lacătul.

Intră cel dintîi temnicer, acela care venise și mai înainte.

— Te cheamă voievodul, îi spuse el lui Senka. Hai, dă-i drumul !

În ușa cămării vegheau streliții, cu făclii, cinci la număr. Unul, aspru, morocănos la chip, deseatnicul lor, cercetă fiarele lui Senka, smulse lacătul și strigă :

— Umbli cu hoții, ai ? !

— Cum adică ? întrebă Senka liniștit.

— Lacătul e rupt !

Părea însă că plocoanele primite de la Ulka avuseseră darul să-l mai îmbuneze pe mai marele temnicerilor.

— Cum ai rupt lacătul ? întrebă el.

— Habar n-am cum, răspunse Senka. Mă răpun ploşniţele ; poate că noaptea, m-am zvîrcolit rău, căci în somn am căzut de două ori de pe laviţă.

— Trebuie să-i spunem voievodului ! îşi dădu cu părerea deseatnicul de streliţi.

Temnicerul se împotrivi :

— Şi aşa voievodul are mereu ciudă pe toată lumea ; vrei să-l mîniezi şi mai rău ?

— Ei, atunci nu-l ducem !

— De ce slujbaşule ? Lacăte avem cu toptanul, îţi dau altul, întreg.

Şi el intră în cămara temnicerilor, aduse lacătul, îl înlocui cu el pe cel vechi iar cheia i-o dădu deseatnicului : duceţi-l şi tăceţi din gură !

Senka fu scos afară. Temnicerul trase zăvorul de fier la uşa cămării.

— E un flăcău liniştit. Ce bine ar fi de s-ar purta toţi aşa. Şi el intră în cămara temnicerilor.

Cancelaria voievodului era sus sub acoperişul cu creste ascuţite, trebuind să urci pînă acolo două scări, una după alta. Cancelaria era întunecoasă. Lumina se strecura înlăuntru doar printr-o singură fereastră, al cărei oblon era deschis. Pe cerul posomorît se ghiceau nelămurit copacii străvechi. Streliţii intrară în sălita cancelariei ; deseatnicul întredeschise uşa :

— L-am adus, tătucule voievod ! spuse el.

— Aduceţi-l încoace ! răspunse un glas dinăuntru.

În clipa cînd Senka fu adus în odaie, bătrînul îşi isprăvea rugăciunea, dinaintea iconostasului poleit din întunericul ungherului, străpuns de luminiţele candelelor.

Odaia era naltă, cu belciuge de fier înşurubate în grinzile tavanului, puse acolo pesemne pentru funii de dîbă. Dintr-un belciug atîrna chiar o curea cu laţ. Pe podea era un covor

mare ; pe masa cu o față groasă, cu canafuri, luminau viu două lumînări de ceară, groase, puse în sfeșnice de aramă.

— Rămîneți cu el. Așteptați ! porunci voievodul, apoi ieși pe o ușă scundă trecînd în odaia de alături. Se întoarse curînd, aducînd un lanț și un lacăt.

— Ia așezați voinicul pe laviță, uite, colea, spuse el.

Senka păși spre laviță și se așeză singur.

— E mai bine cînd calul își întinde singur piciorul faurului, spuse el...

— Și acum înfășurați-l pe voinicul acesta, și milog, și fugar, și hoinar, cu lanțul în jurul trupului, în loc de cingătoare !

Lanțul fu înfășurat în jurul lui Senka. Deseatnicul de streliți păși repede și vîrî lacătul în belciugul lanțului, la spatele lui Senka.

— Dă-mi mie lacătul, porunci voievodul. Dă-mi și cheia fiarelor de la mîini.

Deseatnicul îi întinse cheia și lacătul. Voievodul scoase fiarele de la mîinile lui Senka, și trase un capăt de lanț în spatele lui prinzîndu-l cu lacătul de belciugul de la mijlocul acestuia. Cu celălalt capăt al lanțului legă zdravăn piciorul drept al lui Senka de lavița grea, prinsă în podea. La stînghia de jos a laviței, puse încă un lacăt.

— Ei, așa, se poate sta de vorbă în voie cu el ! rosti bătrînul și adăugă : Streliți, n-am nevoie de voi aci ; ieșiți, așteptați în sală, pînă vă strig... Și el vîrî cheile în buzunarul caftanului.

Streliții ieșiră căutînd să nu tropăie cu cizmele, lăsînd în urmă izuri de sudoare și de basamac.

Senka ședea tăcut.

Voievodul rămăsese cu ochii tulburi pironiți spre chipul hoinarului, părînd că nu vedea nimic. Ochii se încruntară întîi, scăpărară apoi, se holbară, se făcură ageri, și, în sfîrșit, bătrînul spuse veninos :

— Pui de cățea ! Ticălosule ! Hoțule ! Prețuiește cinstea că ședzi la masă cu boierul !

Senka i-o întoarse :

— Halal cinste, să mănînc pită mucegăită !

— Aha ! Hoțului i-a plăcut să mănînce fripturi la birt și să bea mieduri !

— Am băut în fel și chip, în viața slobodă ; dar aici, la masa boierească și-n lanțuri, e mai prost ca jos în temniță !

— Ei, flăcăule, să lăsăm trăncăneala ; te-am chemat ca să vorbim de treburi... Fii gata să te întorci la Moscova ! Acolo au să te ia în primire călăii, cu colaci fierbinți... o să-ți jupoaie pielea cu cnutul, o să-ți smulgă coastele, o să te perpelească pe foc, iar apoi, după atîtea cinstiri, au să te atîrne sus, în streang... Poate c-o să-ți pună și capul în țeapă !

— Nu eu ar trebui să fiu atîrnat în streang !

— Dar care oare ?

— Unii ca tine, bunăoară, Satano !

— Cîine ! vai ce cîinos îmi ești ! Ucigaș de slujbași ! Ți s-a părut grea slujba la streliți... Și-ți închipuiai că te-ai ascuns ! Nu s-a curmat cercetarea în pricina ta : ai fugit încoace, cu o muiere, iar muierea aia e rascolnică... Și soborul sfinților ierei, a poruncit ca rascolnicii să fie puși la cazne și munciți rău, iar apoi trimiși în Dauria cea sălbatică !

Senka, stînd cu privirea în jos, își zise în gînd : „De îndată ce ies de aci, ridic temnița la luptă !"

— Privește-ți în sufletul tău negru — și cnutul, și lațul sînt aproape de tine !

— Nu de suflet am eu grijă...

— Dar ce altceva ți-a trecut prin minte, tîlharule ?

— Pe cînd mă aduceau încoace mă gîndeam că nu mă chemi d-a surda, că ai nevoie de vreo treabă de la mine ; dar acum am priceput : tare-ți place să-ți bați joc de cei ce ți-au căzut în mînă... uite, toată temnița ai prăpădit-o de foame !

— Ba nu : pe întemnițați îi hrănesc eu ! Sînt unii voievozi care lasă întemnițații să umble în cerșit : care-i miluiesc, care-i scuipă, în loc de pomană, pe cînd eu le dau cîte două bucăți de pită.

— Nu mă tem, Satano, nici de moarte și nici de caznele tale !

— Dar femeia ? O să pățească și ea la fel : ascunde un ucigaș la ea, se destrăbălează cu el !

— Nevasta mea e la fel ca mine : nu se teme nici de foc, nici de moarte !

— O-of, nu-s obișnuit să scap pribegi din belea, dar uite că vreau să fac o încercare cu tine... o să-mi calc pe suflet naintea măriei sale, — că ține la mine, de pe vremea războiului leșesc, mă și iartă, de-mi află vreo vină. Nu mă ascund : am nevoie de tine : ai ghicit ! De fata ceea, rascolnica ce stă

în gazdă la clopotarul de la sfîntul Ilie-prorocul, nu mă ating... făgăduința mea e lege ; iar tu, pentru aceasta, ai să-mi scrii zapise de cercetare și jalbe. Treaba asta nu pot s-o încredințez diecilor, că mi-s vrăjmași. De tine nu mi-e frică : te strîng cu ușa și basta. Eu scriu încîlcit și mă poticnesc... ia seama : tot ce am să-ți spun și ce ai să scrii, rămîne între noi.

— De asta să n-ai teamă ! Dacă nu mă prăpădești de foame și nu mă ții plin de păduchi, am să scriu cu pricepere — cunosc meșteșugul scrisului...

— Știu că ai fugit din piața Troiței, că ai fost streliț pisar !

Aruncînd spre Senka priviri piezișe, pline de neîncredere, scoase din saltar o fîșie alcătuită din foi de hîrtie lipite, puse pe masă pana și călimara, le împinse spre Senka și-și trase mîinile îndărăt, ca de la foc.

Cît pribegise, părul lui Senka și barba castanie, încrețită, crescuseră mult. Acum, își zîmbi în barbă uitîndu-se la voievod.

— De ce te bucuri, tîlharule ?

— Îmi vine să rîd : mă chemi ca să-ți slujesc, vrei să-mi împărtășești taine, dar tot ți-e frică de mine. Ești om hîtru, dar nu pricepi un adevăr neînsemnat : dacă te omor, tot mie îmi fac rău...

— N-am de gînd să fiu milostiv cu tine... nici prin gînd nu-mi trece una ca asta, așa că, nici de crezut nu pot să te cred... doar nu ești un milog hoinar ca alții, ci un ucigaș !

— Vrei să-ți spun adevărul ? Cei pe care i-am omorît au fost niște tîlhari mai răi ca orice tîlhar...

— Am auzit și eu... multe de-astea, dar am aflat și multe în felul în care le judeci tu, tot din gura unor hoinari ca tine. I-ați pana și scrie !

Senka se așeză, gata să scrie, iar voievodul începu să rostească limpede și răspicat :

„Către fiul meu, Feodor Vasilievici, ocolnicul marelui stăpînitor ! Azi îți scrie părintele tău, boierul Vasilii sin Vasilievici, namesnic și voievod... fără întîrziere și fără de zăbavă, du-te tu, Feodorușko, la diacul de sfat Bașmakov Diomka, și du-i, cînelui, niște plocoane de preț, nu fi zgîrcit. Și plocoanele acelea, Feodorușko, cu fereală să i le dai, ca să nu cadă la bănuială : dar, mai întîi, cată de te dumerește, dacă la el acasă toate-s bune, dacă nu cumva s-a certat cu nevasta,

dacă n-are necazuri la slujbă. Nu te oțărî, fă-i mereu la plecăciuni — e un cîine lacom, dar, mai cu seamă, șiret, așa că n-o să-ți primească plocoanele numaidecît... O să facă nazuri, dar apoi, le ia el, n-avea frică. Și într-acest chip să-i vorbești : «Acestea sînt, pentru domnia ta, marele diac Dementii, al măriei sale, întru cinstirea domniei tale ; iar cinstirea ce ți-o fac stă în mirarea mea pentru marea înțelepciune ce-o arăți în slujba măriei sale țarului, pentru grija față de orînduirea și bunăstarea Țării Rusești, pe care o cunoaște și părintele meu. Iar domnia ta, slujind zi și noapte, nici viața nu ți-o cruți, tot trudind». Ei, mai departe, știi și tu, cum să-l perii mai bine pe cîine ! De-l vezi binevoitor și pornit să te tămîieze, ba, poate, chiar să-ți dea și el plocoane în schimb, plocoanele lui să nu le primești, nici în ruptul capului, că din pricina zgîrceniei și lăcomiei lui nesățioase, e-n stare să crape de ciudă că i le-ai primit. Și să-i faci plecăciuni încă o dată, iar apoi, după urări de sănătate pentru măriile lor, țarul și țarina, să aduci vorba de mine, așa, ca în treacăt, pasămite, că, șade el, tătucul meu, care nu de ieri-alaltăieri a fost învrednicit cu mila marelui stăpînitor, departe de ochii luminoși ai măriei sale, prăpădindu-i-se sufletul în singurătate... șade el, așa să-i spui, și slujba țarului o împlinește în chip cinstit, iar pentru această slujbă cinstită a sa își află doar zavistioși și clevetitori vicleni, și vrăjmași care se înmulțesc zi de zi, și scriu bîrfeli mincinoase, cu tot felul de scorneli, și cată să se trimită de la Moscova oameni care să cerceteze ce și cum. Ține minte, Feodorușko : în privința tuturor plocoanelor pentru Diomka, oricît de scumpe ar fi, ne-om înțelege noi, fără cîrteală...

Și să-i mai spui : «Se înmulțesc împotriva sa clevetitorii, toți niște prăpădiți de dvorenași pe care măria sa de atîtea ori i-a chemat la Moscova, să-și facă slujba la oaste, iar ei fug, cată să scape de datoria asta. Pe dvorenași îi asmut bețivanii de pisari mărunți de la Prikazul Dreptății, și cei pe care părintele meu, pentru nevrednicia lor în slujbă, i-a dat afară. Și prin aceste uneltiri îl împiedică bîrfitorii pe părintele meu să-și îndeplinească slujba către țar»... Și de îndată ce ai să-ți dai seama, Feodorușko, că diacul își apleacă urechea la vorbele tale, tu, fiul meu, să-l îndupleci, ai să găsești tu vorbele potrivite, să mă ocrotească înaintea măriei sale ; dar, mai cu seamă, să-i vorbești de roaba mea Domka, pe care

am cumpărat-o de la părinți : «O pîrăsc clevetitorii, cic-ar umbla călare, că i-ar jefui pe moșieri, că ar pune foc la conace. Iar fata, nicicum nu se îndeletnicește cu asemenea isprăvi tîlhărești, și apoi, e o prostie vădită să zică cineva că o fată își poate pune zale, ori platoșă. Zi că vrăjmașii au nevoie de asemenea vorbe, d-aia-s vrăjmași, — ca să fie luată de la părintele meu ; iar ea e pentru el ca un cîine credincios, îl păzește pe bătrîn, fiindcă unii scîrbavnici de robi, lacomi de pradă, bucuroși i-ar tăia și beregata. Spune-i : fata e chelăreasă în casa părintelui meu, are în grijă tot avutul lui de om bătrîn». Și, într-acest chip, fiule, încîntă-l și descîntă-l ca nu cumva să prindă vreun prilej să mă sape și el, căci el, Diomka, are în seamă toate pricinile de cercetare. Și altceva să-i mai spui : «banii de la crîșme și din vămi care erau scriși asupra diecilor și crîșmarilor, așa cu făceau unii voievozi, pe vremuri, îi scoate părintele meu pe răspunderea sa, iar banii aceștia din băuturi precum și cei din vămi, el, robul măritului stăpînitor, îi trimite în întregime la Prikazul Marelui Palat. Iar ei, zavistioșii, îl pîrăsc pe părintele meu că-i dijmuiește și-i trimite doar pe jumătate, și nu în întregime». Și apoi, îmi tot bat capul diecii de la Prikazul Tunarilor, cic-aș călca porunca Măriei sale, că n-aș înfățișa «Darea de Seamă a Cetății ! [1]» și «Izvodul cu de-amănuntul» [2]. Darea de seamă și Izvodul, le aduc cu mine, de îndată ce-mi voi isprăvi sorocul de ședere în voievodat. Am întîrziat cu ele fiindcă pisari, buni grămătici, n-ai cum să găsești, iar cei în ființă-s niște beți, toate socotelile le strică ; pe deasupra, nu-s bani ca să li se plătească simbrie și nu i s-a trimis nici un fel de ukaz, în privința asta. Iar banul stăpînirii îl păzesc, mai abitir ca lumina ochilor din cap... că, acum, o mare primejdie se ivește pentru el... Se aude, cred, și la Moscova : că s-a ivit la Don, la cazaci, un lotru aprig, unul Stenka. A călcat tîlharul toate rînduielile de căpetenie ale cazacilor, iar cînd apele au răzbit de sub zăpoare, a adunat acel Stenka golănimea cazacilor, și pe fugarii de prin părțile Moscovei și alte gloate ticăloase care au fu-

[1] Descrierea fortificațiilor de la orașe (cîte turnuri și porți, cîte tunuri pe metereze). (N. aut.)

[2] Recensămîntul celor cu serviciul militar, cu indicația armelor pe care le aveau asupra lor. (N. aut.)

git la Guleai-Pole [1] şi spre tîrguşoarele de pe Donul de Sus. A trecut cu luntrile lui la vîsle, prin rîuleţul Kamişenka în rîul Ilovlia; iar revărsarea apelor e acum mai mare ca niciodată, aşa că tîlharii n-au nevoie să-şi care luntrile pe uscat, căci apele-s întinse, de necuprins cu ochiul! Şi se mai aude, Feodoruşko, că sporeşte puterea hoţului de Stenka, pe fiece zi ce trece... pe toţi voievozii îi paşte năpasta, e la un pas de ei!"

Un simţămînt de bucurie, necunoscută pînă atunci, străbătu toată făptura lui Senka. Din pricina ei, îi tremură mîna şi se opri din scris.

Voievodul rămase cîteva clipe cu privirea pironită asupra mîinii sale, apoi se sculă, oftînd înăbuşit şi se îndreptă spre ungher unde se afla iconostasul. Acolo, pe o laviţă, erau nişte gîrbace şi cnuturi. Bătrînul alese un cnut cu trei cozi şi se întoarse cu el, vînturîndu-l. Bilele lui de fier clincheteau sec, lovindu-se între ele la capetele cozilor. Păşi fără grabă, oprindu-se în spatele lui Senka, unde spuse cu glas scăzut, aproape liniştit:

— La streliţi, cei ce se pedepsesc cu bătaia sînt legaţi de capră; eu am să te blagoslovesc aşa cum eşti, aşezat pe laviţă. Îţi iau sînge, apoi, arunc ce rămîne la ploşniţe — să sugă şi ele!

Senka era uşor adus de spate. De data aceasta se gheboşă de-a binelea, şi-şi trase capul între umeri. Îl auzea pe bătrîn gîfîind, mînios, în spatele său, gata să-l pălească. Voievodul începu să-l plesnească, însoţind fiecare lovitură cu cîte o vorbă veninoasă.

— Asta, pentru că te-ai bucurat de sosirea tîlharilor! Iar asta, ca să nu-i mai zici „Satana" unui voievod şi boier!

Senka îndură mut, şfichiuiala cnutului.

Văzînd că nu-l poate sili să scoată măcar un ţipăt, voievodul scos din sărite, strigă:

— La dracu-n iad cu tine! zvîrli cnutul pe covorul de lîngă masă şi se întoarse grăbit în ungher, strigînd cu aprindere:

[1] De fapt, nu este vorba de Guleai-Pole, o aşezare fără importanţă ci de o regiune întreagă, dintre Nipru şi Donet, în sec. XVII, aproape pustie: Dikoe Pole („Cîmpia sălbatică").

— A-a-ha ! Ţi-au crescut pletele de cînd stai în temniţă, mi te-ai făcut crăişor frumuşel ! Las-că te fac eu Iosif cel Preafrumos ! Călăii smulg nasurile şi urechile hoţilor, ei, o să te fac şi eu cîrn !

Voievodul se întoarse : un cleşte zăngăni scurt în mîna lui. Se apropie de masă. Senka sări în picioare, dar căzu la loc pe laviţă, tras înapoi de lanţ. Pribeagul se încovoie, se încordă din răsputeri, fărîmă o verigă din lanţ şi acesta căzu jos. Senka se îndreptă de şale. Bătrînul stătu locului, apoi se dădu îndărăt, uluit de spaimă. Cleştele îi căzu pe covor, la picioare, zăngănind slab. Voievodul dădu zăpăcit din mîini, aşa cum fac copiii cînd se bat între ei şi deschise gura să ţipe.

— Dacă strigi, te omor pe loc ! scrîşni Senka.

Piciorul lui era legat zdravăn de piciorul laviţei îngropat în podea. Senka se aplecă şi smulse fierul care cedă, zăngănind zgomotos iar lemnul trosni. Pribeagul răsturnă laviţa, o izbi cu piciorul, se ridică şi se depărtă de masă, ţinînd în mînă un crîmpei de lanţ.

— Ei, strigi ? întrebă el, făcînd un pas spre voievod.

— Nu... drăguţule... nu strig !

— Atunci spune-le streliţilor să se care — apoi stăm noi de vorbă !

Voievodul, uitîndu-se cu teamă înapoi peste umăr spre Senka, se apropie de uşă, o deschise puţin şi strigă cu glas nesigur, şovăielnic :

— Streliţi ! Duceţi-vă şi aşteptaţi la poartă !

Senka auzi uşa scîrţiind, apoi scara răsună de tropăitul picioarelor. Bătrînul spuse mieros :

— Cu cleştele... am glumit... cum să fac eu pe gîdele ? Iar tu, un flăcău cu cap, om care-mi trebuie, te-ai şi speriat de mine.. De fugit tot n-ai încotro să fugi — hai să ne înţelegem de bunăvoie.

— Ei, ce vrei de la mine ?

— Vreau să ies puţin afară... m-ai băgat în sperieţi, mai rău decît eu pe tine. Aşteaptă puţin !

— Bine, du-te. Te aştept.

Voievodul ieşi pe uşiţa ce dădea spre fundul casei.

Senka îşi scoase rămăşiţele fiarelor de la mîini şi zvîrli capătul de lanţ în colţ, lîngă uşă. Nu aşteptă mult. Voievodul se întoarse cu un pistol în mînă, urmat de o femeie voinică, cu vreo două capete mai înaltă ca el, în scurteică de piele

pusă peste sarafan, scurt şi el, numai pînă la genunchi ; în picioarele goale avea cizme verzi, scurte, iar pe cap, o tichie de postav, cu plăcuţe de fier. În mîna dreaptă ţinea un baltag. Sub scurtă, era încinsă, peste sarafan, cu o funie subţire cu laţ.

— Domka, ameţeşte-l ! Apoi, ştim noi cum să-l judecăm ! strigă voievodul.

— Nu-ţi schimba vorba, fereşte-te ! rosti Senka.

Femeia păşi spre Senka, tăcută, încruntată, plină de hotărîre. Senka sări într-o parte, dar femeia făcu numaidecît un pas înainte, şi-l păli cu baltagul.

— Omoară-l, fără frică ! strigă voievodul.

Baltagul ascuţit lunecă de-a lungul mîinii lui Senka şi-i rupse mîneca rasei, de la umăr pînă la palmă, făcîndu-i o tăietură, însemnată printr-o dîră de sînge negru, de la umăr pînă la cot.

Era cu neputinţă de priceput de ce, dar voievodul, fie de mînie, fie de frică, tremura ca varga, trăgîndu-se îndărăt spre iconostas şi tot încercînd să ridice cocoşul pistolului, fără a putea s-o facă.

Senka se repezi la el, îi smulse pistolul din mînă apoi, sări la vrăjmaşă şi o izbi cu ţeava pistolului în braţ. Femeia scăpă pe covor baltagul greu. Fără s-o lase să se dezmeticească, aruncă pistolul jos, se repezi la ea, o înşfăcă de subsuori, o strînse din răsputeri, o săltă în sus şi, dîndu-şi braţele în lături, o îmbrînci năprasnic. Femeia căzu grămadă cu toată făptura ei greoaie, bufnind surd şi, lovindu-se cu ceafa de covor, o podidi sîngele pe nas.

Senka nu sări la vrăjmaşa doborîtă să-i ia viaţa, se apropie de uşa de la ieşire, se-ntoarse cu faţa spre odaie şi se opri.

Voievodul se apropie grăbit de femeie, şi o ajută să se scoale.

— De mine tot nu scapi, tîlharule ! Ne-om răfui noi ! strigă el.

Femeia îşi întinse cu mîna peste obraz sîngele ce-i picura din nas, îşi îndreptă tichia peste părul zburlit, atinse cu degetul cureluşa tichiei de sub bărbie, apoi, dădu din cap înspre voievod :

— Să mergem, boierule !

— Nu-l las cu una cu două ! Dacă-i război, război să fie !

Senka tăcea. Ştia că tot n-avea cum să scape : la poartă erau streliţii, iar în izba de pază, străjerii.

Ridică pistolul de jos, se așeză pe laviță, pe aceeași perină, pe care ședea voievodul și puse arma alături de epistola pe care-o scrisese. Vîrî varga în țeava pistolului și se încredință că era încărcat. Privi cu luare aminte cremenea, ridică cocoșul cu arcul tare, îl lăsă încet la loc, ținîndu-l cu degetul, se uită și în lăcașul pulberii: „Are și pulbere. E bun pentru luptă, de va fi nevoie!"

Își șterse sîngele de pe braț, dar sîngele curgea mereu; se uită în jur, căutînd ceva cu care să-și oblojească rana.

Era liniștit. Scurta încăierare cu femeia nu-l tulburase. Se întrebă în gînd: „N-or fi gata cei de jos? Zăbovesc cam mult".

Voievodul nu ieși din cancelarie. Se întoarse și femeia. Pe cît i se păru lui Senka, era liniștită și ea. Nu mai avea sînge pe obraz; în locul tichiei cu plăcuțele de fier, purta o basma sură. Își pusese o cămașă albă, curată, cu panglici pe umeri, și sarafan lung, negru.

— Să mergem, pribeagule! rosti ea. Vorbea domol, fără blîndețe dar și fără mînie în glas.

Ieșiră în tindă. De acolo femeia intră într-o cămară. Ținea în mînă sfeșnicul cu o lumînare, cu care se întorsese în cancelarie. Deschise un dulap mare, cu două uși, galben în lumina lumînării. Alese un caftan cenușiu, cel mai mare, și-l aruncă în brațele lui Senka:

— Ține-l!

Apoi găsi o tichie de postav și i-o aruncă lui Senka, spunînd iar:

— Ține-o!

Găsi tot acolo o pereche de botine mari de piele, cu șireturi și i le dădu tăcută. În sfîrșit îi atîrnă pe braț o pereche de nădragi, tot în tăcere, însoțindu-l afară pînă în susul scării și-i spuse:

— Rupe poala cămășii și oblojește-ți mîna cu ea. Coboară repede în temniță și leapădă țoalele de pe tine, pline de păduchi. Să le spui streliților de la poartă: „Duceți-mă așa cum sînt, fără fiare. E poruncă de la voievod!"

Cîteva clipe tăcu. Pe cînd Senka cobora încet treptele scării, în beznă, lumînarea fusese stinsă de vînt, adăugă:

— Să nu încerci să fugi! O să fie nevoie de tine; să știi că, de azi înainte, o să stau de vorbă cu tine eu, nu voievodul!

— Bine; am să te ascult, încuviință Senka.

Temnicerul îi dădu drumul lui Senka în temniță :

— Du-te singur, n-am poruncă să te pun în fiare. Și el ieși, de-a-ndaratelea. Se auzi zăngănitul zăvorului tras la ușă.

— E-he !, mormăi un întemnițat, cu înțeles.

— Să trăiești, flăcăule ! Ai avut parte de cinste, de miluire scîrbavnică !, șugui mujicul păros, drept în obrazul lui Senka apoi adăugă : Te-a biruit minciuna ! Ai ? De-al nostru ești, dar viclean, ca un motan : în față îți dă lăbuța, iar în spate te zgîrie rău ! Senka trecu în camera cealaltă, la cei doi moșnegi.

— Ia te uită ce bine ți-a mers ! Ai lepădat fiarele cele sunătoare ; te-ai înveșmîntat ca de praznic !, îi spuse bătrînul Lazarko.

Staroverul nici nu-și ridică privirea spre Senka ! Era cufundat în cetania Apocalipsului.

Fără a spune o vorbă, Senka se dezbrăcă la piele, își aruncă în hazna cămașa zdrențuită, sură de murdărie, împreună cu nădragii, și-și puse straiele curate.

Curînd, Kirilka, prietenul lui Senka, se strecură pe ușiță din încăperea cea mare. Intră, iscodind, ursuz, cu privirile în jur. Era în straie ferfenițite, negru de funingine, de sus pînă jos.

Temnicerul se ivi din nou, cu cheile zornăind. Fără să intre în cămară, vîrî pe ușa întredeschisă o boccea cu mîncare de la Ulka spunînd cu glas tare și aspru :

— Pentru Grișka !

Mujicul păros luă bocceaua :

— I-o dăm aceluia căruia îi e trimeasă... nu sîntem de la canțilerie, nu furăm !

Temnicerul nu mai zăbovi — puse la loc zăvorul și lacătul, în zăngănitul fierului.

Părosul, întorcîndu-și privirile de la boccea și înghițind în sec, o aduse în cămăruța celor doi moșnegi. La lumina căpețelului de lumînare, i-o întinse lui Senka, îl cercetă cu o privire neprietenoasă, vroi să-i spună ceva, dar, văzîndu-l pe Kirilka, dădu din mînă și plecă.

Senka dezlegă bocceaua, și-i întinse lui Kirilka o felie de pită și puțin pește uscat. Înfulecară amîndoi, cu lăcomie. Senka îi dădu moșneagului Lazarko tot ce mai rămase din cina lor. Kirilka își șterse cu mîneca buzele negre de fum, murdare, oftă, își făcu semnul crucii, întorcîndu-se spre răsărit, apoi spuse pe șleau :

— Auzi, Semion ? Care dintre noi cade pe mîna voievodului, apoi să știi că nu scapă cu una cu două... îl cetluiește-n fiare... ori, și mai rău : îl pune la cazne... Acu, ai noștri au să se teamă de tine : uite, la voievod ai fost, dar te-ai întors necăznit, nepus în fiare, descătușat...

— Ce să-i fac, Kiril ! Iac' așa a fost...

— Dar trebuie să răspunzi, față cu toată temnița, de ce a fost așa ? Un singur gînd e acum în capul fiecăruia : „Ei, să știți că flăcăul s-a întors în temniță ca să iscodească în stînga și-n dreapta, să spună totul despre noi !"

— Spune-le Kiril : s-au ivit la Volga niște răzvrătiți din căzăcime... l-au băgat în sperieți pe voievod — s-ar putea să dea năvală în oraș — atunci scăpăm de-aci !

— Oare ? Nu vorbești în dodii ?

— Așa cum am fost, așa am rămas... doar mă cunoști... spune-le alor noștri să aștepte.

— Ei, bine, băiete, dă-mi mîna. Kirilka strînse mîna lui Senka, zîmbind posomorît cu buzele lui murdare. Băgă de seamă urmele de sînge de pe brațul lui Senka, ce se strecuraseră prin cămașă : Unde ți-au luat sînge ?

— Ei, o încăierare cu voievodul... o nimica toată : a trimis o muiere să mă răpună. Mi-a zdrelit brațul cu baltagul, iar eu, am pălit-o... îmi vine să și rîd, uite : tot ea mi-a dat și caftanul nou, și cămașa.

— Va să zică, așa-i socoteala ? Ei, acu, te cred : ești la fel, cum te-am știut totdeauna... — și Kirilka ieși.

În odaie, în ungherul din fund, era o masă, iar deasupră-i, icoana Mîntuitorului, cu odăjdii aurite, cu candela aprinsă dinainte. În stînga icoanei și ceva mai jos de ea, spre fereastra mică, cu ochiuri în colori, portretul țarului pîntecos cu barba rotundă, cu umărare și cu căciula lui Monomah.

Făclioarele celor patru lumînări din sfeșnicele de argint luminau lin. Din cînd în cînd, un picure de ceară, muiat de căldură, cădea jos, pe sfeșnic, clipocind stins. Pe masă era o carafă cu vin și un pocal aurit cu care voievodul bea vin făcînd să-i sclipească izvoadele cu nestemate mici. Voievodul, în rubașcă de mătase albă, descheiată la guler, ședea la masă tăcut, golind pocal după pocal, bolborosind ceva și ștergîndu-și din cînd în cînd barba udată de vin.

Domka, mîna dreaptă a voievodului în toate isprăvile tainice, stătea în fundul odăii, lîngă crivatul lat, rezemată cu

spatele vînjos de plăcile cu izvoade ale sobei olandeze. Femeia își ținea brațele goale pînă la umeri încrucișate deasupra pieptului nalt, neobișnuit de îmbelșugat ; brațul drept era oblojit cu o basma, de la cot pînă la palmă, — amintirea încăierării pe care o avusese cu Senka.

Văzîndu-și de băutură, voievodul se tot gîndea pesemne la ale sale. Din cînd în cînd, clătina din cap, mormăind pentru el :

— Așa-a ! Așa-a !

Domka nu cuteza să-i vorbească atîta vreme cît nu era întrebată.

— Iată ce-i, rosti bătrînul, întorcîndu-se către ea, — de nu face întemnițatul ceva rău, așa rămîne ; dar dacă face, atunci...

— Nu face el nimica rău, tătucule voievod ! L-am întrebat pe temnicer, în privința sa. „E potolit", — mi-a spus. Și streliții din caraulă zic la fel.

— Da — ce, parcă știu ei, streliții din caraulă și temnicerul, și chiar tu, potaie, tot ce-i trece prin minte ? Și eu, drac bătrîn, șiret, parcă am căzut de pe cuptor, l-am lăsat pe hoț să plece spre temniță, fără fiare, după povața ta...

— Dar de ce ți-e frică, tătucule ?

— Mie ? Mie nu mi-e frică de nimic ! Nici chiar de mînia măriei sale... Omul ăsta e un ucigaș, a omorît doi slujbași și a fugit încoace de pedeapsa țarului ! Alți voievozi nu țin măcar o zi tîlhari ca el, — îi pun în fiare și-i dau pe mîna Moscovei. Mă gîndeam : știe buchile, e bun pentru treburi vremelnice, dar, uite cum e ! Ori, poate, ți-a căzut cu tronc hoțul, o dată ce-i ierți ocara că te-a bătut ? Ia seama ! Pe amîndoi vă pun în fiare, vă leg unul de altul, vă dau cu dohot și vă perpelesc pe foc...

— Tronc-netronc n-am nevoie de el, tătucule ! E ceva mai rău ca asta, boierule : robii tăi cu care, din porunca ta, jefuim, chiar ei-s vrăjmașii tăi. Deunăzi, chiar alaltăieri, am călcat conacul moșierului de pe drumul Kostromei...

— Al prăpăditului ăla de Cijov ? Știu : de călcat l-ați călcat, dar ce folos ? V-ați ales cu o nimica toată.

— Ce-am găsit am luat. Tot nu-i rău. Am auzit însă că moșierul îi învață chiar pe oamenii tăi să dea fuga pînă la Moscova, să te pîrască. Îi cumpără, și au să se ducă...

— Nu minți, fato ?

— Am auzit de la slugile lui Cijov.

Voievodul tăcu o clipă, bău o gură de vin, mormăi ceva, apoi vorbi iar :

— Îl cunoşti tu oare la faţă pe prăpăditul cela de Cij. ţopîrlanul ?

— Am prădat, am pus foc, n-aveam cînd să iau seama la el cum arată.

— Ei, bine, fie ; tot n-are cum să ne scape din mîini.

— Iată ce cred eu, boierule : Grişka ăsta, ca vîrtoşie e deopotrivă cu mine...

— Ba nu-i Grişka, e Siomka !

— Tot un drac ; Siomka, fie ! Cu el, împreună, o să-ţi săvîrşim toate prădăciunile pe care le porunceşti ! Clevetitori împotrivă-ţi n-o să mai fie. Iar osînditul, cu cît mai mult e împovărat de păcate, cu atît mai de sîrg o să-ţi slujească !

— Vorbeşti, fato, pare-se, înţelept ; dar, deh, trebuie să mă mai gîndesc...

— Dar ce să te mai gîndeşti, tătucule voievod ? Patru mîini nu-s douăzeci... şi nici două limbi, nu-s patruzeci...

— Ei, da ; dar ia să vezi tu, fată : l-am lăsat noi să plece fără fiare, dar te pomeneşti că atunci cînd o ajunge în temniţă, ridică golanii împotrivă-mi... şi, mai cu seamă, îi ştii tu, pe cei ce se zvîrcolesc în jitniţe şi-n beciuri şi urlă ca fiarele, pe mujicii flămînzi, luaţi cu sila de la moşieri, ca să storc boierescul de la ei — atunci, ia încearcă să-i dai fiarei drumul ! Veşti rele îmi vin şi de pe Volga, acolo s-a ivit un vataman de tîlhari la care se adună putere multă, golănime de cazaci... iar streliţii, afară de sutaşi şi de deseatnici, îs şovăitori — de nu veghezi bine, fug îndată la hoţi. Atunci, ce-i de făcut, ai ?

— Îi batem noi, tătucule, şi scăpăm cu bine ! Avem slugi multe, şi nici streliţii n-au să fugă cu toţii.

— Dar dacă, totuşi ?... Am duşmani făr-de număr, cu duiumul ! Clevetesc — cică am prăpădit oameni prin înfometare, mă fac coţcar hapsîn, — am auzit cu urechile mele. Aşa că am de gînd să-l pun pe el, pe acel Senka, în fiare, dar cît mai de nădejde... e un ucigaş ; şi-apoi, ce vînjoşie are-n el ! Rupe lanţurile — n-are nimic de pierdut ! Un strelit mi-a şi dat de ştire : „Boierule — mi-a spus — întemniţaţii vor să cadă la înţelegere, ca să fugă !" Ei, fată, acum cată de află, care dintre slugi vor să cînte-n strună prăpăditului cela de Cij, ţopîr-

lanul... spune-le streliților să-i cetluiască-n fiare, să-i aducă la canțilerie... las-că-i pun eu la cazne!

— Pe slugi le cunosc eu, ce și cum, tătucule — am să poruncesc să fie puse în fiare, dar pe Senka cred că nu e vremea să-l înfricoșezi... acu e nevoie de el!

— Ei, atunci ia cu tine o ploscă din vinul cu buruieni otrăvitoare... e în beci... îl știi care-i?

— Îl știu, boierule!

— De-l vezi că-și face de cap, atunci, cînd o să meargă cu tine, la prădăciune, otrăvește-l... e bețiv, d-aia s-a lăsat prins la birt, că s-a îmbătat rău. Iar după ce o bea din băutura morții, aruncă-l la cîini... că nu-i nimic de capul lui.

— Am să fac totul întocmai, boierule!

— Acum, ascultă: de moșierii care nu ne dușmănesc să nu te atingi, ei se ridică dinaintea țarului, în apărarea noastră; pustiește-i pe cei ce clevetesc... uite, tocmai d-aia am poruncit să fie ars conacul lui Cij, el a cîrtit împotriva mea. Și încă ceva, fata mea mult prea dragă, roaba mea cea de os negru: pofte ște moșierii să-mi vină la ospăț, am să-i omenesc și să-i descos, beți, ca să văd care mi-i prieten și care dușman.

Voievodul, băut de-a binelea, bătea cu pumnul în masă, lumînările tresăreau, pocalul sălta într-un joc ciudat.

— Tătucule, moșierii se cam tem de tine, așa că n-au să vină la chemarea ta...

— Ei, atunci să-l trimiți la ei pe Akimko, vătaful!...

Voievodul tăcu deodată, capul i se aplecă spre masă, pumnii strînși i se descleștară. Domka își zise că bătrînul se întrecuse cu băutura, că trebuia luat în brațe și culcat în crivat; dar, în clipa cînd dușumelele tremurară sub pașii ei grei, voievodul tresări, ridică privirea și încleștă pumnii:

— Ei! Care ești? Tu, Domka?

— Eu sînt, boierule! Bine ar fi să te culci, să dormi...

— Nu, Domka, adu-mi carafa aurită, cu vin — aia, o știi? Și pocalul neamului nostru, făurit din aur, îl știi, potaie?

— Nu se cade, boierule, să bei din vinul cela... din pricina lui aiurezi... spui măscări și-l hulești pe Dumnezeu...

— Adu-le încoace!

Voinica ascultă de poruncă, ieși, apoi se întoarse, aducînd în palma uriașă a mîinii drepte o carafă aurită, nu prea mare, sclipitoare de adamante. O luă de toartă cu cealaltă mînă și o

puse cu băgare de seamă pe masă, apoi scoase din sîn, de după sarafan, pocalul de aur greu.

— Lasă-le pe masă şi aşteaptă !

Voievodul se foia besmetic în jilţ, făcîndu-i speteaza să pîrîie uşor. În jur se răspîndi un miros de băutură, amestecat cu nouri de feştilă arsă şi de ceară, ce pluteau prin odaie, ca o ceaţă abia văzută.

— Băutură păgînească, de Renie, mormăi bătrînul.

Apucă de toartă pocalul greu şi-l cufundă în carafă :

— Te tulbură, dar nu te pătrunde pînă în suflet... dar al nostru te pătrunde ! Vinul nostru, cel dres cu crini beţivi, face să sară la joc şi un mort, de-l îmbeţi cu el ! Şi tu, — urmă voievodul, ridicîndu-şi privirile spre icoana cu chipul lui Dumnezeu — de ce ai vrut să fiu mort, înainte de soroc ? De ce nu m-ai făcut aşijderea lui Ivaşko Hovanski ! Nătărăul ăla a preacurvit, s-a beţivit, s-a întrecut cu măsura, dar, uite, poţi să-l baţi cu ciomegele, să-l perpeleşti pe foc, şi-i în stare să îndure orice ! Pînă şi pe calicul cela, hoinarul pe care, azi, l-am slobozit din fiare, l-ai făcut un voinic de nebiruit, pe cînd pe mine m-ai sleit înainte de vreme, m-ai vlăguit de-i numai pielea şi oasele de mine ! Oare nu fiinţezi tu cu adevărat ? Dumnezeule, dar ce muritor te-a văzut vreodată ? Şi dacă nu te-a văzut nimeni, înseamnă că nu eşti... că fiinţezi doar în basme... În basmele cele de care e nevoie la păscut vitele cele ce se numesc robi.

După ce bău vinul dres cu ierburi, din pocalul nu prea plin, bătrînul începu să răsufle zgomotos. Încetul cu încetul, faţa lui palidă, uşor îngălbenită şi de lumina lumînărilor, cu pleoapele umflate şi cu pungi dedesubtul ochilor, începu să se îmbujoreze. Tot scuturînd a încăpăţînare din cap, tichia voievodului lunecă, îi căzu pe genunchi. Chelia bătrînului se roşise şi ea fiind năpădită de broboane mari de sudoare.

— Vinul, de ! H-ha, el e pricina ! Cu ajutorul acestei băuturi care-mi arde măruntaiele şi mă pătrunde pînă în suflet, dacă mai e aşa ceva în mine, văd totul în pămînt, pînă la un stînjen adîncime ; văd şi morţii din morminte... văd prin podurile şi coperişurile caselor, în zori, în adîncul cerului, văd luna pe care Cain îl omoară pe Abel.

Mai goli un pocal.

— E foc, nu alta ! Parcă mi s-a turnat plumb topit, de la gîtlej pînă-n călcîie, ca unui faur de bani calpi care a furat

țiparul stăpînirii și se ține de matrapazlîcuri ! Azi vreau să blestem orice și totul ! Și pe tine, burtosule, cu chip de mironosiță, tu, ocrotitorul celor ce te ridică în slăvi, al credincioșilor tăi, și al călugărilor bețivi, și al episcopilor vicleni, așijderea nouă, voievozii cei ce-l vînd pe Hristos, ce-și calcă legămintele, hoții pe care tu, țarule, i-ai întărit în putere ! Las-că te știu eu, țarule, cine ești !

Bătrînul bătu cu pumnii osoși în masă :

— Crezi tu că nu știu cine ești ? Ei, ca să vezi : ești o stîrpitură din neamul lui Andriuha Kobîla. Ce înțeles are *„kobîla"*, pe limba din vechime ? Ei, uite : înseamnă *lakiruc :* așa se zicea la tîrfe, la muierile de prin crîșme. El, kobîla, a fost slugă la țarul Semion cel Mîndru, poate chiar cîiner ! Pe cînd noi ? Noi, Buturlinii, sîntem neam de viță veche, iar sub Ivan cel Groaznic eram la preț ca și boierii Celeadini. Iar voi, și cu Kobîla al vostru, v-ați pripășit de prin părțile Prusiei, căci din neamul Kalîciovilor a ieșit Feodor Koșka... cel ce l-a slujit pe Dimitrii Donskoi... străbunul țarinei Nastasia, nevasta lui Ivan cel Groaznic, cea din neamul Romanovilor ; și făcea el toate pe placul păgînilor de tătari, — chiar și mîrzacul Edighei tare mult îl mai lăuda... Și eu, boier neaoș, de viță veche, sînt osîndit să mă gudur ca un cîine la picioarele tronului, naintea acestui țar, urmaș și moștenitor al cîinerilor, pentru cinstita mea slujbă, pentru rănile mele, pentru sîngele vărsat... și să tremur de frică, cu gîndul la isprăvile mele ! De-i poruncești unei cutre ca, de pildă, această slujnică Domka : „Omoară-l pe Buturlin !" — îl omoară.

— Boierule, tătucule, vino-ți în fire ! strigă fata.

Dar bătrînul nici nu-i auzi strigătul ; vorbea mai departe aiurea iar glasul i se înteța.

— Ești tare pe seama celor orbi, țarule ! Prin nevolnicia robilor tai și spînzuri : „Hei, Domka, fato, pune-i foc boierului Buturlin, tot avutului său !" — ea o să pună. Ori îmi scrii mie : „Trimete-o la Moscova, voievodule, pe roaba ta Domka la care ții atît de mult, — și eu, cîinele tău preasupus, ți-o trimet pe sluga mea cea credincioasă, făr-de zăbavă, cu toate că știu ce o să pățească acolo ! Au să-i smulgă vinele din ea, au s-o zgîlțîie în dîbă de vreo trei ori și s-a isprăvit cu ea — își dă duhul — dar de trimes tot o trimet ! Deși o să moară de o moarte de cîine, pentru că și-a slujit stăpînul, ca un cîine credincios ! O trimet... fără murmur !... Dar de ce ?

Fiindcă știu — oricît de ticăloasă ar fi obîrșia neamurilor tale, din veci de veci, dar tot stai asupră-mi cu toiagul, căruia i se zice schiptru... și, pe deasupra, ca să-mi feresc oasele de cazne... să-mi scap prăpăditul de avut strîns prin furtișag, stors prin plocoane și prin biruri nedrepte, ca și prin tîlhării... El îmi este mai drag, decît cinstirea.

— Boierule, vino-ți în fire !

— Dumnezeu e pustiul ! Și țarul, alt pustiu. Tronul, un jilț îmbrăcat în pînză proastă. Dar pentru un boier legat de mîini și de picioare, prin obîrșia neamului său, și Dumnezeu, și țarul sînt ca un cerc de fier încins pe foc : te frige oriunde te-ai întoarce ! Și n-ai nici o ieșire, n-ai ! Dar de ce ? Ptiu, halal de tine, Dumnezeule, și de tine, țarule !

Bătrînul începu să-și sfîșie cămașa. Lumînările de pe masă căzură jos și se stinseră : candela se stinse și ea, legănîndu-se în lănțișoare, clinchetind stins și picurînd oloi pe jos. Pe perete, portretul țarului se mișca, cît pe ce să se desprindă. Bătrînul nu se mai putu ține pe picioare — se prăvăli pe podea. Domka îl ridică pe jumătate despuiat, și-l așeză în crivat, ca pe un copil. Voievodul adormi.

Dormea dus, sforăind și gemînd din cînd în cînd iar Domka ședea nemișcată pe crivat, la picioarele stăpînului ei.

Intr-un tîrziu, voievodul se trezi din somn, aruncă la o parte pătura cu care era învelit pînă la umeri, și strigă :

— Domka !

— Aici-s tătucule voievod !

— Te pomenești, c-am ocărît la beție ?

— Rău ai ocărît, boierule !

— Am și hulit pe cineva, ori numai așa ?

— Ai hulit, boierule, pe Dumnezeu și pe țar. Pe mine mă amenințai : ziceai că o să mă trimeți la Moscova , la cazne...

— Ei, ce-ți pasă ție ? Nimeni n-o să mă tragă la răspundere. Poți să te culci liniștită...

— Dar dacă au să te tragă, tătucule ?

— Dacă au să mă tragă ? Doar știi și tu : pielea mea de boier îmi este mai dragă decît a ta, de roabă. Tu ești o lighioană. Dar, uite, față de ceilalți doi trebuie să-mi ispășesc vina. Sprijină-mă, mi se învîrtește capul...

Domka îl ajută pe voievod să se scoale în picioare.

— Du-mă la icoană. Dar de ce nu arde candela ?

— Ai stins-o, boierule... ai aruncat cu rubașca în icoană.

— Rău am păcătuit, ticălosul de mine, rău de tot! Hai, repede : îndreaptă feştila şi aprinde-o.

Domka aprinse candela şi lumînările stinse de pe masă. Bătrînul izbi cu genunchii osoşi în podea, îşi strînse la piept mîinile cu peri suri, şi murmură plîngăreţ :

— Doamne, milostive, iartă-mă pe mine, păcătosul... de păcatul meu cel mare !

Apoi, rosti „Crezul" şi „Tatăl nostru". După ce-şi isprăvi rugăciunile, se prăvăli cu faţa pe podea :

— Doamne, mîntuieşte-l şi ocroteşte-l pe ţarul stăpînitor, Alexii... fă-mă să-mi răscumpăr vina împotriva ţarului... rogu-mă ţie ţine-l sănătos...

Voievodul îi porunci Domkăi să strîngă o ceată de slujitori pricepuţi, pentru o ispravă pusă la cale pentru noaptea aceea şi să-i dea lui Senka cele de trebuinţă pentru luptă :

— Să nu-i dai pistoale !

Bătrînul se gîndi să vadă toată ceata cu ochii lui, să se asigure de izbîndă. În vremea din urmă, voievodul n-avea încredere în nimeni, afară de Domka. „Las-că-i văd eu, după mutre, cine-mi sînt".

Porunci vătafului să-i dea caftanul şi cizmele negre din piele de ţap. În vreme ce-şi punea straiele, un vătăşel din slobozia Tveriţkaia intră cu sfială în odaia în care, nu demult, şezuse Senka legat cu lanţ de laviţă. Cel dintîi gînd al voievodului fu să-l dea afară, dar se răzgîndi : Ia să-l întreb de tîlharii ce s-au ivit la Volga. Şi el ieşi din iatac.

Ţăranul, cu capul gol, făcea plecăciuni lîngă prag. Voievodul îşi scoase căciula, se închină la iconostas, uitîndu-se piezîş la mujic, apoi îl întrebă :

— Ce vînt te-aduce ?

— Uite, părintele nostru, pescarii de la Tveriţa îţi trimet ceva peşte — nişte cegă, şi plecăciuni !

— Spune-le pescarilor că le mulţumesc pentru peşte ! Ei, ce se mai aude pe la voi ? Nu cumva au fost pe acolo tîlharii ceia care au trecut de pe Don spre Volga ?

— Am auzit de ei, tătucule, am auzit noi ; dar n-au fost prin părţile noastre.

— Să aveţi cea mai mare grijă de toate cele : să vegheze străjeri în fiecare noapte ; să ţineţi hîrdaie cu apă şi tîrnuri pe acoperişuri ; şi, aşa cum v-am mai poruncit, să nu faceţi foc la băi, ca să nu se aprindă, iar făurăriile să le scoateţi dincolo de vatra satului, pe cîmp...

— Toate-s în rînduială, tătucule ! Facem de pază în fiecare noapte ; avem şi găleţi cu apă, — ei, totul e precum se cuvine...

— Bine ! Şi la ce fel de pescuit ies acum vrednicii mei pescari ?

— Păi, tătucule, acu au plecat spre malul celălalt, cică i-ar fi chemat moşierul Voron. Aşa că s-au dus cu lotcile, toţi cei aşezaţi nu demult prin partea locului şi cu cei nevîrstnici. Ascultă grozav de alde Voron, — el le cumpără icre şi peşte, cu preţuri bune...

— Voron i-a chemat, zici ? Nu cumva minţi ?

— Nu, tătucule !

— Ei, du-te ! Mulţumesc pentru peşte.

După ce-l petrecu pe ţăran, cu privirea, voievodul ieşi pe scară, în caftan negru căptuşit cu jder, cu căciulă de toamnă, cu gîrbaciul în mînă, cu un pistol vîrît în brîu.

Privea cum pogoară amurgul. Vîntul de pe Volga învăluise tîrgul în perdele de ceaţă ; cerul se lăsase mai aproape de pămînt. Luna, fără să-şi arate chipul, îşi strecura prin norii albicioşi lumina împîclită, fioroasă. Bătrînul stătea pe gînduri : „O fi minţit vicleanul de rob, cînd mi-a vorbit de pescari ? Ei, fie ! Ceata mea o să afle dacă-s lotci pe Volga, înainte de a se repezi să făptuiască isprava !"

O slugă îi aduse voievodului un bahmat sur, cu coamă stufoasă, cu picioare zdravene şi cu capul mare ; două pistoale se aflau în coburi, după porunca stăpînului.

Grăjdarul, un găligan mut, îi ajută boierului să vîre piciorul în scară. Voievodul se descoperi, făcîndu-şi semnul crucii, cu faţa spre mănăstirea Spasski. Pornindu-şi bahmatul, spuse pentru el, cu jumătate de glas :

— Se poartă cu fereală Voron... neam de ticălos ! Pescarii ? Să ştii că minte mujicul...

În dosul cetăţii de lemn, ca totdeauna, ceata voievodului îl aştepta ca să ştie dacă nu cumva voievodul, răzgîndindu-se, n-avea să-i mai lase să făptuiască isprava.

Domka îl întîmpină cea dintîi ; Senka, ceva mai în faţa ei, aştepta, călare pe un cal bălţat care, de la depărtare, părea

negru ; în urma lor erau zece slujitori vînjoşi, cu cai bine hrăniţi. Domka purta tichia ei cu plăcuţe de fier, scurteică de piele roşcată, pusă peste zale, caftan scurt, negru, sub scurteica de piele, ciubote cu turetci scurte, picioarele fiind goale, mai sus, pînă la genunchi.

„Nu te-a făcut un om... dracul te-a turnat din fier", gîndi voievodul, fără să-şi dea seama de ce, cercetînd cu privirea făptura uriaşă, zdravănă a Domkăi.

Îşi atinse uşor bahmatul cu sfîrcul gîrbaciului şi se apropie de ea.

— Dar de ce n-ai arme ? întrebă bătrînul.

Domka ridică puţin cerga de postav de pe spinarea calului:

— Ba am, tătucule, şi pistoale, şi baltag, şi ea acoperi la loc armele cu cerga.

Voievodul nu-i dădea voie să-şi împodobească cerga cu ceva, — „ca să nu bată la ochi".

— Eşti vrednică de laudă ; şi cu treaba făcută, şi de nimeni ştiută.

Se apropiau amîndoi încet de Senka.

Voievodul îl privi cu luare-aminte pe hoinar. Văzu că Senka n-avea asupra sa decît jungherul la şold. Bătrînul întrebă atît de încet, încît numai Domka îi auzi glasul :

— Ăsta pentru care ai luat vinul otrăvit n-are arme ?

— Nu, tătucule voievod !

— Fii cu ochii în patru, o povăţui bătrînul încet de tot... Să nu-i încredinţezi niscai arme de foc...

— Ştiu, tătucule... dar degeaba mi-ai dat atîţia slujitori ; prea multă spaimă bagă-n oameni atîta mulţime de călăreţi... Ne-om descurca şi singuri.

— Ţi i-am dat fiindcă el, pentru întîia oară, se vede slobod şi nepăzit... de-ar fi şi călare, şi cu arme asupră-i, ce ai face dacă ar lua-o la goană aşa, deodată ? Atunci, prinde-l dacă mai poţi. Şi, cu glas tare : De te vei întîlni cu oameni, şi te vor întreba încotro mergi, aşa să le răspunzi : — „Mergem să scriem şi să întocmim pentru voievod «Izvodul cu deamănuntul», că sîntem de la cetate — venim să vedem, în ce stare se află tunurile". Ei, acum, hai îndărăt, vreau să-ţi mai dau o poruncă...

— Aud !

Voievodul își întoarse bahmatul spre casă. Domka făcu la fel cu calul ei.

— Mergi împotriva moșierului Voronin... ține minte, e tare...

— Nu-i nimic, tătucule ; am mai bătut noi și d-ăi tari !

— Întîi și-ntîi trimete o slugă să afle cam ce fel de arme are, dacă nu cumva au înnoptat pescarii la Volga, în partea noastră. De-i vedea lotci multe la mal, nu te mai năpusti ; se stîrnește larmă mare și ni se duce buhul. Să iasă așa fel, ca să fie slavă mai puțină, dar pradă mai multă...

— Știu tot, ce și cum, tătucule !

— Nu știi chiar totul ; uite, chiar și eu, doar azi am aflat că cei de la Țverița își dau viața bucuroși pentru Voron. Dacă-s lotci multe la mal, nu vă mînjiți mîinile fără rost, întoarceți-vă !

— Bine, tătucule !

— Ei, mergeți cu Hristos, și de n-au mințit ăia, întoarceți-vă cu pradă ! Dă-i drumul...

Domka își întoarse calul și porni. Îl ajunse din urmă pe Senka. Acesta, cu capul aplecat, călărea pe drumul înecat în glodul nu prea adînc ce clefăia sub copite.

— Grișka, nu sta cu nasu-n jos ! Să dăm drumul la pas ! — strigă Domka, cu glas tare, ca să audă și slugile.

Șiretul bătrîn îi spusese numai Domkăi numele cel adevărat al lui Senka, poruncindu-i să-l cheme, față cu alții, pe numele cu care fusese trecut la cercetare.

Avea el ceva în gînd : „Dacă spală putina, atunci să se știe, că a fost tîlhar, ucigaș, streliț de la Moscova."

Bătrînul sosi călare în spatele casei lui încăpătoare și străbătu maidanul noroios încă, năpădit de buruieni verzi.

Grăjdarul cel mut, cu privirea lui ageră, îl zări de departe pe boier, se uită în jur, apoi se strecură pe furiș de-a lungul gardului de ostrețe, spre locul în care se opri voievodul.

Acesta, încurcîndu-se în scări, descălecă anevoie, îi aruncă dîrlogii peste coamă, scoase pistoalele din coburi și le vîrî în sîn, plescăind scurt din buze. Calul se-ntoarse, luînd-o spre poarta mare, în întîmpinarea grăjdarului.

Grăjdarul îl mîngîie și-l opri. Apoi, fără să se uite îndărăt, sări în șeaua boierului, lucru ce era pedepsit de boier. Voievodul zăbovi puțin lîngă gard. Cînd calul și călărețul pieriră după colț, bătrînul vîrî mîna între ostrețe, dibuind zăvorul.

Doi stîlpi din gard se rotiră numaidecît, lăsîndu-l să treacă. El intră în grădină şi, tot cu ajutorul zăvorului tainic, îi făcu să vină la loc. Apoi, păşind pe potecuţa presărată cu nisip, printre sorbi şi mesteceni, care începeau să înverzească, se îndreptă spre casă. O uşă tainică se deschise dintr-o apăsare a mîinii, ca şi stîlpii din gard, apoi, se închise singură cînd bătrînul puse piciorul pe cea dintîi treaptă a scării. Voievodul urcă scara atît de cunoscută, cufundată în întuneric, pipăind lăzile din firide cu comorile lui. Intră la el, în iatacul cu portretul ţarului deasupra mesei şi cu icoana luminată de candelă. Mormăind surd, se dezbrăcă, îşi spuse rugăciunile, şi se culcă.

Înainte de a ajunge la moşia dvoreanului Voronin, ceata făcu un popas ca să se sfătuiască.

— Voievodul a poruncit să fim cu ochii în patru ! spuse Domka cu hotărîre. Tu, Grişka, du-te de vezi dacă-s lotci multe pe Volga.

— Am înţeles, răspunse Senka, şi-şi porni calul, luînd-o pe drumul ce ducea la conac.

Ceata de tîlhari îşi alesese loc de popas într-o izbă fără stăpîn. În jurul ei mai erau şi alte izbe părăsite, vădit, ţăranii îşi luară lumea-n cap, în urma dărilor şi corvezilor de neîndurat.

Izba în care intraseră era mare, împrejmuită cu un zaplaz de nuiele vechi. În afară de izbă, în fundul curţii se vedea un hambar şi aproape de el staule de vaci şi grajduri de cai, părăsite. Slugile închiseră caii într-un grajd, apoi aprinseră două făclii, şi intrară prin tinda deschisă, în izba cu uşa larg căscată. Închiseră uşile, smulseră icoanele din colţ, le zvîrliră jos, sub laviţă, şi puseră o făclie în locul lor. Izba era naltă şi fără horn. Cealaltă făclie o puseră aproape de uşă, pe o poliţă mare cu scînduri rare.

— În prag nu se vede nimic — să nu te poticneşti ! spuse unul.

Un slujitor nalt, spătos, dezgheţat şi, pe cît se părea pus mai mare peste părtaşii la ispravă, aruncîndu-şi căciula pe masă, rosti :

— E întuneric lîngă prag ? Ei, e taman bine !

Se așeză la masă, lîngă ferestruica cu geamul spart. Dintre ceilalți, unii se lăsară pe laviță, alții izbeau cu amnarul în cremene, ca să-și aprindă luleaua ; doi cotrobăiau prin izbă și prin cocioaba lipită de ea.

Fără a descăleca, Domka dădu ocol izbei, și cercetă fundul ogrăzii.

„Să nu se iște vreo piedică, înainte de vreme", își zicea ea în gînd.

Un argat care ședea la masă își scutură părul lung, bălai, și întrebă cu glas scăzut :

— Hei, fîrtaților, zăvozii voievodului ! La ce naiba umblă cățeaua asta boierească, fără rost ?

— Oare, Tișka, tu nu știi ce are ea de gînd ?

— Eu atîta știu că, din pricina zîzaniilor ei, pe Ivașka și pe Sergunka i-au pus în fiare ; și acu zac amîndoi în temnița cantîleriei.

— Da... să știi că voievodul o să poruncească să fie trași în dîbă flăcăii.

— În dîbă, n-ar fi prea rău ; dar dacă îi spînzură fără vorbă multă ? Ce, parcă nu s-a mai întîmplat așa ceva ?

— Nu-i bine, băieți !

— Dar la ce bine ai vrea să te aștepți ?

Flăcăul cu păr bălai, uitîndu-se iscoditor la chipurile ortacilor săi, urmă :

— Noi nici n-am murmurat împotriva acestei cățele a voievodului ! Mergem și la moarte, de trebuie, iar ea ne urgisește ba cu foc, ba cu cazne.

— Nu în ea e puterea, ci în voievod !

— Ba nu, fraților : în noi e puterea ! Noi slugărim, noi ducem tot greul...

— Ehei, o să-ți tragă la reteveie pînă o să-ți vezi puterea !

— Și au să ne mai tragă streliții și de la ei !

— Strelitii-s în tîrg, dar aci, noi sîntem stăpîni ! Mi-a trecut prin gînd : dacă vă alăturați și voi, i-o facem cățelei voievodului, o dată și bine...

— Dar în ce chip ?

— Lesne de tot ! Pentru obidele noastre o legăm burduf și o batjocorim ! Apoi, doar avem securi... o îngropăm și basta...

— Și ce o să-i spunem voievodului ?

— O să-i spunem : a fost omorîtă cînd ne-am apucat să prădăm. Noi am fugit, şi habar n-avem ce s-a făcut cu leşul ei...

— Stai puţin, Tişka ! Bine zici ; dar uite că unul dintre noi a plecat călare.

— Care, ocnaşul ?

— El !

— Ocnaşul n-are nici un amestec, el nu ţine partea voievodului... se gîndeşte numai la pielea lui. Să ne înţelegem între noi. Iar cine-i pentru ea, să iasă afară, în ogradă, să-şi pună lacăt la gură. Ei, primiţi ?

— Hai s-o facem, Tişka, aşa cum zici tu.

— Să ne apucăm cu toţii, că-i vrăjmaşa tuturor !

— Fără vorbă multă ! La cine-s funiile ?

— La mine şi la Kuziomka !

— Mai încet... şi-a oprit calul. Voi doi, Paşka şi cu Kuziomka, culcaţi-vă lîngă prag. Întindeţi o funie : cînd o intra, săltaţi frînghia — ea se împiedică şi cade... Ei, atunci nu mai zăboviţi : săriţi pe ea, legaţi-i mîinile şi picioarele.

— Ştim, am mai legat noi...

— Vine ! Băgaţi de seamă : cu toată puterea pe ea ! E vînjoasă ca o iapă... Culcaţi-vă !

Uşa se deschise. Domka, mijindu-şi ochii, din pricina întunericului şi a fumului făcliilor, trecu pragul şi se prăvăli. Tichia ei cu plăcuţe de fier căzu şi ea, rostogolindu-se zgomotos, părul des i se revărsă peste faţă, îi acoperi ochii. Domka simţea că cineva o leagă, dar nu ştia cine şi pentru ce face acest lucru. Se opinti, ca să nu se lovească cu obrazul de podea.

Braţul drept o mai durea, în urma loviturii pe care i-o dăduse Senka. Căzuse în coate, cu palmele întinse, pe care acum le simţea vîrîte în laţ, legate de nădejde.

— Adu laviţa-ncoace !

Laviţa fu mutată din loc, scîrţîind în lumina firavă, sovăielnică a făcliilor. Domka fu legată cobză, cu picioarele strînse de laţ. Flăcăii gîfîiau, răspîndind un iz de mahorcă şi de obiele împuţite.

— Ce faceţi, dulăilor ? întrebă Domka.

Trupul ei greu fu ridicat de jos şi pus pe laviţă cu faţa în jos. Doi inşi se aşezaseră pe capetele laviţei, iar unul o ţinea pe Domka de nodul frînghiei cu care era încinsă, în vederea isprăvii care avea să urmeze.

Domka se propti cu mîinile legate şi cu genunchii în scînduri. Acum, înţelese totul.

Flăcăul cu păr bălai păşi dinspre masă :

— Sarafanul e scurt ; cu atît mai bine ! Eu i-o fac cel dintîi.

— Nu, Tişka, fără să tragem la sorţi nu se poate.

— Dracu să vă ia ! Ba se poate ! Totuşi, se apropie de cuptor, şi strigă :

— Întoarceţi-vă cu spatele ! murdăresc un deget din zece ; care-mi dezdoaie degetul cel murdar, ăla începe !

— Murdăreşte-l !

Uşa se dădu de perete şi în prag se ivi Senka. Îi văzu pe cei doi slujitori de pe laviţă, iar între ei, un şezut dezgolit cu nerușinare, mare ca al unui idol de piatră. Un slujitor trăgea spre el poala sarafanului negru, scurt, suflecîndu-l ; celălalt ţinea funia, lipind pîntecul femeii de laviţă. Senka îşi dădu seama îndată ce se petrece :

— Ei, ortacilor, nu se cade să facem una ca asta, între noi !

— Ascultă, neguţătorule : să nu te vîri la marfa altora ! strigă bălanul, întorcîndu-se de la cuptor. Securea sclipi în mîna lui.

Alţii înaintau şi ei, tot cu securile în mîini.

— Nu cumva pe tine te-om întreba, de cine să ascultăm ?

Apoi izbucni un strigăt :

— Isprăviţi odată cu el şi să începem !

Bălanul îşi săltă securea. Senka se trase spre prag. Cu jungherul lui sclipitor, zvîrli securea din mîna duşmanului cel mai apropiat aflat în dreapta sa, apoi îl păli cu muchia securii dîndu-l grămadă. Toţi se traseră înapoi, ferindu-se de loviturile lui Senka. Doar flăcăul cu păr bălai, focos şi cutezător, smulse securea din mîna slugii celei mai apropiate şi se repezi la Senka zbierînd :

— Ocnaş afurisit, huo-o !

Senka respinse cu jungherul lovitura securii, apoi îşi repezi arma cu vîrful înainte.

— O-o ! făcu bălanul şi se lăsă pe podea, cu obrazul despicat pieziş.

— La o parte, diavolilor ! strigă Senka, către cei doi care şedeau pe laviţă. Aşezaţi-vă toţi pe laviţă la masă. Care nu şade, îl căsăpesc !

Speriaţi de moartea tovarăşului lor, slujitorii îşi aruncară securile jos şi se aşezară ascultători pe laviţă :

— Am lepădat securile !

Senka tăie cu jungherul funiile cu care legaseră mîinile şi picioarele Domkăi. Fata se aşează călare pe laviţă, dezmorţindu-şi mîinile, frecîndu-şi brazdele lăsate de funii pe pielea picioarelor.

Senka se uită sfredelitor la slugi, strigînd :

— Aţi căpiat, dulăilor ! Afară, la cai !

Slugile ieşiră buzna din izbă.

— Luaţi-vă omul vostru cu voi ! porunci Senka.

Flăcăul mort, bălanul, cu obrazul negru de sînge, fu tîrît afară. Senka ieşi o dată cu cel din urmă argat, şi se opri pe scară. Slujitorii, în întuneric, îşi scoaseră căciulile :

— Auzi, Grigorei... strigă unul.

— Vă aud, flăcăi.

— Noi, pe Domka asta am pus-o jos, pentru că aveam de ce...

— Pentru că ne-a pîrît la voievod !

— Azi, a poruncit să fie puşi în fiare doi dintr-ai noştri.

— Şi acum, stau închişi la canţilerie, aşteaptă să fie puşi la cazne !

— Îi pîndeşte chiar moartea, că aşa e năravul voievodului...

— Şi cînd i-au pus în fiare ?

— Deunăzi ! Uite, tu i-ai dat drumul, dar noi, acu, o să avem parte de lanţuri...

— Las-că vă apăr eu. O să vă ierte !

— Apără-ne, Grigorei, iar noi te-om urma oriunde ăi cere !

— Nu ne lepădăm de tine !

— Vă apăr, credeţi-mă ! Îngropaţi-vă mortul.

— Las-că-l ducem noi !

Senka se întoarse în izbă.

În izba părăsită de stăpîni, mirosea a fum vechi, a mahorcă, a sudoare şi, mai cu seamă, a tavan înnegrit de funingine, încălzit acum de văpăile făcliilor. Slugile aşteptau afară în curte ; nu prea credeau că Senka o va îndupleca pe Domka. De ea se temeau mai rău chiar decît de voievod.

Domka şedea la masă, pe locul unde stătuse flăcăul bălan, cu picioarele vînjoase întinse sub masă, cu bărbia lată proptită în pumni. De sub sprîncenele dese ochii ei priveau spre uşă, clipind rar. Înaintea ei, pe masă, erau aruncate două căciuli, una de oaie, a flăcăului omorît, cealaltă, a lui Senka, din pînză

de bumbac, cu plăcuțe de metal ce aruncau sclipiri roșcate în lumina făcliilor.

Senka ședea deoparte. Părul des, răvășit, îi ascundea fața pe jumătate. Domka era pesemne cu gîndul la ale ei, căci nu asculta ce spunea el.

— Să spunem adevărul, femeie ; numai adevărul !

Domka tăcea.

— Acest adevăr, femeie, trebuie să-l știm amîndoi, și să nu ne temem de el...

— Nu-s femeie... sînt fată mare.

— Bine, fie și așa : fată mare.

— Prăpădiții de slugoi, dulăii, au cercat să mă facă muiere, dar ai intrat tocmai la vreme !

— Iartă-i pe robi, Domka !

— O să-i iert, după ce-i jupoi de piele !

— Din pricina voievodului, se răzbună robii pe tine ! Nu-s răi fără rost, tu ești vinovată...

Domka tăcea. Unul dintre slujitori săpa la fereastră groapa. Se tîrî pe furiș pînă la geamul spart, trase cu urechea, se întoarse la ai săi, și le spuse :

— Așa-i, osînditul ține cu noi !

— Și ce zice ?

— Nu știu... O înduplecă pe drăcoaică...

— Mai du-te o dată, sapă și ascultă...

— Tu știi prea bine, fată, că toată vina o poartă voievodul, iar tu ești în slujba lui...

— Dar cui să slujesc ? Sînt roabă.

— N-ai să fii toată viața... și nici nu e vorba de asta. Tu, din porunca lui, făptuiești isprăvi, pentru care te pomenești c-au să vină iscoadele de la Moscova să te cerceteze.

— Dar poate că nu vin ? !

— Fără asta, nu se poate ! Trebuie să știi odată, că mulți pîrîși și martori s-au adunat în juru-ți... ei află de tîlhăriile voievodului, iar el o să arunce totul pe seama ta. Au să te pună-n lanțuri, să te ducă la Moscova, la Prikazul Trebilor Tîlhărești.

— Nu știu, ce și cum, habar n-am, și pace !

— Eu, Domka, am fost streliț și nu o dată am făcut de strajă la acest pricaz. Nimeni nu iese viu de acolo. Dacă tăgăduiești o să te tragă în dîbă, o să-ți smulgă cămașa de pe tine, o să-ți sfîșie spinarea cu cnutul. Dacă taci o să te frigă pe foc, o

să-ţi frîngă oasele cu cleştele şi o să te zvîrle afară, moartă. Corbii or să-ţi scoată ochii, cîinii au să care bucăţi din trupul tău, în toate părţile...

Fata îşi luă mîinile de la bărbie, şi se apucă de piept.

— De ce spui grozăvii ? Pentru ce ? strigă ea.

— Pentru ce le-aş spune eu, dac-ar fi altfel ? Dacă nu fug, păţesc şi eu la fel.

— Să nu fugi : Voievodul mi-a dat nişte vin otrăvit ca să-ţi fac seama cu el, dar l-am aruncat pe drum, cînd veneam încoace...

— Îmi eşti prieten, Domka, ştiu.

— Dar unde să mă ascund de voievod ? Spune ! Să intru la mănăstire, să mă călugăresc ? chiar şi acolo mă găseşte... şi apoi, vreau să trăiesc, mi-i dor de viaţă !

— Stai la marginea mormîntului şi ţi-e dor de viaţă ?

— M-am obişnuit cu sîngele... să-mi iau lumea-n cap, să mă ţin de tîlhării ?

— Tîlhăria e un lucru de nimic, dar nu-i de tine.

— O-of, ce viaţă jalnică şi cumplită duc... ştiu, o ştiu şi eu ! — De pe obrajii fetei uriaşe curgeau lacrimi, picurînd pe masa plină de colb, murdărită de tăciunii surcelelor arse. Şi n-am încotro să fug de această viaţă, blestemată să fie ! Domka se îndreptă de şale şi zvîrli cît colo căciula slugii omorîte. Simte inima mea : au să mă întemniţeze ! El, diavolul bătrîn, cînd e treaz, ascunde ce are-n cap, dar la beţie mă tot ameninţă cu Moscova.

— Dar de ce să te plîngi ? Oare de cîte ori n-ai văzut moartea în ochi...

— Au tras în mine cu flintele, de două ori mi-au zdrelit plumbii coasta, şi umărul...

— Menirea mea şi cu a ta se cam potrivesc ; şi nu degeaba ne-am întîlnit noi : hai să pornim amîndoi împotriva satanei veninoase.

— Şi de ochiul lui mi-e frică ! Dacă aude ceva, dacă ne află gîndurile, pe amîndoi ne căzneşte la foc, m-a şi ameninţat o dată...

— A minţit ! Mai curînd isprăvim noi cu el !

— Pînă acolo-s piedici multe : şi streliţii, şi vătaful, mai rău ca lupul, ba şi prăpădiţii de slugoi au urechi, şi ochi şi limbi...

— Dacă stăm umăr la umăr, amîndoi măturăm din cale orice piedică...

— Să-l omorîm ? Asta nu, mi-e groază să mă şi gîndesc...

— Dar să omori oameni, în tîlhării, nu ţi-e groază ? Te-ai speriat aşa deodată, ia spune, la gîndul să-l zvîrli pe drăcoiul bătrîn de pe grumazul tău ? Ba o să-l măturăm ca pe un fir de praf.

— Mă străbat fiorii. Vai, ce vorbeşti !

— Uite cum să începem : de slugile care te-au legat să nu te atingi, au să meargă împreună cu noi... pe cei puşi în fiare să-i slobozim, pînă nu începe voievodul să-i schingiuiască...

Iscoada slugilor se duse la ai săi, şi le spuse :

— Ocnaşul Grişka e pentru noi !

— Ce vorbeşti ?

— Zice : să-i slobozi din fiare, pînă nu-i schingiuieşte voievodul.

— Hei, Grişka, vino la fereastră !

— Mormîntul e gata, ne aducem tovarăşul să-l îngropăm !

— Gîndeşte-te bine, Domka, nu uita : slugile-s de partea noastră : apoi o să-i slobozim şi pe cei ce zac în temniţă.

— Slugile îşi fac de cap şi-s talere cu două feţe. Apoi îs puţini la număr : nouă inşi, fără cel mort.

— Mai sînt şi cei cincisprezece oameni din temniţă ! Printre ei e unul voinic ca şi mine ; dar şi tu mai miruieşti pe unul şi pe altul cu baltagul tău : ei, aşa, pe ascuns, nu pe faţă...

— Îmi spui să mă gîndesc ? Ei, fie, stau şi mă gîndesc : îl omorîm pe bătrîn, dar cum să ascundem urmele de ochiul celor ce or veni să cerceteze ? Au să vină pe capul nostru : vai, totu-i limpede şi spăimîntător. Poate c-au să pună pe unii să sărute crucea, să juruie, iar pe alţii, îi pun chiar şi la cazne, şi atunci ai să vezi, cum au să ne dea în vileag !

— Ei, n-om lăsa noi lucrurile să ajungă pînă acolo. Am auzit că i-ai spus vătafului să cheme moşierii la voievod ?

— A dat poruncă bătrînul, şi-am împlinit-o, au fost chemaţi.

— Şi pe cînd ospăţul ?

— De azi în trei zile...

— Cred c-or să se pună pe chef, nu glumă ?

— De nu s-or certa cu bătrînul, au să se îmbete criţă.

— Se găseşte ceva vin în casă, în stare să doboare omul din picioare ?

— Ce nu are voievodul ! Se găseşte, de bună seamă.

— Ei, după ce au să se îmbete, adu-le din acest vin şi streliţilor, la izba străjii. La fel să fie. Zi : „de la voievod, pentru voi !" Streliţii au să se îmbete turtă, şi atunci eu o să dau drumul la cei din temniţă. Pe cei ce n-au să bea îi legăm cobză, şi-i vîrîm după cuptor.

— Mai întîi, trebuie să punem mîna pe temnicer şi pe vătaf : ei nu obişnuiesc să bea, au să stîrnească larmă.

— Ei, Doamne, acu se vede ce bine e să facem totul împreună ! Pe moşierii beţi îi aruncăm în beci, îi închidem... pe ţăranii închişi pentru datorii îi slobozim, — ai priceput cum stă treaba ?

— O-of ! De priceput am priceput totul ! Dar eu cum o să mai stau aici ?

— Ca totdeauna ! O să-ţi scriu un zapis de slobozenie, şi-l punem pe voievod, beat, să ţi-l iscălească. Îl iscăleşte, şi atunci oamenii noştri fug în pădure, iar tu rămîi stăpînă peste toate ! Nu tremura... dac-or veni cei de la Moscova, o să te tîngui, să te ploconeşti, să spui într-una : „L-au luat, l-au dus cu ei tîlharii pe voievod, părintele nostru !" şi o să le vîri zapisul sub nas !

— Nu prea pot să-mi calc pe suflet, să fiu cu două feţe, nu-s obişnuită...

Zărind o clipă capul unei slugi lîngă fereastră, Senka se aplecă afară şi strigă :

— Ei, aţi isprăvit treaba ? Căraţi-vă de-aici !

— Am înţeles ortacule !

Fata îşi frecă obrajii palizi cu palmele :

— Vai, tare bine ai pus totul la cale ! Dar dacă nu iese după socoteală ?

— Dacă nu iese ? Pe streliţi îi omorîm şi le luăm armele. Pe vătaf şi pe temnicer îi măturăm noi din calea noastră. Pe tine te luăm cu noi, te trecem peste Volga, te ducem într-un sat, cît mai departe de Iaroslavl, — unde nu te mai găseşte nimeni.

— Dar voievodul ?

— De-om izbuti, ori ba, voievodul tot nu scapă cu viaţa !

— Vai, Senka, mi-e groază !

— Ei, viaţa mea şi cu a ta, acum, e şi mai groaznică decît cele ce o să făptuim ! Lasă-mă să te sărut ca pe o soră, şi hai să ne mîntuim capetele de pierzanie.

Senka se ridică în picioare și se aplecă spre obrazul Domkăi.

— Și pe tine te frămîntă dracul, ca pe slugi ? spuse ea, și întorcîndu-și privirea, adăugă cu un zîmbet posomorît : sărută-mă !

Senka o sărută pe buze.

Se sculară și luară făcliile. Domka își ridică de sub masă tichia cu plăcuțe de fier, își răsuci părul într-un nod tare și-l vîrî sub tichie. Pe cînd ieșea din izbă, înaintea lui Senka, întrebă :

— Dar ce-i spunem bătrînului cînd ne-o întreba : ce ispravă ați făcut ?

— Pe malul Volgăi îs focuri multe, și lotci sumedenie, și pescari lîngă focuri !

— Hei, flăcăi ! strigă Domka, sărind în șa : n-am să mă răzbun pe voi pentru ce-ați făcut ! Și să nu-i spuneți voievodului nimic despre Tișka.

— Așa vom face, Domka Matvevna !

— Îi spunem : a fugit de la noi !

Ceata de călăreți o luă îndărăt, spre moșie.

Ulka spălase, făcuse curat peste tot în maghernița unchiului său, paracliserul de la biserica prorocului Ilia. Căsuța era veche, cufundată în pămînt pînă la ferestre. Vreo patru trepte duceau în cămara ei din odaia murdară a paracliserului. Acum, Ulka își avea crivatul ei curat, păstrîndu-și tot acolo și lucrurile. În dimineața aceea, aproape ca în fiece zi, între utrenie și liturghie, paracliserul coborî, la nepoată, s-o „povățuiască". Bătrînul, duhnind a pește și a ceapă, se așeză la capătul laviței. Ulka, aproape de ferestruica împîclită, cosea ceva. Paracliserul oftă surd de cîteva ori și, în sfîrșit, grăi :

— Ian ascultă-mă, nepotico !

— Te ascult, unchiule !

— Uite ce zic eu : degeaba te ostenești și tot cari de mîncare întemnițatului ăla. N-o să poți să-l tot hrănești ! O dată ce l-a însfăcat voievodul nostru pe careva și l-a pus în fiare, crede-mă că pentru multă vreme i-a făcut-o...

— Și, după matale, ar trebui să-l las să piară acolo ?

— Fă așa cum fac și alții, pentru un suflet de om, du-i de mîncare, o dată pe săptămînă, și uită de el. Iar eu cunosc

un țîrcovnic... un flăcău cu carte, și știu că se uită cu jind la tine... Sînt puțini știutori de carte... te pomenești că ajunge și diacon ! Și tu ești o muiere în putere, rumenă la obraz... de ce nu te-ai lua cu țîrcovnicul ? Tare bine ar fi...

— Ba, n-am nevoie de nimeni ! Pe Grigorei nu-l las... iar pe matale nu te-am iertat, și nu te iert pentru ceea ce i-ai făcut bărbatului meu !

— De iertat să nu mă ierți dar, într-o zi, ai să-mi mulțumești, cînd o să te frigărească inima după altul... Eu așa înțeleg : o dată ce muierea a gustat din păcatul preacurviei, să se roage ea, cît o vrea, și tot visează draci... draci despuiați, lucru scîrbavnic și care îi mistuie și trupul, și sufletul... Ei, flăcăul se roagă să-l lași să doarmă o noapte cu tine... Drept să-ți spun : m-a cinstit cu bragă, a juruit pe Dumnezeu c-o să fie blînd cu tine...

— Să se ducă la tîrfe ! De ce-mi dă ghes mie ?

— Nu ține el să aibă de-a face cu tîrfele... din pricina lor, dă putreziciunea în mădularele cele rușinoase... iar el e totdeauna cu cele dumnezeiești în cuget... nu se cade, la starea lui, să se poarte așijderea beților din crîșme !

Ulka tăcea.

— Vă las, urmă bătrînul, să faceți dragoste o noapte ori două ; iar pe urmă, de-o să te alegi cu un prunc din flori, doar eu o să știu... Om păstra pruncul, l-om boteza, om găsi un om de treabă să-i fie tată... ei, și vă cununați, iar pruncul din flori e prunc în toată legea... Vă cununați atunci cînd, dă Doamne, ocnașul cela s-o prăpădi... în temniță nu-i la fel ca la tine acasă, pe acolo calcă mai des moartea, draga de ea...

— Unchiule, atîta vreme cît trăiește Grigorei, să nu-mi mai bați capul cu treaba asta, că mă mînii rău, de-ți scot ochii din cap !

— Ptiu ! Veneam la tine, zicînd : uite, îi aduc o bucurie, — iar ei, uite, îi place să rămînă cu supărarea ei...

Cocioaba paracliserului se cutremură din temelii, împreună cu maghernița lipită de ea : careva greu intră, trîntind ușa de afară în urma lui. Paracliserul se încovoie sprinten și împinse ușa dintre odăi — ea se deschise. Ulka se ridică repede în picioare, privi peste umărul bătrînului și sări de gîtul omului care intrase :

— Grișenka, nu cumva ți-au dat drumul ?

Paracliserul trecu după nepoată în cocioaba lui.

— Încă nu ; dar au să-mi dea drumul curînd, răspunse Senka.

— Mare minunăţie ! spuse paracliserul, dîndu-şi larg mîinile în lături a uimire ; apoi, întinzînd spre Senka bărbuţa lui rară, adăugă : Nu cumva minţi ? Că voievodul nostru nu prea dă drumul cuiva aşa de repede...

— Curînd, ori nu, asta nu-i treaba dumitale, moşule ! Dar ia să stau jos, că prea-i scundă casa asta.

Senka se aşează cu coatele pe masa care, sub povara lor, gemu scurt, leit ca paracliserul.

— Seniuşka, se cuvine să-l învăţăm minte pe unchiu : mă codoşeşte pentru altul, să preacurvesc cu el...

— Vai de tine, nepoţico, ce căţea îmi eşti ! îi zici omului... ba Grişka, ba Senka.

— Na, ţine, drac bătrîn !

Bătrînul, zguduit de palma pe care i-o trase Ulka, se clătină pe picioare, prăvălindu-se pe laviţă, lîngă Senka. Acesta îl înşfăcă, îi făcu loc pe laviţă, îl încovoie şi-l puse pieziş pe genunchii săi.

Ulka scoase la iuţeală bătătoarea de rufe de sub laviţă, şi începu să croiască la lovituri peste spinarea bătrînului întins pe genunchii lui Senka, cu nasul în jos. Acesta izbucni în urlete :

— Văleu, nu-mi rupe spinarea ! Nu mi-o rupe ! Că n-o să mă mai pot sui în clopotniţă, mai bine, bate-mă la şezut !

Ulka îl bătu mai departe la şezut.

— Ia stai, Uleaka, nu te încinge, o struni Senka. De-o face rost moşneagul de cele ce-mi sînt de trebuinţă, atunci nu-l mai batem, ba îi dăm şi ceva parale...

— Bine ai zis, Seniuşka ! De nu face rost, uite : Volga e aproape, îi facem seama şi — în apă cu el...

— Vai, nu mă omoriţi ! Vă găsesc tot ce-mi stă în putinţă.

Senka se aplecă spre bătrîn :

— Moşulică, să-mi găseşti nişte straie de ţîrcovnic...

— Îţi găsesc, puiule dragă, martor mi-e sfîntul Nikola...

— Dar să nu fie aşa cum mi-ai dat atunci, cîine, scufia bună de acoperit capul cu ea pe jumătate şi rasa strîmtă ca un sac !

— Ba de un strai larg îţi fac rost, puiule !

Senka îl luă în braţe, ca pe un copil. şi-l aşeză pe laviţă, alături.

— Ce straie ai aici ? vorbește !

— Ascultă : am un stihar de diacon, de brocart stacojiu, ce se cheamă de fețele bisericești „odăjdia patimilor lui Hristos" fiindcă nu-i făcut din țesătură deschisă, ci întunecată. Împreună cu el, am o panglică lată, așa-zis „lention", care se leagă cruciș peste umeri, și în chip de cingătoare la stihar.

— N-am nevoie, mă încing cu brîul.

— De vrei, poți să-l folosești și ca brîu, la capete are cruci, fără ciucuri.

— Numai să fie potrivit !

— Diaconul, puiule, a fost un om voinic... cînd îți pui straiul lui, poți să dobîndești și harul unui arhiereu, dacă dai drumul la glas, cîntător și tunător...

Senka zîmbi :

— Bine ; dar dacă vreau să dau drumul la glas, în chip de sudalme ?

— Vai, puiule, pentru fețele bisericești, acest lucru-i oprit... doar la beție...

— M-oi duce și eu printre beți.

— De te-i duce printre beți, și te-ntreabă careva cine te-a miluit, și cu ce, așa să-i spui : „Cu stiharul și cu mînecarele m-a blagoslovit părintele Savva, protopopul bisericii proroculuí Ilie". Să știi, acel Ilia e bolnav rău, nu vine martor împotrivă-ți. Mînecarele au cruci pe ele, iar cînd se pun, se strigă : „Proslăvitu-s-a dreapta ta. Doamne, prin tăria ei !"

— Pe deasupra, am nevoie de o mantie.

— Găsesc și mantia. Dar toate-s negre, nu-s frumoase.

— Nu-i nimic, moșulică ! Vezi și de o scufie neagră la ea.

— Călugărul are nevoie de o camilafcă neagră așa că-ți fac rost de una călugărească, cu umerari, cu aripi în lături.

— Bine, moșule !

— Ei, puiule, dacă-i bine, atunci, martor mi-i sfîntul Nikola, — îs sărac lipit pămîntului : bine ar fi să capăt pe loc și banii pentru straie.

— Seniuška, dar ce parale să-i mai dai ? strigă Ulka. Dar cine te-a... te-a trimis dinadins la birtul voievodului, de unde-s ridicați oamenii și duși la temniță ! ?

— Vai, nepoțico, ce căței îmi ești... noi vorbim de treburi, și tu ne sari împotrivă...

— Nu te teme, moșulică ; nu mă răzbun pe tine, și-ți capeți paralele pentru straie. Azi m-a slobozit voievodul din

temniță, uite, m-a lăsat fără fiare, — nu mă mai duc acolo decît ca să dorm la un loc cu alții.

— E un diavol, voievodul nostru, Doamne iartă-mă ! Unora le dă drumul, apoi iar îi pune-n fiare și ți-i trimete undeva fără întoarcere. Ei, mă duc după straie ! Paracliserul se ridică în picioare și plecă.

Senka îi ascultă zgomotul pașilor, tăcu o clipă, apoi spuse :

— Vin curînd, Uliașa, să-mi iau rămas bun de la tine ! Plec de-aici...

— Vai, Seniușko, sufletul meu, de cîtă vreme am trăit împreună și ne-am iubit... cum, ne vine ceasul despărțirii, cu neputință de înlăturat ?

— Trebuie să plec fără zăbavă ; altfel nu scap de cazne si de moarte... Voievodul îmi știe toate isprăvile. Ei, nu-i grozav el, voievodul, ci diecii, ei au aflat tot ! Iar eu am să plec la hatmanul Razin, la Volga, acolo, n-au ei cum să mai pună mîna pe mine !

— Și cu mine cum rămîne ?

— Strecoară-te fără grabă spre Moscova. Eu așa cred, că, în curînd, totul, pe Volga, va fi dărîmat și ars... trebuie să te trec de la unchiaș în slobozia din Tverița.

— Doar peste Volga să trec, atîta... La Tverița n-am nevoie să mă duc : plec la ai noștri, cărora le zice „fugari". Ei, dacă nu putem scăpa de ceasul despărțirii, atunci mai lasă-mă să te privesc pe săturate... să-ți plîng capul voinicesc...

— O zi, două, și vin.

— O să stau să privesc pe geam afară, să te aștept ! Vino, Seniușko !

— Vin...

Intră bătrînul, cu un braț de straie ce răspîndeau un miros de vodcă stătută, și de tămîie.

— Uite, toate-s aci : mantia, stiharul, orarul, și cu scufia călugărească, și cu umărarele...

Senka își puse cele aduse : toate i se potriveau. Întrebă :

— Dar ce-i cu perinița asta neagră, cu cruci pe ea ?

— E umărarul călugăresc, se numește „paraman".

— Ei, n-am să port paramonul pe umeri !

— Paraman, puiule. Paramon e un nume de om, nici nu se potrivește cu stiharul.

— Știu : d-aia șuguiesc. Și-acu, fă-mi rost de cerneală și de o pană.

— Are de toate ţîrcovnicul ! Dar de o coală de hîrtie n-ai nevoie ?

— Ba da : adu şi hîrtie ! Pînă atunci, Uliana, strînge ţoalele : Eu vin ceva mai pe urmă. O să-ţi dea paralele numai-decît.

— Bine, bine, mă duc !

Bătrînul se întoarse curînd, aduse hîrtia, cerneala şi o pană de gîscă bine ascuţită.

— Nisiparniţă n-am găsit, puiule, presară cenuşă peste cerneală.

— Merge şi fără nisiparniţă !

Senka se trase aproape de masă, netezi hîrtia, apoi începu să scrie cu slove mari, frumoase : „În numele tatălui şi-al fiului, şi-al sfîntului duh"...

„Ia uite... e osîndit da tot n-a uitat sfînta treime"... gîndi paracliserul, şi, făcîndu-şi semnul crucii, se duse să se urce în clopotniţă. Puse mîinile pe funii dar şi le trase înapoi o clipă, făcîndu-şi din nou semnul crucii : „Clopotele mele dragi, n-aveam nădejdea să vă mai văd ; dar uite că, slavă Domnului, a trecut furtuna !..." Şi începu să tragă clopotele. După ce isprăvi, îşi zise din nou în gînd : „O să am multă bătaie de cap cu nepoţica ! O să pun totul la cale, o să-i vorbesc iar spre folosul ţîrcovnicului, o să-i fac să se iubească... O să-mi pice negreşit ceva... şi chiar bine de tot... Păsărica are nevoie de un grăunte, iar noi, şi de o pită întreagă, că mai avem dinţi pentru ea !"

La amiază, paracliserul îşi făcu rost la piaţă de nişte peşte după gustul său, despre care spunea întotdeauna : „Acesta-i copt, bun de gătit !"

Mirosea a peşte şi în cămăruţa paracliserului, şi în tinda mică. Uşa de la magherniţa Ulkăi era închisă. Molfăind de plăcere, bătrînul spălă peştele, îl sără şi-l presură cu ceapă tocată mărunt. După ce isprăvi treaba, trecu la Ulka. Zărind-o împreună cu Senka, se trase îndărăt şi închise uşa, ieşind din casă...

Cînd plecase din temniţă spre Ulka, Senka trecuse pe la curtea voievodului. La poartă stăteau două slugi, dintre cele

ce fuseseră cu ei, pentru isprava tîlhărească pusă la cale.

— Ei, flăcăi, mi-aţi făgăduit să-mi slujiţi...

— Şi ce avem de făcut pentru tine, Grigorei ?

— N-am uitat că ne-ai scăpat de răzbunarea Domkăi !

— Am nevoie de un mic ajutor de la voi...

— Şi unul mare ţi-l dăm de ne porunceşti !

— Faceţi rost de o lotcă şi îndată ce auziţi clopotele de vecernie la prorocul Ilia, veniţi pe maidan în dosul ogrăzilor popeşti, lîngă zaplaz... O să daţi acolo de o femeie cu traista pe umăr : pe femeia aia s-o treceţi peste Volga, la drumul spre slobozia Tverița.

— Facem noi rost de lotcă, Grigorei...

— Şi venim pe maidan...

— Cînd vă întoarceţi încoace, dacă va cere careva să-i ajutaţi la ceva, daţi-i o mînă de ajutor !

— E cam ciudată porunca ta, dar ţi-o îndeplinim !

— Să ştiţi că... Senka se uită în jur şi spuse încet : Acum Domka ţine cu noi !

— O ştim... A poruncit ca Sergunka şi Ivaşko să fie scoşi din fiare şi sloboziţi. Le-a zis : „Să nu staţi în ograda voievodului, că vă pune iar în fiare!" Azi a venit deseatnicul de streliţi la cantilerie, a răcnit la streliţii de pază şi i-a întrebat : „Încotro au fugit cei puşi în lanţuri ?"

— De deseatnicul cela scăpăm noi...

— Bine, Grigorei, te ajutăm !

— Pînă se înnoptează mă-ntorc !

Ulka, deznădăjduită, plîngea, îi sărea lui Senka de gît şi, de atîta durere, o picni boala copiilor.

Se zbătea în braţele iubitului. Senka n-o lăsă să se zvîrcolească pe duşumea, o luă în braţe, ţinînd-o acoperită cu un cearşaf.

După ce zbucnirea bolii trecu, Ulka se linişti. Nici nu-şi aduse aminte de îndată, de ce şedea iubitul acolo, lîngă ea. Plîngea încetişor.

— Mai bine, Seniuşka, mă înec în Volga, spuse ea, deodată...

Senka o mîngîia, aşa cum putea :

— Ne mai vedem noi... strecoară-te pînă la Moscova, du-te la Konon, în Bronnaia. Stai la el, aşteaptă-mă, am să viu.

— Ai să-mi vii, Seniuşko ? Zău ?

— Viu...

— Vai, au să te omoare !

— Ba nu mă omoară... Şi atunci, o să trăiesc şi o să muncesc doar pentru tine...

— N-o să mai plîng... o să te aştept...

— Vezi-ţi de treburi şi aşteaptă-mă, că viu...

— O să dau de urma starețelor, dintre cele ce n-au murit. Să mai trec din cînd în cînd pe la Morozova, ce zici ?

— Bine, Ulia, treci şi pe la ea !

Bătrînul începu să se foiască în odăiţa lui de alături. Peste puţin, se sui în clopotniţă. Senka trase cu urechea, apoi întrebă :

— Ai tot ce-ţi trebuie pentru drum ?

— Dar cu gătelile ce să fac ? Doar ai nevoie de bani !

— Ia-ţi-le toate ! Hai să ne sărutăm la despărţire. Ce bucurie mare o să fie pentru noi atunci, la Moscova...

— Vai, ce bucurie ! Lasă-mă să te mai sărut o dată. Aşa, aşa, nu mă uita, inima mea...

Ulka îşi săltă traista pe umeri. Senka o ajută. Văzîndu-i lacrimile din ochi, o struni cu asprime :

— Nu plînge, Uliano !

— Nu... nu mai plîng ! — răspunse ea suspinînd şi, clătinîndu-se pe picioare, ieşi din izbuliţă.

Sus, băteau clopotele mici, scoţînd sunete prelungi, vioaie.

Senka dădu la o parte două ostreţe din gardul vechi. Se îmbrăţişară încă o dată. Ulka se strecură printre ostreţe, trecînd dincolo, pe maidan. Doi flăcăi cu sumane cenuşii se apropiară de ea :

— Nu cumva pe tine, femeie, trebuie să te trecem peste Volga, aşa cum ne-a poruncit Grigorei ?

— Pe ea ! spuse Senka, dregînd gardul la loc.

Flăcăii îi făcură Ulkăi plecăciuni. Unul îi luă traista de pe umeri :

— Lasă-mă s-o duc eu, că tu n-ai putere...

Plecară. Senka se întoarse în căsuţa clopotarului. Mai stătu puţin la masă în odăiţa Ulkăi, cu capul greu sprijinit în mîini, apoi îşi scuturâ părul lung şi spuse :

— Semioane, capul ţi-e încă în laţ...

Se ridică, dezlegă bocceaua, își puse stiharul diaconesc și se încinse cu orarul. Se uită la încălțările sale scîlciate și gîndi: „Clopotarul n-are alte încălțări! Ei, nu-i nimic, sub stihar nu se cunoaște." Deodată își aduse aminte: „Dar toiagul?" N-avea toiag! Luă tolba îngustă de piele care avea să-i țină loc de epigonatie, și pipăi lucrurile de care avea nevoie: jungherul bine ascuțit, pistolul, călimara de aramă. Dar pana? — Este! Și mînecarele? Sînt aici. În cîrpă? Lasă-le așa. Îmi trebuie toiag, iar diavolul cela, sus, se spetește tot trăgînd clopotele pentru vecernie!

Senka se sui în clopotniță. Bătrînul uscățiv nu prea aducea, acum, cu acela care, în casă, se ruga să nu fie bătut. Cu funiile în mîini, țopăia sprinten, dănțuia pe podină. Aruncă spre Senka o privire ageră, bătînd clopotele înainte.

Senka se uită în jur, trăgînd cu nesaț, în pieptul lat, aerul răcoros. Turlele mănăstirii Spasski sclipeau în depărtare, deasupra pădurii de pe rîul Kotorosl. Tot într-acolo, mai aproape, se ridica un zid roșcat. La picioare se întindea Volga, lată, cu apele ei revărsate, nestăvilite. Și, pe ape, mica pată neagră a lotcii... Un simțămînt de durere îi sfredeli inima. Întoarse privirea.

— O da Dumnezeu, Uliana, să ne mai vedem vreodată? Rămîi cu bine.

Își întoarse privirea spre oraș.

Izbele negre și cenușii, cu coperișuri putregăite, cu cîrpeli proaspete de șindrilă, păreau cufundate în pămînt, de parcă vreun uriaș le-ar fi purtat pe umeri, ar fi atins un nor cu căciula și poticnindu-se, izbit de suflul rece, ar fi risipit căsuțele sărăcăcioase, lăsîndu-le să cadă care încotro, să se împrăștie care încotro...

— Hei, moșulică! strigă Senka din răsputeri. Glasul lui acoperi dangătul clopotelor, dar bătrînul, topăind de zor, nici nu se întoarse. Lua-te-ar naiba! Tragi clopotele... de parcă ar fi duminica mare!

Tăcut, cu buzele subțiri strînse, bătrînul își vedea de treabă.

Atunci Senka apucă funia celui mai mare clopot, aflat deoparte, care tăcea. Trase o dată, de două ori... Vuietul puternic al aramei răsună, plutind pe deasupra orașului, peste Volga și peste cîmpiile de dincolo de ea. Din depărtare, mănăstirea Spasski răspunse glasului de aramă. Clopotarul de la mănăs-

tire își dădu seama parcă de sunetul slab al clopotelor sale : începu să le tragă tot mai puternic.

Jos, în oraș, oamenii, mărunței, se descopereau, își făceau semnul crucii. Deodată, paracliserul curmă dangătul. Dădu din mîini și sări la Senka, strigînd :

— Puiule, nu te atinge de clopotul ista-a ! N-am putere să-l trag... iar oamenii s-ar obișnui cu el. Au să-mi ceară să-l trag, și, atunci, s-a isprăvit cu slujba mea ! Și eu vreau să mai trăiesc !

— Bine, nu-l mai trag. Ei, mi-ai dat straie, dar nu mi-ai făcut rost de toiag.

— Ba da, puiule, ți-am făcut rost de un toiag, vechi de tot ! Cum intri în tindă, dai la stînga de o cămară... Acolo e... chiar în ea, în colț.

— Ei, vezi-ți de treabă. Rămîi cu bine, — eu nu mai viu !

— De ce ? Ți-a dat drumul voievodul ?

— Mi-a dat drumul... Plec de pe meleagurile voastre !

— Domnul cu tine, Domnul cu tine... Ei, acu, să-mi văd de treabă înainte...

Paracliserul apucă funiile și clopotele își începură din nou cîntarea metalică.

— E-eh, de-ar fi adevărat ! Atunci mi-aș încurca nepoțica cu tîrcovnicul...

Bătrînul trase clopotele mai mult ca de obicei, iar Senka, înveșmîntat călugărește, ieșea din ograda bisericii. Oamenii care veneau la slujbă spuneau :

— Vai, ce namilă de călugăr ! o fi ieromonah ?

— Are barbă prea scurtă ! Cinul îl arată barba lungă...

Încă nu se vestise sfîrșitul ceasurilor zilei, dar din pricina zilei mohorîte, ciobanii mînau vitele spre mahalalele Iaroslavlului. Un ciobănaș își băgase turma într-o baltă cu apă puțină de teamă să nu cunoască cnutul greu al vreunui moșier. Pe drum treceau moșieri, călări pe cai bine hrăniți, în caftane de scarlat sau în postavuri de rînd, cu cnuturi, cu gîrbace, cu pistoale în brîu. Tîrgoveții îi priveau de după colțurile caselor și după ușile întredeschise, privindu-i cum galopau în cete ori răzleți, cum șușoteau unul cu altul ferindu-se să vorbească cu glas tare :

— Vin ei! Deşi mulţi or fi fost prădaţi de Buturlin al nostru!

— Păi, parcă ei nu-s cu gîndul la acelaşi lucru...

— Mulţi ţărani au fost ridicaţi, băgaţi în temniţe pentru datorii, despuiaţi!

— Mai încet: te aude careva şi-ţi găseşti beleaua!

— Starostii localnici fac cercetări... le e teamă ca moşierii să n-o păţească din partea ţăranilor!

— Ei, degeaba se tem... ţăranul e paşnic, ca vita-n grajd!

— Ia uite cum gonesc! Zboară glodul de sub copite, deasupra casei!

— Ehei, ce-ar mai trage!

— Mai cu seamă, atunci să te fereşti de ei. Neguţătorii să-şi păzească prăvăliile!

— Să se spună paznicilor să nu doarmă, să fie cu ochii în patru, să nu pună careva foc...

— Aci au să doarmă cu toţii? Ei, are voievodul unde să-i culce!

— Tot trebuie să ne păzim.

Vîntul aducea de pe Volga valuri de ceaţă, laolaltă cu fumul ce mirosea a răşină, iscat de numeroasele focuri ale pescarilor. Drumurile erau desfundate. Fără să fi plouat, din tufişuri şi copaci cădeau picături de apă. Verdeaţa crudă se umfla de atîta umezeală, prindea vlagă. În ziua aceea, din pricina amurgului ce pogorîse devreme, prăvăliile, mai ales ale străinilor, fuseseră închise înainte de ceasul obişnuit. Streliţii de cetate erau puţini, iar după sfîrşitul ceasurilor zilei, pînă şi rarii străjeri de pe ziduri şi paznicii de la prăvălii plecaseră pe la casele lor: „La ce bun să mai stea lîngă zidurile năruite?"

Străjerii veniră să-i schimbe pe streliţi. Băteau toaca şi-şi dădeau glas unul altuia. Cînd se simţeau rebegiţi de frig, coborau spre Volga, să se încălzească la focurile pescarilor. Îi atrăgea într-acolo şi altceva. La focurile acelea se aducea vorba totdeauna de noul hatman al tîlharilor, Stenka Razin: „Cică Razin a poposit pe un ostrov lîngă cetăţuia Kacealinski... Şi multă sărăcime, mulţi edecari au fugit la el"...

— Să vedeţi, fraţilor, acu o să aibă mult de furcă voievozii!

— Cică Buturlin al nostru s-a speriat rău!

— De n-ar fi speriat, n-ar da atîtea porunci. În fiecare zi altă poruncă : „Să fiţi cu ochii în patru... Nu cumva hoţii de pe Volga au trecut pe la voi, prin slobozia Tverița ?"

Unul dintre străjeri spuse cu fereală :

— Să ştiţi, c-o să se petreacă lucruri urîte în casa voievodului !

— De ce, bărbosule-mustăciosule ?

— Ce ai tu cu barba mea ? Uite de ce : cînd s-au sfîrşit ceasurile zilei, a trecut spre casa voievodului un monah cu cîrjă...

— Poate că venea spre mănăstirea Spasski !

— Hm ! Pe unde nu umblă corbii negri ! Vorbeşte aiurea bărbosul.

— Cei ce l-au zărit pe călugărul cela îşi făceau semnul crucii şi ziceau : „L-ai văzut pe călugăr, Mikituşka ?" „L-am văzut", — zic, „Ei, să ştii, că a trecut moartea voievodului"...

— Ei cum ? Parcă întîia oară văd ei corbi negri ?

— Cum necum, are să se întîmple ceva... poate că nu pe voievod îl ameninţă primejdia, ci oraşul. Hei, care sînteţi de pază, aci ? Mergeţi înainte, că vin şi eu !

— Ne-am încălzit, ajunge, să mergem cu toţii !

Voievodul, în halat de mătase albastră, răsucită, cu izvoade de fir, umbla prin odaia sa încăpătoare, cu covoare pe jos. Bătrînul ciupea cu mîna dreaptă ciucurii de mărgăritare ai brîului său, tot de mătase răsucită. Domka, în straie de sărbătoare, trecu prin odaie. Avea o cămaşă de mătase albă, cu mînecile cusute jos cu mătăsuri înflorate. De la piept în jos, avea un sarafan larg, pe umeri cu panglici sclipitoare de catifea „în ape", cu izvoade întipărite şi cu poală lată de atlaz sinîliu, primit în dar de la voievod.

— Stai, Domka ! o opri voievodul.

Domka se opri, ascultătoare la poruncă.

— Eşti în veşmînt de sărbătoare, dar ursuză la faţă... Cheamă, fato, să vină careva de la bucătărie, să-ţi dea ajutor. Ia pe cine vrei...

Domka făcu plecăciune şi răspunse :

— Nu, tătucule... eu şi cu Akim, dovedim singuri... doar la bucătărie să fie totul aşa cum trebuie...

— Dac-or întîrzia prea mult ori o fi neorînduială acolo, la bucătărie, spune-mi, n-am să-i iert ! Strînge mesele şi ia din tavan curelele dîbei...

Domka ieşi.

— Cheamă-l pe vătaf ! porunci voievodul.

Vătaful, în dulamă de catifea neagră, intră tot făcînd plecăciuni adînci :

— M-ai chemat, tătucule ?

— Te-am chemat... Vreau să te-ntreb, moşule : l-ai petrecut la plecare pe trimisul feciorului meu cu toată cinstirea ce se cuvine ? I-ai spus din partea mea : „Toate se vor îndeplini întocmai, Feodor, fătul meu ?..."

— I-am spus, tătucule voievod. Slujitorul de la Moscova a fost lăsat să plece cu cinstire. I s-au dat şi trei streliţi să-l petreacă cît mai departe, aproape pînă la mănăstirea Troiţei a sfîntului Serghie...

— Bine ! Hm, mă îndoiesc, că or sosi musafirii. Că multă spaimă am băgat într-înşii...

— Ba vin ei, tătucule ! Slugile au şi adus vestea : „Pe drum, vin în goana cailor mulţi călăreţi, în straie de zile mari". Ei sînt ! Au să-ţi vină oaspeţii, n-avea grijă...

— Du-te de-i întîmpină cu cinste, afară, la poartă...

— Am înţeles, mă duc...

Vătaful ieşi, iar voievodul umblă mai departe de colo colo prin odaie, gîndindu-se : „Cam a ameninţare îmi scrie feciorasul : «iar de nu te astîmperi, tătucule, atunci măria-sa ameninţă c-are să te cheme şi să te judece chiar el, în sala cea mică a tronului, aşa cum l-a judecat pe Mikita Ziuzin !» Ei, pe Mikita Ziuzin îl avea la îndemînă, era uşor de judecat... pe cînd noi cei de-aci sîntem cam depărtişor... d-aia ne şi facem de cap"...

Se apropie de iconostasul din colţul de cinste, îndreptă făclioarele tremurătoare ale candelabrelor, murdărindu-se pe degete pe care şi le şterse de căptuşeala caftanului de preţ. Îşi făcu semnul crucii şi adulmecă zgomotos : „Miroase a oloi ars ! Las c-o să miroasă curînd a vin." Începu iar să păşească de colo colo, să se gîndească : „Da, s-a pripăşit aci un ucigaş fugar, un voinic cu carte multă... bun de folosit ca pi-

sar, fără plată, atîta numai că trebuie pus neîntîrziat în fiare, şi dat pe mîna Moscovei ! Dar cu Domka cum rămîne ? Da, şi cu Domka, la fel... Nu-i frumos, ba e chiar scîrbos să isprăvesc în felul ăsta cu o slugă isteaţă, de încredere ; fără ea, rămîn ca fără mîini... totuşi, trebuie să-mi păzesc şi pielea şi cinstea de boier... Vorba ceea : e păcat să-ţi duci părintele la ţintirim ! Cu lacrimi uzi pămîntul, dar tot îi sapi mormîntul... o dată ce-ţi cade pe cap năpasta de neînlăturat... îi arunc pe amîndoi balaurului de la Moscova, să aibă ce înfuleca, la Prikazul Tîlhăriilor, iar eu scap de păţania lui Mikitka care mă ameninţă !"

Oaspeţii se aşezară. Unii se uitau cam cu fereală la Domka. Împreună cu vătaful bătrîn, pleşuv, şiret, credincios voievodului, fata îmbia musafirii să se ospăteze cu gustări şi cu vodcă. După ce luară din feluritele gustări, începînd cu morun afumat şi cu ciuperci, le umplu al doilea pocal. Atunci voievodul care şedea în capul mesei se sculă şi ridicînd pocalul, rosti :

— Mă bucur, vecini, mă bucur, din tot sufletul, că nu m-aţi părăsit pe mine, un bătrîn singuratic, şi că nu mi-aţi dispreţuit bucatele ! Acum şi pururea, să bem în sănătatea marelui stăpînitor a toată Rusia, Alexei Mihailovici ! Să trăiască !

— Să bem, voievodule !

— Să bem în sănătatea binecredincioasei ţarine Maria Ilinişna !

— Să bem, boierule !

— Să bem în sănătatea binecredincioşilor ţarevici şi mari cneji, Alexei Alexeievici, Feodor şi Simeon !

— Să bem, boierule Vasili !

Băură şi în sănătatea ţarevnelor, pentru fiecare în parte, pomenindu-le numele, şi pentru neamurile ţarinei — Miloslavskii şi Streşnevii. Băură vodcă, renie, romaneie...

Limbile oaspeţilor se dezlegară. Acum, ei dădeau în vileag în auzul tuturor, multe lucruri adunate în minte dar păstrate în taină. Voievodul era ameţit. Privirea sa, ba tulbure, ba pătrunzătoare, se stinsese. Careva îi strigă peste masă :

— Ei, boierule, ai scos belciugele din grinzi şi funiile dîbei !

— He-he-he !

— Nu pentru voi-s funiile ! Ele strunesc samavolnicia robilor mei !

— E lucru... ştiu-ut !

— Pentru ce ţi-a venit lipcanul de la Moscova ?

— Ca să-mi dea bineţe de la fecior !

— Buturli-in, eşti un diavol... de la diavolul e viclenia ta-a !

— Doamne-fereşte-e ! N-am păcate, vecini... doar samavolnicia...

— Ehei, boierule, noi benchetuim cu tine, iar slugile tale ascut jungherele !

— Lăsaţi, vecini : mă răfuiesc eu curînd cu cei ce vor să-şi facă de ca-ap !

— Minte boierul !

— Minţi ! Dar cu Domka, cum rămîne ?

— Ha-a ! Asupra Domkăi, n-ai cum să ridici mîna !

Voievodul dădu ocol odăii cu o privire tulbure de om beat. Domka nu era de faţă.

— Ţii la Domka, mai mult ca la sfînta dreptate... ha-ha-a-a !

— Ba nu, vecini : chiar pe Domka o s-o sui în teleagă, şi-o s-o trimit la pierzanie !

— Se poate s-o dai pe Domka pe mîna Moscovei ?

— O dau, şi o dau chiar curî-înd !

— Atunci, Buturlin, boierule, o să ne rugăm cu toţii pentru tine !

— Ne-om ruga pe lîngă marele stăpînito-or !

— Chiar zilele acestea, vecini, o s-o trimet pe Domka !

Auzindu-şi numele, Domka se oprise după uşiţa iatacului. Scările dădeau din iatacul boierului în bucătărie, în beciuri şi spre grajdurile cailor, iar pentru împrejurări primejdioase, mai era o uşă care dădea în grădină.

Domka auzise întîmplător ce spusese voievodul, cu privire la soarta ei, simţind că-i îngheaţă sîngele în vine, cît pe ce să scape talgerul greu, de argint, plin cu bucate pe care-l ţinea în mîinile ei vînjoase.

...„Am făcut ceea ce m-a povăţuit Senka... mi-era frică... ei, trebuie s-o fac mai cu îndrăzneală, atîta tot !“ îşi zise ea.

Vătaful turna vin, îmbia sprinten oaspeţii, sau punea grăbit cu o lopăţică în tipsiile de argint bucatele din talgerele

aduse de Domka. Fata așeza, tăcută, carafele cu vin și talgerele cu bucate pe masa mare de stejar din ungher. Luîndu-i din mîini un talger, vătaful spuse :

— Ascultă, fato : eu nu beau, așa că nu încerc vinul, dar tu să nu faci cumva vreo boroboață, să nu aduci vin din butoaiele cele puse osebit în colț — are buruieni în el ! Nu e făcut pentru musafirii veniți acu, ci pentru dușmanii voievodului !

— Știu, moșulică : scot vin din butoaiele atîrnate de boltă.

— D-aia îți spun, că prea iute au ametit musafirii... ba și boierul nostru parcă nu mai e în toate mințile...

— Azi, e pace între musafiri și voievod... ei, și s-au apucat să bea, de bucurie. Spune, dovedești în lipsa mea ? Mă duc să văd ce fac cei de la bucătărie, și ce se mai petrece prin gospodărie...

— Du-te, du-te... dovedesc eu și de unul singur... Se pare că musafirii nici nu mai beau așa de vîrtos...

Ceva mai înainte, Domka prinsese o clipă potrivită și chemase în beci trei slujitori dintre cei mai dezghețați — doi fuseseră scoși din fiare și lăsați să plece de la casa prikazului, iar unul luase parte la tîlhării, împreună cu Domka.

— Vinul ăsta, băieți, duceți-l streliților ! Voievodul a zis : „Beți sănătoși, azi n-avem nici o grijă..." Azi voievodul petrece la toartă, spre bucuria tuturor...

Domka le dădu trei butoiașe mari, și le arătă încă trei :

— Iar pe aceste trei, dați-le atunci cînd le-or goli pe celelalte. Un butoiaș pentru streliți, iar celelalte două pentru temniceri.

— Le ducem într-o clipită, Domka Matveevna !

Avînd învoiala vătafului, Domka își puse pe umeri scurteica de pînză, ieșind în ogradă, să vadă cum se îndeplineau cele puse la cale. În bezna sură a curții se auzeau într-un colț oamenii sforăind, sau caii rontăind ovăz la jgheaburi.

„Bine că nu-s în grajd caii moșierilor", gîndi Domka.

Într-un colț din ogradă se zărea nedeslușit un desiș de hamei, învăluit în ceață. Mai departe, lîngă zăplaz fușneau copacii bătrîni, cu creștetele spintecînd cerul apos. De acolo, pășea în întîmpinarea Domkăi un călugăr în strai negru, zgîriind nisipul cu toiagul. Se apropie, așteptă o clipă, în freamătul copacilor, apoi rosti încet :

— Domka !

Domka nu-l cunoştea după glas. Tresări. El adăugă :

— Ne-a căzut juvăţul de pe grumaz...

Domka îl privi cu luare-aminte. Îl cunoscu :

— Vai, Siomka... tremur ca varga... Să ştii că fac totul...

— Fă şi mai încolo aşa cum ai început... Streliţii dorm... stai o clipă, o să-i auzi cum sforăie...

— Vai, asta încă nu e totul !

— Le-am luat flintele, le-am aruncat în groapă, după zăplaz... le-am luat şi pistoalele, şi săbiile, — sînt în colţ, lîngă hamei, or să fie bune pentru ai noştri...

— Cu streliţii, e bine ; dar cu temnicerii ?

— Slujitorii care au să plece cu noi mi-au spus că şi temnicerii sînt beţi turtă, ca şi streliţii...

— Dă-i zor, Siomka ! Mai e vreo piedică ?

— Trebuie să scăpăm, mai cu seamă, de deseatnicul streliţilor... e cîinos rău. Nu bea vin... Ia spune, Domka, dar sus cum e ?

— Cei din casă-s beţi morţi, afară de vătaf... Ţine minte : dacă arunc pe vreunul jos de pe scară, fă-i seama !...

— Le-o facem ! E o noapte cum nu se poate mai potrivită, — vine ceaţa de pe ape, nu se vede nimica...

— Hai, spre temniţă, Siomka ! Vreau să văd ce-i pe-acolo.

O duhoare de mîl se ridica din şanţul plin de glod al temniţei. Totul în jur era înnegurat şi mohorît. Domka mergea înainte, iar călugărul nalt, în strai negru, cu toiag, în urma ei. Trecură podul, şi se strecurară pe poarta întredeschisă. Izba străjii, de lîngă poartă, cufundată în beznă, fără nici o lumină, vuia, lărmuia de zarva unor oameni beţi. Careva cînta :

Izba şi cuptorul au sărit la joc,
Baba nu mai are de dormit un loc !

În tinda izbei careva răcni cu asprime :

— Hei, nu mai cîntaţi, beţivii dracului, că trag în voi !

Un temnicer şedea pe vine naintea uşii temniţei, şi tot canonindu-se cu felinarul, bodogănea :

— Care drac a doborît felinarul, Doamne iartă-mă ? S-au cufundat în beznă şi curtea, şi temniţa !

— Moşulică, ce ar fi să chemi temnicerii ceilalţi într-ajutor ?

— Care eşti aci ? A, tu eşti, Matveevna ? Temnicerii, mama mamei lor, s-au pus pe beţie, dar cum ? Nu pricep... Tuturor li s-a încleştat limba şi se holbează năuci...

— Da... mi-a spus un băiat de la cuhnie că streliţii au luat nişte vin din beci...

— Dar noi amîndoi, Matveevna, ce am păzit aici ? În cine are încredere voievodul ? În tine şi în mine !

— Eu nu pot să mă împart în două — stau sus, cu musafirii !

— N-am nici o vină, dar tot o s-o păţesc... Dea Domnul ca după ospăţul de azi să nu ne alegem cu niscai bice pe spinare...

Senka se apropie tiptil.

— Care-mi eşti, în straie negre şi cu bîta-n mînă ?

— Eu sînt, cuviosul ieromonah... Şi n-am bîtă, fiule... ci toiag... mi-a fost dat cu binecuvîntarea mănăstirii.

— Dar fără a mea ! Ia pune-l colea, lîngă zid. Ce caţi ?

— Eu l-am adus, moşulică... Tu ai aci doi bătrîni, şi unul trage să moară. Aşa mi s-a spus...

— Ba chiar azi-dimineaţă i-am văzut, şi parcă erau sănătoşi amîndoi !

— Şi totodată, am venit să-ţi spun, ca să ştii : am aflat prin slugi, că se scobeşte o bortă în perete, sub fereastra moşnegilor...

— Vai, Matveevna, tot ce se poate : s-a şubrezit peretele la ferestre, şi au intrat în pămînt. Mă şi gîndeam la asta. Să mă duc fără zăbavă, să văd... Trebuie lumină. He-ei, omule al stăpînirii, adu lumină ! Vino şi tu, cu mine, că ai arme, hai !

— ...ţeles !

Cu o făclie aprinsă în mîna stîngă, cu pistolul în dreapta, deseatnicul de streliţi ieşi pe uşa larg deschisă a izbei străjii. Cu ochii bulbucaţi, scînteietori, îşi scutură mînios barba, şi strigă, plin de ciudă :

— Ar trebui să fii schimbat ! Eşti om bătrîn, dar nu-ţi vezi de slugi, nu ştii să le strîngi în chingi. Eu am avut treburi la cantţelarie, iar tu i-ai lăsat pe toţi de capul lor — habar n-ai care dracu a îmbătat toată straja ! Am dat cu piciorul într-ai mei, — pas de-i scoală ! Iar ai tăi cad din picioare !

— Cică le-a trimes voievodul, puiule, de băut !

— Minciuni de-ale tîlharilor ! Şi tu, cuviosule, ce cauţi în temniţă ?

— Vine să dea dezlegare unui bătrîn întemniţat... zău... d-aia a fost chemat.

— Lasă-mă, temnicerule, să deschid !

— Ba nu, puiule, la mine-s cheile... deschid eu..

— Ai noroc, că-s paşnici întemniţaţii, altfel, ar trebui să chem streliţii din cetate.

Temnicerul descuie uşa temniţei.

— Hai, intră... mă cunosc ei, totdeauna umblu singur !

— Aşa, moşulică, spuse Domka, vezi ce şi cum şi-mi spui pe urmă. Eu am plecat.

— Du-te, fato — ne-om descurca noi şi fără tine.

După ce Domka plecă, deseatnicul o privi din urmă :

— Peste tot îs numai ticăloşi... Prăpădiţii ăştia de oameni din ce în ce-s mai nesiguri, ...iar voievodul, cu gîndul la ale sale, nu se păzeşte. Acu, mai c-aş strînge-o în chingi şi pe slujnica asta a voievodului : nu cumva ea o fi capul răutăţilor ?

— Priveşte la picioare, oşteanule : e şubred pragul... Dînsa-i fruntea slugilor voievodului, degeaba îi caţi nod în papură, făr de vină...

— O fi fruntea... dar mîine, cînd s-o scula voievodul, mergem la el, înşfăcăm pe cine trebuie, şi — la cazană cu ei !

— Ia vino cu lumina ! A putrezit şi tinda, duşumelele-s numai spărturi...

— Ei, n-are el călăi dar las-că-i găsesc eu, dintre streliţi.

— Să se afle neapărat capul răutăţilor — cel ce a îmbătat slujbaşii.

— Adu lumina ! Mai descuiem un lacăt şi tragem zăvorul...

Intrară tustrei în temniţă : Senka înainte, temnicerul, după el şi, în urma lor, deseatnicul, cu căciula răsfrîntă la vîrf, cu făclia în mînă. Acesta, încruntat, îşi plimba privirea asupra feţelor posomorîte ale întemniţaţilor, răcnind, bîţîindu-şi barba şi sclipindu-şi ţeava pistolului :

— Depărtaţi-vă de uşă ! De ce v-aţi grămădit aci ? Staţi pe laviţă, că trag !

Întemniţaţii, supuşi, se traseră îndărăt, în bezna temniţei.

Străbătură încet sala mare. Streliţul nu-i lăsa nici pe Senka, nici pe temnicer să rămînă în urma lui. Ţinea în mînă pistolul, gata să tragă, şi mai avea două vîrîte în brîu. Temnicerul o luă înaintea lui Senka, deschise uşiţa cămăruţei bătrînilor, păşind sprinten spre luminiţa lumînării bisericeşti.

Deseatnicul îl împinse pe Senka la o parte şi ridică piciorul să treacă pragul, dar Senka îl trase pe Kirilka de poala straiului de pînză. Kirilka îl însfăcă zdravăn pe deseatnic de cot strigîndu-i :

— „Stai, stăpînire !"

Iar cu cealaltă mînă închise uşa cămăruţei.

— Îţi arăt eu ţie, să pui mîna pe mine !

Degetul streliţului lunecă pe cocoşul pistolului. N-apucă însă să tragă. În mîna lui Senka sclipi jungherul scos de sub mantie.

— Va-le-e-u !

— Sufletul mă-ti de cîrlan ! rosti Kirilka şi-l apucă de cot, iute şi cu dibăcie, pe deseatnicul care se prăbuşea, sprijinindu-l o clipă. Apoi, îşi mută mîna de la cot la guler, şi luînd făclia din mîna neputincioasă a celui ucis, îi lumină de aproape faţa. Pistolul deseatnicului căzu pe podea. Senka scoase din trupul lui jungherul împlîntat pînă în prăsele în stînga spatelui. În clipa cînd îl trase, trupul streliţului zvîcni scurt. Sîngele se scurgea pe podea şi pe caftanul mortului.

— Ia făclia !

Senka o luă. Kirilka ridică de jos leşul cald al deseatnicului, mînjindu-şi mîinile de sînge şi-l aşeză pe laviţa de scînduri, vîrîndu-l între cuptor şi perete.

— Eu m-am sculat de mult de aci, acu hodineşte-te şi tu, tot aci !

În vremea aceasta, temnicerul se tîra cu luare-aminte pe sub laviţe, în cămăruţa bătrînilor, pipăia podeaua, ferestrele. În sfîrşit se ridică în picioare şi spuse cu glas tare :

— Nu-i adevărat zvonul acela ! Încruntîndu-se, se apropie de masa la care Lazarko moţăia, iar staroverul cetea Biblia. Se răsti la acesta din urmă : — Tu, nerodule, de ce chemi călugării la tine în temniţă ?

— Tătucule temnicer, nici el şi nici eu n-am chemat pe nimeni încoace... Chiar şi Grişka a plecat de aci...

— Nu umbla cu vicleşuguri ! Grişka şade cu voi... dar unde-i ? Trebuia să fie neapărat aci după încheierea ceasurilor zilei...

— Pesemne că iar l-au luat la voievod...

— Pentru ce, la voievod ? Nu-i cumva alături, în sala mare ?

— O fi... pe aici n-a dat...

— Toţi mint.., neorînduială... beţie... o-of, tare-i rău...

Temnicerul trecu în sala mare şi îndată îşi dădu seama că era ceva în neorînduială : deseatnicul nu se vedea, iar în locul său călugărul ţinea făclia în mînă. Cel dintîi gînd al mai-marelui temnicerilor fu să strige. Strînse cu asprime buzele, se încruntă poruncitor, şi deodată, pricepu totul : văzu pe laviţă, după cuptor, picioarele streliţului cu ciubotele pe care le cunoştea. Asudă de spaimă şi începu să tremure. Îl privi pe monah drept în faţă, clătinîndu-se pe picioare. Se aplecă într-o parte, îl cercetă iar cu privirea, şi se întrebă în sine : „El o fi?...

— Moşule ! rosti Senka.

„El e, Doamne... el e"...

Temnicerul nu putuse să-l cunoască îndată pe Senka, aşa cum era, în straie de călugăr şi la lumina slabă, fiindcă Kirilka, înainte de venirea sa, îl mînjise pe obraz cu funingine :

— Corbul trebuie să fie negru !

— Doamne, apără şi mă păzeşte... şopti temnicerul spăimîntat, necutezînd să treacă mai încolo de uşă, privind la picioare pistolul streliţului şi băltoaca de sînge.

— Moşule, pe tine nu te ucidem ! spuse Senka după o clipă de tăcere. Te legăm burduf, te aruncăm în canţelarie, iar mîine dimineaţă au să-ţi dea drumul...

— Ba nu, c-am pătimit destul şi din pricina lui, hatmane ; ar trebui să isprăvim şi cu el, se împotrivi Kirilka, ridicînd de jos pistolul streliţului.

Temnicerul zbucni în hohote de plîns :

— Drăguţilor, flăcăilor... nu vă făceam eu zile fripte, ci slujba mea !

— Moşule, spuse Senka, fără să-i răspundă lui Kirilka, streliţul vorbea ameninţător de Domka, roaba voievodului : „Ea-i capul răutăţilor !" Uite, eu am fost pus în fiare, dar îs om cinstit. Eu, Grişka, eu am fost capul răutăţilor ! Din porunca mea, au luat slugile vinul din beci, de i-au îmbătat pe-ai tăi şi

pe streliți, o dată cu ei... Să nu arunci cu noroi în Domka, atunci cînd au să vină oamenii stăpînirii și au să-ți ceară socoteală !

— Chiar așa am să spun, drăguților ! Știu : nu din vina Matveevnei s-a iscat totul... dar voievodul e crunt... are să ne ia la rost, să ne pună la cazne, și atunci, răspund eu pentru voi...

— Ei, află că voievodul a murit la ospăț, de prea multă băutură... și acu, fiind mort, n-o să-ți mai ceară socoteală.

— Vai, ce vorbești, Griș... Grigorei ! Nu cumva vrei să mă păcălești ?

— Crede-mă, e adevărat.

— Ei, Dumnezeu să-l hodinească în împărăția sa, dacă-i adevărat ! Și bătrînul, cu chelia lucioasă își făcu semnul crucii.

— Și de-a apelor împărăție să aibă parte. Ce pot să fac ? Uite, asta-i porunca mea : de Domka să nu te legi, ea n-are nici o vină...

— Dar de ce să mă leg ? E păcat să pui vina pe-un suflet nevinovat... dat întemnițații, cred, o să-și ia cu toții lumea-n cap !

— Ei, stareții n-au putere să fugă... au să rămînă cu tine. Hai, duceți-l !

Temnicerul fu înșfăcat, scos din temniță și, cu mîinile legate, dus în izba străjii.

— Unde-s cheile ? întrebă Kirilka.

— În buzunarul caftanului, puiule, aci... Ce să fac... eu, ...cu mîinile...

Scoțînd cheile din buzunarul temnicerului, Kirilka îi spuse:

— Hatmanul a poruncit să nu te omorîm și nici căluș în gură să nu-ți punem, așa că taci și ține minte porunca : de-o pîrăști pe Domka, îți facem seama !

— Păi, se poate ? N-am și eu suflet de creștin ?

Puseră lacătul la ușa izbei străjii, lăsară cheile în el și plecară.

Senka nu plecase spre izba străjii, ci-l aștepta pe Kirilka Cînd acesta se întoarse în temniță, Senka le spuse întemnițaților :

— Ieşiţi cu toţii ! Fără gălăgie, mergeţi încet... Rămîneţi în ogradă. Kirill o să vă împartă arme. Straiele, mai pe urmă...

După ce ieşiră cei din urmă, Senka îi spuse lui Kirilka :

— Kirill, să nu laşi pe nimeni să intre în curtea voievodului, şi nici să iasă din ea ! Slugile, femeile, fetele să stea în izbele lor... de scoate careva nasul afară, păleşte-l peste bot ! Să mergem !

— Dar unde-s armele ?

— Aproape de odaia în care dorm streliţii, lîngă hamei, în colţ... altele-s sus, la Domka.

Pe cînd ieşea, păşind pe duşumelele putrede din tindă, Kirilka bodogănea :

— Zgîrcit a mai fost voievodul, n-a dres nimic ! A putrezit temniţa ! Las-că face ăl nou alta...

Senka ieşi din ograda temniţei îngîndurat. Lovind uşor cu toiagul în pămînt, îi porunci lui Kirilka :

— Pune oameni iuţi de mînă, cu securi, la intrare, pe scara ce duce spre odaia voievodului, pe trepte, de o parte şi de cealaltă... şi fă-le seama celor ce vor fi zvîrliţi de pe scară !

— Am înţeles, hatmane !

Kirilka rămase în curte, iar Senka păşi pe poartă spre acareturile voievodului unde sparse lacătele de la magaziile în care se chinuiau ţăranii aduşi cu de-a sila, ca să li se stoarcă birurile neplătite :

— Ieşiţi afară, truditori !

Ţăranii ieşeau încet, îşi făceau semnul crucii şi se uitau prin întuneric la făptura întunecată, înaltă, a monahului.

— Cuvioase părinte, olecuţă de pită ne-ar trebui...

— Nu ne mai ţin picioarele !

— Ni-s prea mari şi opincile !

— Mai prost ca la temniţă ne hrănea voievodul : bucata de pită şi o bardacă de apă pe zi...

— Dar şi aia, mică de to-ot, bucata lui !...

Senka ridică toiagul sus, arătînd cu el spre tîrgul vechi :

— Ia priviţi colo, unde-s lumini multe în ferestre !

— Vedem : e birtul voievodului !

— Ei, duceţi-vă acolo şi cereţi de băut şi de mîncare !

— Dar ce ne-o face voievodul pentru cererea asta ?

— Azi e ospăţ mare la voievod. Şi de bucuros ce-i a poruncit să vă dăm drumul ; şi, ca să nu plecaţi flămînzi acasă, a mai dat porunca să cinaţi la birtul său !

— Bogdaproste pentru bunătatea asta a lui !

— Ei, fraţilor, a dat norocu peste noi !

— Duceţi-vă acolo, iar de se împotriveşte cineva, păliţi-l ! Dacă se apucă să vă ameninţe, nu-i păcat nici să-l răpuneţi... Daţi în el şi spuneţi : „Bem şi mîncăm, din porunca voievodului !“ Şi încă o poruncă a lui :

— Hai. hai, tătucule, vorbeşte !

— Voievodul a poruncit : cînd vă întoarceţi acasă, căsăpiţi-vă toţi vătafii şi starostii... De încep moşierii să vă ameninţe, căsăpiţi-i şi pe ei ! Ziceţi : „Aşa a poruncit namesnicul voievod, iar voi, iacă-tă, vă împotriviţi !“

— Ciudate lucruri spui, cuvioase !

— Părinţelul, fraţilor, vorbeşte adevărul, iar noi toate le-om plini întocmai !

— La birt să nu vă duceţi cu mîinile goale : luaţi-vă cîte un par...

— Ţăranul e obişnuit cu parul în mîini... o să luăm.

Senka petrecu din priviri gloata flămîndă ce se depărta clefăind cu opincile prin glod. Mulţimea păşea buluc. După ce ea se mistui în ceaţă, se întoarse în curte.

Domka aprinsese o lumînare la fereastra tindei. Ferestruica, în firida adîncă, avea prinsă în cercevele ţiplă înceţoşată. Domka puse lumînarea în fundul firidei, şi anină deasupra firidei o perdeluţă albastră, subţire. Făclioara lumina firav, abia zărit, şi chipurile oamenilor ce se iveau în tindă abia de se deslueau ca în vis. Domka se ascunsese în cămara de lîngă scara ce dădea în curte.

Stătea acolo, trăgînd cu urechea spre uşa întredeschisă. Cînd vreun musafir beat ieşea in tindă, Domka se apropia pe la spatele lui, păşind tiptil în cipici de pîslă, şi cu o mînă îl înşfăca de grumaz, iar cu cealaltă deschidea uşa cămăruţei de alături, şi-l îmbrîncea înăuntru. Omul se prăvălea pe nişte perine moi de bumbac şi adormea pe loc. Podeaua cămăruţei era acoperită peste tot de perine.

Printre moşierii care veniseră la ospăţul voievodului era unul ahtiat după petreceri dar şi fricos fără pereche. N-avea încredere în voievod, se temea de el, iar pe drum îi povăţuia şi pe alţii : „Să n-aveţi încredere în voievod ; să nu beţi prea mult ; dar, mai cu seamă, să nu înnoptaţi în casa voievodului“. Dar vecinii pe care moşierul îi îmbia la masă să bea uitaseră

curînd de învoiala lor şi se îmbătaseră de-a binelea. Moşierul era mărunţel, spătos, cu barba bălaie, mare. Cînd îl cinsteau cu vin ori cu vodcă, udîndu-şi barba de toată frumuseţea, spunea :

— Să fie cu iertare unui om bătrîn ! Aş bea şi eu, dar nu-mi place să-mi ud barba !... Daţi-mi mied...

Domka îşi dădu seama ce şi cum, aşa că-i aduse mied tare. Moşierul îi simţi tăria şi privi în jurul mesei ; mesenii se cam împuţinaseră : „Să ies afară ?" Se uită la capătul mesei : gazda moţăia în jilţ. Îşi zise în gînd : „N-o să se supere !" — Se ridică, scutură din cap, rîgîi. Picioarele nu prea îl ţineau. Păşi şovăielnic spre luminiţele candelelor, ajunse la iconostas, îşi făcu semnul crucii, şi îndată începu să verse. Greaţa îl mai slăbi, simţindu-se uşurat, trezit din ameţeala beţiei. Zări într-o parte o uşă. Cînd trecea pe lîngă masa ospăţului, vătaful slugilor veni grijuliu, cu un căuş de mied în mînă :

— Drege-te puţin, boierule !

— Nu mă cinsteşti, moşule, după starea mea : nu-s boier, ci numai dvorean, pre numele meu Dubeţkoi, sin Pvanov...

— Ei, tătucule, dacă-i aşa, ieşi olecuţă afară, la răcoare !

— Mă duc afară, moşule, să-mi văd calul, că drumu-i nesigur — pe alocuri tare-i întunecos...

— Cum adică, tătucule ?

— Păi, uite cum... ţi-o spun, dar numai ţie... se-ntîmplă şi aşa : pe plită se prăjesc clătite, iar după cuptor se ascut junghere...

— Ei, tătucule, n-avea grijă : s-a mai îmblînzit voievodul : s-au săvîrşit păcate, dar au contenit... acum, nu mai merge ca altădată. Totuşi, du-te de-ţi vezi căluţul... fii cu ochii în patru la cele ce se petrec prin ogradă ; iar de simţi ceva sai pe cal, fugi pe poartă şi cheamă caraula...

— De ce, moşule ?

— Iacă-ţi spun... Domka e plecată ; băiatul de la cuhnie a adus bucatele şi mi-a zis : şi străjerii şi streliţii s-au pus pe beţie, iar mulţi dorm tun de pe acum.

— Pricep, moşule !

Ieşiră amîndoi în tindă.

— Eu aş face singur rînduială, dar mi-e cu neputinţă să plec de la masă, mă strigă voievodul, şi nu e nimeni să-l slujească, — i-am dat drumul şi băiatului de la cuhnie...

— Ei, moşule, atunci las-că fac eu rînduială, n-avea grijă !

— Vezi şi matale ce rînduială-i ! Tinda, întunecoasă ; scara şi mai rău... te împiedici, poţi să te loveşti la cap... acu se înserează. Tătucule, aci e o treaptă, pipăie peretele, ţine-te de el...

Tiptil, Domka făcu un pas înainte, şi-şi ridică pumnii de fier. Amîndoi, — moşierul şi vătaful, păliţi în spate, se prăvăliră la pămînt.

Domka trase cu urechea în josul scării.

Nu se auzeau glasuri, doar zuruit de vase. Pe urmă, careva izbi cu securea în ceva moale ; în cele din urmă, Domka auzi un glas necunoscut :

— Stai aci ! Vezi de alţii : care cade de sus, fă-i seama.

— Nu-i las eu, Kirilluşko !

Domka pogorî pînă la jumătatea scării şi strigă :

— Kirill !

— Care mă strigă ?

— Eu, Domka

— Vi-iu !

— Vino, adu-ţi oamenii sus, unul cîte unul...

— Am auzit, viu !

Doi inşi urcară în susul scării : unul, un lungan, celălalt, mărunţel şi iute în mişcări. Domka le făcu semn să intre în tindă, dădu la o parte perdeaua de la fereastră, luă lumînarea şi arătă uşa :

— În cămara asta, dorm moşierii ; spune-le alor tăi să vină încoace, cîte doi-trei, să-şi zvîrle straiele în ungher, să le scoată de pe moşieri pe ale lor, să şi le pună...

— Am înţeles...

— La plecare, ia armele boierilor de pe laviţă, din tindă. Împarte-le alor tăi. Uite, aci, în cămară, sînt cămăşi, nădragi, caftane, dulame. Care se îmbracă, să vină la ospăţul voievodului, să stea la masă, să bea, să mănînce, dar să tacă din gură...

— Am înţeles totul... mă îmbrac şi eu, apoi mănînc şi beau...

Domka se depărtă, fără zgomot dar deodată se întoarse şi-l întrebă pe Kirillka :

— Temnicerul a fost ucis ?

— Nu, Domka : hatmanul a poruncit să fie legat ; doar deseatnicul streliţilor a fost răpus.

— Ei, dă-i drumul !

Domka plecă.

Kirillka se întoarse spre tovarăşul său :

— Tu, în temniţă, cereai un caftan de scarlat ; ei, îl capeţi azi !

— Mă înţolesc cu el, trec hotarul şi mă fac arhiereu la raskolnici...

— Fă aşa cum te taie capul. Dar să ştii, c-au să te silească să mănînci numai peşte... altă mîncare nu capeţi de la ei...

— Vai, Kirilluşka, dar de ce asta ?

— Fiindcă arhiereii postesc o viaţă întreagă la ei... Ei, du-te jos, strigă-i pe-ai noştri.

Precum îi era obiceiul, voievodul, răpus de vîrtoşia vinului, trăgea la aghioase în jilţ. Careva îl zgîlţîi de umăr. Deschise ochii somnoroşi — naintea sa se afla un monah în strai negru. Bătrînul se sili să dea roată cu privirea tulbure spre oaspeţi... Se linişti : „Toţii-s la locurile lor.. să mai aţipesc olecuţă"...

Vecinii moşieri benchetuiau în jurul mesei. Petreceau în tăcere, de parcă vinul şi belşugul de bucate le luaseră graiul, darul vorbirii...

Monahul din faţa voievodului, tot rugîndu-se, îşi vîrî mîna dreaptă în mînecarul cu cruci. Voievodul auzea vorbele sfinte : „Dreapta ta, Doamne, proslăvitu-s-a prin tăria ei !"

— Aşa, aşa... stiharul... o faţă bisericească, precum se şi cuvine la ospăţul voievodului... aşa !

Omul în negru despături dinaintea lui o foaie de hîrtie albă... ca prin minune, se ivi o călimară. Monahul vîrî pana în mîna voievodului :

— Trebuie să iscăleşti, voievodule... acum, fără zăbavă, în numele Domnului şi al marelui stăpînitor. Ca să fie ferit numele tău de vrăjmaşi şi de clevetitori...

— Numele meu ? Da, vrăjmaşi, clevetitori... ştiu ! Ce să scriu, patrahilule negru ? Cum ? O, Doamne, iartă-l pe ro-

bul tău, — cu păcat vorbesc, cu hulă împotriva tagmei monahiceşti...

— Iscăleşte „Izvodul cu de-amănuntul" ! Aşa au cerut diecii. Uite, a sosit în goană cineva de la Moscova, şi-l cere...

— Vai, nu e gata, nu e gata...

— Ba este, toate-s puse la locul lor, numai să-l iscăleşti...

— Mă poticnesc la scris.. ochiul nu vede, mintea mi-i tulbure...

— Iscăleşte, îţi ţin eu mîna... iscăleşte !

Voievodul se bucură că-i ajutat. Călugărul îi călăuzea mîna cu pana pe hîrtie, întrebîndu-l :

— În ce chip faci buchia „mîslete", dar slova „tverdă ?" Dar „azul", cum îl faci ?

Voievodul se silea cu înverşunare să-şi biruie şi somnul şi mahmureala, scriind frumuşel :

— Uite-aşa le fac ! Uite : „zelo" şi „zemlea".

— Mai scrie cu mîna matale : „Şi a fost de faţă la alcătuirea acestei diate, în locul părintelui protopop Savva, duhovnicul meu, cuviosul părinte ieromonah Ieremia de la mănăstirea Solotcina ; iară martori au fost"...

— Scriu şi o iau aiurea, ce diată ? Nu fac o diată, ci iscălesc „Izvodul cu de-amănuntul"... ei, vezi că ţin minte ?

— Scrie ! Totuna e ! „iară martori au fost"...

„...iară martori au fost..." scrise voievodul. Ei, totuna-i, e vremea să mă culc.. Hei, Domka !

— Vine Domka ! Hai să ne mai cinstim .. Bea !

Voievodului i se aduse un pocal de mied tare. Bătrînul îl goli şi, curînd, se puse iar pe sforăit.

Capitolul III
SPRE VOLGA

Voievodul, adormit, înfăşurat cu cap cu tot într-o pătură, fu scos pe braţe din casă.

— Puneţi şeile pe cai ! strigă careva.

— Kirill, răsună glasul călugărului în rasă neagră, luaţi-o pe mal, nu prea aproape de tîrg ; duceţi-l pe drăguţul, pe bătrînelul acesta pe Volga... în larg ! Puneţi-i pietre în sac... Faceţi-o fără zăbavă, pînă nu se luminează de ziuă...

— Toate-s rînduite cum trebuie, hatmane ; las-că ştim noi cum să ferim oamenii buni de vedere... O să-l primească la sînu-i maica Volga !

Sacul cu voievodul în el fu legat de o şa, şi toată ceata, alcătuită de fugarii din temniţă şi din doisprezece slujitori ai voievodului, porni pe malul Volgăi, în căutarea hatmanului Razin.

În vreme ce călăreţii ocoleau cu grijă tîrgul vechi, acesta vuia de dangătul clopotelor de primejdie. Cîinii lătrau şi urlau, paznicii băteau toaca : în oraş zbucnise un foc mare, — ardea birtul voievodului, aşezat între tîrgul vechi şi cetatea de lemn. Oamenii forfoteau pe uliţe şi ulicioare, ţipau în zăngănitul găleţilor, în bocănitul hîrdaielor lovite :

— Ţăranii au făcut-o !

— Care ţărani ? De unde ?

— Cei întemniţaţi de voievod pentru stoarcerea datoriilor, — le-a dat drumul !

— Le-au dat diavolilor de băut şi de mîncare, pe săturate, dar votcă, puţină ; ei, d-aia au pus foc !

— Le-am spus eu alor mei : o să fie rău de oraş ! A trecut un călugăr în strai negru spre curtea voievodului.

— L-am văzut şi noi... Dar ce vină are călugărul ? Ţăranii au pus foc...

— Ia uitaţi-vă, priviţi : iar şi-a trimis undeva voievodul tîlharii...

— Ce, eşti chior ? Asta nu e haita voievodului...

— Dar a cui o fi ?

— Mulţi-s în caftane de scarlat, şi cu pistoale : se întorc moşierii de la ospăţul voievodului !

— Chiar aşa-i : nu-s slugile voievodului !

— Şi o iau pe mal, tot pe mal...

— Oameni buni, lăsaţi pălăvrăgeala ! Haideţi la foc !

— Veni-im !

În odaia voievodului, la lumina candelei de sub icoana Mîntuitorului, lîngă portretul ţarului de deasupra mesei, rămasă de acum înainte fără stăpîn, şedea Domka, cu mîinile vînjoase pe genunchi, pe saianul de catifea, cu capul în piept.

Senka, în rantie de călugăr, se strecură în odaie pe uşa îngustă.

— Totu-i în deplină rînduială, Domka, spuse el, aşezîndu-se pe laviţă alături de ea.

— Temnicerul zace în întuneric ! spuse Domka, fără să ridice capul. Mă furnicau palmele : „Să-l sugrum ?!" Am plecat, cu gînd că au s-o facă alţii... mai întîi, au să-l răpună pe temnicer, iar apoi pe streliţ ! Săltă capul, şi-l privi pe Senka piezîş, mohorîtă. Iar voi, mi-au spus oamenii, l-aţi răpus pe deseatnic, iar pe temnicer l-aţi lăsat teafăr ! De ce ?

— Dacă-l răpuneam pe temnicer, fato, tot ţie-ţi făceam rău ! răspunse Senka. Tăcu o clipă ; Domka tăcea şi ea. — Cînd or veni oamenii stăpînirii, adăugă Senka, cine se ridică în apărarea ta ? Pe temnicer au să-l cheme, cel dintîi. L-aş fi omorît pe streliţ, fără să intru în temniţă cu el ; dar atunci vina ar fi căzut şi pe tine : doar temnicerul ştia că tu m-ai adus !

— Tocmai d-aia trebuia ucis !

— Dar temnicerul e dîrz : o să le spună celor trimişi de stăpînire : n-a îmbătat ea streliţii şi paznicii ; el, Grişka, a fost capul răutăţilor ! Nevestele slujitorilor nu te au la inimă, sînt

în stare să te pîrască... şi, mai este un martor, băiatul de la cuhnie. Dar mărturia temnicerului înlătură totul ! De asemenea, el ştie că voievodul mă trimitea la tîlhării şi-mi dădea voie să umblu slobod prin oraş. Mărturia sa e mai de preţ ca moartea lui ! Şi el mai ştie, că voievodul avea încredere doar în el şi în tine...

— Da ? Vai, Siomka, să ştii că ai dreptate !

Senka scoase din sîn un sul de hîrtie, şi-l dădu Domkăi.

— Iată hîrtia... zapisul de slobozenie pentru tine şi pentru alţi robi, cu iscălitura voievodului. Dar unde-i epistola pe care am scris-o pentru voievod, atunci cînd şedeam pe laviţă în lanţuri ?

Domka zîmbi :

— Aia pe care ai scris-o noaptea, atunci cînd ne-am bătut ?

— Aia...

— E în lădiţa de la căpătîiul voievodului ; am mai văzut-o o dată, cînd a scris şi el ceva pe ea. Lădiţa este pe crivat, între perine.

— Ia ad-o...

Cu mişcări obişnuite, Domka dădu la o parte perinele, luă o lădiţă conică teşită, o deschise, scoase epistola din ea şi i-o dădu lui Senka. Acesta o străbătu cu ochii, o făcu sul la loc, şi i-o dădu înapoi Domkăi :

— Las-o acolo... O să fie şi ea bună în apărarea ta.

— L-am auzit, azi, la masă, cînd a zis : „O s-o dau pe mîna Moscovei !" — adică, pe mine. Dar tot sînt pătată de sîngele său.

— N-o să fie vărsat sîngele bătrînului...

— Dar cum ? Se poate să fie lăsat viu ?

— Au să-l înece în Volga...

Domka îşi făcu semnul crucii. Rămase o clipă cu capul în piept, apoi, sări de pe laviţă :

— Mă strînge saianul... am asudat !

Îşi descheie bumbii zugrăviţi, îşi scoase saianul larg, îl aruncă pe laviţă şi, numai în cămaşa de mătase, cu cingătoare, lungă pînă la călcîie, plecă spre sala în care pînă mai adineaorea ospăţul era în toi, de unde se întoarse cu două pocale de argint şi o carafă cu mied.

— Şezi la masă, în locul voievodului... acu n-o să ne certe pentru asta... bea mied ! Cred că eşti obosit, nu mai puţin ca mine...

— Dă-mi să beau ; bea şi tu !

Umplu două pocale, pline ochi.

— Un pocal, beau.

— Ei, de ar da Dumnezeu, spuse ea, să iasă totul bine, precum spui, n-aş pregeta să-mi dau chiar şi viaţa pentru tine...

Băură, fără să ciocnească.

— Mai bea unul, cu mine...

— Să nu-mi îngreuneze capul... încă n-am isprăvit totul... e tare miedul...

Băură.

— Ia dă-ţi jos straiele călugăreşti de pe tine şi pune-ţi caftanul de postav. Ţi-am făcut rost şi de nişte ciubote ca lumea. N-au să-ţi fie mici... Şi de o căciulă cu vîrf de jder... Boarfele astea, negre, le arunc în foc.

— Bine, Domka ! Să ştii : oricine ar veni ca voievod, fie că se poartă bine ori nu cu tine, las eu nişte flăcăi care o să aibă grijă să nu-ţi facă nimeni nici un rău.

Senka zvîrli de pe el rantia, scufia de monah cu umerare, stiharul, şi-şi smulse din picioare încălţările scîlciate.

— Scoate-ţi şi cămaşa — e plină de sudoare — să-ţi pui una curată.

În vreme ce Senka îşi schimba straiele, Domka aruncă o pilotă şi o pătură pe covorul de pe jos, îşi zvîrli cingătoarea pe laviţă, îşi legă părul des cu o năframă subţire, îşi făcu semnul crucii, şi se culcă, rostind cu glas domol, liniştit :

— Eu m-am culcat, vino lîngă mine.

— Ei, Domka, sînt însurat...

— Şi ce-mi pasă mie ? Muiere îmi zice lumea, muiere vreau să fiu...

— Dar, Domka, eu am să plec, doar ştii şi tu...

— Te trezesc eu, dacă dormi dus. Îţi rînduiesc calul, te petrec, să ajungi ceata din urmă.

— Poţi să-ţi alegi un bărbat mai bun ca mine...

— Unul ca tine tot n-am să mai găsesc, cît oi trăi ; dar de nimeresc unul nătîng, îl sugrum, chiar în cea dintîi noapte.

— Iată cine-mi eşti !

— Of, taci ! Lasă-mă să te strîng în braţe... Miroşi a sînge ? Nu-i nimic, sărută-mă !

— Ei, bărbăţele, nu e vreme de trîndăveală...

Senka deschise ochii, fără să-şi dea numaidecît seama unde se afla.

Dinaintea lui era un oştean cu chivără de fier, cu scurtă de piele sub care i se vedea brîul, cu pistoale în el. Îşi alungă somnul, dîndu-şi seama că îl trezise Domka. În lumina gălbuie a candelei, se îmbrăcă, se încălţă, se încinse peste caftan cu brîul cu ciucuri. Domka îi dădu două pistoale şi o spangă :

— Ia-le, îs încărcate amîndouă.

Senka îşi anină spanga de brîu, luă pistoalele şi-şi puse căciula. Domka deschise o uşă tainică, ascunsă de un covor. Aprinse de la candelă o lumînare şi cu ea în mînă, îl petrecu pe o scară tainică în grădină. Ieşind, suflă în lumînare şi o lăsă pe scară.

Se crăpa de ziuă. Cocoşii cîntau a doua oară. Ceaţa era acum aburie şi mai rece.

— Mă duc să aduc calul, aşteaptă-mă lîngă maidan, spuse Domka după ce ieşiră în uliţă.

Se întoarse în grădină, trecînd pe lîngă zăplaz. Se aplecă, se strecură pe sub scara casei voievodale. Ferindu-se să nu-şi mînjească de sînge încălţările moi, trecu peste două leşuri fără capete, — al vătafului şi al unui moşier.

Deschise larg uşa grajdului. Grăjdarul, mut, legat burduf, dormea dus în iesle, cu nasul în paie.

Domka scoase afară doi cai şi-i înşeuă, punînd pe al său cerga de postav.

Deschise încetişor poarta ogrăzii. În clipa cînd ieşea pe ea, una dintre nevestele slujitorilor scoase capul pe uşa izbei, dar se trase numaidecît îndărăt :

— Unde o mînă dracu pe diavoliţa asta, cu noaptea-n cap... o fi pus la cale iar vreo tîlhărie ?

Senka sări în şa. Împreună cu Domka o luă la trap uşor, peste maidan, căutînd să ţină aproape malul Volgăi. Străbătură vreo cinci verste, şi se opriră la marginea unei păduri.

— Ei, Semioane, cred că ai tăi nu-s departe. Te-or aştepta !

— Îi găsesc eu ! Întoarce-te !

Ea îşi trase calul mai aproape, se aplecă spre Senka şi-l sărută pe buze.

— Spune-le oamenilor tăi — nu uita — îl povăţui ea: poate c-or să vă urmărească... treceţi peste Volga, fugiţi pe malul Kostromei.

— De mine să n-ai grijă! De-or da de noi, o să-i înfruntăm... îţi juruiesc pe slobozenia mea şi fac o plecăciune pînă la pămînt... să ştii că nu te las fără pază... să nu-ţi fie frică...

— Dă-i drumul, dragule!

Senka se depărtă pe malul apei. Domka zăbovi îndelung, petrecîndu-l cu privirea, apoi, oftînd adînc, trase uşor de dîrlogi, şi o luă îndărăt, spre casă.

Cînd ajunse în tîrgul vechi, clopotele începeau să bată pentru utrenie. Între tîrgul vechi şi cel nou se întindea o jarişte. Streliţii din cetate scormoneau cu baltagele.

„Aici a fost birtul voievodului", gîndi ea.

Credincioşii care se duceau la biserică o ocoleau:

— Cică e dată dracului!

— Are putere bărbătească într-însa! Nu degeaba e mîna dreaptă a voievodului.

Intrînd din nou în grajd, Domka duse calul la loc, între conoveţe, apoi îl dezlegă pe grăjdarul cel mut. Acesta, îi făcea semne cu mîinile şi cu buzele:

— Robii au furat trei cai!

Domka intră tiptil în tindă. În drum spre odaia ei, ridică ivărul de la uşa încăperii în care dormeau moşierii. Deschise din mers uşa cămării goale în care, încă nu demult, erau veşmintele musafirilor atîrnate pe pereţi. Intră în iatacul boierului, şi ridică aşternutul pe care se drăgostise cu Senka. Se închină şi-şi luă cruciuliţa pe care o vîrîse sub perină. „M-am culcat cu el fără cununie... Iart-o, Doamne, pe roaba ta Domka!..."

După ce strînse aşternutul, ascunse după o uşă tainică rasa călugărească a lui Senka, se înveşmîntă în negru, şi se aşeză pe laviţă, la masa voievodului. Voia să aţipească puţin. Deodată însă, tresări:

„Dar pocalele? Şi carafa?"

Făcînd pocalele să clinchetească încetişor, le vîrî în carafă şi pe aceasta o duse în odaia în care petrecuseră oaspeţii.

„Ce duhoare e aici", îşi zise ea în gînd.

Pe mese erau mormane de oase, de bucăţi de pită şi de plăcinte. Feţele de masă fuseseră pătate peste tot cu vin. Fără să se atingă de masă, Domka ridică jilţul voievodului

şi-l răsturnă pe spătar. Cercetă încă o dată sala din priviri, apoi stinse candelele din faţa iconostasului de la care venea izul de oloi ars. Se întoarse în iatac şi se aşeză într-un jilţ. Neliniştea nu i se ostoi însă. Se ridică, se strecură în tindă, aduse o secure şi-o puse la uşă. Gîndea că făcuse tot ce trebuia. N-apucă însă să aţipească.

Streliţii, buimăciţi de băutură, începuseră să umble prin curte, suduind de mama focului. Careva urcă treptele scării, păşi în tindă, stătu o clipă locului, apoi intră în sală.

Domka aştepta ca necunoscutul să se ivească în iatac. El rămase însă îndelung în sală. În sfîrşit, păşi cu sfială pe covoare, călcînd încet, şovăitor, deschise uşa iatacului, îndoindu-se de şale, şi se strecură năuntru, arătîndu-şi chelia gălbuie.

Era temnicerul.

— Matveevna, am venit la părintele nostru să-i spun, cum am păcătuit...

Palidă, împietrită, Domka se ridică de pe laviţă, se clătină, apoi se rezemă de perete :

— Moşule, ce năpastă, spuse ea... tîlharii, întemniţaţii tăi l-au răpit pe părintele nostru, voievodul... au luat armele... au furat veşmintele moşierilor, caii lor... au dat buzna încoace... m-am apărat cu securea, — uite, cu asta, ca să nu prade casa... Voiau să-i dea foc... Grişka a fost mai rău ca toţi, el e capul răutăţilor... voievodul l-a slobozit din fiare iar el, ocnaşul, îi slujea voievodului ca pisar... şi acum, uite ce s-a-ntîmplat...

— E o mare durere pentru noi, Matveevna ! Şi eu, drac bătrîn, de cîte ori l-am lăsat pe acel Grişka să umble prin tîrg... Socoteam că o dată ce voievodul l-a scos din fiare şi-l trimite călare pentru treburile lui, nu fac nici un rău. Şi ce domol era, ce om de înţeles, pînă-n noaptea trecută... Iar acu... Şi chiar tu mi-ai adus corbul negru.

— Eu, moşulică... asta mi-e vina... nu l-am cunoscut pe tîlhar...

— Da, cum era să-l cunoşti, Matveevna ? Uite, eu, cu tot ochiul meu ager, nu l-am cunoscut, pînă nu m-a ameninţat...

— Aşa, aşa e, moşulică, vorbeşte ca din carte, spune rugăciuni... îl credeam călugăr.

— Halal călugăr ! Ptiu, curată năpastă ! Am venit cu deseatnicul, — eu am intrat la stareţi, iar ei l-au tăiat pe deseat-

nic, ca pe un cucoş, — nici n-a crîcnit. Vai, vai de capetele noastre! Am petrecut, am băut şi ne-am pierdut voievodul...

— Şi eu ce mă fac acum, singură pe lume, fără el, fără binefăcătorul meu? Şi cît de mult ţinea la mine! Eu, moşulică, cu noaptea-n cap am pus şaua pe cal, m-am repezit în urmărirea fugarilor... îmi ziceam: nu cumva l-au legat undeva de un copac? Dar nu e nicăieri!

— E primejdios, fato, să pleci aşa, de una singură... doar tîlharii-s mulţi şi au cu toţii arme asupră-le! Nişte ucigaşi, — în stare să taie omul, ca pe-un cucoş. Deseatnicul, ca să vezi, avea arme; dar uite că s-a pomenit legat fedeleş după cuptor, ca un prunc...

— Du-te, moşulică, de-i trezeşte din somn pe moşieri, pe oaspeţi, — dorm colea în odaie. Trebuie să chibzuim, să vedem, ce-i de făcut...

— Îi trezesc eu! Dar uite că nu mă mai ajută mintea... mai ştii ce-o să păţesc eu, drac bătrîn?... Vai şi amar!

Temnicerul dădu să plece.

— Să strîngi oameni pentru urmărire, pentru urmărire!

— Vai, Matveevna, cam puţini-s cei ce pot fi strînşi... unii au o ţapină, alţii, nici măcar atîta. Mai bine, să adun moşierii.

„Uşor o scoţi la capăt cu nărozii bătrîni... dar ferească-mă Dumnezeu, cînd or veni hapsînii şi viclenii", îşi zise Domka în gînd.

— Ivaşka Baklanov, cu toate că eşti dvorean de sfat şi ai ceva glagorie, dar fără noi, prăpădiţii de pisari, n-ai cum să te descurci! bombănea Tomilka Utkin, ştergîndu-şi ciubotele murdare de ţolul de lîngă prag. Orbecăise prin întuneric, pe hudiţa înecată în glod din pricina ploii.

Cu mişcări largi, de om băut, îşi făcu semnul crucii dinaintea colţului de cinste, închinîndu-se mai curînd la făclioara candelei, decît la icoanele negre, cu chipuri nedesluşite. După ce-şi isprăvi rugăciunea, îşi suflă nasul. Candelele îşi revărsau lumina firavă prin casă, răspîndind un iz de oloi ars. O femeie trupeşă ieşi din odaia de alături, cu părul strîns sub basmaua de stambă roşie, cu o cămaşă cenuşie şi, pe umeri, cu panglicile albastre ale sarafanului de pînză.

— Vai de tine, beţivule! Pe unde mi-ai hoinărit pînă acum? bodogăni ea.

Tomilka o repezi :

— Ustroha, am fost acolo, unde am avut treabă !

Pisarul se apropie de masa din colțul de cinste, scoase din sîn, de sub caftanul de pînză încins cu o cureluşă, un mic catastif înfăşurat într-o cîrpă, îl dezveli, şi-l puse pe masă, împreună cu cîrpa. Bodogănea într-una :

— „De sfat" ! Halal ! De-i cere măria sa să scrie, zmîngăleşte şi el, acolo ceva de mîntuială. Apoi îmi porunceşte : „ia, scrie pe curat, că n-am vreme !" Mi-a dat de lucru, pentru toată noaptea... Bine măcar că m-a cinstit cu băutură... Am băut, am mîncat amîndoi şi s-a răsturnat călimara — nu ştiu care dintre noi a făcut-o — iar el : „nu-i nimic, te descurci tu !"... hîc ! M-a cinstit. Aş mai mînca o bucăţică de friptură cu usturoi. Ustio-ho ! răcni Tomilka ridicînd capul.

— De ce zbieri ca din gură de şarpe, netotule ?

— Adu-mi cvas !

— O să-ţi aduc ! Altceva mai vrei ?

— Adu lumină ! „Pînă mîine să fie gata." Aşterne-te pe scris, Tomilko ! c-aşa e porunca.

Depărtîndu-se cu mişcări greoaie, femeia intră la ea în odaie. Pe masă se ivi o lumînare aprinsă, într-un sfeşnic cu taler, şi o stacană de lemn cu cvas.

— Vezi-ţi de scris... dar să nu faci duhoare multă... azi am spălat cu leşie laviţa pe care şezi, ca să stîrpesc păduchii de lemn.

— Ce tot spui ? Nu eu fac putoarea : tu găteşti într-una peşte sărat, şi toci ridichi negre... nici nu le mănînci măcar, dar duhoare se face.

Femeia se opri în uşa deschisă :

— Nu cumva ai pofti o friptură ? Te-a cîntat cucu la crîşmă... şi, au fost nişte pricinaşi în lipsa ta, cu plocoane... dar plocoanele au zburat la altul.

— Plocoanele ? Las-că n-au unde să le ducă — tot la Tomilko se întorc. Hei, adu cvas, toanto !

— Ce, eşti chior ? Ia şi bea ! Cvasul e pe masă.

— Bine, du-te de te culcă...

Tomilko luă călimara de aramă de la cingătoare, scoase pana de gîscă din gîtul îngust, şi deschise catastiful. Dădu cu mîna peste cîrpa de pe masă şi o împinse lăsînd-o să cadă jos pe podea. Se aşeză pe laviţă. Bău o duşcă de cvas din stacană şi, cu barba şi mustăţile ude, trase lumînarea mai aproape.

Îşi vîrî mîna-n sîn, scoase o tichie de catifea cumplit de ponosită, şterse vîrful penei cu ea, muie din nou pana în cerneală şi începu să scrie : „Leatul 1668, luna mărţişor, în cincisprezece zile, Duminica Floriilor, marele stăpînitor, în fruntea alaiului a păşit după sfintele icoane, de praznicul «Întîmpinării Domnului» care s-a sărbătorit lîngă şanţul cetăţii. Şi a fost împreună cu marele stăpînitor, ţareviciul şi marele cneaz Alexei Alexeievici... Iară sus, la Palat, lăsat-au măria sa pe boierul cneaz Grigori Sunciulevici Cerkasski, şi pe ocolnicul Feodor Vasilievici Buturlin. Şi cînd marele stăpînitor...

— Ptiu, drăcie ! aci s-a vărsat cerneala, acu descurcă-te dacă poţi... Tomilko sorbi olecuţă de cvas, dădu deoparte mîna cu pana în ea, iar cu mîneca mîinii slobode îşi şterse mustăţile şi barba... „şi cu ţareviciul, feciorul măriei sale“... — cred că aşa a fost aci ! — „...au pornit spre salcia de pe Locul Dreptăţii. Înalt preasfîntul Ioasaf patriarhul Moscovei şi a toată Rusia, a purces spre Locul Dreptăţii din Kremlin călare pe asin. Iar asinul îl ţineau de dîrlogi marele stăpînitor, ţarul Alexei Mihailovici, singur oblăduitor şi cu feciorul măriei sale, ţareviciul stăpînitor Alexei Alexeievici. Şi, din porunca marelui stăpînitor, îl duceau pe asin de mijlocul dîrlogilor, aproape de el, ţareviciul stăpînitor, şi boierul cneaz Nikita Ivanovici Odoievski, iar de căpăstru îl duceau boierul de la Patriarhie Nikifor sin Mihailov Beklemişev... şi cu vistiernicul patriarhiei. Iar înaltpreasfinţii patriarhi ecumenici n-au fost de faţă în alai. Rămas-au în vremea aceea la ei, şi cînd marele stăpînitor ţarul Alexei Mihailovici şi cu feciorul măriei sale, marele cneaz Alexei Alexeievici, păşeau în urma sfintelor icoane, înaltpreasfinţii patriarhi ecumenici îi priveau din palatele lor pe marele stăpînitor şi pe ţarevici şi îi binecuvîntau cu sfintele cruci. Iar marele stăpînitor şi feciorul măriei sale, ţareviciul, l-au trimis la ei pe boierul cneaz Ivan Alexeievici Voratînski să-i întrebe de sănătate întru mîntuirea sufletului“...

— Pre înalt preasfinţii stăpîni, Paisii, papa şi patriarhul de Alexandria, ca şi pe Makarii, patriarhul Antiohiei şi a tot Răsăritul, cică i-a făcut Nikon pomanagii ! — îşi zise Tomilko. Somnul îl biruia. Curat pomanagii ! Nişte grecotei, care taie frunze cîinilor pe la noi, şi se pricopsesc cu plocoane. Înalt preasfinţii... te pomeneşti că, pe ascuns, or hali şi carne de mînz ! Ei, m-am plictisit, ajunge ; ia să scriu altceva ;

„Luna prier în şaptesprezece zile, de ziua ţareviciului şi marelui cneaz Semion Alexeievici s-a dus măritul stăpînitor la biserica Soborului, la slujba liturghiei, iar la palat l-a lăsat măria sa pe boierul cneaz Nikita Odoievski Ivanovici"...

— Dare-ar naiba într-însul ! trebuie scris : Nikita Ivanovici, — şi după aceea Odoievski... Mă biruie somnul ! Şi mă aşteaptă Ustioha — te pomeneşti că se şi mîniază... Da ce mă priveşte pe mine, unde s-au dus ăia ? Of, ia să mă duc la culcare, că mi-au îngheţat picioarele... oi isprăvi mîine dimineaţă...

Ţarul, de atîta umblet cînd cu alaiul Floriilor şi prin mănăstiri, unde era întîmpinat cu ospeţe şi cu vinuri tari, se simţea cam rău :

— Mi-e capul ca de plumb, şi mă trec fiori prin pîntec ! Porunci să se încălzească baia şi să vină vraciul Artionka, să-i ia sînge. Vraciul ţarului se îmbolnăvise însă tocmai atunci. Ţarul nu vru să se lase pe mîna altcuiva ca să-i facă tăieturile de trebuinţă, aşa că porunci să i se gătească un abur straşnic ceea ce se şi făcu cu trei schimburi de oameni. Nici nu mai putu să iasă din baie fiind adus la palat, în jilţ. Se îmbolnăvise. Starea lui se înrăutăţi şi mai mult atunci cînd diacul îi ceti veştile de prin toate părţile Rusiei Mari, Mici şi Albe...

Cele de la Iaroslavl sunau astfel :

„Întemniţaţii s-au răzvrătit şi-au ales hatman pe un oarecare Grişka, au fugit din temniţă şi l-au luat cu ei pe voievodul Buturlin, şi, pe cît se pare, i-au şi făcut boierului seama, pe cînd fugeau"...

Veştile din Ucraina erau şi mai rele :

„Ivaşko Briuoveţki, hatmanul te-a vîndut, a trecut la sultanul turcesc, în loc să-ţi fie supus măriei tale. Hoţul de Petruha Doroşenko , cu cerkaşii [1] de peste Praguri şi cu urdia din Crîm, ne-a aruncat prin luptă dincoace de Kotelva oştile, în frunte cu cneazul voievod Grigori Grigorievici Romodanovski, şi tot prin luptă s-a tras cneazul Grigori Grigorievici pînă la Putivl şi-acolo s-a oprit fiind împresurat, iar ca soţ de luptă îl are pe

[1] Aşa se numeau la Moscova cazacii zaporojeni

cneazul Vasili Boreatinski... Împrejurimile Putivlului sînt slobode. Urdia a plecat spre Crîm.

La Gaivoron, au zdrobit tătarii în drum oastea măriei tale şi pe voievodul cneaz Andrei sin Romodanovski l-au dus rob în Crîm"...

— Nu mai ceti, diacule, ajunge şi atîta.

Ţarul dădu fără vlagă din mînă. Diacul făcu o plecăciune, şi strîngînd hîrtiile de pe masă, ieşi.

— Să-i scrii cneazului Grigori, îi spuse ţarul din urmă : să vină încoace de la Putivl, în goana mare, fără zăbavă : „Vrea chiar măria-sa să afle adevărul despre Ucraina... Pe Boreatinski să-l lase voievod în împresurare, în locul său.

— Se va împlini întocmai, mărite stăpînitor !

— Epistola să i-o trimiţi prin olăcari cît mai grabnic.

Diacul plecă, iar ţarul se întoarse pe crivat, îşi făcu semnul crucii şi spuse oftînd :

— Să mă scol, n-am puteri... să zac, n-am vreme... Trebuie să trec pe la Iliinişna mea că boleşte şi ea... şi nu pot, să mă duc. L-am însurat pe dracul burtos [1], l-am miluit cu boieria şi el ne-a răsplătit cu vînzarea lui... Of, ce are să iasă din toate acestea ? Au să mi-i răpună pe voievozi...

Postelnicul Poltev intră păşind tiptil ca o pisică. Întrebă încet :

— Pofteşti ceva, măria-ta ?

— Ce poftesc ? Aprinde, Feodor, lumînările în sfeşnicele cu apă... stinge candelele de la icoane, strînge-le feştilele, că miroase a oloi ars.

Lumînările începură să clipească dinaintea icoanelor din iatac, acum şi mai întunecos. Apa lucea ca aurul tulbure pe fundul talerelor de sub sfeşnice. Începură să joace raze şi cercuri în culorile nestematelor, ale smaraldelor şi safirelor cu care erau împodobite icoanele. Postelnicul se făcu nevăzut încetişor. Ţarul aţipise...

Zilele treceau... Odată, în palatul ţarului, în sala de sus, se slujea utrenia. Boierul Nikita Odoievski păşea spre iatacul

[1] Briuhoveţki, numele lui vine de la *briuho*, burtă (rusă).

ţarului tot atît de încet ca şi postelnicul. Deschise fără zgomot uşa grea, şi vîrî capul pe ea. Ţarul, aşezat pe crivat, îşi făcea rugăciunea, cetind „Canonul cel mare" de Andrei din Crida. Boierul aşteptă, ca ţarul să-şi isprăvească rugăciunea :

„De unde să încep cu plîngerea faptelor ticăloasei mele vieţi, şi ce început anume, Hristoase, să pun tînguirii mele de acum ?"... — Ţarul îşi întrerupse rugăciunea şi întrebă : Ce doreşti Ivanîci ?

Boierul, în foşnetul brocartului feregelei, trecu pragul iataculului, închise uşa şi făcu o plecăciune :

— Mărite stăpînitor, l-ai chemat oare pe voievodul cneaz Grigori Romodanovski ?

— A fost trimis olăcarul după el, îl aştept.

Romodanovski se ivi şi el în uşă.

Cneazul voievod intră, dădu ţarului cinstirea cuvenită, îndoindu-se într-o plecăciune, şi-l întrebă de sănătate.

— Ia, aşază-te mai aproape, cneazule Grigori... Sănătatea noastră, de-o vrea Dumnezeu, s-o îmbunătăţi, de pe urma veştilor tale...

Romodanovski se aşeză, strîngîndu-şi poalele caftanului de zile mari.

Slujba la oaste şi cei zece ani trecuţi îl schimbaseră mult pe cneaz, de atunci de cînd el, plin de şiretenie, îi aducea lui Nikon la cunoştinţă porunca ţarului : „Să nu se iscălească pe epistole «Marele stăpînitor»" şi hotărîrea acestuia, că „prînzul cu ţarul gruzin Teimuraz se va lipsi de feţe bisericeşti." Picioarele boierului, cîndva scurte şi groase, păreau acum mai subţiri şi mai lungi. Barba bălaie, lată, îi crescuse pînă după urechi, şi în ea se iviseră smocuri de cărunteală. Sprîncenele îi atîrnau deasupra ochilor, faţa rotundă îi era trasă, iar fruntea, brăzdată de zbîrcituri.

— Din porunca măriei tale, cneazul Vasili Boreatinski a rămas ca voievod în împresurarea de la Putivl, avîndu-l pe diacul Monomahov lîngă el ; iar la treburi de...

— Aşa, aşa-i, ştiu. Ce tîlhar e Briuhoveţki ! Cîte ticăloşii a făcut !

— E hoţ... e corb... Află, mărite stăpînitor, că pe corbul cela alt corb l-a răpus...

— Ce spui, cneazule ! Cum adică ?

— Cînd Briuhoveţki şi-a adunat rada lui de vînzători la Gadeaci, cu polcovnici cu tot, şi ei tîlhari aşijderea lui, au

luat hotărîrea la rada ceea să ne alunge toţi voievozii din Ucraina. De atunci, mărite stăpînitor, s-au apucat să ne împingă, iar pe-alocuri, chiar să ne ucidă oamenii — la Priluki, la Mirgorod, la Baturin au prins voievozi, au ars monahi. Tîlharul de Ivaşko a strîns şi a trimes de sîrg în Crîm oamenii săi, pe Grişka Gomalei şi pe alţii, să cheme urdia asupră-ne, iar pe el, pe Ivaşko, să-l primească supus al său...

— Ce cîine spurcat !

— Tot atunci şi tot într-acolo, a trimis şi Petruha Doroşenko pe ai săi, să cheme urdia asupră-ne... fiindcă i se supuseseră mai înainte. Doroşenko a socotit că Briuhovetki îi stă piedică în calea spre hătmănia peste Ucraina de ambele părţi ale Niprului... ei, şi de sultan i-era frică, să nu-l pună pe Briuhovetki peste el, peste Petruha. Şi atunci, mărite stăpînitor, a asmuţit el golănimea cazacilor, şi aceasta, pe cînd Briuhovetki se ducea la Kotelva, la vreo opt verste de Opuşnoie, în stepă, l-a ciopîrţit pe Briuhovetki. I s-au strîns bucăţile din trup, ca să fie înmormîntate la Gadeaci...

Ţarul îşi făcu semnul crucii :

— Va să zică, iată cum l-a răpus corbul pe corb !

— Tocmai aşa, mărite stăpînitor ! Petruha a poruncit ca nevasta lui Briuhovetki să fie lăsată să plece la Cighirin, cu avutul său...

— Foarte bine, foarte bine !

— E bine, măria ta, că a rămas un singur corb ! E fioros, corbul, şi lacom de carne de om, dar se prevede şi sfîrşitul său...

Ţarul îşi făcu din nou semnul crucii :

— O să-i vină sfîrşitul, cneazule Grigori ; să dea Dumnezeu, să-i vină cît mai curînd !

— Am aflat, mărite stăpînitor, că, de cînd s-a închinat. Doroşenko turcului, mulţi ucraineni cîrtesc împotriva lui, iar unii îi şi zic vînzător. Fioroşi sînt păgînii cu pravoslavnicii, multe biserici le-au prefăcut în geamii prin părţile pe unde a stat turcul... tătărimea pradă, ia lumea-n robie, nici nu se uită că-s legaţi cu ea prin prieteşug.

— Aşa, aşa...

— Şi acestea dăinuie de mult... focul mocneşte pe ascuns, iar o dată ce mocneşte, nici flacăra nu-i departe... şi atunci, noi...

— Cneazule Grigori, trebuie să se scrie o epistolă : „Întrucît sînteţi pravoslavnici, de aceeaşi credinţă cu noi, alegeţi-vă un hatman drept-credincios care să vă apere şi pe voi şi credinţa pravoslavnică şi norodul ucrainean de vînzătorii ticăloşi... iar de la noi, marele stăpînitor, veţi avea parte de înlesniri şi de apărare cu oaste".

Mai încolo se poate adăuga : „Dăjdii de la voi n-o să luăm, şi voievozilor noştri le-om porunci să nu aibă nici un amestec în treburile voastre"...

— O asemenea epistolă, mărite stăpînitor, are să fie nimerită, taman la vremea şi la locul ei. Ei, precum am auzit, îl îndeamnă pe Diomka Mnogogreşnîi [1] să le fie hatman.

— Hm, cu asta o să se isprăvească povestea ! Îndărătnicii să fie puşi să juruie pe cruce ; hainii să fie prinşi şi cercetaţi în fel şi chip. Acum, îl trimit pe cneazul Grigori Kurakin voievod la Breansk, şi-i dau ajutor pe alt Grigori, pe Kozlovski ; acesta e voievod la Veatka, şi s-a trimes după el... alt ajutor are să-i fie cneazul Piotr Hovanski... — Ţarul miji ochii şi, după o clipă de tăcere, adăugă : — Hovanski ăştia îmi sînt ca osu-n gît ! A venit bătrînul Ivan să se roage pentru fecioru-său, cu multă stăruinţă : „Nu se cade, zice, să fie feciorul meu ajutorul lui Kurakin !" Iar Petruha e leit tacă-său — se încăpăţînează ca un bou ! Ei, atunci l-am întemniţat pe bătrînul Tararui şi s-a lăsat mai moale feciorul : a zis el că-i bolnav, dar tot se duce...

— Mărite stăpînitor, în trebile oastei se cuvine să se facă totul fără a ţine seamă de unul sau de altul... altfel strici totul.

— Aşa-i, cneazule Grigori ! Cu tine, Petruha e gata să plece — nu mai e bolnav. I-am poruncit : „Cu cneazul Romodanovski, tu, Hovanski, nu cumva să ai vreo pricină !"

— Ar trebui pedepsiţi cu întemniţarea, în vreme de război, cei ce pricinuiesc dihonii pentru vechimea neamului.

— Aşa e, cneazule Grigori ! Şi atunci, om sprijini Ucraina pe trei Grigori : tu eşti Grigori, cneazul Kurakin, tot Grigori ; Kozlovski, Grigori şi el ; dar cu cei ce-s botezaţi Andrei, cum stăm ?

Romodanovski îşi plecă fruntea :

[1] *Demian Mnogogreşnîi*, hatmanul Ucrainei Apusene în urma lui Briuhovetki.

— Mărite stăpînitor, pe Andriuşka trebuie să-l răscumpăr, dar nu ştiu dacă-mi ajung puterile...

— Trebuie răscumpărat cît mai curînd. Am auzit, dar ştii şi tu : păgînii au la Bahce-Serai o cetate de piatră sus, pe munte, şi pe toţi cei luaţi robi îi tîrăsc acolo... îi ţin în temniţa de piatră, iar de făptuiesc cei de-acolo ceva rău, îi aruncă în prăpastie. Şi mi-a spus cineva, că muntele pe care a fost durată cetatea e înalt de o sută cincizeci de stînjeni...

— Mărite stăpînitor, mă doare sufletul pentru Andriuşka ! E aprins, pornit pe sfadă... din pricina firii lui înflăcărate, a căzut în robie, — a luptat în şirurile cele mai înaintate, cu sabia în mînă...

— De la Putivl întoarce-te acolo, fără zăbavă, şi trimete pe careva la Hoardă. Nu te încăpăţîna la tocmeală, trebuie să-ţi răscumpărăm cnezişorul. Banii ţi-i dau eu.

Romodanovski se ridică în picioare şi făcu o plecăciune adîncă :

— Mulţumescu-ţi, mărite stăpînitor !

— Şi eu, cneazule Grigori, îţi mulţumesc negrăit, pentru că m-ai lămurit în privinţa mersului treburilor, de vrăjmaş am scăpat, Ucraina se va ridica la luptă pentru credinţă, pe duşmani îi voi izgoni, şi a noastră o să fie. Of, ce-aş mai petrece, ca pe vremuri, numai că doftorul Kollins porunceşte cu încăpăţînare să mă hodinesc...

Veştile bune avuseseră darul să-l învioreze pe ţar — se mişcă în crivat, apoi îşi lăsă în jos picioarele umflate. Boierul se aplecă gîfîind, şi-l ajută să-şi pună cipicii blăniţi.

— Multe puteri şi braţe tari ne cer treburile noastre ! La Iaroslavl a pierit voievodul. Era samavolnic, bătrînul dar ţineam la el, — l-am miluit cu o şubă de fir, cu un pocal şi cu samuri, atunci cînd s-a întors din părţile zaporojene. A pierit ; dar vestea asta să rămînă tainică ! Nici lui Baklanovski n-am să-i cer s-o pomenească în sama treburilor palatului. Pe feciorul său îl trimet voievod. A fost un Buturlin, şi tot un Buturlin a venit... lasă să dreagă acesta, cu mînă tare, tot ce a încurcat taică-său, cu samavolnicia lui. De la Ţariţîn, de mult a făcut cunoscut Unkovski, că „prin dreptul Ţariţînului a trecut multă golănime cu Stenka Razin, iar noi am tras cu tunurile asupra lor", iar hoţii, teferi-nevătămaţi, au intrat în Ţariţîn... De ce nu l-au dus pe voievod cu ei ?

Nu pricep. Au luat bucate, arme, pînă şi sculele din făurării le-au ridicat... A ieşit din Astrahan voievodul Beklemişev, să-i potolească pe tîlhari, dar streliţii le-au dat hoţilor barcazurile, au trecut şi ei de partea tîlharilor, iar pe voievod l-au bătut cu gîrbacele. „Încotro au luat-o ?" am întrebat noi, iar Unkovski ne-a răspuns, în scris : „Spre Iaik, nu aiurea ! Cică îi aşteptau cei de la Iaik"...

— Potolim noi Ucraina, mărite stăpînitor. Şi cu tîlharii de pe Volga o să isprăvim, cît ai clipi !

— Ei, cneazule Grigori, mai e mult, pînă o s-o potolim ! Se întinde pojarul. Ce nevoie de alte pilde mai avem ? Uite ce se petrece la un pas de noi : ţarina Maria o ocroteşte pe Fedoska Morozova ca un zid de piatră... rascolniţa e îndărătnică — cu mintea ei tulburată de epistoliile lui Avvakum... e nărăvaşă, muierea, plînge gîrbaciul după ea, dar ce rost are s-o strîngi în chingi — tot n-au să se isprăvească scornelile lor. Avvakumko, ros de rapănul eresului său, trimete mereu epistolii de la Pustozersk... Am poruncit să fie prinşi cei ce-i duc epistoliile, să fie puşi la cazne, dar nu prea s-a putut face mare lucru în privinţa asta...

— Trebuie multă băgare de seamă, mărite stăpînitor ! Credinţa sluţită e un mare rău, oamenii merg şi-n foc pentru ea...

— Ştiu, cneazule Grigori ! Asupra Morozovei veghează stolnicul Traekurov...

Romodanovski era cît p-aci să spună ceva, dar tăcu, stînjenit : pe Traekurov îl socotea un nerod. În sfîrşit, Romodanovski sărută mîna ţarului iar acesta îl sărută pe creştet, şi-l lăsă să plece.

— Ei, cneazule, du-te cu Dumnezeu !

Sus, pe podina Scării Roşii, diacul Dementi Başmakov, ţuguindu-şi buzele subţiri pe faţa scofîlcită, de om rău, îi făcea cunoscut ocolnicului Buturlin îndrumările ţarului :

— Prin ukazul marelui stăpînitor Alexei Mihailovici, singur oblăduitor a toată Rusia Mare şi Mică, poruncitu-ţi-s-au ţie, ocolnice Feodor Vasilievici Buturlin, să purcezi ca să iei în primire cîrmuirea şi slujba de voievod al Iaroslavlului care a fost în seama tatălui tău, boierul Vasili. Iar de îndată ce vei

sosi la Iaroslavl, să-i aduni pe toţi oamenii de oaste şi streliţii de cetate, să-i cercetezi şi să-i întrebi, cine are arme şi de ce fel, şi să întocmeşti „Izvodul cetăţii" precum se cuvine. Zidurile să le ridici din nou, turnurile de pe ziduri şi tunurile să le dregi, fie cele zidite, fie cele de cetate să le întăreşti şi să întocmeşti cuvenitul „Izvod cu de-amănuntul". Şi cele două dări de seamă să le trimiţi făr-de-zăbavă, la Prikazul Tunarilor. Diac, Feodore, n-a fost numit pe lîngă tine. Poruncitu-s-a de marele stăpînitor să-ţi iei de la Prikazul Trebilor de Taină pe pisarul Timolka Utkin, să-ţi fie pisar. Pentru plecare, Feodore, să te înfăţişezi de azi în trei zile la marele stăpînitor, şi să vii la măria sa pe scara de la iatac şi la despărţire, să-ţi iei de la marele stăpînitor hîrtiile — cea de numire ca voievod şi porunca pentru dregătoria vămilor cît priveşte tainul tău!

Cu capul gol, ocolnicul Buturlin asculta cu ochii în jos porunca ţarului, netezindu-şi barba lungă, neagră. După ce diacul Treburilor de Taină isprăvi, el îşi săltă umerii largi, făcu o plecăciune nu tocmai adîncă şi-şi puse cuşma. Se întoarse : grăjdarul îi adusese calul.

Nu prea era bucuros ocolnicul că părăseşte curtea ţarului, plecînd cu ai lui pe malul Volgăi, raiul tîlharilor, de unde, pe cît auzise, un voievod sau altul căutaseră să fugă.

„S-a ţinut de blestemăţii, bătrînul hapsîn! Şi tu, acum, drege zidurile, ai grijă de oameni, ia-te la cuţite cu moşierii, ca să-i trimeţi la Moscova, în slujba măriei sale", îşi zicea el, cu gîndul la taică-său, despre a cărui soartă nu se mai ştia nimic.

Şi mai era mîniat ocolnicul Buturlin, pentru că diacul trecuse sub tăcere de două ori numele său după tată în titlu şi-i atrăsese luarea-aminte, ca unui pisar mutat într-o altă slujbă.

În sala de primire a ţarului, jilţul său se afla în colţ, pe o mică podină, pentru a nu împiedica trecerea spre sala tronului unde erau primiţi solii străini. Sala de primire era folosită cu prilejul primirii celor numiţi ca voievozi, precum şi pentru solii hanului din Crîm şi ai altor mici stăpînitori dintre cei

mai puțin prețuiți. Țarul, în caftan larg de axamit[1] blănit cu samuri, ședea în jilț ghemuit, încă străbătut de fiori, în urma bolii. Răsufla greu, acoperindu-și cu îngrijire pîntecul rotofei cu blănițe de samuri. În ziua aceea îl primea pe ocolnicul Feodor Vasilievici Buturlin, venit să-și ia rămas bun. Voievodul nou-numit stătea dinaintea țarului, cu capul plecat, uitîndu-se cu gîndurile aiurea la vîrfurile cizmelor de saftian roșcat și, cu o mișcare din obișnuință, își netezea barba neagră, îngrijită chiar și fără acest semn de grijă.

— Te duci, Feodor Vasilievici, în locul tatălui tău, și pentru el, pentru tatăl tău, ai parte de nemulțumirea mea! Să nu fii necăjit pentru poveștele pe care ți le-a dat diacul în ajunul plecării. Ți s-a spus totul pe șleau și fără prietenie fățarnică.

— Dar cu ce te-am supărat oare, măria ta? Nu pricep... Pînă acum, mi-am văzut de treabă... Și Buturlin, cu capul ridicat, făcu o plecăciune.

— Nu m-ai supărat tu... tu ți-ai văzut și-ți vezi de treabă... dar — țarul își făcu semnul crucii — n-am vorbe de cinstire întru amintirea tatălui tău care, poate, nici nu se mai află printre cei vii. A adus o așezare bogată într-un hal făr-de hal... a lăsat zidurile cetății să se năruie, nu le-a dres; temnița s-a șubrezit; nu numai oamenii, ci și gîndacii ar fi fugit de acolo! Pe întemnițați, pentru te miri ce, îi hrănea doar cu pită și cu apă, nu-i lăsa să umble după pomană prin tîrg; șanțurile din jurul temniței s-au umplut de mîl... își făcea de cap, jefuia moșierii... La drept vorbind, și ei, moșierii iaroslăveni, sînt la fel de samavolnici... de cîte ori nu le-am scris, dar nu s-a înfățișat nici unul la mine, la slujbă...

— Răposatul meu părinte mi-a scris despre samavolniciile moșierilor...

— Ți-a scris? Dar de ce, Feodor Vasilievici, nu i-ai scris și tu bătrînului, să țină rînduiala, să nu se dovedească și el samavolnic, spre paguba numelui meu? Patrusprezece ani au trecut, de cînd a fost voievod în războiul cu leșii și chiar un voievod sîrguincios, priceput la vicleșuguri într-ale războiului, și iute la faptă... apoi, l-am trimes în părțile zaporojene, și, acolo, pe cerkașii nestăpîniți și prădalnici i-a potolit și i-a pus

[1] Postav cu fir de aur și de argint.

să juruie credinţă măriei noastre, drept care a şi fost miluit cu o şubă şi cu samuri. Acum, e drept, iar s-au răzvrătit tîlharii ceia, dar pentru ei, fără aşa ceva, traiul nu e trai... la ei, pre cît se vede, s-a obişnuit el cu tîlhăriile. Dar, şi voi, halal feciori ! L-aţi părăsit pe bătrîn, l-aţi lăsat singur, iar el, în singurătate, ros de întristare, s-a apucat să bea. Şi, cum pentru un om beat, chiar marea-i lesne de trecut, şi-a tras nădragii în sus, şi — dă-i drumul, — căci peste tot îs vaduri...

— Mărite stăpînitor, nu ne lăsau treburile nici pe mine, nici pe fratele Vasili să dăm fuga pînă la el..

— Or fi fost şi treburi, te cred...

— De multe ori, i-am trimes ameninţări, să nu sară peste cal : „altminterea, te cheamă marele stăpînitor şi te judecă !"

— Şi aceasta o cred, Feodor Vasilievici ! Aşadar, du-te, pune totul din oraş în rînduială. Cere-i namesnicului Iacov Nikitici Odoievski de la Kostroma să-ţi dea zidari şi cărămidă. Nu-i departe pînă la el, şi-ţi dă, dacă-i ceri în numele meu.

— Mulţumescu-ţi, mărite stăpînitor !

— Îţi dau cincizeci de streliţi, ca să-i ai cu tine ; şi l-au mai scris diecii şi pisarii pe Tomilka cinovnicul de la Prikazul Treburilor de Taină pentru a-ţi sluji ca pisar... dar pentru el, pentru acel Tomilko Ulkin, m-a rugat Baklanovski, boier de sfat, să i-l las... aşa că să-ţi iei altul care ţi-o fi pe plac. Zidurile cetăţii să le dregi fără întîrziere. Fii cu luare-aminte la hoţi : au plecat departe, dar mai ştii ? Se pot întoarce. Să aşezi tunurile... Cînd isprăveşti cu acestea, celelalte treburi să le faci pe îndelete — oamenii să-i cercetezi, armele ce zac fără rost să le împarţi celor ce n-au, şi să-i treci în „Seama cetăţii".

— Am să fac totul întocmai, mărite stăpînitor !

— Pe prăpădiţii de dvoreni să-i trimeţi fără zăbavă la mine, la slujbă, că şed acolo, cu dosul ros de atîta şedere, îndobitociţi de beţie... Pe neguţătorii străini să-i ţii în cinste mai abitir ca pe-ai noştri, ei au argint, efimci. Deunăzi, i-am trimes pe Afanasi Ordîn-Naşciokin şi pe dvoreanul Jeleabujski în Kurlanda, să cadă la învoială cu solii. Şi pentru toate e nevoie de bani ! Străinii iau marfa pe argint, iar ai noştri caută învîrteli cu arama lor, ori schimbă marfă pe marfă...

— Toate le fac, mărite stăpînitor, în măsura puterilor mele!

— Nu fi necăjit că te depărtez de la faţa mea! Vino să-mi săruţi mîna. Şi acum du-te sănătos!

Buturlin se lăsă smerit într-un genunchi, şi sărută mîna ţarului.

— Cred că nu eşti la fel cu tatăl tău, n-ai să-ţi faci de cap! zîmbi ţarul. Hîrtiile de numire ca voievod îs la diacul Dementi.

Domka tresări, străbătută toată de fiori reci, cînd boierul nalt, cu barba neagră, intră în odaia bătrînului voievod. Acesta, lunecîndu-şi privirea încruntată spre tavan, se întoarse cu faţa spre iconostas şi se rugă îndelung, ţinîndu-şi căciula şi toiagul în mîna stîngă.

Domka făcu o plecăciune în tăcere, dar noul voievod parcă nici n-o vedea.

Îşi zise în gînd: „Ia uite... nici nu mă priveşte... ce-ar fi să-i dau acum hîrtia ceea de la Senka? Ba nu, să aştept"...

După ce isprăvi rugăciunea, boierul se întoarse spre uşa care nu fusese bine închisă, şi porunci cu glas tare:

— Streliţi, aduceţi-l pe temnicer!

— Aici-s, tătucule voievod! Îndată ce trecu pragul, bătrînul se şi prăvăli la picioarele voievodului.

— De ce mi te arunci la picioare? Cu ce te-ai făcut vinovat?

— Am o mare vină, tătucule voievod! Mai întîi n-am băgat de seamă, cînd paznicii mei şi streliţii, toată straja, s-au apucat să bea... Altă vină: n-am chemat streliţii de cetate, ca să-i schimbe pe cei beţi... pedepseşte-mă, precum fi-va voia înălţimii tale!

— Scoală-te, vorbeşte ca lumea.

Temnicerul se ridică în picioare. Căciula îi scăpă jos:

— Grişka e de vină: el, hoţul de Grişka, a fost capul răutăţilor... el le-a născocit pe toate...

— Cine era mai mare peste streliţi?

— Deseatnicul, tătucule voievod!

— Şi unde era deseatnicul, cînd streliţii se îmbătau?

— Era plecat... pentru niște treburi, așa a zis...

— Cheamă-l încoace, la mine !

— Deseatnicul a fost omorît, tătucule ! Omorît în noaptea aceea, în temniță !

— Ei, după faptă și răsplată : de ce n-a dat straja în grija cuiva ? Ia spune : cum crezi tu, cine a îmbătat străjerii ?

— Tătucule voievod, eu așa cred : numai slugile au făcut-o, și nimeni altcineva. Au furat vinul și, pe urmă, s-au speriat : „Să știi c-o să ne bată pentru asta". Atunci s-au apucat să dea de băut la cîte un paznic ; iar vinul, știi, e ispită curată : a sorbit unul, a gustat altul, și dă-i drumul !

— Știi tu, care dintre robi au furat vinul ?

— Cum nu, cum nu !... Sergunko și cu Ivașko ; pe urmă, și alții le-au urmat pilda...

— Du-te și spune streliților să-i aducă pe robii ceia.

— Au fugit, tătucule voievod, au furat caii și, chiar în noaptea ceea, cînd cu năpasta, s-au făcut nevăzuți. Eu așa cred, că tot ei l-au răpit și pe părintele nostru, voievodul... Nu-i cruța, a poruncit să fie puși în fiare, și au zăcut așa ferecați, dar cine i-a slobozit, asta nu știu...

— Da-a... frumoase lucruri se petrec pe la voi. Voievodul își puse toiagul în ungher, se așeză pe laviță, pe perinele de bumbac, pe care ședea cîndva și tatăl său. — Au gătit și lingurile le-au dosit ! Ăștia-s morți ; ăia fugiți... Ați pornit în urmărirea hoților ? L-ați căutat pe părintele meu ?

— S-au trimes, tătucule, oameni în urmărirea lor, dar abia atunci cînd mi s-a dat drumul din izba străjii. Am trezit moșierii, dar ei mă suduiau — nu s-au dus... Atunci streliții de cetate au căutat prin pădurice — nimeni n-a fost prins... Și cum să-i prinzi ? Hoții au luat și caii, și armele, și straiele moșierilor, și duși au fost ! Iată, Matveevna, numai ea a pornit călare, dar ia întreab-o dacă a văzut pe careva !

Voievodul o privi cu asprime pe Domka :

— Tu ești chelăreasa părintelui meu ?

— Eu, tătucule ! Domka făcu o plecăciune.

— Așa-a !... Voievodul tăcu o clipă.

Domka își zise în gînd : E mai tînăr, dar seamănă cu celălalt, și zice „așa" leit ca el...

— N-au fost furate hîrtiile părintelui meu ?

— Nu, tătucule voievod ! Iatacul l-am apărat eu de tîlhari, cu securea în mîini, iar după ce l-au răpit pe binefăcătorul

meu, m-am dus curînd, să văd de nu zace legat pe undeva, dar n-am găsit nimica... Am şi făgăduit să dau bani celui care va spune dacă l-a mai văzut pe voievod, fie mort, fie viu, dar n-a venit nimeni să spună...

— Adu hîrtiile rămase de la părintele meu...

Domka intră în iatac, şi se întoarse cu lădiţa de sub căpătîiul boierului, punînd-o dinaintea voievodului. Acesta frunzări la iuţeală hîrtiile, dădu de epistola scrisă de Senka, şi se gîndi : „Am adus un pisar cu mine, dar nu-i în stare să scrie ca ăsta !" O întrebă pe Domka, arătîndu-i hîrtia :

— Cine a scris epistola asta pentru tata ?

— Hîrtia asta a scris-o hoţul cela de Grişka. Eu nu ştiu buchiile, dar l-am văzut, cum şedea cu binefăcătorul meu, uite aci, în lanţuri şi scria...

— Aci scrie ceva şi despre tine ! Ai şi acum în păstrare veşmintele sale ?

Domka se fîstîci, aruncînd priviri temnicerului. Boierul înţelese. Porunci :

— Du-te, moşule ; te mai cercetez eu o dată pentru cele rămase necercetate...

Temnicerul se depărtă repede, uitîndu-şi căciula. Boierul strigă :

— Ia-ţi cuşma !

Închinîndu-se şi făcînd plecăciuni, bătrînul îşi luă căciula de jos, şi ieşi.

— Boierule, nu numai veşmintele i le păstrez... are, binefăcătorul meu, mătăsuri multe, şi sahmarand şi lucruri de gătează... Şi, boierule, nici nu ştiu cum să zic : mai este o hîrtie ce mi-a dat-o cîndva binefăcătorul meu, iar eu am si uitat de ea... că nu ştiu buchiile, nu pot s-o cetesc... am vîrît-o după icoană ; doar acum mi-am adus aminte, uite, cînd mi-ai cerut hîrtiile...

— Adu şi hîrtia ceea ! Pleca bătrînul după prădăciuni ?

— Pleca, boierule, şi ce a des...

— Dar tu ? Te duceai şi tu ?

Domka păli, şi se clătină pe picioare : de nu mărturiseşte, o pîrăsc alţii, iar dacă mărturiseşte o să fie dusă la Moscova...

— Ei, taci ? Va să zică te ţineai de tîlhării, ai ? Da-a... amîndoi aţi fost tîlhari, şi tu şi bătrînul...

— Mi-era groază cînd scotea o vorbă... De m-ar fi trimes şi la moarte oriunde aş fi mers...

— Scria că tu eşti căţeaua lui credincioasă... dar ia spune: nu cumva a trăit în desfrîu cu tine?

— Nu, boierule... de multe ori mă muşca de ţîţe, dar spunea mereu: „Aş păcătui, dar mi-a trecut vremea"...

— Ei, adu hîrtia ceea pe care ţi-a dat-o taică-meu!

Domka simţea că i se taie picioarele ei zdravene, în clipa cînd se întoarse la voievod. Îi întinse hîrtia cu mîini tremurătoare, întrebîndu-se: „Vai, ce-o să fie, de nu e scrisă cum trebuie? Cine ştie, ce a mîzgălit voievodul, la beţie... dacă se află totul din ea?..."

— Aşa zicea răposatul părinte al măriei tale, cînd pleca după isprăvile lui: de mă-ntorc, mi-o dai îndărăt, iar de nu, arată-le-o celor ce-or veni în urma mea...

— Şi încotro pleca taică-meu?

— La prădăciune, boierule, la dvoreanul Cij, pe drumul Kostromei, — se ducea să-l jefuiască...

— Bătrîne, bătrîne!... Boierul îşi mîngîie barba, şi-o netezi, desfăşură sulul şi fără să-i pese de Domka, fără să-i ascundă cuprinsul celor scrise, le ceti cu glas tare:

„În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh... eu, robul lui Dumnezeu, Vasili sin Vasilievici Buturlin, scriu această diată fiind cu mintea şi cu glagoria mea întreagă, asupra celor ce am de dat şi cui anume. Dau casa mea şi gospodăria cu izbele, cu cămările şi beciurile, feciorului meu Feodor sin Vasilievici Buturlin, ocolnicul măriei sale; şi avutul meu, veşmintele şi clădirile să le stăpînească el, dator fiind ca, dacă după obştescul meu sfîrşit, veni-vor la el pricinaşi cu zapisele de datorii făcute de mine, cum că eu, boierul Vasili m-am îndatorat şi la cine anume, el să le plătească fără zăbavă, după ţidulele mele, cele cu care eu, boier Vasili, m-am îndatorat. Iar la cei ce prin ţidule de datornicie nu m-au legat, nimica să nu le dea. Iar cei din casa mea şi din gospodărie, oamenii mei, fie volnici, fie cumpăraţi, fie ei înşişi vînduţi în robie, slobozi să fie toţi oamenii aceştia ai mei, să plece cu straiele lor ce le are fiecare"...

— Iar pe cei ce au fugit şi vor fi prinşi, am să-i bat cu cnutul, în loc de slobozenie! — întregi voievodul, întrerupînd cetania. Apoi străbătu din priviri rîndurile următoare, şi-i dădu înainte: „Iar el, feciorul meu Feodor, şi cu soţia lui, şi cu neamurile lui, la oamenii mei cei volnici, cei cumpăraţi ori de ei înşişi vînduţi în robie nici un amestec să nu aibă.

Şi o mai las osebit pe Domka, fata lui Matvei, roaba mea prin cumpărare"...

— Ia spune... mîna e aceeaşi... cum, tot el. tîlharul de Grişka, a scris-o ? Şi era băut părintele meu ?

— Cine a scris hîrtia, boierule, asta n-o ştiu ; numai că el, Grişka acela, fusese slobozit din lanţuri şi lăsat să umble prin tîrg, şi-i slujea părintelui măriei tale drept pisar... iar boierul era băut în fiece zi...

— Ei, acu, hai să vedem veşmintele !

Boierul se ridică. Domka o luă înainte şi el o urmă. Aplecîndu-se, se strecurară pe uşa scundă de la iatacul bătrînului voievod. O candelă veşnic aprinsă lumina odăiţa, covorul de pe jos şi portretul ţarului de deasupra mesei. Făcîndu-şi semnul crucii, Domka aprinse de la candelă o lumînare, se apropie de perete, dădu la o parte covorul de pe el, dibui un zăvor tainic şi deschise o uşă ce dădea spre o scară.

— Unde duce scara asta ?

— E tainică, boierule, coboară în grădină.

Domka închise uşa iatacului, şi-i arătă boierului podinele cu stîlpi strunjiţi.

— Aici îs cele mai de preţ şi mai bune, iar ce e mai prost se păstrează în veşmîntare — şi acolo-s multe caftane, şube, straie...

Boierul cercetă cu privirea lăzile ferecate, date cu vopsea neagră, lucioasă. Domka luă cheile dintr-o iconiţă din perete, şi descuie cea dintîi ladă în clinchetul metalic al lacătului :

— Aci e o şubă din fir de aur, îmi spunea milostivul, cînd era băut, — a fost primită în dar de la măria sa [1]... la trezie, nu pomenea nimic de şubă, uita de ea ; iată şi gugiumanul de samuri... am grijă să-l ţin curat, ca să nu-l roadă moliile...

— Bine, încuviinţă boierul : — trebuie refăcută, ca să fie bună de purtat. Încuie lada !

[1] *V. V. Buturlin* a primit şuba de la ţar după obiceiul vremii, împreună cu alte semne de mulţumire, în urma unirii Ucrainei cu Rusia (1654), în care el a jucat un rol precumpănitor. A rămas în Ucraina din 1651, ca sol al ţarului, şi pînă la moartea lui, la Kiev, în 1656 (după datele istorice), în care timp a repurtat un şir de victorii asupra polonezilor şi tătarilor. Cele atribuite lui de autor, printre care ţinutul unde era voievod (Iaroslavl) şi data morţii sale (1667) nu sînt riguros autentice.

— Aci, uite, urmă Domka, descuind a doua ladă, îs pocale, potire de aur bătute în nestemate...

— Bine ; sînt bune şi ele ; încuie !

— Iar aci, boierule, uite ce e ! Domka deschise încă o ladă.

La lumina lumînării, sclipiră smaralde mari, adamante, rubine şi safire — lada era plină vîrf.

Boierul îşi îngustă ochii, şi-şi netezi barba.

— Iar în asta, uite colea, îs mărgăritare persieneşti, şi tot pînă sus...

Domka dădu să descuie lada. Boierul o opri :

— Las-o, nu-i nevoie... te cred ! Şi-şi zise în gînd : „Ei, nu degeaba o ocrotea tata... alta, în locul ei, s-ar fi folosit de zarvă, ar fi furat totul şi ar fi spălat putina"...

Se întoarseră în iatac.

— Uite, aci şedea binefăcătorul meu înainte de culcare şi tot bea băuturi tari... — spuse Domka arătînd jilţul larg de lîngă masă. Voievodul se aşează în jilţ, şi întorcîndu-se pe jumătate spre fată, o întrebă :

— Spune adevărat : lăzile acelea pe care le-am văzut, şi cu scara tainică, le ştie şi altcineva, afară de tine ?

— Nu, boierule ! Le ştia doar binefăcătorul meu şi vătaful, dar acesta a fost ucis de întemniţaţi, în noaptea ceea... cînd cu năpasta. Acu, în afară de mine le ştii şi înălţimea ta...

— Uite ce e, Domka : după hotărîrea scrisă a părintelui meu, trebuie să-ţi dau cincizeci de ruble şi să te las slobodă... Diata e cam încîlcită, nici nu face să fie arătată : toate îmi sînt lăsate mie, iar fratele Vasili e uitat... dar o să vină el, fratele, să împărţim avutul tatălui nostru, nici nu se poate altcum. Pe robi îi las slobozi, cu straiele ce le are fiecare pe el ; am oameni mulţi la Moscova, aşa că cei de prin partea locului slobozi sînt să plece... Fratele Vasili e apucător, hrăpăreţ... o să vină curînd. Să nu-i arăţi scara tainică. Mai pe urmă, om ascunde noi lăzile, ca să le ferim de primejdia focului. Acu, n-avem cînd...

— Vai, boierule, numai înălţimii tale ţi le arăt, — doar ai cetit şi eu am auzit : înălţimii tale ţi le-a lăsat pe toate părintele înălţimii tale, toate-s puse pe numele înălţimii tale !

— Ţine minte : altul, în locul meu, te-ar trimete la Moscova, te-ar da pe mîna Prikazului Tîlhăriilor... că nu se iartă

isprăvile tîlhăreşti aşa, cu una cu două... „O să se afle"... „se găseşte cine să pîrască"... îmi scrie chiar tatăl meu în epistola lui. Pe tine au să te pîrască chiar dvorenii, şi-o să-i creadă măria-sa... Pe dvorenii aceştia îi astîmpăr eu, te scap eu de cazne, dar slobodă nu te las! Cele cincizeci de ruble o să ţi le dau cît mai repede. Curînd soseşte aici boiereasa mea, şi ai să ne slujeşti, aşa cum l-ai slujit şi pe tatăl meu. N-o să-ţi facem nici o supărare... Ai să ţii rînduiala casei, aşa cum ai ţinut-o şi pînă acum. Ţine minte asta!

Boierul se ridică, dînd să iasă. Domka făcu o plecăciune adîncă şi-i spuse cu glas scăzut:

— Tot o să trebuie, boierule, să plec din casa înălţimii tale!

— Va să zică, nici de ocrotirea mea n-ai nevoie, şi nici de cazna nu ţi-e teamă? Boierul se opri, ciupindu-şi barba.

— Ascultă-mă pînă la capăt...

— Ei?

— Răposatul, ori, dă, Doamne, să fie găsit teafăr, părintele înălţimii tale mă trimetea după prădăciuni. O dată am poposit într-o izbă părăsită, iar robii care erau în ceată, acu sînt fugiţi, o dată cu întemniţaţii, m-au pus jos şi m-au batjocorit... aşa că am rămas borţoasă, din pricina lor...

— Vorbeşte, te ascult.

— Acu, nu se prea cunoaşte, dar mai pe urmă, cînd o să se cunoască bine, unde o să-mi ascund ochii de gura lumii?

Boierul rîse:

— Eşti toantă, Domna! Orice boier, ori moşier de rînd se bucură, cînd i se prăsesc robii din casă: cum să laşi pruncul în casa altcuiva? Îl botezăm, şi au să iasă toate în chip cinstit! La altceva mă gîndeam: nu cumva ţi-a trecut prin cap să faci vreo poznă, o dată ce ţi-am cetit diata!

Boierul trecu cu mîna peste pîntecul Domnei şi ieşi.

Rămasă singură, Domna trase cu urechea. Boierul umbla prin curte, dădea porunci oamenilor. Îl auzi spunîndu-i temnicerului:

— La ce bun, nerodule, ţii doi bătrîni să zacă în temniţă? Dă-le drumul în tîrg, lasă-i să umble după pomană...

Domka se apropie de masă, se lăsă în genunchi şi începu să se roage în şoaptă:

— Dă-i, Doamne, robului tău Semion sănătate... fereşte-l de răni şi de moarte... ocroteşte-l de bolile cele crunte...

Se ridică din genunchi şi-şi zise în şoaptă :

— Cînd ne-am întîlnit întîia oară, în încăierare, inima mea a simţit : iată-l, acesta e cel ce-mi trebuie...

Acum, Domkăi i se părea că nu mai are de ce să-i fie frică.

Noul voievod îşi luase dregătoria în primire de cinci zile, dar, chiar în acest scurt răstimp, izbutise să vînzolească cumplit tot ţinutul. În ziua aceea, era încă în crivat, dormea, dar afară, în curte, totul lărmuia. Scările trosneau, călcate de numeroase picioare. Glasurile mînioase şi răcnetele făceau toată casa să-şi uite de odihnă.

Domka stătea în cea dintîi odaie de la intrare, lîngă uşa iatacului. De mult se luminase de ziuă. În odaie, din pricina ferestruicilor mici şi a ţiplei împîclite, stăruia mai mult întunericul decît lumina. Iconostasul era luminat de candelele lui ; două lumînări de seu ardeau în sfeşnicele de aramă cu talere dedesubt.

— De ce aţi dat buzna cu hărmălaia asta ?

— Huo, tîlhăroaico ! Cu tine n-avem ce vorbi ; du-te de-l trezeşte pe voievod !

— Ba nu-l trezesc, iar voi nu mai zbieraţi !

Unii moşieri se aşezară pe laviţă ; alţii păşeau de colo colo prin odaie pe covoare, cu ciubotele lor grosolane, şoşotind :

— Şi încotro are de gînd să ne mîne ?

— Bătrînul era necinstit, hrăpăreţ, prădalnic, dar încaltea ne lăsa de capul nostru !

— Da... ista nu seamănă cu taică-său !

Voievodul ieşi din iatac, înveşmîntat, dar fără toiag şi căciulă, îşi făcu semnul crucii naintea iconostasului din ungher, apoi se aşeză la masă, pe laviţa cu perine de bumbac :

— Ei, ce nevoi i-a împins pe dvorenii-moşieri să dea năvală-n casa mea ?

— Încotro ne mîi ?

— Nu vă mîn, ci vă poruncesc : duceţi-vă la Moscova, să slujiţi măriei-sale !

— Voievodul n-are cădere să ne dea porunci !

— Dragii mei moşieri, doriţi să scriu să vi se trimeată un orînduitor ? [1] O să-l aveţi !

— Să se trimeată !

— Tot n-o să vă alegeti cu nici o bucurie ! Doar cu un bob zăbavă ! De dus tot o să vă duceţi, unii la cercetare, alţii la slujbă, călări şi cu arme.

— Ia auziţi-l, cum vorbeşte !

— Cînd cu ospăţul din casa lui taică-tău, ne-au furat caii tîlharii voştri de robi !

— Ne-au lăsat despuiaţi cînd dormeam.

— Nu numai de caftane, chiar şi de nădragi !

— Eraţi beţi atunci cînd v-au jefuit !

— Ei, ce să ne mai ascundem după deget ? De băut, s-a băut !

— Să nu mai beţi pînă la întunecarea minţii...

— Noi, uite, ne învoim să purcedem în urmărirea răpitorilor ! Şi tu ne mîi la Moscova !

— Da, la Moscova... să-i slujiţi măriei sale. Iar pe răposatul meu tată, demult trebuia să-l căutaţi... dar atunci nu v-aţi urnit din loc...

— Uită-te la mine : mă numesc Cij ! răsări înaintea voievodului, ca din pămînt, un moşier scund, cu picioare subţiri, îmbrăcat ca un pisar, cu nasul său ascuţit şi cu caftanul negru, fără cingătoare, aducea cu un pui de cioară căzut din cuib. Da, eu-s Cij ! Răposatul, părintele tău, m-a năpăstuit, mi-a ars gospodăria şi m-a jefuit în aceeaşi noapte cînd l-a prădat şi pe bătrînul Kumanin... Eu nu eram bogat ca el. Lui Kumanin i-a luat o ladă plină cu găteli... bătrînul dormea chiar pe lada ceea... Era hapsîn rău... L-a scos din minţi durerea pentru avutul pierdut, şi s-a spînzurat ! Şi-a prăpădit sufletul, acu are parte de iad...

— Dar nu te-am jefuit eu.

— Lasă-mă să mă mai întremez niţel ! Îi storc eu din răsputeri pe mujici, dar ei-s săraci lipiţi pămîntului... uită-te şi matale ce straie-s pe mine... de pînză, — iar altele n-am...

[1] *Orînduitor*, funcţionar administrativ : supraveghea felul în care îşi îndeplineau slujbele dvorenii. Era ales de dvorenii locali, dar, uneori, şi numit.

— Bine, te păsuiesc ; mai întremează-te, dar la slujbă tot o să te duci ! Şi vin eu însumi la matale să te văd...

— Eu sînt Voronin ! — ieşi în faţă altul, vînjos, cu barba deasă, tot mişcînd din umerii largi. — Cu trei zile înainte de pieirea lui, a trimis fostul voievod o ceată de tîlhari să mă calce, dar n-a ajuns pînă la mine — au zărit nişte pescari, s-au speriat de ei şi au făcut cale-ntoarsă...

— A, va să zică, eşti în toată puterea ! Atunci te duci ?

— Eu plec ; dar şi matale eşti un Buturlin ; ei, ce mă fac, dacă mă-ntorc şi găsesc tăciuni, în loc de conac ?

— Nu mă jigni ! Du-te, altminterea, au să te tîrască streliţii, şi ai să zaci în temniţă, la Moscova...

— Hm, nu eşti de loc om de înţeles !

Părăsind odaia, moşierii se întreceau în ocări :

— Da... ăsta nu seamănă cu taică-său !

— Bătrînul a fost un tîlhar — totuşi nu poţi să-l pomeneşti decît cu o vorbă bună : vultur bătrîn !

— Ăsta nu-i vultur, ci cucoş !

— De jefuit, îi jefuia pe nerozi dacă n-ar fi ieşit la iveală nu s-ar fi atins de ei !

Sărind în şa, schimbau păreri pline de amărăciune :

— Bătrînul, pe vremuri, te ţinea la şmotru preţ de două săptămîni, iar apoi, hai la ospăţ !

— Ce de bucate, ce de băutură ! Curgea gîrlă miedul !

— De la ăsta, numai la posturi să te aştepţi, bucurii — ioc !

Vînturînd gîrbacele şi baltagele, îşi vedeau de drum.

Voievodul coborî în curte şi strigă :

— Hei, streliţi ! Poftiţi la răfuială !

Picioarele încălţate cu opinci de scoarţă se tîrşîiau, stîrnind nouri de colb. Veneau streliţii care adormiseră tun după beţie, făcînd cu putinţă cele petrecute în temniţă Se apropiau de voievod, frămîntîndu-şi căciulile în mîini, cu capetele plecate, posomorîţi, cu priviri pline de teamă.

— Dar de ce stîrniţi colbul — doar nu sînteţi cai !

— Sîntem opincari, tătucule voievod !

— Să ştii că de un an de zile şi mai bine, părintele măriei tale nu ne-a mai dat nici tainul, nici simbria...

— Uite, în ce hal am ajuns, numai zdrenţe-s pe noi !

Voievodul își zicea : „Nu e vremea să-i pedepsesc cu asprime. La cea dintîi răzmeriță pe Volga, au să se apuce de tîlhării. Le cunosc eu năravul"...

— Ei, știți și voi, ce se cuvine celor ce nu fac de strajă ca lumea și-și pierd armele, cînd trebuie să-și facă datoria către măria-sa !

— Bate-ne, sîntem vrednici de cnut !

— De bătut nu vă bat, dar nici vina voastră nu v-o iert !

— Rău am păcătuit — ne-au fugit întemnițații, pe cînd dormeam !

— Bate-ne, tătucule !

— Iată, drept pedeapsă, vă pun la muncă : să adînciți santul temniței ; podul a putrezit : să-i schimbați parmaclîcul și podeaua, că bîrne-s berechet ; apoi : să dregeți poarta și dușumelele din tinda temniței. Duceți-vă !

Streliții, înveseliți, ridicară capetele :

— Hoi-da !, la muncă ! strigă unul. Cătați-vă securile !

Voievodul îi opri :

— Stați o clipă ! Curînd, strîng de la crîșme banii din vînzarea băuturilor și cei de la vamă... ei, atunci, vă dau simbria și tainul în bucate !

— Bine, tătucule, bine-e !

Soarele dogorea... La fiece pas se stîrneau trîmbe de colb ; în fundul ogrăzii frunzele hameiului se chirceau. Totuși mirosea a frunză proaspătă. Pe cerul adînc ca un hău, norii călători își schimbau mereu alcătuirea. Umbrele hambarelor, ale acareturilor și ale izbelor slugărimii se împleteau pe nisip. Străbătînd ograda, voievodul ridică privirea, uitîndu-se pe poartă spre drum. Aștepta să-i vină harabalele și rădvanul cu soția. Un argat venea dinspre fîntînă, aducînd apă la cuhnie. Voievodul se opri locului — parcă și-ar fi adus aminte de ceva :

— Du găleata, și apoi mergi de le spune tuturor : strîngeti-vă calabalîcul, și plecați — fiecare cu straiele ce le are — sînteți slobozi.

— Văleau, Doamne ! Argatul o luă la fugă, vărsînd apa pe jos.

Curînd, slugile se adunară, cu neveste, cu copii, cu traiste de drumeție, cu boccele de zdrențe ce miroseau a balegă și a fum. Unii îi întrebau pe alții, cu glas scăzut :

— Nu cumva o fi băut boierul ?

— Nu... ce vorbești ! E treaz. I-a poruncit lui Ikimko...

— Să nu te trezești cu niște reteveie peste burtă, în loc de slobozenie ! Vai de noi !

— Rugați-vă pentru părintele meu, boierul Vasili... nu eu, ci el v-a dat drumul...

— Dar, poate că mai este în viață ! Să-i dea Dumnezeu sănătate !

— De-ar fi în viață, de mult s-ar fi aflat ! Trebuie să fie printre cei uciși... Ei, acu că sînteți slobozi, să nu vă apucați de hoții, de tîlhării ! Dacă vă dă careva de lucru, lucrați cinstit...

— O să trăim, tătucule, după porunca sufletului !

— În chip cinstit !

Lăsînd oamenii să treacă prin fața sa, boierul opri trei flăcăi :

— Voi rămîneți !

— Dar ceilalți ?

— Vă opresc deocamdată ca să nu-mi rămînă casa pustie. Curînd au să vină oamenii mei de la Moscova ; ei, atunci plecați și voi, după ceilalți.

Flăcăii, făcînd o plecăciune, se întoarseră mohorîți în curte.

Curățind șanțul temniței, streliții grămădiră pe drum glod și cărămizi ; drumul trecea pe lîngă casa voievodului. Mai era un drum nestingherit, de la temniță prin curtea boierească. În straie zdrentuite, de temniță, prin curte treceau încet cei doi bătrîni întemnițați, Lazarko și staroverul. După ei venea temnicerul, iar în urmă, mai-marele lui.

Oprindu-l pe temnicer, acesta îi porunci :

— Trofimki, fii cu ochii în patru pe ei ! Să le dea oamenii de pomană, e voie — dar să nu-i lase să pălăvrăgească, mai bine, să cînte niscai stihuri, ori vreo rugăciune...

— Bine, nene Faddei, n-am să las lumea să se adune în preajma lor.

Voievodul îl întrebă pe temnicer :

— Pentru ce au fost băgați moșnegii în temniță ?

Bătrînii ieșiră pe poartă. Temnicerul îi privi din urmă, își scoase căciula și-i răspunse voievodului :

— Tătucule voievod, Lazarko, bătrînul cel mărunțel, a hulit numele marelui stăpînitor și pe Domnul Dumnezeu, în auzul lumii. Iar Fedko-staroverul îi zicea bisericii crișma lui Nikon, și dădea oamenilor epistolia lui Avvakum al lor, s-o procetească...

— Așa-a !

— Așa-i, tătucule... De bună seamă bătrînul și copilul îs aidoma la minte ; și, de s-ar scrie marelui stăpînitor despre vina lor și despre mintea lor șubredă, poate chiar i-ar milui !

— Ei, pot să rămînă și fără mila măriei sale... să umble după pomană și să doarmă în temniță.

— Prea bine, tătucule voievod !

Temnicerul plecă spre temniță, iar voievodul, privind pe poartă după el, își spunea : „E un nătărău, temnicerul ! De-ar ști țarul vina acestor moșnegi cerșetori, ar porunci, ca unul să fie bătut cu cnutul fără îndurare, iar celuilalt, care îl hulește pe Dumnezeu în auzul lumii, să i se toarne pe gît plumb topit, — și s-a isprăvit cu ei !"

Voievodul păși de colo colo prin ogradă, tot gîndind : „Tata îl ura cumplit pe țar... Buturlinii nu iartă jignirea ! A fost dat pe mîna lui Vorotînski și întemnițat, dar uite că a întemnițat și el niște răzvrătiți împotriva țarului. De bună seamă, chiar răzvrătiții ceia l-au răpus ; ei, să nu ții jar în sîn !"

Trase cu urechea : se auzea glasul singuratic al unui bătrîn care se depărta încet :

Și au venit atunci în zbor doi hulubi.
Doi hulubi misirlii...

— Hei, flăcăule, strigă voievodul unui argat, ia un cal și dă fuga pe drum încolo. Dacă zărești niște harabale, întoarce-te, dă-mi de știre !

— Îndată, boierule ! Acușica !

Argatul înșeuă sprinten un cal, sări în șa și ieși pe poartă în trap.

Cîntul, cu întreruperi, se mai auzea din depărtare :

Zburat-am, zburat-am pentru despărțire,
Cînd se despărțea sufletul de trup...

O clipă, cîntul nu se mai auzi, dar îndată el răsună din nou stins de tot :

Rămîi tu cu bine, trupule alb,
Ai să zaci tu, trupule, în pămîntul umed...

„Bătrînii au să se întoarcă în temniță cu pită", gîndi voievodul.

Argatul trimis pe drum se întoarse și, strunind calul în fața boierului, fără să descalece, spuse :

— Tătucule boier, vin repede harabalele, au ajuns dincoace de cetatea veche...

— Cîte-s la număr ?

— Zece, să tot fie...

— N-ai greșit la socoteală ?

— Nu, boierule ! Zece am socotit...

Voievodul se întoarse în casă, intră în odaia din față și strigă :

— Domna !

— Aici-s, tătucule boier !

— Vine fratele meu, stolnicul Buturlin : poruncește la cuhnie să se gătească bucatele ! Rînduiește masa...

— Am înțeles, supusă la poruncă !

Boierul se așeză la masă pe perinele de bumbac, își scoase scufia înaltă de catifea, își șterse cu mîna mare sudoarea de pe frunte, apoi, netezindu-și barba, își spuse : „Zece harabale ? Asta înseamnă că sosește stolnicul, pe cînd eu mi-așteptam boiereasa... I-a luat-o înainte hapsînul ! Hm, poftește să împart avutul taichii ! Aha, am să-i vîr sub nas diata !"

Harabalele stolnicului Vasili Buturlin fură rînduite în ograda încăpătoare a caselor voievodale. Lîngă fiecare haraba stăteau cîte trei slugi : „Boierul a poruncit să nu plecăm de lîngă harabale !" Caii fură deshămați și mînați la jgheaburi ; un grăjdar mut turnă cvas în ele. Stolnicul își făcu semnul crucii și intră în casă. Zbanghiu de ochiul stîng, avea fața lunguiață, palidă, barba neagră, despărțită la vîrf și pășea cam șoldiu. Intră în cea dintîi odaie, unde se afla inconostasul, aruncînd în jur priviri bănuitoare. În urma lui venea un slujitor nalt de stat. Purtau amîndoi traghileie : sluga unul de nanchin, iar stolnicul, de mătase cenușie. Sluga îi scoase boierului traghileaiul, îl împături cu grijă, și-l puse pe laviță. Boierul rămase

în scurta de catifea albastră, cu mînecile pînă la cot, dar prelungite de mînecile cămășii albe, strînse la încheieturi. Îi întinse slugii toiagul și scufia de catifea țuguiată, se apropie de iconostas, se prosternă în fața lui și începu să spună o rugăciune, în vreme ce Domka aducea bucatele de la cuhnie și punea pe masă carafe cu mieduri de ghimber, de zmeură și cu mied fiert. Apoi înșiră pocale de argint și stacane. După ce-și isprăvi rugăciunea, stolnicul se așeză pe laviță, aproape de iconostas, aruncînd priviri piezișe spre ușița ce dădea în iatac. Voievodul se ivi în pragul ei. Era înveșmîntat ca și mai înainte, cu caftanul de postav zmeuriu și avea la cingătoare un jungher încovoiat, aninat de un lănțișor între două paftale de argint, una în dreapta, alta în stînga.

Stolnicul se ridică în picioare și făcu dinaintea fratelui mai mare o plecăciune. Frații se îmbrățișară.

— Ai călătorit bine, sănătos, frate Vasilei ?

— Mulțumesc lui Dumnezeu, frate, bine !

— Iar eu, aci, mă sfădesc cu dvorenii : nu mă cred, că măria-sa m-a împuternicit să-i trimet la Moscova, la slujbă... Cer să vină un orînduitor.

— Treaba orînduitorului este să-i trimeată la război... dar cînd nu-i război, poate și voievodul să-i silească să plece. Niște vicleni și încăpățînați...

— Ei, frate, poftește la masă, după călătorie !

Se așezară unul în fața celuilalt, și-și umplură pocalele :

— În sănătatea marelui stăpînitor !

— În sănătatea măriei sale țarinei Maria Iliinișna !

— Ei, cum o mai duce ? Tot bolește ?

— Bolește, bolește, țarina, bolește rău !

— Dacă își dă obștescul sfîrșit ? Atunci, s-a zis cu măreția neamului Miloslavski !

— Ei, frățioare ! Stolnicul ridică mîna slobodă și spuse : — Du-te, robule, așteaptă lîngă harabale... — Ochii lui aruncară priviri fugare : unul spre colțul de lîngă ușă, în care, cu o clipă mai înainte, stătea sluga smerită, iar celălalt spre ușa iatacului. Nu vorbești înțelept, frățioare ! Îs prea multe urechi si limbi, peste tot...

— Spun ce gîndesc ; mi-am trăit traiul — o viață are omul...

— Totuși mai bine să taci ! Ei, s-ar cuveni să mă duc la Kotorosl, la biserica Mîntuitorului... să mă-nchin, să pun o

lumînare la icoana sa... întru ușurarea sufletului, dar si așa de ochii lumii...

— Așteaptă puțin, frate ! Avem de împărțit avutul tătucăi — te pomenești că ne-om sfădi... ne-om încăiera ; ei și după aceea, hai de te pocăiește. Iată și diata tatii, cetește-o !

Voievodul scoase din sîn hîrtia scrisă de Senka în izba paracliserului și-o întinse mezinului.

— Frățioare, păi asta-i dreptate ? Totu-i pentru tine, iar mie, nimic !

Voievodul zîmbi, netezindu-și barba. Stolnicul tot sfredelea cu ochiul drept rîndurile de pe hîrtie. În cele din urmă, rosti cu hotărîre :

— Diata-i plăsmuită ! De dreptate, nici pomeneală ! Se lasă totul unui singur fecior și, pe deasupra, se zice să se dea drumul la robi !

— Le-am și dat drumul la toți...

— Dar de ce, frățioare, n-ai așteptat să vin și eu ?

— Am oameni berechet — îmi ajung, iar ăștia îmi sînt străini... nu mi-au apărat părintele de năpastă... astfel, și porunca tătucăi am îndeplinit-o.

— Tocmai d-aia ai de ce să te legi : nu l-au apărat, de aceea să nu se țină seama de cele ce se poruncesc prin diată ! Și apoi, ce fel de martori sînt ăștia ? În locul părintelui duhovnic a fost de-față Ieremia... un pribeag de la mănăstirea Solotcina... „pisarul de la Dregătoria Stăpînirii"... de la ce dregătorie ? Acum, poftim de-i caută, prinde orbul, scoate-i ochii !

— Frate, diata are iscălitura tătucăi, și prin ea, totu-i în deplină rînduială...

— Pe cît se vede, și-a pus-o la beție !

— Despre asta, n-avem cum să judecăm...

— Dar cine altul ?

— Tot el, tătucu ! Uite aci, e o epistolă a lui către mine : uită-te la amîndouă și atunci, n-ai să mai spui : „A fost beat". Voievodul scoase dintr-o besactea epistola scrisă de Senka, din porunca bătrînului voievod. Aici, în diată, se spune : „și o las, cu osebire, pe fata Domka !" Iar în epistola asta către mine, iscălită de părintele nostru și cu herbul Buturliniilor pe margini, iar se spune : „mai cu seamă, roagă-l pentru Domka, roaba mea cumpărată" și, mai încolo : „Domka asta îmi este ca o cățea credincioasă !"

Domka trăgea cu urechea de după uşa iatacului, ca atunci, la ospăţ, cînd asculta vorbele bătrînului voievod. Stolnicul stărui :

— Vai, frăţioare, frăţioare ! Nu pot zăbovi, aci, că aş ridica tot tîrgul şi aş da în vileag înşelăciunea din diata asta pe care mi-o arăţi ! Dar aibi răbdare : am să mă rog măritului stăpînitor, şi are să mă învoiască să vin încoace, şi nu numai pentru cinci zile ; atunci aduc cu mine un diac şi un călău, şi lămurim noi totul aşa cum a fost !

„Ia uite la el, dracul scîrbos !" îşi zise Domka în gînd şi se depărtă tiptil de uşă.

— Atunci, ce rost mai are împărţeala, acum, o dată ce pui pricina la cale ?

— N-au să mă învoiască curînd, ştiu bine. Pentru cele ce capăt îţi dau dovadă de primire. Aşadar, ce-mi dai ?

— Îţi dau nişte cai.

— Cîte capete ?

— Zece, ţie, iar mie, cinci printre care bahmatul tătucăi...

— Trebuie să-l văd... poate că bahmatul face mai mult ca toţi ; aşa că, îl tragem la sorţi, să vedem, al cui o să fie !

— Nu mai e tînăr calul, îl păstrez ca amintire.

— Şi altceva, ce-mi mai dai ?

— Veşmîntarul, în el îs straie — şube, scurte, caftane, încălţări, — ia-ţi totul !

— Avea tătucu, pare-mi-se, şi scule de găteală, şi o şubă dăruită de măria sa ?

— Gătelile şi şuba nu s-au găsit...

— Hai, frăţioare, să mai golim cîte un pocal de mied, ca să ne fie mai veselă împărţeala...

— Hai !

Băură, şi-şi şterseră bărbile cu mînecile. Aruncînd priviri pătrunzătoare în toate părţile, stolnicul începu iar să vorbească de una, de alta.

Domka se hotărî să intre. Stolnicul izbi cu pumnul în masă, făcînd să-i sclipească inelele din degete :

— Hei tu, vino să te cercetez !

— Aci-s, boierule.

Domka se apropie. Stolnicul o pironi cu privirea ochiului drept, cel sănătos :

— A avut tătucu Vasili, boierul, scule de găteală, şi ce fel ?

— Boierule, chiar dacă a avut găteli el, părintele matale şi binefăcătorul meu, apoi nu lăsa pe nimeni să le vadă... ştia doar el şi cu vătaful... şi vătaful a fost omorît. Eu aveam grijă de casă, de cămări şi de veşmîntar...

— Aşa-a ! încuviinţă voievodul, netezindu-şi barba.

— Hai, du-te, cată-ţi de treabă ! răcni stolnicul.

Domka ieşi.

— Să bem, frate Vasilei !

— De băut bem mereu... Ei, hai să mai bem, frăţioare !

În vreme ce Domka ieşea din odaie, stolnicul o privi din urmă :

— E cam borţoasă, frăţioare... şi eu, pe femeile borţoase, le văd numaidecît, de parcă mă uit în apă...

— Tata a fost văduv de multă vreme ; ea era mîna lui dreaptă ; Mai ştii ? El să fi lăsat-o cu burta la gură, să fi pricopsit-o ? Să bem, frate Vasilei !

— Să bem, să ciocnim pocalele ! Ne-a pricopsit şi pe noi, cu „diata" sa, iar în ea-s scrise şi cămările, şi izbele... şi găteli pentru roaba asta... a ştiut ea să gătească gătelile !...

— Ei, hai să mai bem, pentru drumul tău de întoarcere ! Să fie într-un ceas bun !

— Şi pentru cinul tău de voievod, să bem, frăţioare ! Treaba asta n-o las eu nicicum aşa, cu una cu două. Mă învoiesc de la ţar, iau cu mine diacul şi gîdele, streliţii o să-i dai tu, şi la caznă cu muierea, în dîbă cu ea !

— Ziceai că-i borţoasă ?

— Mai încape vorba ?

— În dîbă cu o femeie borţoasă ? Dar ea poate să nască o pocitanie ; şi eu, frate Vasilei, n-am nevoie de pocitanii în casa mea !

— Ei, Feodore, frăţioare, aici nu mai eşti voievod, ca să te împotriveşti legii ! Dar las-că facem noi rînduială, chiar fără tine !

— Ascultă, frate Vasilei : mie nu mi-a ascuns muierea nimica, ţie n-are ce să-ţi ascundă, iar eu nu las pe nimeni să umble cu silnicii împotriva slugilor din casa mea !

— Nu laşi tu ? Dar dacă vin cu diacul ? Atunci, totul se face prin împuternicirea ţarului...

— Nu veni, că nu te primesc !

— Păi, cum tu, voievod fiind, ai să te ridici împotriva puterii ţarului ? Ori ţi-ai însuşit firea tătucăi, samavolnicia lui ?

— Știi ce... amurgește... hai să mergem, de vrei să-ți iei cu bine straiele și caii !

— Fie, să mergem !

Îngreuiați de băutură, ieșiră afară, în curte.

— Încă ceva, frățioare : rău ai făcut, c-ai dat drumul robilor ! Ce-ar fi să-i aduci înapoi ? Ce de bănet ne-a scăpat printre degete, nu-ți dai seama ? Boier de la boier răpește oameni, dă năvală, îi ia cu de-a sila, și tu ce faci ? „Plecați", — și atîta tot...

— Cinstesc porunca răposatului, părintele nostru !

— Pe tătucu, Dumnezeu să-l odihnească, veșnică fie-i pomenirea... dar de bani, să ai grijă mai mult ca de toate neamurile... nu numai nouă, ci și copiilor le rămîn ei întru veșnică pomenire...

Cercetară caii, cămările, veșmîntarele. În beciuri stolnicul zări butoiașele cu vin :

— Ai mieduri și vinuri de prisos, frățioare ! Dă-mi jumătate din ele !

— Ia ! Dar cu diacul să nu-mi vii...

— O să văd eu mai pe urmă...

Dincolo de poarta deschisă a ogrăzii, în lumina soarelui ce scăpăta spre asfințit, stătea, asemenea unui zid, un șir de care cu cărămidă, cu cîte un cărăuș la trei care.

Negustătorul cărămidar, un om cu picioare scurte, își scoase căciula și tot clătinîndu-și chelia roșcată ca arama, își făcea semnul crucii, cu fața către partea de unde se auzea dangătul clopotelor ce plutea deasupra pădurii, dinspre mănăstirea Mîntuitorului. Negustătorul rostea cu glas tare, în loc de rugăciune :

— Ne-o scăpat Dumnezeu, boierule, ne-o scăpat teferi !

— Dar de ce te-ai speriat ?

Voievodul se apropie de cărămidar urmat de stolnic.

— Tătucule voievod, ți-am adus cele din urmă care — s-au răzvrătit cărămidarii, și slujbașii negustătorului Șorin, cei de la sărării, ca și lopătarii de pe Volga, ai lui Sorokin ! Eu și cu oamenii mei, cu chiu, cu vai, ba chiar și cu bătaia, ne-am făcut loc pe punte. Ni se înecau caii în Volga, dacă nu puneam piedici la roți — le-am legat de punte și așa am scăpat cu bine, din mila lui Dumnezeu ! Dacă mai ai nevoie de cărămidă, voievodule, trimite-ți streliții să-i strîngă în chingi pe cei din

Kostroma... Peste tot răzmeriță, zarvă, toată lumea lărmuiește și se ține de blestemății...

— N-am voie să-mi trimet streliții, fără porunca măriei sale ! Dar namesnicul vostru, ce păzește acolo ?

— O-of, tătucule ! Cneazul Iacov Odoievski e plecat mereu la măria sa... cei de la cantileria lui au rămas la dregătorie dar cînd s-a stîrnit răzmeriță aceea, ei parcă au mîncat cu toții mătrăgună, s-au cherchelit și s-au făcut nevăzuți cu toții, care încotro.

— Așteaptă puțin în izba slugilor ! Acuși, isprăvesc împărțeala cu frate-meu, și viu să stăm de vorbă...

Cărămidarul își acoperi chelia cu căciula, și se depărtă.

Ochii stolnicului începură să arunce priviri în toate ungherele ogrăzii. Deodată el strigă cu glas pițigăiat :

— Slujitori ! Adunați harabalele, înhămați caii, cărați la harabale lucrurile date de frate-meu, și legați totul de nădejde !

— Am înțeles, boierule ! Plecăm astă-seară, ori mîine dimineață ?

— Plecăm chiar astă-seară !

Voievodul, cu șiretenia întipărită pe față, îl întrebă, tot netezindu-și barba :

— Ce faci, frate Vasilei ? Rămîi aci peste noapte ! Mîine dimineață te duci și te-nchini la lăcașurile sfinte — că, uite, se aude pînă la Kostroma, cum îți sună banii. Hm, mi se pare că s-au răsculat robii ! Te pomenești, c-au să vină și încoace, să ne calce ținutul... Ei, i-om dovedi noi !

— Ba nu, Feodor Vasilievici, frățioare... plec chiar astă-seară, că nu-mi place de loc zarva. Și măria sa cred că-și pierde răbdarea, tot așteptîndu-mă. Am venit încoace încet, domol... În drum am zăbovit mult la popasuri, — mi-e scîrbă de duhoarea din hanuri, îmi place văzduhul din pădure, slobod, miresmat...

Slugile stolnicului începură să forfotească prin curte, cărînd din veșmîntare șube, cizme, caftane, dulame. Unii aduceau din beciuri butoiașe cu vinuri și cu mieduri tari, rostogolindu-le pe jos. Stolnicul, în terghileaiul lui, nu-i slăbea o clipă, foindu-se de colo colo, vînturînd toiagul, zorindu-i, arătîndu-le lucrurile și felul cum trebuiau așezate.

— După ce om dura din nou zidurile, după ce om drege turnurile și om pune în rînduială tunurile, atunci om putea

ţine piept şi împresuraţi... eu, ca voievod, iar tu, frate Vasilei, ca ajutor al voievodului...

— N-am vreme să stau în împresurare ! se zburli stolnicul, drept răspuns la zeflemeaua frăţînelui său. Asta le place unor fricoşi şi trîntori, făr-de treabă...

— Ehei, frate Vasilei, să ştii că, de acu înainte, o să mă port cu tine, ca voievod, şi nu ca rudă ! Cei puşi ajutori sînt oneji, şi o fac din porunca măriei sale, nu-s trîntori... De mi-i face vreo sminteală cu diata noastră, să ştii, că atunci îi fac cunoscut ţarului, întocmai, ce vorbe scîrbavnice ai scuipat tu asupra cinului de ajutor al voievodului...

— Ei, am şuguit, fiind băut... am şuguit...

— Pentru asemenea şuguială, unii-s trimişi în Dauria !

Stolnicul, mîniat, nici nu-şi mai luă rămas bun de la frăţîne-său : se depărtă, ieşi pe poartă, se sui într-o haraba, şi întorcîndu-se spre voievod, strigă :

— Caii pe care mi i-ai dat prin împărţeală, să nu-i ţii aci ! O să trimet eu grăjdari după e-ei !

— Ţi-i dau, trimete-ţi oamenii ! răspunse voievodul şi intră în izba slugilor, la neguţător.

Noaptea, voievodul şedea pe locul tatălui său, la masa dinaintea portretului ţarului. La lumina a două lumînări scria o dare de seamă cu privire la Iaroslavl, după însemnările cele primite de la pisarul care făcuse numărătoarea locuitorilor.

„În Iaroslavl se află scutelnici albi, moşiereşti, ocinari, şi cărămidari"... „Să fie luaţi şi puşi la treabă", îşi zise voievodul în gînd, apoi, scrise mai departe :... „şi zidari, şi posădeni de Iaroslavl, birnici o mie o sută cincizeci şi şase de gospodării, iar locuitori cu copiii lor, cu nepoţii lor şi ai neamurilor lor, şi moşneni, şi vecini, trei mii şi şapte suflete. Au arme, trei sute cincizeci de sînete, două sute de suliţe şi de baltage. Această «Seamă a cetăţii» trebuie s-o trimet neîntîrziat. Despre oameni de oaste"...

Trecînd prin odaie, Domka îi ură :

— Somn uşor, boierule... şi se opri.

— Bogdaproste ! Vrei să mai spui ceva ?

— Aş gîndi să plec astă-noapte... Să dau o raită spre Kostroma... să cercetez ce-o fi pe acolo !

— Ei, du-te, dacă nu pregeţi.

— Noapte bună !

Domka plecă. Boierul scrise mai departe :

„Două turnuri asemănătoare, cu porţile lor — Nikolskie, de trecere, cu clopotul de vestire, greu de zece puduri fără două grivne [1]. Grinda de fier, de care-i prinsă urechea clopotului, s-a îndoit din pricina ruginii, şi stîlpii s-au şubrezit jos, unde-i trecerea şi s-au surpat pe jumătate"...

E plăcută călătoria stolnicului ! Stă tolănit pe o pilotă între perine de puf. Şi-a pus halatul, apoi l-a scos. De terghileai s-a dezbrăcat de mult, l-a pus la picioare, iar scurta a vîrît-o sub perine.

Vasili Buturlin stă tolănit în cămaşă de mătase lungă pînă la călcîie. Pilota şi plapuma cu puf de lebădă îi ţin de cald. Nu mai are de ce se teme — de jur împrejur, nici un zgomot, — linişte peste tot. „Ehei, răfuiala cu frăţîne-meu nu s-a încheiat ! gîndeşte stolnicul. Şi el se ţine totdeauna de cuvînt... O să-mi trimet oamenii, să ia caii pe care mi i-a dat la împărţeală... în privinţa lucrurilor de găteală, o să-l iau pe Diomka Başmakov, să afle ce a hotărît tătuca ! Ba nu, cu unul ca Diomka n-o scoţi la capăt, decît cu bani grei... îmi trebuie un diac să nu mă pună la cine ştie ce cheltuieli"...

Şiragul de harabale străbate tîrgul nou şi cel vechi şi o ia prin pădure. Deasupra capului, pe cerul senin, azuriu, încep să se ivească nouraşi subţiri, trandafirii. Într-o parte, o păsărică ciripeşte deasupra unei mlaştini mici, dincolo de şirul de pini. Iată că şi soarele scapătă tot mai jos spre asfinţit, cerul e tot mai spălăcit, iar adîncul lui alburiu care-şi pierde culorile e săgetat de fâpturile înnaripate ale rîndunelelor. Dar mai sus ? În slăvi se roteşte un uliu ce pare mai mic decît o rîndunică. „Ar trebui prins şi învăţat să vîneze păsări. O fi şoim ? Ar fi mai de folos. Acum, e doar un tîlhar fără rost"... se perindă gîndurile prin mintea somnoroasă a lui Buturlin.

[1] O grivnă era egală cu un funt (410 gr.). (N. aut.)

Într-o parte se ridică din roua de pe tufe, ceața plină de miresmele pe care le adie erica înflorită. — „Dulci-s miresmele acestea.. de pădure... ce plăcute-s“...

— Cîr, cîr ! croncăni un corb, trecînd în zbor pe deasupra pădurii.

„Ești hoitar, dar de ce ? Fiindcă te hrănești cu hoituri“...

Un piţigoi ţiui, cel puţin aşa i se păru stolnicului... „O pasăre scîrboasă, ca o muiere stricată ! Vorba cîntecului, în privinţa ei : «În belşug nu se lăfăia, dar bere tot fierbea»... Păcat, arareori viu în pădure... arareori merg şi la vînătoare, cu măria sa... Matiuşkin, pezevenghiul, merge mereu, că-i maimarele vînătorilor ţarului.“

O poieniţă se deschidea aproape de drum, la marginea pădurii. Iarba ei, leit catifea verde. Un pîrîuaş susura în apropiere. Iar pădurea se făcuse sură, se întunecase. Doar pinii înalţi se mai bucurau de cele din urmă raze ale soarelui ce apunea deasupra brădetului. Cu ramuri vînjoase, cu creştetele parcă presurate cu jar nestins. Luna, ce răsărea deasupra pădurii, era firavă, cu marginea crestată ca o horbotă...

„Prea mult am băut... altă dată, nu te mai întinde la băutură“... îşi zicea stolnicul simţind o greutate pe piept şi o rîgîială amară. Deodată îşi dădu seama că harabalele se opriseră. Slugile aprinseseră un foc, pe drumeagul din pădure deshămaseră caii, îi adăpaseră şi-i lăsaseră să pască. „Poposiseră ? Frumoasă privelişte — alta mai frumoasă nici nu puteai să găseşti“, — îşi zicea stolnicul în sine, aţipind, dar încă silindu-se să-şi ridice privirea ochilor împăienjeniţi. I se părea că zidul pădurii întunecate venea spre el. „Ce este-e ?“ Apoi, îşi dădu seama că era dus. purtat pe braţe, cu haraba cu tot, mai aproape de pădure ; auzea nişte glasuri surde, ca de sub plapumă :

— Aşa îi place dînsului, — chiar lîngă cetină... doarme boierul...

— Trage coviltirul deasupra harabalei, să nu-l supere ţînţarii.

— Lasă-ne şi pe noi să tragem coviltirul că ne prăpădesc !

Stolnicul, băut, visa. Se făcea că era la palat, că slujea la masă, împreună cu alţi stolnici. Toată lumea era înveşmîn-

tată după rînduială, cu caftane de catifea, trandafirii, liliachii, toţi aveau găitane şi ciucuri de mărgăritare pe piept, aşa cum se cuvenea, doar el, Vasili Buturlin, era numai în cămaşă ! Ţarul şedea la masă, cu Nikon de-a stînga sa, iar Nikon avea barbă albă. „Dar ce căuta Nikon acolo ? Nikon era călugăr !" Alături de Nikon şedea patriarhul Antiohiei, cu panaghia pe piept, negru, năsos, aducînd cu un corb.

„Ce noroc ! Ţarul nu mă vede de parcă nici n-aş fi de faţă"... gîndea Buturlin. O mulţime de pocale cu vin erau înşirate pe masă, dinaintea ţarului. Acesta, după datină, le împărţea, spunînd, cui trebuia dus fiecare ; un stolnic cu nasul roşu, cu scufie verde, ciripea păsăreşte şi, în loc să rostească cu cinstire numele şi cinul celui învrednicit de mila ţarului, zicea :

— Popii au ajuns nişte beţivi ! Iar ţîrcovnicii, ahtiaţi şi ei de băutură, în loc să povăţuiască oamenii, să-i oprească de la beţii, se ţin ei înşişi de isprăvi urîte, şi oamenii de rînd iau pildă de la ei şi beau de se sting.

„Vai, o să se mînieze ţarul !" — gîndea Buturlin, dar ce să vezi ? — ţarul era de zahar, din cap pînă-n picioare, şi chiar căciula lui Monomah de pe capul lui era tot de zahar !

Uite, ţarul îi dă din nou stolnicului un pocal de vin ; — „Du-l lui Boris !"

Stolnicul se depărtă, plescăind în bătaie de joc de parcă ar fi clămpănit din plisc un scatiu :

— Dar de ce or trăi femeile numai cu bărbaţii lor, iar burlacii nu-s lăsaţi să se apropie de ele ?

„Ce naiba i-a trecut prin cap : să priceapă graiul unei păsări parşive şi să destăinuie în auzul lumii ce zice aceasta !"

Buturlin se ascundea în mulţime, ca să nu fie văzut... şi privea : patriarhul Antiohiei se sculase de la masă, de lîngă ţar, îşi ridicase panaghia deasupra mesei şi făcea semnul crucii cu ea, binecuvîntînd ospăţul.

Stolnicul Vasili gîndea : „O să spună rugăciunea dinaintea mesei". Patriarhul Makarios grăia : „Hoţii fură... sparg lacăte, ucid, dar nu prea au noroc, — prinşi, sînt bătuţi, schilodiţi, duşi la pricaz, iar acolo, sfîrtecaţi în cazne, arşi şi schingiuiţi la cercetări !" „Dar unde am cetit eu chiar cuvintele acestea ?" Tot gîndindu-se la acele cuvinte, băgă de seamă că ţarul pri-

vea spre partea unde se afla el. Strîngîndu-şi cămaşa de pe el Buturlin se ascunse, dar simţi, că cineva îl apucase zdravăn de cămaşă. „O fi oare călăul ?“ Îl ridicară puţin şi i se făcu frig. Simţi pe cap ceva înţepător. Se trezi. Mirosea a sudoare de cal. Începu să dea din picioarele goale. Crengile umede i le loveau dureros, cioturile i le zgîriau. Gîndi : „Ce vis nerod ! Cum am putut să visez una ca asta ?“ Dar nu ; simţea răcoarea pădurii, auzea tropăitul calului, era dus undeva, răsturnat pe gîtul calului, iar şaua îi rodea coastele. Văzu nisip pe jos. „ O fi drumul ?“

— Hai, trezeşte-te, drac scîrbos ! auzi un glas poruncitor. Cerga de pe cap căzu pe pieptul calului.

— Doamne, apără-mă ! Cine eşti ?

— Nu striga...

— N-am să strig ; dar spune, pentru Dumnezeu...

— I-am făcut noi seama unui Buturlin, — ei, acu, e rîndul tău ! Mergem la ceata mea...

— Vai, ce vorbeşti ! Pe mine ?... eu... dar cu ce...

— Ai de gînd să aduci încoace un diac şi un gîde ? Să prinzi şi să căzneşti robii pe care fratele tău i-a lăsat să plece slobozi ?

— Ba nu ! Zău nu ! Am ameninţat, aşa, la beţie, dar n-aveam de gînd să caut robii, ci gătelile...

Calul mergea la pas pe drum, stîrnind colbul.

— De trimeţi dieci, te găsim noi, îţi facem seama...

— Nu trimet pe nimeni ! Ce nevoie am s-o fac ? Mi-am luat partea... mai iau caii de la voievod, şi atîta.

— Juruie pe cruce, că ai să faci precum spui. Atunci nu te ucidem.

Osteanul, cu chivără de fier, cu scurtă de piele roşcată, scoase dintr-un cobur al şăii o cruce de aramă, şi opri calul :

— Sărută crucea !

— Juruiesc pe sfînta cruce eu, stolnicul Vasili sin Vasilievici. din neamul Buturlinilor ! rosti stolnicul cu glas tremurător, închinîndu-se şi sărutînd crucea, şi urmă : Fac legămînt naintea acestei cinstite cruci şi făgăduiesc să uit de aceste meleaguri, să nu pomenesc de ele şi nimic urît împotrivă-le să nu păstrez în cuget... să nu aduc, nici să trimet streliţi, dieci şi călăi... amin !

Oşteanul îl ridică uşor, ca pe o boccea ţinîndu-l de cămaşă, îl dădu jos de pe cal, şi-l întoarse cu faţa înapoi :

— După cotitura drumului ai să vezi focul, colo au poposit ai tăi. Du-te !

Stolnicul nu umblase niciodată desculţ, dar acum, păşea repede, deşi poticnindu-se, în răcoarea dimineţii, zicîndu-şi în gînd : „Slavă ţie, Doamne, că m-ai scăpat din ghearele morţii ! Vai, ce meleaguri ! Nu-i de mirare că bătrînul Vasili a pierit aci !"

Drumul coti la dreapta : un foc ? „Focul ! Sînt harabalele mele ! Îndată poruncesc s-o ia din loc !"

Stolnicul tremura de spaimă şi de răcoarea dimineţii, dar o luă la fugă, gonind spre locul popasului şi astfel se încălzi. Soarele din preajma zorilor începea să aurească creştele pinilor...

Ajunsă în curtea voievodului, Domka deshămă calul, şi-l duse în grajd.

Cei dintîi milogi care se duceau spre biserică o văzură pe Domka mergînd călare, în straiele ei obişnuite, şi vorbeau între ei :

— Te pomeneşti că şi voievodul cel nou o trimete pe muierea asta după tîlhării !

— Ei, banu-i ochiul dracului... mai bine ţi-ai pune strajă gurii !

Partea a patra

Capitolul I
SPRE FLUVIUL IAIK[1]

În vreme ce Kirilka, care plecase împreună cu ceata de întemniţaţi, zvîrlea în mijlocul Volgăi sacul cu voievodul Buturlin, Senka, după ce-şi luase rămas bun de la Domka, îşi zorea calul, în trap, ca să-şi ajungă din urmă oamenii. Precum se înţeleseseră, ceata avea să poposească în apropierea Volgăi, la douăzeci de verste mai la vale de Iaroslavl, la marginea pădurii, lăsînd caii şi oamenii să se odihnească, în aşteptarea sosirii hatmanului. Dar Senka, după ce se despărţise de Domka toropit de somn, dormise cam mult, uitînd de înţelegere, iar acum îşi zorea calul, iar aceasta o tot cotea spre marginea pădurii. Senka moţăia în şa cu capul în piept, fără să bage de seamă ce făcea calul.

Se trezi din toropeală şi-şi încordă auzul din pricina unui şuierat răsunător. Îşi zise: „Ai noştri trebuie să fie... aci au poposit"... Îşi îndreptă calul spre partea de unde se auzise şuieratul prin desişul de mesteceni tineri. Nu-i mai era somn. Crengi miresmate, cu frunzuliţe lipicioase, îl plesneau uşor peste obraz. „Aici trebuie să fie, în poiană"...

Senka intră în poiană şi se opri, aruncînd priviri în jur. Şuieratul se auzi din nou, apoi deodată în desiş detună un foc de armă. Plumbul, lovind crengile, şuieră deasupra capului lui Senka, atingîndu-i uşor căciula. Senka plesni calul cu biciuşca şi strigă:

— Hoi-da!

[1] Iaik: străvechea denumire a fluviului Ural (pînă aproape de finele sec. XVIII).

Calul, cu ochii mijiți, rotea capul, fără să ia seama la strigăt, strecurîndu-se la pas prin marginea deasă a pădurii bătrîne. Senka înainta, tot uitîndu-se în jur. Deodată zări, după pinii groși, doi flăcăi cu capetele goale, în rubaște cenușii. Încercau să încarce o sîneață. Unul o ținea cu țeava pe genunchi, celălalt își umfla obrajii suflînd în ea.

— Hei, voi ! În mine ați tras ?

— În cine am tras, teafăr a rămas ! răspunse unul. Celălalt, dezlipindu-și de pe țeavă buzele mînjite de funinginea pulberei arse, adăugă :

— Noi n-am țintit bine, iar tu ai avut noroc, ai scăpat teafăr !

— Hei ! Acu e rîndul meu și n-am să țintesc prost ! Senka smulse pistolul din coburul șeii.

— Vezi să nu tragi ! strigă unul din flăcăi, apucîndu-se din nou să trebăluiască la sîneață.

Senka se întrebă : „Pentru ce să-i iert ? Au tras în mine, acu trag eu în ei !"

— Vatamanul nostru, Ermilko, are să te frigă de viu !

— Dar unde-i Ermilko ? !

— Aci, prin apropiere !

— Hei, flăcăi ! Strigați-l pe vataman !

— Dar ce ai cu el ?

— Mi-e frate !

— Aș ! frate... Nu cumva minți ?

Senka vîntură pistolul :

— Strigați-l ! Vă poruncesc ! Hai, repede !

Flăcăii puseră jos, pe iarbă, în silă, sîneața grea, apoi se lăsară pe vine și, vîrîndu-și degetele în gură, scoaseră cîte trei șuierături.

Un șuierat puternic, prelung, le răspunse din străfundul pădurii.

Soarele se înălța tot mai sus, împroșcînd mii de scîntei aurii prin desișul verde. Roua arunca sclipiri de curcubeu pe frunziș și pe cetină. Trîmbe de ceață se înălțau din rîpele năpădite de erică și de alte flori sălbatice, plutind deasupra tufelor de răchitiș. Mirosea a scoarță de pin și a frunze putrede de anul trecut.

Senka se simțea din nou cuprins de toropeală, dar scutură îndărătnic din cap, descălecă, împiedică fugarul, îi luă căpăstrul

şi-l puse pe şa. Apoi, îşi scoase caftanul şi-l aruncă tot pe şa. Calul începu să pască cu nesaţ iarba reavănă. Senka îşi scoase căciula şi, zburlindu-şi părul, îşi zise : „Nu cumva mint flăcăii ? Să mai aştept"...

Unul din flăcăi, învîrtind pe genunchi sîneaţa mîncată de rugină, întrebă :

— Dar de ce vrei să vină vatamanul ?

— Ţi-am spus o dată : mi-e frate. Dar voi, de ce aţi tras ?

— Stăteam de pază, şi te-am crezut iscoadă a voievodului...

— S-a prăpădit sîneaţa ! A mîncat-o rugina, e bună de aruncat, spuse Senka.

— Ei, tot e un fel de armă... că la noi, nici una ca asta nu prea avem !

Prin pădure vui sunetul cîntător al unui corn. Flăcăii vîrîră sîneaţa în iarbă, îşi puseră sumanele şi căciulile, şi luară ţapinele în mîini. Acum arătau mai îngrijiţi. Cornul sună iar, mai aproape. Senka se silea să-l zărească pe cel ce suna, dar nu-l putu deslui îndelung. Printre copaci se străvedea depărtarea albăstrie ; lăstarii subţiri de mesteacăn tremurau. În sfîrşit Senka dădu cu ochii de vatamanul Ermilka Pestriţul, cu jumătate din obraz stacojie-roşcată.

Făptura vatamanului se strecura fără zgomot printre trunchiurile brazilor şi ale pinilor şi era aproape de nedeslusit. Vara, Ermilka îmbrăca un strai sur-albăstrui.

Glasul poruncitor al vatamanului răsună aspru:

— Al cui e calul ?

— Uite, al istuia !

— Cică-i frate cu vatamanul...

Senka se apropie de Ermilka.

— Ce minune ! Semion ! — Se îmbrăţişară cu căldură. Vatamanul îi întrebă pe cei doi flăcăi :

— În afară de el, a mai trecut careva pe aci ?

— Pe jos, n-a trecut nimeni, vatamane !

— A trecut pe mal o ceată călare !

— Călare ?

— Da, vatamane !

— Cine or fi ? De mult ?

— Cam cu vreo jumătate de ceas, înainte de ivirea dînsului, cînd am tras în dînsul ! lămuri un flăcău, arătîndu-l pe Senka.

— În tine au tras ?

— Au tras un foc, răspunse Senka.

— În tine ? Pe amîndoi îi spînzur ! Hei, scoateţi-vă sumanele !

Flăcăii îşi luară căciulile din cap, îşi dezbrăcară sumanele, cu privirile în pămînt. Alţi tîlhari, auzind glasul vatamanului, ieşeau unul cîte unul din adîncul pădurii.

Senka atinse umărul vatamanului :

— Dar, Ermil, ei erau de pază !

— Doi nătărăi, asta sînt !

— Au străjuit cu luare-aminte... de unde puteau să ştie, cine sînt eu ? Nici nu s-au speriat, cînd am pus mîna pe pistol... m-au şi ameninţat rostindu-ţi numele. Nu te atinge de flăcăi, rogu-te...

— Ei bine, fie ; nu le fac nimic, pentru bucuria întîlnirii. Hai la tabără !

— Nu ! Azi mi-am trimes oamenii pe Volga, în jos. Flăcăii au văzut o ceată de călăreţi : îs oamenii scoşi de mine din temniţă. Mă grăbesc să-i ajung din urmă.

— Cum asta ? Abia ne-am întîlnit, şi ne despărţim iar ?

— Uite ce este, Ermil ! Calea mea-i spre Iaik, mă duc la hatmanul Razin, împreună cu ceata mea... Vrei să mergi cu noi ? E lung drumul, poate c-o să avem de furcă cu polcurile de strajă ale ţarului. Dacă mergi, mai zăbovesc ; de nu, ne îmbrăţişăm chiar aci, şi... căile noastre se despart...

— Semioane ! Pare-se că aşa ni-i scris : să fim împreună ! N-ai fost tu oare, întîmplător, de două ori, naintea mea, în pragul morţii ? Sîneaţa e mîncată de rugină — altminterea, momîile astea...

— M-ar fi omorît ?

— Mi-e groază să mă şi gîndesc !

— Totul e bine, Ermil, — de vreme ce mergi...

— Merg ! Hei, voi, sperietori de ciori, luaţi calul, duceţi-l la tabără !

— Îl ducem, vatamane !

Senka şi Ermil-vatamanul se afundară în inima codrului. Soarele încălzea tot mai mult cetina miresmată. Un mierloi scorușar ţăcănea vesel din plisc, trecînd din cînd în cînd în zbor, prevăzător, iute. Străbătînd pădurea, vîrfurile ciubotelor

celor doi erau mînjite de colbul galben tulbure al pedicuței de anul trecut.

— Ce mai trai ar fi aci... în inima pădurii ! zise Senka.

— Da, de ai avea parte de un trai pașnic ! Dar, cînd inima ți-e plină de obidă împotriva afurisiților de dvoreni, cu atît mai mult îi place ochiului nourul negru al pîrjolului...

— Ermil, în amîndoi clocotește aceeași ură împotriva asupritorilor !

— Iată-ne ajunși ! Bem, mîncăm, apoi îmi strîng ceata și — la drum !

— Ermil, din cele două cete facem una singură — a mea, călare, și a ta pe jos. Om alege oamenii mai buni și le-om da arme pe cît se va putea.

— Deocamdată, Semioane, să pornim spre Kostroma, spre pădurile din părțile acelea. La Kostroma bîntuie răzmerița, răzvrătiții umblă să-i stîrpească pe popi și pe starostii de crîșme, iar noi om răscula truditorii de la sărările neguțătorului Șorin. Cîte arme-s în cetate, și cîtă iarbă de pușcă, toate le-om ridica...

— Bine, Ermil, bine, frate !

De jur împrejur, pădurea începea să se încălzească, să aburească. În bordeiul vatamanului era răcoare. Mușchi uscat, moale, era așternut pe jos și pe lavițele late de pămînt acoperite de iarbă uscată.

— Ce-aș mai trage la aghioase ! spuse Senka tolănindu-se pe o laviță.

— Culcă-te puțin. Eu o să adun ceata, și o să spun să se facă ceva de mîncare, și să se strîngă merinde. Că nu-i drum puțin și-i greu să mergi cu burta goală.

Senka nu mai auzi cele din urmă cuvinte ale vatamanului : aținise.

La vărsarea rîului Kamîșenka, Senka și Kirilka fură trecuți peste Volga de un pescar. Trecînd dincolo, cei doi prieteni nu-și puteau da seama care era cel mai bun drum spre Iaik : la stînga, ori la dreapta ?

— La stînga ; de bună seamă ! își dădu cu părerea pescarul starover.

După ce-și primi banii pentru trecere, pescarul adăugă :

— O să fie greu, flăcăi, să ajungeți pe jos... o să vă rămînă ciolanele în stepă...

— Şi ce-i de făcut, omule dragă ?

— Iată povaţa mea înţeleaptă : duceţi-vă la Astrahan. Cotiţi-o puţin, olecuţă spre stînga, pînă la rîul Ahtuba, pe care umblă pescarii. Au să vă aducă ei repede la Astrahan, fără să mai mergeţi pe Volga. Nu-i departe pînă acolo.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă, e lesne : cumpăraţi-vă în tîrg ceva merinde pentru drum, căutaţi un pescar care să vă ducă pe rîul Bolda pînă la ţărmul Kiulzium-ului [1], iar de acolo, de-a lungul lui, pînă la gura Iaikului. Dar să ştiţi de la mine : n-o luaţi pe malul stîng — pe acolo e greu de răzbit prin iarba înaltă cît omul ; luaţi-o în susul rîului, pe malul drept, pe partea kirghiză... malul e nisipos, iar de vă depărtaţi de rîu, nu-i primejdie mare, găsiţi voi drumul. Pe acolo aveţi un singur neajuns, poate să se repeadă asupra voastră vreun kirghiz cu juvăţul... dar, pe cît vă văd, sînteţi oameni încercaţi...

— De kirghiz nu ne temem noi ; ni-e teamă că ne rătăcim...

— Lîngă Iaik e un pod umblător... au să vă treacă oamenii. Iar de-o luaţi de-a dreptul prin stepă, muriţi de sete. Că n-aveţi cum să daţi de apă.

Ascultară de pescar, şi, în cele din urmă, ajunseră la Astrahan, făcînd o parte din drum cu o lotcă tocmită cu bani, iar o parte pe jos. În oraş, ferindu-se să umble prea mult, ca să nu dea peste străji, se duseră dis-de-dimineaţă la tîrg, către braţul Kutum. Acolo găsiră multe lotci de pescari. Cei doi prieteni cumpărară în tîrg peşte prăjit, carne, pîine. Pescarul cu care se învoiră să-i ducă pe mare pînă la rîul Iaik plecă, fără o vorbă, spre crîşmă, după vodcă.

Străbătură voioşi rîul Bolda, cîntînd şi bînd vodcă.

Cînd pescarul află că fuseseră sfătuiţi s-o ia pe drumul acela şi nu prin stepă, scărpinîndu-se în barbă, spuse cu preţuire :

— Aţi dat de un om cumsecade ! Altul, cîinos, v-ar fi zis s-o luaţi de-a dreptul prin stepă...

— Dar o fi bine aşa ? Ne-a spus să mergem pe malul drept, cel kirghiz.

— Şi ăsta-i un sfat înţelept... malul drept nu-i ierbos, ci nisipos, şi chiar la el vă duc.

[1] Una din denumirile Mării Caspice.

Îi plătiră după învoială şi-şi luară rămas bun de la el. Pescarul le ură drum bun :

— Acum, nu pieriţi, ajungeţi cu bine la tîrgul Iaikului.

Merseră o zi de-a lungul rîului. Se opreau, se hodineau, şi totul ar fi fost bine, dar Kirilka îşi dădu îndărătnicia pe faţă :

— Ia uite cîte coturi face rîul ! Şi malul e povîrnit, cu dîmburi. Hai s-o luăm de-a dreptul prin stepă ! Pe acolo drumul e neted, iarba-i puţină.

— Să mergem ! se învoi Senka. Nu-i ardea de ciorovăială, ştiind cît de greu era să-l înduplece pe Kirilka.

O luară drept înainte, ca să scurteze drumul. Cu toate că era toamnă, soarele dogorea ; la drum, căldura se făcu simţită. Băură toată vodca din butoiaş. Nu luaseră apă de băut. Rîul era la un pas de ei dar, după ce se depărtară de el, setea începu să-i chinuie.

— Nu-i nimic, frate Semioane ! Uite colea, un iezeraş...

Se îndreptară spre acel iezeraş, dar îşi dădură seama curînd că era departe ; iar cînd ajunseră în sfîrşit la el, văzură că era o sărătură. Fură nevoiţi să înnopteze acolo. Găsiră ici-colo nuiele, iarbă uscată şi aprinseră un foc ; totuşi, în preajma zorilor, tremurau amîndoi de frig. Dis-de-dimineaţă îşi văzură de drum cu ochii ţintă la soarele care răsărea. Vulturii le dădeau tîrcoale, iar noaptea trecută o pasăre de pradă, zburînd prin apropiere, îi trezise din somn cu ţipetele ei.

— Ei, drăcie! Ce pustiu sălbatic... bodogănea Kirilka.

Dădură peste un rîuleţ cu malurile joase, şi îşi potoliră setea, luînd apa cu căciula. Aleseră un vad şi trecură apa îngustă.

Senka mergea tăcut ; Kirilka suduia de zor :

— Ce nătărău sînt ! Ce cap de nerod ! Iacătă, pier, ba mi-am dus la pieire şi tovarăşul !

— Nu-i nimic, îl linişti Senka. Eu cred că de-om trece peste dîmburile acelea, rîul e dincolo de ele.

Merseră îndelung. Pe înnoptate ajunseră la Iaik. Încordîndu-şi cele din urmă puteri, tăiară stuf cu securea ce-o avea Senka atîrnată sub suman şi aprinseră un foc. Adormiră sătui lîngă focul zdravăn.

Dimineaţa, Kirilka rosti :

— Ei, acum, tătucule rîu, nu te mai părăsim !

Din depărtare se puteau zări limpede zidurile cu metereze ale tîrgușorului Iaik, iar bătrînul cazac-podar îi trecu pentru două copeici peste rîul jucăuș, năvalnic.

— S-a isprăvit, Kirill, cu călătoria ucigătoare! strigă Senka. După atîta drum, uite, ai nisip și-n gură, și-n păr. Ce ar fi să ne spălăm?

— Hai să ne scăldăm!

— Bate vîntul, și rîul e turbat, ai intrat în el, te ia, te duce, — nici n-ai cum să mai ajungi la mal!

— Dar, ce, intrăm în apă pentru întîia oară! Hai să ne scăldăm, Semioane!

Bucuroși că se mîntuise cu drumul plin de lipsuri, cei doi prieteni se dezbrăcară și se lăsară tîrîș, în jos, pe nisip, de pe malul povîrnit. Senka începu să se spele încet, frecîndu-se cu nisip ud. Kirilka sări însă drept în apă, se dădu la fund o clipă, cu cap cu tot, apoi se ivi iar, fornăi și o luă înot spre larg.

— Bagă de seamă, fundul coboară repede, iar mai încolo-s vîltori! îi strigă Senka.

Kirilka înota mai departe, fără să-l asculte. Valuri vineții, înspumate, îi săreau peste umeri, peste cap, tîrîndu-l tot mai departe de mal.

— Hei, ajunge! Întoarce-te!

De data aceasta, Kirilka ascultă, simțind și el coborîșul. Șuvoiul era tot mai zgomotos și mai iute. Flăcăul se întinse în toată lungimea trupului său de uriaș, și încordîndu-și brațele lungi, înotînd cu mișcări largi, o cîrmi îndată spre mal. Un val mare năvăli peste el și-l încleștă. Altul trecu deasupra lui, apoi încă unul... și flăcăul, împins la fund, înghiți multă apă.

Izbuti să înfrunte mînia valurilor, se ivi deasupra lor, scuipă o parte din apă, dar i se tăie răsuflarea, valurile piezișe îl izbeau necontenit și-l duceau spre bulboane, unde apa se rotea, alcătuind pîlnii adînci. Dînd deznădăjduit din mîini și din picioare, Kirilka părea că stă pe loc, dar era tîrît fără îndurare spre vîltori.

— Să știi că piere, flăcăul!

Senka legă la iuțeală brîul său de al lui Kirilka și-și făcu vînt spre locul unde tovarășul de drum înfrunta mînia apei, dînd să-i arunce un capăt al celor două brîie; în clipa aceea

însă Kirilka se ridică din apă drept, parc-ar fi stat în picioare, apoi, se cufundă iar. Nu fu dus departe, cînd se ivi iar deasupra apei, Senka îi zvîrli capătul brîului. Flăcăul izbuti să-l prindă. Rostogolindu-se unul după altul, valurile înspumate, tulburi, îl acoperiseră pe Kirilka, dar nu-l mai puteau tîrî. Senka trăgea de capătul brîului, simţind că tovarăşul se ţinea de nădejde. „Numai să nu se rupă brîul", gîndi Senka şi trase mai tare, dar brîul plesni. Kirilka izbuti iar să iasă deasupra apei, dar valurile nu-şi lăsau prada. Flăcăul fu dus la vale... Ceva mai jos, se zărea un stei şi valurile se izbeau zgomotos de această piedică din calea lor, rostogolindu-se spre mal ; mai încolo, pe o limbă de pămînt, era o buturugă de stejar. Valurile îl împinseră iar la fund pe Kirilka... Acolo, în apă, el zări rădăcinile puternice ale buturugii de stejar, se apucă de ele şi se tîrî pe mal. În clipa cînd capul i se ivi deasupra apei, Senka, văzîndu-şi tovarăşul sleit de puteri, gata să cadă înapoi, îl apucă de chică şi n-o mai lăsă din mîini, pînă nu-l văzu pe mal.

Kirillka, vînăt, tremurînd ca varga, dînd drumul apei pe gură şi pe nas, rosti anevoie :

— Era cît p-aci să mă înec !

— Am trecut prin atîtea încăierări şi am rămas teferi iar acum, poftim !

— Ştii, iată de ce era să pier... Am pus piciorul pe stînca ceea, dar e lunecoasă şi valurile m-au izbit, m-au dat grămadă, m-au tîrît uşor, ca pe o aşchie. Noroc că mi-ai zvîrlit brîul, — m-am tras aproape de mal ; m-a ajutat şi rădăcina ceea ce vine de la fund...

Tot mergînd şi vorbind, se încălziră şi, treptat, uitară de primejdia ce-i pîndise. Kirilka povestea cum arată nisipurile roşcate şi pietrele de pe fund, apoi, adăugă :

— N-o să-ţi uit brîul, cît oi trăi ! Fără el, aş zăcea acum în bulboane, sub mal...

— Eşti teafăr, şi cu asta basta ! răspunse Senka.

În preajma oraşului, trecură de şirul palăncilor, apoi păşiră peste pod. În poartă, deasupra căreia se afla un paraclis, stăteau de strajă oamenii vatamanului Ermilka, în straie căzăceşti. Dînd cu ochii de Senka şi de Kirilka, se descoperiră şi făcură plecăciuni.

— Vă aşteptam ! spuseră ei.

— Mai cu osebire pe tine, Semioane ! De cîte ori nu te-a pomenit vatamanul... de cînd aţi plecat din Saratov, nu v-aţi mai văzut.

— Ce să mai vorbim ! O să-i pară bine.

Auzind că Senka sosise, vatamanul Ermilka Pestriţul, ajuns acum esaul de nădejde al lui Razin, veni el însuşi la poartă să-şi întîmpine fratele de luptă, chemîndu-şi oamenii întîlniţi în drum, ca să vadă toată lumea, cît de mult ţinea el la Senka.

Se îmbrăţişară, zicîndu-şi : frate. Senka nu era din tagma vorbăreţilor, iar Ermilka, încă şi mai puţin. Cu toate acestea, bucuria întîlnirii le dezlegă limbile.

— Bine ai venit, Semioane ! Mă-ntrebam : nu cumva mi-ai pierit ? Ei, de cînd mă tot gîndeam cu dor la tine...

— Şi eu-s bucuros, Ermil, frate. N-am cunoscut drumul, eu şi Kirillka ne-am rătăcit, n-aveam pe cine să întrebăm... pita am mîncat-o, apă n-aveam, numai nisip şi pănuşiţă.

Treceau prin cetăţuie. Era vădit că acolo, încă nu demult se sfîrşise o luptă crîncenă. Intrările turnurilor din colţurile zidului erau astupate cu mormane de lemn, pe jumătate ars, care fumega încă. Lîngă unul din turnuri, nu departe de poartă, era o groapă cu leşuri descăpăţînate, în caftane colorate, ude de sînge. La marginea gropii se afla un butuc, cu ţurţuri de sînge negru, închegat. Pe întinderea unde fusese bazarul se vedeau dughenile neguţătorilor, pe jumătate dărîmate, iar locul unora se mai cunoştea doar după stîlpi. La marginea bazarului se înşiruiau tarabe, aşezate pesemne nu demult, pentru neguţătorie. Streliţi de Iaik, cu căciuli înalte de oaie şi caftane verzui, vindeau pe ele carne, pită şi colaci.

În mijlocul bazarului se şi luaseră scîndurile şi grinzile fărîmate şi se măturase curat. Acolo, pe toată întinderea, başchiri veniţi de pe alte meleaguri vindeau cai. Mirosea a balegă de la caii legaţi de arcane, siliţi să alerge în jur, a sudoare şi a blănuri de oi, cu iz acru ; dinspre tarabe adia o aromă de pită proaspătă. Un muşteriu striga cu glas piţigăiat unui başchir :

— Hei, zbanghiule ! Cinci ruble e prea mult, ia trei !

— *Bişi, bişi* [1] *ru' !* Bun cal.

[1] Cinci (başkiră).

— Ia trei, şi hai la aldămaş să înfulecăm *bişi-bar-mak!* [1]

— Nu... nu, puţin dai !

— Ei, dă-te-n *Tamuk,* [2] cu calul tău cu tot !

— *Alla yarlika !* [3]

Senka zăbovi puţin, ascultînd strigătele neguţătorilor. Kirilka îl trase de mînecă :

— Hai, Semioane ! Trebuie să ne hodinim, după drum.

Ajunseră în dreptul unui paraclis. În fundul naosului întunecat se vedeau umbre de călugări, tot atît de întunecate, iar făclioarele lumînărilor şi lumina scăzută a zorilor făcea ca feţele lor să pară ca de ceară. Paraclisul era ticsit de femei şi de tîrgoveţi, cu scufii ţuguiate, nalte, asemănătoare cu căciulile streliţilor.

— Stai, frate, ia să mă rog şi eu olecuţă ! spuse Ermilka.

Se opriră la uşă. Ermilka se strecură înlăuntru, să aprindă o lumînare. Kirilka îşi făcu loc după el şi ridică mîna să-şi facă semnul crucii dar, zărind într-o parte prescurile de pe masa de lîngă fereastra cu ochiuri de mică, se trase îndărăt, şi scuipă :

— Ptiu ! Se face slujba cu cinci prescuri ! O speluncă de-a lui Nikon... Hai să mergem !

Îşi văzură încet de drum. Curînd, Ermilka îi ajunse din urmă. Străbătură o curte largă şi urcară scara unei izbe mari care vuia de glasurile unor oameni beţi. Cu capul uşor aplecat, Ermilka trase cu urechea.

— Aci a poposit tătucu Stepan ; cred că e băut, aşa că nu prea o să te cunoască. Intră. Eu şi cu Kirill te aşteptăm afară.

Senka străbătu tinda, intrînd pe uşa larg deschisă a sălii. În mijlocul ei juca un vlăjgan cu păr lung, bălai, cîrlionţat. Pletele sale luminate de soarele zorilor, ce se strecura pe ferestruicile joase, săltau, revărsînd parcă scîntei de aur. Flăcăul juca fără să tropotească ; din cînd în cînd, dădea roată domol, ori se învîrtea pe călcîie, şi atunci izba se cutremura.

[1] Corect : *biş-parmak* — *„cinci degete"*, carne de berbec sau de cal, tăiată mărunt şi friptă cu multă grăsime. Se lua cu degetele. Termenul există şi azi, în mai multe limbi de origină turcă.

[2] Iad (başkiră).

[3] Doamne fereşte ! (idem)

În jurul lui, oamenii lui Razin îi strigau :

— Zi-i, Ivaşko !

— Iu-huu ! Cernoiareţule !

— Totdeauna joacă aşa, voiniceşte, după ce am bătut pe careva !

— Iar tătucul, atunci, bea tot aşa, voiniceşte !

Un cazac bătrîn trăgea la aghioase pe laviţa de lîngă uşă, cu capul aproape de capătul ei. Altul, tînăr, în jupan căzăcesc, dormea şi el, cu căciula de oaie sub cap, pusă pe picioarele celui bătrîn.

Senka se strecură printre laviţă şi mulţimea deasă a celor ce priveau jocul. Privirea lui fu atrasă de făptura vînjoasă a hatmanului Razin care şedea sub ocniţă, în ungherul de cinste. Hatmanul era în caftan negru, larg desfăcut, rupt la guler şi cu ceva de un roşu viu dedesubt. Chipul hatmanului era palid, iar mîinile mari mînjite de sînge uscat. Ridicînd stacana de votcă, scuturîndu-şi cînd şi cînd părul creţ, atins de cărunţeală, Razin vorbea, glasul lui poruncitor răsunînd pînă departe. Părea beat, dar glasul său nu era biruit de ameţeală :

— Şoimii mei ! Unii dintre voi cîrteau împotrivă-mi că vara trecută am căsăpit nişte streliţi din ţinutul Iaikului. Dar iată că, acum, e limpede şi pentru voi, că cei iertaţi de mine, asmuţiţi de un pisar prăpădit al lui Prozorowski, şi-au pus în gînd să ne smulgă cetatea din mîini...

— Nu-i nimic, tătucule ! Pe pisăraşul cela l-am zvîrlit în groapă, scurtat de cap, ca pe Ivaşko Iaţîn, atunci... îngăimă un streliţ vîrstnic, beat, cu barba deasă, sură. Ţinînd în mîna sa uriaşă, sîngerată, căuşul cu vodcă pus pieziş pe palma celeilalte mîini, căuta să ciocnească cu hatmanul, vărsînd băutura.

Razin vorbea înainte, fără să-l asculte pe streliţ.

— Care nu-i de partea noastră, scurtează-l de cap ! I-aţi văzut pe cei de pe Iaik ? Se gudurau ca vulpile la picioarele noastre, dar s-au dovedit lupi ! Eu am doborît atunci o sută şaptezeci de capete ; acu, ceva mai puţine, dar şi...

— Ia taci odată, Cikmaz !

— Iaca tac, beau pentru tine cu ortacii... Hei, care ?...

— Să bem ! — Razin ciocni stacana sa cu aceea a lui Cikmaz. Acesta o goli pînă la fund, apoi îşi lăsă mîinile să-i

atîrne sub masă, lipindu-şi bărbia de ea. Barba lui deasă se aşternu dinaintea feţei, ca o perină...

— „Nelegiuitul" ! mi se spunea atunci cînd le-am dat drumul streliţilor, tot de pe Iaik, să se ducă la Astrahan, iar apoi, am poruncit să fie ajunşi din urmă, în drum, şi omorîţi ! Ei, am ştiut eu că au să-şi mai încerce puterile cu noi ! Şi, uite că s-a întîmplat după vorba mea.

Un cazac cu barba neagră, nalt, cu ochi căprui, în jupan de esaul al Oştii de pe Iaik, se ridică de la masă, se aplecă spre Razin, şi-i spuse :

— Tătucule ! Ai spus : „Vreau să dorm !" ei, uite, ţi s-a făcut crivatul.

— Mai stau, Feodor !

Senka se strecura cu încăpăţînare spre masă, apăsînd cu pîntecele capetele grele de beţie ale esaulilor care şedeau cu spatele la el, privindu-l pe Razin ca vrăjit.

— Cine eşti, şi ce vînt te-aduce ?

— Tătucule ! Am venit să-ţi slujesc ! Oamenii mei au fost trimeşi mai demult la Iaik... Au spus...

— Feodor, toarnă-i ! Care-mi slujeşte, bea cu mine !

Voinicul cu barba neagră, stăpînul casei, se ridică din nou de la masă, umplu un căuş de vodcă dintr-o bărdacă de lemn, şi-l întinse lui Senka.

— Te miluieşte Stepan Timofeevici cu un căuş de vodcă !

Senka, cu căciula în mînă, făcu dinaintea lui Razin o plecăciune şi goli căuşul, fără să se strîmbe.

— Ia uite, bea rachiul, parc-ar fi sînge ! Mai toarnă-i, Feodor, şi fă-i rost de un culcuş de dormit...

— Am înţeles !

Feodor Suknin îi umplu lui Senka încă un căuş, iar cînd acesta îl bău, îi vîrî în mînă un peşte şi un codru de pită.

— Înfulecă ceva, o să-mi mulţumeşti pe urmă ! Apoi voinicul ieşi pe scară, şi strigă : „Samarene ! Hei, Fedko !" o să vină la tine cine trebuie şi să-ţi dea ce trebuie. Cu bine !

— Cu bine ! Senka ieşi afară, vesel.

— Ei, ce-i cu tătucu ?

— Despre tătucu, Ermil, vorbim noi mai pe urmă ; acu, să ne hodinim după drum !

Kirilka fu luat de un cazac, cu numele de Feodor:

— Te duc la un culcuş de dormit, zise acesta, te omenesc, îţi dau de mîncare ; hai la mine.

— Hai ! Dar a cîta oară îmi tot dai de mîncare ? Şi cînd, Ermil, o să te pot omeni şi eu ?

— Ia stai o clipă ! Taci !

Senka tăcea, trăgînd şi el cu urechea. Acoperind toate zgomotele şi glasurile, Razin striga :

— Noi n-am venit să ne miluim duşmanii, ci să-i pedepsim cu moartea ! Bate cu barosu-n pană ! De s-a îndoit, adu alta ! Cei ce nu se-ndoaie trebuie să-i pedepsească pe vrăjmaşi.

— Ce minunăţie. Îţi mulţumesc, Semioane, că m-ai îndemnat să vin încoace. Hai să ne mai mişcăm olecuţă şi apoi, la culcare...

Senka şi Ermilka erau găzduiţi într-o căsuţă de lut călduroasă şi curată. Kirilka venea pe la ei, şezînd tustrei la sfat, juruind să se ajute între ei şi să rămînă împreună. Ermilka, după ce se cherchelea bine, vorbea cu un glas gros, ciudat, ce-i ieşea parcă din măruntaie, aplecîndu-şi capul şi frecîndu-se în josul feţei, ca pentru a-şi şterge pata stacojie.

— Trei voinici ca noi... nici douăzeci nu ne biruie...

— Pe mine vă puteţi bizui, întărea Kirilka, cu glasul îndreptat undeva, sub masă, plecîndu-şi deasupra ei capul mare, păros, cu gîtul lung, vînjos, suspinînd şi făcîndu-şi semnul crucii cu două degete.

— Te-ai întrecut cu măsura la băutură ! Ei, de ce plîngi ?

— Plîng, Ermil Isaici, fiindcă-l văd pe fratele nostru Semion, cu puterea lui de uriaş, şi chipeş, şi arătos, dar şi-a prăpădit sufletul, l-a prăpădit...

— Cum adică ?

— Nu crede în Dumnezeu şi zice că nici dracu nu-i pe lume ! Iar uneori şi pe sfinţii părinţi îi suduie... Şi-apoi a îndrăgit mahorca... uite-l cum pufăie din lulea... îl vezi ?

— Al meu e sufletul, Kirill, şi tot eu am grijă de el. Lasă asta ; mai bine, hai şi-om mai bea !

— Cu tine nu beau... Cu Ermil, da !

— Cîtă vreme trăim, om bea ; iar după ce-om pieri, ne-o creşte pănuşiţa din ochi. Om bea şi nu ne-om învinui între noi, iar cît priveşte mahorca, ei, şi eu o duhănesc, cu toate că nu prea adesea...

— O buruiană ! Iarba asta tabun a crescut din părţile ruşinoase ale omului, iarba...

Trei zile după aceea, Ermil îi spuse lui Senka :

— Semioane, du-te la tătucu, te cheamă !

Senka se supuse numaidecît.

Razin şedea la masă, ca şi întîia oară, tot în colţul de cinste, în caftan de catifea neagră, cu scurtă de atlaz purpuriu sub el.

De astă dată, Razin era treaz ; nu se vedea pe masă nici o băutură ameţitoare. În izba încăpătoare, îmbîcsită de izurile atîtor oameni grămădiţi la un loc, era de faţă şi Feodor Suknin voinicul cu barba neagră, stăpînul casei. Pe cît i se părea lui Senka, amîndoi, şi Razin şi Suknin, păreau îngrijoraţi de ceva. Senka auzise că lui Razin i se zicea „tătucul" de toată lumea — părea că aşa obişnuiau cei de la Don să-şi numească hatmanii şi starşinii.

Intrînd în izbă, Senka îşi scoase căciula, dar fără să se închine la icoane, doar privind spre colţul de deasupra capului lui Razin, ticsit de candele aprinse. Făcu spre Razin o plecăciune, apoi, şi spre stăpînul casei.

— Ia şezi aci la sfat cu noi ! îl pofti Razin, arătîndu-i un loc pe laviţă. Să-ţi auzim isprăvile, dar, mai ales, în ce chip şi cînd ai aflat de mine ? Senka îşi zvîrli căciula pe laviţă şi se aşeză. Hatmanul tăcu o clipă, apoi adăugă : Ia să-ţi auzim isprăvile ca să vedem de ce eşti bun !

— Tătucule Razin, povestea mea n-o să fie lungă...

— Ei, mi-ai zis pre nume ; mai zi-mi-l şi pe cel de botez : Stepan îmi zice, iar, după tată, Timofeevici.

— Stepan Timofeevici, lungă n-are să-mi fie povestea, dar adevărată...

— Nu te făli de la început cu adevărul, — totuşi să ştii, că mie-mi place vorba adevărată !

— Ba n-am de ce să mă fălesc naintea omului cu care-s una, sufleteşte !

— Te văd flăcău isteţ ! Ei, acu, hai, vorbeşte : de unde mă ştii ?

— Ei, Stepan Timofeevici : te ştiu chiar de atunci, cînd fusesem pus în fiare, la voievodul din Iaroslavl... Mi-a poruncit să-i scriu feciorului său, ocolnicul... Şi, pe cînd scriam, deodată, zice : ‚Cică cutreieră de capul lor pe Volga nişte cazaci de la Don, iar de hatman, îl au pe unul Razin"... Şi, de

bucurie, mi-a tremurat mîna pe hîrtia pe care scriam. Iar el a pus mîna pe un gîrbaci cu trei cozi şi s-a apucat să mă bată ; şi eu, îndată, mi-am rupt lanţurile...

Izbind cu pumnul în masă, Razin îl fulgeră cu privirea :

— Şi l-ai ucis, pe voievod ?

— Nu, Stepan Timofeevici ! Încă nu-i venise sorocul să-l ucid. Să-l ucid ? Aşa, am fi lăsat baltă ţelul nostru, al tuturor : iar ţelul acesta era să-i scoatem din fiare pe toţi întemniţaţii, să-i slobozim... L-am răbdat pe voievod, am răbdat bătaia lui, am mai aşteptat atîta cît a fost nevoie şi i-am slobozit din fiare pe întemniţaţi, iar pe voievod l-am vîrît cu toţii într-un sac şi, în Volga cu el !

— A, am auzit, va să zică, tu ai fost cel cu pricina ? Dă-mi mîna ! Razin îi strînse mîna cu tărie. Aşadar, întemniţaţii ceia din Iaroslavl, chiar ei au venit cu Ermil, esaulul meu de azi ?

— Chiar ei, Stepan Timofeevici ; iar de trimes, eu i-am trimes încoace... n-au venit cu toţii ; unii s-au împrăştiat, i-au biruit greutăţile drumului. La Kostroma am zăbovit, de am ridicat iarba de puşcă şi armele, cîte am găsit. Ermil a plecat încoace, iar eu şi cu Kirilka, esaulul meu, am mai zăbovit lîngă Saratov, de am făcut zile fripte unui vătaf moşieresc, un om cîinos, l-am pus să plătească obida ţăranilor, dar puţini dintre ei au venit să i se alăture lui Ermil. Iar noi îţi spoream fala numelui, ţi-o întăream atîta cît puteam...

— Vorbeşte, şoimule !

— Ei, ce să mai zic ? Eu şi cu Kirilka am venit să-ţi slujim cu dreptate şi cu credinţă ! Şi mai pot să-ţi spun că, pe cînd şedeam în temniţă şi ascultam cum vorbeau cei de acolo despre tine, m-am hotărît : „Numai la el mă duc, să-i slujesc cu capul meu... Numai Razin o să se ridice la luptă pentru norod ! Şi altceva am mai auzit, că pleci pe Marea Kiulzium. Ei, ia-mă pe mine şi pe Kirilka, şi vrednici om fi...

— Bine ! Dar, uite, de cînd stau de vorbă cu tine, şi încă nu-ţi ştiu numele.

— Senka mă cheamă.

— Semioane, şoimule ! Eşti isteţ şi cutezător... Cele ce le-ai început tu n-au să piară fără urmă. Priveşte, Feodor : el a răpus un voievod naintea mea, pe cînd eu abia acum am de gînd să-i iau de grumaz... Şi încă ce voievod ! Un lup bătrîn,

viclean. La Don, am auzit despre vicleşugurile lui, pe cînd se afla în Ucraina. Prea bine ! Ei, şoimule : dar la vreun meşteşug te pricepi ? Ori numai la buchii ?

— Pot să făuresc spăngi şi sulițe...

— Să le făureşti ?

— Am învăţat meşteşugul ăsta. La Moscova, în slobozia armurierilor, am un prieten, armurier de meserie.

—Tare, tare bine, Semioane ! Şi ştiinţa buchiilor ţi-ai însuşit-o ?

— Am fost streliţ, şi fără să mă las de slujbă, făceam şi pe pisarul, în piaţa mică, a Treimii. Acolo, pentru obidele mele, am căsăpit doi răufăcători, slujitori ai ţarului, apoi, m-am pomenit în temniţă, la Iaroslavl.

— Şi-i plăteai ţarului darea de întemniţare ? Razin izbucni în rîs.

— Ba nu mi se lua darea asta, nevastă-mea l-a cumpărat pe temnicer cu plocoane.

Razin se încruntă uşor :

— Eşti cu nevasta aci ?

— De la Iaroslavl am trimis-o la armurier, am scăpat de ea.

— Ei, te văd tare deştept. Eşti şi vînjos, şoimule — ştiu — o dată ce fărîmi lanţuri. Ai să fi esaul la mine.

— Mulţumesc, Stepan Timofeevici.

— Iar sarcini îţi vom da pe măsura puterii tale. Uite, eu şi cu Feodor, cu aceste cuvinte Razin arătă din cap spre Suknin, pînă acum şedeam şi ne frămîntam, şi aşa gîndeam : braţe, picioare şi capete de voinici avem berechet în ţară, se găsesc şi unii, nu mai prejos de tine, prin tăria lor, dar puterea noastră-i puţină...

— Ba eu cred, Stepan Timofeevici, că ţi se va întrei puterea, spuse Senka.

— Nu se va întrei ea, puterea mea în oameni : se va înzeci ! Mujicul e strîvit de bătăi şi de biruri şi lumea posădenilor la fel. La cine că-şi caute ei dreptate? La ţar ? La voievozi ? La boieri, ori la boiernaşi ? Nu-i dreptate pentru ei, acolo : ea se află la mine... la noi toţi ! Şi totuşi noi, cu tăria şi cu dreptatea noastră sîntem de două ori mai slabi ca puterea în oaste a ţarului ! Tu eşti om umblat, vii de la Moscova, ia judecă şi spune, cum e cu putinţă una ca asta ?

— Nemții, olandejii, iată care-i puterea țarului, prin meșteșugul cel nou al armelor, învățat după feleșagul celor de peste hotare.

— Și nemții, și tot felul de venetici nu-s o putere mică, dar, șoimule, noul meu esaul, află, că mult mai tare e puterea tunurilor, a garmatelor [1] de foc, cu meșteri pricepuți în mînuirea focului cu ghiulele, iată în ce stă tăria lor! E adevărat, Feodor?

— Este adevărul adevărat, tătucule! încuviință Suknin.

— Iar noi avem securi, țapine, săbii, bune să lupți pieptiș cu ele în mîini; iar pentru lupta de la depărtare, doar arcuri și săgeți... Acolo e puterea adunată grămadă, ca un zid... pe cînd a noastră e alcătuită din multe graiuri și vîrste. Țăranul se ferește de calmîc, nici tătarul nu ține la calmîc, e de altă credință... Are țarul un pumn de cazaci? ei, la el, sînt ca un zid de piatră, pe cînd la noi ei-s buni să apere doar cîte o palancă de luptă. Streliții? Niște oameni care nu se gîndesc, decît: „Ce or face cei de-acasă? Nu cumva flămînzesc? Dar ce-o fi cu prăvălia mea de la tîrg? Nu cumva o fi fost prădată? În aceștia, doar pe jumătate poți să ai încredere. Cine-i de nădejde la noi? Cazacii și cu truditorii, dar pe truditori și pe lopătari, poți să-i numeri pe degete, că tare-s puțini!

Razin se uită la Senka! Vorbele hatmanului îl făcuseră pe acesta să-și plece capul.

— Hei, șoimule! Nu sta cu capul plecat. În afară de asta, tăria noastră stă în ceea ce n-are țarul, și nici n-o să aibă! Noi n-avem după ce să ne pară rău, pe cînd ei tremură de milă pentru burțile lor pline. Nici de pierdut n-avem ce pierde afară de capetele noastre. Cine s-a făcut cazac, a și uitat de casa lui. Iar mormîntul lui... n-o să fie în preajma bisericii de la mănăstire; nu! în largul stepei fi-va lăcașul său, în desiș de pănușiță. Și să nu-ți închipui că lui Razea i-i frică de cineva. De nimeni și de nimic! Nici de cazna cu focul, nici de sacul cu pietre, cu care te zvîrlă-n apă, nici de Dumnezeu, nici de dracu; și, cu atît mai puțin, de țar, de momîia ceea cocoțată de boieri pe tron!

Razin tăcu cîteva clipe, în așteptarea unui răspuns din partea lui Senka. Dar acesta tăcea și el.

[1] In sec. XVI — tun (ucrain.)

— În ochii unora, e un lucru de ruşine că noi, cazacii, uneori batem la temenele dinaintea acestei momîi cu căciulă de fir. Dar aşa e datina din vechime. Iar apoi, a venit alta : să te avînţi în goana calului şi să răcneşti : „Să piară ţarul, şi cu tot neamul său de stîrpituri ! *Sarîni, na kiciku !*“ [1]

Razin îşi îndreptă privirea spre Senka şi spre Suknin : amîndoi şedeau tăcuţi. Hatmanul se gîndi o clipă, apoi ridică mîna şi o puse pe umărul lui Senka :

— Şoimul meu, am să-ţi încredinţez o sarcină pe care nu oricine e în stare s-o îndeplinească, afară de tine, nu cunosc...

— Bogdaproste, Stepan Timofeievici ; de trudă nu mi-i frică.

— Bine zici. Dar de va trebui să-ţi jertfeşti capul ?

— Stepan Timofeievici, e negrăit de dureros să pieri înainte de vreme ; dar nici să pier înainte de vreme nu mi-e frică, nu ; mi-e groază că o să mă răpună moartea, prea curînd după ce am văzut omul pe care trebuie să-l slujesc...

— Mai am eu esauli ca tine, care mi-s dragi, ei ştiu, ca şi mine : drumul nostru e drumul morţii. Poate că tocmai eu n-o să te mai văd multă vreme în ochi. Iar de-i pieri tu naintea mea, o să ai şi tu parte de fala mea cea cumplită ! Şi, de mi-o fi dat mie să pier naintea ta, atunci, şoimule, nu părăsi calea lui Razin, slujeşte-i norodul, pînă la sfîrşitul zilelor !

— Calea asta, Stepan Timofeievici, am îndrăgit-o de mult ; iar porunca ta n-o uit şi n-o voi uita !

— Hoi-da ! Ei, cu asta basta. Şi acu, Feodor, ia spune să ne aducă ceva băutură, să-i urăm drum bun esaulului cel drag, lui Semion ! Popii petrec cu slujbe, iar noi, cu mied. Strigă esaulii, să încingem un zaiafet !

Suknin se ridică, ieşind din izbă. Senka tăcea, întrebîndu-se : „Oare încotro o să mă trimeată hatmanul ?“

Razin vorbi iar, şi Senka se dumiri pe loc, „încotro“ avea să plece.

— O să-ţi arăt drumul, şoimule, dar n-o să treacă prin cetăţuile căzăceşti cele noi, durate de fugari în calea lor... Aceştia-s oameni de-ai noştri, dar îs flămînzi şi nevoiaşi rău. N-o s-o iei pe Donetul de la miazănoapte, nici pe rîul

[1] *Sarîni*, gloată, sărăcime. *Kicika*, prora unei nave. „Sarîni na kiciku !“ era un strigăt de luptă prin care tîlharii şi piraţii ruşi porunceau celor săraci de pe navă să nu ia parte la lupta de abordaj.

Medvedița, și nici prin Buzuluk... Ai s-o iei de-a dreptul spre Saratov... apoi, în preajma Saratovului, ca să nu te prindă, treci spre soare-apune, către Borisoglebsk, iar, de acolo, spre Voronej. La Voronej, în cetate, îl găsești pe hatmanul Mikifor Venevitinov. Spune-i hatmanului: viu de la Razea. El mă ține minte și face pentru mine mai mult ca taică-meu. Are hatmanul în cetate o dugheană. De a murit bătrînul, atunci ia-o de la biserica sfintei Nașteri spre ulița cea mare, către tîrg; aproape de uliță, e o ulicioară, găsești acolo casa lui Ivașko Barabaș. În casa ceea, caută-l pe unul Ignașko, poreclit Tătarul; o să te primească. Spune-i că vii din partea mea. Fă-ți o însemnare: pe cine ai de căutat și în ce loc anume. Prin ulița ce duce de la Slobozia Kazanului spre rîul Voronej, de va fi nevoie, caută-l pe Iakimko Meșcereak, ori pe Trofimko Maximov, au să te găzduiască amîndoi, deși nu stau în casele lor. Încă ceva: pe ulița ce duce de la biserica Pocroavelor spre cetățuie și dă într-o fundătură, caută acolo, șoimule, o casă în care locuiesc niște tunari de cetate. La ei, stau în gazdă, ori ca slugi, niște edecari și făurari. Știu niște ocine, aproape de Voronej, ca ocina Babei, cu întinderile de pădure, cu foloasele ce țin de ea. Stăpînul, de-o trăi, e hatmanul Kirei, un bătrîn de inimă, primitor. Iar de te-o-mpinge o nevoie mare, caută slobozia de hatmani scutelnici albi: iar în slobozie e o bisericuță, tot a Pocroavelor, cu chilii pentru nevoiași în jurul ei. Uneori, treburile noastre ne silesc să ne schimbăm pielea, din catifea în pînză.

— Bine, Stepan Timofeievici... am umblat în tinerețe cu milogii, le cunosc năravurile!

— Voronejul... îți vorbesc de el, fiindcă e un tîrg bogat, și în el stau tot felul de oameni. În Slobozia Țarigorodului, cînd eram eu acolo, ședeau chiar și niște oameni fără căpătîi, cu nevestele lor. Cînd te-ai lămurit în privința Voronejului, atunci ia-ți zborul, șoimule, înspre apus-miazăzi, la Nijnedevițk... Mai încolo, ai Belgorodul și șleahurile mari, umblate de multă lume. De la Belgorod, du-te la Borisovka; după ea, către satul Lebedino, mereu spre apus; mai încolo, spre Gadeaci, Lubnî și Nipru. Treci cu multă fereală peste Nipru, cred că lîngă el sînt afurisitele de cete de pază ale țarului. Alătură-te cazacilor de strînsură, care trec Niprul, la Petruha Doroșenko. La Zvenigorod, dai de Hatmanul cel mare, om în puterea vîrstei. Hatmanii de prin părțile Voronejului sînt

hatmani doar cu numele, — niște starșini înstăriți de căzăcime. Cu Petruha Doroșenko, e altceva : e supus al sultanului turcesc și hatmanul întregului ținut de peste Nipru ; iar cînd veni-va vremea, o să fie hatman peste amîndouă părțile Ucrainei, iar voievozii țarului au să-și ia picioarele la spinare de acolo, către Moscova. Dintre noi toți, el, Petruha, este cel mai neîmpăcat dușman al țarului și al panilor leși. A auzit el despre mine... Caută, șoimule, să intri în slujba lui, nu pregeta ; iar după ce va căpăta încredere în tine, — că-i plac oamenii cutezători și slobozi — scrie o epistolă din partea mea și dă-i-o. Iată cum să fie : „Eu și cu tine, Piotr, sîntem frați de luptă ! Tu stîrpești voievozii țarului, și nici noi nu-i cruțăm ; iar de nu ne vor zdrobi cîinii de voievozi, unul cîte unul, răzlețiți cum sîntem, cîndva veni-va vremea, cînd ne-om alătura și-om smulge Ucraina din ghiarele leșilor și ale țarului. O să avem destulă putere în gloate. Iată în ce stă neajunsul nostru : ca să stăm cu tărie împotriva dușmanilor, a celor ce asupresc glotimea, n-avem garmate, iar făr-de garmate, nu merge bine lupta noastră. Te rog, ca un frate : fă-ne rost de niște garmate ca lumea ; iar pe oamenii tăi care ni le vor duce pînă la Iaik, ți-i vom înapoia. O să le dăm și merinde, și ciubote, și jupane ! Făr-de garmate, sîntem copii făr-de părinți ; dar cînd le-om avea aci, ai să vezi minuni, nu alta, — ei, atunci ne-om îmbrățișa frățește !“ Da, șoimule, chiar așa să-i scrii. El e greu de cap, n-o să priceapă pînă la capăt orice vorbă ce vine de la noi. Dar scrisoarea i-o vor ceti pisarii, și ei n-au să scape nici un cuvînt... Ei, acum, om petrece olecuță, și apoi, pleacă, fără să-ți mai pierzi vremea fără rost... O să-ți dăm ceva bani și pesmeți pentru drum, o să tocmim un tătar și un bașchir să te călăuzească pînă la Saratov, ori pînă aproape de el, după cum o să le pară mai nimerit, și să te treacă peste Volga... E primejdios să cauți podurile umblătoare... Ei, gazdă, de ce nu mai vine o dată băutura ? Afară se auziră sunete de corn. Trebuie să mai zăbovim cu ospățul. Așa vrea soarta, spuse Razin... A sosit careva străin în cetate !

Intră Suknin :

— Tătucule, te caută niște cazaci trimeși de pe Don ; unul zice că-l cheamă Levonti Terentiev, altul nu și-a spus numele. Mai au și trei cazaci însoțitori. Îi primești aci, sau în altă parte ?

— Nu trebuie să poftesc în casă orice fel de nerozi! Adună Crugul [1], Feodor.

Toba răpăi. Auzind-o, oamenii lui Razin începură să se adune în ograda încăpătoare a lui Feodor Suknin. Fremătau plopii de lîngă gardul de ostreţe, cînd Marea Hvalînă [2] trimetea răsuflarea ei de uriaş asupra tîrgului. Răpciune era pe sfîrşite, dar frunzişul copacilor nu-şi pierduse încă verdeaţa — doar norii roşcaţi se învolburau de mai multe zile în şir pe cer, fără să plouă.

Razin păşi în mijlocul sfatului. Toţi cazacii îşi scoaseră căciulile, aruncîndu-le jos, fiecare la picioarele lui.

Trimişii oastei Domnului nu se descoperiră.

Leonti Terentiev, musafir nelipsit la chefurile hatmanului Kornei Iakovlev, cazac înstărit din Ţara de Jos în caftan zmeuriu, cu sabie fără strajă, aninată de cingătoare, la şold, cu căciulă de berbec cu fundul de brocart colorat, se apropie, îşi bîţîi barba neagră, şi întinzîndu-i lui Razin o hîrtie, îi spuse:

— Stepane, asta-i epistola către tine, din partea măriei-sale!

Razin luă hîrtia.

— Epistola?

Terentiev tăcea.

— E a măriei sale, zici? Dar eu văd după scris, că a fost făcută de diecii de la Astrahan...

— N-o să-ţi ascund că a fost scrisă cu ştiinţa voievodului Astrahanului...

Trupeşul cazac din Ţara de Jos fu cuprins de teamă. „Razin şi-a dat seamă de înşelăciune", îşi zise el, iscodind cu coada ochiului chipurile aspre ale celor din jur.

— Mai este o scrisoare către toţi cazacii, adăugă el. Prin ea, Oastea cere ca „voi, cazacii, să isprăviţi cu tîlhăriile şi să vă întoarceţi la Don".

— Scrisoarea Oastei către cazacii mei a fost ticluită în Sfat, de Kornila, naşul meu, şi numai cei din Ţara de Jos au fost de faţă la adunare, — aşa-i?

— Ia-o aşa cum vrei, răspunse Terentiev.

[1] *Crugul* sau *Cercul căzăcesc* (adunarea cazacilor) — organul de administraţie locală în ţinuturile căzăceşti.

[2] Denumirea străveche a Mării Caspice.

Strîngînd buzele cu asprime, Razin îl săgetă pe Terentiev în faţă cu privirea ochilor săi cutezători:

— Nu cu tîlhăriile, ci cu răzvrătirea om isprăvi, atunci cînd ţarul va lua cu sila ţăranii de la boieri, şi-i va slobozi, iar din Ţara Donului pe care voi, înstăriţii, o vindeţi ţarului, va scoate voievozii trimeşi de el în fiecare an, ca să tragă foloase, prin judecăţi şi biruri!

— Ei, Stepane, degeaba vorbeşti aşa!

— Aşadar, iată ce este: cînd o să sosească epistola cea adevărată de la ţar, prin care el „ne iartă vina noastră şi n-are să ne împrăştie prin tîrguri depărtate, ci ne lasă să trăim slobozi la Don", atunci o să stăm şi-o să chibzuim asupra unei asemena epistole, să ne gîndim ce avem de făcut! Nu sîntem prunci, de mult trăim şi fără de scrisori de la Oaste! Iar cu scrisoarea asta, iată ce facem! — Razin rupse hîrtia, aruncă peticele jos, şi le strivi în nisip cu cizma grea, cu potcoavă. Mişcîndu-şi uşor căciula din cap, Terentiv făcu o plecăciune:

— Îngăduie, Stepane, să te mai întreb ceva?

— Sînt Stepan, e adevărat, şi nu-s beat! De-aş fi băut mi-aş bîţîi căciula, iar voi v-aţi bîţîi picioarele, spînzuraţi de zidul Iaikului!

— Sfatul mi-a poruncit în chip osebit să te-ntreb: încotro ai acu de gînd să porneşti la drum?

— Să le spui lui Kornei şi celorlalţi cîrmuitori din Ţara de Jos: „Pe voi nu vă întreabă Razin, cît aţi sfeterisit din simbriile cazacilor de reestru [1], şi cam cîtă lume fugită de prin părţile Moscovei trudeşte la straşini numai pentru un codru de pîine!"

— Nu te mînia, îngăduie să-ţi mai spun o vorbă...

— Vorbeşte...

— Sfatul a poruncit să-i dai în robie tătarii de Iamansug, pe care cazacii tăi i-au zdrobit prin ulusurile lor...

— Ba, Sfatul n-avea cum s-o afle! Asta ţi-a poruncit-o voievodul Astrahanului? Aşa-i?

— Aşa e, Stepane...

[1] Forma alterată a cuvîntului „registru". Aşa se numeau în Ucraina, pe vremea stăpînirii poloneze, cazacii trecuţi într-un registru special. Ei erau reprezentanţi ai păturii înstărite (şi conducătoare) a populaţiei căzăceşti. La Don un asemenea termen era necunoscut.

— Tu ai întrebat şi eu îţi răspund ! Tătarilor rătăcitori n-o să le facem nici un rău ; dar cei de Iamansug îs nişte iscoade şi pîrîtori ai voievodului şi ţarului ! Pe aceştia nu-i dau...

— Ei, rămîi cu bine ! Nu mai am ce spune.

Terentiev făcu încă o plecăciune şi, de astă dată, se descoperi...

— Spune-le căpeteniilor din Ţara de Jos, că ei, ahtiaţi de căpătuială, vînd Ţara Donului ţarului. Veni-va vremea, cînd vor plînge cu lacrimi amare !

Trimişii se depărtară grăbiţi.

— Bine, tătucule ! strigară cazacii, vînturînd căciulile, în semn de încuviinţare.

— Altă dată, lasă-ne să spînzurăm nişte soli ca ăştia !

— O să vă las, şoimii mei ! zîmbi Razin : Ei, aceştia, cu toate că-s din Ţara de Jos... îs tot de-ai noştri, şugui el. Cine ştie ? Poate c-om mai avea prilej să ne întîlnim. Hoi-da, acu. la ospăţ ! Hai, Feodor !

— Poftească-n casă, tătucule ! Totu-i gata, răspunse Suknin din susul scării.

Senka stătea lîngă scară. Razin îl luă de braţ :

— Ei, esaule, azi să petrecem ! Curînd o să pleci spre părţile către care se duc şi diavolii aceştia... Şi hatmanul dădu din mînă în urma solilor plecaţi.

În izbă se ospătau Razin, Senka şi Feodor Suknin ; din porunca hatmanului, nimeni altul nu fusese poftit la masă.

Pe laviţa de la intrare se afla tolba de piele a lui Senka, doldora de pesmeţi uscaţi pentru drum, de pulbere şi de plumbi pentru pistoale. Tot în ea se mai aflau o punguţă cu bani, rufe şi pentru orice împrejurare un mic pistol turcesc făurit cu o deosebită măiestrie. Razin i-l dăruise lui Senka, în amintirea cunoştinţei lor :

— I-al, şoimule ! Ţine minte învoiala noastră şi nu mă uita.

Senka făcu o plecăciune adîncă.

— Porunca ta, Stepan Timofeievici, tătucule, răspunse el, va trăi în inima mea, atîta vreme, cît îmi va sta capul pe umeri !

— Hoi-da ! Ce-ar fi să mai bem ca să-i fie drumul cu noroc ? Ce zici, Feodor ?

— De ce nu, tătucule ?

Senka îşi clătină capul pletos :

— Ieri, Stepan Timofeievici, am mîncat şi am băut... dar azi, pornesc la drum... nu mai beau.

Razin se ridică de la masă, şi-l îmbrăţişă :

— Ei, atunci, aşteaptă, uită-te la noi, pînă ne-om drege după mahmureală. Eu am şi poruncit să ţi se dea călăuzele.

Suknin bătu din palme. Două fetişcane zvelte, fiicele lui, ieşiră din cămara de alături, aducînd pe o tavă mare de lemn patru bratine[1] cu gîtul lung şi cu fundul strîmt ; două, de argint aurit, pîntecoase, aveau izvoade înflorate, iar celelalte două, de cositor, erau netede ; pe fiecare se afla cîte un căuşel pus cu fundul în sus.

— Iată-ţi, tătucule, leacul pentru mahmureală ! zise Suknin.

Fetişcanele făcură în faţa lui Razin o plecăciune adîncă, ceremonioasă, punînd dinaintea sa tava cu băutură. Senka dădu să se scoale, să plece de la masă. Suknin îi făcu unei fetişcane cu ochiul. Aceasta pricepu semnul tatălui. Se pleacă din nou în faţa lui Razin şi rosti cu glas plăcut, gingaş :

— Stepan Timofeievici, tătucule, noi am stors mierea şi, împreună cu mama, am fiert miedurile, dar de gustat, ca să vedem dacă-s bune, n-am gustat din ele ; îmi dai voie ?

— Gustă, frumoaso, şi cinsteşte-ne pe toţi !

Fata luă din bratină un căuşel de mied, gustă puţin din el, făcu în faţa tatălui său o plecăciune şi-i spuse :

— Ajută-mă, tată dragă, e bun miedul, dar nu se cuvine ca o fată să bea pînă la fund !

Razin primi căuşelul din mîna fetei :

— Mai întîi, frumoaso, se cuvine să cinsteşti musafirii şi pe urmă pe taică-tău ! Hatmanul bău, se ridică în picioare, o sărută pe obraz, luă şi el un căuşel la fel, pe care-l întinse fetei : Acum, cinsteşte pe cine te îndeamnă inima.

Fata se uită la Senka, făcu dinaintea lui o plecăciune şi-i zise :

— Tătucul nu-i mire şi nici peţitor, dacă ar fi peţitor, l-am cinsti pe el cel dintîi. Mata, oaspete dragă, eşti bun de mire, aşa că să nu-ţi fie silă de băutura noastră... e mied de casă.. şi făcu din nou o plecăciune.

Senka se ridică, răspunse fetei tot printr-o plecăciune, şi negăsind nici o vorbă de răspuns, goli căuşelul.

[1] Vas de metal sau de lemn, pentru băuturi, în formă de cupă mare, fără toartă şi fără cioc.

— Hei, umpleţi căuşele ! strigă Razin. Dar de ce să mai bem cu căuşelul, să ne chinuim sufletul ?

Ambele fete făcură din nou plecăciuni spre Razin, spre tatăl lor şi spre Senka, apoi plecară în odaia de alături. De acolo se ivi însăşi stăpîna casei, o cazacă naltă, frumoasă, urmată de şase slujnice care aduceau talgere cu tipsii pline cu carne friptă şi fiartă, carafe cu vodcă şi cu mieduri.

„Oare n-o să plec astăzi ? se întrebă Senka.

— Unde intri, păgîne ? ! se răsti un cazac la un tătar care trecuse pragul izbei. Acesta stăruia, dînd din mînă, şi îngăimă :

— *Kil mi ! Kil mi ! Kitt !* [1]

— Nu vă atingeţi de tătar, strigă Razin. Babai este *kunak* [2] adăugă el cu glas tare.

— *Salam aleikum,* bacika ! [3] rosti tătarul, ajuns la mijlocul izbei.

— *Aleikum salam !* răspunse Razin, ridicînd sus un căuş cu vodcă şi îmbiindu-l pe tătar. *Kiniak ?* [4]

— *Kiriak ma !* [5] Tătarul clătină din cap, arătînd cu degetul spre tavan ca spre cer. [6]

Razin zbucni în rîs :

— Nu e treaba mea, de eşti *mullah,* ori *muezin,* ori un om de rînd care te închini lui Mohamed. Uite-l pe esaulul meu, adăugă el arătînd spre Senka cu mîna : Călăuzeşte-l călare prin stepă, pînă la Saratov. Banii ţi i-am dat. După ce-l duci, vino îndărăt, la Iaik — o să capeţi un *kalîm !*

— *Iakşi, bacika ! Iakşi !* [7]

— Ei, du-te, de vreme ce nu bei şi nici de bucatele noastre nu te atingi ! Rînduieşte-ţi caii pentru drum ; cată-ţi şi un ajutor.

— *Iakşi, bacika ! Iarar* , iau un başkir.

Făcînd sprinten o plecăciune, tătarul părăsi odaia.

[1] Pleacă ! Pleacă ! (tătară).
[2] Bătrînul e prieten (musafir). (idem)
[3] Pace ţie, tată ! (ibidem)
[4] Doreşti ? (idem).
[5] Nu vreau ! (ibidem).
[6] Religia mahomedană interzice consumul băuturilor alcoolice.
[7] Bine, tată ! Bine (tătară).
[8] Bine !

Mîhnit că se desparte de hatman, Senka, în picioare, bău un căuş de vodcă.

Razin se ridică şi-l îmbrăţişă :

— Ei, şoimule, nu-mi lua în nume de rău ! Îndură-ţi drumul cel greu, de dragul ţelului nostru... Ei, s-auzim de bine !

Senka nu rosti nici o vorbă, ca să nu-şi dea pe faţă mîhnirea că-l părăsea pe omul acesta drag pe care-l găsise. Îşi luă căciula, tolba şi, cu capul gol, ieşi repede din izbă, fără să se mai uite înapoi.

Razin îl privi din urmă :

— Phii, ce flăcău dîrz ! Tare-mi plac oamenii ca el...

— Da, Stepane, tătucule ! Nu-s mulţi oameni pe lume, la care puterea şi mintea să se împace între ele, răspunse Suknin.

Pe cînd se rînduia luntrea cu care Senka avea să fie trecut peste Iaik, oamenii se înţelegeau între ei :

— E turbat rîul ! Mai sus de povîrniş nu e chip de trecut !

— Sigur, nu-i chip ! Te zdrobeşte de steiuri.

— Iar mai jos, te duce departe, trebuie să ocoleşti vîltorile.

În vreme ce cazacii vedeau de una de alta, Senka trecu pe la Ermilka. Kirilka şedea cu el la masă, bea vodcă şi tăcea mohorît.

— Frate Semioane, îi spuse Ermilka lui Senka : mi-ai dăruit buzduganul, şi-l păstrez ! Inelul ce ţi l-am dat eu ţi s-a furat, şi n-ai nici o amintire de la mine ; ei, uite, pune-ţi zaua asta !

— Nu, că-ţi trebuie şi ţie. Pe mine mă scapi de la moarte, dar tu ce te faci în luptă, cu pieptul gol ?

— Las-că-mi fac rost de alta. Ia-o ! Cam scurtă, dar e bună, — are poale de aramă.

Senka ascultă : îşi scoase caftanul, îşi puse cămaşa de zale, îmbrăcă caftanul peste ea şi se încinse cu brîul. Îşi săltă tolba în spate, iar peste ea îşi puse sumanul larg. Din pricina tolbei, părea ghebos. Kirilka se ridică de la masă şi lovi cu pumnul în ghebă :

— Fereşte-te de rele, ghebosule ! Pleci, fără să te rogi celui-de-sus, dar las-că ne-om ruga noi pentru tine...

Senka îşi îmbrăţişă prietenii fără să scoată o vorbă. Pe mal îl aşteptau luntraşii. Întorcînd privirile-ntr-o parte se miră : tătarul şi başchirul stăteau pe malul rîpos al rîului, pe un dîmb, ca doi idoli călări de tuci negru.

— Dar ei nu trec peste rîu ? întrebă Senka.

— Încotro te duci ? Spre cetăţuia Guriev ? întrebă un luntraş.

— Nu, spre Saratov.

— Ei, atunci, du-te cu ei, nu mai treci cu noi.

Senka se îndreptă spre dîmb. Cînd ajunse la călăuzii săi, unul îi arătă calul înşeuat care aştepta într-o rîpă :

— Cal frumos !

Tătarul îl întrebă :

— Grai tătăresc ştii ?

— Nu-u... răspunse Senka, clătinînd din cap.

— *Iaman !* [1] Ştii — *kaiada burasîn ?* [2]

— Nu... răspunse din nou Senka.

— *Iaman !*

Senka crezu că tătarul îi spunea „bine", şi adăugă :

— Mergem spre Saratov ! şi arătă cu degetul spre depărtările dinspre miazăzi şi soare-apune.

— A-a, *Sarî-Tan* [3] *Iakşi !*

Vremea se înseninase ; soarele se ivi pe cer, printre norii roşcaţi, îngălbenind pietrele din depărtările azurii ale stepei.

Senka sări în şa şi dădu cu mîna de tolba cu săgeţi legată de ea. Zîmbi : „Cu ce să trag ! Lipseşte arcul. Nu, pesemne că nu-i pentru mine"...

Se avîntară în stepă. Lui Senka i se părea că însoţitorii săi coteau mult spre Astrahan : se apropie de tătar şi-i arătă cu mîna spre miazăzi şi soare-apune :

— Într-acolo trebuie să mergem !

— *Kitt !* răspunse tătarul dînd din mînă : şi-i spuse ceva başchirului. Acesta, scuturînd capul cu căciula de oaie, îi răspunse ceva, tot zicînd :

— *Alla iarlîka ! Alla...*

Başchirul şi tătarul erau musulmani.

Senka nu se mai împotrivea, nu mai stăruia în privinţa drumului. Mergea înaintea călăuzelor, dar era mereu cu ochii pe ei.

După o vreme soarele începu să scapete vădit spre asfinţit. Senka se gîndea că ar fi trebuit lăsaţi caii să se mai ho-

[1] Rău, urît (tătară).

[2] Încotro mergi ? (idem).

[3] Joc de cuvinte : *Sarî-Tan, „Muntele galben"*. (idem).

dinească, dar în jur era numai nisip... prin apropiere nu se zărea nici un pîrîiaş, nici măcar o băltoacă. Pe-alocuri, printre nisipuri, sclipeau nişte pete, asemenea unor iezeraşe depărtate — ştia însă că erau sărături. Nu uitase că, nu demult el şi Kirilka nimeriseră într-un asemenea loc, pe cînd veneau spre Iaik, fiind cît pe ce să piară.

Mai multe căciuli ţuguiate se iviră deodată, mişcîndu-se în depărtare. Erau cinci la număr. Tătarul le privi cu luare-aminte, şi-i spuse başchirului :

— *Emansug tatar, iaman !*

Başchirul, cu căciula miţoasă în mînă, se ridică în scări şi, din mers, cercetă cu privirea pe cei ce se apropiau călări. Apoi, se lăsă în şa, îşi puse căciula, scoase arcul din sahaidac şi începu să aleagă săgeţile, mormăind :

— *Alla iarlîka !*

Numai Senka se îndrepta fără grijă spre tătarii care se apropiau, zicîndu-şi în gînd : „Dacă ştiu ruseşte, să-i întreb de apă : trebuie să adăp calul !"

Ajunşi la o bătaie de săgeată, trei dintre tătari întinseră coardele arcurilor şi traseră trei săgeţi asupra călătorilor. Săgeţile trecură în zbor, ţinînd stins, fără să atingă pe cineva. Alţi doi tătari îşi desfăceau arcanele.

— O-ho ! Hoi-da ! strigă Senka, şi aruncînd dîrlogii pe coama calului, smulse două pistoale din brîu. Mai nainte ca tătarii să-şi pună din nou săgeţi în arcuri, se repezi în goana calului asupra lor, îl păli pe unul cu un plumb drept în obraz, vîrî pistolul descărcat în tolbă, şi trase cu celălalt, găurind pieptul altuia. Al treilea apucă să tragă o săgeată spre pieptul lui Senka, dar ea se lovi de za şi se frînse.

Senka se repezi la el, şi-i trase de aproape un foc, drept în faţă, sub căciulă, zburîndu-i creierii. Calul, speriat de bubuitură şi de flacără, o luă la goană, ducîndu-şi în stepă călăreţul răsturnat pe spate.

Văzîndu-l pe Senka atît de cutezător şi de bine înarmat, cei doi tîlhari îşi strînseră arcanele, se întoarseră în goana cailor şi, curînd, pieriră din vedere.

Senka vîrî pistoalele descărcate în coburi şi se întoarse să vadă ce fac tovarăşii săi de drum. Aceştia, chiar din cele dintîi clipe ale încăierării, descălicaseră, punîndu-şi caii unul lîngă altul şi, lăsîndu-se într-un genunchi, îşi pregăteau arcurile ca să tragă.

— *Iakşi ! Batîr* [1]... *Iai, iai !* rosti tătarul. *Emansug* — tătar rău...

— Nu-i nimic, unchiaşilor ! Dar uite că au ostenit caii, le trebuie apă...

Tătarul se arătă mai înţelegător căutînd să-l liniştească pe Senka, atît cît era în stare :

— Chibitca *tatarving* [2].... aşa, uite... — şi el arătă către soare, punîndu-şi una peste alta palmele mîinilor uscătive. Senka pricepu că, o dată cu apusul soarelui, vor ajunge undeva.

Pornind din nou la drum, Senka suflă în ţevile pistoalelor, le cercetă cremenea, le încărcă. Mai avea o secure bună, atîrnată de brîu, ascunsă sub suman: o făurise chiar el, cu mîinile sale. „Dacă nu mă descurc cu pistoalele, pun mîna pe secure"...

Începu să pogoare amurgul. Başchirul se urcă de două ori pe crupa calului, privind în zare. A treia oară, veni la Senka, îi atinse mîneca, şi spuse :

— Puţin vreme mîncat *bişi-barmak !*

În zare se ivi un punct negru. Îndemnîndu-şi caii osteniţi, călătorii sosiră la o tabără tătărască, alcătuită din mai multe chibitce. În mijlocul lor se ridica un cort ţuguiat. Ceva mai departe se zărea o turmă de oi. În jur erau tufe şi printre ele curgea un pîrîu care venea de undeva şi pierea fără urmă, tot într-un loc nevăzut.

Un tătar care o rupea binişor pe ruseşte îi spuse lui Senka :

— Tovarăşii tăi de drum te laudă ! Zic că ai omorît nişte tîlhari şi pe alţii i-ai gonit !

— Ei, nu-i mare lucru ! Uite, ţine aci... el se căută prin buzunare, scoase o rublă de argint şi i-o dădu tătarului : — să ne hrănească caii.

Tătarul luă rubla, dar spuse, stîlcind cuvintele :

— E jignire că plăteşti. Eşti cunac, pe grai noastră, musafir ; musafirul e primit cu băutură, cu mîncare, i se arată drum fără plată.

— Ba pentru mine e o jignire, să primesc de mîncare de la cineva, şi să n-am unde să-l poftesc ca musafir ; las-să rămînă banii mei la voi pentru săraci.

[1] *Batîr*, viteaz ; uriaş, erou, în limbile turcice.

[2] Un fel de cort de pîslă, la nomazi ; haraba cu coviltir.

— Ei bine, cunac ! Bine... pentru săraci e voie... noi ajutăm la săraci.

Senka bău *kumîs* şi gustă din bişi-barmacul gătit la rugămintea başchirului. Pe urmă, se urcă într-o chibitcă goală, îşi scoase tolba, zalele, şi se culcă învelindu-se cu caftanul şi privind stelele. Cerul nopţii părea negru. Doar nimbul din jurul stelelor arăta că el este albastru, cu toată bezna adîncă în care era cufundat.

Senka asculta larma veselă din cort, deslușind mereu cuvîntul „batîr".

„Or fi vorbind de mine ?" Începu să aţipească. Nu voia să se gîndească la cele ce-l aşteptau. Oricum ar fi fost, trebuia să răzbească peste Nipru, pînă la hatman.

Careva se mişcă în preajma chibitcei : o fetişcană se urcă sprintenă pe ea. Rosti cu glas răsunător :

— *Urus batîr... iai, iai...*

Senka se ridică puţin, dînd s-o prindă ; cu mîna ei moale, subţire, ea îi atinse pletele : *Batîr... iai, ia-a...* — şi se făcu nevăzută.

Se auzi un şfichiuit şuierător, poate de gîrbaci, şi un glas bătrînesc bombănind cu ciudă :

— *Iblis !*[1]

Glasul răsunător, al fetişcanei, cunoscut de Senka, strigă în întuneric vorbele străine :

— *Min sienî kurasîm-dî !* [2]

Plecară dis-de-dimineaţă. Pe cînd treceau prin faţa celei din urmă chibitce de al marginea taberei, făptura scundă a unei fetişcane zvelte sări din spatele ei, alergînd după calul lui Senka. Împiedicîndu-se cu picioarele ei subţiri în nisip, striga, smulgîndu-şi feregeaua neagră de pe cap :

— *Urus batîr ! Urus, urus !*

Senka îi văzu cosiţele negre săltînd şi sclipirea ochilor negri.

El îi aruncă doar o privire cu coada ochiului şi porni în galop după călăuze.

„Ce m-ar mai drăgosti fetişcana asta... dar la ce bun ? Las-o încolo !"

[1] *Iblis*, diavol (arabă).
[2] Te urăsc !

Călăuzii, tătarul şi başchirul, coteau mereu spre dreapta. Senka îşi dădu seama abia atunci că de la Iaik n-avea rost să meargă drept înainte fără hrană, fără apă pentru cai, fără un loc potrivit de popas, unde să se hodinească după drumul lung. Noaptea tîrziu, ajunseră aproape de Volga. Înnoptară la marginea unei păduri. Aprinseră un foc şi se culcară lîngă el. Senka scoase din tolbă plosca şi o halcă de carne friptă pe care i-o vîrîse acolo gazda, la popas. Începu să mănînce, îmbiindu-i şi pe însoţitorii lui. Tătarul nu primi :

— *Kireak-ma !*

În schimb, başchirul mîncă friptura şi bău rachiul pe care i-l turnă Senka, mulţumind în tătăreşte : „Iakşi !"

Privindu-l, tătarul scuipă :

— *Babai-şaitan !* [1]

— *Alla iarlîka... Alla...* murmură başchirul, ferindu-se de privirea celui de-o credinţă cu el. Dimineaţa, pe malul Volgăi, îşi făcură rugăciunea lor musulmană. După aceea tătarul zăbovi îndelung, împletind cu migală o plută din stuf, iar după ce-o isprăvi, o legă cu dîrlogii de coada calului. Senka se aşeză pe plută, tătarul se sui în şa, şi astfel trecură Volga.

O dată ajunşi pe malul celălalt, Senka îi dădu tătarului încă o rublă de argint. Acesta se descoperi, mulţumind.

— *Spa sîbo* [2]... şi încercă să-l lămurească pe Senka, să-l încredinţeze că trebuia să se îndepărteze cît mai curînd de locurile acelea, zicînd mereu :

— *Emansug*-tatar, om rău !... La ţar slujeşte...

Senka habar n-avea, cu cîte verste mai la vale de Saratov fusese lăsat pe malul Volgăi. Mergea fără contenire pe mal, dar nu se întîlnea cu nimeni. În sfîrşit, poposi peste noapte la o claie de fîn. În vreme ce smulgea din ea atîta cît avea nevoie pentru culcuş, dădu de o săgeată. O privi, şi-şi zise : „E tătărească !"

Mai merse o zi. Începuse să se plictisească. Se gîndea : „În alte părţi, măcar crîşme-s berechet, dar prin părţile acestea, pustietate, nu alta !" Începea să amurgească. Malul era nisipos peste tot, aşa că Senka hotărî să petreacă noaptea în stufăriş. Alese un dîmb uscat, cu o piatră pe el, şi rupse cîteva

[1] Drac bătrîn ! (tătară)
[2] Mulţumesc (rusă stîlcită).

braţe de stuf. Îl aşternu pe jos şi puse căciula peste piatră. Îşi zise în gînd : „Aşternut ca la schit, pentru ispăşirea păcatelor !“ Oboseala îl biruia. Începea să aţipească. Cuprins de toropeală, auzi stufu1 pîrîind. „O fi vreo fiară. Se furişează“... Se ridică puţin, şi zări doi oameni tîrîndu-se pe brînci de la mal spre el. Chipurile lor abia se desluşeau prin întuneric, părînd schimonosite. Fiecare ţinea cîte un arc între dinţi. „A-ha ! Tătarii !“

Sări într-un genunchi, în clipa, cînd un tătar şi încălecase pe el. Cu o lovitură de pumn, Senka îl zvîrli cît colo. Tătarul, scoţînd un ţipăt de fiară, se prăvăli zgomotos în apă. Celălalt lepădă arcul dintre dinţi, răcnind *„Urus şaitan !“* şi dintr-un salt, făcu ca şi cel dintîi : sări în capul lui Senka. Acesta îl înşfăcă de şalvari, şi-l zvîrli în apă. Tătarul se dădu la fund. Smulgîndu-şi pistolul din brîu, Senka aştepta să i se ridice căpăţîna neagră din apa întunecată. Un juvăţ aruncat de pe mal ţîşni în sus, şi Senka îi simţi laţul pe gît. Se întoarse sprinten îndărăt, se depărtă un pas de apă şi văzu prin stufăriş, pe mal, o mogîldeaţă strîngînd grăbit arcanul. Trase. Mogîldeaţa neagră se lăsă pe vine, strigînd !

— Aleh !

Senka ieşi din stufăriş : vrăjmaşul rămăsese pe vine, iar arcanul şerpuia înaintea lui, prin stufăriş, ca o coardă albă. Senka îşi aduse aminte de laţul de la gîtul său. Îl scoase, îl zvîrli peste mort şi se depărtă repede, uitîndu-se în jur. Două capete negre se desluşeau pe apa cu sclipiri de oţel, înotînd. duse de şuvoi către Astrahan ; căciulile lor le urmau, plutind nu departe de mal. Senka îşi aduse aminte de a sa, uitată pe piatră :

— Au tăbărît şobolanii pe mine, şi mi-am uitat căciula !

Se întoarse la locul unde poposise peste noapte. Călcă pe un arc. Altul, agăţat de stuf, se rotea lîngă mal. „Cei care au fost mai aproape au scăpat mai ieftin“, — îşi zise el. Totuşi, se gîndi că nu mai era vreme de dormit, că trebuia să se depărteze de locurile acelea primejdioase. „Se pare că sînt şi pe aci tabere de tătari. Pesemne că fînul nu-i departe de ele.“

Porni cu paşi grăbiţi pe mal, deşi, din pricina întunericului, se împiedica mereu de buturugi şi de muşuroaie, iar o dată, chiar căzu jos.

Luna răsărită tîrziu se ridica încet pe cer, făcînd malul să iasă din beznă încet încet şi să prindă cît de cît viaţă în lu-

mina ei trandafirie parcă șovăielnică. Umbra gheboasă a lui Senka îl urma ; iar cînd se frîngea pe-alocuri, gheba sălta pe un dîmb, iar capul lui, păros, cu nasul coroiat, cu barba scurtă, creață, părea uriaș, năsos. Ca să nu se lase biruit de toropeală, Senka își privea umbra cu luare-aminte, gîndind : „Parc-aș fi Bova, viteazul ! Ia uite, ce umflat îs !"

Merse îndelung. În cele din urmă, hotărî să caute un dîmb, ori un pietroi, să se hodinească, să tragă o duşcă de vodcă și să înfulece ceva. I se păru că undeva, departe de tot, clipi o luminiță. Se frecă la ochi. Luminița clipi din nou, se mări. Senka iuți pasul, privind tot înainte. Se temea să nu piardă din ochi luminița aceea, care se mărea însă tot mai mult, era tot mai vie. Acum se puteau vedea și scîntei.

Senka coborî de pe dîmb pe malul rîului. Luminița pieri. Porni din nou mai repede, privind mereu înainte. Cînd ajunse aproape de locul în care trebuia să fie focul, auzi prin stufăriș pîrîit de vreascuri. Lumina însă nu se vedea. Atunci se vîri în stufăriș și deodată dădu cu ochii de foc.

— Ei, drăcie ! Credeam, că nu e foc, că-i doar o nălucire...

Stufărișul nu se sfîrșise. Sumanul lui Senka se descheie de la sine. Simți privirea cuiva ridicată asupra lui, și un glas de bătrîn țipă :

— Piei, necuratule ! Piei, piei !

Făptura costelivă a unui moșneag o luă la goană spre mal, poticnindu-se. Barba sa lungă, săltînd peste umăr, sclipea în lumina focului.

Încă de cînd se ascundea în stufăriș, Senka văzuse ceaunașul pus deasupra focului pe o pirostrie de lemn. În ceaunaș fierbea apa, cu pește în ea.

— Hei, robul lui Dumnezeu ! Îți dă ciorba în foc ! strigă el.

Bătrînul se îndreptă de șale, se uită îndărăt și întrebă :

— Mă gîndeam : nu cumva ăi fi vreun răufăcător ?

— Dar cu ce se poate pricopsi de la matale ?

— Cu ce ? Cu cruciulița și cu bumbul de la nădragi...

— Dumnezeu să te aibă în pază ! Vino la foc, nu-ți fie frică.

— Aha, ești neam de creștin, o dată ce pomenești de Dumnezeu...

Bătrînul se întoarse la foc. Senka se gîndi : „Ia uite, tocmai vorbele care nu-mi plac mi-au fost de ajutor"...

Aşezîndu-se la loc, moşneagul vorbi :

— Phii, ce flăcău zdravăn ! Ei, m-am speriat rău de tot, cînd te-ai ivit din stufăriş şi ţi-au ţăcănit pistoalele din brîu...

— Nu ţăcănesc ele decît atunci cînd tragi focuri cu ele... Tare eşti năstruşnic !

— Ei, mi s-a părut că au ţăcănit, şi atunci am fugit la lotcă !

Senka privi spre mal şi zări lotca.

— Eşti pescar ?

— Pescar... dar pescar fără voie... Fata mea stă la Astrahan, în slobozie. Mi se dăduse de veste că moare din facere şi numai pe ea singură o am, — mi-e dragă ca lumina ochilor... ei, am pornit la drum şi mi-am luat cu mine şi scule de pescuit.

— Bine, moşule ! O să fim tovarăşi de drum, dar cîtă vreme, asta nu ştiu : eu mă duc la Saratov.

— Iar eu sînt taman din preajma Saratovului ; e mai lesne în doi, — o să vîslim în voie. Şi eu o să fiu mai liniştit, în drum, fiindcă ai pistoale, căci tătărimea se ţine de blestemăţii... Deunăzi gata-gata să mă prindă cu arcanul, de a trebuit ieri să vîslesc de-a lungul malului celălalt.

Senka nu-i spuse că dăduse şi el peste tătari. Îşi dezlegă tolba şi turnă vodcă în căpăcelul ploştii :

— Bea, moşulică !

Bătrînul îşi făcu semnul crucii, dădu de duşcă vodca, mestecă ciorba de peşte cu lingura, apoi sorbi din ea, frigîndu-şi buzele.

— E gata... phii, e ciorbă de ştiucă... Îşi dezlegă şi el coşul, luă pită din el, mestecă o bucăţică, apoi dădu jos de pe foc ceaunaşul şi începu să înfulece din el. După o vreme îl îmbie pe Senka : ia mănîncă şi tu, nu-ţi fie silă de ciorba mea !

Senka luă lingura lui, o şterse cu poala caftanului, puse cîţiva pesmeţi uscaţi în ceaunaş şi începu să soarbă cu poftă fiertura, însoţind-o cu cîte o duşcă de vodcă. După ce se săturară amîndoi, Senka îi ajută moşneagului să adune nuiele uscate pentru foc, apoi se dezbrăcară.

— Ia uite ce cămaşă ai, drăguţule ! Da cum ţi-e numele ?

— Zi-mi Grişka !

— Grigorei... am avut un frate, tot Grigorei... a murit vara trecută...

— Dar fiica ţi-a murit ?

— Nu, Grigoriuşka ! S-a milostivit Dumnezeu : am avut o bucurie... nii-am botezat nepoţelul, toate s-au isprăvit cu bine, slavă ziditorului văzutelor şi nevăzutelor.

— E bine, dacă s-a sfîrşit aşa, nu mai eşti singur... ai neamuri...

— Ba nici aşa nu-s singur, că stau cu baba mea ; iar acu, ca să vezi, avem o nouă rădăcină, nepoţelul nostru, şi din-tr-însa au să crească alte lăstare...

— Frumos ! Senka începu să-şi facă zalele sul, ca să le vîre în tolbă. Bătrînul le pipăi, scuturînd uşor poala tivită cu aramă.

— Ce greutate porţi ! Eu, cu cămeşă ca asta, aş da ortul popii într-o singură zi...

— Iar eu, fără cămaşa asta, aş fi dat de mult ortul popii !

— Zău ? Naum mă cheamă pre mine. Şi tu eşti un om de treabă, nu eşti ca răii ceia ; ia-n spune-mi, ai de gînd să te aşezi la Saratov ?

— Nu ! Mă duc la Voronej.

— De la Saratov o să ajungi la Voronej cu limba scoasă de un cot. Mai bine, drăguţule, călătoreşte cu vreo teleagă...

— Dar cu care ? Cu cele de poştie ?

— Dar de ce ? Eu şi cu baba mea stăm departe de lume... pe la noi nu vine nimeni. Iar aproape de noi e drumul mare... pe el trec cherванe cu sare, pînă la Voronej. Uite, cînd or trece, alătură-te lor, şi au să te ducă...

— Unchiaşule, de m-ăi găzdui ţi-oi plăti !

— Las-că ne-nţelegem noi... hu-he ! Sfîntul Mikola să te aibă-n pază !

Înteţiră focul şi se culcară lîngă el. Senka se înveli cu caftanul, şi-şi puse capul pe sumanul făcut ghem :

— N-am închis ochii toată noaptea... spuse el. Ei, dacă adorm buştean, iar matale auzi ceva ce dă de bănuit, trezeşte-mă ! O să mă apăr pe mine şi pe matale.

— Bogdaproste, drăguţule. O să veghez cu luare-aminte !

Senka adormi tun, fără grijă.

Dis-de-dimineaţă bătrînul aţîţă din nou jarul ce mocnea sub stratul gros de cenuşă şi puse apa la fiert, murmurîndu-şi

rugăciunea. Apoi sără apa, o drese cu făină de ovăz, îl zgîlţîi uşor pe Senka, şi spuse încet :

— Grigorei, spală-te, mănîncă o fiertură caldă şi hai la vîsle, c-avem o bucată bună de drum de făcut !

— Bine, unchieşule !

Senka o ducea bine la moş Naum, în izbuliţa lui veche, învelită cu paie, cu prispă şi cu ogradă. Baba Daria, nevasta lui Naum, cu părul nins de vreme, trebăluia în fiecare dimineaţă pe lîngă vatră : mirosea a copt, a fiert. În ceasurile acelea, Senka dormea dus. Bătrîna îi zicea „feciorăşule". El îşi făcea semnul crucii ori de cîte ori se aşeza la masă, ca să nu se supere bătrînii, credincioşi. Adeseori moşneagul se uita afară, pe drum, pe deasupra oblonului deschis :

— Eu cred, Grişenka, că au să vină curînd chervanele cu sare, zicea el. Ei, nu trec ele mereu !

— Să aşteptăm, moş Naum !

Iar bătrîna începea să bombăne :

— Dar de ce, motane cărunt, alungi feciorăşul din casă ? Las-să stea în ospeţie, că nu-i nici o pagubă pentru noi.

— E bine aici, bunico, — ei dar, cît de mult i-ar plăcea în ospeţie, călătorului îi şade bine cu drumul !

Senka plătea pentru găzduire, ba chiar îl ajută pe Naum să-şi îndeplinească o veche dorinţă, să-şi ia un cal, în locul celui care-i murise. Hamurile atîrnau în tinda izbei, sub o pînză de păienjeniş, iar sania şi căruţa stăteau într-un ungher din ogradă, cu hulubele în sus, plîngîndu-şi parcă soarta vitregă, de năpăstuire.

După ce-şi cumpără calul, Naum plecă fără zăbavă la Saratov, la tîrg, şi, o dată cu treburile lui, îndeplini şi rugămintea lui Senka : îi cumpără vodcă. Acesta umplu cu ea plosca :

— E bună la drum !

— Ehei, şi încă cum ! La drum, vodca e mai de preţ decît banii. Uite, se răceşte vremea...

Vreo două săptămîni, plouă, apoi începu să geruiască, însă ninse puţin. De pe drumul mare, de pe maidanele din preajma depărtatelor slobozii ale Saratovului, valuri de nisip amestecate cu ninsoare treceau în zbor, spulberate de vîntul care, adeseori, se dezlănţuia în voie. Nisipul îngheţat biciuia obrazul, înţepa ochii. Noaptea, pe cînd viscolul era în toi, nisipul izbea obloanele izbei, şuierînd, făcîndu-le să pîrîie, ca şi

acoperişul, iar uşiţa vetrei pocnea, izbită de suflarea sa. Culcat pe laviţă, noaptea, Senka se gîndea : „Mi-am băgat zaua-n tolbă... o fi bine oare ? Mă tem c-o să-mi fie prea frig cu ea“...

Într-o dimineaţă, ieşind pe prispa scundă a izbei, Senka văzu toată întinderea cîmpiei albită de zăpadă. Două zile mai tîrziu, doi ţarani vînjoşi intrară în izba lui Naum. Amîndoi purtau jupane [1] sure ; unul părea mai tînăr, mai îngust în umeri, celălalt era mai vîrstnic şi mai înalt.

Se închinară la icoanele din colţul de cinste apoi, cel tînăr, punîndu-şi pe laviţă mănuşile şi căciula de oaie, zise :

— Iar venim la voi, bătrîneilor ! Ca în rai la Adam şi la Eva... Ori de cîte ori trecem, nici cum nu putem să nu poposim aci...

— Bucuroşi de oaspeţi !

— Sîntem în trecere, nu ne întindem la ospeţie ! Uite ce e : n-aveţi cumva niscai mieduri ?

Senka şi Naum se ridicară de la masă, iar bătrîna luă faţa de pe ea. Naum, cu barba aruncată peste umăr, îşi făcu de cîteva ori semnul crucii, apoi răspunse :

— Dragi drumeţi trecători, nu ţinem băuturi spirtoase, că ne bagă-n bucluc pentru ele starostii crîşmelor...

— Ei, dacă n-aveţi mied, atunci daţi-ne olecuţă de cvas, să ne muiem măruntaiele cu el...

Bătrîna luă un căuş şi ieşi în tindă, turnînd în el cvas din oală. Drumeţii îşi potoliră setea. Cel vîrstnic se aşeză, iar cel tînăr rămase în picioare, fără să se depărteze de uşă. Naum îl dojeni :

— Hai, şezi şi matale, ce Dumnezeu ! Parcă ai avea de gînd s-o iei la sănătoasa ! Doar nu sîntem oameni hapsîni ! Şi pipăindu-i poala jupanului, adăugă : Mai bine apropie-te de cuptor, că, uite, ţi-a îngheţat straiul...

— Nu-i îngheţat, e plin de sare !

Naum îi făcu lui Senka cu ochiul. Acesta dezlegă tolba şi scoase din ea plosca cu vodcă :

— Poftiţi la masă, oameni buni : să tragem o duşcă de vodcă !

[1] Caftane (ucraineană şi polonă).

— Ce vorbeşti ? D-aia mă gîdila pe la nas dis-de-dimineaţă ! şugui cel tînăr, şi se apropie aşezîndu-se lîngă ţăranul vîrstnic.

— Bunico, adu stacanele !

Baba Daria puse pe masă patru stacane de cositor. Aduse şi un codru de pită, mormăind :

— Te pomeneşti că şi motanul meu are partea lui la sindrofie, ai ?

— Cum nu ? zîmbi Naum.

Senka umplu stacanele şi după ce le goliră cu toţii, întrebă :

— Cu ce umblaţi ?

— Ducem chervanul cu sare.

— Şi încotro vi-i calea ?

— Spre Borisoglebsk ; iar apoi o luăm spre Voronej, că de acolo sîntem...

Naum se amestecă în vorbă :

— Grigorei, mai toarnă-le, şi hai să facem peţeala...

Senka umplu din nou stacanele :

— Bunicuţo, o rugă el pe bătrînă. Mai pune ceva de îmbucat !

Bătrîna aduse cît ai clipi un blid cu peşte fiert, tăie pită şi puse totul pe masă. Îşi drese basmaua care îi luneca peureche şi se aplecă spre Senka :

— Îţi iroseşti bunătate de vodcă, fecioraşule, nu se ştie dac-or vrea să te ia oamenii ştia — te pomeneşti că pleacă fără tine !

— Ei, nu-i nimic, bunico !

— Dar încotro te duci ?

— Aş vrea să merg la Voronej, am acolo nişte neamuri...

Cei doi ţărani schimbară priviri.

— Ce zici ? Să avem oare încredere ?... întrebă cel mai vîrstnic... Că, altfel...

Rostise aceste cuvinte în ucraineană.

— Putem să te luăm cu noi, în chervan, îi spuse lui Senka cel mai tînăr. Atîta numai că, prin tîrguri, acolo unde ne oprim, facem vînzare şi, după obicei, se ia vamă... pentru ai noştri, plătim noi birul : şi pentru locul unde ţinem marfa şi de fiecare cap de om, — dar tu nu eşti de-ai noştri...

— Pentru mine, plătesc eu, fără vorbă !

— Şi încă ceva : pe drumul mare, dacă s-ar năpusti asupra noastră niscai tîlhari, trebuie să ne ajutăm, întregi ucraineanul.

Senka îl asculta, dar nu înţelegea ce spune. Golind stacana de vodcă, Naum izbucni în rîs :

— De ce rîzi, moşule ?

— Iacă de ce ! bătrînul îl bătu pe Senka pe umăr. — Împotriva tîlharilor, altul mai bun ca el n-ai să găseşti !

— Ei, tătucule, cum rămîne cu el ?

— Pare flăcău cumsecade, răspunse cărăuşul cel vîrstnic, scuturîndu-şi firimiturile de pîine din barbă. Dar să vedem, dacă nu-i cumva dator să facă slujba la oaste.

— Nu eşti oştean ? întrebă tînărul.

Senka rîse, scuturîndu-şi pletele :

— Ba-s om slobod fără căpătîi !

— Ei, atunci fii gata la iuţeală şi hai la haraba.

Senka se îmbrăţişă cu gazdele şi se îmbrăcă pentru drum. Cînd îşi puse sumanul peste tolbă, tînărul, pipăindu-i gheba, spuse :

— Îţi pui calabalîcul în haraba, iar pentru jupan, îţi găsim noi un curmei să te încingi cu el !

Bătrîna plîngea petrecîndu-l pe Senka :

— Vai, tare cumsecade a fost fecioraşul ista ! Păcat că pleacă...

Iscoadele, başkiri, calmîci, îi dădură de veste lui Razin, că voievodul venea cu streliţi de la Astrahan la Iaik.

Razin porunci să se închidă porţile de fier ale cetăţii, iar străjile de la pălănci să se tragă înapoi. Sus, pe creasta zidului, fură puşi pîndari cu ochi ageri, ca să vestească la vreme sosirea voievodului. Pîndarii, iar apoi toţi ceilalţi îl zăriră sosind cu o oaste mare şi aşezîndu-şi tabăra la o verstă depărtare de Iaik. Dincolo de tabără se zăreau carele, iar în spatele lor, pe un dîmb ce se ridica într-o parte, cortul lui de căpetenie. Oamenii lui Razin aşteptau sosirea unui trimis din partea sa. Cînd acesta veni călare la zidul Iaikului şi se opri în dreptul podului, Razin se ivi sus, pe zid. Trimisul sună cu trîmbiţa de aramă şi strigă :

— Daţi-vă prinşi, tîlharilor. O să ne rugăm cu smerenie măriei sale, eu, boierul voievod de oaste Iakov Bezobrazov şi cneazul boier Ivan Prozerovski voievodul Astrahanului, să vă ierte măria sa păcatele ce le-aţi săvîrşit prin tîlhării...

Trimisul tăcu. Atunci, Razin dădu glas, şi strigătul lui fu auzit de streliţii mai înaintaţi, la vreo jumătate de verstă de Iaik :

— Trimis al voievodului ! Spune-i căpeteniei tale că Razin nu opreşte cazacii să meargă oriunde vor. Dar pentru ca să plece cazacii de la hatman la Astrahan, să ne trimită căpetenia voastră oameni de seamă, ca să cădem la învoială, iar noi le-om deschide poarta !

Trecu o zi, veni alta, senină şi rece ; pe malul calmîc al rîului sosiră doi călăreţi. Descălecară şi strigară să vină lotca. Bătrînul cazac, podar, ocolind vîltorile, se duse să-i ia. Oamenii lui Razin vorbeau între ei, pe zid :

— Dar pentru ce or veni de peste rîu la cetate ?

— Au fost la Daicin-Taşia [1] să îndemne calmîcii să treacă de partea lor.

— Nu... Daicin-Taişa e la munte, la arîk-sakal... plecat la împărţit turma berbeci, — spuse un calmîc, o iscoadă.

— Totuşi, se pare că au fost la calmîci ! — stărui esaulul Ermilka-Pestriţul.

— Nu se-ncumetă ei să-şi lase capetele aci, sub ziduri, îl sprijini Kirilka. Caută să se descurce cu ale calmîcilor.

— Adevărat, Kirill !

După ce trecură rîul, cei doi trimişi ai voievodului intrară printre palănci şi ajunseseră la pod. Cei din cetate le deschiseră poarta. Amîndoi erau în caftane de postav azuriu, cu bumbi rotunzi, căciuli boiereşti tivite cu castor, cu vîrf de catifea albastră. Aveau asupra lor săbii şi pistoale în brîu. Ajunşi în piaţă, se întoarseră spre paraclisul sfinţilor Petru şi Pavel din turnul de la poartă, se închinară şi se opriră, aşteptînd.

Străjerul de la poartă sună din corn. Oamenii lui Razin începură să se adune, suduindu-i pe noii sosiţi.

[1] *Taişa*, denumirea căpeteniei de trib, la calmîcii nomazi care se aflau în acea vreme între Iaik şi Volga.

Razin, urmat de esaulii săi, intrară în mijlocul cazacilor. Toţi se descoperiră. Numai trimişii voievodului nu-şi scoaseră căciulile.

— Cine sînteţi voi ? întrebă Razin.

— Noi, tîlharule, sîntem trimişi de voievodul Astrahanului şi de boierul Iakov Bezobrazov, voievodul nostru de război !

— Aşadar sînteţi soli ? Dar care vă este cinul ?

— Ce te priveşte cinul nostru ? Ei, bine, să ţi-o spunem : sînt căpitan de streliţi, cu numele de botez Semion, sin Ianov !

Al doilea sol, cu barba căruntă, dîndu-şi voinicește căciula pe ceafă şi scoţînd înainte piciorul drept în cizma de saftian roşcat, adăugă :

— Sînt căpitan de streliţi, iar numele meu este Mikifor Neliubov !

— Bine ! Sînteţi trimişi să vorbiţi cazacilor mei ?

— Sîntem trimişi, e adevărat !

— Vorbiţi-le ! Iar cu mine, o să staţi de vorbă mai pe urmă...

— Cu tine, Stenka Razin, tîlharule, nici n-avem despre ce să stăm de vorbă, răspunse căpitanul cu păr cărunt.

Se aşezară spate în spate, fiecare cu mîna dreaptă pe mînerul pistolului, apoi începură să strige cu glas tare, pe rînd, în felul crainicilor :

— Cazaci de pe Don ! Măria sa, fiind rugat pentru voi de către boierul Ivan Semionovici Prozorovski, voievodul Astrahanului...

— ...Are să vă dea dezlegare de greşalele voastre, şi isprăvile voastre tîlhăreşti are să vi le ierte !...

— ...Iar voi sînteţi datori să-l părăsiţi pe hatmanul de tîlhari Stepan Razin, armele voastre să le încredinţaţi streliţilor voievodului de război, boierul Iakov Bezobrazov, şi să vă duceţi la Astrahan !

— Dar care e chezăşia, că ţarul o să ne ierte de greşalele noastre ? strigă esaulul Ermilka-Pestriţul.

Căpitanul cel vîrstnic îi răspunse în gura mare :

— Cuvîntul boieresc hotărît, al boierului voievod Prozorovski, iată-vă chezăşia !

Scuturînd din capu-i cu plete lungi, bălaie, sclipitoare în bătaia soarelui, Cernoiareţ strigă şi el în gura mare :

— Las că-l cunoaştem noi de mult cuvîntul boieresc ! Boierul azi gîndeşte, iar mîine se răzgîndeşte !

Atunci, dorind pesemne să-i spăimînte pe cei de faţă, căpitanul cel tînăr strigă cu glas răsunător, uşor răguşit cînd vorbea mai gros :

— Cazaci ! Temeţi-vă de Dumnezeu, milostiviţi-vă de voi înşivă ! De nu vă lăsaţi de tîlhăriile voastre, apoi, să ştiţi, c-a sosit voievodul să cucerească cetatea Iaikului ; iar cînd o cuceri-o să nu vă mai aşteptaţi la îndurare !

— De îndurarea boierească nu ni-i frică ! Ea, iaca aci ne stă, înfiptă-n grumaz... N-are decît să încerce el să ia Iaikul, că o să se frigă ! — răcni Ermilka-Pestriţul.

Căpitanul de streliţi cel vîrstnic ţipă şi el cu glas subţirel, cocoşesc, întretăiat, pierzîndu-şi răsuflarea :

— Voievodul o să cucerească cetatea ! Temeţi-vă ! Are să vă prindă pe toţi, pînă la unul, să vă pună-n fiare şi să vă trimeată la Moscova, să vă dea pe mîna Prikazului Trebilor Tîlhăreşti !

Tovarăşul său, sprijinindu-l pe cel vîrstnic, încheie şirul de ameninţări :

— Acolo, la Trebile Tîlhăreşti, au să vă sfarme oasele, să vă scoată vinele din voi ; iar capetele voastre au să fie înfipte-n ţepe, să aibă corbii parte de ele !

— Păi, aşa-i soarta capetelor noastre ! răspunse Cernoiareţ. — Dar înaintea lor, ale boierilor au să stea înfipte în ostreţe...

— Hei, băieţi ! Acu, lăsaţi-mă pe mine să vorbesc !

— Vorbeşte, tătucule !

Razin se apropie de soli :

— Slujbaşi ! Vă vorbesc cu blîndeţe ! Lăsaţi-vă de slujba la ţar. — Veniţi să-i slujiţi norodului ! Vom slobozi pe ţăranii moşierilor — iar ţăranul slobod o să vă dea şi bucate, şi bani ! Slujba, la noi, e slobodă şi veselă...

Solii se mişcară din loc, se lipiră cot la cot, şi clătinară din cap :

— Am juruit credinţa măriei sale ţarului, am sărutat sfînta cruce ! Nu ne rabdă urechile să ascultăm una ca asta !

— E păcat să slujim la tîlhari !

— Ei, ţarul vă porunceşte să mergeţi zilnic la biserică, să staţi cu smerenie acolo. Măscărici, vrăjitori, în casă să nu primiţi. Cînd tună, în rîuri şi în iezere să nu vă scăldaţi. În vase de argint să nu vă spălaţi. Cositor pentru ursită să nu topiţi. În zaruri şi cărţi să nu jucaţi !

Un murmur de rîsete străbătu gloata oamenilor lui Razin. Acesta urmă :

— În arşice să nu jucaţi. Cu ursu să nu umblaţi. La nunţi, cîntări să nu cîntaţi. De luptele cu pumnii[1] să vă lăsaţi. Măşti să nu purtaţi. În scrînciob să nu vă daţi. Iar cine n-ascultă de ukazul acesta al ţarului, parte de cazna cu moartea o să aibă !

De data aceasta, oamenii lui Razin zbucniră în hohote de rîs.

Razin îl întrebă pe căpitanul cel vîrstnic :

— Ei zi, adevăr grăiesc ?

Răsfirîndu-şi barba ninsă de promoroaca anilor, căpitanul răspunse :

— Cu toate că eşti tîlhar, ai dreptate — ukazul acesta îl ştie toată lumea.

— Iar acu, tu, neghiob bărbos, uită-te bine la cazacii mei, pe care ai vrea să-i mîi la ţar, şi spune : oameni vii sînt ei, au morţi ? Doar pentru ei îşi scrie ţarul habotnic ukazurile ! Vă închipuiţi că nouă numai băutură ne trebuie ? Nu ! La noi e altceva : unul joacă, altul stă şi se plictiseşte ; unul plînge, iar altul, în joacă, sare cu pumnii asupra lui. Tot stînd cu popii, a căpiat ţarul şi vrea, cu ukazul lui, să astupe gura întregului norod, să lege de mîini şi de picioare orice om viu din fire !

— Ascultă, hoţule, tîlharule ! Nu mai îndrăzni să ne vorbeşti de ocară, despre marele stăpînitor nouă, slujbaşilor măriei sale — strigă căpitanul cel cărunt.

Cel tînăr tăcea, călcînd pe loc.

— Pentru voi e ţar, iar pentru noi e căcănar !

Căpitanul cel cărunt scuipă de scîrbă şi vorbi din nou către oamenii lui Razin :

[1] Este vorba de un fel de sport, specific rusesc în vechime : lupte strict reglementate, între două tabere de voinici.

— Cazaci ! Duceți-vă cu toată pocăința, pentru păcatele voastre, la măria sa... vi se vor ierta toate ! Să-i slujiți cinstit țarului cu prețul vieții voastre, să le slujiți cu vrednicie neamurilor măriei sale și înaltei boierimi.

— Nici de la țar și nici de la boieri nu ne-am pricopsit cu nimic bun. Ne-am pus chiar și dosul în bătaie, dar am rămas cu coastele rupte ! — răcni din nou esaulul Ermilka.

— Șoimilor ! spuse Razin ! Multe au mai grăit dulăii țarului. Și-au cîștigat răsplata. Acu haideți să-i judecăm, cu mîna-n gît ! Că tot ei, o știu bine — au asmuțit kirghizii împotriva noastră...

— Să-i judecăm tătucule !

— O facem sau nu ?

Căpitanul cel tînăr, scoțîndu-și căciula, făcu înspre Razin o plecăciune :

— Dar cu ce drept ne amenințI, hatmane ? Nu facem nimic din vrerea noastră, sîntem trimiși de voievod...

O clipă numai, Stepan stătu parcă pe gînduri, dar căpitanul cel vîrstnic, smulgîndu-și căciula din cap, o izbi de genunchi și strigă :

— Tu nu cunoști, tîlharule, vechea datină : „Solii să nu fie puși în fiare, nici legați ?"

— Datina asta, iacătă, aș vrea s-o știu și eu... dar, uite că voi nu-mi sînteți soli, ci iscoade... răspunse Razin încruntînd sprîncenele. Zîmbi mohorît și-și atinse căciula : Șoimilor, e adevărat : „solii să nu fie puși în fiare, nici legați ?" ei, atunci la spînzurătoare cu ei, cu streangul de gît ! hoi-da !

Cei doi căpitani fură înșfăcați. Încercară să-și scoată pistoalele, dar și pistoalele, și săbiile le fură smulse din mîini, iar ei, tîrîți afară din mulțime.

— Mai avem ceva de spus ! strigă căpitanul cel vîrstnic.

— Să-i atîrnați deasupra porții cu metereze ! Ca să-i vadă voievodul ! Întăriți cetatea. Primim lupta. Spuneți femeilor să pună păsat la fiert și să care apă, sus, pe ziduri.

— Am înțeles. Am înțeles, Ștefan Timofeievici !

— Așa o să facem !

Voievodul Iakov Bezobrazov își merita pe deplin numele atît ca înfățișare cît și ca fire, avînd o față roșie, cărnoasă iar părul și barba sure. Nasul gros, vinețiu, îi atîrna în jos deasupra buzei fără mustață. Iar ca fire, era tare nărăvaș, voievodul. La război fiind, nu cerceta niciodată locurile în care avea să se bată, ci-și punea toată încrederea în iscoade. Totodată, își închipuia că meșteșugul armelor îl cunoaște mai bine ca nimeni altul. În afară de iscoade, n-avea încredere în nimeni, iar pe oamenii lui, pe tovarășii de arme, îi bănuia mereu de tot ce se poate mai urît.

Căpitanii de streliți și ajutorul de polcovnic fură chemați prin bătăi de tobe să vină în cortul voievodului. Acesta nu-i pofti să stea jos, așa că ei rămaseră în picioare în fața lui, pe cînd el, îmbrăcat în caftan cenușiu, larg, ședea pe un maldăr pe perine acoperite cu un covor, ținîndu-și topuzul de voievod în mîna dreaptă.

— Poruncesc, slujbași, să fie cucerită cetatea Iaik de la tîlhari!

— Mulți oameni o să ne coste cucerirea ei, boierule! — răspunse un căpitan bărbos, vînturîndu-și căciula de streliț pe care o ținea în mînă.

— Da ție ce-ți pasă de oameni? Și-apoi nici nu-s oameni! Sînt streliți, oșteni nevolnici, țăpinari, opincari ei, și calmîci... pe calmîci să-i aruncați cei dintîi în luptă! Porunciți-le să pornească peste rîu, chiar de pe malul lor!

— E nărăvaș rîul, boierule, o să ne înghită oamenii ca niște surcele... e iute de tot Iaikul, rîuleț ăsta, rosti șugubăț căpitanul Feodor Nosov, un bărbat cu plete lungi, și zîmbi.

Voievodul încruntă sprîncenele:

— Pleacă! Aici, la mine, n-ai de ce să rîzi! Slujbași, poruncesc: să se taie copaci în crîngul din apropiere, să se facă plute, să se acopere cu stuf. Cu stuful nu-i nici o bătaie de cap; se găsește berechet prin rîpe, fiind adus și lăsat acolo de apele mari. Plutele și stuful să fie trecute pe malul calmîc. Să se ia frînghie cît mai multă, ca să se lege cu ea un pod din plute. Peste pod să fie trimeși streliții și nabornicii cu

[1] Bezobrazov, „urît la față".

sîneţe. Calmîcii n-au să meargă pe pod : ei, totdeauna, trec înot. Tot peste pod să fie trecute tunurile, vreo patru-cinci la număr. Asta-i tot. Gata !

— Boierule, dar cam cînd au să vină calmîcii, dacă vin ? — întrebă ajutorul de polcovnic, plecîndu-şi capul şi făcînd o temenea spre caftanul albastru.

— Trebuie să vină, într-o zi-două, căpitanii Neliubov Nikiforko şi Senka Ianov au fost trimeşi să se învoiască cu oamenii Daicinului Taişa ! — rostind aceste cuvinte, voievodul izbi cu topuzul în covorul aşternut pe jos, în cort.

— Tot ei au fost trimişi la Stenka Razin ?

— Da, au să treacă şi pe la tîlhari !

— Pînă acum, căpitanii n-au dat de ştire, în privinţa înţelegerii lor cu calmîcii ! stărui ajutorul de polcovnic.

— Trebuie s-o fi încheiat ! S-au şi trimis plocoane păgînilor...

— Bine, dar au trecut două zile, şi căpitanii nu s-au întors de la Razin... urmă ajutorul de polcovnic, tot atît de stăruitor.

— Şi nici nu se mai întorc ! rosti un căpitan bărbos, posomorît, cu sprîncenele încruntate.

— Nu-i adevărat ! Fereşte-te, slujbaşule, să spui neadevăruri voievodului şi oamenilor de oaste !

— Nu se mai întorc, boierule ! Razin i-a spînzurat de zidul cetăţuii Iaikului ! stărui căpitanul, scuturînd din barbă şi trecînd deoparte.

— Să fie adevărat oare ?

— Adevărat !

— Hei, slujbaşi ! Fiţi gata de luptă ! Voievodul sări în picioare, dar îndată se aşeză la loc, cu ochii spălăciţi, larg căscaţi. Vînturîndu-şi topuzul, porunci : Să se facă plute ! Să se taie stuf, să se aducă frînghii şi scări ! Să se treacă tunurile peste pod ! Ştiu : în partea dinspre rîu, zidul e de două ori mai scund decît acolo unde-i turnul de la intrare. Să se care nisip peste pod, să se umple şanţul, să se fărîme, să se dea jos palanca din el... Să se dea năvală, să se tragă asupra

tîlharilor cu muschetele, iar de pe mal, cu tunurile... Să se aducă la Iaik, în faţă, cetăţuia mişcătoare, pe roţi, pentru o năvală prefăcută, iar năvala adevărată să se poruncească dinspre rîu, — să ştie toată lumea !

— Eu zic, boierule voievod, că rîul nărăvaş, cum e, o să ia podul ! — se amestecă în vorbă Feodor Nosov, rînjind.

— Nu-i pot suferi pe cei ce rîd ca netoţii ! Haideţi, plecaţi la treabă !

Căpitanii ieşiră din cort.

— Tare-i nerod ! îşi dădu cu părerea Feodor Nosov.

— De ce ? E boier de neam mare... şugui careva.

— Hm... auzi : i-a trăsnit prin cap să se joace cu rîul !

Curînd, din porunca voievodului, securile începură să bocănească la două verste mai jos de Iaik.

— Tîlharii nici n-au cu ce să tragă, iar alor noştri le e frică de nişte prăpădiţi ! îşi spuse voievodul aşezîndu-se ca să scrie o dare de seamă către Prozorovski, la Astrahan.

Cei din Iaik erau gata să înfrunte năvala. Femeile aduseseră cazane pe creasta zidului cetăţii, truditorii căraseră tot acolo mai multe butoaie cu catran, şi o ladă de nisip pentru aşa-zisul „păsat" folosit în apărare.

Ermil şi Kirilka se urcară pe zid, cercetînd tunul-cartaulul :

— Greu al naibii, inorogul ![1]

Ermil pipăia cartaulul. Kirilka îi cuprinse cu braţele ţeava groasă.

— Ei, Ermil : ce-ar fi să-l cercăm? întrebă el.

— Să-l cercăm ! Am putea să le dărîmăm cu ele cetăţuia, ba, poate, chiar şi tabăra voievodului !

— Hai să-l încărcăm !

— Mă tem că se supără hatmanul... E nevoie de multă pulbere.

— Las-că ne iartă el ! Nu ne taie capul.

[1] Tip de obuzier din sec. XVII şi mai tîrziu.

Cei doi voinici se apucară să mişte din loc patul greu al tunului, cu roţile ruginite. Pe aproape nu se aflau ghiulele, dar pulbere se găsea într-o ladă cu capac de fier. Roţile scrîşneau. Încet, încet, întoarseră tunul. Ivaşka Cernoiareţ care trecea pe creasta zidului, le strigă.

— Halal voinici ! O să vă apuce durerile la lingurică !

— N-o să ne apuce ; uite, avem de gînd să-i trimitem tartorului bătrîn nişte acadele din Iaik, şugui Ermilka. Ei, Ivane, dă-ne cheile de la pulberărie, n-avem ghiulele...

— Cheile sînt la tătucu... Să i le cer ? Dar ce-o să zică ? N-a dat voie să se tragă cu tunurile acestea — le trebuie prea multă pulbere. Ia staţi o clipă, băieţi !... Am văzut colo, în cetăţuie, lîngă turnul din dreapta, de la colţ, nişte plumb tăiat în bucăţi mari. Ca tunari, nu faceţi nici două parale, dar hai să vedem. O merge şi plumbul pentru încercare...

Cernoiareţ se depărtă.

Kirilka şi Ermil coborîră şi găsiră plumbul. Luară o targă de la truditori şi cărară cu ea bucăţi mari de plumb lîngă tun. Încărcară ţeava cu pulbere. Ştergătorul încărcător era tot acolo, pe creastă, iar dopurile le găsiră lîngă lada cu pulbere. După ce inogrogul fu încărcat, îl aşezară din nou, scîrţîind şi pîrîind, între metereze. Apoi se apucară să ochească cu el spre tabăra voievodului, păzită de o strajă de streliţi. Cortul alb al voievodului se desluşea limpede în lumina vie a lunii.

— Bine ar fi să vîrîm în ţeavă şi căciula unuia din căpitanii spînzuraţi ca să-i dea de ştire voievodului, ehei, de cînd îşi aşteaptă el trimişii să-i vie îndărăt ! spuse Kirilka, retezînd capătul fitilului scorţos.

— Dopurile nu ajung pînă la ţintă, caraghiosule ! Ia uite ce aplecat e capătul ţevii, osiile dinainte ale patului îs mîncate de rugină.

— Şi acum, ce-i de făcut ?

— Să-l ridicăm cu o proptea şi o să fie bine !

Cei doi voinici avură încă destulă bătaie de cap. Strecurară anevoie între metereze şi o aşezară curmeziş, căci altfel nu încăpea, lada grea, pe roţi, făcută din bîrne grele, plină pînă sus cu pămînt. Amîndoi tunarii, leoarcă de sudoare, se

descinseră şi-şi descheiară gulerele cămăşii. Ţeava tunului fu potrivită cît mai bine, aşa cum trebuia.

— Pune-i fitilul !

— Stai, Kirill ! Să alungăm femeile jos că asurzesc şi încep să ţipe în fel şi chip.

— Hei, femei ! Fugiţi jos, că tragem cu tunul !

— Da de ce ? Sîntem cazace !

— Nu ne e frică de bubuitură !

— Ei, ţineţi-vă bine ! le vesti Kirilka, ameninţător.

Femeile îşi traseră basmalele peste urechi şi se trîntiră lîngă cazanele lor.

Cînd focul fitilului aprins ajunse la pulbere, zbucni o bubuitură năpraznică. Meterezele de piatră ale zidului se clătinară. Un nor de fum învălui zidul, şi suflul greu, urît mirositor, îi izbi pe tunari în obraz. Tunul, împreună cu patul său, sări cu un arşin îndărăt. Bucăţile de plumb zburară şuierînd spre tabăra voievodului. Străjile înaintate ale streliţilor îşi scăpară muschetele jos şi, de spaimă, se lăsară pe vine. Mijlocul cetăţii mişcătoare a voievodului fu sfărîmat. Plumbii, trecînd prin scînduri, măturară mijlocul taberei, schilodind oamenii de la tunuri. La lumina lunii se vedeau limpede streliţii care fugeau spre cortul voievodului unde se apucară să-i strîngă foile şi să le facă sul. Voievodul, fără căciulă, se grăbea să se suie greoi pe calul ce-i fusese adus. Caftanul său verde, descheiat, fîlfîia în bătaia vîntului.

Razin se ivi sus, pe zid, cu gîndul să-şi verse mînia asupra celor care nu-i ascultaseră porunca să nu se tragă, dar, după ce se uită bine la pustiirile făcute în tabăra duşmană, se apropie şi spuse :

— Şoimilor ! V-aţi făcut de cap, dar a ieşit taman bine ! Să nu mai trageţi... tunul are nevoie de multă pulbere, iar voievodul s-a cărat, şi toţi au s-o ia la picior după el.

— Nu mai tragem cu tunul, tătucule !

— Tunurile acestea o să le aruncăm de pe zid... apoi, le încărcăm în luntri şi le cufundăm în Kiulzium. Cîinii de slugoi ai ţarului au pulbere multă, s-au bucurat să aibă garmate mari, ca asta, pe cînd la noi fiecare bucăţică de plumb e de preţ, se poate încărca flinta cu ea... Sîntem împresuraţi, iar în împresurare e nevoie de multă pulbere...

Razin plecă. Femeile nu se ridicaseră încă de pe zid.

— Hei, cumetrelor, vă fierbe păsatul, e vremea să vă sculaţi !

— Mai trageţi cu tunul ?

— Nu, ne-am isprăvit cîntarea ; acum o să începem alt joc ! le răspunse Ermilka în şagă.

Una dintre femei, ridicîndu-se în capul oaselor şi potrivindu-şi basmaua pe cap, îl întrebă pe Ermilka :

— Ia spune esaule, de ce ai barbă puţină, şi nu te-ai spălat pe faţă ca lumea ?

Ermilka i-o întoarse tot în şagă :

— O să-mi spăl barba atunci cînd o să-ţi crească şi ţie.

Cu aceste cuvinte, îşi văzură de treburi. Luna scăpăta spre asfinţit, femeile fură schimbate de străji, şi focurile de pe zidul Iaikului se înteţiră.

În tabăra voievodului, la lumina făcliilor, securile bocăneau de zor. Streliţii trebuiau să dreagă pînă dimineaţa cetăţuia mişcătoare, fărîmată de cei doi esauli ai lui Razin.

Hatmanul, stînd pe creasta zidului, privea tabăra duşmană, asculta zgomotele ce se auzeau de acolo, căutînd să vadă, să se dumirească ce urmăreau vrăjmaşii. După o vreme se dădu jos de pe zid, şi porunci :

— Şoimilor, încărcaţi tunurile cu bătaie scurtă, cu ghiulele de aprins... Apoi îi strigă pe Ermilka-Pestriţul şi pe Kirillka, cărora le spuse : — Esauli, urmăriţi vadul rîului, cred, că vor face un pod, ca să poată cuceri mai uşor zidul în partea unde e mai scund, mai vechi şi mai şubred... Cînd au să fie gata de năvală, nu vă tulburaţi, nu vă repezeţi nainte de vreme. Urmăriţi-i, priviţi ce fac iar cînd or întinde podul, atunci deschideţi poarta ce dă spre rîu. Trimite-ţi-vă oamenii de-a lungul marginilor şanţului, pe mal, să tragă cu sîneţele asupra lor !

— Bine, hatmane !

— E greu să te lupţi pe rîu ! Care cade de pe pod, îl zvîrlă apa drept în gura dracului !

Trecu o zi, trecu încă una. Voievodul nu începea lupta, ci trimetea mereu iscoade. Iscoadele îl vesteau :

— În stepă, dincolo de Iaik, nu-s oameni, nici călări şi nici pe jos !

— Las c-o scoatem noi la capăt şi fără ajutorul păgînilor ! Domnul cu noi ! Să se lege plutele, să se facă podul ! Pe pod, înainte, au să meargă nabornicii, după ei, streliţii cu flinte, iar tunarii de pe mal să ţie tunurile gata de tragere ! Să se aştepte pînă la căderea nopţii — atunci să se dezlănţuie lupta, că-i mai lesne să te baţi la lumina lunii, pe răcoare...

Noaptea, în lumina lunii pline, Razin zări de pe zidul Iaikului cetăţuia mişcătoare pornind asupra cetăţii.

— Înteţiţi focurile la cazane, ţineţi smoala gata, strigaţi oamenii să vină sus, pe zid, deasupra porţii ! — porunci Razin coborînd pe scări. Jos aştepta o ceată de cazaci călări, gata să iasă din cetate. Aşteptaţi, le strigă el, vă dau eu poruncă să porniţi atunci cînd va fi nevoie ! Pedestraşilor le strigă : Să nu trageţi cu flinta anapoda ! Băgaţi pe ţevi dopuri de cîlţi, să se aprindă bine...

— Am înţeles, tătucule !

Streliţii şi oştenii nabornici mînară în susul rîului un şir de plute late, acoperite de scînduri. Cînd capătul şirului ajunse în dreptul cetăţii, celălalt capăt fu întors de şuvoi spre malul celălalt. Nabornicii dădură să sară pe uscat. În clipa aceea, Ermilka strigă către oamenii săi :

— Hoi-da !

Aceştia, cu Kirilka în frunte, se repeziră pe poarta dinspre rîu, pe malul apei, trăgînd cu flintele. Oamenii voievodului săriră în apă, înlocuindu-i pe cei din faţă, strigînd : „Pe ei !"

Streliţii porniră la năvală, răspunzînd prin focuri de flinte şi de sîneţe.

Vînturînd securile şi răpunînd streliţii, Ermilka, cot la cot cu Kirilka, se repeziră la plute, făcîndu-i pe streliţi să dea îndărăt. Plutele se roşiseră de sînge. Securile celor doi prieteni, tot izbind în sîneţele streliţilor, se fărîmară. Atunci cei doi prieteni îşi scoaseră din brîu baltagele.

Calul voinic al voievodului trecu cu el peste rîu. Boierul se opri sus, pe un dîmb înalt, tot răcnind de acolo pînă răguşi :

— Pe ei, slujitori ! Nu vă lăsați, dați în ei, are să vă laude măria sa, pentru slujba voastră-ă !

— Numai să mai aibă pe cine să laude, strigă Ermilka.

Kirilka se bătea fără să scoată o vorbă. Amîndoi izbeau cu baltagele, atît de înverșunați încît streliții săreau îngroziți în apă. Plutele pîrîiau și scîrțîiau în locurile în care erau legate una de alta cu lăstari de copaci, în loc de frînghii. Era greu să se tragă de pe plute. Rîul le clătina amarnic, pe cînd oamenii lui Ermilka, trăgînd cu flintele de pe mal, izbuteau să răpună multe vieți de voinici.

— Pe e-ei, slujitori ! — răcni voievodul, pentru cea din urmă oară, apoi, șfichiuindu-și de zor calul cu gîrbaciul, îl sili să treacă din nou rîul și se făcu nevăzut în stepă.

Cetățuia pe roți, împinsă de oameni ascunși după scutul scund de scînduri, se opri aproape de poarta cea mare a Iaikului și începu să bată cu focuri de arme creasta zidului, între metereze, unde se adăposteau apărătorii cetății împresurate.

Razin porunci să tragă asupra cetățuii tunurile cu tragere scurtă, lovind-o în plin cu ghiulelele de aprindere. După trei lovituri primite în plin, cetățuia luă foc. Streliții ascunși după ea o luară la goană spre stepă zvîrlind cît colo scările de năvală.

Cetățuia ardea, lemnul ei, cuprins de foc, trosnea, iar vîntul primăverii, voios, răscolitor, înteța pălălăile, răbufnind. Peste puțin nu rămaseră din toată cetățuia mișcătoare decît scoabele de fier și obezile roților.

Multe, multe suflete de streliți pieriră sub izbiturile baltagelor lui Ermilka și Kirilka...

Pe mal, glasul puternic al unui căpitan răsună poruncitor :

— Tuna-ari ! Foc !

Kirilka rămînea pe lîngă mal, dar Ermilka-Pestrițul, uitînd cu desăvîrșire de primejdie, sărea mereu pe plute, în vreme ce streliții de pe ele fugeau îndărăt.

Văzînd că Ermilka se aprinsese peste măsură, repezindu-se mereu mai departe, Kirilka îi strigă de pe mal, în gura mare :

— Fra-ate ! Nu te duce prea departe... Tunurile !

— Lasă-le să bată !

Trei tunuri bubuiră deodată cutremurînd văzduhul. Colţuri de cărămidă, spărturi de ghiulele cădeau, şuierînd, de pe zidul Iaikului în rîpă.

— Frate ! Rogu-te, întoarce-te !

Dar esaulul Ermilka-Pestriţul sărea de pe o plută pe alta zdrobind cu baltagul pe oricine se ivea în cale. Vrăjmaşii trăgeau mereu în el. Plumbii îi găuriseră căciula, şi poalele caftanului. Părea că unul îi zgîriase şi trupul. Esaulul nu-i băga în seamă. Curăţă de oameni trei plute, şi se repezi asupra celei de a patra. Îngroziţi de baltagul său cumplit, streliţii se trăgeau grămadă îndărăt. Sub povara mulţimii de oameni, o legătură între două plute plesni, iar şuvoiul năvalnic rupse şi a doua legătură. Apa zvîrli pluta ruptă asupra celorlalte, o trase unde era şuvoiul mai iute, apoi începu să întoarcă toate plutele.

Un streliţ de pe o plută mai apropiată de mal se trăgea încet, împreună cu alţii, spre malul calmîc. El îl ochi pe Ermilka pe pluta acestuia :

— Ţine de la mine, ucigaşule ! strigă el şi trase un foc. Plumbul îl nimeri pe Ermilka în spate. Esaulul se lăsă jos pe plută, cu capul în piept. Baltagul îi lunecă din mînă în apă.

— Vai, frate ! De ce ţi-ai dăruit zalele ! strigă Kirillka şi zbucni în plîns, făcîndu-le semn oamenilor lui Ermilka să se întoarcă în cetate. Rîul împrăştie plutele. Streliţii se trăgeau înapoi pe dîmburile de pe mal.

Stînd sus pe zid, Razin urmărea desfăşurarea luptei de pe rîu.

Coborînd de acolo, strigă către cazacii călări :

— Hoi-da ! Spre stepă, şoimilor !

O sotnie de cazaci, aleşi dintre cei mai de soi, ieşi pe poartă, în trapul cailor.

Nu mai aveau însă cu cine să lupte. Rîul tîra plutele, împrăştiindu-le. Una, cea cu esaulul Ermilka, era dusă de apa argintie-vineţie, rotindu-se în mijlocul ei. Esaulul zăcea pe ea, cu braţele date în lături. Valurile, asemenea unor cîini flămînzi, se năpusteau asupra plutei, adulmecîndu-i parcă trupul şi, peste puţin, îl şi smulseseră de acolo. Leşul lui se mai zări o vreme printre şuvoaiele argintii, apoi pieri, şi numai căciula rămasă în urmă pe apă, fără stăpîn, mai plutea agăţîndu-se de tufe şi de ierburile de pe mal.

Trăgîndu-se înapoi peste rîu, streliţii, care izbutiseră să scape teferi, se depărtară pe unele din plutele legate, părăsind patru tunuri pe mal.

Temîndu-se că va fi încolţit de cazaci şi ştiind că streliţii lui călări erau cu mult mai prejos de aceştia, voievodul se depărtă repede spre stepă, lăsîndu-i pe malul calmîc pe cei ce nu apucaseră să treacă rîul.

Razin, de pe zidul cetăţii, strigă să se sune încetarea luptei, poruncind cazacilor să se întoarcă în Iaik.

Oamenii lui aduseră pe plutele prinse de ei peste patruzeci de streliţi. Prinşii lepădară armele şi i se alăturară lui Razin. Cele patru tunuri părăsite fură de asemenea aduse în cetăţuia Iaikului.

— De garmate avem mai multă nevoie decît de pită. Flăcăii căzuţi să fie îngropaţi pe malul Iaikului ! Sfinţit fie locul în care zac oasele căzăceşti, strigă Razin.

Cei doisprezece oameni ai lui Ermilka, răpuşi de plumbii streliţilor, fură înmormîntaţi pe malul rîului.

Tot fugind, voievodul îi suduia de mama focului pe calmîci :

— Fiare păgîne ! Vînzătorii... am încetat lupta din vina lor !

În stepă, văzînd că nu-l urmărea nimeni, Bezobrazov porunci să i se ridice cortul, să se aşeze tabăra, să se hrănească oamenii, caii şi să fie chemaţi la el căpitanii de streliţi.

Cînd aceştia şi sotnicii se adunară, voievodul, bătînd cu vîrful topuzului în covorul aşternut în cort, spuse :

— Nu-i bine, slujitori ! Calmîcii n-au venit la chemare, iar tîlharii nu ne-au închinat cetatea măriei sale !

— E greu, boierule, să fie cucerită cetatea, atîta vreme cît se află Stenka-n ea !

— Atunci slujitori, ce avem de făcut cu ea ?

— Ei, boierule, un bob zăbavă — tot a noastră o să fie...

Încruntîndu-şi smocurile sprîncenelor cărunte cu un aer îndărătnic, un căpitan bătrîn spuse :

— S-a aflat prin nişte iscoade care ne slujesc şi nouă, şi lor, că Razin o să plece pe Kiulzium ! — ei, atunci cei din Iaik au să deschidă porţile fără luptă...

— Atunci n-or să mai aibă streliții la cine să fugă ! adăugă un sotnic de streliți.

— Ei fie ! Duceți-vă... încheie voievodul.

Iakov Bezobrazov plecă la Astrahan. Acolo, el și cneazul Ivan Prozorovski, voievodul Astrahanului, îi scriseră țarului:

„La împresurarea cetății Iaikului, au fost omorîți : doi sotnici și cincisprezece streliți..."

— Oare, n-au căzut mai mulți, boierule ? întrebă Prozorovski.

— Or fi și mai mulți, Ivan Semionîci ! Hai să punem cincisprezece...

— Te trimet la Moscova, — acolo o să dai socoteală, așa cum te-o tăia capul.

— Mă duc, cneazule, mă duc !...

„Cincisprezece streliți ; iar răniți nouăsprezece streliți și oșteni nabornici. A mai fost rănit un ajutor de polcovnic, s-au dus la fund patru tunuri de pe plute... au trecut la hoții de cazaci patruzeci și patru de streliți și, mărite stăpînitor, au tras hoții cu cartaulul de pe zid asupra taberei mele voievodale, au ars cetățuia mișcătoare și mi-au omorît zece oameni din strajă și trei cai. Osebit de aceasta, supunem la cunoștința măriei tale, că hoțul de Stenka Razin i-a spînzurat pe cei doi căpitani care au fost trimiși de voievodul ajutor Iakov Bezobrazov la Iaik, ca să îndemne hoții la supunere, anume, pe Semion Ianov și pe Mikifor Neliubov."

În izba lui Suknin, Razin bea ca și altădată, iar Ivan Cernoiarеț juca.

Kirilka, care se și îmbătase, ședea cu Razin la masă și plîngea cu lacrimi amare.

— Hei, esaule ! Ăi fi tu dintre cei viteji între viteji, dar ai început să te smiorcăi ca o muiere !

— De jale, Stepan Timofeievici ! Ce prieten mi-a pierit ! Aș fi murit bucuros în locul lui, dar uite că nu s-a întîmplat așa. Și ce voinic era ! Of, ce voinic era Ermiluşka !

— Cine nu se cruță în luptă piere ca firul de iarbă. Hai, șoimule, nu mai plînge ; toți avem una și aceeași soartă. Să mai bem !

— Să bem, Stepan Timofeievici !

— Feodor, mîine plec pe mare... vrei să mergi cu noi în ţara şahului ?

— Mai aştept, tătucule...

— Ce să mai aştepţi ? De nu vine iar dulăul ţarului la Iaik, vine altul, în locul său... D-aia-s grăbit să plec, — nu mi-e frică, dar să pierd oameni şi să stau pe loc, ca cioara-n cuib, asta nu-i la fel cu moartea. Slugoii ţarului tot n-au să lase cetatea în pace. Nu, am să plec ! Şi-ţi mai spun : de-i face rost de niscaiva pulbere de prisos, să dărîmi cu ea zidurile cetăţii...

— Dar pentru ce, tătucule Stepan ?

— Ţine minte ! Cetatea s-o întăreşti atunci cînd ai de gînd să iernezi într-însa, dacă se întîmplă să te-ntorci de pe mare, — dar dacă te pomeneşti că dulăii ţarului intră în ea şi latră la tine, ai ? Ca s-o iei, trebuie să jertfeşti lume multă, să ai multă iscusinţă, să faci ca localnicii să fie de partea ta... iar vremea nu aşteaptă ! Bate fierul, pînă-i cald, pînă-i bun de făurit securi că, de nu, ajungi să te repezi asupra pădurii numai cu muchea securii... pricepi ?

— Am priceput, Stepane, tătucule ! Îmi pare rău de ziduri, dar de, o să mă gîndesc...

— Ei, gîndeşte-te. Şi acu e vremea de culcare ! Hei, şoimii mei ! Să mai bem cîte un căuş, cel din urmă, şi gata cu petrecerea !

— Da, tătucule !

Razin ştia el parcă dinainte ce ştia : de dimineaţă vremea se încălzi, soarele răsări vesel, primăvăratic, iar în timpul nopţii calde mugurii plesniră şi, pe-alocuri, copacii fură acoperiţi de un pufuşor verde. Zarea de peste rîul Iaik era acum azurie, pietrele gălbui dintre colnice şi de pe cîmpie erau aurite de soare.

— He-ei ! Ho-o-oi ! Aduceţi barcazurile ! strigă Cernoiaret, vînturînd căciula.

Oamenii adunaţi pe ziduri trebăluiau de zor, în chiote şi cîntări. Numeroasele mîini ridicau cartaulele de pe paturi, le

aruncau jos de pe ziduri. Tunurile cădeau greoaie, se afundau în nisip. Oamenii, tot cîntînd, le suiau în barcazuri. Razin stătea la prora barcazului mare, cel din frunte. De pe mal, Feodor Suknin făcea plecăciuni, vînturînd căciula. Gloata pestriță, adunată sub zidurile cetății, vorbea :

— Sub hatman am avut și noi parte de trai slobod !

— Să-i dea Dumnezeu să răzbească cît mai departe în lumea largă !

— N-a făcut necazuri oamenilor de rînd !

— Grăbește-te, Feodor, vino cu noi ! strigă Razin, scoțîndu-și căciula, dar nu mai auzi răspunsul lui Suknin.

Funiile fură trase de pe mal, și valurile vineții începură să legene barcazurile.

— O cîntare răsună tunător pe punți :

În slăvita cetate, la Astrahan,
S-a ivit un om necunoscut,
Umblă sprinten, voios prin oraș,
Cu halatul său de nanchin, descheiat !

În luna iunie, Prozorovski și oamenii lui vesteau pe țar, de la Astrahan :

„Cazacii, Stenka Razin și cu ai săi au ieșit pe mare cu patru barcazuri mari, ca acelea de pe Marea Neagră, și cu multe barcazuri mici luate de ei. Au ridicat din cetățuia Iaikului toate armele, iarba de pușcă, tunurile și au zvîrlit cartaulele de pe ziduri. Se zvonește că Razin a aruncat tunurile mari în mare"...

Venind din Ucraina, Senka ajunse la Voronej dar, în loc de un oraș mare, zări niște cocioabe sărăcăcioase, jalnice, înjghebate cu chiu cu vai pe o veche jariște. Ajungînd în dreptul unei căsuțe, se rugă de o ucraineană bătrînă să-l găzduiască o noapte.

— Dormi sănătos... băutură și mîncare n-am !

— Am ceva merinde la mine, bunico.

Culcîndu-se jos, de-a dreptul pe pămîntul gol, întrebă :

— Bunico, dar cine v-a pustiit tîrgul ?

— Anul trecut, cînd l-or căznit cu moartea moscalii pe răufăcătorul cela, cu numele de Stenka, au venit alţi răufăcători de la Guleai-Pole, şi au ars totul, iar pe voievodul Buhvist [1] l-or zvîrlit în focul gheenei.

— Băbuţo, dar cînd a fost asta ?

— Păi, acu un an.

— Adică, în 1671 ?

— Ce zici ? Nu ştiu numărătoarea anilor...

Senka adormi. Dimineaţa, cînd plecă, îi mulţumi bătrînei :

— Bogdaproste, băbuţo !

Pe locul cetăţii de la Voronej era acum un maidan căruia i se zicea „Lemnărie", unde se ţinea tîrg. Cumpără acolo ceva pită şi usturoi, apoi luă vodcă de la o crîşmă din apropiere. Mîncă peşte prăjit, ţepos, un fel de ghigorţ, apoi porni spre Borisoglebsk.

Pe drum, fu luat într-un car cu boi în care aţipi puţin.

La Borisoglebsk îmbucă ceva la un birt. Biruit de somn, îşi lăsă capul pe masă, pe mîini, şi auzi, prin toropeală, lumea din jur vorbind :

— Oamenii lui Razin sînt prinşi pe capete !

— Fără judecată, de-a dreptul în ţeapă cu ei !

— La Lomov, la palancă, s-a dat o luptă...

— La Tambov, s-au dat chiar mai multe !

Senka se uită în jur, zicîndu-şi în gînd : „Să mă grăbesc să ajung la Saratov ! Or mai fi în viaţă acolo, moş Naum şi baba lui ?"

Coti spre răsărit, abătîndu-se puţin la stînga. Îi tăie calea o apă. Găsi vadul şi podul plutitor pe care erau trecuţi nişte cai. Îi dădu podarului două copeici. Acesta se descoperi şi făcu o plecăciune.

— Ce apă e asta, cum îi zice ?

— E Vorona, maica noastră ; ea ne dăruieşte pîinea, omule dragă !

Păstorii se depărtară cu caii, iar Senka îşi văzu de drum, privind cu luare-aminte drumul şerpuitor, căutînd să-şi aducă aminte locurile prin care trecuse cîndva, cu chervanul de sare.

[1] Voievodul Buhvostov cîrmuia ţinutul Voronejului, în anul 1670.

„Trebuie să ajung la Bolatov !“ gîndea el. Pe drum poposea ici colo. Dormea în stepă. În cele din urmă ajunse în satul Bolatov. De-abia îl mai cunoscu. Atunci, iarna, avea o biserică şi un han mare. Acum, biserica nu se mai vedea, — arsese. Hanul era pustiu şi toate casele din sat rămăseseră goale fiind părăsite de locuitori. Senka îşi petrecu noaptea într-o odaie din fund a hanului părăsit, dar abia dacă închise ochii. O puzderie de şoareci dădeau năvală spre tolba lui. El îi zvîrlea jos, pe podea, dar ei săreau din nou, rozînd pielea tolbei. Se sculă de pe laviţa pe care se culcase şi agăţă tolba într-un cui deşi nu mai avea astfel nimic sub cap. Şoarecii însă nu se lăsau, i se strecurau în sîn, simţind pita pe care o ascunsese acolo. În cele din urmă, întunericul se destrămă, — zorile începeau să mijească. Senka se scutură, îşi luă tolba şi porni iar la drum. „Greu e drumul, dar nu-i nimic — doar Saratovul nu-i la capătul lumii !“ gîndea el, zorind pasul. Era atît de grăbit să se depărteze cît mai mult, încît nu-şi îngăduia nici un pic de răgaz, nici măcar nu se oprea să se hodinească undeva, lîngă drum. Ştia că dincolo de Bolatov, aproape de Saratov, era un rîu, şi ţinea minte, cum se numea acesta : Medveditza. Cărăuşii din chervanul de sare, ajutîndu-şi caii să tragă carele la deal, suduiau de zor apa aceea.

— Eşti o adevărată ursoaică ! Parc-ai fi zărghită, ca o muiere, mama mă-ti... !

— Medveditza e un rîu afurisit, de cînd lumea ! Chiar vara, — pe-alocuri, treci prin apă pînă la genunchi, dar în altă parte ar acoperi şi o clopotniţă cu cruce cu tot...

Merse o zi întreagă, dar nu ajunse la rîu. Se culcă în stepă, într-un hăţiş de buruieni. Mai merse încă o zi, întinzînd pasul, de parcă îl urmărea cineva.

Un ţăran care venea dinspre Bolatov îl luă o bucată de drum în căruţa lui. Dîndu-i cîţiva bănuţi, Senka îl întrebă :

— Ia-n spune : ajung eu, pe drumul ăsta la Saratov ?

— Nu... Ţăranul clătină din cap, scuturîndu-şi fără grabă căciula colbuită, tot izbind-o de genunchi. Ia-o la stînga, mai mult, şi ai să ajungi taman la Pokrovki. De-o iei la dreapta urci la deal, — n-ar fi greu urcuşul, dar nu-i acela drumul matale — acolo-i o aşezare de mordvini... Din drum, n-ai cum să vezi Saratovul, parcă-i ascuns într-un cazan...

Ajunseră la o cotitură. Senka se dădu jos. Ţăranul îi strigă încă o dată :

— La stînga, ia-o la stînga !

Senka merse mult. Ostenise şi şovăia, neştiind dacă se afla pe drumul bun. Nisipul i se strecura prin spărturile cizmelor. Se aşează într-un hăţiş de buruieni ca să se hodinească puţin. Deodată zări un tătar călare. Avea atîrnate de şa sahaidacul cu tolba de săgeţi şi cu arcul. Senka sări în picioare şi strigă :

— He-e-ei !

— Urus, ce vrei e ?

— Cum să ajung mai repede la Saratov ?

Tătarul smulse arcul din sahaidac, arătîndu-i-l ameninţător. La rîndul său, Senka îi arată ţeava pistolului din sîn. Tătarul rînji arătînd cu mîna şi mai spre stînga decît ţăranul :

— Sarî-Tau ! O-o !

Tot mergînd, Senka dădu de un drumeag vechi, năpădit de buruieni, pe-alocuri brăzdat de mormane de nisip. Drumeagul şerpuia, ocolind Balatovul, pe cît se părea, înspre miază-noapte-apus. La Voronej, Senka auzise că, pe vremuri, drumeagul de-a lungul Volgăi era folosit de cei ce aduceau de la Astrahan cai pentru ţar. „Pe drumul ăsta, nimereşti la Tambov, nu la Saratov !" îşi spuse Senka în gînd.

Tot mergînd spre Saratov, Senka străbătu bucata de drum dintre Atkarsk şi Bolatov, ajungînd la rîul Medveditza unde nu găsi însă podul umblător. Pe cînd mergea pe mal, întîlni un om care părea a fi vînător. Omul avea pe el un strai de pînză proastă, cu mînecile rupte pînă mai sus de coate. Într-o tolbă atîrnată de o sfoară pe umăr era un mănunchi de săgeţi. Vînătorul ţinea în mîini un arc vechi de tot, cu coarda din mate de bou răsucite.

— Hei, drăguţule !

— Ce vrei ?

— Unde-i podul ?

— Drumu-i mai spre miazăzi, tot acolo-i şi podul !

— E mult de mers pînă acolo ?

— Cam o verstă. Într-acolo-i satul Kopenî. Ei, podu-i cu puţin mai încoace de sat. Dac-o iei pe mal şi zăreşti niscai raţe, dă cu o piatră în ele, sperie-le, pentru mine !

— Bine ! Dacă le văd, le sperii...

Senka se bucură cînd dădu de pod ; cu toate că satul nu era departe, nici seara nu părea să se lase aşteptată prea mult. Soarele se înroşise de parc-ar fi fost muiat în sînge : „Satul ? Cine ştie ce-o fi acolo ! Dar dacă Balatov e pustiu ?"

Se urcă pe pod şi-i dădu îndată podarului un altîn. Înainte de a pune mîna pe lopeţi, acesta îşi făcu semnul crucii.

— Bogdaproste ! zise el. Dumnezeu să te aibă-n pază ! Eşti cel din urmă, nu mai trec pe nimeni...

Aşteptă grăbit ca Senka să coboare pe celălalt mal. Pe cît i se păru flăcăului, după înfăţişarea podarului, acesta se temea de ceva, sau poate, îi era milă de cineva...

Senka îl întrebă una, alta. Înserarea era tot mai adîncă, aerul tot mai răcoros.

Dincolo de Medvediţa, Senka îşi urmă drumul pe mal, spre miazăzi. Satul Kopenî tăcut şi parcă pustiit de vreo urgie, se întindea dincolo de rîu, în dreptul unui crîng de stejari înalţi care ajungea ca o pană drept la mal. Mergînd pe poteca de pe mal, Senka intră în sat, cu gînd să-şi găsească un culcuş unde să înopteze.

Intră în sat şi se uită de jur împrejur. Izbele abia de se vedeau — parcă erau cufundate în pămînt. Nu se auzea nici un zgomot, nicăieri. Numai în capătul depărtat al satului, într-o izbă de la margine, plîngea un copil. Glasul unei femei căuta să-l potolească :

— Taci, puiule, taci, nu mai plînge !

Senka se îndreptă într-acolo şi se uită înlăuntru, în izbă :

— Drăguţă, lasă-mă să mă adăpostesc în casă peste noapte !

— Plecă, pleacă ! Mi-e frică, mi-au luat tîlharii omul la palancă, şi tu acu vrei să-ţi dau adăpost !

— Unde-i palanca ?

— Uite, colea, nu-i departe, dincolo de pădurice, lîngă ea, pe malul celălalt...

— Şi ce fel de oameni se află acolo ?

— Hm, ce fel ! Dar tu, de care-mi eşti ? N-ăi fi cumva streliţ de-ai ţarului ?

— Nu, sînt drumeţ...

— Drumeţ ? Ei, de vreme ce ţi-am vorbit de omul meu, să-ţi mai spun ceva : a oamenilor lui Razin e palanca. Vai, vai... ce năpastă pe noi... Îmi omoară omul... Atunci pierim şi noi, eu şi cu Mikeşka... Taci, nu mai plînge.

Copilul, zărind un om străin, tăcu.

„Am trecut rîul, am venit pînă aci, — nu mai e chip să mă întorc, — gîndea Senka, altfel m-aş duce şi eu în palancă, să lupt pentru dreptatea hatmanului"...

— Ce adăpost îţi trebuie ? Uite colea, la vale, fînuţele noastre... Acolo e fîn berechet : vîră-te-n el şi dormi sănătos !

— Mi-e frică de şoareci... sar la pîine... Şi-n sîn mi se vîră... îmi intră fînul în ochi...

— Ei, atunci du-te în spatele ariei, acolo nu e fîn, sînt paie întregi, tocate. O să dormi pe moale. Aici, la mine — n-o să-ţi dea pace copilul.

Acesta, după ce tăcuse o vreme, zbucni din nou în plîns. Senka plecă. Se întuneca repede.

Zăbovi cîteva clipe pe malul rîului, unde se aflau şire lungi, negre, de fîn. Nu se îndreptă însă către ele, ci o luă spre arie, cu toate că era mai departe. Tolba de pe umeri, cu pistoalele, cu zaua şi cu plosca în ea, atîrnau greu : îl durea spinarea. Îi era somn. Grăbit să ajungă la Saratov, aproape nu mîncase şi dormise pe sponci.

Aria spre care dădea o poartă grosolan cioplită avea un şopron numai deasupra jumătăţii ei dinspre rîu, şi tot acolo se înşiruiau jitniţele : două, goale, iar a treia, ceva mai departe, plină pînă sus cu paie tocate. Senka se vîrî în paiele amestecate cu pleavă. Se întoarse cu faţa spre peretele jitniţei, şi-şi vîrî capul în paie. Jos, se strecura pe sub perete un şuvoi de aer rece. Senka dădu acolo de o bortă şi făcîndu-şi loc mai spre fund, văzu o crăpătură lată între bîrne. Îi păru rău că nu mîncase la arie : aici nu putea să bea şi să mănînce. Peste rîu se auzeau glasuri de oameni şi bocănit de securi. După o vreme, acolo se aprinse un foc viu. Senka îşi lipi faţa de crăpătură, rupînd o aşchie putredă care-l împiedica să privească spre rîu. Zări limpede o creastă rămuroasă, zburlită, de palancă, alcătuită din căruţe şi copaci întregi, grămădiţi pesemne deasupra unui şanţ. Şanţul începea de lîngă zid, mergînd de-a lungul malului. Copacii din crîng ajungeau pînă la apă ; unii, aplecaţi, îşi scăldau crengile rămuroase în apă. Crîngul se împreuna la celălalt capăt cu o pădure din depărtare, iar în stînga lui se întindea stepa.

Oamenii din palancă aprinseseră un foc aproape de rîu, şi puseseră la fiert cazane cu mîncare. Se iveau cu ţapine, cu securi, cu arcuri. Îşi spuneau ceva, se uitau în cazane. Senka nu auzea şuguieli, sau cîntece. „Pesemne că aşteaptă ceva,

gîndi Senka. Nu-i bine, băieți ! Cu arcuri, cu securi, cu țapine, dar te pomenești, că n-au nici un tun, pe cînd dulăii țarului au de toate, berechet..." Răspunzînd parcă gîndurilor sale, un cal necheză undeva, dincolo de palancă. „Se pare că sînt și cazaci ! Dar de ce nu se văd lîngă foc !"

Pleoapele i se lipeau, pleava era caldă ca o plapomă. Își vîrî tolba sub piept și adormi. Îl trezi un glas puternic și un tropot de cal :

— Voievodule cneaz Iuri ! Uite, colo, hoții, și tabăra lor !

Senka se trezi de-a binelea — se revărsau zorile.

„E prea tîrziu să alerg la palancă !" Se uită spre rîu și spre palancă. Se lumina repede. Focul de pe malul rîului fumega slab. Nu se zărea niei un om.

Un călăreț, însuși voievodul pesemne, în caftan cenușiu, vechi, cu sabia la șold, se apropie de rîu pe un cal roib. N-avea pistoale în coburii șeii. Barba voievodului, lată ca o lopată, era pe jumătate căruntă, sură, parcă murdară. Rotocoale de fum pluteau dinspre ea. Spre mirarea lui Senka, voievodul pufăia din lulea. Aducîndu-și aminte de a lui, o căută în buzunarul nădragilor, dar n-o scoase : „De-o aprind, pot să dau foc ariei".

Voievodul păși încet pe mal, înainte, înapoi. În clipa cînd ajunse în dreptul palăncii, o săgeată își luă zborul de acolo, șuierînd, țîșnind spre cer, peste capul calului voievodului. Voievodul nici nu se clinti în șa. Pufăia mereu, fără să se uite spre rîu, privind stogurile de fîn, parcă le-ar fi numărat în gînd. Îl însoțea un fecior boieresc, în caftan zmeuriu, cu căciula de streliț, cu vîrf roșu.

Voievodul își opri calul și porunci :

— Cheamă streliții !

Feciorul boieresc își întoarse calul, depărtîndu-se în gona goarnelor.

Undeva, departe de aria în care ședea culcat Senka, răpăi o tobă. Se auzi tropotul unei mulțimi de cai, tot mai aproape, tot mai aproape. Senka zări cel dintîi șir de zece streliți, în caftane galbene, călări pe cai corbii, cu săbii și cu muschete.

— Șoareci pîrliți ! Rînduiți trecerea. Să se măsoare adîncimea apei...

Doi streliți intrară în rîu. Apa ajungea pînă la burta calului. Careva din palancă trase un foc. Un streliț se prăvăli

în apă, ucis. Celălalt se sui grăbit înapoi, pe mal, cu calul celui omorît după el.

Voievodul, care parcă nici nu băgase de seamă pieirea streliţului, spuse :

— Ei, şoarece pîrlit, pe unde se poate trece mai bine ?

Un deseatnic de streliţi, în caftan sîngeriu, cu căciulă de streliţ, nouă, îşi sfichiui calul cu gîrbaciul şi se apropie de voievod :

Îngădui să vorbesc, voievodule ?

— Ei, şoarece pîrlit ?

— Eu aşa zic : să se dărîme tot satul pînă în temelii, şi din scînduri, din bîrne, să se dureze o punte!

— Iar pe tine, şoarece pîrlit cu căciulă nouă, să te treacă cel dintîi cu dosul gol pe acea punte ?

Streliţii rîdeau, bulucindu-se în jurul voievodului.

Voievodul îşi umplu luleaua în tăcere, şi o aprinse de la iasca adusă de un streliţ.

— Caii îşi vor rupe picioarele între bîrne, zise el... iar alţii şi le vor zdreli în cuie... De altminteri scîndurile nici nu-s bune pentru punte... Îs numai putregai... numai piedici, rupeţi-aş căpăţîna !... Hei, streliţi ! Cărati fîn în apă, — avem cu se să facem vad !

Dînd aceste porunci, se depărtă spre arie. Senka îl privea cum pufăie din lulea. Balele îi curgeau pe barbă, picurînd pe coama calului.

Streliţii descălecară. O forfotă îndîrjită începu pe mal : oamenii răsturnau căpiţele în apă.

— Să plece streliţii... strigă voievodul... strigaţi oştenii nabornici să vină încoace, să facă vadul !

Streliţii fură înlocuiţi de nabornici, oşteni cu opinci, în straie ţărăneşti.

Senka privea şi pumnii i se încleştau fără voie : se simţea întocmai ca atunci la Kolomenskoe, pe vremea „răzmeriţei împotriva aramei", neputincios, singur în faţa unei puteri zdrobitoare, uriaşe.

O femeie cu copilul în braţe se apropie în fugă de voievod şi căzînd în genunchi naintea calului său, zbucni în tînguieli :

— Nu ne nenoroci, tătucule ! Milostive, fie-ţi milă, sîntem oameni săraci !

Senka o cunoştea : era femeia pe care o rugase să-l găzduiască.

— Ce vrei, şoricioaică pîrlită ?

— Fînul, văleu, fînul ! Vai, tătucule-e ! Ni se prăpădesc vitele fără nutreţ ! O să ne piară copiii ! Fără nutreţ... tătu-u...

— Satul vostru o să fie dărîmat ! Răzvrătiţilor ! Ştim noi : bărbaţii voştri-s în palancă, iar voi vă tînguiţi, ai ? În apă cu plozii ! Sînt odrasle de răzvrătiţi !

Senka scoase anevoie un pistol din tolbă. Nu putea trage : şedea culcat prea jos. Începu să lărgească crăpătura cu ţeava pistolului, zicîndu-şi : „Îl omor pe tartorul ăsta ! Nu mă las prins de voi. Ei, s-a isprăvit cu călătoria mea !"

Deodată, femeia în picioarele goale scoase un ţipăt, sări în sus şi strigă cu glas răsunător :

— Eşti un Irod ! Ai suflet de piatră ! Să ai parte de cazanul cu smoală, pe lumea cealaltă ! În ghearele satanei cu tine, afurisitule !

Voievodul îşi izbi calul în coastă cu tocul cizmei şi se depărtă. Acum, Senka îi auzea numai glasul :

— Streliţi ! Aruncaţi muierea în apă cu plod cu tot, rîul, şoareci pîrliţi, o să fie mai puţin adînc !

Femeia o rupse la fugă. Senka n-o vedea, dar îi mai auzi glasul de undeva :

— Văleu, dragii mei ! Văleu, vai de noi, sărmanii !

În apă se zvîrlea fîn fără încetare. Rîul se revărsa peste malul celălalt unde oamenii, în ajun, făcuseră foc.

— Hei şoareci pîrliţi ! Aduceţi tunurile la rîu ! auzi Senka. Trageţi asupra crîngului cu ghiulele de aprindere !

Pămîntul se cutremură, pesemne, sub povara tunurilor care erau aduse. Soarele răsări, undeva, peste rîu, dar lumina sa era înceţoşată de fumul împuşcăturilor trase de cei din palancă şi de streliţii de pe mal. În cele din urmă răsunară bubuituri de tun — una, două, trei... Volburile de foc răsturnau copacii, pîrjoleau tufele. Curînd, marginea crîngului luă foc, aprinsă de flăcările zburătoare. Părea că cei din palancă trăseseră o lovitură cu un tun vechi asupra oştenilor nabornici care cărau mereu fîn în apă, dar deodată o flacără ţîşni în sus din tun.

— Şoarece pîrlit ! A plesnit tunul tîlharilor, răcni voievodul ! Hei, streliţi, pe ei !

Streliţii călări începură să treacă rîul, trăgînd focuri cu muschetele. Unii se prăbuşeau în apă, răpuşi de săgeţi şi de plumbi. Cai şi oameni răniţi se zvîrcoleau în rîu. O volbură

de fum aduse de la rîu, pînă la Senka, un iz de ars şi de sînge.

Tunurile cu ghiulele de aprindere trăgeau aproape neîncetat. Pădurea ardea. Vîntul bătea de la miazănoapte. Copacii se prăbuşeau peste palancă.

Alte şi alte sotnii de streliţi treceau călări, una după alta, peste apă. Senka cunoştea prikazurile după culoarea caftanelor : iată, treceau caftanele sîngerii — oamenii căpitanului Alexandrov, apoi, altele verzui — prikazul lui Artamon Matveev, altele stacojii, ale lui Andrei Verighin. Sub ele, apa părea sînge. Aceştia se opriră o clipă — cîţiva streliţi căzură din şa, răniţi. Părăsindu-i, caii se întorceau pe mal. La o poruncă a cuiva, cei din palancă începură să tragă cu înverşunare focuri de sîneaţă şi să-i împroaşte cu săgeţi, în plin, pe streliţii care înaintau spre ei.

— Şoareci pîrliţi ! Pe ei ! strigă voievodul, fără să se apropie de mal. Pe tîlharul cel înfricoşător pentru boieri l-am înfipt la Moscova în ţepe, tăiat bucăţi, iar pe ăştia o să-i tragem în ţeapă de vii, întregi, rupe-le-aş căpăţîna. Pe ei, oşteni ai ţarului !

Stejari şi paltini bătrîni de veacuri din pădurea aprinsă de ghiulele se prăbuşeau peste palancă, iar vîntul bătea, aţîţînd focul. În fum, în foc, în trosnetele şi bubuiturile tunurilor şi flintelor, oamenii se încăieraseră pe mal, piept la piept. Luptători în straie fumegătoare săreau printre căruţe şi printre arborii cuprinşi de foc, cu securi, cu ţapine, încleştaţi într-o luptă crîncenă. Streliţii nu putură cuceri malul dintr-o singură năvală. Focul era însă cel mai cumplit duşman al oamenilor lui Razin : straiele de pe ei se aprindeau, iar copacii, cu crengile cuprinse de flăcări, prăvălindu-se, îi omorau mai amarnic decît tunurile.

Careva dădu o poruncă în gura mare, şi strigătul acela înfiorător răsună deasupra palăncii, zbură peste rîu :

— Hei, ţărani ! Feriţi-vă de foc ! Nu vă daţi bătuţi.

Toată palanca se prăbuşi, mistuită de flăcări. Senka văzu vreo sută de cazaci călări, ori mai puţin, depărtîndu-se în goana cailor dinspre palancă, pe lîngă pădure, către stepă.

Ţăranii răsculaţi se strînseseră buluc. Cei cutezători se băteau pînă piereau. Cei slabi de înger zvîrleau securile şi ţapinele, strigînd :

— Ne închinăm smeriţi ! Ne dăm prinşi voievodului !
— Nu ne omorîţi, oşteni ai ţarului !
— Fie-vă milă, ne dăm prinşi !
— Şoareci pîrliţi ! Las-c-o să avem noi milă de voi !

Careva îi strigă voievodului fără ca Senka să poată vedea cine vorbeşte :

— Voievodule cneaz Iuri, porunceşte să se dea foc la casele hoţilor !

— Veniţi încoace, şoareci pîrliţi ! Să se dea foc satului Kopenî !

— În sat e şi o biserică, voievodule cneaz !

— Şoarece pîrlit ! Să se ia icoanele din ea — biserica n-are decît să ardă ! Popa e un răzvrătit, se află în palancă.

— Bine, voievodule cneaz !

— Ei, acum, să mă duc să-i judec pe răzvrătiţi, rupe-le-aş căpăţîna !

Senka privea calul greoi al voievodului ducîndu-i făptura adusă de spate, în caftan spălăcit de streliţ, încet, drept înainte, peste rîul plin de leşuri de oameni şi de cai.

— Treceţi tunurile-e ! strigă voievodul, întorcîndu-şi faţa bărboasă spre oamenii lui.

— Prea bine, cneazule Iuri !

Focul, care mistuia mai departe copacii, se tot afunda în pădure. Vîntul aducea peste rîu un iz iute de tufe şi de vreascuri arse. Senka auzi încă o dată glasul voievodului :

— Rupe-le-aş căpăţîna ! Aduceţi-l la mine pe popa din Kopenî, aţiţătorul ! Streliţii călări să-l prindă pe kaikul Murza, hatmanul de pe Don !

— Prea bine-e !

Senka mai aşteptă pe arie, pînă cînd tot pîlcul de oşteni în frunte cu Iuri Boreatinski se depărtă de satul Kopenî, cuprins de flăcări. Vîntul spulbera scînteile şi tăciunii mai uşori pe malul celălalt al rîului Medvediţa. În locul acela, pe o întindere de vreo cincisprezece verste, apa era îngustă şi nu prea adîncă.

Vara secetoasă o secase şi mai mult. Toamna se făcea simţită, dar ploua puţin.

— „Şi-au găsit deştepţii unde să ridice palanca : într-un loc atît de strîmt ! Şi-au pus nădejdea în crîng, dar nu s-au aşteptat să le vină tocmai de la el toată nenorocirea !“ gîndea Senka, aşezat pe capătul unei grinzi a jitniţei, bînd vodcă şi

mîncînd toate merindele pe care le cumpărase în drum. Își aprinse luleaua : „Acum, ajung la Saratov fără să mai mănînc !" Își scoase caftanul, și-și puse zaua, aducîndu-și aminte de Ermilka-Pestrițul : „Unde-o mai fi el, pribeagul, cruce de voinic ? Nu se temea să plece la nici un drum"...

Se strînse cu brîul peste caftan și-și vîrî pistoalele în el, pipăindu-le cremenea cu degetul. Pistolul cel mic — al treilea, „darul lui Razin" — și-l puse la îndemînă în sîn : „Tu ai să-mi fii nelipsit, atîta vreme cît mi-e capul pe umeri ! O-of, tătucule ! M-ai trimes să umblu haihui, nu m-ai lăsat lîngă tine să te apăr !" Își săltă tolba pe umăr și, după ce-și scutură bine sumanul, îl îmbrăcă. Smulse un par de stejar din peretele cocioabei de la mijlocul ariei. Înainte de a pleca, se uită cu luare-aminte în jur, și porni în sfîrșit la drum cotind ușor spre stînga.

După somn, simțea în el mai multă vlagă. Parul nu i se părea prea greu deși se cam ferea de drumul mare. În calea sa, dădea peste tufe, rariști de pădure, și uneori chiar bălți. Rariștile le străbătea, pășind drept înainte, ca să nu rătăcească drumul ; locurile mlăștinoase era silit să le ocolească. Din cînd în cînd, își pipăia pistolul din sîn : „De-or sări grămadă pe mine, și lupta o să fie peste puterile mele, am, cel puțin, cu ce să-mi fac seama !"

Își pusese în gînd să străbată tot drumul pînă la Volga, într-o singură zi. Noaptea îl apucă însă tot pe drum. Răsări luna și Senka, privind-o, își dădea seama că, într-adevăr, mergea spre Volga.

Tufele erau din ce în ce mai dese. Senka își rupse cu desăvîrșire cizmele de ele și de uscături. Obielele îi ieșeau din ele. Cînd trecea peste locuri nisipoase, nisipul îi pătrundea în ele, rozîndu-i picioarele. Toate acestea erau însă lucruri neînsemnate pentru firea sa de om dîrz, hotărît să-și atingă ținta mult dorită.

Pătrunzînd undeva, printre niște tufe, Senka se pomeni pe o pajiște uscată, netedă, cu iarba măruntă.

— Aici e de mine ! își spuse el, bucuros și se așeză pe iarbă, hotărît să poposească acolo. Fără să-și scoată sumanul, își trase în jos tolba, scoase plosca din ea și bău o dușcă de vodcă. Scotoci prin tolbă și găsi o bucată de pîine : „E cea din urmă, dar o mănînc toată !" Voi să se culce puțin, ca să se hodinească, să poată merge mai ușor după popas. Își puse

tolba sub cap. Încălzit de votcă şi de atîta umblet, simţi o mare plăcere să stea aşa, tolănit pe iarba rece. Aţipi aproape fără să-şi dea seama, cu mîna dreaptă în sîn, lîngă pistol.

Cînd era la drum, se obişnuise să doarmă uşor. Deodată, prin somn, auzi vorbe şi chiar un fornăit de cal. Deschise ochii. În lumina vie a lunii, zări un streliţ, vînjos, lat în umeri, în caftan cunoscut, din prikazul lui Poltev, venind dinspre tufe către el.

—Hei, robule ! strigă streliţul.

— Ce vrei, caftan alb ?

— Ai dormit cît ai dormit, ei, ajunge, hai cu noi.

— Încotro ? întrebă Senka.

—Ai să vezi tu încotro... ei, drăcie... mişcă-te !

Păşind larg, streliţul venea spre el, cu mîna pe prăselele sabiei.

Din copilărie, Senka deprinsese o dibăcie care îi făcea pe taică-său Lazar şi pe frăţîne-său Petruha să se mire foarte : ţintea uimitor cu pistolul. Mama Sekletaia îl chelfănea zdravăn fiindcă trăgea pe unde îl tăia capul — în schimb căpătase dibăcia de a nimeri aproape fără greş, chiar fără să ochească.

Senka se ridică în capul oaselor pe iarbă, pistolul sclipi scurt în mîna lui împuşcătura trosni şi căciula streliţului sări în aer, împreună cu creştetul tigvei. Fără un geamăt, streliţul ridică mîinile în sus şi se prăbuşi pe spate. Senka vîrî pistolul la loc, în sîn, sări în picioare, scoase un alt pistol din brîu şi mai trase un foc spre tufe. După ele, pîndeau încă trei streliţi călări, — luna le lumina caftanele albe. Unul ţinea de căpăstru calul celui omorît.

Izbit de plumb, cel din mijloc căzu cu capul pe şa. Ceilalţi doi îşi întoarseră caii şi o luară la goană, pesemne, spre drumul pe care venise Senka. Trăgeau după ei calul tovarăşului lor ucis pe loc şi pe celălalt, al celui omorît şi el, ori greu rănit. Senka încărcă la iuţeală pistolul cel mare, descărcat : se aştepta ca streliţii să se întoarcă pentru a-l prinde, dar aceştia pieriră din vedere, după cel mai apropiat şir de copaci tineri.

Senka îşi vîrî în brîu pistolul încărcat, se apropie de streliţul răpus şi-l cercetă ; nu putea să-i deslueşească chipul, dar părea un bărbat voinic, cu mîinile şi picioarele lungi. Sabia şi nagaika îi atîrnau de brîu, iar deasupra brîului era încins cu o funie subţire.

„A fost poate o caraulă care urmărea oamenii lui Razin ?“ se întrebă Senka. Aplecîndu-se, măsură cu palma o cizmă roşcată a streliţului, apoi se dezbrăcă de suman, se aşeză pe iarbă, îşi scoase cizmele scîlciate rău, se încălţă cu ale mortului, îşi ridică tolba de jos şi-şi puse sumanul.

— Dormi, streliţule ! spuse el. Nu mai am nevoie de nimica de la tine...

Cizmele erau tocmai pe măsura lui: „Turetcile-s cam strîmte, gîndea Senka. Şi încă mai prost e că, după picioare, o să fiu luat drept streliţ fugar...“

Îşi văzu grăbit de drum. Temîndu-se c-ar putea fi urmărit, o cotea cît mai mult la stînga.

Îl frămîntau gînduri stăruitoare: „Au să-l vestească pe voievod, şi el o să trimeată oameni să mă prindă ! Ba nu: cred că n-au să dea curînd de el — e plecat departe, să judece oamenii...“

Senka tot mergea, şoptindu-şi în ritmul paşilor: „Nu e vremea de dormit ! Nu e vremea de dormit !“

Păşea voinicește, fără să ia în seamă băltoacele. Într-un loc să cufundă pînă mai sus de genunchi în mocirlă. Turetcile strîmte ale cizmelor îi fură de folos: nu lăsară apa să pătrundă în cizme. Senka nu cunoaştea năravul cneazului Boreatinski. Dacă unul dintre streliţi i-ar fi spus: Cneazule voievod Iuri, un tîlhar a ucis doi streliţi, dă-ne voie să luăm oameni, ca să-l prindem !“ Boreatinski ar fi răcnit: „Şoarece pîrlit ! Aşezaţi-vă cot la cot: tîlharul a omorît doi proşti, iar eu o să căsăpesc acum doi fricoşi !“

Spre dimineaţă, îşi dădu seama că se afla pe o fostă pîrloagă desţelenită.

E-hei, Semion ! Să ştii, că Saratovul nu-i departe ! îşi spuse el şi rîse, cu toate că nu-i plăcea să rîdă. Or fi toate pistoalele încărcate ? Îşi alese bucuros un loc pe marginea unui şanţ uscat, năpădit de buruieni, îşi dădu jos sumanul şi tolba, încărcă „darul lui Razin“, îl vîrî în sîn şi simţi că, împotriva voinţei sale, îi tremurau picioarele. „N-am prea mîncat — asta-i pricina !“

Greşise în privinţa Saratovului — nu era încă atît de aproape: abia pe înserate, cînd spre răsărit, acolo unde avea să se ivească luna, cerul se auri sub un nour albăstrui, Senka, după aria cu acoperişurile teştite ale acareturilor la care se uita ori de cîte ori se suia pe magazia de lîngă izba moşului

Naum, ghici satul Pokrovki, undeva departe, dincolo de Volga.

Îşi văzu de drum, dar cînd ajunse la şleahul cunoscut îi veni să se aşeze jos, să se hodinească, de bucurie :

„Da, pe-aici am trecut cu sarea !“ Deodată însă, se simţi apăsat de tristeţe : „Dar de ce mă bucur ? Dacă bătrînii nu mai trăiesc, ce mă fac ? Să bat iar pe la uşile unor necunoscuţi, să-mi caut adăpost...“ Gîndul acesta îl făcu să simtă şi greutatea întregului drum pe care-l străbătuse. Porni cu paşi de om obosit pe drumul ce ducea spre Volga. Se uita peste cîmp : departe, într-o văiugă, era izba cunoscută... şi, deodată, fu cît pe ce să scoată un strigăt : ferestrele căsuţei lui Naum erau luminate.

Plin de bucurie, Senka deschise larg uşa, intră, şi o trînti cu atîta putere, încît bîrnele de la colţurile casei trosniră.

Moş Naum moţăia pe o laviţă, naintea focului din vatră. Tresări, făcînd o mişcare :

— Care eşti, creştine ?

— Eu-s, răspunse Senka.

Puse pe laviţă sumanul, vîrî pistoalele sub el, apoi, cu tolba pe umăr, se apropie de foc.

— Nu-i de-ai noştri... calcă greu... bolborosi moşneagul, aprinzînd o surcea luată de pe prichiciul cuptorului. Surceaua îi tremura în mînă. Lumină faţa lui Senka :

— Cum, Grigoriuşko, tu mi-eşti ?

— Eu-s, moşulică.

— Ei, slavă Domnului ! Acu sîntem trei bătrîni, şi c-un tînăr...

— Nu stai singur ?

— Nu-s singur... e cam tîrziu, iar ei, ţapii bătrîni, tot umblă. Ei, las-c-or veni şi ei ! Cum a fost drumul ? Eşti bine, sănătos ?

— Vorbim noi, mai pe urmă !

— Aşa e... mai pe urmă... Sărmanii ceia n-au mai trecut pe aici... ei, dezbracă-te, hodineşte-te, după atîta drum.

Senka îşi aruncă tolba pe laviţă şi scoase din ea plosca de cositor cu vodcă :

— Să bem, în cinstea întîlnirii !

— Să bem... Sfîntul Nicola să ne ocrotească ! Întru pomenirea babei mele...

— Vai ! A murit băbuţa ?

— I-am făcut sărindarul... s-a dus, mă aşteaptă...

— Şi mie mi-era frică că n-o să vă găsesc pe nici unul... La asta mi-era gîndul pe drum.

— Asta-i... destul s-a chinuit pe lume. Acu nu mai e ! Ei, la icoană nu-i nici o lumînare aprinsă, trebuie pusă una, pe masă, ca să fie o pomenire ca lumea.

Oftînd surd, Naum se sui pe laviţa de lîngă masă, luînd de după icoana din colţ un pachet de lumînări bisericeşti. Nu stinsese surceaua care ardea încă, fumegînd uşor. Bătrînul încălzi cu ea capetele a patru lumînări, le lipi de scîndura mesei şi le aprinse.

Senka puse plosca pe masă :

— Vodcă berechet, dar pită, nici o cojiţă !

— Las-că facem noi rost de pită ! murmură moşneagul. Păşi spre ungher, cotrobăi acolo cîteva clipe şi aduse patru stacane, punîndu-le pe masă, apoi zvîrli surceaua în vatră, aduse pită, castraveţi, un pumn de usturoi şi nişte peşte mărunt, prăjit. Senka nu întrebă ce rost aveau atîtea stacane pe masă. Turnă vodcă în două dintre ele, una o împinse spre Naum, şi se sculă cu cealaltă în mînă :

— Moş Naum, spuse el, de mi-ar sta acum taică-meu pe locul unde stai matale, nici atunci n-aş fi mai bucuros !

— Ce să zic ? Azi, şi pentru mine e sărbătoare ! Mi s-a întors fecioraşul căruia-i duceam dorul.

Senka, de flămînd ce era, începu să înfulece cu lăcomie cele de pe masă. Naum nu mînca. Încercă să toarne vodcă din ploscă, dar nu putu.

— Da-tare grea e !

Senka îi umplu din nou stacana. După ce băură amîndoi, scoase „darul lui Razin" din sîn, se descinse, îşi zvîrli caftanul pe laviţa pe care pusese tolba şi ascunse pistolul cel mic printre straie. La lumina făcliilor de pe masă, sclipiră inelele zalelor.

— Iar eşti cu cămaşa asta pe tine !

— Da, ar fi vremea s-o scot ! Senka îşi trase peste cap darul prietenului său şi spuse : Azi, Naumuşko, nu te poţi lipsi de cămaşa asta... peste tot îs vînaţi oamenii lui Razin.

— Afurisiţii ! Îs trimişi de ţar, dar parc-ar fi tîlhari de drumul mare. Prind la întîmplare vinovaţi, nevinovaţi şi-i tîrăsc la voievod, iar pe cei din slobozii, la Prikazul Lăuntric. Pe unii nici nu-i mai duc pînă acolo, îi jefuiesc, le iau şapte piei de pe ei şi-i răpun — cată de află cine-i ucigaşul...

— Moş Naum, ai aici vreun ascunziş, de o fi nevoie ?

— Dar ce, ai uitat ? Păi, subt izbă, e mai mult loc, decît într-însa. Sfîntul Nicola să mă aibă-n pază ! Ehei, nu d-a surda mi-am trăit văleatul, mă pricep eu la răufăcători...

Uşa de afară se trînti şi se auzi tropot de paşi. Senka se ridică în picioare :

— Ia să-mi iau calabalîcul !

— Ba nu, puiule, şezi ! Îi cunosc după paşi : îs de-ai noştri — uitasem felul cum calci, altfel nu m-aş fi speriat.

În izbă intrară doi inşi, punîndu-şi în colţ toiegele de drumeţie. Unul, cu căciulă de oaie, era încălţat cu opinci şi avea barba lungă, căruntă. Celălalt, cu barba ceva mai scurtă, purta rasă de călugăr şi scufie neagră. Mireanul, aruncîndu-şi căciula unde nimeri, spuse încet :

— Împreună cu părintele monah, slujit-am utrenia prin toate crîşmele, dar ne-a mers prost cu pomenile, că n-aveam cădelniţă. Ei, uite că gazda noastră n-are nici o grijă, nu se necăjeşte şi-i trage la vodcă !

Monahul se aşează la masă, bolborosind :

— Ajuns-a capul meu să poarte scufie neagră, dar iacătă că azi nici rugăciunile nu te mai hrănesc ; oamenii îmi cer să joc, dar eu am o oprelişte : îs din tagma cuvioşilor ! Ia turnaţi, dragi creştini pravoslavnici...

Senka turnă vodcă. Băură tuspatru.

— Ba ai să joci, cuvioase ! Nu degeaba pus-am eu patru potire pe masă... Mai toarnă o dată, puiule...

Mireanul cel bătrîn, după ce bău vodca, ieşi în tindă, de unde aduse o domră veche şi o traistă, din care răsturnă pe masă o ciozvîrtă de berbec fript şi scoase din sîn o pîine albă, întreagă.

— Ei, acu o să benchetuim pînă dimineaţa ! strigă Naum.

Văzînd că stăpînul casei se cam cherchelise, Senka se grăbi să-l întrebe :

— Moş Naum, în drum, la Borisoglebsk, am întrebat oameii şi am aflat că la Saratov e voievod stolnicul Glebov.

— Mişka Glebov ! Dar ce ai tu cu el, puiule ?

— Am auzit că Glebov e un voievod viclean, hapsîn.

— Să ştii, puiule, că voievozi buni nu-s pe lume ! Kuzka Lotohin a fost un lup de soi, dar Razin, hatmanul, l-a zvîrlit în apă de pe grumazul nostru !

— Voievodul, cred, are şi copoi localnici.

— O avea, dar tu, puiule, fii fără frică !

— Moş Naum, mie nu mi-e frică de nimic ; dar, de se iscă vreo cercetare, să n-o păţeşti matale urît...

— Au venit vremuri grele, spuse monahul. Azi, şi mirenii ca şi dvorenii : de nu pîrăsc în stînga şi-n dreapta, se leagă şi mujicii de ei... se reped cu toţii să-i slujească ţarului. Şi-au uitat obrazul de oameni volnici. La Astrahan, iar se burzuluiesc oamenii lui Razin.

— Cei de la Solovki încep să cînte prohodul tunurilor lor [1]... adăogă mireanul bătrîn. Le stropesc cu agheasmă.

Uşa de la intrare scîrţîi. Se auzea cum doi oameni bîjbîiau la cea din tindă, dibuind după clanţă. Intrară. Amîndoi păreau băuţi — unul, în caftan albastru încins cu curea, nalt, cu barba lungă ; celălalt, scund, în cojocel fără căptuşeală, cu caftan albastru cusut cu izvoade, cu o călimară de aramă în care se afla o pană de gîscă, legată de cingătoare.

Cel nalt îşi făcu din mers semnul crucii, apoi îşi vîrî în buzunarul caftanului căciula moale de blană :

— Ehei, aci e rost de băutură, strigă el, aşezîndu-se.

Cel scund era mai puţin grăbit, părînd un om evlavios : se lăsă în genunchi şi se închină la icoană, ba chiar făcu o mătanie lovind podeaua cu fruntea şi rămînînd o clipă aşa, pe brînci. În sfîrşit se ridică în picioare, îşi şterse cu palma colbul de pe faţă, apoi se apropie şi el de masă.

— Loc pentru pisarul de la Trebile Lăuntrice ! strigă el cu glas poruncitor.

— Laşi prostovanul în casă, şi ţi se suie pe masă ! grăi monahul.

— Ce-ai zis ?

— Nu ţi-am spus ţie, stăpînire !

Senka se ridică de la masă, lăsîndu-l pe pisar să se aşeze în locul său, se apropie de laviţa pe care se aflau lucrurile lui şi, pe furiş, îşi vîrî „darul lui Razin" în buzunarul nădragilor. Apoi, se duse la fereastră şi se aşeză pe laviţă la gura vetrei în care cele din urmă lemne se mistuiau, trosnind. Toţi cei de faţă tăceau.

[1] În anii 1667-74, o mare parte dintre călugării mănăstirii Soloveţki (Solovki), s-au răsculat împotriva puterii centrale. Răscoala a fost înăbuşită cu o deosebită cruzime, după un asediu lung de 7 ani.

— Toarnă de băut — avem ce îmbuca ! îi spuse lui Naum pisarul.

— Mai stai niţel, slujbaşule, să aduc stacanele.

— Bine, adu-le.

Naum aduse încă două stacane.

— Toarnă, flăcăule — doar a ta e băutura ! rosti mireanul bătrîn.

Senka le turnă tuturor. Băură cu toţii, afară de el.

— De ce nu bei ? îl întrebă pisarul.

— Am băut destul ; acu aş duhăni olecuţă de mahorcă.

Îşi umplu luleaua, luă foc cu surceaua de la jarul din vatră, aprinse mahorca şi se aşeză la loc. Pisarul bea, mormăind :

— E bine, e de o sută de ori bine ! Am luat-o pe urmele lor, şi am dat de lumină... unde zăboveşte lumina, acolo-i rost de ciupeală...

Musafirul cel înalt nu părea prea vorbăreţ. Bea în tăcere, iar cînd mînca, căsca larg gura sub mustăţile rare şi clefăia de zor.

Naum se mai dezmeticise, parcă, din ameţeala băuturii : ridicîndu-se puţin de la capătul mesei, grăi :

— Degeaba poftit-au asemenea musafiri de vază, la un bătrîn sărăcăcios... chiar băutura, ca să vezi e a altcuiva...

Musafirul cel înalt îi răspunse, printr-un fel de muget surd :

— M-m-da-a...

Cel scund îi spuse lui Naum :

— Trebuie să-ţi descoasem găzduiţii... Hei, voi robii lui Dumnezeu ! ia vorbiţi fiecare, cine-mi sînteţi ? Dar să nu minţiţi... la izba Trebilor Lăuntrice, găsim noi cu ce să vă dezlegăm limbile !

— Eu-s pribeag, cînt din domra, astfel îmi cîştig pîinea — trăiesc cu ceea ce capăt de la oameni milostivi... îs de prin părţile Vologdei, răspunse bătrînul mirean. Mă cheamă Profurko.

— Bine ! Dar tu ? Pisarul îşi îndreptă spre Senka privirea ochilor săi care prinseră să se roşească.

— Grişka mă numesc. Şi eu-s pribeag.

— De unde eşti şi al cui fecior ?

— O mamă m-a făcut pe lume, nu o vacă ! Îs de pretutindeni, unde pot să-mi găsesc hrana...

— Staroste ! Pe acesta îl ducem la Trebile Lăuntrice !

— M-m... făcu cel înalt, dînd din cap a încuviinţare.

— Şi tu, cuvioase ?

— Eu-s ieromonah, la mănăstirea Kirillo-Belozerski.

— Cam depărtişor ai ajuns, hoinarule ! Staroste, ia-l şi pe el la Lăuntrice, — caută martori şi du-l ! Monahii în viaţa mireană au avut un nume, dar la mănăstire poartă altul. E vădit că se furişează de la Solovki la Astrahan, să momească răzvrătiţii să se strîngă acolo. La Solovki e mare burzuluială.

— Cam aşa ! încuviinţă starostele, înghiţindu-şi dumicatul din gură.

— Ei, acu hai să bem ; pe urmă, m-oi apuca să scriu „darea de seamă", că-i tîrziu. Hei, tu, Grişka, toarnă, nu te zgîrci !

— Vă faceţi stăpîni în casa omului, ei, atunci turnaţi-vă singuri, răspunse Senka.

Cei doi cercară să ridice plosca mare, grea, dar ea le luneca din mîinile vlăguite de băutură, fiind netedă ca oul, după atîta şedere în tolba de drumeţie a lui Senka.

— Ei, drăcie ! Stăm la izvor şi murim de sete ! strigă pisarul cu ciudă.

— Slujbaşi, se amestecă în vorbă bătrînul mirean, eu şi cu părintele monah v-am omenit la crîşmă, ca pe nişte oameni cinstiţi, iar voua vi s-a năzărit să ne terfeliţi cinstea ! Unde vi-i obrazul ?

— Ehei, prietene, barbă lată... De băut beam, dar ne tot întrebam : încotro or întinde-o ăştia doi ?

— Mîncaţi pita oamenilor, dar pe ce lume trăiţi voi ? Uite ce e ! punem mînă de la mînă, cîte trei altîni de căciulă, vă mai omenim cu vodcă, şi apoi vedeţi-vă de drum...

— Chiar aşa-i ! Lăsaţi-ne-n pace ! Ce rost are să vă legaţi de drumeţi, să ne stricaţi o petrecere nevinovată ? adăugă şi Naum.

Senka îşi scoase luleaua din gură şi rosti cu glas tare :

— Ba să se care la mama dracului ! Ce parale să le dăm unora ca ăştia ? Au mîncat, au băut, gata, ajunge !

Încă li se părea tuturor, că oamenii stăpînirii de la Trebile Lăuntrice, fiind beţi, trecuseră pe la ei, să şuguiască pe seama lor, să-i sperie olecuţă. Pisarul îl întrebă însă pe staroste :

— E la tine catastiful de supraveghetori călări ?

— M-m-da-a !

Starostele își descheie gulerul caftanului, scoase din sîn un catastif gros, cu scoarțe negre, pe care era lipit un petec de hîrtie albă, iar pe acesta era scris, cu slove mari : „Străjeri călări".

Senka se sculă, umblă de colo-colo prin izbă, apoi în cele din urmă se apropie de masă, și-i spuse pisarului :

— Pe catastif scrie „Supraveghetori călări", dar voi ați venit pe jos — ce fel de călăreți sînteți ? Totul trebuie făcut după cum scrie la pravilă !

— Noi, pribeagule, avem poruncă să facem totul în orice fel și chip ! După ce-l învrednici cu acest răspuns, pisarul scoase pana din călimara de la cingătoare, șterse masa cu mîneca cojocelului, puse pe ea catastiful deschis și începu să scrie, cu slove cam piezișe :

„Noi, slujitorii stolnicului și voievodului Mihail Ivanovici Glebov : pisarul Casei Trebilor Lăuntrice, Kuziomka Petrov, și starostele de la aceeași Casă a Pricinilor Lăuntrice, Panfil Usaciov, am intrat în casa țăranului bătrîn Naumka Pestohin, aflătoare în mahalaua Maidanele, dincolo de Saratov, și am găsit la el în casă trei oameni străini de partea locului : un pribeag care și-a zis Profurko, și un monah de la mănăstirea Kirillo-Belozerski, numele lui rămînînd neaflat și necunoscut, precum și alt om pribeag care și-a zis Grișka. Ceasurile fiind tîrzii, n-am chemat martori, ci i-am cercetat așa cum ne-a fost cu putință — dar cînd se va lumina de ziuă, luăm martori și-i aducem pe cei găsiți la Izba Trebilor Lăuntrice spre cercetare, la domnia ta, Mihail Ivanovici Glebov, stolnic și voievod. Iar această dare de seamă a supraveghetorilor călări a scris-o pisarul Kuziomka Petrov, de la Izba Trebilor Lăuntrice."

— Hei, voi robii lui Dumnezeu, veniți să vă iscăliți ! strigă pisarul.

— Sîntem cu toții neștiutori de carte ! răspunse bătrînul mirean.

— Cum, și ieromonahul ?

— Nu m-a învrednicit Domnul ! răspunse acesta.

Pisarul se ridică de la masă. Starostele ședea, așteptînd pesemne să i se mai dea ceva vodcă, înainte de plecare. Senka se apropie de el și-i umplu două stacane. Starostele o goli

pe una, şi începu iar să mestece ceva. Pisarul, după ce-şi vîrî catastiful la loc, în sîn, se lăsă, din obişnuinţă, în genunchi, închinîndu-se spre colţul în care stătuse. În clipa cînd făcu o mătanie pînă la podea, Senka, sprinten, îi puse pe grumaz cizma lui grea. Cojocelul celui lungit pe podea tresări, tîrîndu-se pe jos, iar picioarele lui bătură mărunt cu vîrfurile ciubotelor în podele. Senka apăsă şi mai mult : pisarul nu se mai zvîrcoli sub piciorul său care-l strivise.

Aplecîndu-se uşor, starostele dădu să se ridice de la masă. Senka se apropie de el.

— Şezi !

— N-nu vrea-au !

Pistolul sclipi în mîna lui Senka :

— Şezi !

— Kuziomka-a !

Starostele, dîndu-şi braţele în lături, se aşeză :

— A-a-a !...

Senka vîrî ţeava pistolului în gura larg deschisă a omului stăpînirii :

— Taci ! Kuziomka e mort.

Pe neaşteptate, starostele se dezmetici : tremura ca varga, cu ochii holbaţi, cu dinţii clănţănindu-i în fierul ţevii pistolului.

Senka scoase pistolul din gura starostelui.

— Dragi flăcăi, strigă starostele, juruiesc pe sfînta cruce că nu e vina mea !... Şi el zbucni într-un urlet subţire, caraghios, ca un muget de viţel. Lacrimile îi înceţoşau ochii.

— Ho ! Să stăm de vorbă ! Încetează !

Starostele îşi ciupea barba udă, suspinînd din rărunchi.

— Unul a fost omorît ! Ei, vrei să mori şi tu ?

— Dragii mei, iubiţii mei ! Nu mă omorîţi ! Nu l-am adus eu la voi, ci el m-a adus pe mine.

— Eşti omul stăpînirii. Dacă nu te omor, o să mă urmăreşti ? O să aduci martori ?

— Juruiesc pe icoana Maicii Domnului de la Odighitria ! Tăinuiesc totul, nu spun nimănui pe unde am umblat !

— Ei, dacă taci, scapi cu viaţă. Ai să tăinuieşti ce s-a întîmplat cu pisarul ?

— Tăinuiesc. De altminteri nici n-a văzut nimeni unde am plecat amîndoi !

— E prea puțin ! Făgăduiește să cari încoace lemne fără plată, atîta vreme cît o trăi moș Naum !

— Făgăduiesc, oi pune oameni să care ! Lemnele nu-s rachiu... făgăduiesc, drăguții mei, să-mi plesnească ochii de nu va fi așa ! Iată : lăsați-mă să sărut sfînta icoană, drept întărire !

Senka luă de sus icoana veche a sfîntului Nicolae, și i-o întinse s-o sărute. Slujbașul se sculă de pe laviță și făcîndu-și semnul crucii, sărută icoana.

— Iată ce e, drăguții mei, ascultați ce vă spun eu, îi povățui el : l-ați răpus pe diavolul de copoi — ei, nu-l îngropați în pămînt, ci zvîrliți-l în Volga, și tăceți din gură ! Că, din pămînt, l-or scoate cîinii și pe urmă, s-o lega de voi Glebov, voievodul, și o începe cercetările — năpastă curată ! Pisarul acesta a fost un pîrîtor, o iscoadă a lui Glebov. Ne-a spetit și pe noi, la Izba Trebilor Lăuntrice — nu mai aveam nici zi, nici noapte de hodină, mai cu seamă de cînd cu răzmerița lui Razin...

— O s-o facem și p-asta. O să nimerească drept în Volga, răspunse Senka, apoi adăugă : Ține minte, staroste : de-ți calci juruința, pun eu mîna pe tine : viu cu oamenii — am destui, și te spînzurăm chiar la voi, în poarta Izbei Trebilor Lăuntrice.

— Nici nu te gîndi la asta... voi n-o să dați nimic în vileag, iar eu nu suflu o vorbă, nici măcar în vis !

— Moș Naum, ia un mănunchi de surcele, aprinde-le, și dă-i-le — să iasă la drum !

Careva aprinse o surcea pentru staroste. Acesta o luă cu mîinile tremurătoare și plecă, uitînd să-și scoată căciula din buzunar.

— Cel viu s-a dus, iar mortul îl zvîrlim în tindă pîn-în zori ! spuse mireanul bătrîn.

— Eu am și astupat gura vetrei cu o scîndură, ca să nu se vadă lumină. Ei, uite că nu ne-au lăsat netrebnicii de musafiri s-o pomenim pe baba mea.

— Vodcă mai e destulă, sfinții și lumînările îs în ungher. Să purcedem din nou cu parastasul ! își dădu cu părerea monahul.

— Tot voi, țapi bătrîni, mi-ați venit cu povestea asta de la Trebile Lăuntrice agățată de cozi ! bodogăni Naum, înlocuind lumînările arse

— Ei, pe bătrîni i-ar fi tîrît ei la cercetări, dar uite că au scrîntit-o cu flăcăul ista. Dacă ar fi bănuit ce-i aşteaptă nu şi-ar fi dat arama pe faţă !

— Să bem şi să petrecem ! încheie Senka. Cred că n-or mai veni şi alţii !

— Să petrecem !

— Dar tot e bine să trag zăvorul la uşă, spuse grijuliu Naum, ieşind în tindă. Se întoarse, se aşeză la masă şi adăugă : în tindă zace un lup, — ei, tot e ceva !

— Zdravăn l-a mai stîlcit — nici n-ai cum să-i mai dai de cap ! şugui călugărul.

Senka turnă vodcă. După ce băură cu toţii şi îmbucară cîte ceva, moşneagul cu domra începu să povestească :

— Copii, într-o zi poposisem eu la un neguţător într-o dugheană, iar neguţătorul îmi strigă : „Hai, zi o cîntare !" Eu ciupesc strunele domrei şi răspund : „Îs flămînd, mi-s mîinile vlăguite !" Atunci, mi se aduce o bucăţică de friptură ; mănînc eu şi dau drumul strunelor, apoi încep să cînt :

Despre şoim, despre munţi de piatră
Care-s mai jos de Samara...

Pentru cîntarea asta, la Moscova, era cît p-aci să mă tîrască la Prikazul Tîlhăriilor, dar s-a ivit un flăcău, un voinicel, şi nu i-a lăsat ! Şi s-au petrecut acestea, dragii mei, chiar în ziua cea blestemată, cînd l-au ciopîrţit boierii pe şoimul Stepan Timofeievici...

Bătrînul mai trase o duşcă apoi începu să ciupească strunele domrei, ca să-şi spulbere jalea.

— Şi cum l-au dus la pierzanie, moşule ?

— Vai, puiule, într-un chip groaznic ! I-au retezat mîinile, picioarele şi le-au înfipt în ţepe, iar capul său de voinic l-au înfipt tot într-o ţeapă, mai naltă ca toate ! Noaptea ne-am furişat pînă la ea, am luat din ţeapă capul drag al hatmanului, am pus altul, iar pe al său, scump norodului în vecii vecilor... l-am îngropat eu, făcînd o rugăciune...

Senka şedea cu capul plecat. Deodată, izbucni în plîns, poate din pricina drumului lung şi plin de grozăvii...

— Las-c-o să mai slujim noi un parastas pentru hatman : strigă el, izbind cu pumnul în masă. Lumînările săriră-n sus, şi se stinseră. Naum aţîţă jarul şi le aprinse iar.

— Ei, puiule, ajunge ! zise moşneagul cu domra. Şi iată că acu mă duc la Don, să mă-nchin locurilor care au dat naştere unui cap de voinic ca al său... o să cutreier, să cînt despre hatman...

— Acum, să ne cînţi nouă, îl rugă moş Naum.

— Un bob zăbavă... uite, părintele monah vrea să joace.

— Să bem întru veşnica pomenire a lui Stepan Timofeievici ! închină Senka.

— Să bem !

Bătrînul bău, apoi începu să frămînte strunele, din ce în ce mai iute, cîntînd un joc. Monahul îşi dădu rasa jos. Ciolănos, cu picioarele lungi, în straie jerpelite, începu să se rotească prin odaie, cîntînd pe nas :

Cu părinţi, cu cei duhovnici,
Cu bisericeşti vlădici
Am zăcut pe laviţă, la crîşmă,
Trebnicul mi l-am băut, crucea vroiam să mi-o beau !
Pe laviţă, la un loc cu măscăricii,
Cu cei de-o seamă cu mine, de durere căzuţi în darul beţiei...

— Nu merge cum trebuie ! Să mai beau olecuţă !...

— Bea, şi astîmpără-te ! îi strigă Naum. Las-să cînte moşneagul ista, mireanul.

— Aş ! Oare la băutură, să nu dai drumul la gură ?

Monahul bău şi se aşeză.

Moşneagul cu domra îl întrebă pe Senka :

— Se pare că şi tu l-ai cunoscut pe tătucul hatman, ai ?

— L-am cunoscut... i-am slujit. Din porunca sa m-am dus în Ucraina, spre pierzania capului meu, dar uite că eu m-am întors viu şi nevătămat, iar el nu mai este !

— Şi cum, mai ai de gînd să iei pe umeri povara nefericirii norodului ?

— Da, am de gînd. De dreptatea hatmanului nu mă lepăd !

— Nu te lepăda, puiule ! Oricît de puţin om izbuti să facem, noi amîndoi, şi tot o să ne pomenească de bine unul sau altul. Ei, acum, ascultă ! să-ţi cînt despre faptele unora ca mine şi ca tine.

Bătrînul își struni domra, apoi, începu să cînte cu glas scăzut, ușor răgușit :

Mergea pe drumul drept, nu pe cel ocolit,
Cu ghioagă, cu măciucă de steiar...

— Hei, turnați-i cîntărețului, ca să se mai înveselească ! strigă moșneagul, întrerupîndu-și o clipă cîntarea.

Senka se ridică și turnă vodcă tuturor.

Și hagiul astfel de vorbe a grăit :

„Du-te acolo, unde mergeai, fără ocol,
Dar traista să n-o miști, să n-o întorci.
Că de ea te-mpiedici, aproape de răscruce".

Domra zumzăia subțirel.

Monahul, biruit de băutură, ședea cu capul plecat. Deodată, începu și el să cînte :

La iezerul Cufundarilor
Izbele-s mici, nu-s înalte,
Cu polițe lungi și late,
Cu tigăi adînci și mari !

— Stai, părinte monah. O să slujești mai pe urmă. Lasă-mă pe mine să-i cînt flăcăului de-ale soartei...

Domra prinse iar glas, iar bătrînul cîntă mai departe :

A pus mîna viteazul pe traistă — e lipită de pămînt,
Și-a zis în gînd voinicul cel vrednic :
„O ridic într-una, după tufe de răchită o arunc !"
S-a opintit, din toată puterea lui,
Dar numai de o palmă traista a ridicat-o-n sus...
Inima i s-a aprins de ciudă ; el din cap a scuturat,
„De m-a pus, a zis, așa, cum trebuie o fac".
Și a săltat el traista în sus, pînă la burtă
Și a simțit, cum oasele-i trosneau,
Cu un fior fierbinte pieptu-i de voinic i-a străbătut...
Dar tot stă voinicul, se tot opintește,
De povara cea cumplită nu se lasă...

Deodată, călugărul, rotindu-şi capul, cu încăpăţînarea unui om beat, grăi :

— Ţarul ? Dar care-i porunca lui ? Norodul ! „Popii văduvi să nu primească încuviinţarea de a locui prin casele poporenilor, iar slujbe să nu facă !"

— Tacă-ţi gura, monahule, lasă-mă să-l desfăt pe stăpînul casei...

— Desfată-l, dar pe mine mă doare, ce mă doare...

Cîntăreţul urmă, în sunetele strunelor :

Şi vede el, pîn-la cap în pămînt s-a afundat...
Şi atunci, nu se ştie, de al cui glas,
Ca cel de aramă, cu care sună clopotul trivoga,
I s-a făcut o înştiinţare :
„Traista asta, e a norodului năpastă,
Este soarta lui blestemată, cea neagră,
E doldora de oase frînte,
De soarta cea rea a volniciei tărăneşti !
N-are cum s-o ridice nimenea, de unul singur...
Traista asta, tot norodul are s-o ridice,
Dar atunci el traista o va ridica,
Cînd îşi va găsi vrăjmaşii cei din veci !
Pe cneji, pe idoli spurcaţi,
Pe boieri şi cu feciorii de boieri,
Pe dieci şi pe judecători,
Cu monahii, cîinii cei negri !"
Cu aceasta i-a venit sfîrşitul voinicului viteaz...

Monahul începu iar să bolborosească :

— Să facă slujbe... „Că mulţi popi şi călugări se îmbată peste măsură, trăiesc ca nişte nelegiuiţi şi slujbele bisericeşti la beţie le fac". Dar popii ţarului ? Şi ei-s cîini de beţivi !...

— Matale, cuvioase, bine ai face dacă ţi-ai căuta un culcuş ! spuse mireanul bătrîn, punînd domra pe laviţă. În zori o să-mi ajuţi să-l zvîrl pe pisar în Volga... să strîngem cîteva pietre pentru el, să i le vîrîm în sîn, drept rămas bun...

— Te-oi ajuta ! Dar acu nu mă culc.

— Pe toţi ne doboară somnul ! Iar Grigori al nostru a străbătut o cale lungă.

Senka se culcă pe laviţă, punîndu-şi sumanul drept aşternut. Stăpînul casei, gemînd surd, se culcă şi el pe cuptor, iar

bătrînul cu domra, pe podea. Numai monahul, încăpățînat, se trase mai aproape de masă, nevroind să le urmeze pilda.

Luminările arseră pînă la lemnul mesei ; feștilele lor se înecară în ceara topită. O mireasmă de biserică plutea în aerul îmbîcsit de izul băuturii.

Monahul începu să sforăie, șezînd pe laviță, legănîndu-se încoace și încolo.

Moș Naum aţîţă focul în vatra cu noaptea-n cap. Fumul începu să plutească prin odaia fără horn. Bătrînul întredeschise ușa tindei și o duhoare respingătoare de hazna pătrunse în casă, împreună cu frigul de afară.

Vatra, în care focul se înteţea, absorbea treptat duhoarea din tindă și izurile oamenilor băuți.

Naum, cu barba căruntă trasă peste umăr, mesteca de zor cu făcăleţul într-un blid mare de lemn, adăogînd mereu, cu palmele făcute căuș, făină, pe care o lua dintr-un coșuleț de scoarță. Bombănea :

— Poftim, cară-ți povara păcatelor... Gospodărește-te singur, o dată ce gospodina ți-a luat-o Dumnezeu.

Lîngă masă, cei doi moșnegi găzduiți, greoi, mahmuri după beție, cu părul zburlit după noaptea aproape fără somn, se tot ciorovăiau :

— Cuvioase, n-o să bei totul !

— Privește ! Îmi arunc căciula-n tavan ; de cade cu vîrful în sus, beau totul, iar de cade cu el în jos, ei, atunci ai și tu parte de băutură...

— Preasfinte Nikola, mîntuiește-ne pre noi ! Hei, voi, ţapi bătrîni ! E vodca lui Grigori ! Cînd s-o scula el, atunci om bea cu toții !

Și mult a umblat sufletul prin locuri de jocuri
Mult a jucat, în sunete de fluier și de balalaică !

— Cuvioase, mai bine trage-i un joc, în loc să umbli cu împărţeala băuturii ! Zã-ău !

Și pe Satana însuși îl desfăta...
Tot sălta, tot sărea, drept în iad s-a cufundat !

Senka fu trezit de fumul din casă. Pe deasupra, cei doi beţivi bodogăneau fără istov. Se sculă. În izbă era mai mult întuneric decît lumină. Doar o parte a peretelui din faţa vetrei se lumina, atunci cînd Naum punea lemne pe foc. Zorile palide, gălbui, pătrundeau cu sclipiri reci prin ferestre.

Senka se duse pe malul Volgăi. Coborî la apă unde se afla o lotcă. În ea, se vedeau urme de opinci şi de nisip adus de ele. Mătură nisipul de pe laviţa lotcii şi-şi zvîrli straiele pe ea. Deşi tremura de frig, îşi spălă şi-şi frecă desfătat murdăria, răzuindu-şi bătăturile de la picioare.

Sus, pe malul înalt, într-o parte, la oarecare depărtare, se zărea oraşul, şi printre izbe biserica de lemn, cu uşa larg deschisă. Înlăuntru, licăreau ici colo cîteva luminiţe. Aproape de uşa bisericii se zăreau nişte table de tuci, aninate de stîlpii galbeni. Paracliserul, negru ca un gîndac, izbea cu mişcări sprintene în table cu o vargă lungă ce părea a fi tot de metal. Dangătul năbuşit al clopotelor chema credincioşii la rugăciune. Paşi de oameni grăbiţi se auzeau dinspre uliţele întortocheate, îndreptîndu-se tîrşîind spre Volga. Mai sus şi mai departe de biserică, un streliţ de pază într-un foişor cu acoperiş rotund, ridicat pe stîlpi sus pe malul povîrnit, gălbui, strigă :

— He-ei ! Veghea-a-ză !

Glasul plutea în depărtare pierind pe întinsurile de peste Volga.

Şi mai departe, de pe malul celălalt al Volgăi, de dincolo de creastă, un alt strigăt îi răspunse străjerului, ca un ecou :

— ...ghe-ez !

Dincoace de biserică, mai aproape de apă, pămîntul se zguduia, lunecînd la vale. Un cîntec tînguitor se întrerupse în clipa cînd răsună bubuitura unui mai. O ceată de truditori bătea în pămînt nişte stîlpi de sprijin, mutînd din cînd în cînd schela maiului. Tot acolo, dar ceva mai jos, o altă ceată săpa şanţuri şi făcea îngrădituri pentru împrejmuire.

Senka se uită peste Volga spre „Pokrovki", aşezarea din preajma oraşului. Aria pe care o văzuse de pe magazia lui moş Naum îi părea acum mai de aproape şi foarte întinsă. Între timp, jitniţa fusese acoperită cu şindrilă, în loc de paie. Lîngă arie, şi mai aproape de Volga, se zăreau nişte dugheni acoperite de mîntuială, cu scoarţă de copac, cu tarabele negustorilor alături de ele. Oamenii se grămădeau în jurul tarabelor.

„Fac negustătorie, dar cu ce? Și cui să vîndă, aci?" gîndi Senka.

Dincolo de ostrovul cel mare de pe Volga, în preajma orașului, zări un barcaz greu, cu un catarg, dar fără pînze, iar mai departe de el, lîngă zidul împrejmuitor al orașului, se vedea încă unul. Gîndi bucuros: „Am tovarăși de drum pînă la Astrahan!"

Se întoarse în izbă. Acolo Naum îi mustra pe cei doi moșnegi:

— La vodcă, vă repeziți ca dulăii la lapte, dar la treabă, ioc! V-au înghețat mîinile de frig! Te pomenești că nerozii ăștia nici n-au cufundat mortul — l-or fi zvîrlit la nimereală, așa-i?

Naum găsise în tindă căciula lungă, țuguiată a mortului și, suduind de zor, acum o punea cu vătraiul pe foc. Ștergîndu-și barba, bătrînul cu domra îi răspunse:

— N-avea grijă, Naumușko! Doar un sac, luat din magazie, i-a fost de ajuns, în loc de coșciug. Drept dezlegare bisericească, i-am pus în el catastiful lui de pricini, de pîri... și pe deasupra niște pietre. L-am dus cu părintele și l-am zvîrlit în apă, dincolo de ostrovul cel mare... Numai să fi văzut, drăguțule, ce a mai ieșit din el la bășici...

— Las-c-o să văd și eu ce și cum, că voi sînteți mai meșteri să îndrugați la basme și să beți.

— Hei, cuvioase, zi-i și matale ceva gazdei, hai, pune o vorbă bună!

— Să trăiești! Trăsei și eu o dușcă... ehei, la băuturică merge strașnic și un biban prăjit.

— Ce faci, hămesitule? Mai așteaptă puțin, nu te ghiftui naintea tuturor! Zi-i și tu ceva gazdei... n-auzi?

— Pentru păcatele noastre, o ajunge și Grioma, din sărman, diac! Cinstite gospodar! Răposatul zace pe fundul Volgăi împreună cu țarina tătărească Kușkana, — scrie la „dări de seamă de supraveghere"... și răstălmăcește pravila, iar ea face vrăji pentru el: „Cică așa i-e scris țarului Kazanului: să intre sub stăpînirea hanului Emgurcei!"

— Vai de steaua voastră de măscărici!

Cîntările cetei de truditori și bufniturile maiului ajungeau pînă la izba lui Naum.

— Apără şi ne păzeşte, auzi, cu cîtă îndîrjire pălesc cu maiul ? spuse bătrînul cîntăreţ, luîndu-şi domra şi căciula de pe laviţă.

— Nici nu-i de mirare, ţap bătrîn ! Pălesc de zor, căci durează Saratovul cel nou.

— Şi cu cel vechi, ce s-a făcut, moş Naum ?

— El e dincolo de rîu, Grişenka, lîngă rîuleţul Saratovka, acolo unde vezi zidurile. Ia, mănîncă, pînă-s calde ! Naum trase spre Senka un blid cu scovergi fierbinţi. Al nostru avea o singură slobozie ; ei, acu-s două. Fostul voievod a tot durat la biserici de lemn, iar din biserica Troiţei care se află în tîrgul vechi a adus încoace icoana Mîntuitorului. S-au ridicat clădirile prikazului Lăuntric şi ale crîşmelor. Ei, vin plute multe cu bîrne, ridică Saratovul din temelii.

Monahul îşi căuta toiagul în ungher, murmurînd :

— Sufletul îmi cere un căuş de miere !

Bătrînul cîntăreţ din domră îi ţinu isonul :

— E vremea, cuvioase ! De mult tras-au beţivii clopotele, pentru slujba lor...

Senka înfuleca la scovergi, uitîndu-se la cei doi moşnegi din ungher : îşi găsiseră toiegele.

— Şi eu mi-am uitat ciomagul într-o poieniţă, atunci cînd au năvălit asupră-mi streliţii !

— Dar ce fel de treabă făceai cu ciomagul ?

— Ei, nu strică la drum, moş Naum !

— Nu necăji un om bătrîn ca mine, puiule, mai rămîi în ospeţie aci... Oricît de vînjos ai fi, tot cred că ţi-a zdrelit cămaşa de fier şi pieptul, şi umerii !

— Aşa e, mă dor umerii. Şi mă doboară somnul.

Tot şuguind, bătrînii mai traseră o duşcă spre a se drege din mahmureală. În sfîrşit plecară. Naum le strigă din urmă :

— Nu vă mai murdăriţi cozile, nu-mi mai aduceţi în casă scîrna aceea de la prikaz, aşa, cum mi-aţi făcut-o ieri !

— Melania nu se duce la petrecere, răspunse călugărul — vrea să-şi caute buhăiaşul !

— Vai de limbile voastre spurcate de păcătoşi ! Mănîncă, puiule. Ei, să înfulec şi eu. Preasfinte Nikola, ocroteşte-mă ! Mă duc să văd, dacă moşnegii l-au cufundat cu adevărat pe mort !

Naum se duse la malul Volgăi şi se întoarse repede ca să-l liniştească pe Senka :

— Dormi în pace ! Beţivii au făcut totul ca lumea, nu mai avem de ce să ne temem, — de ar fi zăbovit o zi, pas de mai cară leşul pe mal... de acu barcazurile se opresc la ostrov, şi-o să fie forfotă multă... în fiecare an, iernează în preajma Saratovului corăbii de la Astrahan.

— Am văzut şi eu, Naumuşko, barcazurile celea, şi mă gîndeam : „Oare m-or lua şi pe mine la Astrahan ? Vreau să mă duc la hatmanul Vaska Us."

— De luat te-or lua, prietene drag, dar numai cînd s-o desprimăvăra, că uite, acu, au isprăvit cu drumurile spre Astrahan...

— Moşulică, dar ce fel de oameni fac neguţătorie dincolo de Volga, la „Pokrovki", lîngă arie ?

— Dincolo de „Pokrovki" e o slobozie, dar arii nu-s, puiule ! Ai fi crezut că la „Pokrovki" e o arie ?

— Mi s-a părut că-s... acoperişuri de şindrilă.

— Ei, asta aşa-i ! Primăvara şi toamna, se adăpostesc acolo nişte oameni de pripas, vîslaşi pe corăbii — au acolo o vatră, laviţe, sus şi jos. Dincolo de „Pokrovki", neguţătorul Vaska Sorin a durat un paraclis. Cînd îs năimiţi oamenii să vîslească pe corăbii, atunci se fac slujbe în paraclis. Asta, aşa, numai ca să nu uite de Hristos. Dincolo de slobozie, aproape de „Pokrovki", e şi un lăcaş de rugăciune calmîc, iar mai departe-i „Cîmpia Păgînilor".

Naum ciocăni cu degetele în plosca lui Senka :

— Ia uite, au băut totul, ţapii bătrîni, n-au lăsat nici o picătură !

— Ţine banii ăştia, moşule — poate-i mai face rost de ceva băutură !

— Să mă duc după vin : bani să fie căci crîşme-s berechet !

Naum închise oblonul ferestruicii pentru ieşirea fumului, se îmbrăcă, îşi luă traista şi plecă.

După ce se scăldase, somnul îl dobora pe Senka, aşa încît se culcă pe laviţă şi adormi îndată, adînc.

Tîrziu, noaptea, Senka sări în picioare : ceva greu îi apăsa picioarele.

Erau aprinse cîteva lumînări bisericești, iar bătrînul cu domra ședea la masă, cîntînd de joc. Niște oameni străini forfoteau prin izbă, cercheliți, sau jucau. Unul dintre ei se așezase pe picioarele lui Senka.

Naum, amețit ca și ceilalți, ședea la masa pe care se aflau cîteva carafe ruginite, pline cu băutură și alături bucate — pește prăjit și sărat, în tipsii de cositor. Într-un tîrziu, jucătorii se potoliră. Senka se ridică o clipă în picioare, apoi se apropie de masă.

— Băutură pentru Grișenka, fecioraşul meu drag ! strigă Naum. După ce Senka bău, moșneagul adăogă : Hei, puiule, vorbește cu flăcăii. Barcazurile pe care le-ai văzut lîngă ostrov merg la Astrahan, să ia pentru țar pește și sare. Vorbește cu ei !

Un țăran păros, cu barba roșcată, în strai de pînză groasă, fără căciulă. Iat în spate, cu mîinile aspre, scorțoase, părînd o pereche de mănuși, fără să se uite la cineva, după ce băuse, mesteca o bucată de pește aruncînd oasele sub masă :

— Avem nevoie de brațe de muncă, grăi el. Un voinic pe corabie e un copital [1] pentru noi. Îl primim.

— Bine, roșcatule ! Mă pricep și la făurărie : pot să dreg cîngi și ancore ! îi spuse Senka.

— Ei, cu atît mai bine ! Te luăm cu noi, pînă la Astrahan.

— Și cînd ridicați ancorele ?

— Acu, nu le mai ridicăm.

— Dar ce faceți aici ?

— Acu, n-are rost să le ridicăm !

Monahul se vîrî în vorbă :

— Rostul robilor l-a băgat Dumnezeu în capetele lor, iar ceea ce te-mpunge-n coaste se cheamă învățătură cu chin.

— Să te duci la Astrahan, acu, înseamnă că te alegi tocmai cu învățătura ceea cu chin !

— Cum vine asta ?

— Vaska-Us, hatmanul, a închis Astrahanul, și nu e chip să pătrunzi acolo.

— Spune-i, Mikola, se amestecă în vorbă altul, un țăran slăbuț, cu strai de pînză groasă cu fire colorate, încălțat cu opinci ; spune-i : dacă plecăm acum rămîne barcazul în drum,

[1] Joc de cuvinte, de la „kopiti" (a aduna, a agonisi) ; cuvîntul „capital" era cunoscut în Rusia în sec. XVII.

prins de gheţuri. Şi, pe deasupra, au să se lege de noi şi ca raulele ţarului.

— Să ştii, că au să se lege ! întări roşcatul.

— De-a lungul Volgăi, pe malul cel înalt, nu mai dai de nici o crîşmă, de nici un han — numai spînzurători-s... sumedenie... îs prinşi oamenii lui Razin, urmă ţăranul cel firav.

— Atunci, cînd ajungem la Astrahan ? nu-i slăbi Senka.

— În primăvară, voinicule-făurarule. Acu, iernăm... au să se tragă şi alte barcazuri încoace... cînd or veni apele mari, atunci om porni la vale. Asta-i toată povestea. Turnaţi, unchieşilor ! strigă roşcatul.

— Ei, puiule, vezi ? Aşa ţi-e scris : să nu-l părăseşti pe moş Naum ! Bea, mănîncă şi hodineşte-ţi oasele... Hai şi-om bea, ca să şezi vreme îndelungată la noi ! — Naum îi turnă lui Senka vodcă în pocalul de aramă.

— Să bem, moşulică !

Apele mari, larg revărsate, acoperiseră ostroavele din preajma Saratovului. Volga alungase de pe mal, de la „Pokrovki" şi oamenii, şi tarabele neguţătorilor, pînă la slobozie, spre „Cîmpia Păgînilor". Clădirea de la „Pokrovki" era cufundată pe jumătate în apă, iar paraclisul de dincolo de ea fusese acoperit cu cruce cu tot.

Barcazurile fuseseră aduse pe apa mare la malul de lîngă Noul Saratov. Focurile ardeau pe mal, zi şi noapte ; zi şi noapte nu conteneau cîntările oamenilor, beţi sau treji. Stăruia peste tot, pînă noaptea tîrziu, un iz de catran, bocănit de securi cu care se băteau cuie sau se ciopleau scînduri, loviturile surde ale ciocanelor călăfătuitorilor, strigătele slujbaşilor de pe vase şi glasul ţăranului roşcat, vătaful caravanei :

— Mişcă-te, dă-i zor, primăvara nu aşteaptă, nu stă pe loc !

Noaptea, moţăind pe lîngă focuri, bolboroseau şi strigau truditorii care îşi beau zilnic prin crîşmele Saratovului puţinii bani, primiţi drept arvună pentru tot drumul pînă la Astrahan, după o învoială înrobitoare.

— Să bem ! Să n-avem parte numai de dureri, iar boierii, numai de ospeţe !

— Jucaţi nădragi, căci cămeşa joacă la crîşmă !

Pe malul Volgăi, într-un bordei, Senka dregea la o vatră cângi, tăişuri şi muchii de securi, ancore cu gheare de pisică, folosite la despotmolirea vaselor. Nu-şi luase arvuna. Ţăranul roşcat, în strai de pînză aspră, cu rubaşcă roşie, cu mîinile la spate, sub pulpanele straiului, privind cu încîntare munca lui Senka, spunea adeseori :

— Gîndeşte-te numai, ce comoară de mîini se prăpădeau fără rost, printre milogi !

Barcazurile fuseseră căptuşite cu scînduri noi, cătrănite, şi scoabele de legătură, drese. Atunci Senka îi spuse roşcatului, starostele caravanei :

— Ia-i, vătafule, la drum, şi pe Naum şi pe bătrînul cîntăreţ din domră !

— Încotro ?

— Naum vrea să meargă la Astrahan, la fie-sa, iar celălalt moşneag, pînă la Kamîşin.

— Spune-le să fie gata : mîine, caravana porneşte !

Devreme, în zori, caravana de barcazuri porni în cîntări, în scîrţîitul strapazanelor. Pe barcazul din frunte şedeau Senka, Naum şi bătrînul cîntăreţ din domră. Acesta zumzăia strunele, cîntînd încetişor :

Uite, sînge pe jos !
Capul, sus, în ţeapă tras !
Braţele, picioarele-n toate părţile !
Cu isprăvile ţi s-a zis !

Roşcatul se apropie.

— Lasă cîntecul ăsta, nu mai aminti de el ! se răsti el. Te-apucă groaza cînd te uiţi în jur, şi tu...

Caravana trecea prin faţa dealului numit Uvek. La poalele lui se înălţau patru stîlpi, cu ştreanguri, în care atîrnau cîte două leşuri de răsculaţi ; prin zdrenţele care fuseseră cîndva straie se zăreau oasele albe ale scheletelor.

— Mai cu vlagă, ortaci ! răcni roşcatul. Ecoul strigătului său se rostogoli în depărtări, pe Volga : a-a-gă... a... ci !

Caravana plutea repede prin dreptul dealului. Naum şedea pe puntea barcazului, şi vorbea de una, de alta :

— Povesteau bătrînii : cică odinioară, demult de tot, a fost prin părţile astea o aşezare tătărească... tare bogată — îşi bătea singură bani de aur şi avea palate de piatră. A zbucnit un război şi aşezarea a fost dărîmată. Acu, voievozii ţarului au ridicat spînzurători în locul său... Ptiu, Boreatinski, diavolul !

— Nu-i adevărat, unchieşule, îl întrerupse roşcatul. Nu-i Boreatinski cu pricina, ci Iuri Dolgoruki... Mai bine, du-te de sparge lemne şi pune la fiert păsat pentru noi !

— Halal truditori ! Nici nu s-au apucat bine de treabă, şi poftim, cer de mîncare ! bombănea Naum.

Cîntăreţul din domră ciupea strunele, îngînînd încetişor :

Lumea-este puturoasă,
Toată zina am zăcut.
Marţi e zi de hoinărit,
Snopi o sută-am secerat,
Iară miercuri le-am cărat,
Simbătă le-am cîntărit,
La cîştig nu m-am gîndit !
Duminică le-am vîndut,
Şi toţi banii i-am băut,
Tot vin verde[1] *am băut,*
Şi o să-l mai beau,
Iar bărbatu-mi bătrîn am dat
Şi o să mai dau !

Cu mîinile sub pulpanele caftanului, ţăranul roşcovan îl lăudă pe cîntăreţ :

— Uite, asta-i o cîntare frumoasă ! Numai într-un loc nu-i adevărat ce spune moşul : cică l-a pălit muierea pe bărbat.

Caravana lăsă în urmă satul Mordovo, mai făcu şase verste şi poposi lîngă dealul Ahmatova. Se strînseră cu toţii roată la proră, unii aşezaţi pe buturugi, alţii, de-a dreptul pe punte.

— Se văd iar spînzurători negre ! spuse Naum. Îs tot oameni de-ai hatmanului Razin...

Aşezat pe o buturugă, netezindu-şi cămaşa roşie care i se ridicase prea sus, roşcatul îşi făcu semnul crucii, uitîndu-se piezis la spînzurători şi îi răspunse lui Naum :

[1] În folclorul rus : rachiul.

— Tu, bucătarule, nu te zgîi, ci vezi-ţi de treabă, — nu mai judeca ce şi cum. O dată ce-s cu gîtu-n ştreang, înseamnă că şi-au luat răsplata după faptă. Ei, ce zici despre acest deal — auzit-ai ceva despre el ?

— Am auzit, jupîne, din bătrîni : cică pe deal a fost un tîrg tătăresc, în care şedea hanul Ahmat ce se ţinea de tîlhării. Cei doi voievozi, cu numele de Iuri, afurisitul de Boreatinski şi Dolgoruki de la Kazan udă pămîntul cu sînge. Cred că aci o să crească de acu încolo şi mai vîrtos macul roşu. Au încătuşat în ştreanguri slobozenia norodului. Cîndva mulţi voinici se ascundeau pe dealul acesta.

— Mai bine, să ne spună o poveste unchieşul cu domra. Tu stai, hodineşte-te ! Hai, cîntăreţule ! De n-ai chef să cînţi — scorneşte vreun basm, iar noi te-om asculta.

Bătrînul se lăsă pe vine.

— Ei, bine, ascultaţi ! A fost odată un bogătaş, începu bătrînul cu glas puţin răguşit.

— Îs destui pe lume ! Iată, de pildă Vaska Şorin al nostru, neguţătorul, — toate schelele de pe rîul Kama ale sale-s, încuviinţă roşcatul.

— Ei, şi cum zisei, fraţilor, cu bogătaşul cela — abia începeau zorile să mijească-n cer că şi auzeai numai bătăi, ţipete şi plînsete în ograda lui ! Zbierau robii, iar slugoii bogătaşului îi cotonogeau cu reteveiele peste picioare.

— Basmul tău, se pare, n-o să fie prea vesel, îşi dădu cu părerea roşcatul.

— Să fim înţeleşi : lasă-mă, nu-mi lua vorba din gură ! Iar el, bogătaşul, stătea în capul scării, barba şi-o netezea şi astfel grăia : „Păliţi-i, flăcăi, dar la ţurloaie — să nu-i vătămaţi cumva ! Îs destui puturoşi, de-l vătămaţi pe careva la picioare, se culcă, de plătit nu plăteşte, şi nici de muncit nu mai munceşte.

— Auzi, pezevenghiul.

— Bogătanul dormea tare zbuciumat ! Mereu visa că intră hoţii la el pe fereastră. O dată, fraţilor a intrat peste el chiar cîrna cu coasa pe umăr, adicătelea, moartea. I-a zis : „Mulţi oameni ai năpăstuit, dar nu te-ai gîndit c-aveam să vin la tine aşa de curînd ; ei, acu o să scutur sufletul din tine, ca praful din sac !"

Bogătaşul s-a speriat de cîrna cu coasa şi s-a dus cu noaptea-n cap la o vrăjitoare. I-a dat bani cît a cerut şi i-a povestit visul lui.

Vrăjitoarea a căutat pentru el o rădăcină mică şi l-a povăţuit ! „Vîră rădăcina-n pungă, leag-o de brăcinar şi du-te în grădina fermecată ; cînd ajungi acolo, o să dai de o pădure. Du-te iarna, în faptul nopţii, cînd spulberă viforniţa omătul prin troiene. Drumul o să ţi-l arate rădăcina. În pădure o să dai de o zadă, de sub care ţîşneşte un izvor. La izvor străjuieşte un om. Caută de-l înduplecă pe acel străjer să te lase să bei apă de la izvor, — atunci, să nu-ţi mai fie frică de moarte." Ei, a ales bogătanul o noapte cu viforniţă. Şi-a legat de brîu punga cu rădăcina într-însa. A legat-o şi îndată a văzut şi pădurea, şi poteca ce o străbătea. Pădurea era întunecoasă. Ţipa un huhurez şi urlau lupii. Bogătanul tremura, i-era frică de fiare, dar el era mai fioros ca fiarele !

Toţi ascultau în tăcere, nemişcaţi. Doar Senka scăpără cu amnarul şi-şi aprinse mahorca din lulea. Roşcatul goni înciudat fumul cu mîna mormăind :

— Dar de unde faci rost, flăcăule, de afurisita asta de buruiană tabun ?

— Pe cer, stelele se legănau în vînt deasupra pădurii, ca nişte candele, şi luminau mai abitir ca luna. Bogătanul zări şi poiana şi zada care sprijinea cerul cu crengile ei. Lîngă trunchiul copacului, rezemat cu spatele de el, veghea un uriaş. În stînga ţinea o ghioagă, lungă cît un stat de om. Uriaşul părea albastru, noaptea, pe zăpadă. Ţurţurii, ce-i atîrnau din barbă pînă la genunchi, îi clincheteau în bătaia vîntului. La picioarele lui, dintr-un ochi de lumină, ţîşnea un izvor, sclipind ca argintul şi pierind în zăpadă...

— Ce ar fi să punem păsatul la fiert. Sfinte Nikola, ocroteşte-mă ! rosti Naum. De, basmul e lung, şi te pomeneşti că vi s-o face foame tuturor !

Povestitorul tăcu, aşteptînd părerea celorlalţi, dar nimeni nu-i răspunse lui Naum.

— Ei, bogătaşul se holbează la uriaş şi ce vede : acesta străjuia apa vie, dar cu ochii închişi — era orb... Atunci bogătaşul s-a lăsat în patru labe zicîndu-şi să se furişeze într-acest chip, pînă la izvor : „Beau apa vie — n-o să vadă !" Dar uriaşul i-a tăiat drumul cu ghioaga şi astfel i-a grăit : „Apa mea fereşte de moarte ; atîta numai, că doar cine are bătături

în palme, poate s-o bea. Iar cei ce au bătături făcute de băierile pungii cu aur nu pot să bea apa mea — li se împietreşte ficatul. Dă-mi palma să ţi-o pipăi, — să te văd, de care-mi eşti ?"

Bogătaşul s-a speriat foarte şi a rupt-o la fugă din pădure, spre drum, zvîrlind rădăcina cît colo. Iar cînd a zvîrlit rădăcina călăuzitoare, s-a făcut nevăzută şi pădurea fermecată.

— E fără noimă basmul tău, moşule ! spuse roşcatul. Fără bogătani noi, sărăcimea, n-am avea de lucru !

— Pe veresie căpătatu-l-am, jupîne, şi tot aşa îl dau, fără nici o para... cui nu-i place, să n-asculte !

— Hei, Naum ! pune păsatul la fiert, moşulică : înfulecăm, şi apoi ne culcăm.

Dimineaţa, devreme, începură să tragă la vîsle. Pe mal se zăreau spînzurători cu cîte două-trei leşuri atîrnate în fiecare.

— Se bucură, diavolii ! Spînzură toată Rusia, — o să pună calmîcii la plug ! mormăi cîntăreţul din domră. O struni şi începu să cînte răguşit :

N-au stat calicii mult pe gînduri,
Spre oraşul Kiev au pornit,
Iată-i în oraşul Kiev ajunşi,
In mijlocul curţii domneşti,
Cîrjele, toiegele-n pămînt şi le-au înfipt,
Traistele de ele şi le-au atîrnat,
Şi cu pungile de catifea pufoasă.
Strigă calicii cu glasuri tunătoare,
Coperişurile de pe palate s-au prăbuşit,
Tencuiala prin odăi jos a căzut,
Băuturile în beciuri s-au zguduit,
Şi calicii în cerc s-au adunat...

Barcazurile aveau de făcut cam cinci verste pînă la Kamîşin. Ţinînd aproape de mal, ele întrecură o luntre bogat împodobită, cu catarg ; în vîrful catargului fîlfîia praporul cu icoana Mîntuitorului. Puntea, de la pupă şi pînă la jumătatea luntrii, era acoperită cu covoare în culori vii. Marginile lor atîrnau peste borduri. La vîsle trăgeau streliţi. La borduri străjuiau tot streliţi, în caftane sîngerii din prikazul căpitanului Alexandrov.

La pupă, într-un jilţ adînc, şedea un bărbat cu toiagul în mînă, — părînd a fi voievod, — cu caftan de catifea zmeurie,

şi cu căciulă ţuguiată. Vîrful ei, de catifea roşie, era împodobit cu mărgăritare. Voievodul spuse încet ceva şi vîslaşii ridicară lopeţile. Luntrea se apropie de caravana în mers.

Un sotnic de streliţi vîntură de cîteva ori sabia scoasă din teacă, care sclipi în soare, apoi strigă către cei de pe barcazul din capul caravanei :

— Încotro-o ? Ai cui sînteţi ?

Ţăranul roşcovan, încheindu-şi grăbit straiul, se descoperi şi răspunse :

— Sîntem scutelnici, slujitorule, oameni năimiţi din satul de pescari al neguţătorului Vasili Şorin din Moscova !

— Încotro mergeţi şi pentru ce-e ?

— La Astrahan, slujitorule ! Să luăm peşte pentru măria sa, ţarul şi marele cneaz Alexei Mihailovici !

— Bine-e ! Vedeţi-vă de dru-um !

Vîslaşii de pe luntrea voievodului lăsară lopeţile la apă, şi luntrea pluti din nou repede la vale.

— Se pare, că se duce să-l schimbe pe boierul Miloslavski ! Acela a trecut pe lîngă Saratov cu multe corăbii pline de streliţi. Aceia cîntau viersuri vesele, dar acesta, uite, tace ! O fi Boreatinski ? întrebă moş Naum.

— Ce, ai orbul găinilor ? răspunse roşcovanul, punîndu-şi căciula şi descheindu-şi straiul. Apoi adăogă : Cum, nu cunoşti pe căpetenia Prikazului Tîlhăriilor, namesnicul de la Kostroma ?

— Era chiar cneazul Odoievski ?

— El era ! Iakov Mikitici. Făicosul, lunganul. Îl cunosc după barba spînatică. Hei, ortaci, daţi-i zo-or !

Se opriră lîngă Kamîşenka. Pe mal se înălţau şase spînzurători, cu doisprezece oameni ai lui Razin în ele.

— Mereu se întîlnesc bieţii truditori ai tătucului hatman... Şi nici bogdaproste nu poţi să le zici... spuse bătrînul cu domra.

— Ei, rămîi cu bine, şi pogoară-n lotcă, cu sporovăiala ta cu tot ! strigă roşcovanul.

— Mă duc ! Nu-mi pare rău, roşcovanule, că te părăsesc, dar uite, pe feciorăşul nostru, al tuturor, trebuie să-l îmbrăţişez. Rămîi cu bine, Grişenka ! Şi moşneagul îl îmbrăţişă pe Senka.

— Cu bine, moşulică ! Ei, ne-om mai vedea noi vreodată ?

— Mai ştii, puiule ? Drumu-i unul, dar răscruci îs multe.

Din obișnuință, moș Naum își săltă barba peste umăr, și-l sărută pe cel cu domră :

— Să nu mă pomenești cu vorbe urîte ! Sfinte Nikola, mîntuiește-mă ! Te-am făcut uneori țap, — uită-mi vorba, n-am spus-o din inimă.

— Iartă-mă și tu, Naumușko. Drumurile ni se despart, — altminteri, am mai face noi cîte o drăcovenie !

Bătrînul cu domra făcu dinaintea roșcovanului o temenea :

— Bogdaproste, jupîne, pentru hrană și pentru drum !

— Du-te cu Dumnezeu !

Scoțîndu-și căciula de oaie de pe capul pleșuv, bătrînul cu domra o flutură drept bineție către vîslașii de pe vas :

— Rămîneți cu bine, truditori dragi !

— Cu bine, moșulică ! strigară vîslașii mai apropiați, ca și cei mai de departe.

Ridicînd domra de pe punte, bătrînul o luă la subsoară și pogorî în lotcă.

— Ehei, mare mehenghi a fost moșneagul ista la viața lui... oftă roșcovanul.

In toamna anului 1671, cazacii avuți de pe Donul de Jos, hatmanul Kornilo Iakovlev și cu soții săi i-au făcut țarului o mare bucurie. Ei l-au adus la Prikazul Trebilor Lăuntrice din Moscova pe Razin, spaima țarului, păzindu-l ca pe o comoară de neprețuit. După uciderea în cazne a „prietenului sărăcimii", țarul a început să doarmă liniștit, fără teamă. Acum îi soseau zilnic dări de seamă de la voievozii de căpetenie — Iuri Boreatinski și Dolgoruki. Și unul, și celălalt, fără să se fi înțeles între ei, cutreierau de colo-colo pe Volga, și mai departe de ea. Ba unul, ba altul se iveau, cînd pe malul drept, cînd pe cel stîng, apoi treceau îndărăt, după urmele lăsate de cei vînați de ei — țăranii, robii și posădenii răzvrătiți.

Și unul, și celălalt, avînd amîndoi același nume de botez : Iuri, ajungeau pe rînd pînă aproape de munții Urali, iar la apus și la miazăzi, pînă la Belgorod, unde era voievod cneazul Grigori Romodanovski. Mai departe nu mergeau, avînd porunca : „Să nu se amestece în treburile altora". Voievozii Boreatinski și Dolgoruki, precum și căpeteniile de streliți, puși

sub poruncile lor, fărîmau „palăncile" răzvrătiților, pîrjoleau satele țăranilor fugiți la aceștia, făceau una cu pămîntul așezările de tătari și de calmîci nesupuși, izgoneau mordvini și ciuvași, ciopîrțeau oamenii, îi spînzurau, îi trăgeau în țeapă. Țarul citea scrisorile de îmbărbătare ale voievozilor : „Nu numai Arzamasul și cu Nijnelomovul, ci și multe alte așezări sînt zilnic stoarse de vlagă ; sîngele curge gîrlă..."

Dar țarul mai știa, chiar fără dările de seamă ale voievozilor că, după pieirea lui Razin, capii răzmeriței, din al căror îndemn țăranii se apărau în „palănci" vor fi prinși, că pîrjolul răzvrătiților va fi stins în sînge, că cheia de boltă a răzmeriței se prăbușise la picioarele sale, din porunca lui. Mai știa, țarul, că voievozii, îndeplinindu-i voința de „o negrăită cruzime" scăpau de năpastă tronul lui și stăpînirea lor boierească asupra norodului. Țarul zîmbea, zicîndu-și în sine : „Au să-l silească pe țăran să are, să plătească dările, iar cei de alte neamuri să adune iasakul [1] pentru mine".

Da, trecuse furtuna ! Bucuria țarului sporea în toate chipurile. I se născuse fiul Piotr Alexeevici [2].

Curînd, boiernașii slujbași se repeziră în goana cailor spre așezările tefere sau pustiite, spre mănăstiri, să vestească bucuria măriei sale și să poruncească slujbe de mulțumire. Maria Iliinișna Miloslavskaia a murit în 1669, urmată curînd de țareviciul Simeon. A mai murit și Alexei Alexeevici. Feodor suferea din născare de scorbut, iar Ivan Alexeevici, sărac cu duhul, fusese poreclit în ascuns „cel chior", deși nu-i era vătămată vederea, doar că pleoapele i se lăsau mereu pe ochi. Bucatele, mai mult decît îmbelșugate, nu-i priau țarului. Dar el nu cădea pradă mîhnirii, se îmbăta peste măsură, mînca la fel și se ducea de bună seamă, cu rădvanul, să se închine la lăcașurile sfinte. „În leatul 1673, luna lui răpciune, în 11 zile, s-a dat un ospăț la măria sa, în Palatul Granovitaia, și au fost poftiți la marele stăpînitor țarevicii : Vasili Arslanovici de la Kasimov [3],

[1] *Iasak* (tătară) dare, bir în natură, de obicei, în blănuri, se plătea de către popoarele din Țara Uralului, din Siberia și din Ținutul Volgăi, supuse Statului Moscovit.

[2] Petru I (1672—1725) primul împărat al Rusiei.

[3] Oraș de pe Oka de Jos, dăruit în 1452 „țareviciului" cnezișorului Kasim din Hoarda de Aur (de la care i se trage numele), trecut în slujba marelui cneaz al Moscovei.

Piotr şi Alexei, ţarevicii Sibirului [1], şi înalţii ierarhi ai bisericii, cu totul şapte oaspeţi. Şi au mai venit la ospăţ boieri şi ocolnici, şi bărbaţi de sfat, aşezîndu-se fiecare pe unde a nimerit. Au mai poftit şi polcovnici, şi căpetenii de streliţi din Moscova, şi doi feciori ai hatmanului Oastei Zaporojene, Ivan Samoilovici.

În acelaşi leat 1673, în „luna ghenar, în 31 zile, sosit-au la marele stăpînitor, la Moscova, înalţii şi deplin împuterniciţii soli ai craiului Sveziei : graful Gustav Oksenstern ; sfetnicul Hans-Endrich von Tiesenhausen ; sfetnicul Gotfart Iagan von Budberth, de la Dregătoria Trebilor Lăuntrice. Şi oaspeţii fost-au întîmpinaţi afară din oraş, dincolo de poarta Tverului şi de slobozia Gonacilor. Iar în alai, din porunca măriei sale, fost-au de faţă, la întîmpinarea solilor şvezi, şi sfetnici, şi dvoreni din Moscova. Iar căpitanii de sotnii n-aveau steaguri ale măriei sale, ci treceau cu flamurile solilor. Iar solii şedeau în caretă. Şi trecut-au solii pe uliţa Tverskaia, intrînd pe poarta Neglinnaia, apoi pe Piaţa Roşie şi prin răscrucea de la sfîntul Ilie, pe poarta de lîngă biserica cu acest hram, pe uliţa Pocroavelor şi-au poposit la gazda soliilor, în casele neamţului David. Iar cînd treceau solii pe poarta Neglinnaia, a binevoit marele stăpînitor, ţarul Alexei Mihailovici să-i privească de acolo.

Privind alaiul solilor, ţarul a răcit, dar a trebuit totuşi să dea ospăţul în cinstea solilor, care ospăţ a şi avut loc în Palatul Granovitaia. Ţarul a ascultat urările lor de sănătate, le-a răspuns tot cu urări de bine, a băut mult, iar după acest ospăţ a căzut bolnav, fiindcă, în asemenea împrejurări, i se umflau totdeauna picioarele, iar acum i se umflaseră rău de tot".

Primăvara, după ce mai scăzură apele, cneazul Piotr Semionovici Prozorovski sosi grabnic de la Terki la ţar.

— Dar de ce, cneazule voievod, poftit-ai fără porunca măriei sale ? Marele stăpînitor zace bolnav, îi spuse voievodu-

[1] Urmaşi ai hanului Kucium al Siberiei, ale cărui posesiuni au fost cucerite de Statul Moscovit, spre sfîrşitul sec. XVI.

lui diacul de sfat Dohturov. Diacul acesta veghea în preajma ţarului, pentru treburi şi epistole ce nu sufereau amînare.

— Nevoia cea mare m-a îndemnat, diacule ; mi-am lăsat ajutorii să privegheze la voievodat, căci eu am de spus marelui stăpînitor ceva cu privire la „vorba şi fapta" măriei sale.

Dohturov îl vesti pe ţar de sosirea lui Prozorovski.

— Voievozii încep să nu mai asculte de porunci, spuse ţarul. Aşadară, a sosit în goană, fără încuviinţare ! Ei, acu primeşte-l. Doar l-am primit şi pe Romodanovski în iatac. Fie. e destul loc şi cinste pentru cneazul Piotr. Tu, diacule, să nu pleci departe, te chem, de-oi avea nevoie de tine.

În urma grozăviilor petrecute la Astrahan, în apropiere de Terki, şi din pricina isprăvilor haiduceşti săvîrşite de esaulii hatmanului Razin, ca şi a celor mai apropiate, făptuite de Vaska Us şi de ortacii săi, cneazul Piotr, voievodul de la Terki îşi pierduse cu desăvîrşire înfăţişarea de voievod : arăta ca un omuleţ uscăţiv, cu părul bălai, atins de cărunţeală, trecut de o jumătate de veac ; doar caftanul de brocart, nepotrivit de lat pentru statura sa, şi gugiumanul de jder, prea îndesat pe cap, arătau că nu era om de rînd.

Intrînd în iatacul ţarului, cneazul Piotr îşi luă gugiumanul în mînă. Toiag n-avea. Purta încălţări verzi, tocurile scîlciate : unul călca zgomotos, celălalt tîrşîia surd.

În iatac, se închină la numeroasele icoane, apoi, după ce isprăvi mătăniile dinaintea icoanelor, făcu o plecăciune pînă la pămînt spre crivatul în care ţarul, culcat pe spate, pe perine groase, îşi învelise făptura rotofeie cu plapoma de catifea aurie. Ţarul neluînd seama la plecăciuni, aştepta să-l audă vorbind, dar cneazul, după ce isprăvi şi cu plecăciunea, se îndreptă de şale, îi ură ţarului viaţă lungă, cu glas tînguitor, se ridică în picioare şi amuţi.

— Ei, cneazule Piotr, o dată ce mi-ai venit în goană, fără poruncă, şezi, dar aşa, ca să te pot vedea.

Agăţîndu-se cu stîngăcie de laviţa îmbrăcată în catifea, voievodul se aşeză.

— Mă uit la tine, cneazule Piotr, şi mi se pare că, deşi nu arăţi a haiduc, ai jefuit vreun boier în drum !

— Mărite stăpînitor, de asemenea ispravă ruşinoasă nu m-am făcut vinovat, cît am trăit.

— Ştiu ; dar ia uită-te la tine ! Eşti în căftănel — de preţ, e drept — dar parcă-i luat de la altul ; ciubotele-s bune doar

de mers la locurile sfinte, şi numai dacă nu-i lung drumul. Iar gugiumanul, cred, că-ţi ajunge pînă la vîrful nasului, dacă ţi-l pui. Ţarul zîmbi.

Voievodul mai prinse inimă. Zgîrcenia amestecată cu viclenia i se oglindi o clipă în ochi şi pe buze :

— N-am jefuit eu pe nimeni, mărite stăpînitor : pe mine m-au jefuit, şi mă rog eu plecăciune, în privinţa avutului meu...

Voievodul se ridică în picioare şi făcu o plecăciune.

— Ei, ai fi putut să-mi trimeţi prin alţii supusa ta rugă ! Spune „vorba", pentru care mi-ai venit cu atîta grabă, fără porunca mea. Ţarul se întunecă la faţă şi glasul lui sună aspru. Voievodul se ridică din nou, făcu iar o plecăciune şi vorbi grăbit, clipind des din ochii săi aibicioşi, spălăciţi :

— Şed nu prea departe de Astrahan, şi-mi vin zvonurile la ureche ca dangătul de clopote, pe apă. Am cercetat zvonurile acelea prin tovarăşii mei ; să nu te mînii pe mine, mărite stăpînitor, — ascultă-mă.

— Vorbeşte, fără fereală ! Orice zvon cu privire la uneltirile potrivnicilor mei îl ascult cu luare-aminte.

— L-ai trimis, mărite stăpînitor, pe Miloslavski, pe Ivan Bogdanîci [1] să ia Astrahanul, şi el a intrat în cetate.

— Despre asta, am cunoştinţă !

— Ei, mărite stăpînitor, Ivan Bogdanovici nu i-a pedepsit pe haini precum s-ar fi cuvenit. Pe cei mai mari tîlhari şi răzvrătiţi, care au stîrnit acea cumplită vărsare de sînge, i-a primit în casa lui şi le-a poruncit căpeteniilor de streliţi şi altora să-i oploşească şi să le facă zapise de înrobire.

— Cneazule Piotr, am auzit şi eu despre cele ce-mi spui, dar nu ştiu nimic sigur ; deunăzi, am şi trimes poruncă să fie înlocuit Miloslavski cu cneazul Iakov Odoievski.

— Printre alţi tîlhari, la curtea lui Ivan Bogdanovici se ascunde un cunoscut ucigaş de creştini pravoslavnici, un oarecare Fedka, fecior de popă. Şi chiar popa de la biserica Înălţarea Sfintei Cruci a stat la Stenka Razin ; ba chiar i-a stropit cu agheasmă şi i-a binecuvîntat steagurile şi darabanele. La

[1] *Ivan Bogdanovici Miloslavski*, rudă cu ţarina Maria Iliinişna, a fost împresurat, fără succes, de Razin, la Simbirsk.

curtea sa se mai adăpostesc și unii dintre ucigașii preasfințitului mitropolit Iosif [1]...

— Da... asta-i o mare nelegiuire! Ptiu! Un boier se apucă să dea adăpost la tîlhari!... Ei, bine! O să trimetem un ukaz acolo. Și acu, cneazule, care ți-i jalba?

Voievodul se ridică în picioare, scăpîndu-și gugiumanul jos. Se aplecă și se căută în sîn, sub caftanul scurt de dedesubt.

— Am luat-o... unde s-o fi rătăcit?

— Stai puțin, cneazule Piotr. Pînă găsești jalba, strigă-l pe diac! porunci țarul cu glas tare. Auzind porunca, diacul intră, fără să fie chemat de voievod. — Gherasim, ia jalba de la cneaz, și cetește-ne-o, s-auzim ce ne roagă.

— Iată, am găsit-o.

Voievodul întinse hîrtia diacului, care, stînd în spatele cneazului Piotr, începu să cetească:

— „Către marele...

— Treci peste preamărirea numelui meu; cetește, ce dorește!

— „Izvod cu lucrurile din avutul stolnicului și voievodului Piotr Semionovici Prozorovski, furate de tîlhari, esaulii lui Vaska Us: Vaska Kaban, Stenka Șibanov, Kalinka Kormșcik, Vaska Onbariov, Mitka Kamennoi:

O șa de saftian, lucru circazian;
Un buzdugan de fier, cu podoabe;
O sabie de oțel;
Un arc și două tolbe de săgeți;
O salbă de mărgăritare, cu pafta;
O salbă de mărgăritare, femeiască;
Catifea persienească, argintie;
Un calpac de atlaz, cusut cu fir de aur;
Un caftan turcesc, de mătase grea;
Un ceas de buzunar aurit, cu bătaie.
Cu totul, patru sute patruzeci de ruble."

[1] *Iosif*, arhiepiscopul Astrahanului, a fost cruțat după cucerirea cetății de Razin. După înfrîngerea acestuia, a îndemnat răsculații să se supună cîrmuirii din Moscova și Sfatul căzăcesc a hotărît să fie executat (mai 1671).

Voievodul făcu încă o plecăciune pînă la pămînt :

— Nu toate-s scrise aci, mărite stăpînitor ; ba cred, că nici pe jumătate nu-s trecute : am socotit că îndată ce vor fi prinşi hoţii, tocmai la Astrahan, au să spună unde-s toate lucrurile mele.

— Iar eu, iată ce zic, cneazule Piotr ! Mi-a scris nepotul tău, Piotr Ivanovici, arătînd în preaplecata lui jalbă, că avutul tatălui său, Ivan Semionovici, pe care l-a zvîrlit Razin din clopotniţă, a fost prădat de Vaska Us. Vaska Us a murit : „Iar avutul meu, scrie el, este acum la Olionka, nevasta lui ; cînd au s-o aducă la Casa Prikazului, o să spună ea tot". Eu cred, cneazule Piotr, că şi avutul tău se găseşte la Olionka ceea a lui Vaska. Pleacă fără zăbavă la Terki ; iar pentru cele ce mi-ai spus pe seama boierului Miloslavski Ivan, mulţumescu-ţi !

— Să trăieşti, mulţi ani, mărite stăpînitor !

Voievodul făcu din nou o plecăciune pînă la pămînt, îşi luă gugiumanul scăpat jos, se ridică, se închină la icoane, apoi ieşi.

— Cneazul parcă s-a împuţinat la minte, ba chiar s-a împuţinat de tot, spuse ţarul. Aşa, ce fel de voievod mai e ? Trebuie să fie trimes la Terki Karkadinov.

Diacul tăcea, ţinînd capul aplecat cu smerenie.

— Scrie, Gherasim, la Astrahan, porunci ţarul, către cneazul şi voievodul Odoievski, din partea mea, să-l cerceteze el pe boierul Ivan Bogdanovici, fostul voievod : de ce i-a tăinuit pe hoţii şi tîlharii din Astrahan.

La Astrahan, în faţa cetăţii, se întinde Belgorod, iar în el se află Ograda Rusească, cu jitniţe ale neguţătorilor de felurite stări clădite de treizeci de neguţători ruşi. După darea de seamă a diecilor : „Neguţătorii îşi văd de neguţătorie, tocmai în acele jitniţe" şi se mai adaogă după catastifele de cislă : „În Ograda neguţătorilor ruşi, clădirile neguţătorilor au douăsprezece locuri de hambar goale, din treizeci. Pe deasupra, două case, legate între ele cu o tindă, două izbe de strajă, şi toate celelalte clădiri-s ale măriei sale." Şi se mai scrie cu privire la ogradă : „Casa de piatră a neguţătorului Grigori Mikit-

nikov [1] din Astrahan, şi pe deasupra opt gospodării ale unor oameni de stări felurite, şi o casă de bătrîni în care şed nişte cerşetori şi oameni săraci".

Pe cînd era hatman Vaska Us, Ograda neguţătorilor ruşi, socotită de neatins, nu era prădată de nimeni, deoarece nevasta lui Vaska Us avea acolo un „hambar de neguţătorie".

În apropiere de Astrahan, cu barba dată, ca de obicei, peste umăr, Naum, care trebuia să coboare de pe barcaz, plîngea, îmbrăţişîndu-l pe Senka :

— Băieţaşule, puiule, Grigoriuşko ! Of, Sfinte Mikola, mîntuieşte-mă ! Ne-am obişnuit să fim împreună, ne-am lipit cu inimile unul de altul, dar iată că acum trebuie să rupem ce-i viu de ce-i viu. Mare jale şi durere ! Dar ce să-i faci ? Rămîi cu bine !

Se sărutară.

— N-o să mai stau, puiule, la Saratov, la poalele Dealului Pleşuv ! Rămîn la fata mea !

— Cu bine, moşulică ! Cît oi trăi, n-o să uit zilele petrecute împreună ! grăi Senka.

Roşcovanul, ascultîndu-le vorbele, adăogă :

— Mai ştii ? Cîte nu se-ntîmplă-n lume ? Poate c-o să vă mai vedeţi ! Ei, noi trebuie să ne grăbim să ajungem la Astrahan, la Ograda neguţătorilor.

Naum îşi luă lădiţa cu lucruşoare, coborî pe mal şi porni agale spre slobozie, iar barcazurile plutiră mai departe spre Astrahan, unde aruncară ancora aproape de vărsarea rîului Bolda.

Ţăranul roşcovan, vătaful caravanei, îi duse pe toţi vîslaşii şi pe Senka la Ograda neguţătorilor, unde îi spuse tătarului rîndaş care avea grijă de izbe şi de hambare :

— Ăştia-s argaţii mei ! Lasă-i să stea în izbe, că tot îs goale.

— *Iakşi ! Ahcea barbîs ?*

— Chiar de nu-s parale, au să se găsească ! O să-ţi plătim noi.

— *Iakşi, iakşi !*

[1] *Grigori Nikitnikov*, negustor din Moscova, cel mai de vază între anii 1660—1670.

Vremea era călduroasă, însorită. Colbul sur, înțepător, se rotea în aer, stîrnit de adierile vîntului. Prin oraș stăruia o duhoare înecăcioasă de pește sărat, iar într-o hudicioară în care se duse Senka, cu gîndul tăinuit de a se întîlni cu Cikmaz, zăceau mormane de gunoaie și de scîrnă, trase aproape de garduri. Tot acolo, aproape în fiecare curte, erau întinse sfori cu pește înșirat pe ele. Nori de muște grase zburau de pe scîrnă la pește, dar se întorceau într-un zumzet zgomotos, peștele fiind sărat din belșug. Senka își dădea seama că e primejdios să întrebe de Cikmaz. Grișka Cikmaz, împreună cu hatmanul Vaska Us, scurtase mulți dvoreni de capete. În bazar, la poarta Precistei, nu departe de Tîrgul Alb, Senka intră într-un birt dărăpănat, se așeză la o masă și, abătînd din mîini, ca să se apere de muște, ceru să i se aducă ceva de mîncare. În așteptarea bucatelor, privea pe fereastra îngustă, fără geam, afară în piață, de unde se auzeau niște trosnete de lemne. Trecea un șir de streliți, vreo zece la număr. Streliții dărîmau dughenile și tarabele scunde ale negustătorilor din bazar. Cînd și cînd, după ce spărgeau ceva, șuguiau :

— E bună de pus pe foc !

— Hei-rup. Opintiți-vă !

Stăpînul birtului, un ins negricios, cu părul negru, asudat, puse mîncarea dinaintea lui Senka și ștergîndu-și fața cu șorțul murdar, spuse într-o rusească stîlcită :

— Miloslavku buna, iubit pe noi... Odoievski strică, nimicește pe noi... ia parale, nu lasă vindem...

Senka își dădu seama că la Astrahan se făcea curățenie în bazar, după pilda Moscovei.

Birtul era ticsit de lume, toate locurile de trecere fiind pline de lavițe și de mese.

La mese, unii mușterii mîncau, alții beau vodcă, mestecînd pește uscat. Vodca o dădeau pe gît de-a dreptul din clondire : stăpînul birtului nu punea căușe la îndemîna mușteriilor, căci starostii crîșmelor nu îngăduiau să se bea în birturi.

Pe neașteptate, Senka se simți împins în spate și deasupra capului auzi un glas cunoscut.

— Leit urs ! Înfulecă — nu vede, n-aude greul pămîntului !

Kirillka se strecură spre masa lui Senka, dînd lavițele la o parte și așezîndu-se.

— Noroc, voinicule ! rosti staroverul dînd mîna cu Senka.

— Oho, ce mai faci, frățioare ?

— Ceac-pac ! Milogului i-i cald şi sub traista lui.

— Şi de mult hoinăreşti prin Astrahan ?

Kirillka aruncă o privire în jur şi se aplecă spre Senka :

— De cînd l-au aruncat oamenii din clopotniţă, şopti el, pe nikonianul Oska, mitropolitul de-aci, mijlocitorul ţarului pe lîngă Dumnezeu... apoi, adăogă şi mai încet : După ce-a pierit, s-a prăpădit şi Vaska Us de boala rea, iar lupta lui Razin a început să scapete spre asfinţitul ei. A scos capul vînzarea... am vrut să ieşim din oraş la luptă... cînd ce să vezi, au venit doar vreun sfert de oameni, — ceilalţi au rămas în oraş. Atunci, am pus toată lumea să juruie, am alcătuit şi un zapis iscălit cu sînge : „Toţi cazacii din Astrahan şi de pe Don să se ridice împotriva boierilor haini, să-i răpună, iar oraşul să nu-l închine boierilor". Numai că n-a mers cum am vrut. Vînzătorii din Astrahan au fărîmat zăvorul de la poartă şi l-au lăsat pe Miloslavski să intre, întîmpinîndu-l, cu cruci şi cu icoane. Ptiu ! — Kirillka scuipă scîrbit.

— Rău v-a mers... N-a ieşit după legămînt ; ei, şi acu, ce ai de gînd să faci ?

— Mă grăbesc, frate, să ajung la Solovki, să lupt pentru credinţa veche !

— Nu cumva ştii unde şade Cikmaz ?

— Ştiu : stă în slobozie.

— Kirill, Cikmaz cunoaşte munţii ! hai să-l înduplecăm — să fugim împreună la lezghini. Muntenii-s oameni slobozi, nesupuşi la porunca ţarului.

— Ptiu ! Păgîni ! Cîini ! Mă duc la ai noştri, să lupt pentru credinţă !

— Păzeşte-ţi capul ! Credinţa vine după aceea.

— Ba nu, credinţa mi-i mai dragă decît capul. Ia stai ! De ce mănînci fără să bei ceva ? — Kirillka scoase un clondir din sîn. Bea de-a dreptul din clondir, — ăştia nu dau căuşe. Bea tu, apoi oi bea şi eu.

Senka trase o duşcă din clondir, apoi îl dădu înapoi staroverului, cu vodca rămasă în el. Kirillka îl goli şi-şi trase răsuflarea :

— E drum lung, spuse el. Nu ştii pe unde s-o iei. Pe maluri, te prinde. Iar de fugi prin stepă pieri.

— Îl înduplec eu pe Cikmaz. Dacă o vrea să meargă în munţi, plec cu el, iar pe tine te las pe barcaz, în locul meu,

să tragi la vîsle pînă la Iaroslav. Au să te primească, dacă vorbesc eu cu ei.

— Tare bine ar fi !

— Vino, Kirill, la noi, în Ograda negustătorilor — e aproape, o să dormi la adăpost.

Kirillka își clătină capul mare cu gît lung :

— Nu, Semioane ! Prin izbe-s ochi mulți, te pomenești înșfăcat în somn ca un pui de găină. Dincolo de Astrahan, pe barcazuri, prin tufișuri, n-ai nici o grijă.

— Acolo-s țînțari, muște... cum poți dormi așa ?

— Musca nu-i cleștele gîdelui... bea sînge puțin, pe cînd acela, cînd te-o mușca, ai și rămas fără o coastă.

Porniră prin oraș. La răscrucile ulițelor erau puse chemări scrise de mînă :

„De la preamăritul stăpînitor, țarul și marele cneaz Alexei Mihailovici, singur oblăduitor a toată Rusia, către toți tătarii din Astrahan și cei ce cutreieră prin preajma Astrahanului.

UKAZ :

In leatul 1672, îngăduitu-s-a de noi, Marele Stăpînitor, marelui nostru boier Grigori Senciulevici de neam circazian, la ruga lui supusă, să plece la ocinele lui din ținutul Moscovei, iar în luna lui Brumărel, în noaptea de 14 spre 15, s-a făcut cunoscut că pe cneazul și boierul Grigori l-au omorît slugile boierești, tătarii Batîrșa și cu cîrdașii săi, lîngă satul lui Savrasovo, chiar în preajma lui. Luînd avutul cneazului și caii săi, aceștia au fugit. Și acum aflatu-s-a de noi, M. S., că tîlharii aceia au fugit spre ulusurile [1] crîmlenilor și ale nogailor ; iară tu, voievodule cneaz și boier Iakov Nikitici Odoievski, să poruncești în numele nostru. M. S., ca ucigașii ceia, Batîrșa și cu cîrdașii lui treisprezece oameni la număr, să fie prinși și trimeși la Moscova ; iar pentru prinderea acelor ucigași să se făgăduiască celor ce-i vor da în vileag și iscoadelor noastre o răsplată din partea noastră, M.S., și să li se dea galbeni, o mie, ori două."

Senka citea cele scrise în auzul tuturor. Oameni de stări felurite și de rînd, adunați în jur, își dădeau cu părerea :

— Îs întinse stepele !

— Ia încearcă de-i prinde cu mîinile goale !

[1] *Ulus* — trib ; semințe.

— Încearcă și tu ! O să-l vezi pe țar în ochi și să capeți aur berechet, îi spuse Senka lui Kirillka, după ce-și văzură de drum amîndoi.

— Ptiu, Satană ! Au omorît un slugoi al țarului — tot e bine !

Ajunseră la zidul din spate al Astrahanului și ieșiră pe poarta din mijloc. După ce se depărtară de streliții din strajă, Kirillka îi arătă slobozia :

— În mijlocul sloboziei... ia-o pe stînga, a treia curte, — o să vezi o căsuță în fund. În ea stă Ivașko Cikmaz.

— Zis și Grișka ?

— La hatman, a fost Grișka, acum e Ivașko.

— Mergem împreună la el ?

— Nu, frate Semioane ! Nu e bine să fii văzut de mai multe ori de ochii celor din Astrahan...

— Oare te-ar da în vileag, de l-ar pune la cazne ?

— Mai știi ?...

Se despărțiră.

În cetate băteau clopotele pentru vecernicie. Senka îl găsi acasă pe Cikmaz.

Sălășluia într-o izbă mică, lîngă zaplaz, în fundul unei curți pustii. În zaplaz se putea zări o portiță care dădea într-o hudiță îngustă. În odaia în care intră Senka, aplecîndu-se, într-un ungher mare, întunecos, sub candela aprinsă, Cikmaz ședea la masă, cu o carafă de vodcă dinainte. Lua vodcă din carafă cu un căușel și-o dădea de dușcă, înfulecînd pește uscat care trosnea în dinții lui tari.

Tot acolo, lîngă masă, se zbenguiau doi copilași bălai, de vreo trei ani amîndoi. Unul după altul, se suiau pe genunchii lui Cikmaz, răvășindu-i barba sură, de toată frumusețea. Cikmaz îi lăsa să se joace în voie cu barba lui. Era băut și posomorît. Părea că un gînd stăruitor se cuibărise în mintea lui. În afară de cei doi copii și de muște, în casa curată, cu podelele spălate, cu preșuri țesute, întinse pe jos, nu mai era nimeni.

Lavițele late erau trase în colț, spre una din ferestrele încețoșate, cu două perine de bumbac pe ele și cu cîte o pilotă acoperită cu pînză albastră. Pe laviță erau multe perine cu

fețe albăstrii. Cele două ferestre joase aveau perdeluțe, tot de pînză albastră. Deasupra capului lui Cikmaz era aninată o icoană a Mîntuitorului, în culori, cu podoabe de metal pe margini și cu o cunună de argint, iar candela aninată în lănțișoare era de aramă.

Senka, încă aplecat pe spate, rămase cîteva clipe în prag, cercetînd cu privirea locuința lui Cikmaz.

— Cine ești ? întrebă acesta, aruncîndu-i o privire mohorîtă.

— Unul de-ai tăi. Am fost împreună la hatman, la Iaik, îi aminti Senka.

— Și mai încolo ?

— Cum, ai uitat ? Să-ți aduc aminte : înainte de plecarea lui la kizîlbași...

— Șezi ! Beau eu, bea și tu !

Senka se apropie și se așează.

— Razin îți zicea Grigori ! Și eu tot Grigori-s.

— Sst, musafirule ! Nu-i nevoie să vorbești despre hatman ! Cikmaz scoase un căuș din cutia mesei. Luînd vodcă din carafa mare, pentru Senka, urmă : S-a trăit, s-a băut, cu ac de oțel multe s-au cusut, dar acu, s-au și uitat.

— Sînt uitați nevinovații, smeriții, cei ce se supun cu lacrimi în ochi, dar eu și cu tine, Grigori, nu sîntem din tagma lor : — ne-au însemnat în chip osebit diecii de la Prikazul Tîlhăriilor.

— De Grigori să uiți ! Eu-s Ivan, nu-s Grigori... și nu mai tot cobi.

Cikmaz își mișcă mustățile ude, vroind pesemne să zîmbească. Pogorî glasul și ridicînd căușelul cu vodcă adăogă :

— Bea ! Ehei, noi sîntem mai șireți decît...

Senka tăcea și bea, așteptînd.

— Pe noi ne ocrotește boierul Ivan Bogdanovici cu căciula fermecată, el și cu diacul de sfat Larivon Ivanov, iată cine ! Și au primit plocoane pentru căciula aceea : Fefilka Kolokolnikov i-a dat boierului un gugiuman de vulpi și un inel cu piatră. De la Mitka Iaraneț a primit o za iușlană cu plăci daurite. Ivașka-Krasulea i-a dat o sabie bătută în aur, cu nestemate mari, a cneazului Semion Lvov, și o șubă de samuri căptușită cu mătase. Din partea mea, i s-a dat... îți spun eu, mai pe urmă ! Și sîntem trecuți slugi pe vecie la boierul cela, Miloslavski, neam cu țarul, și dați pe moșia lui „argați".

Sîntem mulţi ! Unii au şi fost trimişi de boier prin ocine, la muncă. Mă pun chezaş, Grişka : scrie-te şi tu ! Ei, dar acu, nu te mai gîndi la asta — bea !

— Să bem, Ivane ! Ciocniră căuşele. Senka se gîndi o clipă, apoi spuse :

— Dar ştii tu că boierul n-o să ne ierte nici o vină, oricît de mică ? Iar tu ai una mare împotriva lor : ai tăiat capete.

— Ce a fost, a trecut, cu acu de oţel s-a cusut !

Senka se ridică în picioare, fiindcă totdeauna cugeta îndelung, anevoie. Dintr-o veche obişnuinţă, cînd se afla în faţa unor greutăţi, îşi punea piciorul drept pe laviţă, proptea cotul în genunchi şi palma în bărbie, privind totdeauna pe fereastră, de parcă acolo i se ascundeau gîndurile. Făcu şi acum la fel.

— Rostul nostru, Ivane, vorbi el după cîteva clipe, ştii şi tu, stă în dreptatea hatmanului. Iar ea spune pe şleau : moarte boierilor ! Tot aşa credea şi Stepan Timofeievici... iar noi nu trebuie să uităm niciodată : de la boieri n-o să ne alegem cu nimic, în afară de cîinoşie !

— Ia-ţi copita de pe laviţă ! Şezi şi bea !

Senka se aşeză, bău şi rontăi olecuţă de peşte aspru.

— Am venit la tine, Ivane, pentru o ispravă mare : hai să plecăm în munţi, la cumîcii slobozi, ori la lezghini. De pe culmi se vede departe : om vedea noi acolo, în ce chip să slujim mai departe dreptăţii hatmanului.

— Du-te, nu te ţin în loc, de vreme ce nu mai crezi în mine ! Hai să mai bem !

— Să bem, Ivane ! Ba cred. De n-aş crede, n-aş mai fi venit să te caut — dar în boier, fie el şi mai blajin decît ăsta, nu cred !

Soarele în asfinţit, strecurîndu-se în odaie pe căi tainice, împrăştia licăriri sîngerii pe podea şi pe pereţi, lîngă crivat. Copiii săriră în el să prindă licăririle. Curînd însă, ele pieriră, iar ei, îmbrăţişaţi, se tolăniră pe crivat şi, după ce se mai hîrjoniră olecuţă, adormiră. Cikmaz bea mereu, în tăcere. Senka tăcea şi el. După ce-şi goli încet căuşul, Cikmaz îşi şterse mustăţile cu o mînă, iar cu cealaltă, lungă şi vînjoasă, arătă către crivat :

— Vezi ?

— Copiii ? Îi văd !

— Prin ei am cunoscut bucuria şi de bucuria asta nu mă lepăd ! Adevăr grăieşti : în munţi, nici dracu nu te mai găseşte,

uite, ca pe tătarul Batîrșa, pe care îl tot caută azi prin stepă! Totuși nu plec în munți, — m-am făcut tare greoi! Îți spun eu care-i drumul, — du-te singur...

— Nu, Ivane! Dacă plec fără tine, merg la pieire sigură!

— Să bem. Eu nu merg! E de mirare: sufletește nu m-am spurcat, dar de cînd m-am însurat, m-am moleșit ca o muiere! Stau pe loc, și așa am să stau, ca într-o cetate. Încotro să plec de lîngă ei? O să mi se prăpădească sufletul de jale. Atunci s-a isprăvit cu mine, cu bucuria mea!

Senka se ridică.

— Șezi! Ești de-ai noștri.

— Dă-mi mîna, Ivane!

— Nu mai stai? Atunci, cu bine!

— Plec. Rămîi cu bine! Nu uita, Ivan Cikmaz: atîta vreme, cît îs boieri în viață, iar tagma lor îl sprijină pe țar, ai să fii atîrnat în dîbă, și n-o să mai ai parte de copii, de bucurie! N-o să-ți mai vezi nici nevasta pe care ai îndrăgit-o. Dacă nu mergi cu mine, ferește-te, — ai să ajungi în dîbă!

— Pleacă, corb afurisit, nu mai cobi! răcni Cikmaz, sărind de la masă și izbind din răsputeri cu pumnul în ea. Vodca din carafă se vărsă, căușele căzură jos. Copiii se treziră din somn, zbucnind în plîns.

— Nu mi-e frică de tine. Degeaba îți sperii copiii! îl struni Senka, pășind spre prag.

— Pleacă, Satană! zbieră Cikmaz. De-oi ajunge-n dîbă, vino acolo, n-o să te pîrăsc, n-avea tea-a-mă!

Voievodul cneaz Iakov Nikitici Odoievski, pus în locul lui Miloslavski, care fusese scos din slujbă, ședea în casa voievodală, aflată în cetate, în fața mănăstirii Troiței. Astrahanul era cufundat într-o beznă înăbușitoare. În iatacul de sus, al voievodului, ferestrele larg deschise erau acoperite în loc de perdele cu satin de bumbac, întins pe rame. Țînțarii năvăleau în iureș, ca o adevărată urgie.

Patru lumînări ardeau dinaintea voievodului pe masa cu față groasă, moale. Seul topit se scurgea în jos, în tipsiile adînci ale sfeșnicelor, stricînd aerul și rămînînd moale. Voievodul nu băga de seamă însă nici duhoarea, nici slujitorul care pășea încetișor, fără zgomot, pe covoare. Din cînd în cînd.

slujitorul lua cu cleştele feştila arsă. Pe peretele cu urme dese de lovituri de sabie, cu catifeaua albastră a tapetului, ciopîrţită, sclipea măciulia argintie, cu ţepi, a buzduganului voievodal, iar alături de el, straja aurită a săbiei sale de cneaz. Voievodul şedea naintea unei cărţi deschise, frunzărindu-i foile groase, fără zgomot, nainte şi napoi. Voievodul îşi opri privirea asupra unei file pe care erau aşternute de mîna vreunui diac, cu slove mari, următoarele: „*Capul doi.* Despre cinstea măriei sale, şi în ce chip trebuie păzită sănătatea măriei sale!" [1]

Odoievski oftă şi-şi zise în gînd: „Iată, Ivan Bogdanîci: tocmai aci te aşteaptă juvăţul de n-ai să-ţi bagi minţile în cap, să asculţi sfatul unui prieten!"

Voievodul închise cartea, se îndreptă de şale, îşi trecu mîna peste părul negru, cu înspicări de cărunţeală, îşi scutură fără pricină barba spînatică şi nu tocmai lungă, apoi luă cu mîna osoasă clopoţelul de lîngă ea, şi sună.

În odaie intră acelaşi slujitor:

— Tihon, fă rost de un clondir cu romaneie, şi adu ceva de la cuhnie, porunci voievodul, cu glas obosit.

— Am înţeles, cneazule, Iakov Mikitici!

Tot aşa, fără zgomot, se iviră în odaie patru slujitori: unul, cu o măturică de pene, curăţă faţa de masă; altul aşternu peste ea o altă faţă, mică, albă, de in, fără să se atingă de carte, un al treilea puse pe masă carafa de argint plină cu vin şi un pocal mare, iar al patrulea curăţă feştila lumînărilor.

— Mai puneţi un pocal.

— Am înţeles, cneazule!

— Îndată ce vine fostul voievod, băgaţi-i calul în grajd, că afară îl pişcă tăunii.

— Am înţeles...

Miloslavski intră în odaie, se închină la icoanele întunecate din colţ, lăsă lîngă uşă toiagul din lemn, de care se folosea şi în loc de gîrbaci. În sfîrşit, făcu dinaintea lui Odoievski o plecăciune adîncă, dar fără să atingă podeaua cu degetele. Nu-şi lăsă din mînă deloc calpacul de catifea roşie, împodobit cu nestemate mici, sclipitoare, pînă cînd gazda nu-l pofti:

— Şezi, Ivan Bogdanîci!

[1] Titlul unuia dintre capitolele din „Legiuirea" din 1649.

Atunci Miloslavski, un bărbat înalt, uşor adus de spate, mustăcios, cu părul negru, fără să-şi ia ochii sfredelitori de la Odoievski, cu o mişcare nepăsătoare, îşi puse calpacul ţuguiat pe laviţă, se apropie de masă şi se aşeză.

— Mulţumescu-ţi, Iakov Mikitici ; ei, cum o mai duce cu sănătatea voievodul cneaz ?

— Binişor, sănătos... dar tare ostenit. Şi duhoarea de-aici din oraş e apăsătoare. Tăcu o clipă, apoi adăogă : Hai să bem şi să stăm de vorbă asupra treburilor noastre.

— Să stăm de vorbă, cneazule Iakov... să stăm de vorbă.

Odoievski umplu două pocale, aruncînd o privire piezişă spre uşa lîngă care slujitorii stăteau nemişcaţi. Voievodul le făcu semn cu mîna şi ei ieşiră.

— Poftеşte, Ivan Bogdanîci ! Beau în sănătatea domniei tale.

— În sănătatea cneazului voievod !

— Ia o bucăţică de friptură.

— Nu, îmi place mai mult un covrigel dulce. Cneazule Iakov Nikitici, precum se vede, ţii bine în mîini voievodatul domniei tale...

— Şi după ce se vede ?

— Ai pe perete un buzdugan turcesc : ei, aşa ceva i se cuvine unui voievod adevărat.

— Puterea mea, boierule, e binecunoscută şi fără buzdugan, iar cine n-o cunoaşte, o va cunoaşte ! Acesta e semnul de căpetenie peste oşti al neamului meu Odoievski, moştenit o dată cu binecuvîntarea părintelui meu Nikita. Ei, să mai bem olecuţă !

— Cu altcineva n-aş bea, cneazule Iakov, dar cu domnia ta sînt totdeauna gata să beau şi să vieţuiesc umăr la umăr. M-ai chemat prieteneşte — ei, o să-ţi vorbesc de la suflet la suflet.

— N-ai pentru ce să nu spui adevărul, cneazule Ivan !

— Nici nu spun decît adevărul, nu !

— Ba nu-l spui, cneazule Ivan Bogdanîci, căci am o epistolă de la căpetenia streliţilor din Moscova.

— Ce epistolă, cneazule Iakov ?

— N-am învăţat-o pe de rost, dar tot o să-ţi spun, arîta cîte îmi amintesc. N-ai primit să-mi fii ajutor la voievodat, aşa-i ?

— N-am primit, cneazule Iakov Nikitici ! Am fost jignit, pentru că eu am cucerit oraşul, dar domnia ta şi cu ajutoarele domniei tale aţi fost trimişi pentru judecată.

— N-am venit de capul nostru, ci din porunca marelui stăpînitor. Ei, iată că-ţi spun ce scrie în epistolă : „Boierul si voievodul cneaz Iakov Odoievski i-a poruncit căpeteniei de streliţi din Moscova, Davîdka Baranceev, să aducă la îndeplinire un ucaz al marelui stăpînitor, dar acest Davîdka a călcat ucazul marelui stăpînitor şi totodată n-a ascultat de porunca voievodului cneaz Odoievski. Şi iată ce a zis el : că a poruncit boierul Ivan Bogdanovici Miloslavski să nu se dea ascultare acelui ucaz, ci i-a spus : cică el n-are să-l trimeată pe Fedka în ziua pomenită, ci-l va trimete atunci, cînd va vedea la boierul Odoievski poruncile pravilei, cele trimese de la Moscova..."

Şi iată că acum, boierule Ivan Bogdanîci, o să-ţi cetesc cîte ceva din această carte...

— E „Pravila" măriei sale ?

— Da... Toţi voievozii cunosc pravila ; dar, cu toate c-o cunosc, în samavolnicia lor, o calcă. Te rog, fără slujitori : toarnă-ţi, bea, mănîncă.

— Iar domnia ta, ceteşte, boierule !

Odoievski deschise cartea şi începu să cetească răspicat, deşi nu cu glas tare :

—„Cel ce lega-va prieteşug cu potrivnicii măriei sale ţarului şi le va trimete scrisori de îndrumare sau îi va ajuta în felurite chipuri, pentru ca ei, potrivnicii măriei sale, la îndemnul său, să pună mîna pe putere asupra Moscovei, ori să făptuiască vreun alt rău şi dacă-l va pîrî cineva, şi se va afla prin pîra acestuia totul despre vînzarea sa..."

— Acestea, cneazule Iakov Nikitici, n-au nimic de a face cu mine.

— Ba cred, cneazule Ivan Bogdanîci, că au de a face.

Miloslavski îşi bea vinul, cu privirea plecată.

— Cîndva, urmă Odoievski, domnia ta îmi erai prieten, mă apărai împotriva clevetitorilor ; ei, acum, a sosit vremea să-ţi fac şi eu un bine.

— Bogdaproste, cneazule Iakov !

— Doar ştii şi domnia ta, boierule, şi ce rost are să te mai întreb ? Pe cine ai adăpostit pe ascuns în gospodăria domniei tale, şi pe cine ai poruncit streliţilor şi polcovnicilor să pri-

mească la ei în casă. Mulţi oameni au fost trecuţi în zapise de înrobire, trimeşi pe moşii de ocină, şi acum, uite : strigă şi pereţii despre cele făptuite de ei ! Cine a ciopîrţit catifeaua asta cu sabia ? Tocmai cei pe care i-aţi ascuns domnia ta şi cu alţii.

Miloslavski tăcea. Tăcu şi voievodul, încheind paftalele scoarţelor „Pravilei". După ce sorbi puţin vin, Miloslavski îşi trase răsuflarea şi-şi şterse mustăţile cu mîneca moale a caftanului de catifea !

— Am să-ţi spun adevărul ! Iată ce credeam şi ce făceam eu cu această liotă de trimişi tainici. Rusia, snopită în bătăi, secată de sînge, a sărăcit de tot. A rămas fără oameni pricepuţi la meşteşuguri. Ce folos ai de la argaţi şi ciobani ? De la o Rusie ca asta, n-ai cum să ceri biruri, şi noi, boierii, scăpătăm în mijlocul cerşetorilor care trăiesc din mila gospodarilor.

— Nu prea e limpede ce gînduri ţi-au trecut prin minte, boierule ; Eu una-ţi spun : ţarii nu se tem de sînge, se tem pentru puterea lor ! Iată de ce s-a şi poruncit : cel tras în dîbă şi căruia nu i s-a dovedit nelegiuirea, „mai bine să fie omorît, decît să i se dea drumul".

— Cneazule Iakov, eu îi cunosc pe cei pe care i-am adăpostit : îs oameni cu carte, meşteşugari iscusiţi, oameni dîrji, în stare să plătească dările.

— Da, cred ! Dar, uite, aceiaşi oameni l-au zvîrlit din clopotniţă pe stăpînul acestui palat. Abia spălase ploaia sîngele lui Prozorovski şi, în aceeaşi clopotniţă, l-au tîrît pe Iosif, mitropolitul. Poruncit-a ţarul şi noi, boierii, am hotărît : „Razin să fie tăiat în bucăţi", pentru spăimîntarea golănimii. Ei, ce ispravă mare am făcut noi cu asta ? În acelaşi an, în toamnă, pe boierul Grigori, de la palatul ţarului, chiar robii săi l-au omorît, lîngă Moscova. Am venit la Astrahan, cu ukazul ţarului, şi l-am vestit pe pieţe, prin crainici, apoi am poruncit, ca acest ukaz să fie ţintuit la răscruci. Totuşi pe Batîrşe, ucigaşul, nu l-au prins pînă acum.

— Dar, boierule, ai trimes domnia ta pe cineva să-l caute la Caspulat, cneazul cerkez ?

— Moartea lui Grigori îl bucură pe Caspulat. Grigori a fost botezat, Caspulat e mahomedan. Sînt rude, dar au fost duşmani — nu se duce el să cerceteze ce şi cum.

— Dar oamenii lui Aiuka Taişa ?

— Pe aceia n-ai să-i îndupleci, nici nu te-nţelegi cu ei. Ştii şi domnia ta, Ivan Bogdanîci, cum scăldau aşezările în sînge Iuri Boreatinski şi Dolgoruki, cum stîrpeau mişcarea lui Razin şi băgau groaza în prostime. Dar uite, să-ţi cetesc preaplecata jalbă a dvorenilor de peste Oka. Jalbe ca asta îs cu nemiluita, fără de număr.

Voievodul scoase de sub caftanul larg, de catifea, o hîrtie scrisă mărunt pe care o păstra în punguţa de la cingătoare:

„Măriei tale, ne rugăm cu plecăciune robii măriei tale, moşierii de peste Oka şi ocinenii: oamenii noştri, ţăranii, s-au apucat de tîlhării, şi pe mulţi dintre noi, moşierii, ne-au omorît şi avutul ni l-au pîrjolit, apoi au fugit în aşezările din Malorusia [1], şi s-au ascuns acolo la episcopi şi la cazaci, prin sate, tîrguri şi posade. Ne-am dus noi într-acolo, la ei, cu ukazul măriei tale, dar episcopii şi cazacii nu ni-i dau pe mînă pe ţăranii noştri fugari. Iar pe drumuri sîntem jefuiţi, şi unii chiar ucişi. Şi ei, ţăranii fugiţi, îşi fac de cap, căci la hotar, la marginea ţării, îi ocrotesc cazacii. Fugarii se întorc la noi, şi îi îndeamnă să fugă cu ei pe oamenii noştri rămaşi pe loc, ne fură vitele, iar conacelor noastre, în care ne închidem şi ne zăvorîm, le pun foc şi ne sărăcesc cu desăvîrşire! Mărite Stăpîne, fie-ţi milă de noi!" — ceti Odoievski şi adăugă: — Ei, măria sa nici pînă acum nu ştie ce trebuie făcut cu ei şi în ce chip.

Miloslavski îşi netezi mustăţile, apoi îşi lunecă mîna peste barba de toată frumuseţea, aruncînd spre voievod o privire cu ochii lui şireţi:

— Ian spune, Iakov Nikitici, — doar eşti cneaz şi voievod — omul măriei sale: chiar şi azi o păţesc dvorenii la fel?

— Chiar şi azi! A zguduit Rusia, afurisitul cela care şi-a călcat juruinţa pe sfînta cruce, acel Stenka — roţile tulburá şi acu apa.

— Aşa e! Ei, atunci, un pumn de oameni, unii, e drept, păţaţi rău, n-o să mai adaoge şi n-o să mai scadă cu nimic la o asemenea năpastă.

Odoievski tăcu cîteva clipe — bău puţin vin, apoi urmă cu glas obosit:

[1] Malorusia (Rusia Mică) — Ucraina de azi.

— Ce rost a avut atunci, Bogdanîci, să mă ostenesc, să-ţi cetesc „Pravila“ şi preaplecata jalbă a dvorenilor de peste Oka ? Imi spuneam în gînd : las-că-şi bagă el minţile în cap. Dar eşti îndărătnic. Ei, să ştii, că au să-ţi fugă cei pe care-i ploşeşti, au să fugă de la Astrahan la calmîci, în munţi, dar şi hotarul persienesc, uite, e la o aruncătură de băţ şi, cît ai clipi, te pomeneşti cu alte răzmeriţe, stîrnite tot de ei.

— Ei juruie, boierule, să nu se mai ţină de tîlhării !

— Ei, şi juruinţa unui boier e călcată cînd porunceşte ţarul, aşa că aceea a unui tîlhar e curată bătaie de joc ! Iată, acum o să-ţi împărtăşesc încă ceva, şi asta o să te dumirească. De n-ar fi la mijloc o pîră-n privinţa domniei tale, încă n-ar fi nimica !

— Cum, chiar o pîră ?

— La mine să nu te gîndeşti : cu toate că m-ai jignit atunci cînd n-ai vrut să-mi fii ajutor de voievod, nu-s eu acela care te-a pîrît. Cred că ţi-a făcut-o Piotr, voievodul de la Terki : el s-a repezit în goană pînă la Moscova, iar după aceea am primit un ukaz.

— Un ukaz ?

— Un ukaz pentru domnia ta, în legătură cu cei pe care-i ţii ascunşi.

— Iakov Nikitici, se poate să cunosc şi eu acest ukaz ?

— Eşti chiar dator, boierule, să-l cunoşti !

Voievodul se ridică, păşi spre iconostasul din ungher, rămas, pe urma lui Prozorovski, despuiat, prădat de podoabe, dădu la o parte icoana lui Ioan-Botezătorul, luă din spatele ei o hîrtie şi se întoarse la masă :

— N-o să-ţi cetesc de la cine e scrisoarea căci, şi fără asta, e limpede pentru domnia ta...

Şi Odoievski începu să cetească. Miloslavski asculta fără să scoată o vorbă, ciupindu-şi barba :

„Pribeagul Fedka sin Tihon Popov, adus la Casa Prikazului, să fie cercetat cu străşnicie : să se vadă cum s-au înhăitat tîlharii ! Şi care, dintre alţi oameni boiereşti s-au înhăitat cu ei la tîlhării, şi de pe moşiile cui erau ? Şi pentru ce învoitu-s-au ei să vină să slujească la moşia boierului Ivan Bogdanovici Miloslavski, precum şi la alţii, şi ce alţi tîlhari asemănători, afară de aceştia, slujesc la el, ori la altcineva, la Astrahan, prin gospodării ? Iar cei pe care îi vor arăta ei să fie luaţi şi cercetaţi şi, în urma punerii la cercetare, de li

se află vreo vină şi s-or dovedi vrednici de moarte, să fie spînzuraţi, iar de nu s-or dovedi, să fie trimeşi la Moscova. Iar boierul şi voievodul Ivan Bogdanovici şi alţii, care au adăpostit asemenea oameni boiereşti, să fie cercetaţi, şi să li se ia lămuriri, cu iscălituri, arătînd pentru ce au adăpostit asemenea tîlhari la ei în gospodărie, uitînd de ukazurile cele vechi ale marelui stăpînitor, fără să aştepte ukazul marelui stăpînitor împotriva acelor tîlhari, pentru tîlhăriile lor ?..."

— Uite, Ivan Bogdanîci, ceteşte „Pravila", capul doi : ori, poate, boierul voievod o să aştepte pînă-i cade năpasta pe cap ?

— Nu, cneazule Iakov Nikitici, de aşteptat n-o să aştept, dar ce-i de făcut ? Văd pîra, dar n-am cum să mă dezvinovăţesc...

Miloslavski se îngălbeni, se ridică şi făcu spre voievod o plecăciune.

— Scrie-ţi apărarea, Bogdanîci. Apărarea domniei tale i-o trimet ţarului, o dată cu arătările celor puşi la cazne, la care o să adaog de la mine : „Pe răzvrătiţii de la Astrahan, daţi pe mîna mea de voievodul Ivan Bogdanovici Miloslavski, am să-i cercetez pe toţi pînă la unul, iar care se va dovedi vrednic de moarte va fi căznit cu moartea". Iară domnia ta Bogdanîci, din parte-ţi, aşa să-i scrii ţarului : „Măria ta, pe tîlharii din Astrahan i-am primit în gospodăria mea, şi altora poruncitu-le-am să-i primească, fără să mai aştepte ukazul măriei tale, căci meleagurile noastre tare întinse-s, şi marea şi munţii-s aproape şi puteri puţine am avut pentru a veghea asupra tîlharilor, ca să nu fugă, să nu se împrăştie care încotro, să făptuiască şi alte isprăvi tîlhăreşti ; dar acum îi las să fie cercetaţi şi pedepsiţi..." — Ei, stai să mai bem un pocal, la botul calului ! Pe urmă pleacă şi scrie-ţi apărarea.

— O-of, cneazule, ce greu-mi vine să-mi calc cuvîntul de cneaz !

— Dar ce, e mai lesne să-ţi pierzi capul ? Crede-mă, Bogdanîci : nici n-aş fi stăruit atîta să-ţi deschid ochii, de mi-ai fi duşman, de te-ai fi încăpăţînat ! Aşa că n-ai încotro : eşti pîrît de-a dreptul la măria sa — nu mai zăbovi o clipă.

— Mulţumescu-ţi, cneazule Iakov Nikitici !

— Bea ! Iaca-aşa ! Oi bea şi eu, mai pe urmă, înainte de culcare. Mîine dimineaţă, îţi trimet pe căpetenia de streliţi Vladimir Vorobiin cu streliţi — pe unii o să-i ducă la Casa

Prikazului, iar pe alţii, de-a dreptul la „Jarişte", spre tarabele de pe limba de nisip de la Bolda. Acolo o să-i pedepsim, aşa cum făceau şi *ei*, de faţă cu tot norodul — da, la fel o s-o facem şi noi.

— La bună vedere, cneazule Iakov Nikitici! Pune-te pe treabă.

Miloslavski plecă.

Astrahanul dormea. În bezna năbuşitoare zbucneau nişte chiote. Chiuiau beţivii ce ieşeau din crîşma cea mare. Şi uşile celorlalte crîşme se trînteau şi scîrţîiau. Străjerii strigau unii la alţii în ograda neguţătorilor de pe piaţa din faţa bisericii Maicii Preciste. Ciocanele lor de lemn băteau toaca. O femeie ţipa undeva, cu glas sfîşietor :

— Va-ai, dra-a... m-a omorît !...

— Veghea-ază !

— Păzea-a ! strigau streliţii de strajă pe zidurile cetăţii. Era încă întuneric, dar cei dintîi cucoşi începuseră să oea glas. Se auzi şi o bătaie înaltă de clopot : în clopotniţa soborului, paznicul bătea ceasurile. Cikmaz nu se culcase — bea mereu. După ce plecase Senka, ieşise anevoie afară, în ogradă, cu capul în piept, împungînd cu fruntea în beznă, trăgînd cu urechea. Îi vuia capul, iar în auz îi stăruia un bocănit greu, de parcă nişte făurari ar fi bătut cu barosul în nicovală.

Se întoarse în odaie. În lumina candelei, se prăvăli zgomotos în genunchi lîngă crivat, îmbrăţişîndu-şi nevasta cu braţele grele ca de tuci. Ea se trezi din somn şi-i dădu mîinile la o parte, şoptindu-i la ureche :

— Ai să trezeşti copiii. Culcă-te, Ivane ! Culcă-te, Vanea ! Şi-l mîngîie pe hălăciuga părului.

— A venit Satana, bolborosea Cikmaz.

— Cine a venit, Vanea ?

— A ve-ni-it ! Cikmaz sări în picioare, clătinîndu-se, se apropie de masă şi-şi turnă vodcă în căuş. A ieşit chiar din focul gheenei — pînă aci s-a tîrît. Mi-a zvîrlit în suflet un cărbune arzător ! Să-i părăsesc ? Dar parcă, fără ei, pentru mine nu-i totuna ? Îmi mai pasă mie atunci de ceea ce are să se întîmple ?... Ho... ho ! Diavolul ! Şi Cikmaz mai trase o duşcă de vodcă. Zgrepţănînd cu unghiile zidul casei, se tîrî

iar afară, în ograda întunecoasă, ascultînd — nu auzea decît tulburarea ce-i zvîcnea în cap ca o bătaie de tobă, ca un dangăt de clopot.

— Hai, păzea-a ! ţipa femeia. Păleşte-l ! Pune mîna-a pe el !...

Cikmaz se întoarse iar la masă, se apropie de clondirul cu vodcă, dar se prăvăli şi, întinzîndu-se cît era de lung, pe podea, adormi cu capul sub scaun.

O cămaşă lungă, gălbuie, se străvedea în întuneric. Nevasta trupeşă, cu păr bălai, se încorda lîngă masă, încercînd să-şi ridice bărbatul beat, dar nu putea să-i ridice nici măcar un braţ de pe podea.

— Bea de stinge, şopti femeia. Ba se laudă, zicînd că toate nelegiuirile-s iertate, ba suduie, se teme şi iar bea... O, Doamne, ocroteşte-ne !

Femeia îşi făcu semnul crucii şi se culcă, moţăind cu ochii întredeschişi. Îndată ce se lumină de ziuă auzi nişte bătăi de tobă. Se îmbrăcă în grabă, înveli bine copiii cu pătura, ieşi în curte, se strecură pe poartă, dar curînd se întoarse în fugă. Tot înghiontindu-şi soţul somnoros, abia izbuti să-l trezească :

— Ivane ! Ivane ! Scoală, numaidecît ! În tîrg se petrece ceva rău, Ivane !

Cikmaz se întinse, dezmorţindu-se şi trosnindu-şi mădularele. Deodată, sări în picioare :

— Ce este-e ? ! întrebă el cu glas surd.

— Îs prinşi oamenii lui Razin. Se aud ţipetele femeilor... oamenii-s tîrîţi de streliţi... Am auzit în uliţă — cică i-au ridicat pe toţi cei din curtea lui Miloslavski !

Cikmaz păşi spre crivat, se aplecă şi trase o ladă.

— Nevastă, ia banii, ia tot ! Blănurile cele mai bune vîră-le-n traistă. Ia copiii şi fugi cu ei la cherhanaua mitropoliei — au să vă ascundă neamurile acolo.

— Dar tu ?... O-of, Vanea, Vanea !

— Rămîi cu bine ! Ia copiii şi du-te !

Femeia rîndui totul la iuţeală, îşi sărută soţul şi săltînd traista pe umeri, luă copiii de mîini. Nu ieşiră prin curte, ci pe portiţa din dos, prin hudicioară.

Cikmaz luă flinta grea de sub crivat, suflă în ţeavă, puse pulbere proaspătă în lăcaş, vîrî în ţeavă un plumb, apoi se aşeză pe laviţă, în dreptul uşii, uitîndu-se în curte printr-o

crăpătură a uşii. Nu trecu mult şi toba începu să răpăie aproape de gospodăria sa : o ceată de streliţi intră în curte, îndreptîndu-se spre casă.

— Hei, Cikmaz !

— Din porunca marelui stă...

Cikmaz le răspunse cu un foc de flintă.

Îndată ce se desprimăvărase, pe limba de nisip de la Bolda colibele vechi, dărăpănate, fuseseră arse, tot locul fiind pîrjolit pe vreo treizeci de stînjeni de jur împrejur, de unde-i rămăsese şi numele de „Jarişte". La „Jarişte" mai era întreagă doar o tarabă pe care cîndva, se vindea bragă, cvas şi sbiten. Ea arăta ca un fel de masă, avînd o alta, mai mică alături, pentru cei ce veneau să bea sbiten.

Voievodul cneaz Iakov Odoievski poruncise ca acolo să fie locul de cazne. Dulgherii îngropaseră în pămînt capetele a doi stîlpi înalţi, în faţa tarabei, la vreo zece paşi de ea, punînd o grădină deasupra lor. Cei care se uitau cum lucraseră dulgherii spuneau :

— Au ridicat dîba !

Mai departe de dîbă, alţi dulgheri îngropau stîlpii spînzurătorilor, iar alţii ascuţeau pari de stejar. Voievodul însuşi sosise călare pe un cal murg, urmat de cneazul Karkadinov şi Puşecinikov. Streliţii din prikazul lui Kuzmin, în caftane purpurii, le luaseră caii în primire ; tot ei acoperiseră taraba cea mare cu un covor zmeuriu, după care poftiseră voievozii să se aşeze la ea punînd pe cea mică două perine de bumbac.

Voievodul de căpetenie se aşează la masa de cercetări, la mijloc, Karkadinov de-a dreapta, iar Puşecinikov — de-a stînga sa. Sosiră şi cei doi călăi, încinşi peste caftane cu gîrbace lungi de curele, însoţiţi de ajutoarele lor, în cămăşi roşii, cu mînecile suflecate pînă mai sus de coate, şi cu securile bine ascuţite pe umeri. Călăii aduseseră două funii răsucite strîns pe care le aruncară peste dîbă. Înainte de sosirea călăilor, dulgherii puseseră sub dîbă o bîrnă nu prea groasă, iar alta o aşezaseră aşa fel încît capătul ei să ajungă lîngă masa de cercetare. Ajutoarele călăilor îşi înfipseră securile în ea.

Odoievski își scoase căciula albăstrie, țuguiată, împodobită cu mărgăritare, o puse pe masă, își șterse fruntea asudată cu mîna osoasă, închise o clipă ochii osteniți, oftă din rărunchi, înăbușindu-se în aerul îmbîcsit cu izuri de sudoare și de scîrnă omenească. În sfîrșit, rosti încet, fără vlagă :

— Dulgherii !

Streliții strigară cu glas tare :

— Hei, dulgheri !

— Veniți la voievod !

Meșterul dulgherilor, cu fața ciupită de vărsat, cu capul gol, cu păr negru, se apropie, oprindu-se tăcut în fața mesei, așteptînd porunci.

— Îngropați mai adînc stîlpii spînzuraților ; faceți-le în chipul buchiei „glagol". Cele ce-s ca buchea „tverdo" să le faceți îndată cum am spus.

— Facem totul după poruncă, cneazule voievod !

— Cărați la dîbă bîrna de lîngă masă : se vor tăia capete pe ea — la cazne sare sîngele în jur, murdărește însemnările cercetărilor.

— Am înțeles, voievodule cneaz !

— Țepele, de la mijloc și pîn-la vîrf, ascuțiți-le cît mai bine : o țeapă neascuțită bine rupe repede măruntaiele, pe cînd cel tras în ea trebuie să rămînă cît mai mult în viață.

— Am înțeles, cneazule Iakov Mikitici !

— Hei, băieți ! Cărați bîrna la dîbă ! strigă meșterul oamenilor săi, depărtîndu-se.

Karkadinov, ajutorul voievodului, în caftan auriu, cu gugiuman albastru țuguiat, cu înfățișare de om vesel și nepăsător, îl întrebă pe Odoievski :

— Dar de ce, Iakov Nikitici, ai poruncit să se facă spînzurătorile într-alt chip ? În acestea se pot spînzura mai mulți inși.

Fără să-i răspundă, Odoievski arunca priviri piezișe spre pisarii de piață care, cu cîte o pană lungă, de lebădă, după ureche, se așezau pe buturugi, la capetele mesei, suduindu-se unul pe altul.

— Să aveți gata hîrtiile pentru cercetări, porunci voievodul cu asprime. Apoi, îi răspunse lui Karkadinov, cu aceeași asprime : — Să se facă spînzurătorile altfel, cneazule, fiindcă buchea „tverdo" aduce cu o cruce neisprăvită. Domnul nostru a fost răstignit pe cruce ; iar noi, azi, căznim cu moar-

tea pe potrivnicii măriei sale. Unul sau altul ar putea să-şi închipuie cine ştie ce, lucruri de care nu-i voie să se vorbească.

Ceva mai departe de locul caznelor, fusese lăsată întreagă şandramaua mare, a birtului, în care erau aduşi oamenii lui Razin, prinşi. Ea era înconjurată de streliţi în caftane albăstrii, din prikazul lui Piotr Lopuhin, cu baltage ascuţite pe umeri.

Streliţii aşteptau porunca voievodului de a începe să aducă oamenii la cazne. O gloată de femei de rînd, strînse acolo, plîngeau, bocindu-şi bărbaţii. Tot acolo se îmbulzeau tîrgoveţii din Astrahan şi oameni din posade. Senka se afla şi el în mulţime, dar nu se apropia de masă şi de dîbă. Ţinea prea bine minte că cneazul Iakov Odoievski fost căpetenie peste Prikazul Trebilor Tîlhăreşti, îi spusese, în turnul sfîntului Konstantin, la Moscova : „Fă-o lată, streliţule ! Mîine prikazul să fie închis cu lacătul !" Şi Senka o făcuse lată dar aşa fel, încît, de-ar afla Odoievski ceva despre el, ar porunci să fie căutat şi prins. Streliţilor li se năzări să gonească lumea adunată, fiindcă larma mulţimii şi bocetele femeilor îi împiedicau să audă poruncile voievodului.

— Ei, ce tot vă zgîiţi ? O să fiţi şi voi puşi la cazne şi atunci o să vedeţi tot ! Hei, plecaţi, căraţi-vă !

— Căraţi-vă, luaţi şi muierile de-aici !

Odoievski făcu cu mîna lui uscăţivă semn sotnicului de streliţi să vină la el. Acesta se apropie şi făcu o plecăciune.

— Semioane, spune-le nerozilor de streliţi să nu mai gonească gloata : toată lumea trebuie să vadă caznele.

— Am înţeles, cneazule Iakov !

Sotnicul se întoarse la streliţi, iar mulţimea împrăştiată înconjură din nou „Jariştea" şi şandramaua cu oamenii lui Razin.

Karkadinov îl întrebă iar pe Odoievski :

— Poate că streliţii fac bine, cneazule Iakov Nikitici, că împrăştie gloata ! Dacă cei puşi la cazne strigă cine ştie ce vorbe de hulă împotriva măriei sale ţarului ?

— Oricine pogoară în mormînt poate să-l hulească pe Dumnezeu, ca şi pe măria sa. Iar pentru hula lui e pedepsit pe loc, cu alte cazne, cu moartea.

— Totuşi, hula-i hulă ! Ce rost are să lăsăm prostimea s-o asculte ?

Pe faţa lui Odoievski se oglindi plictiseala. El îşi trecu palma peste obraz, căpătînd parcă deodată altă înfăţişare. Fără să răspundă ajutorului său, el strigă :

— Este aci Andrei Dohturov, căpetenia streliţilor din Moscova ?

— Aici-s, voievodule, cneazule Iakov !

Căpetenia, un bărbat nalt, bălai, în caftan purpuriu, se apropie de masa cercetărilor şi făcu o plecăciune, fără să-şi scoată căciula de streliţ.

— S-a dus careva după cei pe care nu i-a trimes boierul Ivan Bogdanovici Miloslavski ?

— Voievodule cneaz Iakov, m-am dus eu la boierul Ivan Bogdanîci, să-i ridic de la el pe ceilalţi tîlhari — pe Fedka, feciorul popii, pe nevastă-sa şi pe ceilalţi.

— Ce a zis boierul ?

— Ivan Bogdanîci mi-a spus : „Mîine îi trimet eu la voievodul Iakov Nikitici Odoievski şi la ajutoarele lui, la Casa Prikazurilor, după izvodul pisarilor şi însemnările altor oameni." În privinţa popii de la înălţare, a zis că „şade în casele Mitropoliei". Iar despre cel care l-a tîrît în clopotniţă şi l-a azvîrlit jos pe mitropolitul Astrahanului, despre Ivaşko, streliţul, şi despre Mitka, slugă la Mitropolie, a zis doar atîta : „Oamenii aceştia nu-s la mine !"

— Du-te, Andrei ! Nu e prea grăbit boierul ! Ei, să mai aşteptăm : vreme avem şi deocamdată i-o cerem cu blîndeţe. De, să nu vorbesc într-un ceas rău ! S-ar putea să-l cheme chiar măria sa, în sala mică a tronului, şi să-l cerceteze acolo, prin diecii săi. Iar de acolo, de, nu-i departe pînă la Curtea Jitniţelor [1], rosti Odoievski, cu glas tare.

— Nu se teme Ivan Bogdanîci de mînia măriei sale ! vorbi iar Karkadinov. Mai e un Ivan [2] la Moscova, o să pună o vorbă bună pentru el pe lîngă măria sa.

— Prin voia lui Dumnezeu, măria sa, ţarina Maria Iliinişna, a răposat. Azi, slava neamului Miloslavski a apus — alte rude

[1] *Curtea Jitniţelor*, loc de tortură, la Moscova (n. aut.).

[2] *Ivan Mihailovici Miloslavski*, rudă cu Ivan Bogdanovici ; a jucat mai tîrziu un rol important sub ţarul Feodor şi sub Sofia, sora lui şi regentă. A murit în 1686.

le ține măria sa în cinste, răspunse Odoievski și strigă : — Streliți, aduceți-l pe Kornilka Semionov !

Porunca voievodului fu îndeplinită numaidecît : din șandrama fu scos un voinic de vreo patruzeci de ani, cu păr des, cîrlionțat, cu barba bălaie, cu fața prelungă, arsă de soare, cu o aluniță sub ochiul drept. Voinicul se opri în fața mesei, cu mîinile legate la spate, fără rubașcă, numai cu nădragi din pînză de cînepă.

— Dezlegați-i mîinile !

Mîinile voinicului fură dezlegate.

Parcă fără să vorbească cuiva anume, Karkadinov rosti cu glas tare :

— Eu n-aș porunci să se dezlege mîinile răufăcătorilor aduși la cercetare și la cazne.

— N-avea frică, cneazule ! Pe punte, calul nu mai dă cu copita ! îl liniști Odoievski.

Pușecinikov, al doilea ajutor al lui Odoievski, își aruncă pe masă tichia de postav și zbucni în rîs :

— Adevăr grăiești, cneazule Iakov !

Odoievski îl întrebă cu glas vlăguit pe voinicul adus la cazne :

— Cine ești ? Ce hram porți ? Pe unde mi-ai hălăduit ?

— Sînt streliț din Moscova ! Mă numesc Korniușka, zis Semionov. Am fugit de la Moscova la Astrahan, am slujit ca streliț călare la Țarițîn, m-am alăturat pribegilor. A venit la noi Stenka Razin. Am plecat cu el cu barcazul pe Volga-n sus.

— Ați petrecut și v-ați veselit ?

— Ne-am veselit, boierule ! În cîntări de joc, cu vodcă...

— Și ați dat foc la așezări ?

— Pe atunci nu dădeam foc la nimic. Am iernat la Simbirsk. Primăvara m-am năimit la lucru pe un barcaz al măriei sale. Am ajuns cu el la Țarițîn și m-am alăturat lui Razin. Ne-am dus la Astrahan, am luat cetatea.

— Ați luat-o, și pe voievod l-ați ucis ?

— L-am ucis, voievodule cneaz ! Acolo m-am însurat cu Grunka. M-a luat de bunăvoie. Ne-a cununat un popă.

— Muierea ceea-i pieirea ta ! Pentru ce te-ai însurat ?

— Tare mi-a mai plăcut muierușca, voievodule cneaz ! Nu zic ba...

— Ea așa a zis : „Korniușa m-a luat cu sila !"

— Cneazule voievod, atunci toți furau fete ; și eu am furat-o, altfel, ar fi omorît-o alții. Așa erau vremurile, — de mare zguduire.

— Chiar și motanul, cînd fură smîntînă, e bătut straşnic ! Pe cine ai omorît ?

— Pe mitropolitul Osip nu l-am omorît eu, atunci eram la cherhana, la prins pește.

— Asta o știu... Ai avut tain !

— Îl luam în bani ! Sub boierul Ivan Bogdanîci Miloslavski am intrat ca strelit în locul lui David Baranceev.

— Grunka a spus : „El zicea : Cneazul Iakov Odoievski o să vină la Astrahan ; atunci, fug la Don, strîng cazaci din sărăcime, ne întoarcem, dăm foc Astrahanului și-l cucerim !"

— A spus minciuni, căţeaua, împotriva mea ! E o clevetire, cneazule voievod. Ei, cînd a sosit aci David Baranceev, m-a pus sub pază, nu știu pentru ce, făr-de vină.

— Te-a pus, știa el pentru ce ! Ai petrecut și i-ai slujit lui Razin, ai jefuit, ai ars și iar i-ai slujit. Treci la cazne !

Kornilka făcu o întoarcere ostășească lîngă masa de cercetare, se apropie de călăi și le întinse ascultător mîinile. I le răsuciră la spate și i le legară, apoi îl ridicară în dîbă, cu spatele la masă. Mîinile lui ridicate în sus trosniră, ieșind din încheieturi. Un călău își desfăşură gîrbaciul de pe mijloc și-i făcu vînt, șfichiuind din răsputeri cu curelele împletite spinarea osînditului. Ciucuri însîngerați se prelinseră pe ea în jos. Osînditul începu să vînture din picioare.

— Ești bun să omori și să jefuiești, dar dai din picioare ca vițelul din coadă ! Legați-i picioarele, puneți-i lemnul ! porunci voievodul.

Picioarele lui Kornilka fură legate. Între ele fu vîrîtă o bîrnă, făcîndu-le să pîrîie.

— Încă șase lovituri, apoi dați-l jos !

Kornilka, cu spinarea sîngerată, fu dat jos din dîbă. Se apropie de masă, clătinîndu-se pe picioare. Sîngele îi curgea pe barba bălaie din buza de jos, muşcată aprig din pricina durerii.

— Ei, ce mai ai de adăugat la cele ce te-am întrebat și ai mărturisit ?

Cu limba împleticită, Kornilka spuse aceleași și aceleași lucruri, mărturisite la început.

— Se vede, băiete, că mai trebuie să stai atîrnat în dîbă, fiindcă nu spui tot !

— Nu ştiu ce să mai spun.

Voievodul dădu din mînă. Kornilka fu din nou legat şi atîrnat în dîbă. Bîrna nu i se mai vîrî între picioare, voievodul nu mai dăduse poruncă.

— Plesniţi-l zdravăn ! Pisari, socotiţi loviturile ! Pe care dintre tîlharii din Astrahan îi cunoşti ? Numele lor !

— Pe Mitka Iaraneţ, pe Ivaşka Krasulea, cneazule, şi pe mulţi alţii, că mulţi au fost ; dar n-am legat prieteşug cu ei.

— Mai daţi-i ! O să-i vină mintea la cap !

Gîrbaciul smulgea bucăţele de carne din spinarea osînditului, dar Kornilka spunea într-una :

— Nu mai ştiu nici un alt nume !

— Daţi-l jos ! Ajunge cu caznele pentru el, iar mîine n-o să mai fie nevoie de loc.

— Cum, au să mă ucidă ? Spune, cneazule !

— Iacă, îţi spunem : s-a isprăvit cu tine...

— Dar pentru ce ?

— Ai umblat cam mult pe Volga şi pe jos şi pe apă ! Hei, aduceţi-o pe Grunka, nevasta lui Korniuşka Semionov !

Un streliţ o scoase pe Grunka din şandrama şi-o aduse la masă. Femeia purta scurteică de postav pestriţ, ţesut în casă, descheiată, şi sub ea cămaşă albă. Sarafanul ei era tot pestriţ pe un cîmp albăstrui ca cerul. Umbla desculţă. Îşi ţinea strîns părul cu o legătură de lînă roşcată.

— Ai fost acasă, Grunka ?

— Am fost, voievodule cneaz, cu streliţii ! Femeia făcu o plecăciune pînă la pămînt.

— Ai adus catastiful de care ai vorbit la cazne, la Casa Prikazurilor ?

Femeia scoase din sîn un mic catastif legat în piele murdară, şi-l puse pe tarabă.

— Streliţi, duceţi-l pe Korniuşka Semionov mai departe de dîbă. Să aştepte acolo. Iar tu, vorbeşte !

Din ochii albaştri ai femeii ţîşniră lacrimi :

— M-a murdărit, tătucule voievod, m-a spurcat jigodia ! Cînd l-au ridicat streliţii, Korniuşka a aruncat catastiful ăsta în tindă, sub duşumea. Totdeauna juca zaruri şi cărţi. Pierdea la joc tot ce avea. Pe mine m-a luat de nevastă cu sila.

— Da tu, de ce l-ai luat ?

— Dacă nu-l luam, mă omorau ! Tot umbla cu săbii ; pentru ei, să taie un cap de om, ori să omoare un gîndac, totuna-i.

— Şi de ce nu l-ai pîrît, pe un tîlhar ca ăsta ?

— Dar cui ? Lui Ivaşka Krasulea ori lui Ivaşka Cikmaz ?

— Dar boierului Miloslavski, cînd a intrat în oraş, de ce nu i l-ai pîrît ?

— Cînd boierul Ivan Bogdanovici a deschis porţile Astrahanului, Korniuşka s-a făcut streliţ. Dacă mă duceam eu cu jalba-n proţap, el nu păţea nimic dar pe mine mă omora în bătăi.

— Dă-te la o parte, să vină bărbatu-tău ! Ia fă-te-ncoace, Kornilka : De unde ai luat tu catastiful ăsta tîlhăresc cu farmece ?

Kornilka se apropie de masă. După cazne, faţa-i palidă tresărea, picioarele îi tremurau. Aruncă o privire spre masă, la catastiful de piele — în ochi i se oglindi groaza. Începu să vorbească fără şir :

— Voievodule, boierule cneaz ! Însemnările alea pe care le-a găsit Grunka mi le-a dat cazacul Grişka, lîngă Simbirsk...

— Ai fost şi la Simbirsk cu tîlharii ?

— Am fost, voievodule cneaz !

— Zi-i înainte.

— Mi-a citit Grişka o însemnare de acolo, dar eu nu ştiu buchiile, nu...

— Şi acum, unde-i Grişka cela ?

— A fost omorît la Simbirsk.

— O trăi, iar tu îl acoperi ?

— Ba a fost omorît, boierule, în cetăţuia Simbirskului, atunci cînd dărîma voievodul Boreatinski zidurile. Eu nu ştiu carte şi cele scrise nu pot să le cetesc — am luat-o, e vina mea — credeam c-o să-mi găsesc scăparea prin vrăji.

— Îţi căutai scăparea pentru fărădelegile tale ?

— Rîvneam la ea, boierule !

— Pentru vina lui Grişka, tu ai să răspunzi ! Potrivit cu capul întîi din „Pravila" măriei sale, vei fi ars, ca vrăjitor.

— Vai, boierule, nu mi-a citit acel Grişka în catastif nici o hulă împotriva lui Dumnezeu, nu...

— În toate vorbele vrăjitoreşti e ascunsă hula împotriva lui Dumnezeu fiindcă Domnul e pomenit acolo alături de

vorbe diavoleşti ! Acestea fiind zise, s-a isprăvit cu tine ! Streliţi ! Luaţi-l, duceţi-l cît mai departe, spre rîul Bolda, să nu ajungă duhoarea pînă la noi. Faceţi un rug, ardeţi-l legat !

Korniuşka fu înconjurat de streliţi şi porniră cu toţii. Boierul voievod dădu din mînă, chemă deseatnicul de streliţi şi-i porunci :

— Akim ! Du-te, de vezi să-l ardă după toată orînduiala.

— Am înţeles, voievodule cneaz Iakov !

— Grunka ! Apropie-te.

Grunka veni mai aproape de voievod.

— Poruncesc să fii iar pusă la cazne !

— Va-ai de căpşorul meu de nenorocită ! Dar de ce, tătucule ? Din nou ? Vai de mi-ne-e...

— Rabdă mai mult, plînge mai puţin. Te învăţăm noi răbdarea. Meşteri, dezbrăcaţi muierea !

Femeia îşi aruncă singură jos legătura de pe cap. Părul ei, aproape negru, lunecă în jos, ascunzînd-o pînă la călcîie.

— Cneazule Iakov, să luăm cămaşa de pe ea ?

— Cămaşa, fusta, lăsaţi-le : gîrbaciul arde şi prin cămaşă. Ajutorul de gîde s-o ia în cîrcă, s-o ţină.

Un călău înalt, roşu la faţă, păşi spre masa de cercetare. Fără să facă dinaintea voievodului plecăciunea cuvenită, dădu scurt spre Grunka capul păros, zburlit, ca o tufă :

— Iakov Nikitici, ce rost are să aburc muierea în spate ? Ar fi mai bine să-i frigem ţîţele cu fierul încins — o să spună şi laptele pe care l-a supt.

Odoievski îşi ridică de jos în sus, cu mîna gălbuie, barba spînatică, aruncînd o privire vlăguită călăului :

— Leit catîr eşti, meştere, cu toată făptura ta. Ai pleavă-n cap ! N-are nici un rost să sluţim femeia ! Nu i se trag păcatele din vina ei — e de crezut c-o s-o ierte măria sa.

Călăul se încruntă, întorcîndu-se la dîbă. Ajutorul gîdelui o apucă pe Grunka de poala sarafanului şi, ţinînd-o, se întoarse cu spatele la ea, aplecîndu-se : într-o clipă, Grunka se pomeni pe spinarea vînjoasă a unui om străin, cu părul strîns şi cu capul lipit de ea. Cămaşa i se ridică, dezgolindu-i picioarele pînă mai sus de genunchi.

— Meştere, porunci voievodul : trage-i cămaşa în jos şi dă-i părul la o parte. Iar tu, nu răsuci picioarele, că ţi se rup vinele, şi rămîi schiloadă. Trage-i, socotim noi loviturile !

— Dragii me-ei ! Va-ai ! şi Grunka începu să urle ca o fiară. După trei lovituri, amuţi.

— M-a spurcat, lepădătura ! spuse cel ce-o ţinea în cîrcă.

— Las-o jos, stropeşte-o cu apă pe faţă, porunci Odoievski.

Călăul, repezit de boier, lovise cu gîrbaciul în aşa fel, încît fiecare lovitură făcuse cămaşa Grunkăi să plesnească. Voievodul băgase de seamă, dar nu spusese nimic.

Careva îi zvîrli Grunkăi în faţă puţină apă din găleata în care călăii se spălau pe mîini, după cazne. Ea se dezmetici, suspină, deschise ochii, se ridică în picioare şi clătinîndu-se, îşi trase în jos poala sarafanului. Careva îi aruncă pe umeri scurta luată de pe ea. Femeia îşi vîrî mîinile în mîneci, îşi strînse părul şi, lăsîndu-se pe vine, anevoie, ca beată, luă de jos marama îngropată în ţărînă şi se acoperi.

— Aduceţi-o la masă !

Ajutorii gîdelui o apucară pe Grunka de coate şi o împinseră naintea voievodului.

— E adevărat că bărbatul tău, Korniuşka, voia să fugă la Don ?

— Tătucule voievod, striga c-o să facă aşa ceva, cînd făcea gălăgie, la beţie.

— Spune tot adevărul ! Korniuşka al tău, tîlharul, va fi ars, astăzi. Nu cumva să minţi — sufletul lui are să-ţi vină în ospeţie, de l-ai pîrît pe nedrept.

— Vai, tătucule voievod, adevăr grăiesc !

— Nu cumva ai mai văzut la el şi alte scrieri nelegiuite, despre farmece ?

— Atîta-i cît am adus — catastiful cela !

— Cu care dintre tîlharii din Astrahan era Korniuşka-n cîrdăşie ?

— Tătucule voievod ! Veneau pe la el Ivaşko Krasulea, Mitka Iaranet şi, uneori, Fedka Şeludeak. Alţii n-au fost.

— Ei, şi aceştia-s tîlhari mari ! Pe tine, Grunka, o să te lăsăm acasă, fără pază ; să nu-ţi treacă prin cap să speli putina — o să fii dusă la Moscova. Pricina ta e la marele stăpînitor, la un loc cu altele.

— La ce bun să fug ?

— De Moscova să nu te sperii. Spune şi acolo, la fel, aşa cum ai spus şi aci : „M-a luat de nevastă cu sila. N-aveam cui să mă plîng. Cînd boierul Miloslavski a intrat în oraş,

atunci Korniuşka, bărbatul meu s-a scris ca streliţ şi a slujit pînă l-au ridicat."

Grunka făcu anevoie o plecăciune pînă la pămînt, se ridică şi străbătu încet mulţimea de tîrgoveţi.

Odoievski începu să gîfîie — răsufla greu. Soarele se ridica tot mai sus, razele lui arzătoare cădeau acum şi pe masa celor ce făceau cercetările. În loc să fie răcoros cît de cît, vîntul aducea duhori greţoase, înăbuşitoare.

— Ar trebui să amînăm puţin caznele, pînă scade dogoarea, murmură Odoievski.

— Asta nu-i cu putinţă, Iakov Nikitici ! se împotrivi Puşecinikov, ajutorul lui, cu mustăţi negre, strîngîndu-şi caftanul din postav, de streliţ, şi punîndu-şi căciula.

— Dar de ce nu se poate, cneazule ?

— Am poruncit să fie adus Cikmaz.

— Da de ce-or mai zăbovi, de ce nu-l aduc ?

— Cikmaz şade departe. Trebuie să mai aşteptăm : tîlharul e streliţ fugar ! încuviinţă al doilea ajutor al voievodului.

— E cinstit pentru noi, cneazule Iakov Nikitici, întrebă Karkadinov, întorcîndu-se spre Odoievski, să-i povăţuim pe cei bătuţi la cercetare, ce şi cum să vorbească la Moscova ?

— Nu dau socoteală nimănui asupra faptelor mele, în afară de măria sa !

— Dar eu nu vreau altceva decît să învăţ ce şi cum ! N-am mai fost pînă acum de faţă la pricini tîlhăreşti.

— Îi slujesc măriei sale cu toată sîrguinţa ! Mai avem de stat aci un an, ori poate chiar mai mult. Să prindem fără de zăbavă toţi tîlharii de prin Ţariţîn, Saratov şi alte tîrguri. Iar ca să aibă marele stăpînitor folos de pe urma slujbei noastre, sîntem datori să făptuim totul cu dreptate şi fără de pricopseli pentru noi. Noi, cneazule, datorită îndeletnicirii noastre, şi aşa avem puţină milă în noi şi destulă cruzime ! Şi nu totdeauna duce la dreptate cruzimea noastră !

— Ei, cneazule Iakov Nikitici, tot s-a aprins o lumînare în cinstea Satanei. Korniuşka nu ştia buchile, dar a fost ars de viu !

— Însemnările nelegiuite, iată păcatul lui Kornilka Semionov : a fost fugar, a slujit la doi stăpîni. Pe muiere a adus-o la dîbă prin silnicia lui.

Mulţimea se tălăzui, colbul sur se stîrni — streliţii îl aduceau pe Cikmaz la „Jarişte".

Fără cămaşă, fără căciulă, n-avea pe el decît nădragii de pînză sinilie aspră, de cînepă. Braţele lui vînjoase fuseseră legate cu funii la spate, iar faţa îi era plină de vînătăi, de zdrelituri sîngerate. Pe piept i se vedeau nişte rotocoale de sînge închegat, urmele potcoavelor de la cizme. Înainte de a-l aduce la masă, un deseatnic, în caftan albăstrui, din polcul lui Lopuhin, se apropie ştergîndu-şi cu căciula obrazul asudat şi întrebă :

— Voievodule cneaz, Iakov Mikitici, îngădui să vorbesc ?

— Vorbeşte.

— Cneazule voievod, Ivaşko Cikmaz a omorît trei streliţi de-ai noştri care veniseră după el !

— I-a omorît ?

— Pe unul, cu un foc de flintă iar pe alţi doi, cu pistoalele. Totuşi, noi, vrînd să îndeplinim negreşit porunca voievodului Vasili Puşecinikov, n-am dat îndărăt. El umbla după secure, dar n-a găsit-o şi a sărit în hudiţă. Atunci Vaska streliţul, fără să-i fie frică de moarte, s-a aruncat la picioarele lui, l-a împiedicat, iar Cikmaz a căzut. Noi, mîniaţi, am sărit pe el şi l-am călcat în picioare. Cînd a căzut în nesimţire, l-am legat fedeleş, şi aşa am putut să-l aducem.

— Totul e limpede. Aduceţi tîlharul !

Streliţii îl îmbrînciră pe Cikmaz spre masă.

— Cum te cheamă ?

— Fierbe-Zeamă.

— Pisari ! Aşteptaţi, nu scrieţi. Tîlharul încearcă să îndruge vrute şi nevrute. Unde ţi-e nevasta, hoţule ?

— E pe umerii mei.

— Numele ei ?

— Moartea.

— La bine să nu te aştepţi. Hei, ridicaţi-l în dîbă !

— Nu ştiam că şi tu eşti un nătărău ! Îmi ştii numele, dar tot mă mai întrebi.

— Ba nici nu mă socot mare deştept pe lîngă tine ! Hei, meşteri !

— Începem, cneazule Iakov !

Cikmaz fu dus la dîbă. I se scoaseră funiile de la mîini, ca să fie legat din nou şi vîrît în chinga dîbei.

Un ajutor de călău, opintindu-se cu genunchiul în şalele lui Cikmaz, se silea să-i răsucească mîna dreaptă la spate.

Cikmaz se întoarse, şi-o smulse din strînsoarea lui, şi-l păli năprasnic pe viitorul gîde, zvîrlindu-l cît colo şi dîndu-l grămadă. Apoi rosti cu glas tare :

— Plec pe lumea cealaltă ! Nu-mi spurca drumul !

— Nu te pripi, nu te lăsăm noi să pleci aşa de repede pe lumea cealaltă, spuse Odoievski, domol, netulburat.

— Ştiu : O să-mi scrieţi cruci şi molifte pe spinare !

— Şi pe pîntec, aşijderea.

Călăii îi răsuciră lui Cikmaz mîinile la spate şi-i puseră chinga de la dîbă :

— He-e-e-rup !

Cikmaz, spăimîntător la înfăţişare, cu părul zburlit, fu atîrnat în dîbă, cu faţa la voievod.

— Spune, Ivaşka Cikmaz, tîlharule. Cui ai tăiat capul, la Astrahan şi în alte aşezări ?

— Ce a fost, ce s-a făcut, cu ac de oţel s-a cusut !

— Cui ai tăiat capul ?

— Cei pe care i-am scurtat de cap nu şed cu tine la masă. Într-o seară, la Iaik, am retezat o sută şaptezeci de capete, în slujba tătucului Stepan Timofeievici.

— Şi mai departe ?

— Azi, în slobozie, am răpus trei streliţi. Ei, păcat că n-am avut o secure la îndemînă, că i-aş fi înjumătăţit pe cei ce m-au adus.

— Ai avut de gînd să fugi undeva ! Cine te-a ademenit, pentru ce fel de isprăvi tîlhăreşti ?

— Au venit nişte oameni de bine, mi-au vorbit de cazna ce mă aşteaptă, dar credeam că la masa asta a ta o să stea boierul Ivan Bogdanîci. Iar acu văd că-şi vîră rîtul în troaca altuia un godac jigărit !

— Pentru noi, boierii şi voievozii, nimic nu-i „al altuia". Toate-s ale marelui stăpînitor : unul pogoară, altul se-nalţă.

— Ţie nu ţi-am dăruit şube de jder, căciuli de biber, şi nici inele de mare preţ, dar lui i-am dat !

— Lucrurile prădate nu se cheamă că-s ale tale — ati dăruit lucruri jefuite.

— Capetele noastre nu-s mai ieftine ca ale voastre ! Tot ce s-a luat cu preţul lor, al nostru e.

— Ei, ajunge ! Meşteri ! Bateţi tîlharul şi pe spinare, şi pe burtă !

Sîngele începu să țîșnească din tăieturile făcute în piele de șfichiuielile șuierătoare. Bucățele de carne, smulse de gîrbaci, săreau pe tarabe. Voievozii își puseră căciulile. Pisarii făcură sul hîrtiile cu însemnările cercetărilor, ținîndu-le sub tarabă.

— Cneazule Iakov Mikitici ! E cu neputință să socotești loviturile, spuse un pisar.

— Nu-i nevoie să fie scrise cele spuse de tîlhar, și nici de socotit. O să fie bătut făr-de socoteală.

În sfîrșit, călăii se opriră, sleiți de puteri, ca să schimbe gîrbacele. Odoievski dădu din mînă :

— Să mai stăm de vorbă ! Hodiniți-vă !

Cikmaz, încruntîndu-și chipul slutit, cu tot trupul numai sînge, și pe față și pe spate, tăcea. Barba lui sură, de toată frumusețea, se încîlcise, se făcuse ghem. Șiroaie de sudoare îi curgeau pe față, împreună cu sîngele.

— Cine spui că ți-au fost părtași ?

Cikmaz scuipă un bot de sînge. Apoi, cu un glas înfiorător, ca din mormînt, dar liniștit, răspunse :

— În vreme ce eram călău, doi dvoreni am omorît pe capră, cu cnutul — unul la Moscova, altul la Astrahan, dar tu nici atîta cap n-ai avut — să-ți alegi călăi ca lumea !

— Mă doboară dogoarea, dragii mei, tare m-a istovit diavolul ăsta !

— Isprăvile-i sînt cunoscute și părtașii lui au fost ridicați înaintea sa, la ce bun să ne mai pierdem vremea cu el ? își dădu cu părerea voievodul Vasili Pușecinikov.

— Cneazule Iakov Nikitici, de la un tîlhar ca acesta nici nu mai ai la ce să te aștepți, adăogă Ivan Karkadinov, celălalt voievod.

— Bine ! Meșteri, aduceți o țeapă de stejar. Alegeți una mai ascuțită și mai lungă. Pogorîți-l din dîbă drept în țeapă pe tîlharul Ivașka Cikmaz. Iar după ce lemnul îi va străpunge măruntaiele, duceți-l pe malul Boldei, tot acolo unde l-ați ars pe Kornilka. Țeapa cu tîlharul Ivașka îngropați-o cu partea de jos în pămînt, și bătătoriți bine locul în jur.

— Am înțeles, cneazule Iakov !

— Iar voi, pisari, scrieți : „Tîlharul Ivașka a tăiat la Iaik, pentru Stenka Razin, pe căpitanul Ivan Iațîn și pe alții, în totul o sută șaptezeci de capete".

Fură aduși caii voievozilor.

— U-uf, acu să te tot hodineşti, la răcoare ! rosti voievodul stolnic Ivan Karkadinov.

Odoievski şi Puşecinikov se depărtară în tăcere.

Soarele apunea. Lîngă dîbă nu rămăseseră nici călăi, nici voievozi. Pisarii plecaseră şi ei.

Aproape de şandramaua în care, ziua, erau aduşi oamenii lui Razin, veghea un streliţ cu baltagul pe umăr. Pe un dîmbuleţ de pe malul Boldei, unde încă fumegau tăciunii rugului şi se vedea o tigvă de om şi rămăşiţe de păr ars, nu departe, la vreo cinci paşi de ea, tras în ţeapă, Cikmaz trăgea să moară. Îl năpădiseră muştele, de la cap pînă la călcîie. Picioarele se sprijineau numai cu vîrfurile în pămînt. Nădragii, uzi de sînge, îi lunecaseră pe turetcile ciubotelor.

Cei doi streliţi stătură cît stătură de pază, apoi plecară şi ei.

— N-o să fugă, acu nu mai are cum !

Senka, ascuns în mulţime, fusese de faţă la schingiuirea lui Cikmaz, în toate amănuntele ei. Nu-i mai venea să blesteme pe nimeni, dar acolo, pe locul caznelor, hotărîrea lui de a se ridica împotriva ţarului şi boierilor se întări, se făcu şi mai îndîrjită.

„Păcat că Cikmaz n-a fugit ! Mult îl iubea tătucul ! Ce de isprăvi se puteau făptui cu un viteaz ca el !"

După ce mulţimea se împrăştie, Senka se uită în jur, apoi se îndreptă spre Bolda, mergînd cu fereală pe malul rîului. Trăgea cu urechea : nu cumva gemea Cikmaz ? Nu se auzea însă nici un geamăt. Urcă dîmbul şi se apropie. Capul lui Cikmaz atîrna în jos. Senka se aplecă la urechea tovarăşului său, şoptind :

— Ivane !

Cikmaz nu-şi înălţă capul. Senka se uită iar în jur căutîndu-şi pistolul sub caftan, în cingătoare. Şopti din nou :

— Cikmaz !

Ţeapa tresări. Cikmaz ridică încet capul. Pleoapele îi erau lipite de sînge. Totuşi, se căznea să privească.

— Tu eşti ?

— Eu sînt, Ivane ! Cel ce am fost la tine.

— Pe tine, dragă... iartă... te-am făcut satană... te-am ocă...

— Iată, unde aduce credința în cuvîntul boieresc, îi răspunse Senka.

— O vezi și tu, cum e... parcă fumai... dă-mi și mie un pic!

Senka se apropie de rîu, aprinse luleaua și, pufăind din ea, se întoarse și o vîrî în gura lui Cikmaz, uscată de arșiță. Acesta trase un fum în piept, și luleaua îi scăpă din gură. Îl zgudui tusea, scuipînd un boț vîrtos, negru. Senka ridică luleaua de jos și o vîrî în buzunar. Capul lui Cikmaz se lăsă iar vlăguit în piept, ca în clipa cînd venise Senka. Cikmaz mormăia ceva. Senka se aplecă, ascultînd:

— Șo-oi-mu-le, să... vor-bim de slo-boze-nie... încă nu mo-o-r... vi-vi-vino...

Senka se depărtă.

Barcazurile fură încărcate cu făină albă, cu sare și cu pește. Vătaful cel roșcovan al caravanei îi mulțumi lui Senka și-i dădu cîțiva bănuți pentru că-l adusese pe Kirillka.

Noaptea lăsară Astrahanul în urmă.

În casa voievodului, tot în odaia lui Prozorovski, aceea cu catifeaua ciopîrțită pe pereți, voievodul cneaz Odoievski ședea la masă și scria:

„Poruncesc ca starețul Gavrila, să fie căutat în mănăstirea Troiței și totodată să fie găsiți prin Astrahan starețiii, popii și diaconii și să fie cercetați! Cînd au fost la Astrahan tîlharii de cazaci, Stenka Razin și cu cîrdașii săi, starețiii și popii au iscălit zapise tîlhărești și tot felul de alte hîrtii nelegiuite.

Rodivon Vasiliev, popa de la sfîntul Nicolae și cu popa Ivan Kostorin, de la biserica Nașterii Domnului, să fie puși cei dintîi la cercetare. De asemeni și popii din Tîrgul de lemn: popa Andrei Kuzmin de la biserica Arhanghelul Mihail, popa Feodor Ivanov de la biserica Învierii Domnului; popa Nikita Timofeev de la biserica Bobotezii. Popa Konstantin Ivanov de la biserica Sf. Nicolae, din slobozia Șilova, să fie de asemenea căutat!"

Odoievski puse pana pe masă și se îndreptă de șale, zicîndu-și în gînd: „Ei, pentru azi ajunge cu atîta lucru!" Se scărpină cu unghia în bărbie și se ridică în picioare. Își privi mîinile gălbui și se gîndi: „De-aș lua plocoane, mîinile mi-ar fi mai grase... dar nu se cade ca un Odoievski să ia

plocoane... Ţarul i-a dat de la el răposatului meu părinte Nikita bani pentru un caftan — pînă într-atîta scăpătase boierul !" Cu mîinile la spate, păşi spre fereastră şi dînd la o parte cu obrazul perdeaua de bumbac subţirel, adulmecă aerul nopţii, zicîndu-şi : „Au împuţit oraşul cu peştele lor ! O să mă apuc să clădesc Ograda rusească, precum a poruncit măria sa, şi totodată o să poruncesc să se dureze umblători prin tîrg, să nu-şi mai facă nevoile prin curţi !"

O lumînare căzu de pe masă, muiată de căldură. Voievodul se întoarse şi o ridică. Îndreptă şi altele, îndoite de căldură. Luă clopoţelul de pe masă şi sună. Slujitorul intră şi făcu o plecăciune.

— Cheamă pisarul !

Slujitorul ieşi. În locul lui intră un pisar bărbos, cu caftan de catifea, scurt, ponosit. Făcu şi el o plecăciune.

— Hai să scriem, pisarule !

— Am înţeles, cneazule voievod : sînt gata să scriu.

— Şezi, taie feştilele şi scrie !

Voievodul se opri în mijlocul odăii, ridică poruncitor pumnul strîns şi începu ca la cazanie :

— „Iar tîlharii care..." scris-ai ?

— Spune, cneazule voievod ; nu rămîn în urmă cu o iotă.

— „...trebuie trimeşi la Moscova, cu neveste şi copii, să fie trecuţi în izvod, fiecare cu numele său... iar după ce vor fi scrişi, să se dea izvodul cu numele lor căpeteniei de streliţi de la Moscova, cu zapisul de însoţire. Nevestele şi copiii vînzătorilor trimeşi la Moscova să fie lăsaţi, împreună cu boierul şi voievodul Ivan Bogdanovici Miloslavski, şi duşi cu toţii sub pază straşnică, să nu fugă nici unul în drum !"

— Cele scrise dă-le diacului, să le treacă numele, iar eu o să iscălesc. Du-te !

Barcazurile trecură de Kostroma. La amiază, toată lumea se aşeză la pupă. Bucătarul aduse fiertura. Un ţăran, vîslind de zor, ieşi cu lotca de pe-un rîuleţ în apropierea barcazului şi scoţîndu-şi căciula sărăcăcioasă, începu să se tînguiască :

— Dragi truditori ai ţarului, nu lăsaţi să piară un suflet de om. Mor de foame !

Roşcovanul îl privi şi puse lingura jos :

— Ce, nu-ţi trage calul, şi vrei să ajungi cu al nostru ? Hai, suie pe punte !

Țăranul își legă lotca de barcaz și se urcă sus.

— Puneam vîrșe prin ochiurile de apă, dar am ațipit nițeluș la soare, și mi-a șterpelit careva o frumusețe de pîine! Dracul știe cine! Am rămas fără merinde. Pînă ajung la Iaroslavl, îmi dau duhul!

— Șezi cu noi. Mănîncă! Careva îi dădu pescarului o lingură.

— De unde ești de fel?

— De prin părțile astea, de la Tverița, — îs pescar! După ce înfulecă, țăranul se mai înviora. Părea a fi om vorbăreț.

Băgînd de seamă aceasta, roșcovanul începu să-l descoasă:

— Am auzit că s-au întețit jafurile pe drumul Moscovei și că țarul a trimes streliți să curețe pădurile de hoți. Aici, la voi, pe apă nu umblă tîlhari mai primejdioși?

— Nu, jupîne. Tîlhari primejdioși nu-s pe la noi, nu umblă în cete, dar îs niște hoți mai mărunței: fură lotci, bucate, iar cînd dau de unul mai înstărit, și acela nu izbutește să scape de ei, îi fac seama.

După ce prînziră cu toții, își făcură semnul crucii. Senka își aprinse luleaua, iar roșcovanul, ascunzîndu-și pumnul pistruiat în barba stufoasă, rămase pe gînduri o clipă:

— Ei, avem flăcăi voinici, îi punem pe fugă pe hoții cei mărunței. Se uită la Senka, și-l întrebă: Adevărat, Grigori?

— E adevărat, adevărat, jupîne! Nu mi-e frică.

— Și încă ceva, urmă țăranul. Lui Buturlin, voievodul Iaroslavlului, i-a trecut prin cap să ridice de pe barcazuri toți pribegii luați de la Astrahan.

— Auzi, diavolul! ocărî roșcovanul. Veșnic umblă cu năzdrăvănii. Ce rost are să facă Fedka Buturlin greutăți barcazurilor stăpînirii?

— Ei, jupîne, țăranii n-au cum să priceapă ce rost au năzdrăvăniile voievozilor!

Roșcovanul își scoase caftanul, îl vîrî sub cap și se culcă pe punte.

— Hai, trage un pui de somn, îi spuse el țăranului pripășit: la noapte o să stai de veghe.

— Bogdaproste, îmi găsesc eu un culcuș...

Se culcară cu toții, afară de cei ce aveau treburi la pînze, la cîrmă, ori la vîslit. Senka se culcă și el. Kirillka veni lîngă el, și se întinse greoi alături.

— Frate Semioane, hai să ne cărăm !

— De ce ?

— Oare eşti fudul de urechi ? şopti el. Nu cumva ţi-e dor iar de temniţa din Iaroslavl ? Acum, frate, de-i nimeri acolo, apoi ajungi cu capul drept în ştreang — n-ai auzit ? Voievodul înhaţă oameni peste tot !

— Ei, de-o trebui, o să ne cărăm.

— Nu vii cu mine la Solovki ?

— Tătucu Stepan nu-i avea pe popi la inimă, şi nici mie nu-mi plac cei din tagma lor.

— Ba nu-i chiar aşa ! Nu-i avea la inimă, dar, uite, la Ţarigîn, la mănăstire, a mîncat şi a băut, la stareţul Aron.

— Asta, da ; ştiu. Hatmanul îi iubea pe popii care asmuţeau gloata la tulburări şi pe cei rătăcitori.

— Hai să mergem acolo, frate, să ne ridicăm, cu pieptul înainte, pentru Rusia cea veche, pentru credinţă, împotriva papistăşiei !

— Nu mai iubesc, Kiriuha, pe mai-marele tău, popa Avvakum. A îndrăgit prigoana peste măsură. Şi pe alţii îi povăţuieşte să rabde, să se smerească, să se bage şi-n foc, numai semnul crucii cu pumnul să nu şi-l facă. Iar după mine, fă-ţi-l şi cu piciorul, — credinţă să fie, iar de nu-i, nici cu două degete n-ai parte de ajutor.

— Ptiu, satană ! Vrăjmaş îmi eşti, nu frate !

Barcazurile treceau prin albia adîncă, de-a lungul malului pe care se înălţa o pădure sălbatică, amestecată. Ici, colo cîte un pin îşi arăta crengile vînjoase, uşor trandafirii, ori se ţea un plop negru, rămuros, fremătînd neliniştit din frunze, aproape fără nici o adiere. O ciocănitoare neagră ţipa de se spetea în străfundul pădurii.

Kirillka, staroverul, se ridică în picioare, se îndreptă de şale, cît era de lung, smunci din umerii laţi, de uriaş, se aplecă şi-şi luă cangea de pe punte. Apoi, ca la joc, înfipse cangea aproape de barcaz. Îşi luă avînt şi sări pe mal. Cangea trosni sub povara sa, dar nu se frînse.

— Nerodule ! Ia-ţi pîine cu tine ! strigă Senka.

În loc de răspuns, Kirillka smulse cangea şi o aruncă în barcaz, pe punte. Roşcovanul se ridică puţin, rezemat în cot, şi întrebă cu glas somnoros :

— Dar unde naiba se duce ? şi adormi iar, sforăind şuierător în barbă.

Senka, stînd culcat, se uita după Kirillka, care păşea pe mal, croindu-şi drum printre copaci : „E încăpăţînat... o să ajungă la monahi..."

Cu puţin înainte de a arunca ancora la Iaroslavl, roşcovanul îi spuse lui Senka :

— Hai, Grigori, coboară-n cală, o să aruncăm saci peste tine.

— Bine, jupîne ! Senka coborî. Roşcovanul chemă vîslaşii şi Senka fu ascuns bine. În apropiere de Rîpa Ursului, lîngă grindul de bîrne, la vărsarea Kotoroslei în Volga, barcazul fu oprit de o ceată de streliţi, zece la număr, în frunte cu deseatnicul lor. Acesta, un bărbat dezgheţat, cu ochi şireţi, îşi tot bîţîia căciula de streliţ, nouă, din cap, ca pentru a arăta la toată lumea, că nu era o căciulă de rînd, ci una cu tund de catifea.

— Mişcarea vie ! Opriţi barcazurile ! Aruncaţi ancora, fără zăbavă !

Roşcovanul se împotrivi cu încăpăţînare !

— Dar pentru ce să arunc ancora, slujitorule ? N-avem de gînd să ne oprim aci.

— Opreşte caravana.

Lopătarii nu mai vîsliră. Cîţiva oameni de pe barcazul din fruntea caravanei înfipseră cîngile în grindul pe jumătate năruit de revărsările apelor. Streliţii, în caftane cenuşii, cu tăişurile baltagelor sclipind, se urcară pe barcazul lor. Deseatnicul, cu caftan verde-închis, din prikazul lui Puşecinikov, îl întrebă pe roşcovan, tot bîţîindu-şi căciula din cap :

— Încotro mergeţi ?

— Sîntem scutelnici ai negustătorului Vasili Şorin, din satul Rîbin, şi într-acolo mergem, de la Astrahan la Rîbin.

— Bine, adu izvodul oamenilor !

Roşcovanul cunoştea rînduielile, izvodul îl ţinea în sîn : îl scoase şi-l dădu.

Deseatnicul privi izvodul şi porunci streliţilor să numere oamenii. Îi numărară. El arătă cu degetul spre foaie, îşi atinse căciula şi întrebă :

— Oameni ascunşi, nu-s ?

— Nu-s, slujitorule.

— Dar ce-i cu mujicul ista ?

— Ne-a ieşit în cale. Merge pînă la Iaroslavl. Azi a venit.

Deseatnicul strigă streliţilor :

— Băieţi ! Duceţi mujicul la capătul pupei !

Streliţii îl înşfăcară. Ţăranul întrebă speriat :

— Ce-aveţi cu mine, slujitori ? Sînt din Tverița, chiar de-aci !

— Ei, ce mai tura-vura, chiar că aveam nevoie de unul ca tine — mai cu seamă să fie de prin partea locului !

Deseatnicul veni la pupa barcazului :

— Prindeai peşte, mujicule ?

— Aveam nişte vîrşe, slujitorule. Le pun prin pîrîiaşele ce se scurg de pe maluri în Volga...

— Dar ştii tu, în ce chip tatăl măriei sale, Mihail Feodorovici, de fericită amintire, mergea la Moscova, la scaunul domniei, şi la mănăstirea Spasski ? De atunci, apele ce se varsă în Volga, de la rîul Kotorosl şi aproape pînă la Kostroma îs lăsate monahilor de la Spasski, să prindă peşte-n ele !

— De unde pot să ştiu, slujitorule ? Îs ţăran întunecat la minte, nu ştiu buchile. Nici nu pescuiesc cu năvodul, pun numai vîrşe, dar şi alea, prin pîraie...

Deseatnicul îşi miji ochii şireţi, şi-şi pipăi căciula :

— Uite ce e, pescarule ! De ni-i spune pe cine a ascuns roşcovanul cela, şi în ce loc — căci nu mă-ncred în vorba lui — atunci coboară-te-n lotcă, pune mîna pe vîsle şi... valea... spre casă ; iar de nu ni-i spune o să ai parte de altăceva : mergi cu noi, la voievod, pentru cercetare. Acu, voievodul îi plecat — pîn-s-o-ntoarce, te băgăm în temniţă. Plăteşti la intrare — două dengale pentru temnicer.

— Am fost prădat, n-am o para chioară-n buzunar.

— Atunci te-om pune la stors, te-om chelfăni zdravăn ! Încă ceva : voievodul te-o da pe mîna mănăstirii, la cheremul ei ; şi toată lumea ştie, cum îs mai marii de la Spasski : or lua şapte piei de pe tine.

— Iată cum poţi face din om, jigodie ! Nevoia îmi porunceşte să vorbesc : stăpînul barcazului are un flăcău în cală, ascuns sub saci...

Deseatnicul, bucuros, îşi smulse căciula din cap, izbindu-se în genunchi cu ea :

— Are ? Știam asta ! Hai într-acolo !

Țăranul arătă cala.

Streliții dădură sacii la o parte și-i spuseră lui Senka :

— Ieși afară — pîn-aci ți-a fost !

Senka ieși.

— Jupîne, strigă Senka. Dă-mi tolba și rămîi cu bine !

— Cu bine, Grișenka ! Iată-ți tolba. Iar tu, mîrșavule, cu scîrnă plătești pîinea oamenilor ! adăogă roșcovanul mînios, arătîndu-i țăranului pumnul său pistruiat.

— Așa mi-a poruncit nevoia, jupîne ! Mă car, nu te mînia pe mine. Și mujicul coborî în lotca lui.

Un streliț luă tolba lui Senka :

— Dar cu ce o fi umplută ? Îți rupi spinarea !

— Las-s-o care tot el, porunci deseatnicul.

Senka își luă tolba. O clipă, îi trecu prin cap : „Să scot pistoalele ? Nu, iese tărăboi mare, sar și alții. Mai bine, tug din temniță !"

După ce streliții plecară, roșcovanul îi sudui de mamă apoi, răcni de se cutremurară și malurile :

— Dați drumul la vase, ortaci ! Blestemat loc !

Pe cînd mergeau de la Kotorosli printr-o pădurice, Senka zări în depărtare opt turnuri înalte, din care două aveau clopote de primejdie. Gîndi : „Buturlin cel nou a ridicat cetatea din temelie ; te pomenești, că acu nu-i lesne să fugi din temniță. Ce-o face Domka ? O fi scăpat teafără ?"

Streliții, mereu cu ochii pe Senka, vorbeau de-ale lor :

— Ia uite, frățe, ce putere are Volga !

— Cum, adică ?

— Uite, colea : grindul ăsta, lung de douăzeci și opt de stînjeni, lat de trei, cu stîlpii bătuți adînc, cu bîrnele strîns lipite, cu căsoaie pline de pămînt — și tot s-a năruit !

— Așa-i apa Volgăi, cu puterea ei din veci, necurmată !

— Și Iaroslavlul l-ar mătura de pe fața pămîntului, dar Rîpa Ursului îl scapă de năpastă, înghite multă apă !

În curtea caselor voievodului, Senka fu întîmpinat de temnicer, moșneagul cel cărunt, și acesta, după ce-l cercetă cu privirea, își dădu brațele în lături, strigînd :

— Oare nu cumva a nimerit iarăși Grișka la noi ?

— Da, temnicerule. Vătaful vaselor de pe care l-am luat, tot Grișka îi zicea ! spuse deseatnicul de streliți, bîțîindu-și căciula nouă.

— Mai lățos, mai adus de spate, dar pare-mi-se că tot el e!

— Ce bucurie pe noi! Ei, că acu ne-om dumiri noi, eu și cu voievodul, unde l-au răpus tîlharii pe boierul cel bătrîn!

Senka tăcea. Își zise în gînd: „De cazną nu scap, de vreme ce mai trăiește ăsta!"

Temnicerul bătu în ușa căsuței de lîngă cuhnie:

— Hai, Matvevna, ieși o clipă, ne-au adus un musafir!

Ușa se deschise și Domka ieși fără grabă. Un streliț smulse tolba de pe umerii lui Senka și i-o dădu ei, spunînd:

— Primește plocoanele! Arată-le voievodului!

Domka luă tolba, o aruncă după ușa pe care ieșise și se uită îndărăt, la Senka. Acesta stătea tăcut. Temnicerul se foia, năpădit de bucurie:

— Ia privește-l bine, Matvevna! Din pricina vîrstei nu mai mi-e ageră privirea, dar parcă-i tot el, tîlharul Grișka, cel care a mai fost la noi!

— O să afle voievodul, moșule. De el nu se ascunde! rosti Domka cu asprime.

— Ei, slujitori, atunci duceți-l pe musafirul drag la mine, la temniță! se foia mereu temnicerul.

— Mai stai nițel, moșulică! Feodor Vasilievici poruncește să nu fie duși la temniță pribegii ridicați de pe barcazuri.

— Și ce să facem cu el, Matvevna?

— Iată ce! E primejdios să deschizi temnița, să-l bagi, să-l scoți. Se pierde și vreme de prisos. E un loc mai aproape, la îndemînă. Mai cu spor, pentru cercetare. Uite ici, hambarul — din el, nici fără lanțuri nu-i chip să ieși.

— Ei, Matvevna, cunoști tu mai bine năravul voievodului! Hei, slujitori! Băgați-l în hambar, iar eu mă reped să aduc lacătul.

— E de prisos, moșulică, nu te mai osteni! Lacăte avem berechet.

Domka intră în izbă și se întoarse la iuțeală, aducînd lacătul:

— Băgați-l!

Hambarul era gol. Streliții îi deschiseră larg ușa, și-l duseră pe Senka înlăuntru.

Temnicerul se uită o clipă după el și-și făcu semnul crucii.

— Hm, hm, slavă Domnului! Ehei, de-ar fi Grișka acela.

Domka închise ușa hambarului, trase zăvorul peste ușă și puse lacătul, rostind cu glas tare și aspru :

— Să nu faci gălăgie, pribeagule ! De n-ăi sta cuminte, te-om potoli noi !

— L-om potoli, Matvevna !

Temnicerul pipăi pereții hambarului și privi în jur — da, nici că se putea loc mai bun, pînă la sosirea voievodului. În sfîrșit plecară, el și streliții.

În dosul casei voievodului, lîngă zaplazul din fundul curții, în beznă, se înălța spre cer un șirag de copaci bătrîni. Hățișul de hamei crescuse, se îndesise, părînd un adevărat crîng verde. Senka băgă de seamă în treacăt acest lucru, cînd Domka îi dădu drumul cu luare aminte din hambar. In ogradă era liniște — toată slujitorimea se ducea devreme la culcare. Doar paznicul, pășind nainte și napoi, dincolo de poartă, bătu în scîndură — o dată, de două ori. Cei din străji, dincolo de gardul de ostrețe și de podul temniței, schimbau din cînd în cînd strigăte :

— Veghea-ază !

— Veghe-ez !

Cel dintîi cucoș cîntă în poiată, dincolo de hățișul hameiului.

Văzduhul se împîclise. Volga își trimetea răsuflarea încețoșată. Domka puse din nou lacătul la ușa hambarului. Pe Senka îl duse în izbuliță ei, încuie ușa pe dinăuntru, și-l puse să se spele, să se primenească.

— Dă-ți jos cămașa și nădragii, pune-ți alții curați.

În odaia încăpătoare, răcoroasă, luminată doar de o candelă, nu erau nici muște, nici țînțari. Domka se apropie de ferestruică și trase cu urechea la zgomotele din ogradă, apoi închise pe dinăuntru și oblonul.

Pe masa din mijlocul odăii pusese o gustare pentru Senka. El mîncă și bău vodcă. După ce se sătură, Domka îl luă de mînă, și-l duse în ungher, sub prichiciul lat, unde dormeau în întuneric doi băieți. Lumina candelei nu cădea pe fețele lor și copiii erau cufundați într-un somn adînc.

— Ai noștri-s amîndoi, spuse Domka : dar nici unul nu seamănă cu noi — au părul negru, ca bunicul, răposatul. A fost

tîlhar, călăii l-au omorît în chinuri. Nu l-am cunoscut, mi-a spus mama.

— Maică-ta trăieşte ?

— A murit de mult.

— Hai să ne culcăm, Domka.

— Nu-ţi place să priveşti copilaşii ?

— Bucuros i-aş privi... dar, uneori, aşa i se-ntîmplă pribeagului : îndrăgeşte copiii şi moartea vine să-l răpună.

— Hai să ne culcăm... am pus jos aşternutul.

— E mai plăcut să stăm aşa. Gîndurile se perindă mai domol.

Se culcară pe aşternut.

— Cum rămîne cu mine ? întrebă Senka.

— Întîi şi întîi, fugim în codri şi, pe urmă, poate la Moscova.

— Ai de gînd să mergi şi tu cu mine ?

— Mi-a fost dor de tine, Semioane ! Treceau an după an, şi mă durea inima, mă tot durea... Cînd te-au adus şi te-ai uitat la mine — era să ţip de bucurie.

— Poate că n-o să-ţi vină uşor să-ţi schimbi viaţa, să pribegeşti pe drumuri ! Şi poate că voievodul nu s-ar răfui cu tine prea aprig pentru un hoinar. Păcatele mele-s ascunse în bezna vremii.

— Dar temnicerul ? Ai uitat ? El are să te dea în vileag voievodului, iar voievodul e altul, nu-i cel care a fost.

— Dar cunoşti tu oamenii care trăiesc în păduri ?

— Îi cunosc, Semioane ! De mult m-am gîndit unde aş putea să fug, căci voievodul s-a înconjurat de pîrîtori şi de iscoade.

— Ce-ar fi, Domna să-l omorîm, să punem foc bîrlogului său de voievod şi, apoi, să fugim de pe meleagurile astea ?

— Aşa ceva nu-i cu putinţă, Semioane ! Şi nu pentru că streliţii, străjerii şi tîrgoveţii ar fi de partea voievodului ! Ce să faci, asta-i ! Şi apoi ţarul ţine mult la Buturlin : l-a chemat de curînd la Moscova, ca să-l vadă şi să-i aducă pe ai lui acolo. Cred că îl înlocuieşte şi în voievodat, îl ia la el. Şi încă ceva : cred că dacă l-am omorî, ţarul s-ar mînia cumplit. Şi e lucru ştiut : mîinile ţarului-s primejdioase !

— Da, s-ar putea să ai dreptate. Pînă acu, eu am avut dreptate dar acu, tu ai dreptate. Nu-l omor pe temnicer. Am

văzut la Astrahan ukazul ţarului : „Ucigaşii cneazului din Cerkasî să fie prinşi..."

— Ei, vezi ? Pe noi, va căuta să ne prindă voievodul, nu ţarul.

Se culcară. Strîngîndu-şi iubitul în braţe, Domna şoptea :

— Ziua şezi aci. Nimeni n-o să vrea să intre-n hambar, — cheile-s la mine. Copiii îi duc peste Volga, la o mătuşă care ţine la mine. O să-i dau parale şi o să scape ea copiii de urgie.

— Bine !

— Ziua stai culcat, liniştit. O să pun lacătul la uşa izbei. Mă întorc de peste Volga şi la noapte fugim. Trebuie să plec neapărat : voievodul e din ce în ce mai fioros. Încă puţin de-ai fi zăbovit, n-aş mai fi putut să te ascund : pe zi ce trece, voievodul le dă streliţilor tot mai multe puteri. Pe mine, deocamdată, mă lasă în pace. Nu mă strînge-n chingi — ţine minte cum l-am slujit pe taică-său. Dacă mergi cu mine, cei de la poartă au să ne lase să trecem, că uite, voievodul a mai născocit o rînduială : „Noaptea să nu fie lăsat nimeni să iasă fără de porunca lui !"

Către amiază, Domna se întoarse, luă şeaua de pe cal, şi-l duse în grajd. Grăjdarul cel mut o cunoştea, ştia că ea avea grijă de cai şi nu le făcea nici un rău.

Temnicerul o întîlni pe Domka în uşa izbuliţei şi făcînd o plecăciune, o întrebă :

— Pe unde mi-ai fost, Matvevna ?

— Am fost călare, moşulică, mi-am dus copiii la bunica, în ospeţie, la Tveriţkaia. Ei, ce mai face răufăcătorul din hambar ?

— Am tras cu urechea, Matvevna ! Stă liniştit. M-am uitat pe ferestruică — n-am văzut nimica, de parcă nici n-ar fi acolo.

— Doarme în ungher. I-am dat pîine şi apă, le-a luat în silă.

— Se teme să nu fie cunoscut.

— Se teme, moşulică.

Bătrînul plecă spre ograda temniţei. Deseatnicul de streliţi ieşi din izba străjii :

— Vezi, moşule : cînd dai drumul întemniţaţilor să nu le iei fiarele. Să treacă prin tîrg sub paza streliţilor. Fii cu ochii în patru. Eu mă duc la izba judecăţilor. Mă întorc la noapte. Cercetez caraulele.

— Du-te sănătos, drăguțule, du-te !

Domka se apucă să umple tolba de drumeție a lui Senka.

— Mi-e frică să nu-și bage temnicerul nasul pe aici, îi spuse ea. Hai să te ascund în iatacul voievodului.

— Să mergem !

— Ia, descalță-te !

Senka se descălță și urcă scara ce ducea din izbă spre iatacul boierului, în care ardea tot timpul o candelă. Senka se așeză în jilțul voievodului. Privi îndelung portretul țarului atîrnat deasupra mesei, gîndind : „Cînd ai să plesnești, cîine ghiftuit, de atîta sînge țărănesc ?"

Acolo, Senka nu se temea de ochii nimănui : lumina zilei pătrundea cu zgîrcenie prin ochiurile de mică ale ferestrelor. Domka îi aduse de mîncare. Senka se apucă să mănînce, în vreme ce ea deschise fereastra ce dădea în grădină, ca să intre aer curat.

— Printre copaci n-o să vadă nimeni că am deschis-o ! Culcă-te și dormi — așa, vremea trece mai ușor ! Și Domka ieși.

Senka se culcă pe laviță și adormi adînc. Îl trezi țiuitul țînțarilor care intraseră din grădină pe fereastra deschisă, o dată cu răcoarea nopții.

Domka veni, în straie de oștean, cu chivără de fier. Senka își puse zalele și peste ele caftanul. Încărcă pistoalele. Domka îi dădu și o sabie, să și-o prindă la cingătoare. Apoi luă de pe masa voievodului o pungă de piele plină cu aur.

— O să avem nevoie la drum !

— Mai bine ia-ți pistoalele, că bani se găsesc.

Domka se închină la icoana Mîntuitorului.

— Rău faci, Semioane, că nu te-nchini.

— Nu mă-nchin ! Prea puțin mă miluiește....

Ieșiră pe scara tainică, în grădină, și de acolo pe un maidan. Lîngă gardul de ostrețe îi așteptau, legați, doi cai înșeuați pentru drum. Legară tolbele de șei, cu pistoalele în ele.

Încălecară și porniră — nu la trap, ci la pas. Străbătură maidanul și se îndreptară pe malul Rîpei Ursului spre pod. Tocmai îl trecuseră cînd deodată se pomeniră cu deseatnicul de streliți care venea în întîmpinarea lor pe malul celălalt.

— Încotro-o ? răcni el, văzînd-o pe Domka alături de Senka, și-și duse mîna la brîu, să scoată pistolul.

Senka trase un foc. Deseatnicul, scăpînd jos căciula cea nouă, dădu din mîini și din picioare și se prăvăli la pămînt.

Senka sări din șa, înșfăcă mortul și-l zvîrli în rîpă, sub pod. Leșul, agățîndu-se de tufe, pieri în adîncul rîpei.

— Așa le trebuie copoilor voievodului ! rosti Domka. Senka, fără să spună o vorbă, vîrî pistolul descărcat în tolba agățată de șa și luă altul. Tunarul din turnul în care se afla poarta, îi deschise Domkăi :

— Încotro Matveevna, cu noaptea-n cap ?

— La Moscova. M-a chemat voievodul ! Mi-am luat însoțitor, să nu mă jefuiască niscai tîlhari pe drum !

— Ei, drum bun !

— Și ție, strajă bună !

Prin slobozii, în preajma drumeagului din pădure, stăruia o liniște somnoroasă. Undeva, în depărtare — pe Volga, poate — în urma lui Senka și a Domkăi zbura un pescăruș, scoțînd țipete prin văzduhul albicios, încețoșat, din preajma zorilor. Două-trei stele sclipeau sus, sus de tot, de-a lungul trîmbelor de ceață. Intrară în pădure. Domka scoase din sîn o căciuliță de copil, mică, închisă la culoare, o duse la ochi, zbucni în plîns, apoi o vîrî la loc.

— Ce-i cu tine, Domna ?

— Mi-am amintit de copilași, Senea.

— Ei, de-om scăpa cu viață, ne-om mai desfăta noi, tot privindu-i !

— Toate ca toate, dar mă doare inima de mamă !

— Una ți-ai pierdut-o, dar te-ai ales cu alta.

— Hai, Semioane, să iuțim pasul ! Am înșeuat cai harnici, dar pînă la Berendeievo e o bucată bună de drum.

Într-un tîrziu descălecară și lăsară caii, împiedicați, să pască.

Senka se așeză pe o buturugă de la marginea drumeagului.

— A, nu-i bine ! strigă el. Caii, asudați, beau cu lăcomie apă din șanț — o să dea tignafesul în ei.

— Nu-i nimic ! Nu mergem mult prin pădure cu ei — îi lăsăm să se întoarcă, așa că mai prind puteri pentru drum...

Lîngă balta de la Berendeievo, înainte de a trece prin mlaștină, cînd soarele zorilor răsări printre copaci, în scînteieri de stele și culori de curcubeu, Domka și Senka își opriră caii în-

spumați. Domka scoase un corn de aramă din tolbă și sună prelung, de două ori.

Din dreapta, dinspre mlaștină, i se răspunse cu un șuierat; după cîteva clipe, ieșiră la drum trei mujici, niște opincari bărboși, în sumane, cu tichii de pîslă:

— Bucuroși de oaspeți, fraților? le strigă Domka.

— Bucuroși, Domnușka.

— Ne pare bine, că ne vii și c-un ortac!

— Luați tolbele și căpestrele cailor, apoi dați-le drumul să fugă îndărăt!

Oamenii ieșiți din pădure luară într-o clipă tolbele, șeile și căpestrele cailor, apoi îi întoarseră spre casă, și scoaseră cîte un șuierat.

Caii, bucuroși că-s slobozi, se scuturară, porniră întîi la pas apoi, deodată, o luară la goană, nechezînd, spre Iaroslavl.

Drumeagul, umed, mergea pe marginea mlaștinei vreo verstă apoi începea să urce, și după aceea să coboare iar, într-o văgăună. Cînd ieși din nou pe o coastă, pieri din vedere: în fața celor cinci se înălța un zid de brădet, des, de nepătruns, încîlcit și pe-alocuri doborît la pămînt de furtuni.

— Ei, de aici trebuie s-o luăm tîrîș — ne-om îndrepta noi pe urmă de șale! spuse călăuza care mergea în fruntea tuturor, și se culcă pe brînci. Scoarța opincilor sale ude, sclipea. Ceilalți îi urmară pilda, tîrîndu-se, ridicînd de la pămînt cetina țepoasă a brazilor.

Se tîrîră îndelung. După ce străbătură desișul de brazi, intrară într-un crîng de mesteceni, dar nu o luară prin el de-a dreptul, ci după crestături făcute ici și colo pe copaci. Apoi dădură iar de brădet, ajungînd în cele din urmă pe o poiană întinsă, netedă și uscată. Acolo zăriră coasta de la Berendeievo pe care se aflau niște bordeie cu ușițe de lemn.

Ceva mai jos de bordeie se vedeau pirostrii de lemn înfipte în pămînt, și laviță din jumătăți de pini, cioplite, cu picioare scurte din crengi de pin.

— Hei, vatamane, întîmpină-ți musafirii!

Senka și Domka lăsară tolbele jos și se așezară lîngă o pirostrie, iar mujicii-călăuze își scoaseră căciulile și rămaseră în picioare. Ușa unui bordei se deschise. Un mujic vînjos, cu părul negru, stufos, creț, și cu barba la fel ieși afară. Purta

caftan scurt, de catifea neagră, cusută cu ceaprazuri de fir. Avea un pistol în brîu, iar din tureatca ciubotei drepte ieşeau prăselele de corn ale unui jungher.

— Ei, să trăieşti, Domna Matvevna ! rosti el păşind spre Domka. Şi adăugă : De mult era vremea să te laşi de slujba boierească.

Vatamanul dădu mîna cu Domka, apoi se uită la Senka :

— Dar dînsul cine e ?

— A venit cu mine. E Grigori, bărbatul meu.

— Ia uite ! Habar n-aveam că eşti măritată ! Ei, acum, hai să bem, să petrecem şi să ne veselim, de-om avea răgaz. Hei, flăcăi, faceţi focul !

Cele trei călăuze îşi scoaseră sumanele şi aduseră mai multe braţe de vreascuri. Găsiră şi securi. Curînd, văzduhul începu să miroasă a fum.

— Dar nu vi-e frică că ar putea veni încoace vreun străin adus de foc ? întrebă Senka.

Vatamanul se aşeză pe laviţă, lîngă Senka :

— N-are decît să vină ! Îl întîmpinăm noi cum se cuvine ! Hai, intraţi în bordeiul ista, de la margine — e al vostru. Daţi-vă jos ce aveţi de prisos pe voi.

Senka şi Domka intrară în bordei. Înlăuntru era o laviţă pusă pe capre şi alta, la un arşin pe pămînt, într-o firidă cu boltă, săpată în coasta dealului. Senka îşi scoase caftanul şi zalele.

— E bine, Semioane ! De nu mi-ar fi dor de copilaşi, aş zice că aici am dat de trai...

— Ţi-ai scăpat bărbatul de la pieire, dar ţi-ai pierdut copiii. De nu m-ai fi scăpat pe mine, acu te-ai bucura de copii, răspunse Senka zîmbind.

— Vorbeşti anapoda. Domka scoase din tolbă o pătură şi un cearceaf dintr-o ţesătură moale, rînduind aşternutul peste blănurile de urs puse una peste alta pe laviţă. E cam tare culcuşul dar, mai pe urmă o să fac eu altul ca lumea.

Se aşezară lîngă foc, tustrei — Senka, vatamanul şi Domka. Băură vodcă şi înfulecară carne friptă. Îndată ce amurgul adumbri pădurile şi cerul, pribegii începură să se adune. Senka îi numără — erau treizeci şi trei, împreună cu vatamanul.

— Cîte arme aveţi, vatamane ?

— Vreo cincizeci de pistoale, toate în bună stare, trei sîneţe, două flinte, securi, baltage, ţapine, capcane. Mai avem şi trei lăzi cu ancoraşe [1] de fier.

— Numai cu atît nu te poţi arunca în luptă !

— Dar de ce să ne aruncăm în luptă ? Întindem laţuri, aşezăm capcane, iar acolo unde pămîntu-i tare, în locuri de mare primejdie, împrăştiem usturoi de fier, presărăm muşchi peste el, şi atunci, pas de mai treci fie pe jos, fie călare !

Senka se linişti. Era mulţumit.

Domka, după mîhnirea care o stăpînise pentru că se despărţise de copii, se linişti şi ea la gîndul că „drăguţul" ei, pe care nici nu visase să-l mai vadă vreodată în viaţă, era acolo şi trăia cu ea.

Noaptea se culcară, plini de bucurie.

— Caută să afli, Domnuşka, spuse Senka, înainte de a adormi, dacă toţi pribegii se înţeleg bine între ei şi cu vatamanul. Trebuie să fim cu ochii în patru, ca ceata să nu fie risipită de careva, fie din răutate, fie din prostie.

— Dormi, iubitule, o să aflu eu ce şi cum...

Dimineaţa un băiat de la cuhnie veni în goană la temnicer. Moşneagul dădea drumul întemniţaţilor puşi în fiare, care erau lăsaţi în fiecare zi să-şi cerşească hrana.

Băiatul aştepta. După ce întemniţaţii, opt la număr, plecară în zornăitul lanţurilor împreună cu cei doi streliţi însoţitori, bătrînul îl întrebă :

— De ce ai venit ? Merindele le iei de la chelăreasa Matvevna !

— Nu pentru merinde viu, moşulică... m-a trimis bucătarul la Domna Matvevna. Casa ei e goală — nu se vede nici ea, nici lucruşoarele — nimic !

— Ce vorbeşti ? ! Văleu, băiete, văleu, minţi ! Dar unde s-o fi făcut nevăzută ? Nici deseatnicul nu s-a mai întors, n-a schimbat caraulele, şi streliţii cîrtesc. Văleu, hai să mergem, să vedem ce şi cum !

[1] Bucăţele de fier, în formă de piramidă, făurite în aşa fel, că unul era întotdeauna în sus, înfigîndu-se în copitele cailor. Li se zicea şi „usturoi".

Moşneagul porni înainte tot dîndu-şi braţele în lături. Intră în casa boierească, tot strigînd răguşit :

— Matvevna. Auzi Matvevna ! Deodată, se izbi cu pumnul în frunte şi, ieşind grăbit din casa boierească, strigă doi streliţi din izba străjii : — Hei, flăcăi, spargeţi lacătul de la hambar, spargeţi-l !

Lovind cu baltagele, streliţii smulseră belciugele.

— Ia uite, mama mă-si ! Nu-ţi vine să crezi, dar se pare c-a fugit cu tîlharul !

Pe cînd temnicerul îşi bătea capul cu hambarul, streliţii aduseră în curtea voievodală leşul deseatnicului. Ochii îi lipseau, smulşi de ciori, gulerul era rupt şi pieptul sfîşiat, ros de cîini.

— O-of, diavoliţa ! Of, of ! Mare năpastă, flăcăi !

— Mare năpastă, moşule !

— Tunarul Mikitka a spus că azi noapte a lăsat-o să iasă din oraş pe Domka voievodului, c-un însoţitor.

— Ei, asta era !

— Prea multă încredere ai avut în ea, de nu l-ai păzit chiar tu pe hoinarul din hambar.

— Nu numai eu am avut încredere : ea era mîna dreaptă a lui Feodor Vasiliici ! Ei, ce-oi mai sta pe gînduri ? Să alerg la diac, la cancelarie !

Bătrînul temnicer ieşi grăbit din curte.

Seara, cincisprezece streliţi porniră la drum spre Moscova ca să-l vestească pe voievodul Buturlin. Pe şleahul Moscovei, streliţii căutau să nu se răzleţească — tare se mai înteţiseră tîlhăriile !

Ceata de streliţi călări, sosiţi în zori din Iaroslavl, stîrni un nour de colb în curtea caselor din Moscova ale voievodului Buturlin.

— Descălecarea ! porunci peatideseatnicul [1] de streliţi, cu barba sură, şi descălecînd cel dintîi îşi duse calul la gardul de ostreţe. Nu faceţi gălăgie : poate că voievodul doarme încă.

[1] Comandant peste 50 de oameni.

Ceilalți streliți își legară și ei caii de gard. Năpădiți de muște, aceștia zvîrleau mînioși din picioare și oamenii îi struneau, cu jumătate de glas :

— Nu zvîrli ! Îți arăt eu ție acuși !

Vătaful slugilor ieși la streliți.

— Avem treabă cu voievodul — fără zăbavă ! spuse peatideseatnicul cel cărunt.

— Au sosit niște streliți, boierule, vor să-ți vorbească, îi spuse vătaful, voievodului, intrînd în iatac !

— Așa, pe neașteptate ? S-o fi întîmplat ceva ? întrebă voievodul.

Vătaful îi puse peste veșmîntul ușor, albăstrui, caftanul de vară, din mătase, în culoarea nisipului.

— Mă închei la caftan — n-am nevoie de cingătoare !

Voievodul își puse încălțările verzi, moi, apoi ieși pe scară.

Peatideseatnicul cel cărunt, mișcîndu-și căciula naltă din cap, cu fund colorat — semnul cinului său — se apropie de scară.

— De ce ați plecat din oraș, înainte de vreme ?

— Boierule, în oraș toate-s în bună rînduială.

— Dar ce nu este în rînduială ?

— Iacătă, am plecat de grabă — diacul nu ne-a dat nici zapiscă la mînă : „Spuneți din gură" — A fugit Domka, boierule.

Boierul se îngălbeni, pășind pe scară cu o treaptă mai sus :

— A jefuit casa, a pus foc ?

— Temnicerul a cercetat casa, lucrurile. A zis : „Nu s-a atins de nimic !" Altceva a făptuit ea, mai rău...

— Vorbește, mai repede, ce a făptuit ?

— Iată ce anume ! După porunca pe care ai dat-o, Pastuhov Mișka, deseatnicul de streliți, a prins pe un barcaz, un hoinar, unul Grișka. După cum îi spunea, față cu mine, temnicerul, diacului de la cantilerie, acel Grișka ți-ar fi omorît părintele, pe boier Vasili !

— Tîlharul ! Trebuia pus în fiare și băgat în temniță !

— Domka n-a lăsat să fie dus la temniță — l-a închis în hambar și a luat cheile la ea iar noaptea l-a scos de acolo, au luat caii și au fugit. Pe cînd treceau prin oraș, l-au omorît pe deseatnicul Mișka și l-au aruncat în Rîpa Ursului.

— Ea avea copii — puneți mîna pe ei !

— Nainte de a fugi, și-a ascuns copiii undeva !

— S-a aflat încotro au fugit, tîlharii ?

— Streliții s-au repezit în urmărirea lor, au cercetat pădurile. S-au întors și au spus : „Pesemne că au fugit spre mlaștina de la Berendeievo !"

— N-or fi fugit spre Volga, în pădurile de la Kostroma ?

— Urmele de cai duceau spre drumul Moscovei.

— Ptiu ! Ce lasă-mă să te las : să ne scape din mîini doi tîlhari ca ei ! Totuși, dacă n-au fugit peste Volga — în pădurile noastre, îi prindem curînd. Acum, ascultați : hrăniți-vă caii, hodiniți-vă și voi, iar deseară dați fuga pînă în slobozia Uspeniei — sub clopotnița căzută într-o rînă și sub cea mare găsiți și grajduri, și chilii pentru voi. Călugărițele au să vă dea de mîncare. Spuneți-le : „O să se socotească boierul cu voi pentru bucate" : mă cunosc ele !

— Bine, boierule !

— Stai, încă ceva : pădurile dintre Alexandrovskaia și de pe rîul Serna au fost curățate de tîlhari. A trimis măria sa streliți. Și, chiar de s-au ascuns unii, mulți nu mai sînt. Tîlharii de Grișka și de Domka n-au să ajungă mai departe de Berendeievo, așa-i de crezut. Lăsați-vă caii să se hodinească, și voi duceți-vă la cuhnie și în izba slugilor !

— Prea bine, boierule, mulțumim !

Strelitii se împrăștiară, iar boierul se îmbrăcă în grabă și plecă la palat.

Zăduful stăruia în oraș. Cu toate acestea, țarul rămăsese în Kremlin — nici nu se gîndea să plece la Izmailovo, ori la Kolomenskoe. Uneori se ducea să se închine la lăcașurile sfinte, dar numai la mănăstiri apropiate. Nu stătea mult în crivat. De obicei, ședea într-un jilț moale, cu perine în jur și sub picioare. Prin ferestrele cu geamuri colorate lumina pătrundea firavă în odaie și, din porunca țarului, fuseseră puse și perdele subțiri, ca să-l ferească de soare. Din sălile boltite, cu izvoade zugrăvite pe cîmp auriu, cu ușile larg deschise, venea o adiere răcoroasă. Țarului îi plăcea acum răcoarea și amurgul. Îi plăcea și liniștea. Liniștea domnea pretutindeni în palat,

şi în jurul său. Boierii porunciseră să nu se mai deslege nici un fel de pricini în piaţa sfîntului Ivan, fie ele cercetări ori judecăţi. Toate aceste îndeletniciri în legătură cu pricinile şi jalbele fuseseră strămutate în piaţa Troiţei.

Ţarul şedea în jilţ, sub icoana Mîntuitorului. Singura candelă din faţa ei lumina cu zgîrcenie sala întunecoasă, cu luciri stinse de izvoade aurii pe pereţi. Postelnicul Poltev intră şi potrivi feştila candelei. Ţarul moţăia — deschise anevoie ochii care priveau cu asprime pe faţa cenuşie. Pleoapele lui erau umflate. Cîndva, ochii ţarului sclipeau adeseori cînd rîdea ori era vesel ; dar acum ei clipeau rar şi se rotunjeau.

— Feodor ! Parcă-i cineva în odaia de aşteptare ! Aud ceva — spuse ţarul cu glas răguşit.

— Este cineva, mărite stăpînitor, dar, dacă vrei să dormi, poate să aştepte.

— Cine-i acolo ?

— E Feodor Vasiliici Buturlin !

— A fost miluit de curînd cu boieria, iar boierii noi tare-s fuduli. La Feodor ţin însă mult — e iute, focos, aleargă el însuşi peste tot, ochiul lui e pretutindeni... puţini slujitori ca el am... cheamă-l încoace, dar spune-i să nu facă zgomot şi să nu vorbească prea tare.

Postelnicul ieşi, păşind fără zgomot şi, tot fără zgomot, intră Buturlin, cu caftan de mătase persienească, cu încălţări roşii, cusute cu mărgăritare.

— Îi urez măritului stăpînitor sănătate şi fericire, întru mulţi ani ! grăi Buturlin, făcînd o plecăciune adîncă.

— Fericire aş putea să am din destul, Feodor Vasiliici, dar sănătatea-i puţină, şi dacă nu-i sănătate, atunci fericirea-i ca untul rînced : pare arătos, dar dacă mănînci din el te alegi cu rîgîieli şi cu arsuri ! Ai vreo treabă cu mine, boierule ?

— Am venit, mărite stăpînitor, să te rog să-mi dai un ukaz ca să plec să prind tîlhari.

— Dar ce, asta-i treabă de boier ? Las-c-o scot la capăt streliţii ! Pădurile le-am curăţat eu bine în lungiş şi-n curmeziş — ştii nu ?

— Ştiu, mărite stăpînitor ; dar acu e vorba de un tîlhar anume, din casa mea.

Ţarul tăcea. După o clipă de aşteptare, Buturlin urmă :

— Mărite stăpînitor, mi-a fugit din casă o roabă, după ce s-a săvîrşit o fărădelege.

Ţarul îşi ridică cu mîna puhavă pleoapa dreaptă şi se uită la boier :

— Iată pe cine aş vrea să văd tras în dîbă, spuse el : o muiere, o tîlhăroaică !

— Se găseşte şi aşa ceva, mărite stăpînitor !

— Ce nu se găseşte pe lume ! Dar uite că eu n-am văzut.

— A fugit, mărite stăpînitor, în pădurile dinspre Pereiaslavl-Zalesski.

— Te-a jefuit ?

— Ba, nu s-a atins de nimica, n-a avut acest cusur.

— Ei, atunci las-o să zburde ! Tot nu-i bună de slugă iar pentru tîlhărie o să răspundă potrivit cu „Pravila".

— Mărite stăpînitor, n-am spus totul, pînă la capăt, de teamă să nu-ţi sporesc oboseala prin vorbă prea multă...

— Ba vorbeşte, Feodor Vasilievici ! Te ascult, — asta-i chiar o întîmplare năstruşnică.

— Din porunca cneazului Iakov Odoievski de la Astrahan de pe barcaze-s ridicaţi hoinarii şi cercetaţi. În lipsa mea, a fost ridicat de streliţi un tîlhar, un cunoscut cîrdaş al lui Razin, unul Grişka. Acel Grişka, pe cînd trăia părintele meu, boier Vasili, a fugit cu toţi întemniţaţii din Iaroslavl la Stenka Razin...

— Cunosc isprava asta, boierule ! Ba, tîlharii l-au ridicat chiar şi pe voievod, l-au luat drept călăuză.

— L-au ridicat, mărite stăpînitor, şi i-au răpus viaţa !

— Şi acum, unde se află acel Grişka ?

— Mărite stăpînitor, dator îs să mărturisesc ca la spovedanie, fără să-ţi ascund nimic. Domka aceea, cînd trăia părintele meu, se ţinea de tîlhării, cu încuviinţarea lui.

— Dar acel Grişka, unde-i ?

— Pe Grişka l-a ascuns ea, şi acum, au fugit împreună.

— Nu ştiu, Feodor Vasiliici cum vezi tu, dar eu una văd : tot Domka ceea l-a dat pe mîna tîlharului de Grişka şi pe părintele tău.

— Nu mi-a trecut prin cap una ca asta, mărite stăpînitor, dar acum, văd : într-adevăr, aşa e !

— Dar tu, boierule, cînd te-ai dus să-ţi iei în primire slujba de voievod, n-ai aflat de isprăvile tîlhăreşti ale Domkăi ?

Buturlin îşi plecă privirea, tăcu o clipă, apoi răspunse :

— Am tăinuit-o, întru amintirea părintelui meu... El a lăsat cu limbă de moarte prin diată s-o las slobodă pe Domka.

— N-ai dat tîlhăroaica pe mîna judecăţii — ei, acum boierule, culege ce-ai semănat. Părintele tău a şi cules, înainte-ţi.

— E sfîntul adevăr, măria ta !

— Şezi, trage laviţa mai aproape, că-mi vine greu să mă uit în sus.

Buturlin se aşează.

— L-a înşelat boierul pe ţar, dar uite că l-a pedepsit Dumnezeu. Ei, Feodor Vasiliici, acum n-o să te pun să-ţi ispăşeşti vina, dar pe tîlharii ceia să-i prinzi singur. În streliţi să te încrezi mai puţin — sînt în stare să le dea drumul. Bani or avea ?

— Domka trebuie să aibă bani, mărite stăpînitor !

— Ca să vezi : Odoievski trimite împreună cu Miloslavski, de la Astrahan, copii şi neveste de tîlhari, iar Miloslavski, deşi e cneaz, a fost prins cu potlogării — lua plocoane... Iată, că şi boierii se ţin de matrapazlîcuri — atunci la ce să te mai aştepţi de la streliţi ?

— Mărite stăpînitor, nu toţi boierii-s la fel. Pe Odoievski, pe Iakov Nikitici, dar şi pe mine, nu-i chip să ne cumpere careva !

— Ştiu asta... Au să vină, împreună cu Miloslavski, o droaie de tîlhari mai mari şi mai mici — au să umble cu jalbe, sumedenie ! Să le asculţi — e bătaie de cap, să le laşi baltă — nu-i cu putinţă. Ia-ţi streliţi, Feodor Vasiliici, prinde-i pe răufăcătorii ceia cutezători, pe Domka şi pe Grişka, şi să mi-i arăţi şi mie. Tare-mi place să privesc cum se sfarmă oasele tîlharilor, în cazne — dar, mai cu osebire, de-i vreo muiere !

— Şi, mărite stăpînitor, e o muiere straşnică, o uriaşă, în toată puterea !

— Ei, atunci s-o aud eu ce zice... Cu bine... du-te... Am obosit...

În curte, grăjdarul îi aduse voievodului Buturlin un cal înşeuat. Voievodul, îmbrăcat pentru luptă, cu zale sub caftanul verde, puse piciorul în scară. Obloanele din scînduri cioplite de la fereastra tindei se deschiseră. Sclipiri de curcubeu ţîşniră din ea. Era chiar boiereasa : îşi scoase la iveală faţa sulemenită, sub kika bătută din belşug cu nestemate şi, dînd din mîna grasă, albă, strigă :

— Boierule, Feodor Vasiliici, păzeşte-te ! O să-mi fie teamă pentru sănătatea ta. Am să mă rog lui Dumnezeu !

— Roagă-te, boiereaso, Nastasia Dmitrievna ! Iar pentru mine nu te nelinişti — nu mă duc la război, ci ca să prind nişte răufăcători, să fac o ispravă pe placul măritului stăpînitor, dar şi pe-al meu !

Feodor Vasilievici nu pomeni de Domka. Boiereasa ţinea mult la ea.

Şi boierul voievod se aburcă în şa.

— Spune măcar, unde poposeşti ?

— O să poposim în Slobozia Alexandrovskaia, la mănăstirea Uspeniei, acolo unde se ducea răposata ţarină să se-nchine la cele sfinte !

— O să vin şi eu acolo, să văd ce şi cum cu ochii mei ! Să nu te laşi ispitit, Vasiliici, de vreo monahiţă !

— Nu veni, boiereaso ! Noi cotim mai într-o parte, în pădure, spre mlaştină-ă ! strigă boierul, ieşind pe poartă.

— Cu bine-e ! Domnul cu tine !

Sclipirea pietrelor scumpe din fereastră se stinse. Copitele cailor tropoteau pe uliţă.

Boierul Buturlin, călărea falnic în fruntea streliţilor săi.

Dimineaţa, vatamanul şedea pe laviţă, lîngă foc ; n-avea căciulă — i-o înlocuia părul negru, des şi lung. Purta caftanul său negru, de sărbătoare. Pribegii se strînseseră roată în jur, unii culcaţi pe iarbă. Ca de obicei, vatamanul dădea porunci pentru ziua ce începuse :

— Prieteni, ca totdeauna, om apăra aci tabăra noastră de musafiri nepoftiţi. Puţini-s cei ce ajung pînă la noi. Totuşi, trebuie să ne păzim. Pe streliţii care cată să răzbească spre noi i-am descusut bine : la amiază şi cît ţine dogoarea, ei nu-s primejdioşi : dorm ; le e frică de tăuni, căci caii lor, cîţi au, turbează nu alta. Voi, vreo cincisprezece la număr, dintre cei mai cutezători, lăsaţi-vă pistoalele şi baltagele, încingeţi-vă cu nişte căpestre, luaţi cîte o iască bună, cremene şi amnar, înconjuraţi pădurea şi spre seară daţi-i foc dinspre drumul de la Zalesski. Streliţii şi-au aşezat tabăra dincolo de mlaştină, într-o poiană : acolo e şi cortul voievodului Buturlin.

— Vatamane, tătucule !

— Ei ?

— Omelka Șchiopul a fugit !

— Unde ?

— Pare-se că a trecut mlaștina, către Alexandrovskaia — o fi avînd de gînd să se ducă la Moscova !

— Ei, pagubă-n ciuperci ! Ca bucătar, n-a fost bun de nimic ! Găsim noi altul, pentru treaba asta.

Senka ieși din bordei, în caftan, cu pistoalele în brîu. Vatamanul îi aruncă o privire :

— Grigori este esaulul meu, urmă el. O să ia doisprezece voinici cu pistoale, și să se strecoare prin văgăuni și prin brădet în viroagă. Viroaga iese la drumul Iaroslavlului, cam la o verstă de mlaștină. Se aude că Buturlin se întoarce acasă, să strîngă și să aducă încoace streliții din Iaroslavl. Ei, să-l împiedicați pe boier și să-l pîndiți aci, în viroagă.

Senka făcu o plecăciune, își alese oamenii și se afundă cu ei în pădure. Ceilalți își ascunseră armele într-un bordei și ieșiră de acolo cu niște căpestre în mîini.

— Încingeți-vă cu căpestrele, să nu zornăie !

— Dar ce facem cu căpestrele, vatamane ?

— De s-o întîlni careva dintre voi cu streliți, să spună : „Îmi caut calul !"

— Adevărat !

— E bine așa !

— Ei, duceți-vă ! Celor ce rămîn, le dau altă treabă : să meargă cu voi, pînă la iezerul Pleșceevo, și să vă treacă cu lotcile în gura Trubejului. Unii rămîn lîngă lotcă, în partea asta, în palancă ; ceilalți trec dincolo de mlaștină și ascund lotcile în tufe. Să se adune toată lumea spre Trubej, iar cei ce au de făcut un drum mai scurt, să treacă dincolo de mlaștină în palancă.

După ce primiră însărcinările, pribegii plecară. Domka, în scurtă de piele, cu chivără de fier, se ivi din bordei.

— A, Matvevna ! Noroc și bucurie să-ți aducă ziua de azi !

Domka dădu mîna cu vatamanul.

— Vatamane ! spuse ea, de l-om prinde pe voievod, să nu-l omorîm. Ne învoim cu el. Îi luăm o răscumpărare și-i dăm drumul. Atunci n-o să ne prigonească țarul prea rău. Dacă-l

răpunem pe Buturlin o să se mînieze cumplit şi atunci, o să ne ameninţe o mare urgie din partea lui. Aşa cred eu.

— Ei, fie aşa cum zici tu, Domna Matvevna ! Dar încotro ai de gînd să te duci ?

— Mai rămîn cu tine. Pe urmă o să văd eu ce-i de făcut.

— Bine, Matvevna. O să păzim tabăra. Cu tine, o să stau cu multă plăcere.

Domna se aşează lîngă vataman, la foc. Soarele începu să se înalţe deasupra pădurii şi să dogorească tot mai mult iar dogoarea aduse în zbor tăunii. Tăunii se temeau de flăcări aşa că nu se năpusteau asupra celor doi de lîngă foc. Vatamanul îşi aprinse luleaua.

Streliţii aduseră în poiana din pădure, la cortul de pînză al voievodului, un tîlhar şchiop, prins pe drumeag : se furişa spre slobozia Alexandrovskaia. Avea pe el un sumăieş din pînză de sac cenuşiu şi în picioare opinci. Îl cercetară : nu găsiră asupra lui nici jungher, nici pistol ; omul îşi ţinea în mîini căciuliţa jerpelită.

Voievodul, care stătea lîngă cort, îl întrebă cu asprime :

— Unde te duceai ?

Tîlharul se prăvăli la picioarele voievodului.

— Ridică-te, vorbeşte !

— Tătucule boier, fără voia mea, am fost luat de răufăcători, ca să mă fac tîlhar ! De mult am căutat să fug de la ei. Rogu-mă ţie, fie-ţi milă de mine — pe nimeni n-am jefuit, nici n-am omorît ! Bucătar am fost la ei.

— Te iertăm de toate, dacă ne dai o mînă de ajutor : să ne călăuzeşti spre bîrlogul tîlharilor, să ne arăţi cum să le găsim potecile ascunse ca să nu ne rătăcim. Pe unde să ocolim mlaştina ? Vorbeşte !

— Boierule, nici nu trebuie ocolită mlaştina ! Aşa, drumul e tare lung, întortocheat şi încîlcit ; dar uite, nu departe de-aici, într-o parte, e o trecere dreaptă peste mlaştină...

— Atunci e bine !

Tîlharul se uită la soare şi urmă :

— ...Iar, dacă purcedeţi de îndată, puteţi să-l prindeţi chiar pe vataman : la amiază, stă totdeauna în tabără, singur. Dacă-l înhaţi pe el, se dau prinşi toţi tîlharii ; în lipsa lui îs ca orbeţii.

— Dar au venit acolo de curînd niscai oameni ?

— Au venit, tătucule boier, deunăzi au venit doi, fugiți din Iaroslavl : o muiere, cum să zic, trupeșă, și un flăcău zdravăn ; pe flăcăul cela l-a pus vatamanul esaul.

— Ei-s ! strigă voievodul, izbind cu piciorul în pămînt. Îi prindem, și am isprăvit corvoada. Hei, streliți !

Voievodul își încheie caftanul verde și-și strînse brîul. Ochii îi scînteiau, cînd luă din cort pistoalele și le vîrî în brîu. Streliții lui Kuzmin, în caftane trandafirii, se adunau lîngă cortul voievodului, cu baltage, cu flinte, cu săbii.

— Tătucule voievod, cunosc trecerea peste mlaștină de-a dreptul spre tabără.

— Să mergem de-a dreptul !

— Atîta numai, boierule dragă, să nu iei poveri multe : cîte un pistol de om, ajunge. De sînețe nu-i nevoie, ca să fiți ușori. Din pricina greutății, au să se năruie popîndacele — să mergeți cu băgare de seamă, că-s pe mlaștină ochiuri de apă, gropi fără fund.

— Ai dreptate ! Șase streliți și cu mine om scoate-o la capăt. Hei, streliți ! Săbii, flinte, lăsați-le ; luați-vă pistoalele. Șase merg cu mine. Rînduiți totul, dar fără tărăgăneală.

Streliții se împrăștiară ca să se gătească de plecare, apoi se-adunară din nou.

Toți pribegii trecură peste Trubej și se îndreptară spre drumul ce ducea la Pereiaslavl-Zalesski, iar doi dintre ei o luară pe malul mlaștinei. Un flăcău sprinten, cu păr bălai, se furișă către tabăra voievodului unde se culcă la pămînt, ascuns în desișul din spatele cortului său.

După ce ascultă o parte din vorbele rostite de șchiop naintea voievodului, el se depărtă tîrîș, grăbit, spre mlaștină și sosi aproape în fugă la vataman.

Flăcăul era asudat, ud pînă la brîu : o opincă îi ieșise din picior ținîndu-se numai în nojițe. Părul bălai, ud, i se lipise în smocuri de obrazul îmbujorat. Veni în goană la foc, se împiedică de crenguță uscată, și căzu jos. Înnecîndu-se, dîndu-și jos căpăstrul cu care era încins, spuse repede :

— Vatamane, tătucule ! Omelka aduce cu el niște streliți... vine de-a dreptul prin hățiș !

— Streliți !

Vatamanul își lepădă pe laviță caftanul de sărbătoare, se repezi numai în cămașă în bordei și se întoarse cît ai clipi într-un sumăieș ponosit, cu patru pistoale în brîu, apoi, tot fără căciulă, intră în hățiș, găsi poteca și aplecîndu-se, se făcu nevăzut. În hățiș era un fel de trecere necunoscută altora, ca o vizuină mare. Vatamanul se strecură prin ea într-o tufă deasă de ienuper bătrîn. De acolo cercetă cu privirea sa ageră toată mlaștina. Peste ea pășea încet, cu băgare de seamă în locurile nesigure, un bărbat — pesemne, chiar voievodul, cu cizme verzi, nalte și în caftan verde, cu pistoale la brîu. Barba lui neagră, atinsă de cărunțeală, lucea, tichia de catifea și-o lăsase pe ceafă, din pricina căldurii, iar sprîncenele dese erau încruntate cu asprime pe chipul încăpățînat. După voievod, șchiopătînd, rămînînd în urmă, Omelka, în sumăieșul lui de pînză, fără căciulă, cu un par în mînă, striga ceva streliților care veneau după el, părînd trandafirii în lumina soarelui. Streliții pășeau, privind cu teamă smîrcul și uitîndu-se la picioare. Doar unul ținea pasul cu Omelka. Voievodul le-o luase înainte, iar ceilalți rămaseseră în urmă.

Vatamanul strecură țeava pistolului printre crengi, în așa fel, ca să poată ochi nestînjenit. Trase un foc. Apucîndu-se de o coastă, Omelka sări cît colo și căzu într-un ochi de apă. Întinderea albastră, netedă, îl înghiți pe loc. Strelițul care mergea în urma lui Omelka puse mîna pe pistol dar vatamanul mai trase un foc și strelițul, strigînd : „Fraților..." pieri deasemenea în smîrc. Streliții rămași mult în urmă, se opriră o clipă apoi o întinseră grăbiți îndărăt.

Voievodul hotărî să nu tragă de acolo. Din pricina împușcăturii, putea să nimerească în vreunul din ochiurile de apă fără fund care se căscau în drum. Sări de pe un popîndac pe mal și o luă la fugă depărtîndu-se de potecă. Făcu astfel vreo douăzeci de pași. Nu mai trăgea nimeni. Atunci boierul se uită îndărăt și-i strigă pe streliți.

Pe mlaștină, prin ceața albăstruie, pe iarba verde, naltă, cu copăcei răzleți, răsăriți pe alocuri din ea, nu se vedea nimeni, nici urmă de om.

— Stai, Buturlin ! Cum vine asta ? își spuse el cu glas tare. Se pare că trebuie să mă-ntorc, să găsesc streliții. Dar pe unde s-o iau ?

Abia acum se dumiri voievodul că nu băgase de seamă din ce loc se trăseseră focuri şi unde ieşise din mlaştină pe pămîntul tare. Malul şi tufele de ienuperi arătau la fel, zidul copacilor doborîţi de furtuni, din spatele lui, acoperea tot malul. Buturlin încercă să păşească din nou pe mlaştină, făcu doi paşi şi abia putu sări înapoi, ud pînă la brîu.

— Ei, drăcie ! spuse el aşezîndu-se pe un copac doborît. Mai bine ar trage-n mine !

Cercetă cu privirea desişul spăimîntător. Nu văzu pe nimeni. Nici măcar o crenguţă nu se clintea din loc. În vremea aceasta, tăunii începură să năvălească grămadă de pe mlaştină, pişcîndu-l, frigîndu-i ca focul mîinile, faţa, gîtul.

— Aşa se întîmplă totdeauna ! Streliţii-s nişte fricoşi, nişte vînzători... Oare n-au să vină să mă scape ? Cît zăbovesc ei, mă omoară cei care au tras focuri de pe mal ! La naiba ! Stai, voievodule ! Iezerul Pleşceevo acolo trebuie să fie, nu ? N-are rost să merg într-acolo : zidul pădurii moarte se prăbuşeşte în mlaştină... în mlaştină-s şipote, din ele izvorăşte şi rîul Trubej care se varsă în iezer... Afurisiţii ! Te mănîncă de viu ! spuse el cu ciudă, dînd din mînă, apărîndu-se de tăuni. Apoi urmă, ca pentru a se îmbărbăta : — Aşa ! Poteca acolo trebuie să fie, nu ? Da, într-acolo trebuie să mă duc ! Dar cum s-a putut întîmpla una ca asta ? M-am pripit ! Tot încăpăţînarea şi repezeala, asta-i ! Din născare-s repezit şi încăpăţînat...

Voievodul se ridică şi porni, călcînd apăsat cu cizmele verzi de piele moale. Apa clefăia în ele, carîmbii muiaţi i se lăsaseră în jos. Merse îndelung. Într-un tîrziu, obosit, se aşeză pe un trunchi gros de copac frînt de furtună. Murdărindu-şi mîinile, pline de inele, cu vopseaua verde a cizmelor muiate rău de tot, se descălţă anevoie, nefiind obişnuit să se descalţe singur. Tăunii îl pişcau, frigîndu-i picioarele goale. „Să ştii, că-s în stare să mă mănînce ! Acum, de oi da ochi cu tîlharii, o să fiu silit să cad la învoială cu ei, în loc să-i mai bag în sperieţi !"

Cercă să pătrundă prin desiş, dar se întoarse numaidecît, speriat. „Numai satana poate războ pe aici ! S-o iau pe malul acesta afurisit, înspre mlaştină".

Tăunii nu-l lăsau în pace deloc. Voievodul găsi un petec de pămînt între copaci, se ghemui şi se aşeză jos, cu faţa şi cu

genunchii spre mlaştină. Tăunii îl slăbiră. Tot răsucindu-se pe loc, auzi un zăngănit de fier în sîn. Mută pistoalele de preţ — unul în dreapta, altul în stînga. Cele de la brîu, mari şi grele, le vîrî în desiş: „Două îmi ajung!" Rămase cîtăva vreme cu ochii închişi, liniştindu-se după zumzetul supărător al tăunilor, după pişcăturile lor, apoi începu să cugete: „Bine, dar cum vine asta? Pe călăuză a omorît-o tîlharul, pe strelit l-a răpus, dar de mine nu s-a atins, deşi eram mai aproape de el! I-a fost frică să-l omoare pe voievod? Răufăcătorul care a fugit cu Domka, nu s-ar fi temut de aşa ceva! M-ar fi răpus! Of, ce-aşi mai bea nişte vodcă! Pînă ies la drum, de nu m-or găsi strelitii, o să mi se sleiască puterile de tot. Şi pînă la Alexandrovskaia îs optsprezece verste de mers pe jos... Ptiu!" Îl dureau toate încheieturile. Totuşi, aţipi: tăunii nu-l mai sîcîiau. O tăcere de moarte stăruia în jur. Auzi în somn peste mlaştină un trosnet asurzitor — parcă s-ar fi năruit un turn de lemn, urmat de răcnetele unor oameni; se simţea un iz de lemn ars. Voievodul se trezi din aţipeală: „Arde undeva? Ei, acum e limpede, de ce n-au pornit strelitii! Din pricina focului! Tîlharii au pus foc corturilor!"

Focul se înteţea. Fumul întunecă şi soarele şi lumina zilei. Tăunii pieriseră. Voievodul ieşi din ascunzişul lui, să-şi desmorţească mădularele obosite. Se simţea istovit. Se culcă cu faţa-n jos pe un copac gros, doborît de furtună, cuprinzîndu-i trunchiul cu mîinile şi cu picioarele. „Să dorm puţin. Pe urmă, ce mă fac? Nu ştiu..."

Vatamanul se întoarse în tabără şi-şi lepădă lîngă foc sumanul ponosit şi pistoalele, îşi puse din nou caftanul de sărbătoare, se aşeză şi-şi aprinse luleaua. Domka se ivi din bordeiul în care se ferea de dogoarea zilei. Nu ştia ce făcuse vatamanul între timp. Iar acesta era liniştit, ca totdeauna. Fumă o lulea de mahorcă, apoi o umplu din nou. Domka se aşeză lîngă el.

— Domka, spuse vatamanul, nu ţi-am omorît boierul — deşi tare aşi fi avut poftă! Scapă-l, dacă vrei — n-are pe unde să răzbească de pe mal, şi tu cunoşti potecile. Atîta numai — în tabără să nu-l aduci, că ar trebui legat la ochi.

— Unde e?

— Colea, pe malul mlaştinei, horhăie printre copacii căzuţi.

— Să nu-i spui lui Semion de el !

— Facă-se voia ta.

Dimineaţa, Domka îmbrăcă straiele de oştean şi porni spre desişul copacilor doborîţi de furtuni pe malul mlaştinii.

Voievodul petrecuse toată noaptea, scuturat de fiori, în ceaţă sură a mlaştinii. Nu dormea, fiind mai curînd într-o stare apropiată de aiureală. Dimineaţa, cînd răsări soarele, roşu deasupra focului din pădure, se ridică de pe copac, posomorît şi plin de ciudă. Dădea cu piciorul în crengile de pe jos care nu-l lăsau să calce-n voie, se împiedica de ele şi cădea. Foamea îl chinuia. Se culcă pe burtă, sorbi puţină apă dintr-o băltoacă, scuipă şi porni — spre mlaştină, pe cît i se părea.

— Ei, mi se pare că aci e sfîrşitul meu ! Rămîi cu bine, boiereaso ! N-am trimis streliţi înainte — m-am vîrît în primejdie singur, ca totdeauna, şi — iată acum ! Nevastă, nevastă...

Drumeagul dintre copacii căzuţi şi mlaştină era tot mai îngust. Voievodul, la capătul puterilor, se aşeză sub un pin gros : rădăcinile lui şerpuiau pînă la mlaştină şi piereau în ea. Se rezemă cu spatele de trunchi. Cuprins de desnădejde, nu mai putea nici să cugete. Auzi parcă un troznet de vreascuri în spatele său. Voievodul vîrî mîna în sîn şi ridică cocoşul pistolului : „O fiară ?"

Un glas cunoscut rosti deasupra lui :

— Să mergem, boierule !

Voievodul ridică privirile. Lîngă pin, în spatele lui, stătea un oştean înalt, cu chivără de fier.

— Tu eşti, Domka ?

Domka nu răspunse. Îl ajută să se scoale. Porniră.

— Iată unde m-ai adus, căţea ! Şi casa mi-ai risipit-o !

— Casa e întreagă, neatinsă, boierule !

— De ce ai fugit ?

— Mi-am ascuns bărbatul de tine.

— Pe Grişka, pribeagul cela ? Răufăcătorul care i-a luat viaţa părintelui meu ?

— Pe el, boierule !

— Ei, mi se pare că s-a isprăvit cu mine ! Cară-te, căţea, ies şi singur la drum.

— Ba nu ieşi, boierule, dacă nu te scot eu !

Tăcură amîndoi. Mai merseră puţin şi Domka începu să urce pe un dîmb, păşind pe nişte crengi groase, ca pe treptele unei scări. Îi întinse lui Buturlin mîna, ajutîndu-l să se urce şi el. Între dîmb şi zidul pădurii moarte, era puţin loc de trecere.

— Să nu cazi ! spuse Domka. Atunci eşti mort !

Trecură amîndoi peste dîmbul năpădit de brădet des. Domka se uită la copacii cu crestături vechi, aproape nevăzute şi-l duse pe voievod în văgăună.

— Păzeşte-ţi ochii !

Boierul păşea înainte, ferindu-se de crengile ţepoase. În sfîrşit, ieşiră pe potecă.

— Ei, fie ! spuse Buturlin. Ce s-a stricat, nu se mai poate drege la loc şi n-are rost să mai fie amintit. Mergi cu mine, aibi încredere în cuvîntul lui Feodor Buturlin, voievodul. N-o să mă răzbun pentru jignirea ce mi-ai adus-o.

— Bărbatul meu a spus : în vorba boierească să nu te-ncrezi !

— Tîlharul a zis aşa, iar eu spun : „În vorba lui Buturlin să te-ncrezi !"

— El a spus : Boierii ne bat cu mîinile noastre ! Cînd ale noastre n-au să ne mai bată, cele boiereşti au să cadă ca retezate !

— N-ai încredere, căţea, în cuvîntul lui Buturlin ?

— Nu, boierule ! Nu mai am încredere în cuvîntul boieresc. Uite, colea, drumeagul. Rămîi cu bine.

— La bună vedere. Hm !

Boierul păşea înainte pe potecă. Deodată, se întoarse şi trase cu pistolul drept în faţa Domkăi. Dîndu-şi braţele în lături, femeia căzu în genunchi, apoi se prăvăli cu chipul sluţit în putregaiul pădurii.

Fără să se mai uite la ea, Buturlin zvîrli pistolul şi ieşi la drumeag :

— Asta-i răsplata pentru tîlhărie !

Alunecînd, poticnindu-se, voievodul trecea peste o mlaştină, apoi peste alta. Pe drumeag era dogoare şi nu puteai răsufla din pricina focului din pădure. Copacii pîrjoliţi la rădăcină, se prăvăleau, tăind trecerea. Buturlin păşea repede, încordîndu-şi cele din urmă puteri.

— O să mor ori înăbuşit ori strivit ! şoptea el cu groază.

Setea îl chinuia, capul îi vîjîia. Într-un loc, tocmai cînd trecea peste uscăturile arse, un copac se prăbuşi în drum. Buturlin fu izbit pieziş de o creangă între lopăţelele umerilor şi se rostogoli la marginea drumeagului, în muşchi.

În preajma nopţii, îndeplinind porunca primită chiar de la voievod, streliţii din Iaroslavl porniră înapoi spre casă. În drum dădură de voievod şi-l ridicară. Doi dintre ei, despărţindu-se de ceată, făcură cale întoarsă şi-l duseră pe Buturlin în slobozia Alexandrovskaia, la mănăstirea Uspeniei. Călugăriţele îl spălară pe voievod, şi-l făcură să-şi vină în fire. Scuipînd sînge, vreme îndelungată nu putu să scoată o vorbă sau să cugete. În cele din urmă, cînd putu să deschidă gura, spuse :

— S-o aducă încoace streliţii pe boiereasa mea...

Pe urmă, îl chemă pe peatideseatnicul de streliţi. Acesta îl vesti : „Douăzeci de streliţi au pătimit, avînd arsuri grele sau fiind schilodiţi, şi tot atîţia au sărit din pricina focului în mlaştină şi n-au mai putut să iasă — i-a înghiţit cu cap cu tot". Voievodul gemu. Chemînd pisarul, îi porunci :

— Scrie, slujitorule, către măria sa, totul, pe şart, aşa cum a fost, fără nici o poleială. Iar despre mine aşa să-i scrii :

— „Chiar azi, mărite stăpînitor, de mă întremez cîtuşi de puţin, plec să pun cetatea în rînduială şi, de-mi voi căpăta din nou sănătatea, adun streliţi şi pornesc în căutarea nelegiuiţilor răufăcători de la Pereaiaslavl-Zalesski. Iar pe tîlhăroaica de Domka am omorît-o !"

Pogora amurgul. Senka se întoarse în tabără împreună cu nouă pribegi. Vatamanul, fără căciulă — ca de obicei — ieşi din bordei, se aşeză pe laviţă şi spuse să se înteţească focul. Se adunau şi ceilalţi. Cei trimeşi la iezerul Pleşceevo zvîrleau căpestrele cu care se încinseseră, culcîndu-se în jurul focului ori pe poiană. Hatmanul îşi umplea luleaua.

— Au trecut streliţii călări de la Iaroslavl, spuse Senka, dar, vatamane, voievodul nu era printre ei. Am lăsat streliţii să-şi vadă de drum — n-am mai fi avut nici un cîştig — doar încăierare cruntă şi pierdere de oameni — aşa că nu ne-am

agățat de ei. Am lăsat trei oameni în rîpă, la pîndă : nu care cumva să mai treacă voievodul.

— Să vină îndărăt pîndarii din rîpă ! porunci vatamanul. Hei, flăcăi ! Să se ducă la ei, care vrea. Un voinic bărbos se sculă de jos și, fără a spune o vorbă, se făcu nevăzut în pădure.

— Pentru mine, Grigorii, a fost un fleac să-l omor pe voievod, venea spre tabără — dar n-aveam voie.

— Dar de ce vatamane, ai lăsat fiara să-ți scape din mîini ?

— Nu mi-a dat voie Matvevna, — iar eu o țin în cinstire și ascultare. Ei, azi nu-l mai vedem noi pe voievod ! Te pomenești că s-a repezit să adune alți streliți, căci aceia din poiană s-au împrăștiat, așa cred.

— Singur și-a vîrît capul sub evanghelie, — diavolul trebuia răpus !

Senka nu se dezbrăcase încă. Sub caftanul descheiat i se vedeau zalele, aruncînd sclipiri trandafirii în pîlpîielile focului. Doar căciula și-o lepădase de pe capul asudat.

— Dar pe ce drum se furișa voievodul spre tabără ?

— Prin tufele mărunte ! S-a găsit un vînzător, un hain, șchiopul de bucătar : l-am ucis, și i-am curmat voievodului calea.

— Vatamane, dar Domka unde-i ?

— A plecat, Grigorii, să-l scoată pe boier la drum — dar uite, cam zăbovește. O fi cu putință s-o fi dus de nas pe muiere, cîinele cela de boier ?

— Nu poate s-o ducă... Totuși, nu-i a bine, dacă lipsește de mult. Ehei, degeaba are ea încredere în nelegiuit...

Senka se încruntă, gheboșîndu-se ușor pe laviță, apoi își căută și el luleaua în buzunar, o umplu și o aprinse. Tăcură îndelung, parcă ar fi așteptat ceva... Oamenii duseră armele în bordei, puseră căpestrele lîngă foc și adunară găteje. Se găsi și unul priceput în ale bucătăriei și se apucă să facă de mîncare. Oamenii rîdeau, șuguind, lîngă focuri. Vatamanul nu-i mai întreba : „Cum v-ați strecurat ? Cum ați aprins pădurea ?" Focul își făcuse datoria ! Acum își pierduse din putere dincolo de mlaștină iar în preajma pădurii bătrîne se potolise. Totuși pe drumul ce ducea spre slobozia Alexandrovskaia încă bîntuia cu îndîrjire și copacii se prăbușeau mereu, grămădind palănci pe drum.

— Cam mult zăbovesc oamenii : nu cumva s-au dus să vadă dacă a luat foc mlaștina ?

În sfîrşit, dinspre drumeagul ce străbătea pădurea se iviră patru oameni, purtînd o povară grea. Se apropiară de focul vatamanului şi, tăcuţi, lăsară jos de pe umeri leşul Domkăi. Tîgva ei fusese zdrobită de un plumb. Chivăra de fier şi găvanele ochilor îi erau pline de sînge.

Vatamanul aruncă spre moartă o privire piezişă, umplîndu-şi din nou luleaua :

— Zilnic îmi văd oamenii răpuşi, dar moarta asta n-as fi vrut s-o văd în ochi — mi se rupe sufletul de jale !

— Am simţit eu de mult că aşa o să fie... Am simţit, dar n-am crezut ! murmură Senka. Şi el se ridică în picioare. Duceţi, prieteni, în bordei, nenorocirea mea...

Domka fu ridicată de jos, dusă în bordei şi culcată pe laviţa din firidă. Cei ce o aduseseră îşi făcură cruce, se traseră înapoi apoi ieşiră tăcuţi, lăsînd uşa întredeschisă.

Mîinile vînjoase ale lui Senka tremurau, ochii îi lăcrimau. Aprinse o făclie şi o înfipse în peretele de pămînt. Cu capul în piept, se aşeză pe laviţă lîngă moartă, fără să scoată o vorbă, privind leşul, aproape fără să-şi ia ochii de la el. Aţipi doar în preajma zorilor. Făclia arunca o lumină firavă, sfîrîind. În cele din urmă, se stinse. O muscă verde trecu bîzîind pe deasupra capului lui Senka... încă una... Afară, dincolo de uşa bordeiului, totul era luminos şi paşnic, zorile se revărsau printre creştetele copacilor.

Senka dădu uşa de perete şi, ieşind afară, strigă :

— Fraţilor !

Vatamanul se ivi din bordeiul său. Curînd, toţi oamenii din ceată se adunară, cu capetele goale :

— Faceţi rost de cazmale ! îi rugă Senka.

— Grigori, în ce loc o înmormîntăm pe Matvevna ?

— Acolo, vatamane, unde a fost zidirea aceea străveche.

— Duceţi-o ! porunci vatamanul, dînd din mînă.

Oamenii o scoaseră pe Domka din bordei, urcară pe dîmb şi săpară mormîntul Domkăi printre rămăşiţele unei zidiri străvechi. Cînd oamenii traseră funiile pe sub moartă, ca s-o pogoare în mormînt, Senka dădu din mînă, oprindu-i.

Descheie scurta Domkăi, scoase din sînul ei căciuliţa albastră de copil şi i-o puse pe faţă.

— Dormi ! Cînd o veni vremea, mi-oi aduce aminte de tine !

Domka fu înmormîntată. Senka își aduse din bordei plosca și tolba de piele. În ploscă mai era vodcă. O puse lîngă focul vatamanului.

— Faceți rost de stacane. Să-mi sting durerea, s-o pomenim cu o vorbă bună pe femeia aceasta minunată. De două ori m-a scăpat de la pieire !

— De două ori ? Așa...

După ce băură, Senka arătă spre bordeiul în care se adăpostiseră el și cu Domka :

— Tot ce-i în bordei, fraților, e al vostru. Eu plec !

— Încotro, Grigori ? întrebă vatamanul.

Ținînd fruntea sus, Senka răspunse cu glas tare, hotărît :

— Pornesc asupra țarului și a seminției sale !

— Ce vorbești ?

— Asupra țarului ? !

— Ce grozăvie spui ! strigau cei din jur. Numai vatamanul tăcea.

— Prieteni ! Cîrmuitorii-s cu toții niște fiare, de care ați fugit voi, prigoniți, în păduri și în mlaștini, părăsindu-vă copiii și nevestele. Toți răufăcătorii de voievozi îs puși de țar. Și Buturlin, ucigașul așijderea !

— E-eh, Grigori, mai bine ar fi să nu pleci ! rosti vatamanul. Știu : tare-ți vine greu.

— Nu trebuie să mă depărtez de lupta cea vie, vatamane ! Ci s-o săvîrșesc cu toată mintea, cu toată puterea, cîtă am, să împlinesc după priceperea mea porunca lui Stepan Timofeevici !

Senka își ridică tolba pe umeri.

— Frate Grigori, pe ce drum o iei ?

— Peste tufele mărunte, vatamane !

— Ești îngreuiat așa, cu zaua pe tine, și-i primejdios, nu ?

— Mă duc !

— Ei, fie. Dacă așa vrea el, să ne petrecem, prieteni, tovarășul la drum.

Pribegii porniră prin trecătoarea tainică de sub palancă, pînă la malul mlaștinei.

— Faceți-i rost de un par, cît mai lung ! spuse vatamanul.

Îi dădură lui Senka un par lung, de brad. Soarele poposise deasupra pădurii. Întinderea netedă tremura sub picioarele

flăcăului — albăstrie sus, verde jos, cu sclipiri de lumini albe și albastre. Cîtă vreme se văzură, oamenii îi tot strigau :

— Călăuzește-te după soare ! Să n-o iei de-a dreptul peste mlaștină !

— Nu pe margine — caută mijlocul potecii !

— Ferește-te de pîlnii !

— Ele duc spre Trubej, pe sub pămînt !

Vatamanul, pentru cea din urmă oară, acoperi toate glasurile cu strigătul său :

— Cînd ajungi la jariște, ferește-te de gropi, să nu arzi de viu.

Senka se făcu nevăzut în pîcla albăstrie a mlaștinii.

Nr. colilor de tipar : 26

Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.
Comanda 1 035

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Frescă monumentală a unui trecut istoric puțin cunoscut — Rusia secolului XVII.

Intrigile palatului, lupta dintre Curte și Biserica nikoniană, fapte eroice de arme, aventuri de alcov — alcătuiesc materialul acestui roman scris cu nerv și fantezie.

Prozator sovietic de o valoare indiscutabilă, A.P. Ceapîghin (1870—1937) excelează prin romanele sale istorice — *Pribegii* și *Razin Stepan*.

Vol. I–II Lei 28